









POS  
TERI  
TATI

CON  
SVI  
TVM



ORNAMENT. ORB. TERR.

CIVITA  
TES OR  
BIS TER  
RARVM



ARCTVM INVENTRIX



OPIDOR LAVUOR

CONSOCIAT. HVMANI GEN. ORIGO.



ARCHITECT. RVDIM.



DOMICIL. TYROCIN.

P R I V I L E G I V M  
C A E S A R E A E M A I E S T A T I S .

**M**AXIMILIANVS Secundus, diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiria, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtenbergæ, &c. Comes Tyrolis, &c. Recognoscimus & notum facimus tenore præsentium vniuersis. Rempubicam bene & rectè constitutam, non tam armis, mœnijs, & propugnaculis, quàm litterarum studijs, & viris rebus agendis aptis & idoneis munitam esse decet. Animaduertentes autem ad conseruandas & propagandas bonas artes ac seminarium quasi virtutis constituendum & retinendum operas typographicas plurimum adiumenti conferre: Ideo non eos solum, qui Reipublicæ domi aut foris prodesse vel hostium iniurijs propulsandis, vel pro Tribunali Ius & Iustitiam administrando, quietem & tranquillitatem publicam tueri solent; sed etiam in primis existimamus fouendos, qui rei litterariæ curam suscipientes non de nostra solum ætate, sed de posteris etiam bene mereri nituntur.

Cùm igitur nobis expositum sit, nostri & Sacri Imperij fideles dilectos M. Franciscum Hogenbergium & M. Simonem vanden Noeuel, nec non M. Georgium Bruin, non sine multo laborum tædio & graui sumptu, Ciuitates Orbis Terrarum accuratissimè delineatas, ac alia quæ ad earum originem & historiam spectarent, summa diligentia collegisse, atque constituisse illas Ciuitatum delineationes cum historica enarratione, ad communem rei litterariæ vtilitatem in Publicum edere, deterreri autem sinistris æmulorum artibus, qui falcem in messem alienam iniicientes ex aliorum laboribus priuata commoda venari soleant, nobisque proinde humiliter supplicatum sit, vt pro nostra in litterarum studia & Musarum alumnos affectione, ipsis clementer subuenire, Cæsareæque auctoritate nostra nimiam illam æmulorum licentiam benignè coercere dignemur. Quibus quidem precijs gratiose admissis, præsentium vigore, scienter, animoque bene deliberato & Cæsarea auctoritate nostra seriò decernimus & statuimus, quod nemo pictorum, sculptorum, cælatorum, typographorum, bibliopolarum & aliorum, qui vendendis vel imprimendis libris, seu quacunque alia ratione librariam negotiationem exercent, æmulisque opus illud imitaturis, pingendis, sculpendisque, aut alio quouis modo exornandis atque illustrandis imaginibus & tabulis vsui vel auxilio esse possunt, memoratam M. Francisci Hogenbergij, M. Simonis vanden Noeuel & M. Georgij Bruini Ciuitatum Orbis Terrarum descriptionem, delineationibus & historica enarratione illustratam intra decennium ab editionis absolutæ die numerandum, coniunctim, vel diuisim, ipsis inscijs aut inuitis nec typis nec sculptura seu quocumque alio modo, aut caractere, æmulari aut imitari, vel aliunde allatum intra Sacri Romani Imperij fines vendere ac distrahere publicè vel occultè possit aut debeat. Si quis autem præsens edictum nostrum transgredi aut violare, memoratumque opus recudere & in fraudem auctorum spargere conatus fuerit, eum non solum huiusmodi libris tanquam commissis & prædictis Francisco Hogenbergio, Simoni vanden Noeuel, ac Georgio Bruin, vel hæredibus aut mandatum habentibus, auxilio Magistratus eius loci, vbi deprehensi fuerint, vendicandis priuari, sed insuper etiam pœna decem Marcarum auri puri fiscò nostro Imperiali, fraudis vindici & parti læsæ ex æquo soluenda & numeranda mulctari volumus. Mandantes vniuersis & singulis nostris & Sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis tam Ecclesiasticis quàm sæcularibus cuiuscunque status, gradus, ordinis & conditionis existiterunt, præsertim verò ijs, qui in Magistratu constituti sunt, ac vel suo vel superiorum suorum loco & nomine Iuris & Iustitiæ administrationem exercent, ne quemquam hoc Priuilegium seu interdictum nostrum impunè violare, spernere aut negligere patiantur. Sed si quos contumaces compererint præscripta pœna plecti, & quibus cuius rectè fieri potest, modis coerceri curent, quatenus & ipsi grauissimam indignationem nostram euitare voluerint. Id quod testamur præsentibus litteris manu propria subscriptis & Cæsarei sigilli nostri impressione munitis. Datum in Ciuitate nostra Vienna die vigesima octaua mensis Augusti, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo secundo, Regnorum nostrorum Romani decimo, Hungarici nono, Bohemici vero vigesimo quarto.

Maximilianus,

V. Io. Bap. Weber.

Ad mandatum Sac. Cæs.  
Maiestatis proprium  
Obenburger.

IMPERATORI  
CAESARI MAXIMILIA-  
NO II. P. F. AVGVSTO  
INVICTISSIMO,

ET REVERENDISS.  
ILLVSTRISSIMISQVE  
SACRI ROM. IMPERII  
SEPTEMVIRIS PRIN-  
CIPIBVS ELECTORIB.

DANIELI MOGVNTINAE, SALENTINO E CO-  
MITIBVS AB ISENBVRG, COLONIENSIS, IA-  
COBO TREVIRENSIS ECCLESIAE ARCHIE-  
PISCOPIS, FRIDERICO COMITI RHENI PA-  
LATINO, AVGVSTO SAXONIAE DVCI, IOAN-  
NI GEORG. MARCHIONI BRANDEBVR-  
GENSI, MAXIMILIANO BOHEMIAE  
REGI, CLEMENTISSIMIS  
GRATIOSISSIMISQVE  
PRINCIPIBVS,

GEORGIVS BRVIN,  
SIMON NOVELLANVS,  
FRANCISCVS HOGEN-  
BERGIVS DED.  
CONSECRANTQ.

ALEXANDRI GRAPHEI  
A SECRETIS AMPLISSIMAE  
REIPVB. ANVERPIANAЕ  
IN ORBIS TERRARVM CIVITATES  
COLLOQVIVM.  
INTERLOQVVTORES  
THAVMASTES, PANOPTES.

Thaumastes. *A*T quæ rara meis nunc ô pulcerrima rerum  
Subijcitur facies oculis? miranda repente  
Unde hæc, hæc vnde in terris apparet imago?  
Ecquid portendit subita hæc mutatio? nam quæ  
Mortales hebetat visus caliginis aura,  
Prospectumque oculis dudum quæ crassa tuenti  
Eripit, en penitus nostris absterfa recessit:  
Hinc mentem, cunctosque nouus stupor occupat artus.  
Quid referam? an fallax oculos sic ludit imago?  
Non hercle: video, dictu mirabile, claris  
Luminibus, nostro atque alio sub sole iacentes  
Subiectas terras, medijsque impostaque terris  
Oppida, & haud notas nobis sine nomine gentes:  
Regnaque, sunt longè nostris quæ disita regnis:  
Collibus impositas arces, turresque superbas,  
Cælicolùm delubra Deùm, fora plena tumultus,  
Marmoreasque domos, operosa palatia Regum  
Magnorum, longarum amplissima strata viarum,  
Littoraque, & celsos curuato fornice pontes,  
Et portus, pictis naualiaque apta carinis.  
Nec videor minus ante oculos hæc cernere, cæli  
Iupiter astringero quàm cum sublimis ab axe  
Despicit, atque imis defigit lumina terris  
Desuper adspectans, cum res, hominumque labores  
Respicit, & rerum curam cum concipit omnem,  
Ecce autem, & notas, nota in regione, vel ipso  
Momento, cunctas Belgarum lynceus vrbeis  
Cerno: quas inter, felici illustria partu  
Carole Gandauæa tuo ter maxime lata  
Mænia conspicio: bene noto nomine Brugas,  
Mercibus & quondam externis, opibusque potentes:  
Bruxellam altricem Regum, sedemque vetustam:  
Et



Et quam florentem studiis atque arte *Minerva*  
 Præstanti, & meritò dulces ante omnia *Musæ*  
 Delegere sibi. hinc mirè splendida nuper  
 Regifico luxu, *Dia Andouerpa*, superbo  
 Luxurians fastu, insigni celeberrima cultu,  
*Nympha Europæo* longè gratissima celo;  
 Et quæ tantum alias inter caput extulit vrbes,  
 Quantum lenta solent inter viburna cupressi:  
 Squalida nunc, omni penitus spoliata decore,  
 En iacet, informi vultu, turpique veterno  
 Obsita, scissa comas, referens vix virginis ora,  
 Indignis lacerata modis: hinc turbidus imis  
 Flexuagum placidum *Scaldis* caput occulit undis.

At licet ærumnis præsentibus obruta magnis,  
 Innumerabilibusque malis pessundata, penè  
 Succumbat defessa: tamen quandoque procellis  
 Insanis, tenebris, & tempestatibus atris  
 Depulsis, procul & claro mox Sole reducto  
 Lumine, tempus erit, res est certissima, fallet  
 Haudquaquam, rursus cum ceu rediuiua resurget,  
 Attollensq; caput celsum sub nubila condet,  
 Et proiecta solo nunc marcida ferta, decoræ  
 Cervici variata rosis reparata reponet.

At mihi quis reliquas vrbes, quas undique cerno  
 Hic illic sparsas, nullo mihi tempore visas,  
 (Nam nunquam externas abij peregrinus ad oras)  
 Expediet? venit huc properans, en, fortè *Panoptes*,  
 Hoc poterit: namque is, passim toto orbe vagatus,  
 Plurima narrauit, quæ oculis lustrauit acutis.  
 Ergo opportunè nobis te, care *Panopte*,  
 Offers: dic age, & hæc edisserere vera roganti.  
 Hæc vrbs est quænam, celebres quæ amplissima colles  
 Mœnibus includens septem complectitur altis?  
 Pan. Dicam equidem, neq; suspensum te amice tenebo:  
 Hæc, tibi quæ ostendit *Pario* viuoque columnas  
 Marmore surgentes, & templa ex ære columnis  
 Magnifico sumptu suggesta, palatia celsis  
 Diuorum templis certantia celsa, Theatra  
 Ardua, Thermarum vestigia prisca, ruinas  
 Murorum ingentes, veterum monumenta virorum.

## COLLOQTIUM IN ORBIS

Hæc est illa potens rerum Roma, inclyta bellis,  
 Et quondam augustis Mauortia clara Triumphis:  
 Hæc regna imperio pressit, populosque subactos  
 Frenauit, totum victrix dominata per Orbem.  
 Thau. Quis verò ille amnis, gratis qui flexibus errat,  
 Culta rigans? Pan. est hic, dictus quondam Albula, Tybris:  
 Cæruleus Tybris, celo gratissimus. Illa,  
 Ecce, est præcipiti Florentia nobilis Arno,  
 Ter quater ingenius felix, spectabilis altis  
 Turribus: hæc Senæ celsa sunt mœnia: Parmæ  
 Armigeræ sunt hæc, prædiuitis vberè gleba.  
 Parthenopen hac parte vides: hac parte capaci  
 Insignis portu frondosis collibus Ancon  
 Cernitur: hîc celebris latis Ferraria campis  
 Apparet. dites Ligurum, Insubrumq; potentum  
 Sint ubi, quòve loco positæ, si fortè requiris,  
 Primæ vrbes: est, nōne vides? hîc altera: at illic  
 Altera. sed video geminam quò luminis acrem  
 Intendas aciem: nōne huc? surgentia cælo  
 Hîc vbi se tollunt multa arte palatia, tecta  
 Regia, ceu medio in pelago molimine magno  
 Constructa, ac fabricata manu, fundamina magni  
 Neptunni, immota loco perstantia, quamuis  
 Æstuet, atque imis vdas eructat arenas  
 Sedibus iratum pelagus? terraq; mariq;  
 Urbs hæc est Venetum, longos dominata per annos.  
 Hîc Drepani portus, tuta hîc statione Panormus:  
 Hîc Mamertini quæ mittit munera Bacchi.  
 Ecce, Tridentinæ lætis in vallibus arcis  
 Hîc surgunt turres: montosa, atque aspera magnos  
 Hîc bissex vnum & pagos das cernere clarè  
 Heluetia, æternum firmatos fœdere certo.  
 Dulcibus hîc studijs, & mire dedita Musis  
 Argentina sacris: illic, Augusta, per Orbem  
 Cognita terrarum, celeberrima, nomine verè  
 Req; augusta, Lyco gaudens. pulcerrima, latis  
 Mœnibus, ingenius operosæ addicta Mineruæ  
 Acribus inprimis, hæc Noriberga: vetustis  
 Sedibus, en, illa est, diues Wormatia campis  
 Fertilibus, Procerum celebris conuentibus: illi

Quæ

## TERRARVM CIVITATES.

Quæ vicina iacet, laudata est Spira; liquores  
 Dulcia nectareos quæ fundit vina, perita  
 Sacrosanctarum Legum. Thau. Quæ deinde Panopte  
 Vicinæ hæc vrbes, præclaris mœnibus ambæ,  
 Ambæ illæ eximiæ? Pan. rogitas? harum altera, Rheni  
 Quæ posita ad ripas, est dicta Maguntia: magnam  
 Hanc statuit molem quondam Germania victrix:  
 Mansura hæc posuit Drusi monumenta subacti.  
 Thau. Ergò hæc, quam perhibent populisq; orbiq; dedisse  
 Infanda arte typos arguto ex arte, perenne  
 Diuinumque opus, inuentum admirabile, visum  
 Haud unquam? Pan. illa ipsa: æternùm cui plurima debet  
 Posteritas olim tanto pro munere. Thau. dic nunc  
 Altera quæ? Pan. dicam: rapido est Francfordia Mœno  
 Nobilis, excellens claris virtutibus: illa  
 Regales generose tibi dat Caesar honores,  
 Sceptraque promittit, sacri Imperijque tiaram.  
 Thau. At nobis nondum est conspecta Colonia. Pan. cernes,  
 Huc paullum deflecte oculos: celeberrima longè  
 Hæc, Agrippinæ ducens de nomine nomen,  
 Est: hanc felicem dicunt, meritoque beata  
 Dicier illa potest, si vel respexeris alta  
 Mœnia, si turres, excellentesque domorum  
 Structuras, cælo surgentia tecta Deorum,  
 Reliquias Diuùm quibus est dotata: bicornis  
 Si vel dona sinu Rhenus pater ampla patenti  
 Quæ fundit, opere aut feruentia strata viarum.  
 Hæc sint magna licet: tamen est felicior illo  
 Nomine, quòd tam felici Respublica ductu  
 Tanta eat, & placida populus quòd pace fruatur  
 Felix, ante alias felix Urbs: scilicet, istis  
 Temporibus duris, quòd semina dira malorum  
 Innumerabilium, quòd mille incommoda rerum,  
 Deplorandarum sat nunquam, haud senserit: ipsa  
 Liuida Fortunæ quòd non experta furentis  
 Tela: nec, ut plures aliæ, quas sæua fatigans  
 Exercet Nemesis, duros est passa labores:  
 Consilij moderata pijs, virtute suprema,  
 Arte Salentini, supremi Antistitis, alti  
 Fllius Herois, claro de sanguine creti

*Jfenburgorum Comitum: Groppere salubri  
 Consilio qui primus ades: te docta Minerua  
 Erudijt, tibi sacrosancta volumina Legum  
 Nosse dedit, Sophiae & iocundos ire per hortos.  
 Haec eadem, auspicijs magni moderata Senatus,  
 Alma viget: cuius pars est non infirma, multo  
 Eximius splendore, vigil Liskirchius, æquis  
 Legibus is populum & iustis consultus habenis  
 Iustitiæ regit, & prudens nunc temperat urbem  
 Consul: is & Musas mirè complexus, & arteis,  
 Et fouet, & colit ingenuas: queis dulcia cordi  
 Carmina, laurigero qui Phæbo digna locuti,  
 Hos generosus alit, diuino & nectare pascit.  
 Nec minus has decies olim molitus habenas  
 Est Sudermannus magna cum laude, probata  
 Et pietate grauis, canaque ætate verendus,  
 Præclarus genitor tuus, ô Henrice, reposta  
 Cui licet endogredi docti penetralia Phæbi,  
 Magnarumque graues rerum cognoscere causas  
 Cui datur, Hansiacis & qui bene consulit acri  
 Urbibus ingenio, dum res sub pectore versat  
 Syndicus ambiguas, facundoque explicat ore.*

*Nunc verò hinc alias vt concedamus ad vrbes  
 Præcipuas quasdam, tu lumine percipe porrò  
 Quò digitum intendam. non hîc, en, cernis, apricis  
 Collibus impositam, riguis & vallibus urbem?  
 Non liquidos fontes passim per prata, per arua  
 Læta soporifero manantes murmure? Lymphis  
 Agmina Nympharum vitreis mersare natantum  
 Corpora? perpetuò hæc dicas viridantia Tempe,  
 Aspice: Aquisgranum est: hîc Carole Mausolæum  
 Conspicitur ter Magne tuum: hîc diademata prima  
 Magnamini accipiunt, genus alto à sanguine Diuum,  
 Induperatores. acri quæ sulfure fumant  
 Hæc loca, sunt calidis Thermæ de fontibus ortæ:  
 Ægra salutifero reparantes corpora Thermæ  
 Flumine, victa lue, & variis exercita morbis.  
 Mercibus, & studijs hîc splendida Lipsia: clara hîc  
 Wittenberga iacet: vastos Erfurdia muros,  
 Vandalicos & sæpe truces experta furores*

Ham-

Hamburgum, & celsas turre, arcesq; suberba  
 Lubeca ostentat: ter maxima Praga potentum  
 Nec minus ostentat monumenta insignia Regum:  
 Et vastas moles, longi & curuamina pontis.  
 Magna Vienna, sua hinc en propugnacula, vinci  
 Nescia, miratur, animosaque despicit hostem.  
 Hac Phœbea Rhodos: sunt hæc tua mœnia Buda.  
 Illa, illa est Magni de nomine Constantini  
 Dicta, opibus Regum pulcrè exornata, potenti  
 Imperio, famaq; ingens, magnæ æmula Romæ.  
 Porrò hanc, cui fixis oculis stupefactus inhæres,  
 Urbem, vallorum latè quam circulus ingens  
 Ambit, miraris? ea quæ sit deinde requiris?  
 Cernere pyramidum quæ dat spectacula, quæq;  
 Clara sepulcrorum præbet miracula regum?  
 Est Memphis: sæui iussa imperiosa Tyranni  
 Quattuor hæc didicere pati, & iuga dura subire  
 Heu misera. hæc Solymæ sanctæ sunt mœnia: fœdè  
 At nunc rapta manent, canibus data præda cruentis.  
 Quæ sit causa rogas? agitans discordia fratres,  
 Quos voluit dici ipse suo de nomine Christus,  
 Hoc facit: vt proprios enses in viscera vertant  
 Heu sua, nec capiti studeant auertere pestem  
 Unanimes: nimia vanæ cuppedine capti  
 Gloriolæ, magni spernunt dum iussa Magistri.  
 Nunc age, præcipuas foecundis diues Iberus  
 Quas habeat terras, quas Gallia fertilis vrbes,  
 Accipe. Quam cernis magnis, en aspice, muris,  
 Est, sua quæ iactat cocco saturata rubenti  
 Serica fila, olim populis, Granata, beatas  
 Laudata: hæc est Mercurio fundata, potensq;  
 Hispalis: hinc, toti felix notissima mundo  
 Ullyxbonna iacet: nobis quæ ditia mittit  
 Munera, quæ dat diues Arabs, quæ decolor Indus,  
 Quæq; nouo quærentur opes dudum orbe reperto.  
 Hanc Burgum dicunt: hæc est, quæ Barcino ponto  
 Adiacet ostrifero: medijs hæc quæ sita terris  
 Ostentat sese, populi dixere Toletum  
 Indigenæ: magno ter felix Præsule. Thau. sed quæ  
 Hæc? Pan. est, altiloquum Vatem quæ clara Camœnis

Dulcibus Ausonium peperit generosa. vetustis  
 Mœnibus hîc spectanda iacet Nemausus apertè:  
 Illa quater senis vicis quæ præfuit olim  
 Imperiosa: potens illa ecce Tholosa. Thau. sed hæc quæ,  
 Fluminis has rapidi ripas quæ splendida cultis  
 Aedibus illustrat? Pan. iocundo est munere Diuûm  
 Lugdunum omnigenum, longè celeberrima: at illa, est  
 Urbibus Europæ populosa. Lutetia certans  
 Circuitu magno, latè complexa rotundo  
 Orbe suo plani quamplurima iugera campi.

At nunc sat fuerit, vastum ostendisse per orbem,  
 Præcipuè insignes turritis mœnibus Vrbes,  
 Hoc Europæo positas alioque sub axe:  
 Namque ego, distincto si cunctas ordine pergam  
 Enumerare, frequens vasta aut quas Africa monstris  
 Terra habet, aut Indi procul hinc sub Sole repositi  
 Occiduo, simul & nascenti: Asiæve potentis  
 Innumeras, cunctas & quas Sol lumine lustrat:  
 Antè, leues atomos tenui quos corpore clarus  
 Phœbus, ubi radios patulæ per aperta fenestræ  
 Inserit, inter se motu miscere videmus  
 Prælia perpetuo, enumeram, referamq; canendo:  
 Omnia nec valeam numeris includere nostris  
 Nomina: præcipitans & Sol cadit, ipsa domorum,  
 Aspice, summa micant tantum fastigia: quare  
 Mox abeo: hanc vnâ si designaui, dignam  
 Quam videas: hæc est cunctarum maxima longè  
 Insula, cæruleis pelagi quæ tunditur vndis:  
 Auriq; argentiq; ferax. toto orbe Britanni  
 Diuisi, hanc habitant: longè pulcerrima regni  
 Totius hæc Urbs est, Londinum nomine dicunt:  
 Regia, magna, potens, multos regnata per annos.  
 Cecropijs olim, Latijsq; habitata Camœnis:  
 Funera Roffensis magni, docti aspera Mori,  
 Heu indignatæ tantorum fata virorum.

Porro autem, plures alias, totumq; per orbem,  
 Undique vel sparsas immensis tractibus vrbes,  
 Si cognosce cupis: sunt, qui rara arte periti,  
 Virtute insignes clara, quos maxima Pallas  
 Erudijt, te oculis, & mente per omnia ducent:

Hos

TERRARVM CIVITATES.

*Hos adiunge tibi socios, aderuntq̄ volentes.*

Thau. *Qui precor hi? Pan. est alter bonus Hogenber-* Franciscus  
Hogenber-  
gius.  
*gus: at alter.*

Thau. *Estne Nouellanus? Pan. Ille est. his Iupiter* Simon No  
uellanus.  
*æquus*

*Pro meritis, cunctas vrbes cognoscere, terras  
Metiriq̄ue oculis dedit, in quacunque repostas  
Parte orbis, quocunque alio sub Sole iacentes.  
His quoque, si Phæbo & Musis dilectus amœnis  
Tertius accedet, spectata Ortelius arte  
Eximius, deerit nihil: at tibi cuncta, vel vno  
Lumine, lustranti, toto orbe errare licebit.*

EIVSDEM FRONTISPICII

EXPLICATIO.

Thaumastes.

*V*erum age dic, hæc est quæ præstantissima moles,  
*Ardua, nata recens operoso è marmore, cælo  
Ductum opus augustum, cunctis memorabile seclis:  
Cui binæ assurgunt solido ex adamante columnæ,  
Perpetuæ, immanes, admiranda arte columnæ,  
Regifico exstructæ sumptu? quæ Diua? quid isti,  
Quid sibi, fare, volunt? namque hic fulgentibus armis  
Indutus, galea, clypeoque insignis, & hasta,  
En stat mole sua grauis, imperterritus: alter,  
Huic licet, at nudus reiecta veste, minetur?  
Prætereà, quid id est, flammis crepitantibus hic quòd  
Ingentem siluam ramis frondentibus ignes  
Pascere conspicio? mirari, accurrere nudos  
Mortales? hic effossis habitare latebris,  
Stramineasq̄ casas illic componere? Pan. dicam.  
Principiò genus humanum, discriminis omnis  
Atque vsus expers, inter spelæa ferarum,  
Quadrupedumq̄ domos, horrentia lustra, trahebat  
Vitam infelicem in siluis, sine legibus ullis  
More feræ, victumq̄ dabant immitia corna,  
Glandiferæ quercus, spinis rubus asper: & herbæ  
Pabula præbebant, vulsis radicibus: acrem  
Stinguebantq̄ sitim fontes, riuuq̄ fluentes.  
Mortales inter nudos Apheleia, decora*

Non vlllo cultu, simplex at, nudaque & ipsa  
 Versabatur inops, cunctarumq; indiga rerum.  
 Atque adeò, dum fortè sedent, & dulcia lenti  
 Ocia agunt, & securi per mollia ludunt  
 Gramina sub dio: dum magna furentibus Austris  
 Exercet siluas tempestas, turbida torquens  
 Nubila, & arborei vasto cum pondere rami  
 Incumbunt ramis, venti q; frequentibus vrgent  
 Motibus inter se ramos magno impete, ab omni  
 Parte: latent validis quæ abstrusæ feruida truncis,  
 Corticibusq; intus flammæ semina, crebro  
 Trita micant: frondes hinc nutrimenta ministrant  
 Aridulæ: mox at, conceptis viribus ignis  
 Aestuat, & ventis increbrescentibus, atras  
 Fumorum nubes inter, Volcanus habenis  
 Immisissis, populatur ouans densæ omnia siluæ  
 Robora: iocundo stirpes spoliantur honore.

Hac rara specie perterrita pectora miris  
 Usque modis: feruens ferret quid flamma, quid ignis  
 Fumifer ignari, portentosi q; calores:  
 Diffugiunt. furor at postquam violentior ignis  
 Paullatim cessit, flammæ q; astus q; quierant:  
 Audaces: propius q; accedere tentant  
 Ignibus: hi, quæ, quanta ferant mortalibus agris  
 Commoda, percipiunt: hinc mox aduoluerè certant  
 Robora cruda focus: trabibus q; subinde fouere  
 Arboreis, primas æterna pascere flammæ  
 Materia statuunt, omnè & seruare per æuum.

Ergò, alium atque alium, tacitis sed nutibus, ipsi  
 Huc simul inuitant: huc omni ex parte frequentes  
 Conueniunt: mirè tepida dulcedine capti  
 Flammarum, inter se leti socia agmina iungunt.

Hinc, ubi communis iam consuetudinis usus  
 Plurimus accessit, titubantes fingere linguas,  
 Et formare suas, si vera est fama, loquelas  
 Cœperunt, prima atque exordia sumere: tandem  
 Vox inuenit iter, meditata q; verba sequuta  
 Paullatim, coepitque frequens crebrescere sermo.

Quare, homini erectos, spectantes æthera vultus,  
 Cùm dederit Natura parens, sublimia q; ora:

Ut



Ut longè præstet cunctis animalibus: ipsos  
 Mortales miseros haudquaquam passa iacere  
 Sordibus in fœdis, angustam & degere vitam:  
 His cognosse dedit, quos ipsa creasset in usus  
 Unguibus armatasq; manus, digitosq; micantes,  
 Membrorumq; agiles nodos, artusq; decoros.

Hæc ergo experti cœlestia munera, tentant  
 Explorare novas artes: pars fronde saligna  
 Tecta parant: alij mox apta cauare latebris,  
 Exesi latere in montis, loca. figit hirundo  
 Garrula ceu nidos tignis, imitatus at alter  
 Has, cœno simul & viridanti vimine, rarum  
 Texit opus. menti sed ubi prudentia maior  
 Successit, prælongo usu, suspendere furcis  
 Populeis sua tigna student, vdaque parata  
 Argilla, lentis & cratibus intertextis,  
 Ducitur arbuteis paries: ramalibus inde  
 Aut fagi, tiliæve leuis, vel arundine glauca  
 Integitur, feruenti umbra vt defendat ab æstu  
 Corpora: non imbres, hyemis non frigora lædant.

Intereà, his rudibus mortalia pectora curis  
 Dum sese exercent, studijsque frequentibus illis  
 Intenta inuigilant: dias sub luminis oras  
 Se prodit solers Industria. paupere tecto  
 Hæc, laribusque arctis nata olim, paruula quamuis  
 Esset, & in cunis recubans composita iaceret,  
 Somno vnquam paruos vix declinabat ocellos.  
 Mox, ubi cum pueris cœpit colludere, mirè  
 Ipsa agilis, manibus paruis, digitisq; tenellis,  
 Plurima vel madido è limo, vel vimine lento  
 Fingebat, nunc hæc tractans, nunc illa retractans.  
 At, postquam sensim, teneris crescentibus annis,  
 Sollicitam ignauæ cœperunt tædia vitæ:  
 Pauperiem duram fugiens, errare per orbem,  
 Densis in siluis, solisq; in montibus æuum  
 Degere constituit: oculis perquirere acutis  
 Singula, scrutari, mirari, mente capaci  
 Versare abstrusas res, vestigare profundas  
 Et rerum causas, & quæ Natura creatrix,  
 Alma parens, magna ingenio, admiranda dedisset.

Tandem edocta probè, sortis miserata malignæ  
 Humanæ, insinuans hominum se mentibus ultrò,  
 Ipsa experta, suas dudum quas repperit artes  
 Edocet, ingenij & paullatim exercet acumen:  
 Ignarasq; manus operum, insuetasq; laborum,  
 Rebus inauditis, primum & nascentibus aptat.  
 Scilicet, hinc usu pedetentim exercita longo  
 Pectora: dein, rerum perquam studiosa nouarum,  
 Inque dies rebus magis oblectata repertis,  
 Ingenio ingenium, præclaris artibus arteis  
 Exsuperant, nil quidquam intentatumq; relinquunt.

Sic genus humanum, rude quondam, obtusaq; gestans  
 Pectora (ceu fera deposita feritate) per arteis  
 Ingenuas, usu, longa assuetudine victum,  
 Formatumq; aliam vitam, moresque decoros  
 Accepit, procul abiectis agrestibus. altè  
 Sæpius insita sic, fisso cuneo ve securi ve  
 Arboris alterius trunco, siluestria sorba  
 Exuere agrestes animos, mitescere succos  
 Conspicimus crudos, acres quiq; antè fuere.

At non tanta quidem quondam mortalibus ipsis  
 Sufficere hæc potuit vel sola Industria. namque  
 Et claræ hæc Diuæ, celso de culmine Olympi  
 Delapsæ in terris, diuino numine plenæ,  
 Monstrauere viam. Thau. sed quæ? namq; aspice, tantum  
 Conspicio hinc vnâ, referat quæ virginis, almæ  
 Aut Diuæ, aut Nymphæ vultus. dic, ista Panopte  
 Quæ precor est, hinc quæ sublimi in sede locata  
 Sublimis sedet, egregio exornata decore?  
 Libella in dextra fabrilis cernitur: aureus  
 Circinus in læua, & non fallax norma videtur.  
 Pan. Hæc illa est celebris, longè pulcerrima Nympha,  
 Illa, illa Idææ magnæ gratissima Matri:  
 Illius eximiis decorat quæ tempora fertis  
 Turrita. hæc illa est, docuit quæ ponere primum  
 Fundamenta operum magnorum, calcis & usum  
 Cœdiliūq; dedit laterum: quibus artibus altis  
 Montibus aut marmor, puteis aut saxa trahantur.  
 Ordinibusq; graues docuit disponere certis  
 Structuras rerum, fulgentes ære columnas:

Tecta-

Tecta<sup>que</sup>, sublimi turres educere cælo  
 Aérias, tignis coniungere tigna, vel ipsa  
 Robora, fraxineasq; trabes aptare bipenni.  
 Prætereà, quas aut facies spectare domorum  
 Debeat ad cæli parteis: qua parte locanda  
 Atria, vestibulum, secreta cubilia, xysti,  
 Balnea, triclinia, & magnorum altaria Diuùm.  
 Et quid non? demùm, latis quibus oppida terris  
 Ponenda, aut vrbes quibus in regionibus aptis;  
 Morbida ne malè spirantis contagia lædant  
 Aëris, continuò ne sint obnoxia ventis  
 Corpora pestiferis simulacra, stupendis  
 Artibus, Heroum, spirantia signa, colossos  
 Fingere marmoreos, ad sidera ducere moles  
 Ardua Pyramidum, variisq; palatia Regum  
 Picturis, variis ornare coloribus ædes.  
 Ducere aquas longo per marmora candida ductu  
 Fontibus è primis, metiri iugera gnoma,  
 Cuncta manu docta regere, vt Ratione magistra,  
 Norma vel à recto, vel ne quid aberret amussis.  
 Hinc, magnæ meritò donis quòd talibus ornet  
 Undique diuinis gremium Telluris apertum,  
 Orbis Terrarum decus immortale, perenne,  
 Cunctarum, emerita est ea dicier ornamentum.  
 Thau. Admiràda canis: propriū at quod nomē? Pan. vt edam  
 Non opus: hæc tantum, quæ dixi, sedulus ipse  
 Inspice, nomen habes. Thau. capio. quis hic alter aënis  
 Qui squammis horret, clypeoque, hastaq; tremendus?  
 Pan. Cuius nota bene hæc Diua est Tritonia Pallas,  
 Bellipotens: quondam primas hæc condidit arceis,  
 Surgentes moles, & propugnacula bello  
 Tuta. Thau. quis ille alter? Pan. primo est qui primus in orbe  
 Ob scelus infandum, fraternæ cædis iniquæ,  
 Sanguinis & fusi, fugiens vlticia magni  
 Arma Iouis, tristesq; minas, dextræq; potentis  
 Fulmina, telluri presso signauit aratro,  
 Et primam cinxit turraris mœnibus urbem.  
 Thau. At cui sublatis ad cælum molibus altum  
 Magnificè erecta hæc moles inscribitur ingens,  
 Insignis titulis, insignibus argumentis?

COLLOQVIUM

Pan. Illi: Europæum lato qui temperat orbem  
 Imperio, in terris & qui dat iura secundis  
 Auspicijs felix, magno Max Aemiliano  
 Induperator, cingunt cui tempora lauri  
 Victrices. his & qui sunt de stirpe creati  
 Magnorum Heroum, claris natalibus orti.  
 Quos penes est summam rerum, imperijque, referre  
 Heroa ad virtute grauem. queis, prima potestas  
 Designare, humeris cuius operosa recumbat  
 Magnarum rerum moles, qui sceptrâ, coronamq;  
 Inuidtus gerat, & magni molimina Turcæ  
 Contundat, validis armis arma impia frangat.

Thau. Quis posuit precor hoc opus immortale? quis auctor?

Pan. Hi sunt, antè memoravi nomina quorum,  
 Quos repetam meritò digni: præclarus uterque  
 Arte Nouellanus, bonus Hogebergus. Thau. at istis  
 Hæc quis tam viuis simulacra coloribus aptè  
 Depinxit, pulcreq; stylo illustravit acuto?

Quis vel imaginibus lætum hunc afflauit honorem?

Pan. Quis rogitas? est, qui Graio, Latioq; cothurno  
 Fuscius insignis, per amœna vireta, per hortos  
 Aonidum ingreditur: dulces ante omnia Musæ  
 Cui cordi, citharamq; dedit cui Phœbus eburnam.

Georgius  
 Bruin.

Thau. Ergò, quòd nobis, serisq; nepotibus, isti  
 Tantarum auctores rerum, voluere Panopte  
 Consultum bene, & hunc tantum impertire laborem,  
 Et nos his cumulare bonis, ingentibus, amplis,  
 Perpetuis, vllò morituris tempore nunquam,  
 Præmia digna ferent meritis pro talibus. altus  
 Iupiter his dabit, æternum ut per secula currant  
 Omnia, & obscuro subducat nomina leto.

At nos, Posteritasq; simul ventura, vicissim  
 Carmina perpetuò, toto resonantia cælo,  
 Dicemus læti, tanto & pro munere largis  
 Laudibus in terris meritos tribuemus honores.

ALEXANDER GRAPEEVS  
 CANEBAT.

GEORGIUS BRVIN  
AGRIPPINENSIS  
BENEVOLIS LECTORIBVS  
S. D.



**Q**VANDOQVIDEM celebrium Urbium Oppido-  
rumque topographicae descriptiones, accuratissime delinea-  
tae, praesenti hoc opere vobis proponantur ob oculos, Specta-  
tores, Lectoresque beneuoli; non ita alienum ab instituto  
nostro fore putavi, de primis Urbium initiis, progressu, &  
incremento paucula quaedam praefari: vt primis earum prin-  
cipijs & causis probe perspectis ac cognitis, earundem  
institutum, vsus, ac finis penitus intelligatur. M. Vitruuius lib. de Architectu-  
ra .2. humanae societatis initium mira quadam industria explicans, causam,  
quae homines in vnum coegit, coetusque sociauit, his verbis enarrat: Homines,  
inquit, veteri more, vt ferae in syluis & speluncis & nemoribus nascebantur,  
ciboque agresti vescendo vitam exigebant: interea quodam in loco ab tem-  
pestatibus & ventis densae crebritatibus arbores agitatae, & inter se terentes ra-  
mos, ignem excitauerunt, ex ea flamma vehementi perterriti, qui circa eum  
locum fuerunt, sunt fugati, postea re quieta, propius accedentes, cum animadu-  
uertissent commoditatem magnam esse corporibus, ad ignis teporem ligna  
adijcientes, & eum conseruantes, alios adducebant, & nutu monstrantes, osten-  
debant, quas haberent ex eo utilitates. In eo hominum congressu, cum pro-  
fundebantur aliter e spiritu voces, quotidiana consuetudine vocabula, vt obti-  
gerant, constituerunt: deinde significando res saepius, in vsu ex euentu fari for-  
tuito coeperunt, & ita sermones inter se procreauerunt. Paulo aliter Cicero,  
ciuilis humanaeque societatis conuentum, originem habere, litterarum monu-  
mentis tradidit: quem Franciscus Senensis Patritius, lib. 1. de Regni & Regis  
institutione, imitari videtur. Qui non casu, & fortuito homines conuenisse scri-  
bit, sed diuinam mentem sapientiam ipsis praestitisse, vt societates, coetusque in-  
stituerent. Quae quidem mens diuina, cum caetera animantia abiecisset ad pa-  
stum, solum hominem erexit, ad caeli que, quasi veri domicilij conspectum, ex-  
citauit: Tum speciem oris ita formauit, vt in ea penitus reconditos mores effin-  
geret, quando hilaritate animi vultu ostendimus, maerorem enim, tristitiam,  
formidinem, iram, furorem, tranquillitatemque, frons, oculi, & supercilia in-  
dicant. Hac mente diuina, principio rerum humanarum acutiores ingenio vi-  
ri, qui inter vagos illos atque agrestes homines versabantur, animaduerte-

*Confociat:  
humani ge-  
neris origo.*

runt, hominem aliena ope indigere, cum neminem sibi ipsi satis esse cerne-  
rent. Proinde arbitrati sunt, illum per societatem sui generis commodius degere  
posse, & facilius consequi omnia, quæ per naturam ei deesse videbantur. Et id-  
circo à sylvestri vagaque solitudine, in multitudinis cœtum, humanamque so-  
cietatem illum deducendum esse duxerunt. Quo quidem factò, quamprimum  
coniuncti inter se homines, sermonem ex assidua consuetudine statuerunt, quò  
conceptum mentis exprimerent, & consilia communicarent. Plato autem in  
Protagora, aliud ab his diuersum ciuilem consuetudinis principium refert, quod  
quidem, quia fabulis est multò quàm veritati propinquius, referre non placet.  
Iam verò hominum cœtu siue ignis vtilitate sociato, siue natura & ratione du-  
ce instituto, quod sanè à ratione non multum abhorrere videtur, vt primas ho-  
minum societates ab his principiis vtilitatis causa profectas existimemus, cre-  
damusque hominem natura sociale animal, longè magis quàm apes, formicæ,  
grues, & eiusmodi genera, quæ gregatim aluntur, gregatimque se tuentur, in  
vnum cœtum venisse, vt quisque promeret quod alteri opus esset, acciperetq;  
aliunde quod ipse præstare non posset. Igitur, vt dixi, communi hominum so-  
cietate conflata, cumque in ea sermonis auxilio se mutuò intelligere, sensum  
animi exprimere, tum manibus & articulis quam vellent rem faciliter se posse  
tractare viderent, cœperunt in eo cœtu alij speluncas fodere sub montibus, non-  
nulli hirundinum nidos, & ædificationes earum imitantes, de luto & virgultis  
facere loca, quæ subirent: eaque ratione domiciliorum tyrociniū inuentum,  
& excogitatum fuit. Cum porro essent homines imitabili docilique natura,  
quotidie inuentionibus gloriantes, aliis alij ostendebant ædificiorum effectus,  
& ita exercentes ingenia certationibus, indies melioribus iudicijs efficiebantur,  
plurimumq; furcis erectis, & virgultis interpositis, luto parietes texerunt: Alij  
luteas glebas arefacientes, struebant parietes, materia eos iugumentates, vitan-  
doque imbres & æstus, tegebant arundinibus & fronde. Postea, quoniam per  
hybernas tempestates, tecta non poterant himbres sustinere, fastigia facientes,  
luto inducto, proclinatis tectis, stillicidia deducebant. Vnde Architecturæ rudi-  
menta sunt nata, quæ ab ijs initijs profecta sunt, quæ necessitas humano generi  
ostendit. Quemadmodum, Daniele Barbaro teste, legitur in his esse, quæ nu-  
per inuentæ sunt insulis, vbi casæ arboribus innixæ, cannis, & viminibus intextæ,  
stramentis, & luto contactæ cernuntur, ea tamen ratione, vt magnitudine, pul-  
chritudine, & commoditate personarum dignitati plurimum tribuatur. Hæc à  
Christianis, vt natura tulit, ita inuenta, sed postquam frequentia celebrari ea  
loca cœperunt, politioribus lignis, elegantioribus formis ornata conspiciuntur.  
Ex leuib; porro, obscuris, & exilib; ædificiorum principijs, crescente nimirū  
in vna aliqua casa, ex foemina & viro, filiorum & nepotum multitudine, quæ  
eod-

*Domicilio  
rum tyro-  
cinum.*

*Archite-  
cturæ ru-  
dimenta.*

eodem tecto contineri non poterat, modicis ex materia domibus, vt autor est Halicarnasseus, vicatim, discretisque domicilijs habitare cœperunt. Eaque occasione, villas & pagos paulatim construere & societate ex pluribus domibus constituere necesse fuit: vnde Franciscus Senensis, in suis de Repub. libris, oppidorū & vrbium initium deducit. Cū enim sensim cernerent homines, quantæ utilitatis esset humana societas, quamque facilius victum simul complures, quàm singuli compararent (quò enim maior & frequentior multitudo est, eò vberior in ea est copia eorum omnium quibus vita indigeat, quando nascentibus hominibus inopia data est comes) tutiusque ab incurfu ferarum degerent, coadunatis tugurijs, pagos pagis adiungere, & familias familiis adijcere cœperunt, & de communi utilitate cogitare. Hinc seminarium ciuitatum est ortum, in quibus populariter habitarent. Hinc munimenta, tutioris vitæ gratia, inuenta sunt. Nam locis æditis fossam ducere, & vallo circundare, non dubitauerunt, & sic vrbes & oppida inchoauerunt. Quocirca Varro ait; Urbem dici, quod aratro præfinita: & Pomponius Iureconsultus peregregius, Urbem dictam asserit, quod vrbare aratro definire sit: Urbum, optimū vetustissimorum verborum indagatorem præterea dixisse ait, curuaturam aratri appellari, quod in vrbe cōdenda adhiberetur. Oppidum etiam dici Varro testis est, quod munitur opis causa: Sic etiam Mœnia, quòd urbem muniant, appellata sunt, & Murus à munitione. Quibus ex rebus constat, primam rationem eorum qui civilem societatem instituerunt, fuisse, vt tutè degerent, & à vi atque impetu munirentur. Tranquillitas namq; vitæ dux illius extitit, ad innumerabiles commoditates excogitandas. Quis porro urbem primus condiderit, variè à multis proditum est. Alij Cecropen statuunt, vt Plinius, qui eam extruxit, quæ postea ἀκρόπολις, id est, arx, dicta est Atheniensib., prius erat Cecropia. Strabo, Argos prius à Phoroneo dicit cōditos, quod Homerus Pelasgicon nominat. Ægyptij omnium antiquitatū gloriam ementitis annalibus ad se trahunt, & Diospolim, quæ sunt Thebæ, tempore omnes antecedere asseuerant. Verùm Enochia, vt Iosephus vocat, omnium est vetustissima, quam Cain, cū exagitaretur furijs cæsi fratris, nec vllus sibi locus tutus satis videretur, condidit, murisq; cinxit, & terminos agro posuit. Consimiliter et Pallas Arcium inuētrix, multorum scriptorum auctoritate constituitur, quam Bellonam plerique nominarūt, eò quod belli inuētrix et princeps, à Cicerone lib. 3. de Nat. Deorum, constituatur, vel quia hastam vibrare consueuerit, docueritq; , vel denique à furore immittendo bellantibus, et quod minimè sit mitis. Cuius templum in nona regione vrbis, et ante hoc columna erat posita, vnde hasta mittitur, signū belli inferēdi. Quin etiā huic Arcium inuētrici, tria quædā signa peculiariter attribuebātur: noctua, draco, et populus. Quare Demosthenes, Atheniensis, summus ille Imperator

*Oppidorum  
auctor.*

*Artium  
inuentrix.*

(asserente Francisco Senensi, lib. 9. de Regis et Regni administratione) cū in exilium proficisceretur, Arcem Athenarum suspexit, et altiore voce dixisse fertur: O Pallas, urbium custos, cur tribus truculentissimis belluis delectaris, noctua, dracone, et populo? Cupiens populi leuitatē praeipue accusare. Quibus quidem signis, qualis Princeps esse debeat, sagax declarauit vetustas, vt vigil, prudensque sit, & populum fautorem habeat. Noctua quidem, vt cernimus, vigilantissima est, & noctu semper excubat. Draco autem peracri oculorum acie, omnia circumspicit, vigilatque, quod etiam eius nomen indicat, *δέρων* enim est cernere, & acutē intueri. Idcirco à doctissima vetustate, aedium sacrarum, a dytorum, templorum, thesaurorumque custodia, draconi assignatur. Sed rude & incōcinne, quemadmodum & aedium, oppidorum, urbiumque principium fuit. Neque enim initio muris cinctæ, vallo & propugnaculis ex viuo saxo communitæ fuerunt, sed, vt Halicarnasseus perhibet, aggeribus tantum, arborumque truncis, casæ aliquot leui materia, vel arundine, vel stramento excitatæ, quibus homines habitabant, circundabantur. Nec Galli olim, & multo minus Germani, vt Hubertus Leodius asserit, qui non oppida, sed vicos inhabitabant, lapide & cæmento suas ciuitates cingebant: sed trabes directæ perpetuæ, in longitudinem paribus interuallis distantes inter se binos pedes, in solo collocabantur, reuinciebantur extrorsus, & multo aggere vestiebantur: ea autem quæ diximus interualla, grandibus in fronte saxis effarciebantur. His collocatis & coagmentatis, alius insuper ordo adijciebatur, vt idem illud interuallum seruaretur, neque inter se contingerent trabes, sed paribus intermissæ spaciis, singulæ singulis saxis interiectis, arcuè continerentur, sic deinde omne opus contexebatur, dum iusta altitudo muri expleretur. Qui quidem muri in hunc modum compositi, etsi ea tempestate deformes non erant, & ad vtilitatem, defensionemque urbium summam haberent opportunitatem, quod & ab incendio lapis, & ab ariete materia defenderet, quæ perpetuis trabibus pedes quadragenos plerumque introrsus reuincta, neque perumpi, neque distrahi posset, non tamen perpetuò durabilis erat, pluuia etenim & vetustate corrumpebatur, & temporis tractu, cariota sæpè concidebat. Idcirco necessitate hominum industriam excitante, quæ in iam constituta ciuili societate, multorum consilijs adiuta, vires & incrementa gradatim sumpsit, & quo à ferarum & scelestorum hominum iniurijs commodius se tuerentur, saxa saxis coniungere, lateritios muros ex lapide & materia compositos construere didicerunt. Quos prioribus multò firmiores fuisse, ex eo facile constat, quia ob expugnationis difficultatem, muralis corona ab Imperatore ei dabatur, qui primus murum subiisset, & per vim in hostium oppidum ascendisset. Ex quo facile apparet, quomodo nihil simul inuentum, et perfectum fuerit. Consti-



tuta iam qualicunque vrbs facie, à casarum necessitate, ad agrestium tuguriolorum commoditatem: à comodo verò, ad ædificiorum magnificentiam atque splendorem sensim progressi homines, et certam ædificandi rationem per artificiosas symmetriarum obseruationes, inueuerunt. Eoque modo, vsus, obseruatio, animaduersioque naturæ, artem demùm peperit, quæ primo statim vocabulo, artificem fabri nomine insigniuit. Vnde Faber cuiusque rei opifex, prima institutione dictus est, Græcè tecton, vnde Architecturæ commune omnibus artificijs nomen deductum est. Quæ singulari cultu, magnificentia, atque nitore non modò vrbes, publica priuataque ædificia expolire, & concinnè ornare, sed & magno fastu, stupendis impensarū sumptibus, præclara & magnifica illa ædificia septem construere docuit, quæ humanæ industriæ miracula mundus admiratur. Itaque nobilissima Architectura, in summo collocata fastigio, totius Vniuersi ornamentum, iure nominatur. Quæ etenim vrbs, quod oppidum aut castrum absque Architecturæ præsiidiis, vel minima nominis celebritate claret? Illa ædificiorum magnificentia, populi opes, vasta propugnaculorum mole, murorum & turrium dispositione ac ordine, Moderatorum curam & prouidentiam spectantibus non obscure demonstrat. Eam proinde Daniel Barbarus, omnium Artium Principem, ac dominam, Iudicem atque Reginam artificiorum, & inuentorum optimo iure vocat. Quam & Vitruuius scientiam dicit, pluribus disciplinis & varijs eruditionibus ornatam, cuius iudicio probantur omnia, quæ à cæteris artificibus perficiuntur opera. Cuius quidem artis dignitas, ex eo maxime elucet, quòd eius nomen à principatu, quem inter omnes artes obtinet, sit deriuatum. Quare & Plato Architectum præesse inquit his, qui artibus vtuntur. Sed quisnam ego, qui Architecturæ commendationem suscipio? An ne Gellianum illud exciderat, Turpius esse exigue atque frigide laudare, quàm insectanter & grauiter vituperare? Eius itaque commendationem Architecturæ peritis relinquens, ad præsens me opus conuertam. In quo quidnam ornamenti toti vniuerso periti Architecti vrbiū, oppidorūque structura contulerint, artificiosæ Simonis Nouellani, & Francisci Hogenbergij manus, mirifica quadam industria, tam accurate, et ad viuum, partium singularum proportione, et vicorum ordine ad amussim obseruato, expresserunt, vt non icones et typi vrbiū, sed vrbes ipsæ, admirabili cælaturæ artificio, spectantium oculis subiectæ appareant. Quas partim ipsi depinxerunt, partim ab ijs, sagaci diligentia conquistis, atque depictas acceperunt, qui singulas quasque vrbes perlustrarunt. Idq; ea diligentia, vt non temere, sed audacter atque constanter affirmare audeam, nihil vnquam eiusdem argumenti vel in Italia, vel in Gallia, aut alibi prodiisse, quod cum istius operis artificio et veritate conferendum veniat. In quo topo-

graphicæ urbium oppidorumque descriptiones tam geometrica, quàm perspe-  
 ctiva pingendi ratione, cum genuina situs, locorum, mœniorum, publicorum  
 & priuatorum ædificiorum obseruatione, singulari artis industria atque præsi-  
 dio sunt delineatæ. Sed quem in finem, Lector optime, dices? Norunt historia-  
 rum periti, quantum ad variarum rerum cognitionem peregrinatio longinqua  
 & diuturna cōducat. In qua sensuum adminiculo percipiuntur ea, quæ doctore  
 etiam exercitatissimo præeunte, nō ita commodè intelligi queunt. Varij siqui-  
 dem diuersarum Gentium ritus, disciplinæ, leges, mores, instituta, & consuetu-  
 dines peregrinando multò accuratius intelliguntur, quàm si ea quæ nunquam  
 vidimus sola historica lectione tractarem. Nunquid ieiunum & prorsus anile  
 de multiplici rerum varietate eius iudicium est, qui natiui soli limitibus omni  
 tempore septus, domesticos tantum, apud quos delituit, audiuit, exterorū verò  
 hominum consuetudines nunquā vidit? Itaque non immeritò Diogenes Laer-  
 tius lib. 2. in vita Archelai Cosmographi scribit, Alexandrum Macedonem  
 gloriari solitum fuisse, se plura oculis lustrasse, quàm alij Reges vnquā animo  
 & cogitatione attingere valuissent. Scribit Diodorus Siculus, Democritū Ab-  
 deritem Philosophum octoginta iuges annos peregrinatum fuisse, vt variis in  
 locis, diuersorum hominum consuetudine, nihil eorum negligeret, quæ homi-  
 nis mentem scientiarū nitore exornare potuissent. Ita Nestor (asserente Fran-  
 cisco Senensi lib. 14. de Regis & Regni institutione) gloriatur, quòd cum Lapi-  
 this conuersatus fuerit. Menelaus autem iactabundus exultat, quòd Cyprum,  
 Phœniciam, Ægyptumque aduenerit, Thebas quoque viderit, quas centum  
 clauderēt portæ, & singula quæque ducentos haberet custodes equis instructos,  
 & quòd Æthiopiam etiam lustrauerit, Sidoniam, & Lybiam. Sed quia non  
 omnium facultates concedunt, neque etiam omni periculo, hoc præsertim tem-  
 pore, vacat, per varias mundi partes oberrare, multasque vrbes ac oppida pera-  
 grando lustrare: Idcirco præsentī opere, variarum historiarū amantes, à pere-  
 grinandi labore, periculo, atque impensa liberauimus. Dum acerrimo oculo-  
 rum sensui, qui reliquos omnes, Aristotele teste, præstantia superat, accuratissi-  
 mas urbium icones proponimus: quæ in tabulis artificiosè depictæ, multo aper-  
 tius de se iudicium præbent, quàm si descriptione litteris tantum comprehensa,  
 qualiscunque & obscura earum cognitio quæreretur. Hoc studij genere Caro-  
 lum Magnum vehementer delectatum fuisse constat, quem tres tabulas argen-  
 teas habuisse, Platina in vita Leonis. 3. commemorat: quarum vnā, in qua  
 vrbs Constantinopolitana insculpta erat, Basilicæ B. Petri: aliam, vbi imago  
 vrbs Romæ cernebatur, Ecclesiæ Rauennati dono dedit. Tertiam filijs reli-  
 quit, cui inerat orbis terrarum descriptio, quam auream fuisse plerique scri-  
 bunt

bunt. His porro urbium descriptionibus, historicas earundem enarrationes coniunximus, ut ubi depictorum oppidorum facies cum ijs Lectores contulerint, præter urbium oppidorumque situm, etiam ea quæ ad ciuitatem pertinēt, aliqua ex parte intelligant. Quod quidem institutum nostrū, non modò gratiam habere, sed & mirificam delectationem, & utilitatem præbere existimaui. Cùm ex eo, & historiarum augeatur cognitio, & quæ optima ædificandi ratio sit, diuersorum ædificiorum collatione, perspicere queat: Tum etiam situm, murorum ambitum, & conditionem earum urbium, quæ à truculentissimis nationibus, Christianis sunt ereptæ, non sine maxima recuperandi spe, spectandas proponat. Ita Alexandrum, quem ex virtute Magnum nuncupauerunt, summa diligentia scrutari solitum aiunt loca, in quibus bellum esset gesturus, semperque eadem picta intueri voluisse, ut picturam illam contemplando, ea dignosceret, quæ cauenda, quæ uero adeunda essent. Neque verò est cur consilium hoc Christianis tandem aliquando noxium & perniciosum fore quis putet, eò quòd primariæ ipsorum vrbes fidei hostibus hac occasione contemplandæ & discutiendæ veniant. Huic siquidem malo, quod quidem haud exiguum fore putabamus, ea ratione occurrimus, dum diuersarum nationum ac gentium diuersum vestiendi cultum & habitum, vtriusque tam præstantioris, quàm deterioris sexus effigies urbium simulachris appingi curauimus. Quam sanè ob causam immanissimi Turchi, qui omnino nullas, vel sculptas, vel depictas imagines ferunt, nunquam hoc opus, etiamsi maxime ipsis emolumento esset futurum, admittent. In his denique urbium enarrationibus eorum scriptis vsi sumus, qui eas ipsi peragrarunt, & oculis accuratissime perspexerunt, ne quis mihi de ignotis, & nunquam à me visis, multa scribere obijciat. Eos autem auctores iam omnes ex ordine recenserem, sed prolixitatis euitandæ gratia, id omitto. Desiderantur quidem adhuc aliquot urbium typi, quos bellicis præpediti tumultibus, non ita commodè obtinere potuimus. Quòd si itaque Urbium Moderatores, aut quicumque tandem alij, Ciuitatum suarum delineatione, splendoris aliquid operi nostro, historiarum etiam, & picturæ amatoribus, in honesta Litterarum studia, animi propensionem significare, eamque nobis communicare voluerint, suo eas loco collocabimus, neque ipsi à nobis præteribuntur indicti. Ita opus hoc nostrum mirificè multarum urbium genuina descriptione ornauit ac auxit Præstantissimus, Doctissimusque vir, Dominus Abrahamus Ortelius Anuerpianus, hoc nostro tempore insignis Cosmographus, quo optimos quosque honestis Litterarum studijs fauentes, maximo beneficio affecit.

P R A E F A T I O.

Nec minores gratiarum actiones merentur summi illi præstantissimarum artium admiratores, Georgius Hofnagel Anuerpianus Mercator, et Cornelius Chaymox, quorum ille viuos et accuratos Hispanicarum, hic verò aliquot Germanicarum vrbium typos, perhumaniter nobis communicauit. Idem etiam singulari animi propensione fecit, generis virtutumque splendore Clarissimus vir ac D. Dominus Constantinus Liskirchius, Florentissimæ Reipub. Colonienfis primarius hoc tempore Consul: cuius spectabilis omniq; officiorum genere à nobis obseruanda dignitas, earum vrbium, oppidorumq; descriptionibus opus hoc nostrum adauxit, quæ ex Africa, Asia, & India, pauci vnquam antè depictas viderunt. Nec minus de Cosmographiæ & historiarum studiosis bene mereri voluit Reuerendissimus & Illustrissimus Princeps ac D. D. Gerardus à Grosbeck Leodiensium Antistes, &c. Cuius Illustriss. Cel. procurante Reuerendo D. Georgio Syluio, eiusdem Diocesis D. Saffraganeo dignissimo, vrbis suæ Leodiensis viuam & accuratam effigiem, operi nostro inserendam, pro liberali Illustrissimæ Cel. suæ in studiorum cultores propensione, communicauit. Reliquum nunc est, vt Candidum spectatorem, lectoremque beneuolum peramanter rogem, vt studium nostrum, quobellissimè eum reficere, & recreare conati sumus, boni consuleret, ei que optime fauere dignetur.

Coloniæ Agrippinæ

M. D. LXXII.

# LONDINVM.



LONDINVM, vrbs antiquissima, in Midelfexia Comitatu, regione totius Angliæ feracissima & saluberrima, ad flumen Thamesim LX. passuum millia ab Oceano sita, latitudinis habet gradus LII. longitudinis XIX. & XV. minuta. Cuius quidem, primum omnium fundatorem Brutum fuisse, constanti historiarum lectione, perhibetur. Is, ex Italia in Græciam, inde in Africam, tum in Gallias, ac demum in Britanniam deueniens, ad Tamesim fluium, situ, & opportunitate loci adductus, urbem condidit, Troiamque nouam, appellauit (verba sunt Pontici Virunnij, qui sex, de rebus Britannicis libros, conscripsit, quos integros, vix verbo mutato, ex Gaufrido Monumetensi desumpsit) quæ tandem per corruptionem, Trinouantum, dicta fuit. At, postquam Lud, frater Casibilauni, qui cum Iulio Cæsare dimicauit, regni gubernacula adeptus est, cinxit eam nobilissimis muris, & turribus, arte mirâ fabricatis, & de nomine suo iussit eam dici, Caier lud, id est, ciuitas Lud. Deinde per corruptionem nominis, Cærlunda. Et succedente tempore, per commutationem, linguarum Lundene: Et postea demum, applicantibus alienigenis, qui patriam sibi submittebant; Lundres dicta fuit. Mortuus tandem Lud, in hac vrbe sepultus est, iuxta portam illam, quæ hoc etiam tempore, Por lud, Britannicè, Saxonice verò Ludes gate, nuncupatur. Ob hanc autem nominis mutationem, inter prædictum Lud, fratremque eius Neunium, maxima est orta seditio, quoniam vellet nomen Troiæ in patria sua delere. Quam contentionem Gildas historicus & Poëta insignis, copiosè prosequitur. Hactenus Ponticus. Hanc porrò Trenouanti deductionem, Ioannes Zelandus, in Syllabo dictionum antiquarum Genethliaco Edoardi Cambriæ Principis subiuncto, hunc in modum confirmat. Trenouantum, Britannicè Trenouante, latinè oppidum nouum, vel, vt quidam non ineptè interpretatur, Troia noua dicitur. Quod autem Tre, oppidum significet Britannica lingua, tam notum est, vt comprobatione prorsus nulla egeat. Trenouantum olim ea vrbs fuit, quam & Londinum Britanni recentiori vocabulo appellabant. Vt autem præclaræ vrbes sua commutent nomina, non est infrequens. Londini meminit Cornelius Tacitus, libro historiæ suæ decimo quarto. Meminit & Ptolomæus, eo paulò recentior, secutus forsitan Fabium Pictorem, in Britannia descriptione, aut alium quempiam Latini nominis Cosmographum. Quanquam, nisi ego omnino male iudico, luxatum est Londini vocabulum apud Ptolomæum suo loco. Non enim Cantiorum vrbs fuit: Tamesis ingens æstus Cantios, à Trenouantibus indubie diremebat. Barbaris etiam Britanniam, vi occupantibus, Londinum Mediosaxonum, & Ostrosaxonum, non autem Cantiorum erat &c. Polydorus Virgilius, vir alioqui doctissimus, Trenouantum temerè adscribit vrbi, quam nostra ætas Northampton, ad differentiam Sutherlandon, corruptè pro Northeaundune appellat, &c. Hæc Ioannes Zelandus, in gratiam Trenouanti sui. Nobilis ille fluuius Thamesis, primò Isis nominatus, paulò supra Vinchelcombiæ vicum oritur, deinde riuus passim auctus, citra Oxonium cum flumine Thami, iunctis aquis, nomen quoque coniungit. Ad extremum immani maris æstu (quibus, vt ait Gemma Frisus XXV. horarum spacio, amplius LXXX. passuum millibus fluit, ac refluit) excipitur, atque nauigabilis ac vastus, permagno mortalium commodo, ipsam urbem alluens, in Oceanum influit. Hæc vrbs, & per se maxima est, & suburbia habet amplissima, nec non & arcem (Turrim appellatâ) pulcherrimè extructam. Aedificijs verò atque templis, magnificè ornatur, vicinis supra centenas sacris ædibus (quas Parrochiales vocant) venerabilis. Meridiem versus, lapideum pontem obtinet, longa & miranda operis arcuati serie constructum, super cuius dorso domicilia vtrinque, ea dispositione & ordine cernuntur, vt perpetui ferè, vici speciem, non pontis, exhibeant. Paulus Iouius, clarissimas Britannia vrbes describens: Harum omnium, inquit, famam Londinum penitus obscurat, Trinobantum, vt plures existimant. Ciuitas C. Cæsari nuncupata, totius Britannia Regia, multarum gentium commertio nobilitata, exulta domibus, ornata templis, excelsa arcibus. Et denique rerum omnium copia, atque opum affluentia, valde mirabilis. Inuehit in eam totius orbis opes, ipse Thamesis, statis horis Oceani æstibus superbus & tumidus, onerarijs nauibus ab ostio per sexaginta millia passuum, ad urbem, tuto semper & præalto alueo, nauigabilis. Ripas vndique, peramœnæ villæ, prædijs atque nemoribus distinctæ, passim exornant. Ab inferiore, scilicet parte Regia domus, Grinuicia, ita Anglicè à viridarijs appellata, & in superiore, Prætorium, nomine Ricemûdum, in medio autem nobilis structura exurgit, Vestmonasterium, ab occidua parte vrbs, Foro iudiciali, ac D. Petri templo Regum sepulchris exornato longè clarissimum. Atque item vigesimo lapide à Londino Regium castrum Vindosoria secedentis Regis peramœna sede, aliquotque Regum sepulchris, & Garetteriorum sodalium cæremonia, percelebre. Olores autem agminatim, læto occurso, & festiuis cantibus subeuntes classes excipiunt, atque vndique, retia siluris atque salmonibus expanduntur. Iungitur ad urbem lapideo ponte structura mirifici operis, nec vllis imbribus augetur, cum vnus tantum æstibus intumescat. Secundum Thamesim & aquarum mole, & longitudine cursus cæteros exuberant, Humbrus, recepto Trenta in immensum adauctus, qui olim Habus fuit, & Sabrina, margaritis etiam nobilis, qui è summis Valliæ montibus, raptis secum multis torrentibus, in Bristolicum sinum effunditur. Hactenus Paulus Iouius, Londinum porrò, teste Polydoro Vergilio, ab Archenuini Regis vsque temporibus, Regia ciuitas est, & Regni caput, ciuibus & alienigenis frequentissima, diuitijs atque opibus affluës, emporio celeberrima. In ea Reges diademate Imperiali insigniuntur, Regnoque cæremonijs splendidissimis, inaugurantur. In ea Conciliû, (Parlamentum dicunt) celebratur. Administratur autem antiquo Britannorum Regum priuilegio à XXI. ciuibus, quos Angli Aldermannos, quasi Seniores vocatos, ipsimet annua commutatione eligunt. Qui in iure dicundo legibus municipalibus vtuntur. Mira eruditissimorum virorum, cum in vniuersa Britannia, tum in hac potissimum vrbe semper extitit fertilitas, qui inter scriptores celebratissimi enituerunt: Quorum seriem Georgij Lilij Britanni Elogia, ad Paulum Iouium, accuratè recensent.

LONDINVM FELICITATIS REGNI



Hæc est Regia illa totius Angliæ ciuitas LONDINVS, ad fluvium Thamesim sita. Casari, ut plures exis fimat, Trinobantium nuncupata, multarum gentium comertio nobilitata, exculta domib. ornata templis, excelsa arcibus, claris ingenijs, viris omnium artium doctrinarum, genere præstantibus, percelebris. Deniq. omnium rerum copia, atque opum excellètia mirabilis. Inuehit in eam totius orbis opes ipse Thamasim, onerarijs nauibus per sexaginta milia passuum, ad orbem præalto aluo navigabilis.



SSIMI AN.  
TROPOLIS



Cum Privilegio.



STILLIARDS) Hbansa, Gothica diſſio, conuentum, vel congregationem ſonans, mul-  
tarum ciuitatum eſt conſoederata Societas, tum, ob praes ſita Regibus, ac Ducib. benefi-  
cia: tum, ob ſecuram terra, marique, mercaturae tractationem, tum denique, ad tra-  
quillam Rerumpub. pacem, & ad moderatam adoleſcentum inſtitutionem conſeruan-  
dam, inſtituta: plurimor. Regum, ac Principum, maxime Angliae, Galliae, Daniae, ac  
Magnaſe Moſcovie, nec non Flandriae, ac Brabantiae Du cum priuilegijs, ac immuni-  
tatib. adornata fuit. Habet ea quatuor Emporia, Cuntores quidam vocant, in quibus  
ciuitatum negotiatores reſident, ſuosque mercatores exercent. Hor. alterum haeſ ſon-  
ni, domeſtica oeconomia nitet, habens domum Gildehallae Teutonicae, qua vulgo Stilhard, nuncupat.





# OLISIPO NVNC LISBONA.



**L I S I P O N E M** inter antiquissimas Hispaniæ vrbes annumerandam esse vetustissimi quique scriptores testantur. Hanc Varro Olisiponem, & Ptolemæus Olosiponem appellant, Plinius Salatiam & Iubiam felicem, Strabo verò Vlyssæam & ab Vlysse conditam, ex verbis Myrliani videtur asserere, Antiquæ vrbis Olisiponis situs, collem excelsum ad Tagi ripam deductum vsque, antiquitus solummodo occupabat, nunc verò plures montes ac valles magnitudine complectitur. Ab hac parte, qua meridiem respicit, vetus Regia amplissima, magnificoque opere pulcherrima conspicitur, quam ad sanctos vulgò dicunt: Versus aquilonare, vrbis cornu, nobilissimum vestalium D. Claræ cænobium ad Tagi crepidinem fermè attingit: Meridionale vrbis latus mari alluitur, reliquæ tres partes aditum habent à terra. Itaque, collibus quinque, vallibus totidem feracissimis & iucundissimis, vrbs tanto spatio complectitur, vt vniversus eius ambitus septem millibus passuum designari possit. Interior verò eius amplitudo & magnificentia maxima est. Domorum siquidem amplius, quàm viginti millia inesse constat, earumque ingens multitudo tam principum virorum, nobiliumque, quam etiam priuatorum hominum eleganter & sumptu propè incredibili constructa est. In litore fontes quam plurimi, ex diuersis vrbis partibus per ductus subterraneos oriuntur, è quibus populus aquationem facit. Porro omnis, breuitatis causa, pulcherrimis huius vrbis ornamentis, Olisipo septem imprimis ingentibus ædificijs magnificentissimè extractis hoc tempore illustratur. Horum primum Misericordiæ templum est, quadrato vndique lapide eleganter ædificatum, cuius qui curam gerunt, Misericordiæ fratres vocantur, qui ærarium, quod ex fortuitis tantummodo hominum piorum largitionibus eleemosynisque conflatum est, summa fide administrant, ex quo amplius, viginti quatuor aureorum ducatorum millibus in singulos annos constat egentibus erogari. Secundo loco, sequitur alterum misericordiæ, ac humanitatis exemplum, valetudinarium videlicet, commune pauperum, infirmorumque hominum nomine omnium Sanctorum. Tertium est monumentum, à D. Petro, Ioannis Regis, huius nominis primi filio, sumptu publico constructum, vt externarum gentium, Regumque legatis, eo loci hospitium præberetur, domus reuera amplissima, mirificoque opere admodum conspicua. Quartum est ædificium Regis Ioannis, hoc nomine tertij, perpetua memoria dignissimum, quam domum frumentariam Reip. ac quasi Lusitaniæ nutricem, meritò nominare possis. Post huius tergum, nouum Prætorium inhaeret, ipsam maris crepidinem attingens, cui meritò ædium magnificentiam, & operis pulchritudinem, quintum in hoc ordine locum tribuendum esse, diximus. Sextum monumentum opere admirabili factum videtur, præda, spoliisque multarum gentium Regumque referatissimum, quod ab Indicis negotijs, quæ ibi pertractantur, domum Indicam vulgus appellat. Septimum monumentum publicum est, armamentarium, ingenti armorum omnis generis copia refertum. Olisipo, ex ea parte, qua mari alluitur, portus **XXII.** distinguitur Pars verò, quæ continentem respicit, **XVI.** Turribus autem, per murorum gyrum **LXXVII** munitur. Parochiæ **XXV.** numerantur. Hæc Damianus Goes, Eques Lusitanus, qui peculiari libello accuratissimè hanc urbem descripsit.

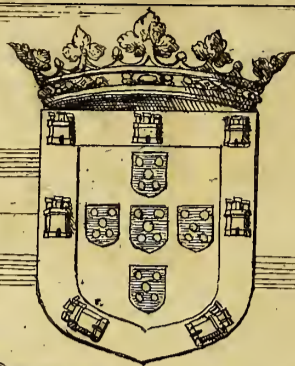
## CASCALE ET BETHELEEM OPPIDVLA.



**A**B Olisipone Aquilonem versus, oppidum Cascale situm est, quo naues onerariæ in anchoris consistentes, accedente maris aestu auram operiuntur, portu vadoso, alioqui & anfractuoso. Modico inde intervallo, aduerso etiam flumine, sinus in cubiti formam efficitur, in cuius fronte sacellum est diuini Iuliani, supra quod aliud D. Catharinæ sacrum. Tum eodem latere obliqua ripa propius ad urbem accedenti, Bethelleem oppidulum, & ibi templum ingens diuæ virginis dicatum, vna cum cænobio Monachorum, qui diuini Hieronymi vitæ institutum professi sunt, sese offert, incredibili sumptu, ac magnificentia constructum, diuini Emanuelis regis monumentum, quod, dum viueret, sibi ipse designauit, erexitque. Magnam tamen ipsi operi accessionem Ioannes III. Emanuelis filius fecit. De quare, extat ibi in arcu, celebre Resendij, bessalibus literis tetrastichon.

Vasta moles sacrum diuinæ in litore mari  
Rex posuit regum maximus Emanuel.

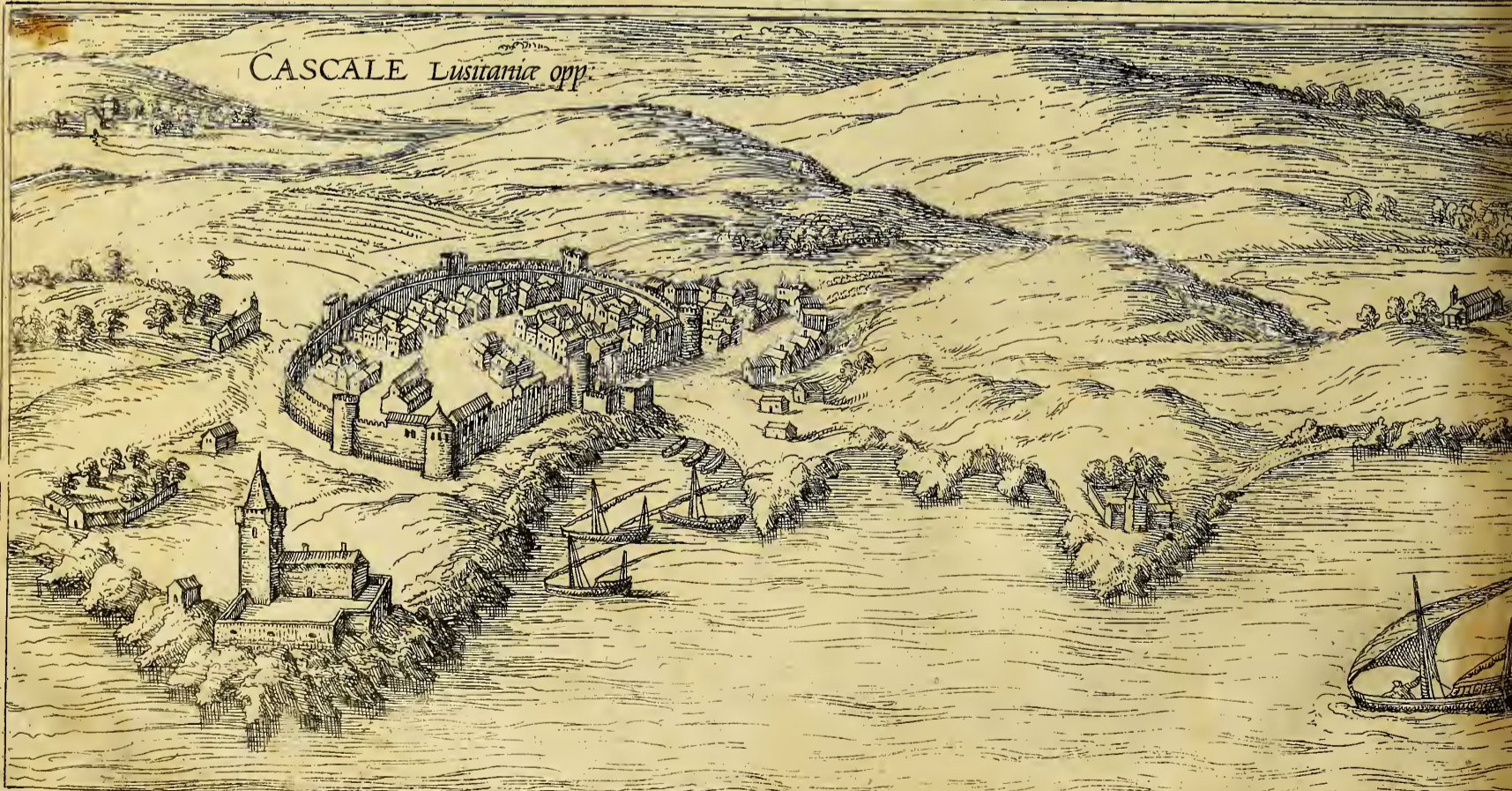
Auxit opus heres regni & pietatis vterque  
Structura certant, religione pares.



L I S B O



CASCALE Lusitania opp.



A.



OLISIPO, SIVE VT PERVE:  
TVSTÆ LAPIDVM INSCRIP:  
TIONES HABENT, VLYSIPPO,  
VVLGO LISBONA FLORENTIS:  
SIMVM PORTVGALLIÆ EMPORIV.

*Cum Priuilegio.*



Beleem

RPJCB

# HISPALIS.



**H**ISPALIS, quæ nunc Sibia, vulgò Seuilla dicitur, Hispali Herculis filio, nomen atque primordium, Julio Cæsari restaurationem, Raymiro Regi, ac longo tempore deinde Ferdinando tertio à Mauris liberationem defert. Vrbs est Bætice prouinciæ ad mare Gaditanum clarissima, forma rotunda, ædium pulcherrimarum frequentia nuditissimè culta, totiusq; Hispaniæ emporium florentissimum, quod ex varijs mundi partibus, maximè verò ex India occidentali, quæstus incredibiles facit. Ad tantum siquidem negotiationis culmen Hispalenses deuenere, vt ipsi soli hoc privilegio gaudeant, quò nullum in Indiam transmittatur nauium genus, quin hic mercibus oneretur, machinis & tormentis bellicis, commeatu, milite, omnibusq; ad tantam nauigationem requisitis, Serenissimi Hispaniarum Regis nomine instruat. Quæ in Aprili copiosa & ingenti classe, maxima præstantissimorum bonorum copia refertæ, quorum pretia omnem ferè æstimationem superant, in Indiam tendunt. Quotquot etiam ex eadem India naues, pretiosissimis onustæ thesauris Aeolo benè fauente redeunt, huius vrbs littus appellere, mercesq; exinanire coguntur, quæ frequenti numero quotannis in Augusto vel Septembri, ingentes atq; incredibiles opes conferunt. Est hic ampla, & magnifica structura nobilis domus, Gubernatorem & Consules habens XII. quæ à negotijs Indicis, quæ ibidem geruntur, La casa de la contraction de las Indias, nomen habet. Situ, omnes Hispaniæ vrbes excellit, agrum habet pinguem ac peramœnum, omnis generis frugum, olei, oliuarumq; feracem, fructuosos conseptum arboribus, maximè palmis & citrijs, quas Narangios Hispani vocant, vt verum sit illud adagium, quod vulgò dici solet: Hominibus, quos Deus amat, Hispali domum largitur & victum. Eam nobilissimus fluuius Bætis præterlabitur, nunc Guadalqueuir, dicitur, Prouinciæ Bætice, vt Strabo & Plinius asserunt, nomè dedit, præstans, est & multæ utilitatis, vtrinque perpulchris colitur oppidis. Vnde à Statio, Martiali, Sillio, & Seneca maximè celebratur. Ligneo ponte, quem parua nauigia catenis compactum sustinent, admodum delectabilis. In Atlanticum mare, magno cum impetu excurrit. In Hispalensi quodam suburbio meridiem versus, quod ipsorum lingua El tablado, vocant, plurima antiquitatis monumenta eruuntur è terra, veluti tymbi, lapidæ ac vitriæ lampades, vrnæ, numismata, & alia id genus, ex quibus gentilium sepulturam hic quondam fuisse, intelligi potest. Altera ex parte miliarium ab hac ciuitate, conuulsæ vrbs antiquæ, atq; theatri ruinæ, videntur, locus Hispanis Seuilla la vicia, hoc est, Sibia vetus dicitur. Vehementer Hispalensium ciuitatem commendat aquæ ductus insignis, à Mauris incredibilibus impensarum sumptibus opere fornicato constructus, qui excauato riuo, dimidiati miliaris spacio, iucundam incolis aquationem præbet, vnde quàm plurimè fontes ad ciuitatis necessitates deriuantur. Mirabile dictu, quanto itinere, nimirum sex miliarium, per cæcos terræ meatus à Carmora ciuitate, scaturientes fontes in hunc aquæ ductum, deducantur. Vnde Los cannos de Carmora Hispanis dicitur. Excludor loci angustia, vt de magnifico huius vrbs templo, de celebri Episcopatu, deque ornamentis cæteris nihil scribere possim. De quibus Marineum Siculum, Vasæum, & reliquos Hispaniæ Chorographos lege.

# CALIZ OLIM GADEZ.



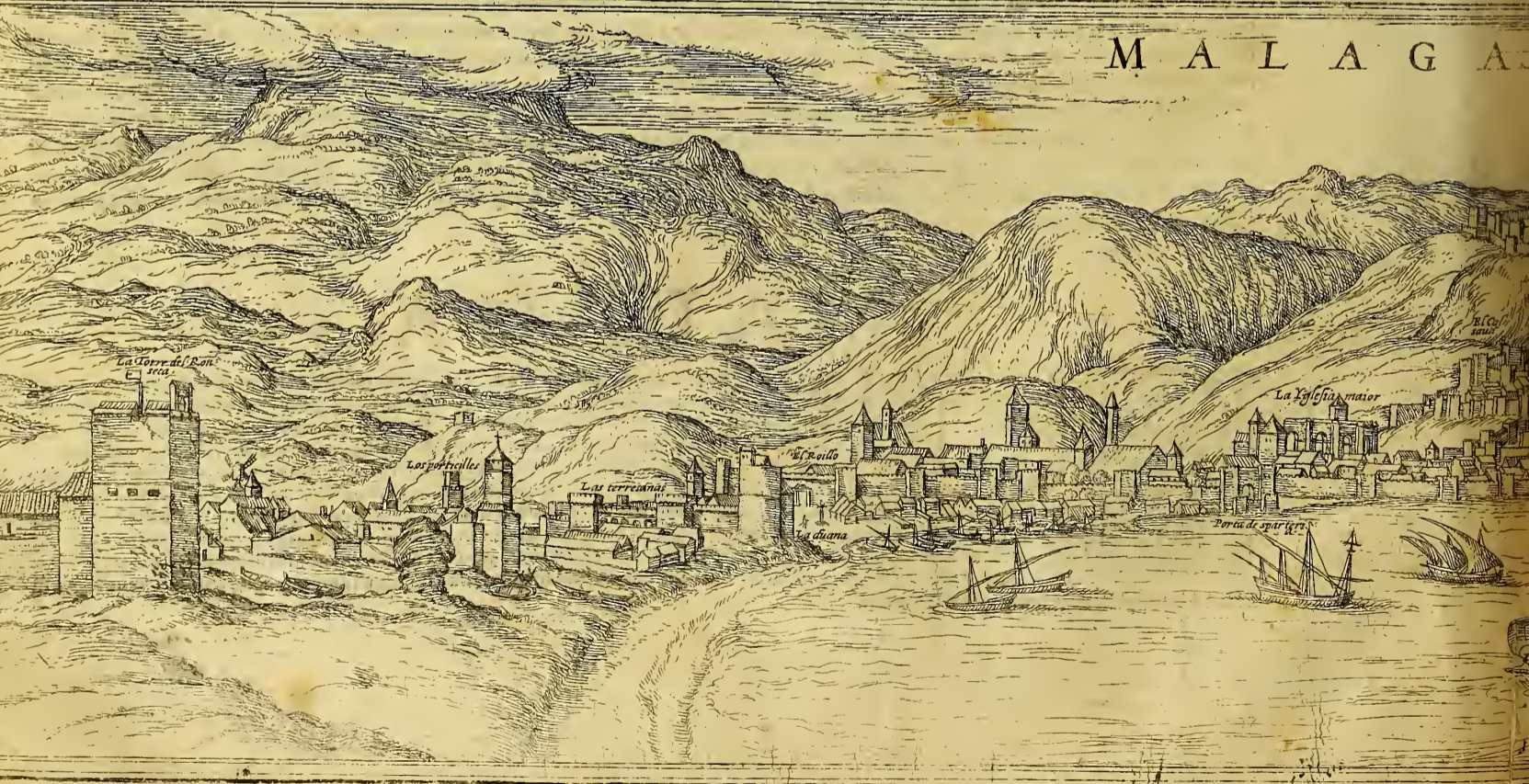
**G**ADES, seu Gadir Insula, paululum à continente semota, cui La puente de Suasse coniungitur, eiusdem nominis Gaditanum oppidum, quod nunc Caliz, continet. Quod Cicero oratione pro L Cornelio Balbo, quia Herculeo freto vicinum, itinerum ac laborum Herculis terminum vocat, & à L. Marineo Siculo Bætice Prouinciæ initium statuitur. Illud autem, quod nunc videtur, primis operum fundamentis non innititur, cum hoc tempore eius positio orientalem plagam respiciat, Strabo autem lib. 3. Geographiæ scribat, quòd occiduas insule partes occuparint. Cuius quidem rei haud obscura nunc conspiciuntur vestigia iuxta D. Catharina sacellum: decrescete etenim mari rudera collapsæ fundamentorum ruina, confracti columnarum scapi, ingentium ædificiorum fundamenta arena obuoluta apparent. Quin etiam vrinatores fatentur se frequenter ingentes portarum postes, veltes, atque cancellos vidisse, quibus inter piscandum retia implicata hæere piscatores queruntur, vnde prisca ciuitatis amplitudo euidenter apparet. Nunc non ita amplæ magnitudinis oppidum, partim nauigationis mercaturæq; commodis, partim salinis fouetur, sal enim hic eadem planè ratione, qua apud Antiqueram oppidum conficitur, vbi vallis est amoenissima, omni ex parte clausa montium iugis, quæ vallis hyeme pluuiialibus aquis impletur, et in formam magni lacus efficitur, cuius aqua calore solis in salem candidum conuertuntur, Maximo portu variarum regionum nauibus satis tutam stationem Gaditanum hoc oppidum præbet. Idem etiam memoratum efficiunt excelsæ turres, ex quarum summo fastigio, ingens accensus ignis, vicinis Hispania ciuitatibus barbarorum hostium aduentum denunciat. Piscatu quoque maximi emolumentum ac lucri thynnorum pinguium, oppidum cum Insula claret. Qui à kalendis Maij ad XV. Iunij instituitur, quo quidem tempore incredibilis piscium copia, quæ Italicarum trremium, cæterarumq; regionum necessitati deseruiunt, capitur. Reliqua insula omni frugum, ac præstantissimi vini prouentu felix. Iuxta oppidum collapsi theatri extant indicia, vbi marmoreæ signa, artificioso opere sculpta inueniuntur. Cupidinis simulachrum mira industria effigiatum, ea opinione, quòd quondam huius insule idolum fuerit, curia frontem exornat. Similiter & Herculis statua, & pleraque alia vetustatis monumenta. De isto oppido & Insula, vide Strabonem lib. 3. Geographiæ.

# MALAGA.



**M**ALAGA, vrbs est Episcopalis Hispaniæ Bætice, situ, emporio, rerumq; omnium & necessitati, & voluptati deseruientium affluentia celeberrima. Quo variarum nationum mercatores, potissimum verò Belgæ, maxima frequentia annuatim confluunt, vti eos, quos delicatissimos vindemia hoc loci suppeditat fructus, exportent. Quod amplissimi lucri occasionem non huic modò vrbi, sed & populo, agroq; vicino, in quo hi fructus colliguntur, præbet. Vnde facile quidem incredibile huius soli vbertas intelligi potest, quòd sanè dictu mirum, quantam frumenti, vini, olei, pomorum, præstantissimorum denique fructuum abundantiâ fundat. In quo etiam amoenissimi horti, generosis arboribus culti, herbis odoriferis, fontiumq; murmure præstantes, magna cum delectatione videntur. Quin etiam contra hostiles insulatus, vsque ad eò hæc vrbs munita, firmisque est mœnibus septa, vt valli, in uicisque propugnaculi vicem contra Africam obtineat. Itaque Serenissimus Hispaniarum Rex, armamentarium hic habet, omni armorum, machinarum bellicarum, commeatusque genere instructissimum, ex quo maximis impensarum sumptibus perpetuum præsidium, in suis Africæ oppidis sustentat atque communit.

HISPALIS, seu illa Taraphæ, Celebre & peruetustum in Hispania, Bætiæ prouinciæ, emporium, quod Gaditani maris litus amœnissimo situ illud frat. *Terreum*



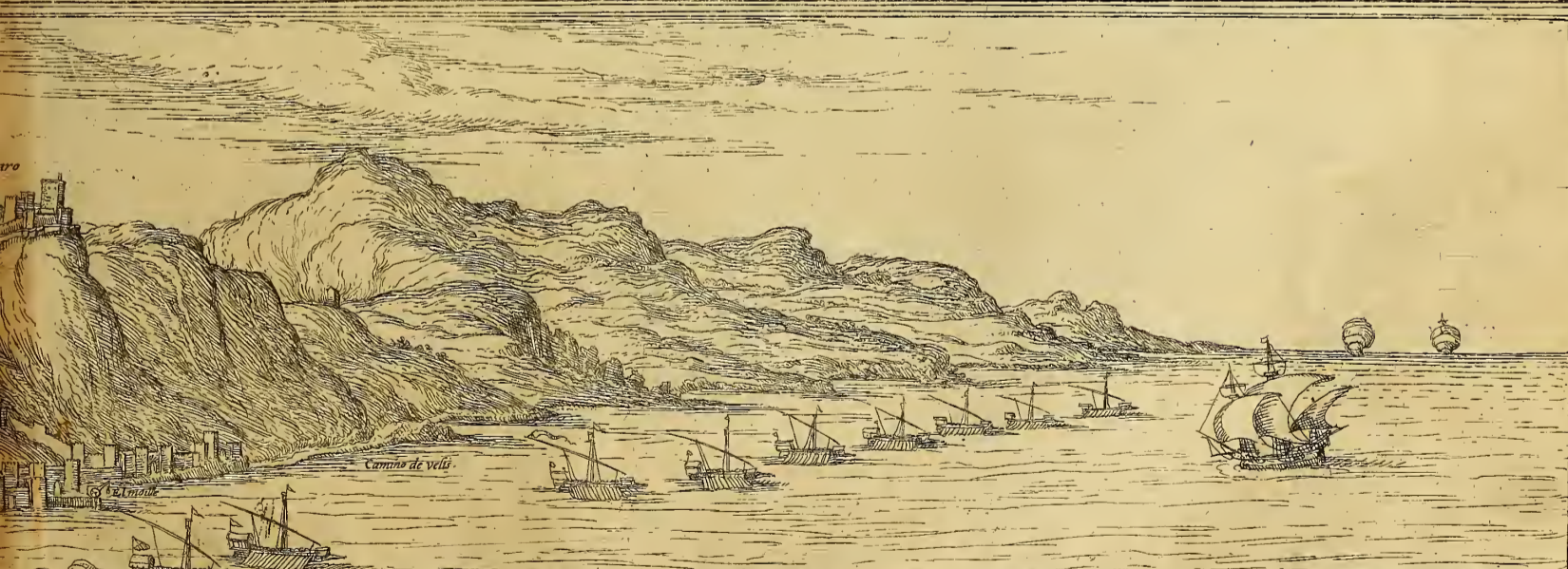
S E V I L L A



D I Z



CADIZ, olim Gades, eiusdem nominis Insulæ oppidum nobile, portu maris Herculeo freto, templo què memoratum.



MALACE maritimum, Hispaniæ Beticæ, oppidum, Malaga deinceps nominatum à Phœnicib. Fran: Tarapha edificatum perhibet. Qui anno ante Chris: aduentum D. CCC. XXXX à Asia à mari, quod rubrum vocatur, in Hispanicum proficiscentes, & hanc incolentes regionem, longinquis continuo nauigationib. incubuerunt, à quibus pleræque ciuitates constructæ leguntur, inter quas Malacæ Ciuitas, in Beticæ prouinciâ, ab eisdem condita fuit. Quæ nunc Episcopatus nomen præbet. Et mercaturâ, varijsquè opificum generib. claret. In qua fœtilia vasa nitidissima, conficiuntur &

RPICB



# TOLETVM.

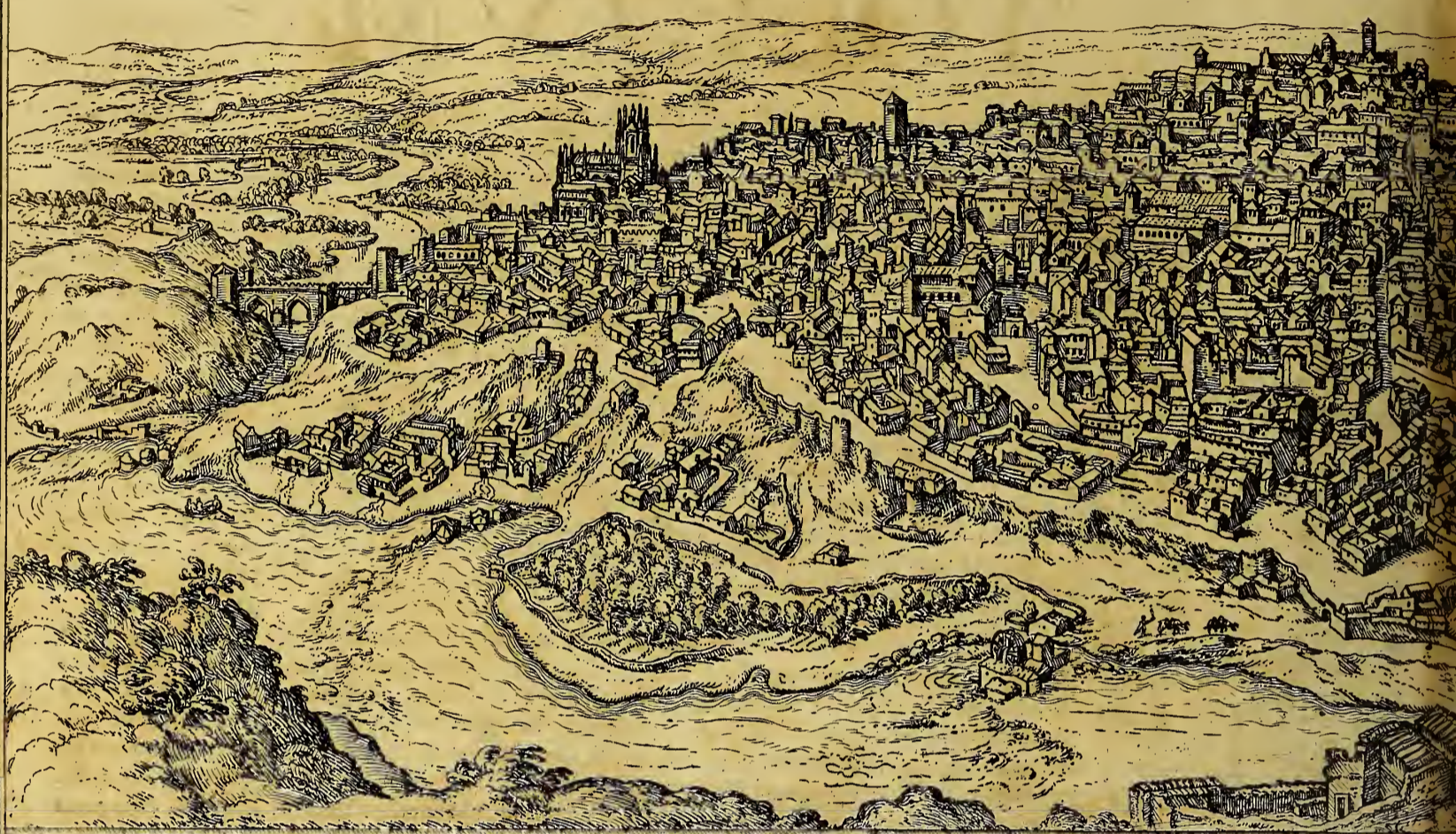


TOLETVM, Plinio & Taraphæ Serezola, Hispaniæ vmbelicum obtinere videtur, cuius inæqualis cliuosus, & asperior situs, satis difficilem in eam ascensum præbet. Maiorem eius partem nobilissimus ille fluuius Tagus, aureis celebrat<sup>9</sup> arenis, alluit, & ab hostium tuetur conatibus. Reliqua verò pars, quæ ad arcticum polum spectat, muris validissimis, & centum quinquaginta turribus tuta est, valdeque munita. Hanc ab Hercule ædificatam esse, fabulantur plerique. L. Marineus Siculus & Tarapha ex Boderico Toletano eam conditam commemorant à Toleme & Bruto Consulibus annis CVIII. antè, quàm Iulius Cæsar regnare cœpisset. Est autem in præstantissima hac vrbe magnus equitum numerus, & illustrium virorum splendor maximus, ciuiumque frequens & maxima multitudo, Sacerdotibus etiam est venerabilis, & disciplinis liberalibus exculta, artibusque mechanicis & officijs adornata, mercatorumque commercijs admodum diues, præsertim lanificio & serico, quibus duobus officijs viuunt in hac vrbe hominum millia ferè decem. Diuiditur Toletum in regiones tres & viginti, eas amplissimum & pulcherrimum nobilitat templum, quod omne, sacras ædes, & forma conspicua, & magnificis ædificijs, Sacerdotumque ministerijs, & ditissimis ornamentis antecedit. Huius Ecclesiæ Archiepiscopum Vrbanus II. totius Hispaniæ primatem instituit. Hinc Toletanus Antistes, secundus est à Rege, non dignitate solum & authoritate, verum etiam populis, vectigalibus, atque potentia, sub cuius imperio, præter alios minores populos, oppida nobilissima ac memorabilia XVII. gubernantur. Sunt & hinc permulta monachorum & monialium monasteria, Fora venalia, XVII. in quibus omnium rerum copia semper abundat. Sunt & hospitalia duo, quorum alterum redditus habet ducatorum millia quinque, quibus infirmi curantur & infantes expositi aluntur, quorum quidem semper magnus est numerus. Alterum verò, cuius redditus propè duo millia ducatorum, in quo curantur homines Gallico morbo laborantes. Est & aliud memorabile vbi degunt & aluntur homines sensu carentes, In quo præterea duodecim senes & vita probi, qui labores ferre, & victum quærere nequeunt, aluntur. Vicos autem propter domorum frequentiam densitatemque plures habet angustos, qui propter ascensum & descensum sunt ambulatu difficiles. Cæterum domus magnæ sunt, & intus pulchriores ac commodiores, quàm foris videntur. Seruiunt Toletanæ ciuitati tanquam dominæ multis & varijs rebus oppida multa, pagorumque maximus numerus. Qui quidem ciuitatem diuitem faciunt, & rebus omnibus abundantem. Hæc L. Marineus Siculus lib. 2. de Lusitania.

## PINCIA VVLGO VALLADOLID.



PINCIA oppidum, omnium, quæ sunt in Hispania maximum ac nobilissimum, quod Vallisoletum, vulgò Valladolid vocant. De quo L. Marineus Siculus lib. 3. de rebus Hispaniæ hunc in modum scribit. Huic oppido quas vrbes & ciuitates antepnam non inuenio. Est enim in optimo loco situm in Pisuergæ fluminis amœnissima ripa, liberalibus disciplinis & mechanicis artibus excultum: Aedificijs, sacris ædibus, cœnobijs & duobus collegijs ornatissimum. Mercatorum commercijs & omnium rerum copia ditissimum. Vicis, plateis, muris illustre, Campis, fluminibus, hortis, fontibus amœnissimum. In quo præter alias res memorabiles, forum est venale amplissimum & pulcherrimum. In cuius ambitu, qui passus septingentos amplectitur, tricenas & triginta ianuas, & fenestrarum tria millia numerauimus, & omnia vidimus officia. Huic foro coniunctus est vicus conspicuus, qui ab argentarijs opificibus Argentarius dicitur. Quapropter hoc oppidum cum ciuitas non est, multis tamen ciuitatibus etiam primarijs non immeritò præfertur. A regibus Hispaniæ præsertim, qui hoc oppidum quasi domicilium placidissimum frequentant. In quo omnes ferè Hispaniæ magnates ædificant & libentissimè morantur. Hinc Orientem versus Cabeconiana sublimis arx aspicitur supra fluminis eiusdem ripam. Vnde non longè distat oppidum Donia, soli fertilitate diues, & Catholicorum Regum coniugio memorata. Item Palentia nobilissima ciuitas in amnis Carrionis margine sita, vbi quondam literarum gymnasium fuisse memorant, quod postea Salmanticum translatum fuit. Porrò, cum multis de causis celeberrima sit Pincia, multo tamen magnificentiorem eam reddidit, optatissimus D. Philippi Regis Hispaniarum ortus: Quem quidem maximum, & potentissimum Regem, non alibi, quàm in potentissima pulcherrimaque vrbe nasci conueniebat.



**T O L E T V M** precipua in Hispania ciuitas, Lago flumio celebris, quam Anno Christi D. C. LXXIII Rex Bamba, turbulenta seditione in Hispania sedata, muro turrib. et aedificijs elegantibus exornauit, et hoc versu marmori in turri a deo Rex indyus urbem Bamba, suae celebrem protendens gentis honorem. Vasus. Memorabile est, quod de arce toletana Rodericus Toletanus Archi. Episcopus refert. Anno Christi, D. CC. Regnate (inquit) Roderico ultimo Gothorum multorum Regum temporibus semper clausum, et seris pluribus obseratum: Hoc fecit Rex Rodericus, contra voluntatem omnium aperiri. De. In quo praeter unam arcam repositam nil inuenit, qua aperta, reperit quendam scriptum. Quod cum contingeret seras frangi, arcam atq. palatium aperiri. et videri, quid inibi haberetur, gentes eius effugiet, quae in panno illo erant depicta. Hispanias inuaderent, et suo dominio subiugarent. Quod Rex videns, doluit arcam et palatium inserari. Erant autem in panno depictae facies et vultus, dispositio et habitus Arabum de. Qua pictura visa, Regis Proceres timuerunt. Et actenus ille. Sensit deinde miserabilem uniuersae Hispaniae cladem. Nam Anno rapha, veluti Vasus, et L. Marineus Sculus peribent. Anno Christi, D. CC. XLIII. Saraceni Roderico ultimo Gothorum Rege, iniusto otio aserum conflictu, vniuersa nobilitate deleta, totam Hispaniam partim vi, partim de diu breuissimo tempore in potestate redigunt. Cantabris duntaxat, et Asturijs exceptis. At deinde. Anno D. CC. XV. Dominica Palmay. Toletum fraude Ludouici Mauris proditum fuit. Dum Christiani nihil minus suspicantes, Africa audiendo verbo diuino. Ab eorum autem tyrannide liberatur et Christianae Religionis restituitur, per Alfonso Sextum, Anno Dni. Millesimo, nonagesimo tercio, et ex Codice Alcobaciensi, et ex alia chronico perantiquo, Vasus notauit.



**VALLISOLETVM** Alys Pincia, comuiter Valladolid dicitur, nobiliss. totius Hispania oppidum, Sereniss. Reoz, Proceru, Illustriumq. viroz, sedes est, ac prom magnificis aedificijs, tam nobiliss. vsu, quam cultui diuino nitidissime constructis, praeter ceteris Hispaniae ciuitatibus superbijs. exornatur. Et ex opificum et mercatorum frequentia, et libertate soli, et praeterfluente pisuerua, haud contemnendas opulentes percipit.

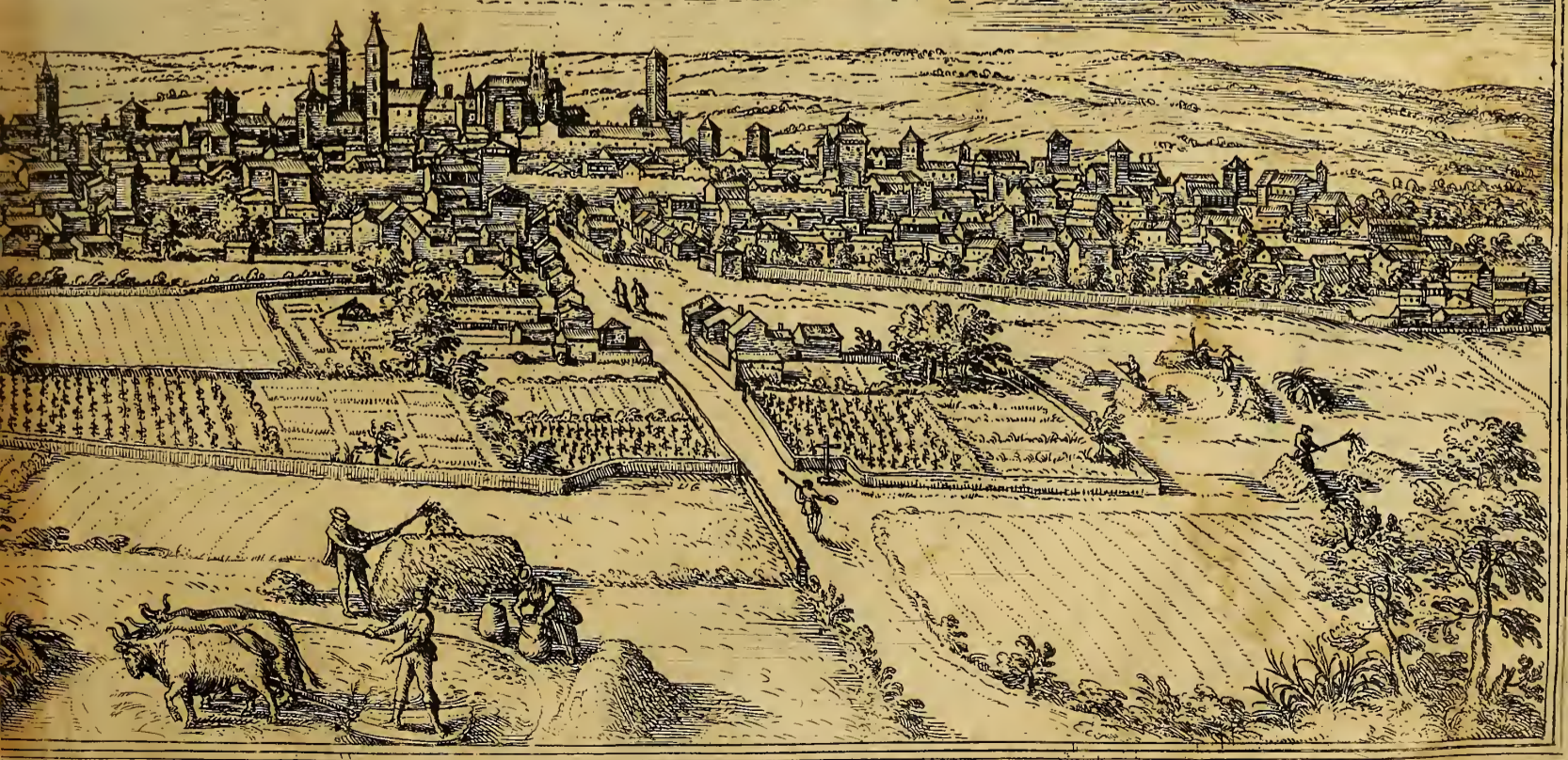
T V M.



voluit. Erigit fauore  
 Tolci palatium, a  
 us lacini literis erat  
 or erat prius, fecit  
 K.VII. of fenentia. Ita  
 artim promissionibus  
 iudic de more vacare

*Cum Privilegio*

ALLISOLETVM.



RPJCB

**VI** topographicam Hispaniæ enarrationem literarum monumentis tradiderunt, ij præstantissimum hoc Regnum in Prouincias quinq; partiti sunt, Tarraconensem, Galatiam, Lusitaniam, Bethicam & Carthaginensem. Granatæ autem Regnum regio quædã est media inter Bethicã prouinciam & Carthaginensem, vel potius pars vtriusq;. Cuius quidem regionis longitudo, est passuũ milliũ circiter ducentorum, & latitudo ferè centum, patetq; circuitu ad passuum millia septingenta. Est enim longitudo ab Ronda vsq; ad Oseam, latitudo verò ab oppido Cambili vsq; ad mare Mediterraneum, & portũ Almugnearis. Qua ad meridiem spectat, ab vna parte planicies habet amplas, & fertiles campos. Ex altera Beslanos montes altos, & ascensu difficiles. Huius Regionis metropolis est ciuitas Granatensis, de cuius quidem fundatore ac tẽpore, quo ea ædificata fuit, mihi non benè compertum est, inquit Marineus Siculus. Fuisse autem quondam situ paruã, credendum est, & à Mauris propter oportunitatem loci, magnamq; fertilitatẽ indies auctam nouis ædificijs ac densissimis ædibus, hanc ego facio cõiecturam, propterea quòd veterũ scriptorum de tam insigni vrbe, tamq;, populosa, & memorabili, neminem scripsisse comperio. Sunt autem pleriq; qui nõ Granatam, sed Gar Natæ dicendum existimant, eò, quòd punica, siue Arabica lingua, Gar, antrũ significat, quod in ea vrbe à Nympha, nomine Natæ colebatur. Itaq; nomen vrbis Gar Natæ, hoc est, antrum & speluncã Natæ Nymphæ fuisse volũt. Alij Granatã Eliberæ nomen fuisse cõtendunt, à quadã fœmina generosa, quæ & vrbis portæ, qua fuit ingressa, de suo nomine, nomen dederit. Sed hæc denominatio nec Marineo Siculo, nec Vafæo tomo primo chronici Hispaniæ cap. 20. probatur. Alij deniq; Granatam dictam opinantur à Cocco, cuius in ea Prouincia magna copia legebatur, quam rem Granam Hispani vocant. Ego verò urbem Granatam dictam fuisse arbitror, à mali punici, quod & Granatum vocatur, similitudine. Nam, vt malum punicum granosum est, & acinis, hoc est, granis densissimis refertum, sic & vrbs Granata densissimas domos & dehiscentes granati similitudinem habet. Vniuersa igitur Granatensis ciuitas communi nomine Granata vocatur, colles binos & altos, ac quasi montes complectitur, quos Darrus amnis per vallem mediam fluens, diuidit: cui quatuor vrbis Regiones primariæ, situ quasi separatæ, appellationes diuersas imponunt. Ea vrbis Regio, quæ loca magis decliua & valles occupat, quæ & maximo decoratur templo, Granata dicitur. Reliquæ verò duæ, binos occupant colles, quarum altera solis spectans exortum, & Regio palatio illustris, Sierra del Sol. Altera autem El Aluefin, nominatur. Quarta verò vrbis Regio, temporis deinde successu, ob maiorem populi, & incolarum frequentiam Granatæ coniuncta, Antiquerula dicitur. Primam vrbis regionem, quam Granatam nuncupari diximus, Ecclesiastici, ac viri nobilitate & opum magnificentia illustres, præpotentes quoq; mercatores tanto numero inhabitant, vt vici, qui plurimi sunt, ob incredibilem ædificiorum frequentiam pleriq; sint angusti, & item plateæ, foraq; venalia. Quæ tamen à Christianis, post Granatæ expugnationem, ampliora facta sunt, & illustriora. Hinc fit, vt hæc vrbis regio præ cæteris magnifico ædificiorũ splendore niteat, & hortis, arboribusq; venustè cultis, gaudeat, in quibus magna lemonum copia inuenitur. Est & in hac vrbis parte longè maximum templum, quod sumptuosissimo ac mirabili opere cõceptum est ædificari, ea propemodum forma, qua ad S. Mariam Rotundam Romæ conspicitur, habens altare in medio. In æde hac sacra, sacellum est splendidissimum, in quo Ferdinandus Hispaniæ Rex cum Coniuge sua Isabella, qui Granatensem hanc urbem Maurorum tyrannidi, Anno à Christo nato M. CCCC. LXXX. eripuit, sepultus iacet: Ab eoq; tempore recepta lege & consuetudine maiorum obseruatum fuit, vt Hispaniæ Reges in hoc sacello sepeliantur. Rari itaq; operis Regum monumenta ingenti impensarum sumptu perfectã, sacellum templumq; hoc Granatense illustrent. Iuxta est perantiquũ Maurorum Phanum, Mesquita, eorum lingua nominatum. Est in hac quoque vrbis Granatensis regione summum æquissimorum Iudicum tribunal, quo extremæ omnium Iudiciorum appellationes diriguntur. Qui huic Iudicio præsent, Oidores appellantur. Et dum in tribunali serico, auro, argentoq; magnificè ornato, res in controuersiam vocatas discutunt, Regiam Maiestatem ipsam repræsentant; eoq; salutantur reuerentia, ac si Maiestas Regia coram esset. Est & hic platea magna & plana, nuper à Christianis instructa, quam Biuarablã Mauri vocant, & arenariam significari dicunt. In qua fons est excelsus & insignis. Campus præterea totius in circuitu dealbatis ædibus, crebrisq; fenestris conspicuus. Huic plateæ, foroq; venali domus coniuncta est, quam Alcaceriã vocant, in qua tabernulæ sunt numero ferè ducentæ. In quibus serici panni, cæterarumq; rerum merces quotidie venduntur. Domus hæc, quæ parua ciuitas dici potest, calliculas habet multas, & decem portas. In quibus transuersis catenis, ferreis, propter vicorum angustias, & negotiantium frequentiam, ingressus equitantibus prohibetur. Cuius præfectus noctu foribus clausis, nocturnas habet excubias, & vigiles canes. Et nomine Regis, à singulis tabernis vectigal exigit. Quin etiam Darrus amnis Granatam irrigat. Qui supra hanc urbem ad passuum millia septendecim ex alto iugo montis oriens, omnibus ferè ciuitatis domibus aquas abundè suffundit, & aurum quærentibus suppeditat, quod ex eo purissimum inuentum esse vidit amplissimus, multoq; rerum usu, & experientia clarissimus vir D. Georgius Hofnagel negotiator, & ciuis Anuerpianus, qui & hanc Granatæ picturam manu sua artificiosè delineatam, ipsamq; enarrationem historicam, Flandrico idiomate conceptã, perbenignè nobis cõmunicauit. Cuius quidẽ industriã vehementer demiror atq; exosculor, quod in hac arte nullo vnquam sit vsus magistro. Ea propter Bernardus Gentilis Poëta, & Orator insignis, hunc amnem, Daurum, quasi dantem aurum appellare solebat, vulgo autem balneum pecoribus salutiferum dicitur, eò, quòd hæc aqua, omnia morborum genera, in animalibus curèt. Vtraq; Dauri ripa varijs multisq; coniungitur pontibus, quorum vnus hic Granata admirabili structurã videtur, habens in medio fontem magno cum impetu, copiosam ac lympidam aquam scaturientem. Quam plurimi etiam fontes in hac vrbe passim, agroq; vicino, salubri naturã & conditione inueniuntur, adeò, vt spacio millium septem & viginti, sex & triginta fontes orientur. Sequitur nunc altera vrbis regio, quæ Alhambre nomen habet, quã Mauri sua lingua rubrã significari dicunt. Et hoc nomine dici, vel à conditore, homine rufo, vel à rubra terra, quæ nunc etiã in ædificijs cernitur. In ea est Regum Granatensium palatium vetus, vermiculato marmoreoq; lapide permagnis sumptibus olim constructum. Cui quidem arci, siue loci amœnitatem, siue gratissimum multorum fontium murmur consideres, nihil ad voluptatem defuit. Est etiam hic nouum Hispaniarum Regis palatium, tantã magnificentia, formã, ac venustate conspicuum, vt & fidem propemodum, eamq; in scribendo facultatem excedat. Adeò, vt totius Vniuersi mirabilibus non annumerari modò, sed & optimo iure, queat præferri. Domũ hanc Regi delicias non immeritò dixeris. Situ, tamq; amœno, excellit prospectu, vt incredibilem oblectatione oculorũ sensum afficiat. Quisq; enim versus ex ea p̄pexeris, habes, quod naturæ ac Dei bonitatẽ, agriq; Granatensis fœlicitatẽ admireris. Versus solis exortum atq; Meridiem, altissimi montes, perpetua niue vel æstiuo tempore, menseq; Quintili, regnante canicula, candentes sese offerunt. Ideoque niuosi dicuntur. Quo verò vsq; in Septentrionem atq; occasum, oculorum acies se extendere potest, per amœna planities, lætis a modum, floridisq; pratis, ac omne frugum genus summa abundantia proferens, videtur. Adeò, vt ex arborum folijs, quibus sericum conficitur, præter multas serici libras vectigal aureorum millium ferè triginta quinq; Reges consequantur. Quin etiam hanc alteram vrbis regionem ad montis radices, domus, Generalypha, delectationis, voluptatisq; gratia à Maurorum Regibus ædificata, commendat, vbi arte consistit syluulæ, arbores patentibus ramis, generosis fructibus graues, sepimenta reticulata, feræ bestiarũ frequentia numero conspiciuntur: nec sua etiam auri bus, ex suauissimo fontium vndique discurrentium murmure, hoc loci oblectatio deest. Tertia vrbis regio, El Aluefin duos complectitur colles, admirandã ædium frequentia cultos. Quæ, quia à solis Mauris quondam habitabatur, nõ altera ciuitatis regio, sed diuersa planè natio habitu & idiomate à reliquis Granatæ incolis separata esse videbatur. Agricultura & serici textrinis vt plurimũ victum quærebant. Et quantum vxorum luxui serico, aureo, argenteo, ac præstantiore vestitu indulgere, tantum sibi villore habitu viri solebant adimere, sacco semper onusti, etiam si prædiuites, incedentes, vt qualiacunq; onera mercedis consequendæ gratia petentibus ferrent. Nomẽ, fidemq; Christo tum pietate, tum poenarum metu dederunt. Quarta deniq; regio, Antiquerula, situ plano, complures etiam domus habet, in quibus bombycinus, cuiusuis generis pannus conficitur. Vrbs passuum millia circiter duodecim circuitus cõplectitur, totus vndiq; mœnibus cinctus, & mille triginta propugnaculis tutus. Portæ, quæ sunt numero XII. ad occidentem faciles habet exitus, & campos amœnos. Cæteræ verò ad Orientem, subdifficiles. Est aut in vrbe Granata, totaq; eius regione, omniũ rerũ, quæ sunt ad hominũ vitã degendam, & cultũ necessariã, magna fertilitas, & saluberrima semper aeris, cœliq; tẽperies. Vbi neq; tellus nimio solis ardore torretur, neq; frigore contrahitur, & incolæ perpetuo temperamento perfriuntur. Hæc, partim ex Marineo Siculo, partim ex Georgio Hofnagel.

Oriens.



1. S. Christoval.
2. S. Andres.
3. Los Theatinos.
4. El Bosco.
5. Generalppha.
6. S. Helena.
7. El Castillo mayor.
8. Palatio Real nuevo.
9. Palatio Real Antiquo.
10. El Castillo Ayo.



Septentrio

El Alcazar



*Hocfnagie Antverpianis.*

63.

*Igibe  
 Cerquita  
 Puerta del Rey Moro.  
 Sierra del Sol.  
 las Masmoros.  
 las Martires.  
 Sierra nevada.  
 Hospital Real.  
 Iglesia Mayor.*

14

6

7

13

19

8

*El Alhambra*

10

18

15

16

*Granada*

*Antiqueruela*

*Occidens.*

RPJCB



# BARCINO.



**BARCINO**, pulcherrima, ceterioris Hispaniæ ciuitas, in Mediterranei maris littore sita, ab Amilcare, cui Barca cognomen, anno ante aduentum Christi fundata, vt in Eusebio computatur, C. C. XXXIII. quem Carthaginenses cum iusto exercitu in Hispaniam miserant, à Vaseo, Tarapha, & Floriano de Campo, cap. XIII, lib. IIII, perhibetur. Anno Domini D. CC. XCII. Iacobus Meierus in chronico rerum Flandricarum, & Platina in vita Leonis III. Barcinonem, à Carolo Mauris ereptam, & Christianis esse traditam, affirmant. Quamuis deinde graues à Mauris calamitates perpeffa fuerit, L. Marineus Siculus, principio libri nomi, de Barcinonæ comitibus, refert. Raymundus Berengarius, eo nomine primus, Barcinonæ Comes, militari virtute præclarus, Ecclesiam Cathedralẽ Barcinonensẽ, sedente Guilaberto p̄fice sub honore S. Crucis, sanctæq; Eulaliæ, Anno ab incarnatione Iesu Christi, M. LVIII, condidit, priuilegiãq; plura concessit, terminos Episcopatu præfixit, eandemq; Ecclesiam, pluribus muneribus, redditibusq; dotauit, & in eadem Ecclesia, vna cum Almode coniuge, sepultus fuit. In cuius sepulchro, quod adhuc cernitur, intus Epigramma reconditum est. Hic est Raymundus Berengarius, Princeps Barcinonæ, Comes Gerundensis, & Marchio Ausonensis, qui mortuo patre, Berengario Comite, non tantum partem Barcinonæ principatus à Mauris occupatam, recuperauit, verum etiam Reges duodecim Maurorum, campestri prælio victos, sibi tributarios fecit: vnde cognomen sortitus est: Propugnator, & Murus Christiani populi. Extant etiam Barcinonæ, alterius monumenti vestigia, in vico paradysi, sublimiore eius vr̄bis parte, nempe Athaulsi, Hispaniarum regis, & non Herculis, vt fama habetur. Sepulchri eius, authore Hieronymo Paulo Barcinonensi, Author est Tarapha. L. Marineus Siculus lib. XIII. de Aragoniæ Regibus, mirificè hanc vr̄bem his verbis commendat. Barcino ciuitas illustrissima, principibus, equitibus nobilissima, omnibus rebus, quæ ad viuendi vsũ pertinent, ditissima, omnium ferè ciuitatum terra, mariq; potentissima, multis magnisq; rebus domi, forisq; gestis, clarissima, adeo, vt eius nomen atque potentia, non immeritò Hispaniæ, Galliæ, Africæ, ceterarumq; nationum principibus timori vel maximo fuerit. Florebat enim nõ solum maximis opibus, ac diuitijs, sed etiam plurimorũ virorum prudentiã singulari, optimis moribus & institutis. Ciues omnes, in administra Republica, atque adaugenda, quasi veterum Romanorum ordinem, moremq; sequebantur. Qui nihil nunquam nimis, sed omnia tam publica, quam priuata, pro modo, rationeq; faciebant. Non igitur illorum diuitias, resq; familiares vllæ discordiæ, non lites, non iudicia, non iurgia, non seditiones, vt in plerisq; fit, minuebant. Quippe, qui ratione potius, naturaq; quam legibus viuere malebant. Nobiles, armis & equis, officijsq; militariibus studebant, hisq; sese exercebant, & aduersus hostes feroces erant. Mercatores honestissimè commercia tractabant, In quibus exercendis, non tam quæstus auidi, quam verè fideles, ac liberales erant. Sacerdotes, & omnes, qui rerum sacrarum curam gerebant, piè, sanctèq; semper viuebant, summaq; veneratione atque timore, diuino cultui, sacrisq; rebus incumbebant. Reliqui ciues, cuiusq; ætatis, aut liberalibus, aut mechanicis artibus, quibus erat cultissima ciuitas, operam dabant. In qua nemo circumfer animus, id est, desidiosus & inanis erat, sed honesta alij alia negotia exercebant. Itaq; nemo malus, nemoq; pauper, sed optimus quisque erat, atque ditissimus, hac fama ciuitatis, non ex Hispania tota solum, sed ex alijs quoq; multis nationibus homines huc vndique quotidie conueniebant, ciuitatemq; libenter incolentes, indies maiorem ditiorẽq; faciebant. Hinc præterea multæ ciuitates, or dinem, moremq; viuendi sanctissimum, hinc exempla Reip. pulcherrimæ, hinc cæteras bonas artes imitabantur. De conditore tamen eius affirmare nihil ausim, siquidem omnium, qui de ea scripsere, de auctore incerta opinio est. Nam quod nonnulli de Barcanona pueriliter fabulantur, ego quidem non minus falsum, quam ridiculum existimo. Cæterum, fuit olim ciuitas situ admodum parua, & à littore maris, vno ferè stadio remota. Pulchra tamen ædificijs, & altis tota mœnibus clausa. Fuerunt & ciuitatis portæ quatuor, in totidem mundi partes vergentes, æ quo ferè omnes inter se spatio distantes, quæ adhuc extant, & in ipsius penè ciuitatis vmbilico visuntur. Postea verò, crescente hominum multitudine, bis vndique magnificis ædibus, & conspicuis sanctorum templis, bis etiam præualidis muris, superbisq; turribus, cincta est. Quæ quidem, etsi magnitudine nonnullis vr̄bibus cedit, ædificiorum tamen elegantia, littoris amœnitæ, viarum munditiæ, vicorum rectitudine, æqualitate domorum, amœnissimis hortis, quos varijs arboribus, & nonnullis palmis, quæque domus cultissimos habet, forma denique rerum omnium, & excellenti pulchritudine, meo quidem iudicio, cui absit inuidia, cunctis profectò ciuitatibus, est anteponenda. Plura præterea de hac ciuitate, memoratu digna, narrare possimus, quæ, ne longius ab incæpto discedamus, omitimus.

## ASTIR SIVE ASTIGIS, VVLGO, ECIIA.



**ECIIA**, mediterraneum Hispaniæ Beticæ oppidum, Astir, siue Astigis, ab Astir, auriga Mennonis, qui interfecto apud Troiam hero, in Hispaniam nauigauit, adserete Tarapha, constructum & denominatum fuit. Eius potissimum diuitiæ, & negotiatio, in lana mercatura consistit, eò, quod solum vndequeque fecundum atque compascuum, ouibus abundè pabulum subministrat. Hinc infiniti ouium greges per agros, colles, ac valles, quibus ager vicinus abundat, quouis tempore oberrare videntur, vnde huius oppidi incolæ, partim ex domesticis ouibus, partim ex lana, quam huc rustici, statuti, comportant temporibus, quæstum ingentem faciunt. Cui quidem occasione riuulus, vulgò, Chenil nuncupatus, per oportune deseruit, qui ex niuosis montibus iuxta florantissimam, opulentissimamq; Granatensium vr̄bem oritur. Cuius aqua, lana abluenda ac purganda, & pecorum morbis curandis, multo magis, quam vlla alia, idonea est. Vnde balneum, pecoribus salutiferum, L. Marineo adserenit, accolis dicitur. Amni iste, aurum quærentibus donans, modicis initijs scaturiens, iucundissimum Granatensem agrum, ingreditur, ipsamq; vr̄bem intersecat, & eam Granatæ regionem, cui Alhambre nomen, ab altera, qua Alcazaim dicitur, per vallem mediam separans. Ibidera Darrus, vulgò autem El Rio del Oro, nominatur, & ad sericam bombycis telam eluendam, parandamq;, accolis oportunus est. Indè verò per loca compascua & plana, quæ, La vega de Granada appellant, delabitur, aliamq; denominationem, nimirum, El Rio Frio, sortitur. Vnde ad hoc tandem oppidum descendit, cui loci mutatio, rursus aliud suppeditat nomen, nimirum, El Rio Chenil. Hic eximio coniungitur ponte, ex lapide viuo fornicato, qui facilem, ad hoc oppidum, præbet accessum. Iuxta est supplicij locus, El Roillo appellatus, vbi columna, continuo ex saxo, stupenda magnitudinis, videtur, ex qua fontes atque malefici, delictorum ac scelerum causa, semisaltum spectatoribus præbent. Vasa chronicon, in catalogo Episcopatum Hispaniæ, Astigitanum recenset, qui in Beticæ Hispalis suberat, nunc est Archidiaconatus Hispalensis Ecclesia.

B A R C E L O N A



BARCINO, que vulgo Barcelona dicitur, urbs est apud Hispanos celeberrima, mediterranei maris  
 litus, sive nobilitate, miranda, antiquitate redolens. A Romanis in Hispaniam transgressis, Flavia  
 Augusta demum, secus, cum diversis exterarum nationum manibus, sicut per Hispanias effunderent,  
 hinc etiam ortum, inter alios solo equantibus, que promissa perseverant, donec eam non  
 inciderit iterum instaurarent de veteri illi reddito nomine, Barcinonem, cuius appellatio  
 durat et etiam nunc hac nostra temporibus, inter verba appendices, et septimum veterum magno-  
 rum, magno sane, nec spatio sum Quodsi iudex fuerit, quos construxerat Hamilcar, ostendit  
 eos in ambitu tantum quatuor habuisse portas, curribus vicinis, in quibus celature quadam  
 cernuntur speciem gerentes capitum bubulorum, quibus ceterum nonnulli significari pacem arbi-  
 trantur. alij laborem et exercitacionem, que opuntium humanorum bonorum habentur in  
 strumenta, Vasque adeo vero aucta ex promota sunt edificia, que priores muros circueunt,  
 et caput hinc urbs esse coepit, & nunc etiam sic Cataloniæ, vnaque sit ex pulcherris  
 vrbis ditioribus, amoenioribus, ac potentioribus Hispania civitatibus. Hæc Florianus  
 de Campo

E Ç



Camino de Sevilla por Fuentes

Aqui se lava la lana

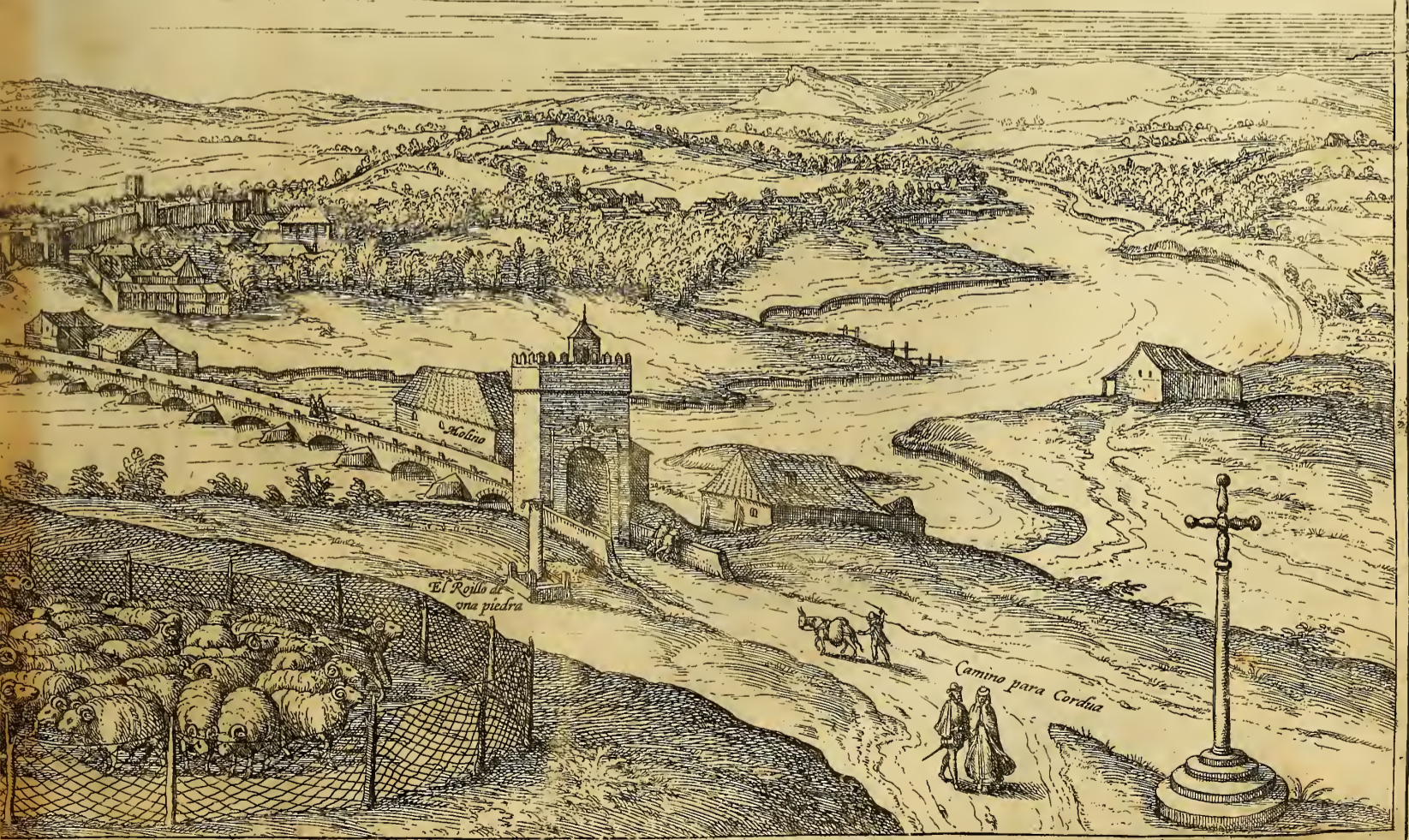
Rio cherul



*Cum Privilegio.*

A

*Devingebus Georgius Hofmaele  
1567.*



RPJCB

# CIVITAS BUR- GENSIS.



**B**URGOS, celebris admodum & antiquissima Galliciae ciuitas, quam Burgensem nunc vocant, & Masburgi dictū fuisse quondam legimus. Quae dicebatur & Auca, quod nomen mihi verò similius esse videtur, propterea quòd etiam montes apud eandem urbem nunc Ocani dicuntur, & Aucani melius dicerentur. Tametsi Plinius non Aucam, sed Ceucam nominauit. Est autem Burgensis ciuitas, vt diximus, antiquissima, multisq; rebus insignis, & inter primarias vrbes totius Hispaniae merito referenda. Cuius incolae non ociosi, non circumforanei sunt, sed omnes, non modò viri, sed etiam foeminae labore manuum suarum victum quaerunt, & honestissime viuunt, & alij disciplinas liberales exercent. Mercatores, qui ciuitatem opulentam faciunt, fideles sunt, & liberales. Sacerdotes diuini cultus, & rerum sacrarum studiosi, diuinis officijs & literarum studijs diligenter incumbunt. Magistratus, & Reipublicae gubernatores, communibus commodis rectissime prudentissimeque prospiciunt. Sic itaque cunctis ciuitatis ordinibus officium suum liberè recteque facientibus, tota ciuitas indies augetur, indies magis illustratur. Equites, qui plures in ea sunt & potentes, immunitates, leges, & priuilegia, quibus ciuitas gaudet, conseruare ac tueri diligentissime student. Est praeterea ciuitas magnis & pulchris, nec minus commodis aedificijs adornata, Foris venalibus, plateis, vicis, pontibus, templis, coenobijs, amnibus exulta: cuius ecclesia maior, intus & extra, opere est & aedificio mirabilis. In qua res diuina saepenumero celebratur, cantoribus & organis, in quinque sacellis, inter se distantibus, nec alijs alios perturbantibus. Ex sacellis verò & sacrarijs, quae multa sunt, illud vnum Castellae Comestabilis conspicuum atque ditissimum, non Ecclesiae solùm Burgensis, sed etiam cunctis ciuibus magno est ornamento. Sunt & extra urbem domus hospitales, quae regiae dicuntur, insignes & memorabiles, & maximi census. Quarum institutiones & ordines viuendi, qui sancti sunt, & maxime laudabiles, causa breuitatis omitto. Dicam tamen breuiter, de monasterio monialium, & sanctissima domo, quoniam res est insignis & memorabilis. Quam domum Huelgas vocant Hispani, cuius maxima sacerdos sub imperio suo diligentiq; custodia centum quinquaginta monialibus imperat, & sanctissime consulit. Quae quidem moniales sunt omnes equitum nobiliumque principum filiae, & familiae generosae. Praest etiam haec sacerdos, quam Abadesam vocant, alijs septendecim monasterijs, & oppidis quatuordecim non ignobilibus, atque alijs minoribus quinquaginta. Confert praeterea sacerdotia multa sacerdotibus, & census commendatarios viris XII. contribuit, & alia beneficia & officia & suis populis magistratus & gubernatores eligit. Aedificauit autem hanc domum & opus ingens Rex Sancius, qui propter opera, quae fecit mirabilia, cognomen Amati promeruit. Est itaque haec vrbs multis magnisque rebus memorabilis, cuius homines sunt humanissimi, & aduenas maxime diligunt. Sunt & fidelissimi suis principibus, & hospites patientissime tolerant, & honorificentissime tractant. Haec ex Lucio Marineo Siculo excerptimus.

## S. SEBASTIANI OPP.

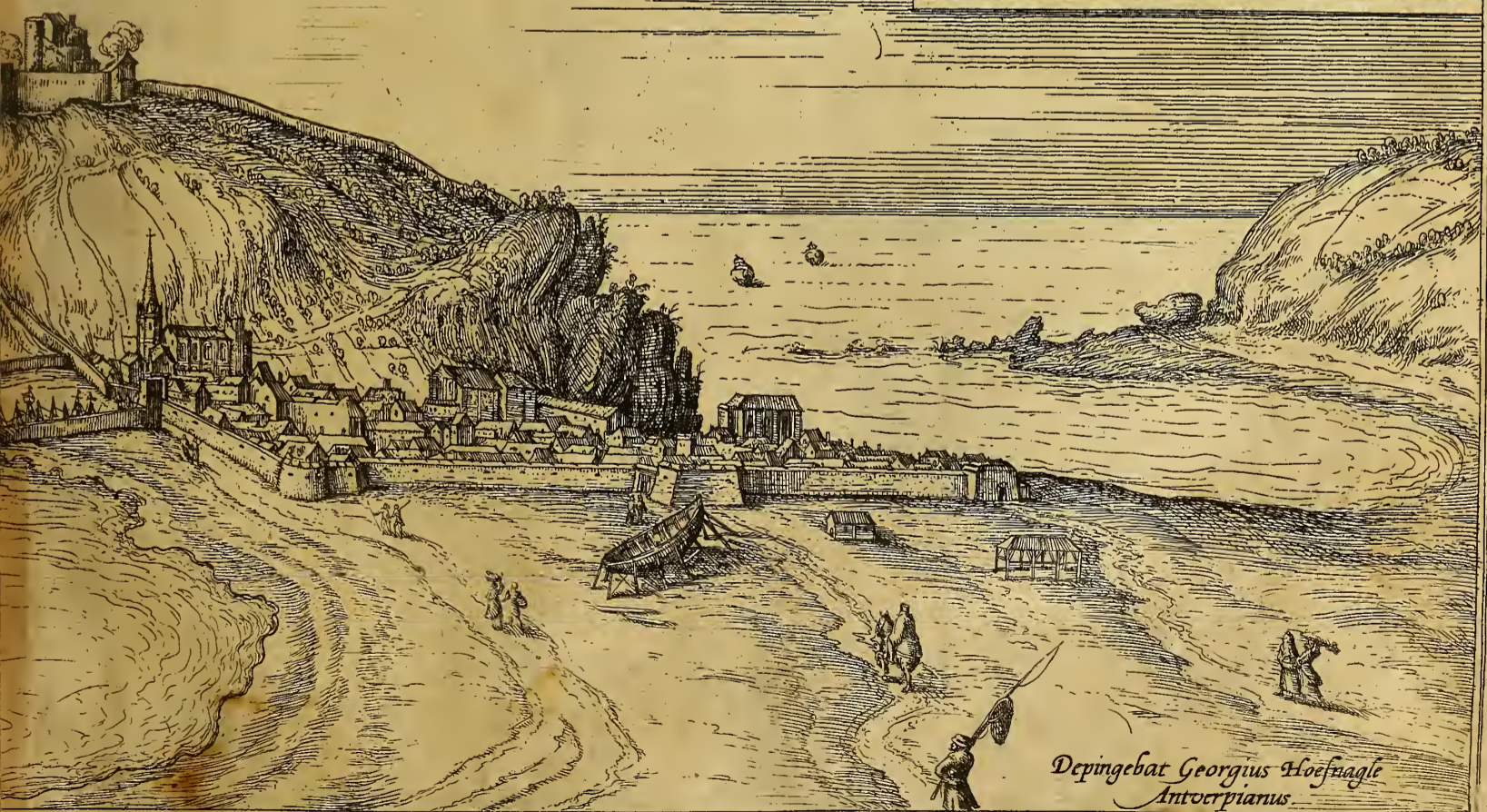
**O**ppidum *SANCTOSEBASTIANVM*, quod patria lingua incolae Donostien appellant, vnum est ex praecipuis ora maritimae oppidis regni Guipazcoa, situm ad fluminis quoddam ostium, quod à veteribus *Menlascum* dicebatur, non procul ab ipsius oppidi opposita mari crepidine. Haec autem Guipazcoa Hispaniae regio, diuersa est ab ea quae *Biscaia* dicitur, quamuis vtriusque incolae, & ysdem sint moribus, & eadem ferè pronuntiatione vtantur in eo idiomate, quod à reliquis Hispaniae populis diuersum habent. haec *Florianus de Campo*. Oppidum hoc porrò amplissimo portu nobilitatur, in quo naues à saeuientibus vndis, & à parum propitijs ventorum flatibus, securam & tutissimam stationem habent, eò quòd non industria arteq; humana, sed sagacis naturae prouidentia factus sit. Quamobrem multorum mercatorum Germanorum, potissimum verò Cantabrorum frequentatione celeberrimum est, qui varia genera mercium aduehunt, & in alias mundi partes exportant. Archiepiscopatus Burgensi obtemperat, Agrum habet frumenti, vini, & lanae feracem. Progreredientibus ultra Sancto Sebastianum ad miliaria Hispanica quatuor, occurrunt iuga montium Pyrenorum, quae iuga seu fastigia in illis locis hodie vernaculo sermone appellantur, *La sierra Lazquinez*.



BVRGOS celebris et antiqua Hispaniæ ci-  
uitas, quæ Auca, Brauum, Masburgi, Li-  
conitiurgis, nomina habet *Aluicium*



SANCT. SEBASTIANVM vul:  
go Donosfien ad mare Oceanum insigne  
regni Guipuzcoa oppidum *Aluicium*



Depingebat Georgius Hoefnagle  
Antverpianus

Faint, illegible text or markings at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

RPJCB



# LUTETIA PARISI- SIORVM.



VTETIA PARISIORVM fertilissimi regni Francici caput atque Metropolis, magnitudine incredibili, nobilium, mercatorum, ciuium, & studiosorum frequentia, ædificiorum & publicorum & priuatorum splendore, non modò vniuersæ Galliæ, sed maximis totius Europæ ciuitatibus præfertur. Hanc à Paride, qui à Iaphet, filio Noe, successiuè descendit, & XVIII. Celticæ Galliæ rex historiarum monumentis declaratur, primùm fundata, à quo & nomen sortita fuit. Posteaquam verò plateæ lapidum pauimento strata non essent, has autem ingens hominum multitudo contereret, ob magnitudinem luti, Lutetia denominata dicitur. Alij tamen ab albedine murorum, quam λευκοτιαν Græci, Lutetiam vocari existimant. Eam Iulius Cæsar vsque adeo ædificijs adauxit, tamque fortiter mœnibus cinxit, vt Iulij ciuitas à Boetio lib. de disciplina scho. vocetur. Celeberrimam hanc ciuitatem, Sequana, duplici amne diuidens, tripartitam constituit, quarum prior Vniuersitas, altera ciuitas, tertia vrbs nominatur. Illam Carolus Magnus Alcuini Præceptoris sui instinctu, Anno à C. N. 796. ex Romana fundauit, & permultis prærogatiuis, priuilegijs, & immunitatibus splendidissimè exornauit. Quæ musarum, disciplinarumque liberalium, & humanitatis, quasi domicilium, fons, & origo omnium scientiarum, mater ac seminarium doctissimorum virorum semper fuit. Quatuor verò firmissimis columnis innititur: Theologiæ, Medicinæ, Iuris, & Artium facultatibus, quarum priores Decanum, & Pedellos binos, siue ostiarios habent. Postrema autem Magnificum D. Rectorem tertio quoque mense eligit, cui facultates omnes reliquæ, tanquam supremo capiti, parent. In hac vniuersitate quatuor hominum nationibus singulares designantur Patroni, Franciæ, Picardiæ, Normandiæ atque Germaniæ, cui natio Anglicana iungitur. Vniuersitas rei sacræ dicatas ædes magnificè cultas continet XVII. Monasteria XIII. Xenodochia IIII. Sacella III. Collegia publica XX. Priuata (quæ amplissimorum hominum foundationibus, certis quibusdam musarum cultoribus victus & studiorum necessaria elargiuntur) XXX.

Ciuitas inter Vniuersitatem & urbem media, huic quidem tribus, illi verò duobus coniungitur pontibus, qui vtrinque ædium constructione, non pontium, sed platearum formam referunt. In hac Parisiorum parte, Palatium Regium à Philippo Pulchro ædificatum, & in eo Sacellum sanctum, stupendo artificio constructum, Magnificumque; B. Virginis Fanum, continetur, quod quidem ob elegantiam formæ, magnitudinem, & artificiosissimorum signorum præstantiam, totius Galliæ miraculum habetur. Crocodilus viuus in Palatij fundamento inuentus fuit, cuius exuium hodierno etiam die in magna Palatij aula exhibetur. Reliqua ciuitatis templa numerantur XX. Xenodochium I. Sacella V.

Tertia, quæ & maxima Parisiorum pars, vrbis nomen obtinet, habitatoribus & pulcherrimis ædificijs adeò frequens, vt ea sola maximis totius Galliæ ciuitatibus annumerari queat. Templa habet XXXI. Monasteria X. Xenodochia IIII. Sacella VI. Quamplurima autem tam ciuitatis, quam vniuersitatis, & vrbis fana, Regum ac Ducum ornatissimis sepulturis & epitaphijs, præstantissimisque; sanctorum reliquijs nitent. Quæ tam accuratè Aegidius Corrozet in suo de hac ciuitate libro annotauit, nihil vt studiosus lector amplius desiderare queat. Lutetia Parisiorum portas habet XIV. Pontes V. Fontes XVI. Suburbia X. Vndique; in hanc ciuitatem tanta annonæ defertur copia, nihil vt hinc infinitæ hominum multitudini ad vitæ necessaria desit. Mirati sunt frequenter Germani, qui studiorum causa huc veniunt, omnium rerum, quæ hominũ necessitati deseruiunt, ingentem abundantiam. Maxima & lata Lutetia habet Suburbia, vt pleraque; cum magnis Franciæ ciuitatibus certent. S. Dionysius D. Pauli discipulus primus Parisienses Christiana doctrina imbuit, quam non modò sermone, sed & sanguinis effusione fortissimè confirmauit. Irrigata innocentissimi viri sanguine ciuitas, iucundissimos fidei fructus cœpit proferre. Pharamundus Galliæ Rex, Christianam fidem professus, inclytis & augustissimis fanis, ingenti sumptu constructis, Parisiensem ciuitatem illustrauit.

Eustathius à Knobeldorf Prutenus Parisiorum magnificentiam carmine conscripsit. Idem singulari libello, Aegidius Corrozet. Pyrrhus verò & Iacobus Capellus, oratione præstiterunt.



*VIETIA, vulgari nomine Paris, vrbs  
Gallia maxima, Sequana nauigabili flu-  
mine irrigatur, nobili gente, mercator, fre-  
quentia vniuersitate Excellenti, stupendi  
operis templo B. Maria, Palatio Regio, alijs  
que praesantissimis aedificijs, tribunali  
aequissimorum Iudicum, & pulcherrimis  
epitaphijs, florentissima*





PARIS pour oray est la maiso royalle, Jude en estude, & en poetes Romme, Fecunde en vin, douce en ses Citoyens  
 Du dieu Phoebus en splendeur radiale, Athenes lors en maît trescauât homme, Fertile en bled, & en maintz d'autres  
 Cest Gyrrhea pleine de bons espritz, Rozier mondain, baulme du firmament, biens.  
 Tresugoureux, faisans diuers escriptz, Vniuersel, de Sidon lornement  
 Cest Chrysea en metaulx habondante, Tres habondante en viures et breuuaiges,  
 Grece de pris en liures florissante, Riche en beaux champs & flumeux riuages

Cum Priuilegio

RPJCB

# MONS PESSVLANVS.



**M**ONS Pessulanus, Gallia Narbonensis oppidum, Agatho quondam, siue Agathopolis, nunc vulgo Montpeslier dicitur. In agro admodum fertili positum, decem miliaribus à mari Mediterraneo distat. Episcopatu, & Vniuersitate celebratur. In qua olim Iurisprudencia, nunc Medicinae studium floret. Amplissimo Medicorum Collegio nitet, quod ab Urbano Pontifice Summo fundatum, & copiosissimis est exornatum redivibus. Aliud etiam, non minus elegans, atque praclarum Collegium Regium, ab Henrico Gallorum Rege erectum, ibidem cernitur. Quin & tertium Collegium est, Duergier, quod optimae spei adolescentibus, studiorum, victusque necessaria, in decennium praebet. Scribit Rebuffus, tantam esse Rectoris in hac Vniuersitate auctoritatem, vt Studiosi, quacunque etiam de causa egredientem, comitari honoris gratia cogantur. S. Rochus, ex huius oppidi moderatore ac domino natus, à tenera aetate religioni ac pietati deditus, amplissimum patrimonium in pauperum vsus conferens, atque paternum oppidum patruo donans, post multas aemulas, ex hac ciuitate ad aethereas beatorum sedes auocatur à Domino.

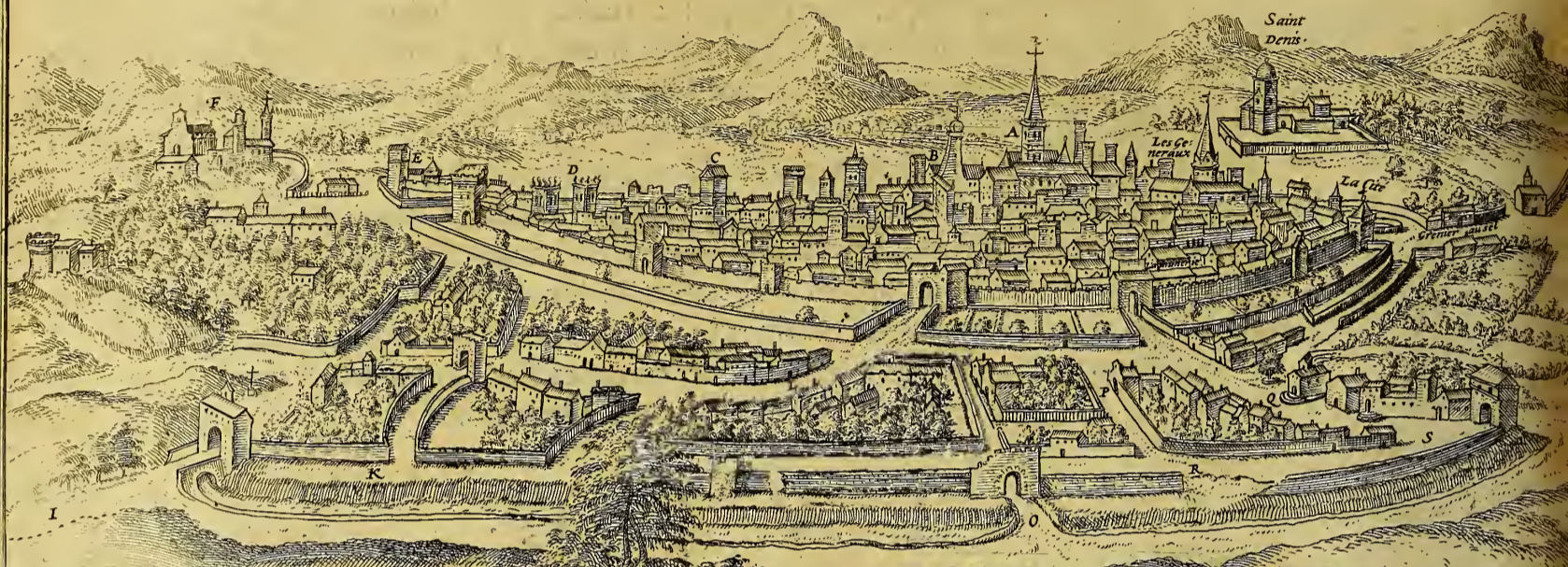
## T V R O.

**T**VRO, vulgari idiomate Tours, Prouincia Turonensis celebris metropolitico honore ciuitas, non modò opibus, aedificiorumque praestantia, verum etiam Ligeris, nobilissimi fluij vicinitate, nobilitatur. Qui in Auernorum finibus oritur, Heduosque; à Biturigibus diuidit, & ab Oceano sursum nauigabilis, varias merces, & vitae necessitates in hanc ciuitatem inuehit, ac non procul à Pictonibus in Oceanum Britannicum delabitur. Mercatura & lanificio claret. Cumque multarum rerum opulentissima sit habita, tum vel maximè ob incredibilem regionis amoenitatem, & ob placidissimam aëris constitutionem, totius Galliae hortus atque pomarium ciuitas Turonensis vocatur. Agrum etenim fertilem habet, atque iucundum, varijs herbarum & laetissimarum arborum generibus perornatum, qui non tantum ea, quae hominum brutorumque vsui, sed & ea, quae delicatulis satisfaciunt, ex se largissimè fundit. Huius foundationem Britannorum Chronica Troianis adscribunt. Archiepiscopalis in ea sedes existit, XI. Suffraganeos habens. In qua complures Antistites doctrina ac sanctitate praestantes, vixere. Inter quos, S. Martinus vnicum Ecclesiasticorum decus, lumen, atque exemplar fuit, quemadmodum Seuerus Sulpitius tribus de eo libris testatur. Celebris quoque pietatis fuit alter eiusdem vrbis Antistes Perpetuus.

## P I C T A V I S.

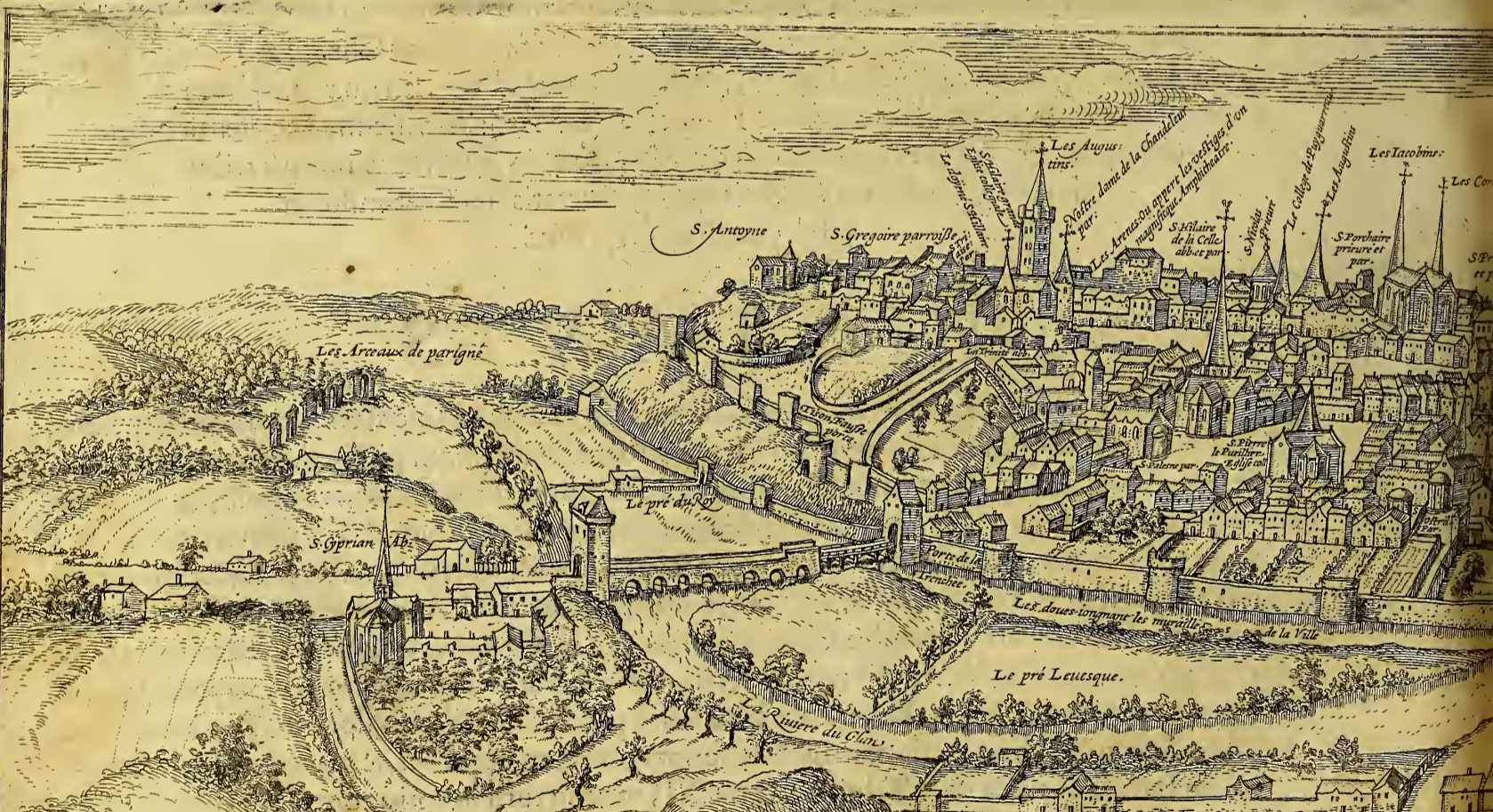
**S**Vmmam antiquitatis laudem meretur Pictauis, siue Pictauia, Ptolemæo Augustoritum. Sunt, qui Agathirsis atque Gelonis filiorum Herculis successoribus (qui picti à Poëtis vocantur) eius foundationem attribuunt. Hi etenim ob concitatas seditiones domesticas patria pulsi, in Angliam deueniunt, inde numero & multitudine aucti, nouis quaerendis sedibus, in Galliam traiecere, vbi à suo nomine Pictones populos hanc quoque ciuitatem condidisse feruntur. Aliter alij scribunt, cum ex Pomponio Mela, & Plinio constet, antè etiam multò, quàm hi ex Anglia venerint, Pictonum extitisse memoriam. Urbem circumdat Clanus fluuius, qui in Viennam delabitur. Reflatam fortunae auram, cum ab alijs, tum ab Anglis maximè (vti annales perhibent) frequenter est perpessa. Episcopatus eam commendabilem reddit, cui maxima laude praefuit D. Hilarius, doctrina ac pietate singulari Antistes, qui Arrianæ factioni inuictum se antagonistam opposuit, ac praclaros illos & nunquam intermorituros de S. Trinitate libros XII. magno tum ingenio, tum eloquentia conscripsit. Vniuersitatem etiam Pictauis habet, in qua tum mitiores disciplinae, tum Iurisprudenciae studia vigent. Huic Munsterus alterum locum post Academiam Parisiensem attribuit.

MONSIESSVLANVS, MONTEPELLIE R



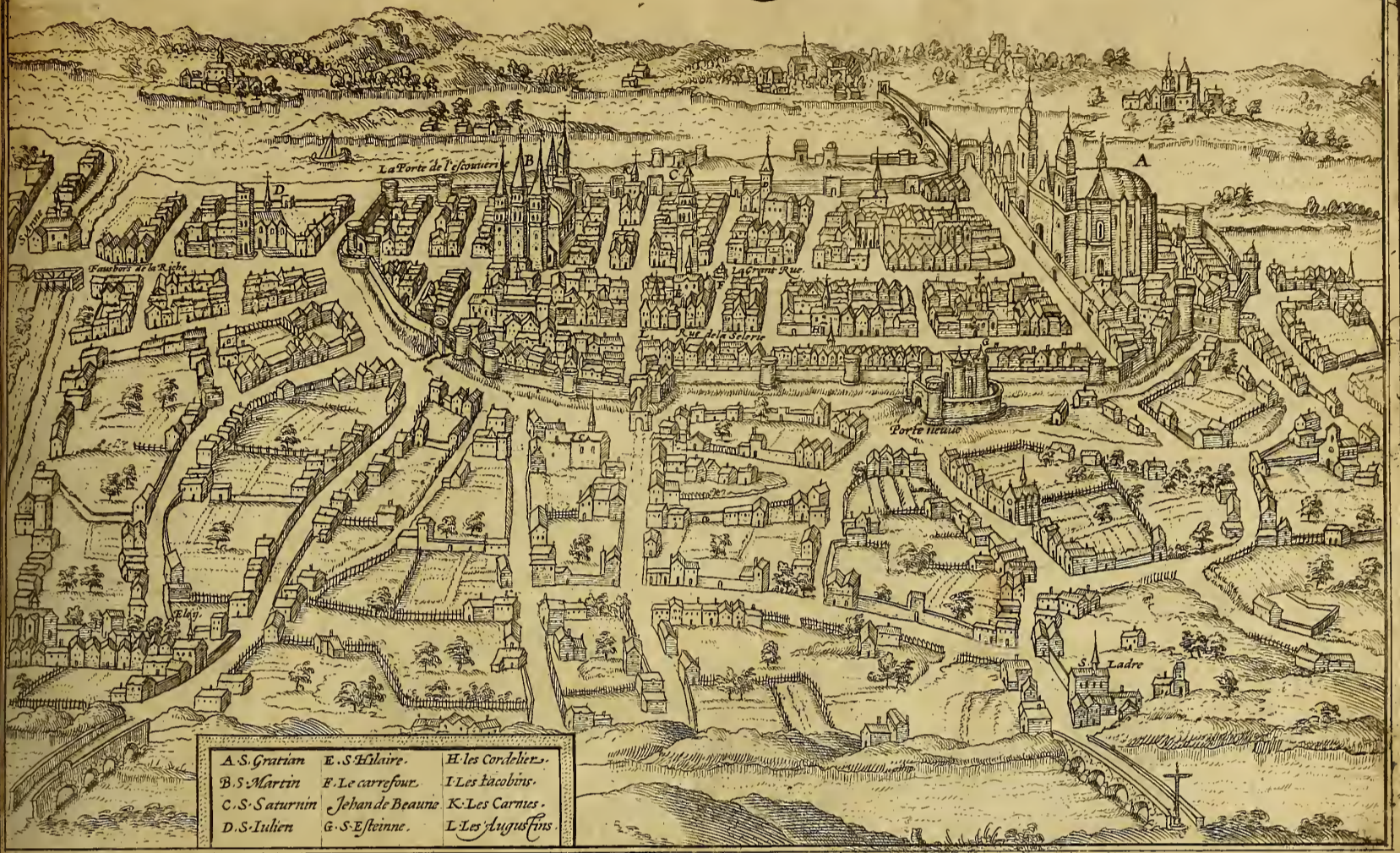
- |                                |                                    |
|--------------------------------|------------------------------------|
| A Nôtre Dame des               | I Le chemin de Pezegas             |
| B L'orloge. (taules            | K Lapalissade. L Rue S. Guilbe     |
| C Saint Firmin                 | M Les Felices S. Guilhem           |
| D S. Pierre. Egli. collegiale. | N La Magdalaine O Pour aller       |
| E Le Palais (ou episcopale     | P La petite Obseruance (au Garnier |
| F. S. Holarij                  | Q S. Thomas. R. La palissade       |
| G Les freres prescheurs        | S. S. Sauuaire T Le chemin de Be-  |
| H Le chemin de Gignac.         | siers. V. Le grand S. Iehan        |

Cum Priuilegio

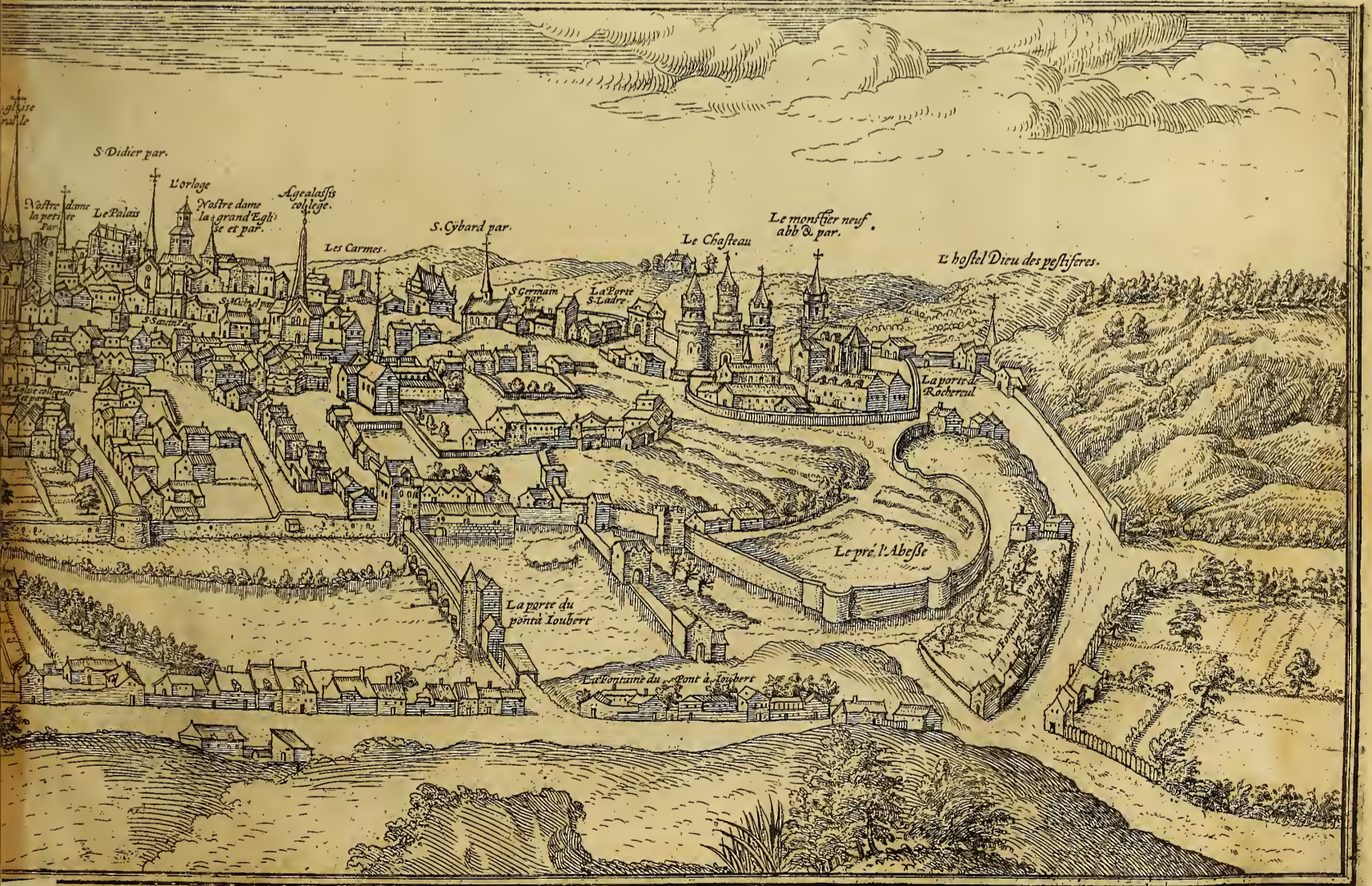


PICTAVIS, SIVE PICTAVIA, vernaculo idioma te Poitiers, Pictaorum aut Pictonum Metropolis, turis studio, ingentis theatri ruinis, aedificijs magnificis, tam diuino, quam humano vsui paratis, alijsque antiquitatis monumētis, orbs memorabilis.

TVRO, TOVRS.



Cum Privilegio.



EPJOB



# ROTOMAGVS.



ROTOMAGVS, vulgò Rouan, Normandiæ metropolis, ab ea parte qua Orientem respicit, iucundissimis irrigatur riuulis duobus: Meridiem versus, Sequanam, celebre & nauigabile Galliæ flumen propinquitate decorat: Iuxta Septentrionem, altos habet montes, qui igni fomenta suppeditare solebant. A fundatore nomen habet Mago. II. Galliæ Rege, & Roth idolo, quondam hîc religioso numine celebri, cuius vsum & simulachrum Mello, primus Rotomagensis Episcopus, circa annum Domini CCLX. euertit, eiusque delubrum, sanctissimæ Trinitatis venerationi dicauit, quemadmodum ex hymno ecclesiastico patet: Extirpato Roth idolo, fides est in limine &c. Agrum habet optimum, fœcundum, & herbidum, ita vt Iulius Cæsar opportunitate loci adductus, validis hanc urbem muris cinxerit, & Romanorum præsidium, ad totius Prouinciæ defensionem, in ea reliquerit. Splendida Archiepiscopi domus, egregia monachorum cœnobîa, palatium, curia, pons ex quadrato lapide ingeniosè constructus, Cathedralis Ecclesia tribus decorata turribus, cæteraque ornamenta, quæ ad absolutam & perfectam ciuitatis structuram requiruntur, Rotomagensium urbem celeberrimam reddunt.

# NEMA VSVM.

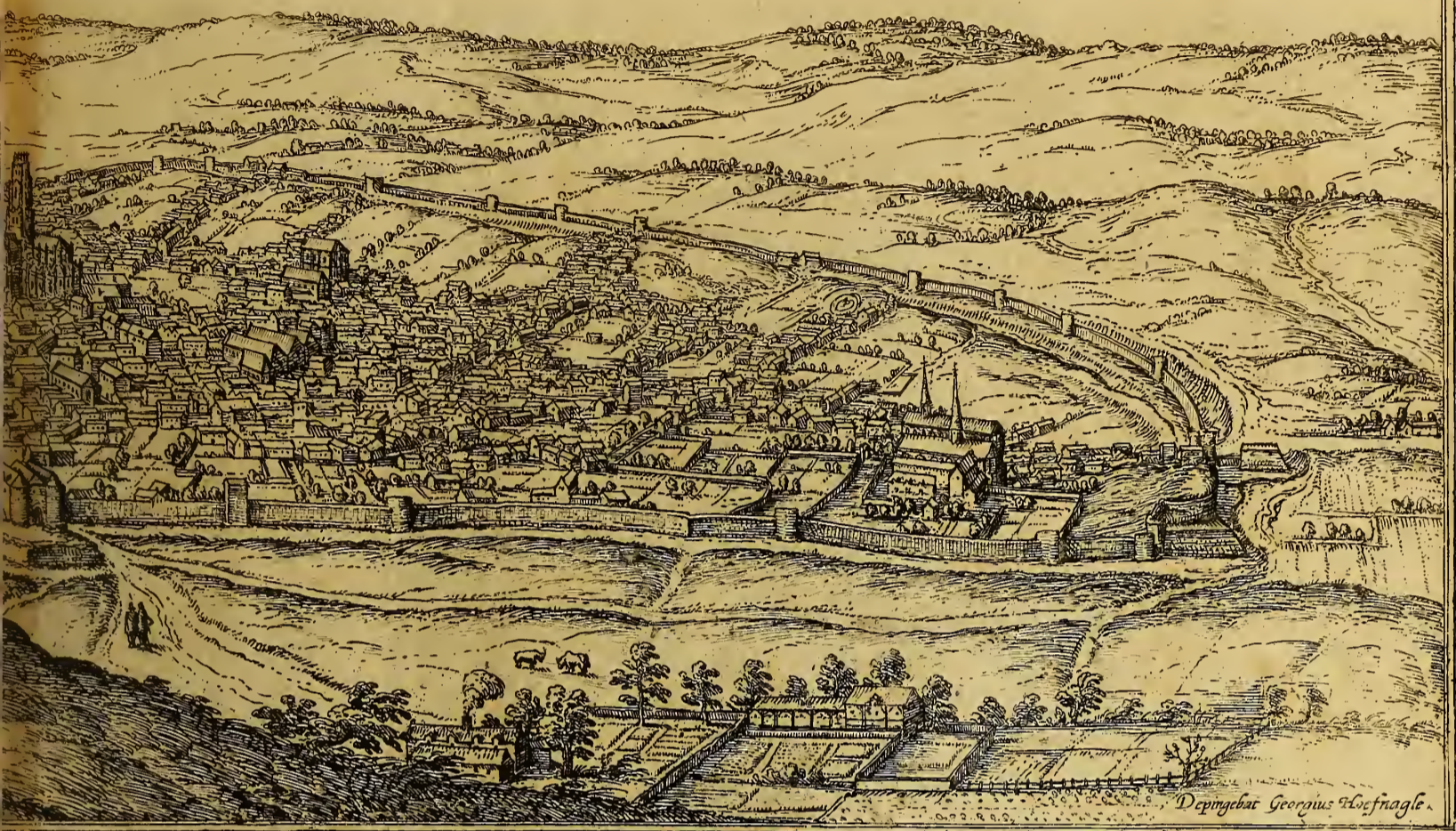
NEMA VSVM, communi idiomate Nîmes, ciuitas est Narbonensis Galliæ, olim florentissima, vtpote quæ IIII. & XX. vicorum fuerit metropolis, octo miliaribus à Monte Pessulano distat, nomen atque originem à Nemauso Herculis filio, habere perhibetur. Eo est situ, quo ex Italia in Hispaniam itur, miram vndique vetustatem redolet. Aliquot siquidem per antiquæ in ea videntur statuæ, pulcherrima summorum hominum epitaphia, Amphitheatri spaciosi ruina, Hadriani basilica. Iuxta montis radicem est perennis & lymphidissima aqua, quam specum aut lacum haud ineptè dixeris, cuius fundum nemo mortalium inuenit. Est & templum Cathedrale, D. Virgini sacrum, in quo pauimentum vermiculato emblemate tessellatum mira suauitate videndi sensum oblectat. Tribus miliaribus paruis à Nemauso, pons est, Du Gar, à fluuio Gardon, nomen habens, triplici serie, mira industria fornicatus, quarum prima hominibus atque iumentis transitum præbet, altera aquæ ductum sustinet. Antonini Pij Philosophi & Imperatoris, Domitiani, aliorumque natalibus claret, qui non modò Galliæ, sed & vniuerso propemodum mundo, ornamento fuere. Peculiari libro hanc urbem descripsit Ioannes Poldo.

# BVRDEGALA.

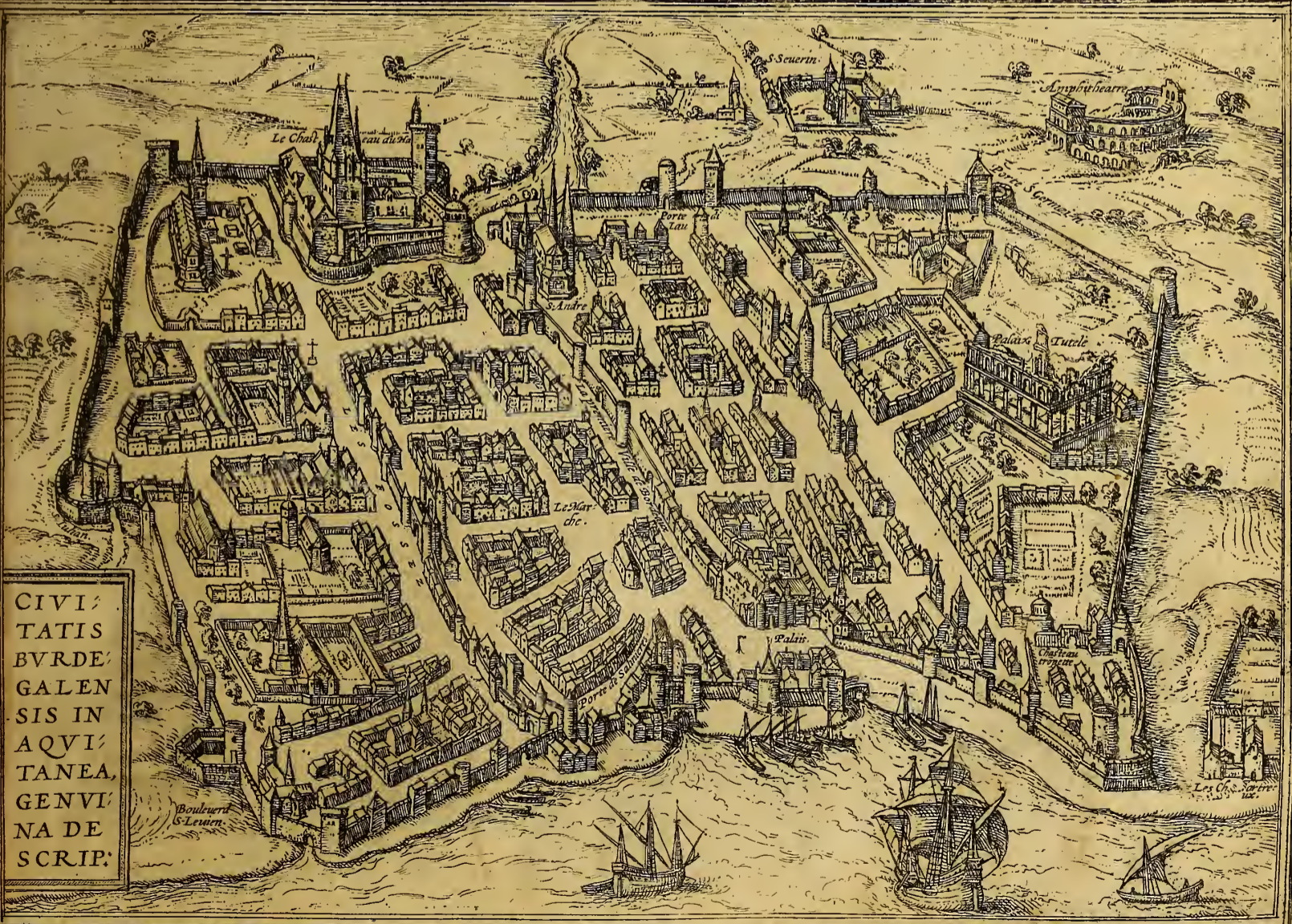
BVRDEGALA, vniuersæ Aquitaniæ meritò constituitur caput, tum quia miram vetustatem ostendet, tum quia ædibus sit decorata magnificis, tum denique, quia situ munita, arx & propugnaculum Galliæ habeatur. Fatebuntur hoc Angli, qui graui obsidione eam prefferunt, hac spe, vt fortissima Galliæ arce expugnata, reliquarum urbium paruo negotio se fore victores. Quorum conatus fortis magnusque indigenarum animus, & benè munita ciuitatis mœnia, frequenter euerterunt, eosque in insulam, quò marinis cincti limitibus, sua sorte contenti viuerent, remiserunt. Primam eius formam quadrangulam fuisse, ex muris antiquis conspici potest. Amplificata deinde ob hominum frequentiam vrbe, eam, quam nunc habet, consecuta est faciem. Antiquo palatio XIII. innixo columnis, templo S. Andree, arce ex viuo saxo munita, & pulcherrimis ciuium ædibus perornata est. Ad portam S. Germani amphitheatri cernuntur reliquæ. Portus multarum nauium capax, negotiationi idoneam opibusque florentem Burdegalem efficit, quæ etiam ortu Ausonij Poëtæ nobilitatur. Qui ita de sua Burdegala loquitur: Clementia hîc cœli mitis, & irriguæ larga indulgentia terræ, &c.



R O A N.



Cum Privilegio.



CIVI-  
TATIS  
BURDE-  
GALEN-  
SIS IN  
AQUI-  
TANEA,  
GENVI-  
NA DE-  
SCRIP.

RPJCB

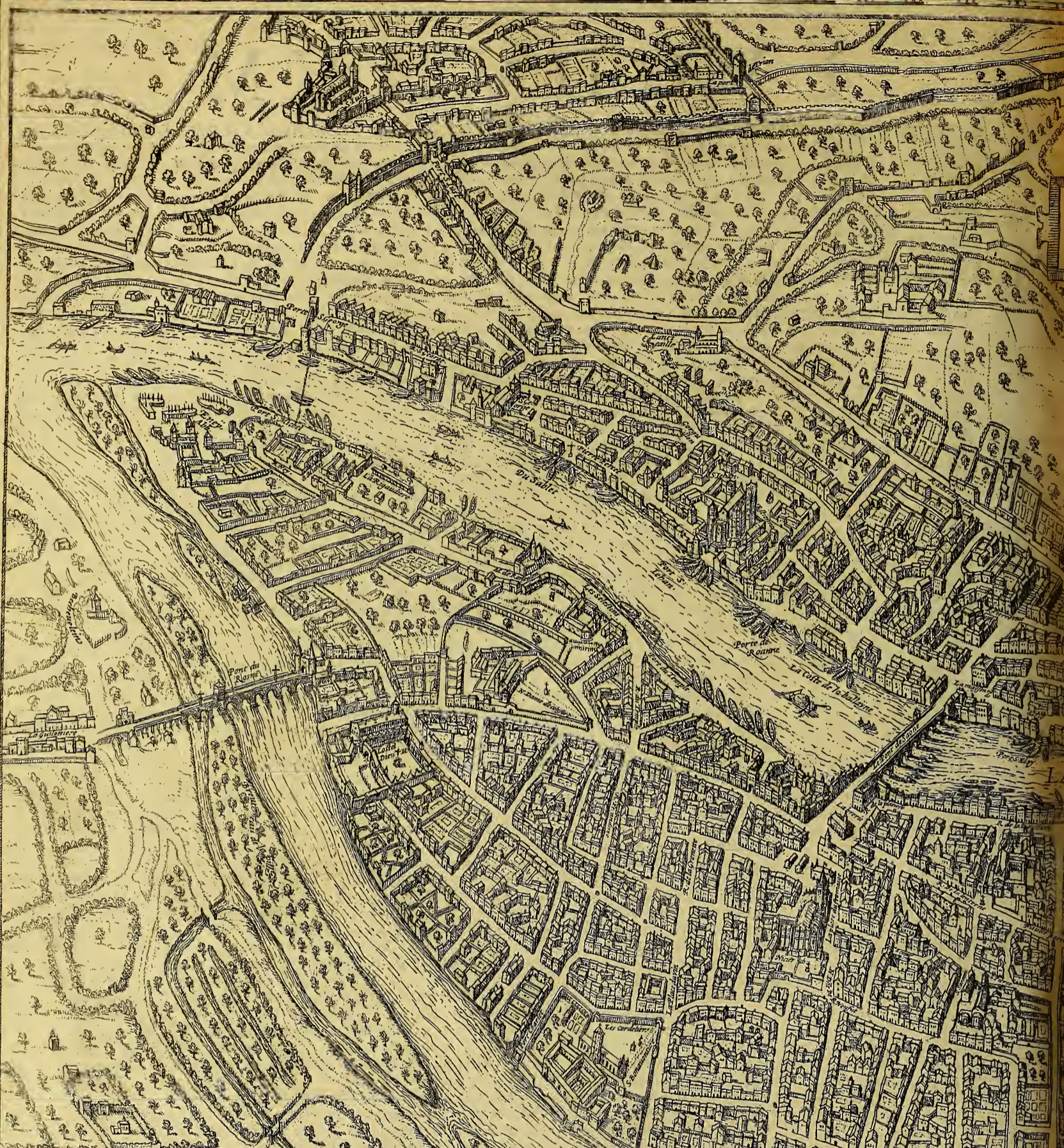
# LUGDUNVM.



**L**OANNES METELLVS SEQVANVS, Eruditissimo viro Georgio Bruno, S. D. Petisti Brune, vt quæ de Lugduno vrbe adcepissem, vel ex libris, vel amicorum colloquijs, quæ vera putarem, tibi paucis ego perferberem, quia præcipuas totius orbis vrbes litteris, ad veram earum effigiem accommodatis, complectare. Quo igitur, qua possum, tibi satisfaciam, tu à me, quem multis officijs perpetuæ beneuolentiæ tibi deuinxisti, sic habeto.

LUGDUNVM, vrbs est Galliarum Celticarum, in Secusianis sita, hodie, vt olim, & emporio, & multis rebus alijs, celeberrima. Legibus, moribus, & institutis, rectè antiquitus constituta fuisse, cum alia multa, tum, quod hæcenus eius Galliarum tractus Metropolis fuerit, & Archiepiscopi sedes, eaq; talis, quæ primas teneat, & reliquarum Galliarum Ecclesiarum caput sit, ostendunt. Huic vrbi, quæ parti Galliarum à se nomen dedit, postquam ab Amadæo primo Sabaudiarum Duce, per testamentum ex legato Franciarum regibus celsit, Gubernator præficitur, qui & urbem, & eius prouinciam, quæ satis latè patet, administrat. Ferrax solum, & amœnum, commodumq; situm habet. Nam fructiferis duobus collibus, ab vna parte cingitur: alteram duo præstantes fluij alluunt. Araris, qui quam lenissimè ex Sequanis defluens, mediam interfecat, & Rhodanus, qui rapidissimo

curfu, ex Alpibus per Allobroges, certis mœnibus ad orientem, adlabitur. Edium elegantia, tum structura, necnon hortis præstat. Opibus autem sic floret: vt nulli atq; saltem in Gallia, cedere videatur. Harum opum causam, fluij illis præcipuam tribuunt. Quia cum multas vrbes illi obeant, seq; in Liguticum maris sinum exonerent: hæc verò vrbs, Europa prope in media, sita sit, & quasi Franciarum cor putetur: facultatem quæcunque, qua libeat, exportandi, tum etiam importandi, præbent, etiam ex præcipuis Europæ nationibus, haud procul disitis. Sola enim Sabaudia interiecta, hæc vrbs & Italiam, & Germaniam attingit. Eo addebat, quod quater annue eo, vndique gentium mercatores, commeant, publicarum nundinarum, quæ varijs ad negotiationem firmandam priuilegijs insignuntur, gratia. Quæ res ab exteris incredibile lucrum, atque decus, non solum huic vrbi, sed etiam toti eius agro, reliquarumq; etiam Galliarum, conciliat, & eam insuper hominibus replet, omnis generis artificiorum peritis. Neque facile alia vrbs reperietur, Trapezitis, librarijsq; refertior. Proximis annis, dum Gallia bellis à religionis studio civilibus, sursum deorsumq; versaretur, arx à Carolo Rege, motibus cœercendis, primùm huic vrbi iniecta. Quod ad eius antiquitatem pertinet: L. Munatius Plancus, nobilis Orator & Prætorius, Marci Tullij auditor, dux deducenda, vt ait Eusebius, Colonia, dum Galliam regeret, adlectus ab Augusto dicitur: & vrbs, qua insula est, fundamenta iecisse. Ea insula, trianguli formam exprimit. Duo enim illi, quos diximus, fluij, osculo quasi mutuo sese complectentes, duo eius latera constituunt, tertiumq; montibus, inter vtramq; clauditur. Multo tamen ante deductam eo coloniam vrbs erat, eaq; nobilis, nomenq; ei, Insula Gallica, fuit. Eam Romani, non solum priuatis egregijs ædificijs, verum etiam publicis operibus, quorum singulis, vt ait Seneca, singula vrbes illustrari possint, ornarunt. In ea autem, argenteam, æreamq; monetam perpetuo cuderunt. Quin & Agrippa, Galliarum omnis itinera, ex hac distinxit. In ea quoque Galliarum totius tributa, ac vestigalia, tanquam loco commodiore, collegerunt. Quæ Galliarum tributa, tanti fuisse prouentus ac momenti narratur, vt ab his vnicum Imperij robur penderet. Merito igitur immunis fuit. Nam Plinius lib. III. cap. XVIII. Secusiani inquit, liberi in quorum agro, Colonia Lugdunum. Et Digestorum lib. L. Tit. XV. cap. vltimo Paulus Iurisconsultus, Lugdunenses Gallos, sic enim ait, ac Viennenses in Narbonensi, iuris Italici facit. In insula adhuc exstant, haud obsura, tantæ vetustatis, vestigia. Nempe forum Veneris, in Foruieram vulgo corruptum. In quo, quod etiam olim celeberrimum fuit, Veneris templum visitur. Hoc in foro habitasse feruntur, sexaginta Colonia diuersarum sexaginta prouinciarum, Lugdunensi subiectæ. Ara itaque in ea erat, dignitatis eximia, gentium. LX. numero, inscriptum habens titulum, earumq; ita vna, alia subinde quoque ingens locata est ara, fuit idem locus, exercendis nundinis constitutus. Isq; propter ipsarum, omnibus è locis lucris causa, frequentiam, Forum Mercurij dictum est, supra eius Forniere montem, speculum artis adeo admirabilis, ita fuisse collocatum referunt, vt vrbs ipsa Lugdunum, ex longinquis Sabaudiarum montibus, clare conspiceretur. Itaque Romani Senatores Lugdunum, etiam propter amœnitatem loci, sæpè concesserunt. Porro autem, è regione Foruieræ, adsurgit antiquum illud Esnauium Monasterium, situm inter Rhodanum & Ararim. Eo loci qua hi fluij confluunt, Templum ab vniuersis Gallis, communi designatum impensa, & Augusto Caesari dicatum est. Istic Athenienses: cum eorum non pauci, propter cædem filij Minois Cretensium regis, bello vastata patria, sedibus incertis vagarentur, ac tandem in hanc insulam migrassent: Academiam pro more gentis, exstruxere. Cæsarem deinde Iulium, Galliarum victorem, ea fama permotum, Latinam in eadem vrbe quoque fieri iussisse, Suetonius scribit, quam à se, Caesaris aram, adpellauit. Eo Oratores vndique, Druides in primis Atheniensium & multæ, cæteri etiam docti viri, conueniebant, quo semel annis singulis, tam Græcè, quam Latinè orationes certatim haberent, atque disputarent. Constituta quidem lex hæc erat, vt qui Græcæ Latinæq; lingua foret eloquentior, is, præmium laturus, magna auri vi, à deuictis, donaretur, atque laudaretur: qui vero, quid, vel præter rem, vel futile, orationi inferuisset, pœnæ nomine, aut exceptam à notarijs orationem suam spongia, vel lingua ipse deleret, aut certè virgis cæderetur, vel ter in Ararim mergeretur. Quamobrem, falsè Iuuenalis, Satyra prima, eorum metum, irrisit. Palleat, inquit, vt nudis presit qui calcibus anguem, Aut Lugdunensem Rhetor dicturus ad aram: Sed & extra vrbs pomeria veteres illi Arcus, qui via in Secusianos, quos vulgus Forestum modo nominat, conspiciuntur: necnon antra, & perforatæ quinque miliarium longitudine, rupes, aquæ in urbem ducendæ, vetera item multa numismata, inscriptiones que lapidum, præclaram antiquitatem plenissimè testantur. Ante vero, quam hæc vrbs à Romanis Colonia deduceretur: quod ante deuictas Gallias fuit: quanta ciuitatis Lugdunensis amplitudo, potentiaq; fuerit, libro tertio Polybius indicat, nempe, regni tum fuisse Metropolim. Hannibalem, ait, traiecto flumine Rhodano: id quod paullo supra Quiritum Iulphinatius oppidum contigit: quoniam P. Africani Scipio pedem retraxisse in Italiam, misso in Hispaniam fratre, ne quid tumultus oriretur, festum longissimis itineribus exercitum, Lugdunum, tum seipsum etiam, reficere statuisse. Postquam vero in Sebusanos adpulisset: & certior factus esset, inter duos fratres, ad occupandum Lugdunense regnum, pugnam adparari: natu maiori petenti, opem tulisse, ipsumq; regno confirmasse. Quamobrem ab eo rege, propter tantum beneficium Hannibal non solum annona, verum etiam multis alijs necessarijs rebus instructus fuit: nudumq; Hannibalis militem is rex lacerum vestiuit. Et eundem Hannibalem, armatus proprio exercitu, per Allobroges, itinere dierum decem miliarium, ad Alpium vsque partem illam, quæ Bernardi nomen obrinet, deduxit. Sed felicitatem huius Vrbs, vt sit, magna est calamitas postea consecuta. Centum enim annis, ab eo tempore quo eam Munatius condidit, fatalis ignis totam, intra vnam tantum noctem, absumpsit, vt inter urbem nullam, & urbem longe nobilissimam: quam Strabo totius Galliarum, excepta Narbone, populosissimam, suo etiam tempore fuisse narrat: sola vna nox lubricitate: vt supremo monte renouaretur. Statim enim Romani eam restituerunt. De eius vrbs Romanis Magistratibus, in administratione reip. constat Augustum Imperatorem, cum Iulius pater Galliam, in Belgicam, Celticam, Aquitaniamq; diuisisset: ex edicto lato, terrarum orbem, quod & sacræ literæ tradunt, emensum, latè patentes tres illas Galliarum partes, in quatuor, Narbonensem, Aquitaniam, Lugdunensem, Belgicamq; nempe totas sub imperium Romanum redactas, confudisse. Quam quadripartitam diuisionem, Index Magistrarum civilium, & Militarum Occidentis, sequens, ex ea, Galliarum prouincias omnes Seprendecim, excepta tamen Britannia, vt & Marcellinus, & Rufus, constituit. Lugdunensi igitur prouinciarum, is Index Consularem, sub septem Prouinciarum vicario, attribuit. Hanc rursus in Lugdunensem Primam, Secundam, Tertiam, Honoricam, & Senonariam partitur: earumq; singulis, præterquam Primæ, Præsides præficit. Videtur autem hic Index, circiter Theodosii tempora collectus. Idem, de Magistris Militum Præfentialium, quos peditum adpellat præfectis, sic ait. In Prouincia Lugdunensi Prima, Præfectus classis Arariæ, Cabaloduno. In Prouincia Lugdunensi Senonia, Præfectus classis Anderecianorum, Parisius. In Prouincia Tarracoenis, Præfectus Lætorum Teutonicianorum: Cornuta, Senonia Lugdunensis. Præfectus Lætorum Bataurorum, & Gentilium Sueuorum, Boiacas: & Constantiarum Lugdunensis Secundæ. Præfectus Lætorum Gentilium Sueuorum, & Cenomannis, Lugdunensis Tertiarum. Præfectus Lætorum Francorum Rhodanas, Lugdunensis Tertiarum. Habuit hæc Vrbs, clarissimos in literis viros. Nam, ne de cæteris dicam, vnus L. Plotius, in ea natus est, is, qui, Suetonio de claris Oratoribus teste, Romæ primus, Rhetoricam Latinam, docuit. longæuisq; fuit. Ab hoc, se puerum, cum Quinto fratre, Cicero primum esse institutum commemorat. Suscepta demum in ea Vrbs, per pios Fideles, Antonino vero Imperatore, Christiana religione, edita fuit eorum strages. loco Vrbs, qui Athanacius, adpellatur. Vbi Martini templum, Benedictinumq; cœnobium, exstructum est, quæ Rhodanus & Araris, cœunt. Quorum, quadraginta octo præcipui nominantur. His successit Irenæus, Polycarpi martyris auditor, qui fuit Ecclesiarum suffectus. Sed secuta persecurione, martyrio coronatus, Anno Christi CLXXV. Marco Antonino Imperatore, claruisse dicitur. Omnem propè Vrbs popululum, ea persecutio gladio sustulit. Refertur enim, nouendecim millium martyrum numerus fuisse. Itaq; Ararim fluium, horum sanguine: ex Gorgyllone, hoc est, gurgite, sic à re ipsa nuncupato vico, ex quo cætorum sanguis, vt torrens defluebat: vsque prope Matisconem, urbem in Heduis, rubuisse aiunt. Et hinc eadem Arari nomen Sagonæ, nimirum à sanguine, fuit inditum. Fuere & alij multi Lugduni illustres, & vitæ sanctimonia, litterisq; celebres Episcopi, tum alij: Baldomerus, Stephanus, Desiderius, Nicetius, Hyppipodius, Alexander, Agobardus, Peregrinus, Iustus, Elpidius, Lupus, Annemundus, Eucherius, Antiochus, Sacerdos, Eugendus, Romanus Abbas, Aurelianus, Domitianus Abbas, & Faustus, poëta, æqualis Boëtij, Claudiani, Mamerci, & Calsidiori, doctissimorum virorum, qui Theodorico à secretis fuisse putatur. Fuit & celebris Hamutus Episcopus. De quibus, Symphorianus Champerius Lugdunensis Medicus, in libello de antiquitate & origine vrbs Lugdunensis, & viris eiusdem illustribus.



Scilicet Strabo, LVGDVNVM suo tempore fuisse alteram om-  
nium Gallie urbium nobilissimam, et populosissimam, Narbone  
excepta. Et hodie quidem non in minorem excrevit magnitudinem,  
cum tantus sit moeroris ambitus, colles duos & vineta com-  
plectens, ut ei paucissima Galliarum orbis anteponi possint.  
Magnus est ibi concursus externarum gentium, quas in hac or-  
be sedes collocasse videmus, ut transferre omne mercium genus in  
quamcumque orbis partem commodissime possit. Loci comoditas ex am-  
nium decursu apparet, quod in medio fere Europae posita sit. Am-  
nes autem sunt Rhodanus, et Arar (Saronam hodie vocant) iux-  
ta Lugdunum confluentes, simulque in mare Ligusticum de-  
curreres, mercibus importandis et exportandis, accommodatiss.

LE ROSNE



*DONNÉ*

Lyon, Qui de la France  
Sers de forte & rempart,  
Lyon, qui de plaisance  
Reçus de toute part.  
La Riviere du Rhosne  
doucement decoulant  
Qui embrasse la Saone  
Te rendent opulent.



RPJCB



# PROSOPOPOEIA AVGVSTAE EBV-

RONVM SEV CIVITATIS LEODIENSIS, AD REVERENDVM IN CHRISTO PATREM

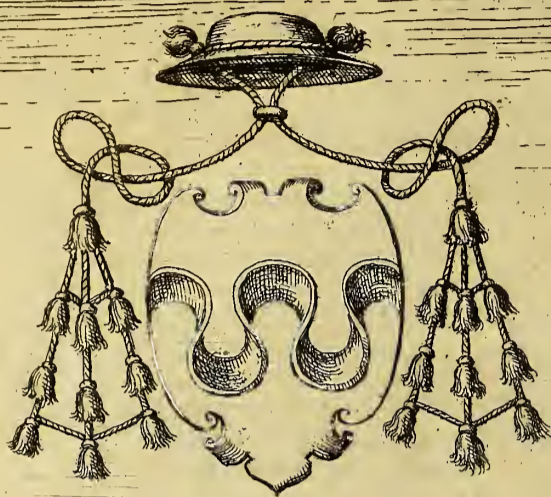
ac Dominum D. Gregorium Syluium Episcopum Tagastensem & Reuerendissimi Illustrissimique Leodiensis  
Ecclesiae Antistitis D. Suffraganeum, ab Eximio & Venerabili viro ac Domino, D. Carolo Lanjo,  
Cathedralis Ecclesiae Leodiensis Canonico dignissimo, conscripta.



Leraque censentur Cerialibus oppida campis:  
Sunt quae vitiferis nobilitantur agris.  
Aere Ephyre bimaris clara est, Noreia ferro,  
Diuicias aliis pascua lata ferunt.  
Illa situ specieque decus famamque merentur,  
Moenibus haec laxis, aedibus illa sacris.  
Pluribus insignis nome dedit amnis honestum,  
Quo meat & remeat velificata ratis.  
Haec vrbes aliae: & dum singula quaeque potitur,  
Pane effert ipsis cornua sideribus.

Alit ego lata fruor simul omnibus: omnia Diui  
In gremium quondam deposuere meum.  
Hic frugum omne genus, seu vis quae falce putantur,  
Sive colona auido quas legit vsta sinu.  
Triticeae in primis segetes, Ennza quot olim  
Quamuis diuina consita gleba manu,  
Laserpitifera quot non videre Cyrenae.  
Tam sunt Hasbaniae rura beata meae.  
Plurimus hic etiam Bacchus, gratissimus ori  
Cum ferus arentes Sirius vrit agros.  
Nemo mihi iactet summis quae diuite vena  
Visceribus terrae forte metalla trahit:  
Haec quoque dona mihi terrae pater vbera dextra  
Et dedit, & magno fenore cincta dedit.  
Erunt pinguis circum mea moenia carbo,  
Asphaltum est venas sulphuris intus alens:  
Quadringenta auri redeunt hinc milia in annos,  
Qua ditat ciues utilitate meos.  
Nec ferri est vsura minor. Sed & vbera plumbi  
Vectigal grande & marmora nostra ferunt.  
Praetereo inuitus, quorum hic insigne macellum est,  
Capreolos pingues, lanigerumque pecus.  
Praetereo varijs pomaria fructibus aucta,  
Alcinoi quantas non dedit hortus opes.  
Labraque Nympharum, gelidos per compita fontes,  
Qui mihi messe auras, grataque poela ferunt.  
Et te Mosa canam. Nam quod tot niuera caeli,  
Si mutare alijs non datur vlla mihi?  
Ergo inter priores quos Gallia procreat amnes,  
Non tibi postremus Mosa feretur honos.  
Innumeris rura me felix beat vsibus ora,  
Et tuus innumeras alueus edit opes.  
Ora dat immensas siluas, testisque focoque  
Materiam: omnigenis lustraque tuta feris.  
Prataque vel denso passim redolentia faeno,  
Vel detendenti pascua lata boui.  
Tu mihi squammigeri pecoris nulle agmina nutris,  
Vicinis etiam saepe petita meis.  
Hic Salar, hic Fario, gelidis quos Vesperis vndis  
Vtraque praecipites sub tua tecta vehunt:  
Carne ambo solida: saxorum cultor vterque,  
Tergora puniceis pictus vterque notis.  
Haec Umbrae, & croceis Mustela interlita guttis,  
Haec annis melior flumina Barbus amat.  
Lucius haud alijs vertit se suauior vndis,  
Non alio Cypinus dulcior amne natat.  
Ille etiam cui curua dedit vetus Anchora nomen  
Maximus, haud rara est gurgite praeda tuo.  
Vilia ne numerem vulgi solatia, quae sic  
Aufonia Gallus voce poeta vocat.  
Sed dum ferre graues humero non abnuis alnos,  
Quam magna ciues commoditate iuuas?  
Per te quae deerant, largo dat Copia cornu:  
Quae superant, alijs nutua distribuunt.  
Haec ferrum exportant, tinctasque bituniine glebas,  
Et redeunt alia merce vel aere graues.  
Haec Bacchum excipiunt venientem ab diuite Rheno,  
Haec Bacchi florem, Gallica vina petunt.

Quid referam immenso quae tenditu aequore vallem,  
Quam tuus aeternis diuidit amnis auis?  
Intercisa tamen paruis sine nomine riuis,  
Tota viret pomis, gramine tota viret  
Perflata hac Euris, Zephyris genitalibus lac,  
Non peste aut alia tangitur agra lue.  
Praecipue iucunda, noui cum tempore veri.  
Malus odoratis purpurat alba rosis.  
Perpetui cingunt colles viridante corona,  
Nec, nisi qua medius laboris, vlla via est.  
Gracia decantat mendax Phthiotica Tempe,  
Sed regio non est aequiparanda tuae.  
Hanc defessa animum cum lumine saepe pererit  
Vt iacet ante oculos obuia tota meos,  
Non mihi tam pulchro credis maiora theatro  
Gaudia, maiorem surgere laetitiam,  
Quam Pompeiana si sum spectator arena?  
Et videam quae sit pane referre nefas?  
Haec Genius mihi cuncta meus, calumque dederunt  
Cetera virtutis munera & artis erunt.  
Aspice: quae laevo rutilat mihi pectore parma,  
Haec nota deuictis durat ab Aufonijs.  
Qua claudor muris, qua moenibus inclyta surgo,  
Vallis & intactus vomere campus erat.  
Haec valle, hoc campo cecidit Romana iuuentus,  
Haec arua infecit sanguine Cotta suo.  
Ergo hoc posteritas virtutem ornauit auorum  
Insigni, & portis haec dedit arma nouis.  
Ipsa etiam robur maiorum imitata decusque,  
Non semel hostili sanguine tinxit agros.  
Pontifices etiam qui primi haec rura docendo  
Imbuerunt veri cognitione Dei,  
Quem purum induerant totoque vmbone niuentem,  
Tinxerunt clypeum sanguine quisque suo:  
Dum Christi veneranda sui mandata ferentes,  
Romuleo ense sacrum supposuere caput.  
Quae modo qui sanctumque apicem gladiumque; seuerum  
Coniungere, manu tradita signa gerunt.  
Et puto post Romam non est locus alter in orbe  
Quo plura emineant templa dicata Deo.  
Conuexis formosa tholis, miranda columnis,  
Peraque vel solo religiosa sono.  
Flaminibusque habitata suis, quibus ampla recurrunt  
Annua non dubio praemia nexa solo.  
Hos inter genus omne virum. Hic virtute parentum  
Nobilis, ille suo notior ingenio.  
Vis qui sensa Dei, calique arcana reuelet?  
Qui doceat quid fas, quid fierique nefas?  
Sacrorum canonum quareis legumque peritos?  
Siste, Sacerdotes res decet ista meos.  
Vis Epidauraei doctum praecipua magistri?  
Aut Pelusiaca qui subit arte polos?  
Vis Heliconiadum sequitur qui castra sororum  
Flaminibus sunt haec otia multa meis.  
Mitto domos veterum veneranda palatia parum,  
Mitto opera artificum plurima ducta manu  
Mitto & pontificis, Marcanum opus, ardua nostri  
Atria, duplicibus laxa peristylis.  
Sed vos cara boni mea pignora cara Quates  
Ne taceam, magno nomine iussit antri.  
Martia gens semper duris exercita bellis,  
Libertate calens, ingeniosa, proba.  
Par tolerare famem & rebis praesentibus vti.  
Felix, si possis abstinuisse foro.  
Vive diu felix: morbisque orientibus obsta.  
Difficiles morbi. Fastus & inuidia.  
Te seruet Princepsque tuus, Domini que sodales:  
Et tua ne praeterea iura Tribunus eat.



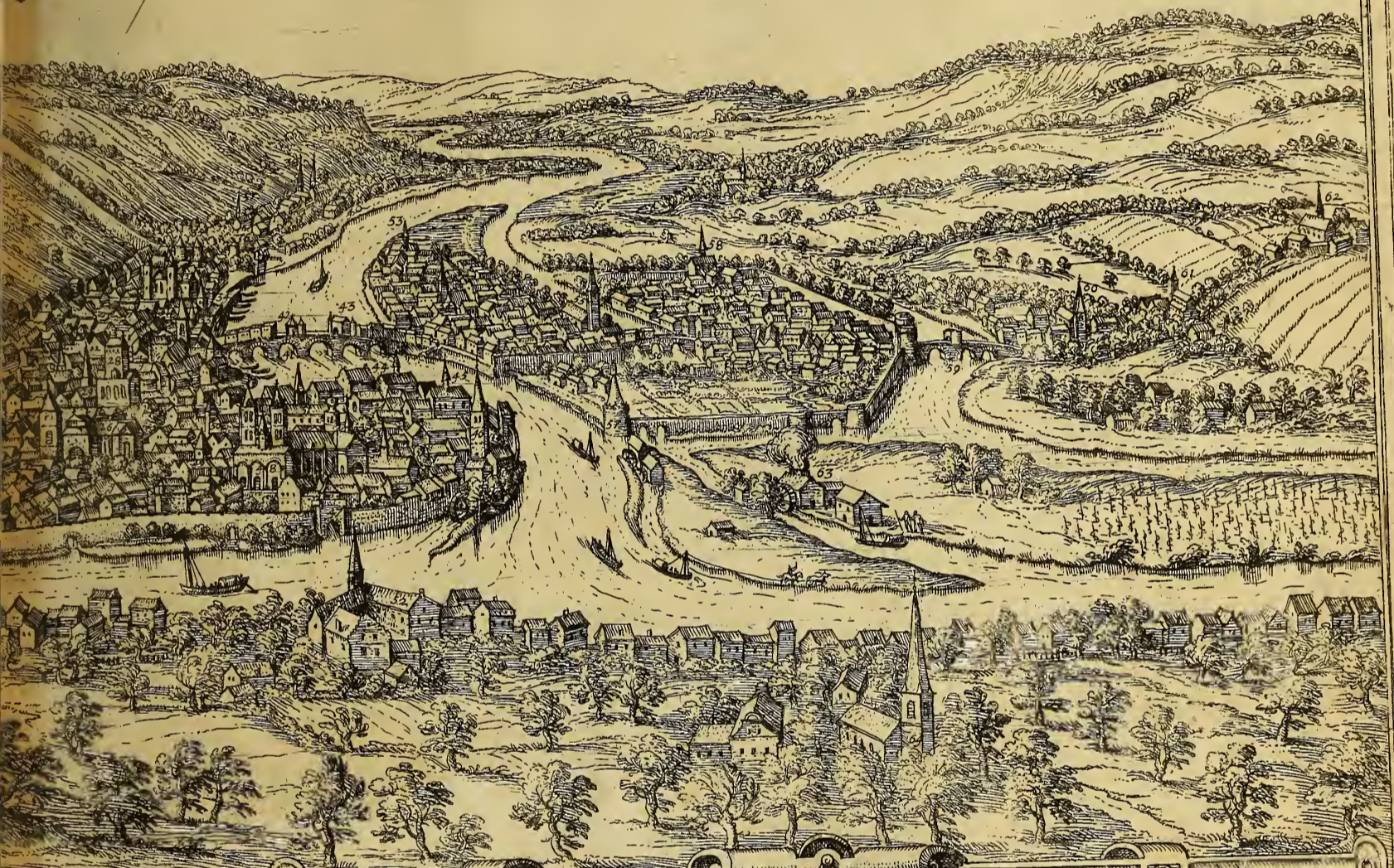
L E O



LEODII, Eburonum Augustae prima auspicio, in Ambiorigen magnanimum Eburonum Regem Hubertus Thomas Leodius refert, eius a caesa Legionem Romanam in ea valle, ubi nunc est Leodium, Legia, nomen inditum constanter affirmat. Corrupto deinde vocabulo, Germanis Lutich, alijs Leodium dicebatur. Urbs est Germaniae inferioris, quam et secundam vocant, maxima: ad tertium a Tungris militare, quae meridie spectant, quae tanto murorum cingitur ambitu, ut altissimos complectetur montes vitibus pulcherrime confitos. Deinde in latissima excurrit, et apprehendit in valle planicie, in qua ex Arduenna fluvia tria flumina Vta, Vesa, et Ambularia in Mosam exonerant, et multas amoenissimas efficiunt insulas, magnificis aedificijs decoratas, ita, ut ad voluptate plani hic nihil desit. Exhibet haec orbes octo insignia Canoniarum collegia, quatuor amplissimas abbatias, triginta duas ecclesias quas parochiales vocant, quatuor mendicantium ordinum contubernia, et ex his nonnulla conduplicata, ut Franciscanorum. Quod si reliquas monachorum, et admirandam, monialium aedes, conventicula, et sacella recensere velim, integri ferè libro opus esset, unde non mirum, si Franciscus Petrarca scribat, se vidisse Leodium, in signum Clero locum. Habet ad meridie Arduennam sylva totius Galliae maxima. Ad alterum latum Tungros, et Centrones versus, est ager Hesbanius, vsq; adeo gleba fertili, adhaec pomis, et nucibus diti generis, abundans, ut cum Sicilia de praestantia certare possit. Juxta civitatem effoduntur nigri lapides, qui modico ligno accensi, calidissimum ignem praebent. Aer temperatissimus est, et saluber. Mosam fluvium secatur per medium, et pontibus arcuatis, solido constructis lapide conjungitur, aedificijs praestantissimis, et amplissimo Reverendissimi Palatio decoratur, cui si extrema manu addidisset artifices, ex sententia Caroli V. Imperatoris, in orbe Christiano nullum pulchrius futurum erat, Urbs ipsa limpidissimis irrigatur fontibus; in qua tantum floruerunt litterarum studia, ut vno tempore novem Regum, Ducum xxiii. Comitum xxxix. Baronum et ex primis nobilitate innumeri filij, apud Leodios instituti legantur. Reverendissimum Episcopum, tam in Ecclesiastica, quam civili administratione dominum, et gubernatorem agnoscit.

LE  
INA I  
TYPVM  
NOBIS C  
VEREND  
SIMVS PR  
D. GERA  
EPISCOPI  
BVLLON  
FRANCI  
MES L  
SACR  
PER

D I V M.



STATIS  
SIS GENV  
LATIO, CVIVS  
RALISSIME  
VNICAVIT, RE  
YS ET ILLVSTRIS  
S AC DOMINVS  
A GROESBECK,  
ODIENSIS, DVX  
S MARCHIO  
TENSIS, CO  
NSIS ETC  
MANI IM  
INCEPS

- |                          |                                     |  |                                 |
|--------------------------|-------------------------------------|--|---------------------------------|
| 1. S. Laurent            | 17 S. Christophe                    | 33 S. Ian Baptiste                                       | 49 S. Remy.                     |
| 2. S. Gertruyd           | 18 Les Frers Precheurs              | 34 S. George   | 50 Les Grieses seurs.           |
| 3. La Porte S. Martin    | 19 L'ospital S. Mathieu a la chaine | 35 La Porte de Vinenigse                                 | 51 Les Frers des Carmes.        |
| 4. S. Martin             | 20 L'eglise S. Lambert cathedrale   | 36 La Porte S. Leonard                                   | 52 Les Frers Augustins.         |
| 5. La Porte S. Walburch  | 21 S. Andrieu                       | 38 S. Foid. 39. S. Leonard.                              | 53 Les Escoliers C. Reguliers.  |
| 6. S. Guilleaume         | 22 Les Frers Mineurs                | 40 Le Baillair ou maiso pour<br>Les infectes de la peste | 54 S. Phoyt.                    |
| 7. S. Habeline           | 23 Nre dame aux fons                | 41 Le pons des Arches                                    | 55 S. Nicolas.                  |
| 8. S. Scuerin            | 24 S. Gengoulphe                    | 42 S. Barbe  | 56 Le Pont S. Nicolas.          |
| 9. S. Hubert             | 25 Le Pons daueroit                 | 43 La Chambre des Abalesfrers                            | 57 La Tour de Beche.            |
| 10. Le Poshs des Beggars | 26 S. Poul.                         | 44 Les frers Frates                                      | 58 Les Frers Pieddeschalt.      |
| 11. S. Croix             | 27 S. Martin en Isle                | 45 Les frers Croisiers                                   | 59 Le Pont Damer court.         |
| 12. S. Jan Euangelisfe   | 28 S. Denys                         | 46 Les Chainones Reguliers<br>de Beurepart.              | 60 S. Remade.                   |
| 13. S. Scruaes           | 29 S. Esfienne                      | 47 La Tour a Comims.                                     | 61 En Cornilloing.              |
| 14. S. Pierre            | 30 S. Marie Magdalene               | 48 La Baye de S. Jaques.                                 | 62 Les Frers Chaurtrou.         |
| 15. Le Palais de Leuesq  | 31 S. Catharine                     |  | 63 Fornaise ou Lon fait le fer. |
| 16. S. Adalbert          | 32 S. Barthelmi                     |  | 64 S. Veronne.                  |

RPJCB

# AQVISGRANVM.



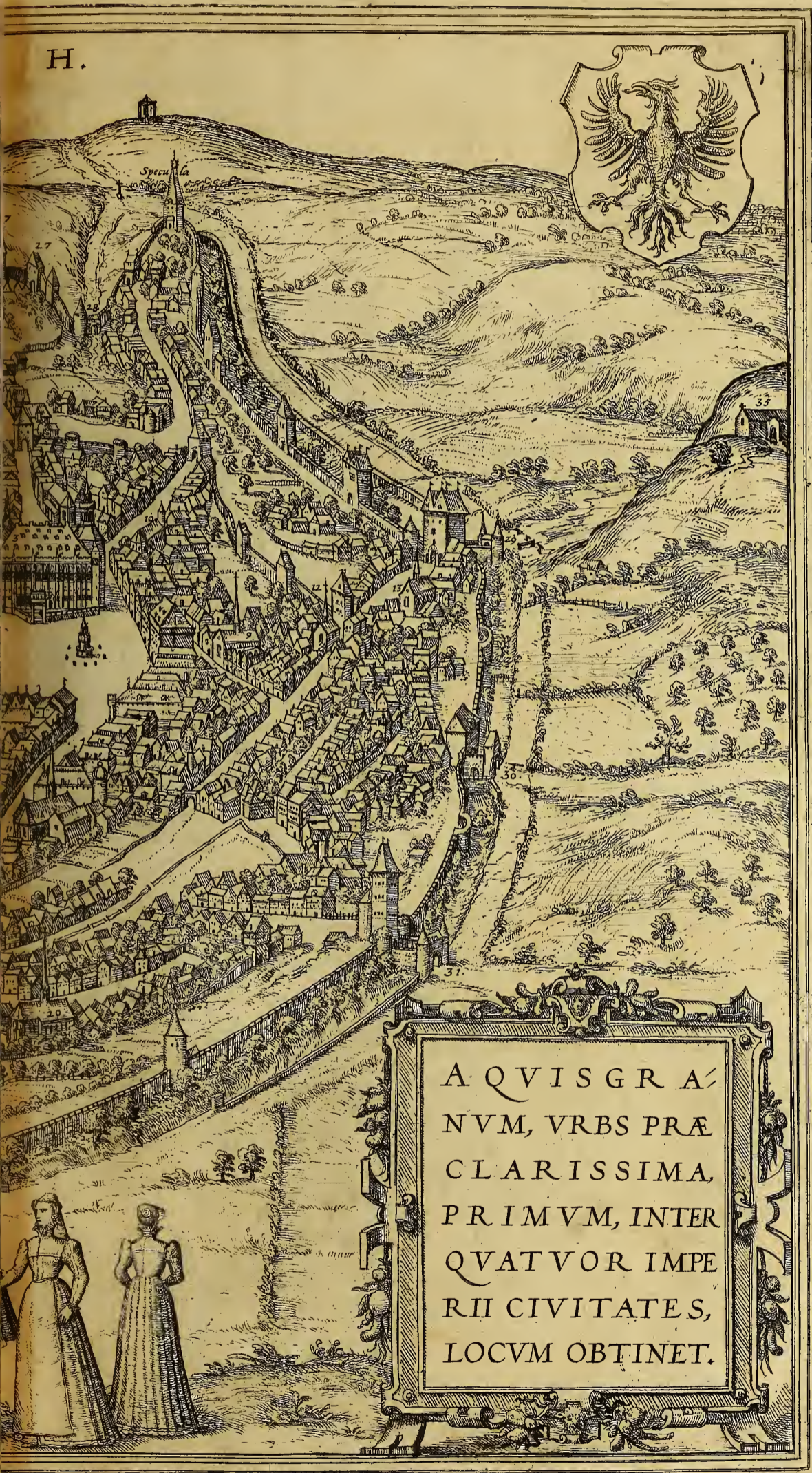
**Q**VISGRANVM, vrbs Imperialis, in Menapiorum finibus inter Rhenum & Mosam sita, Romanorum Imperatorum prima inauguratione ac coronatione, D. Caroli Magni sepultura, septennaliq̄ue peregrinorum visitatione celebris. De cuius origine, D. Franciscus Fabritius Medicus Aquensis, hunc in modum: Romanos olim, dum bellum aduersus Germanos gererent his locis, inter Rhenum & Mosam consedisse, & munimenta habuisse, ex Iulij, Cælaris, Cornelij Taciti, aliorumq̄ue multorum historiis satis manifestum est, cuius rei fidem faciunt, quorundam locorum appellationes, & alia vetustatis monumenta. His igitur temporibus ferunt historiæ, quendam è Romanis Principibus, Granum nomine (quem & Neronis fratrem aiunt) aquas has calidas, inter montes syluasq̄ue tunc abditas, inuenisse, iuxtaq̄ue habitasse, atque arcem struxisse, cuius in hodiernum diem extat spectandæ vetustatis monumentum, turris Grani dicta: quam quidem arcem, Ptolemæo Cosmographiæ suæ libro 2. cap. 9. sunt, qui credant Vetterram dictam. Ab incolis certè, Aquæ Grani appellatæ sunt, cum Thermæ, tum locus ipse, deducto scilicet nomine ab aquis calidis, & Grano, repertore, mansitq̄ue appellatio postea & vrbi, nisi quòd quidam (non satis tamen aptè) immutata inflexione, Aquigranum appellent. Post aliquot deinde sæcula, annos scilicet plus minus septingentos, Carolus, cognomento Magnus, Francorum Rex, cum ad eum locum inter venandum errabundus venisset, delectatus loci amœnitate, simul & commoditate, ac Thermarum vsu, ipsas, vnà cum arce, à ruina vindicauit, regiamq̄ue extruxit. Deinde, vt erat diligentissimus religionis cultor, eodem loco proximè regiam suam, insigne hoc templum maximo sumptu condidit, ac per Romanum Pontificem Leonem, in honorem Dei & B. Mariæ Virginis consecrari curauit, amplissimisq̄ue donis ornauit, præcipuè autem, rarissimis, sacrisq̄ue Christianæ religionis monumentis. Quorum causa, septenis annis instituit peregrinationes, ad nostra vsq̄ue tempora obseruatas. Cumq̄ue fortissimus pariter ac piissimus Rex, & Ecclesiæ defensor acerrimus, Romani Imperij habenas diuina dispensatione suscepisset moderandas, locum iam dictum mœnibus cinxit, vrbeq̄ue ob dicti templi reuerentiam, condidit, quam sedem regni, & Transalpinæ Galliæ caput, constituit. Hæc vrbs, tametsi in valle sita, & montibus circumquaque septa sit, incredibili tamen gaudet aëris salubritate, quam præcipuè testantur mira hominum in ea ad decrepitam vsq̄ue senectam viuacitas, ac pestilenticorum morborum raritas. In proximo vrbis ambitu, lata ferè planities est, in qua & pascua sunt, alendo pecori commodissima, & agri pingues, omnisq̄ue generis frugum feraces, hos ambiunt montes syluosi, igni alimenta præbentes, nec non ligneam saxeamq̄ue materiam ædificijs abundè suppeditantes. Nec desunt fontes, tam foris pascua irrigantes, quàm intus diuersis vrbis locis, cum publicè in plateis, tum priuatim in ædibus scaturientes: sed præcipua structura ac magnitudine insignis, qui in medio foro, è regione amplissimæ domus Senatoriæ, perpetuas aquas octo canalibus ex alto diffundit. Sunt & torrentes, mediam vrbe perlabentes, munditiæ, ac molis circumducendis seruientes. Extra montes, infra miliaris spacium ab vrbe, ad Hybernum occasum, effoditur cadmiæ genus, vulgus Lapidem calaminarem vocat, quo æs ad auri colorem tingitur. Haud procul inde, Meridiem versus, ferri, plumbiq̄ue inueniuntur metalla. Ad Orientem ab vrbe, effoditur terra nigra, foco culinario admixta gleba aptissima. Ad eò natura ipsa locum hunc varijs multisq̄ue dotibus locupletauit, vt ad foelicitatem nihil deesse videatur, quàm nauigabilis fluuius, quo tamen quantum careat, cum ad Orientem Rhenum, ad Occidentè Mosam habeat, tanta est ibi annonæ copia & facilitas, vt multas etiam riparias vrbes hoc nomine superet. Sed alias dotes omnes, meo quidem iudicio, vincunt aquarum calidarum vberissimi simul & saluberrimi fontes, nec calore, nec humore deficientes, tanta copia scaturientes, vt singuli plures balneorum alueos, eosq̄ue magnos, noua quotidie aqua implere queant. Sunt autem eorum quidam intra mœnia, quidam non procul extra eadem, in vico suburbano. Intra vrbe duæ sunt præcipuæ Thermæ, quarum altera dicuntur Regiæ, altera Cornelianæ, quæ quidem, vt loci intercapedine distant, ita & aquarum qualitatibus ac facultatibus, cum inter se, tum à subvrbis non nihil discrepant.



1 Templ. B. Marię	13 Crucigeri	25 Rest poorte
2 Templ. D. Alberti	14 D. Matthij	26 S. Iacob poorte
3 Domus ciuica	15 D. Leonardi	27 Ionckers poort
4 Turris Gram:	16 Cellebroederē	28 Conincs poort
5 Ecclia D. Felini	17 Bogardi	29 Pont poorte
6 D. Petri	18 Sorores nigre	30 Berch poote
7 D. Iacobi	19 S. Annae	31 Sankel poorte
8 Carmelite	20 Canonici regulares	32 Therme Imper:
9 Augustinenses	21 Coelsche port	33 Therme Cornelia:
10 Iacobite	22 S. Albrechtis poort	34 Therme Forset:
11 Minoritē	23 Wynant B. poort	35 Templum Salua:
12 D. Egidij	24 Maier poorte	toris.

Cum Priuilegio

H.



A QVISGR A/  
NVN, VRBS PRÆ  
CLARISSIMA,  
PRIMVM, INTER  
QVATVOR IMPE  
RII CIVITATES,  
LOCVM OBTINET.

RPJCB



## M O N T E S .

**M**ONTES, Hannoniæ vrbs potens & ampla, de qua hunc in modum Iacobus Lessabæus in Hannoniæ descriptione: Iulium Cæsarem, rebus alioqui foelicissimè gestis, tradunt obsidione Belgenfi multa clade fatigatum, aliquantisper supersedisse, intereaque eo loci penetrauisse, vbi in edito colle Pani fanum erat. Ac mox eum montem vallis & ligneis propugnaculis, vti earum rerum materia suppetebat, velut præsidio futurum, instruxisse. Porrò Hunnis, Pannonijs (quibus à Pane nomen remanserat) Rhetiis, & id genus fortunæ adiuratis viris, qui tum palantes suo quisque more agebant, huc summum erat oraculi gratia confugium, donec nominatissimi terra marique Ducis Iulij aduentu, ex fano castrum haberi cœpit. Post supremum Brunulphi diem, qui eam arcem obtinuerat, traditæ rerum habenæ Alberico, Sigiberti Austrasiorum regis (Austrasiam intra Oceanum, Mosam, & Scalden tum posuere) ad recuperandas mortuo Dagoberto possessiones adiumento, vnde & filiam eius sibi matrimonio copulavit. Alberico tandem libuit ocium arcis instauratione oblectare, maximè autem turris, cui ex suo nomine vocabulum indidit, quanquã aliis placet ad Albonem eam referri. Secus Castrum locus erat, quem sanctæ habitationis gratia, Gisle-nus Antistes Valdetrudi designarat, vbi iam miraculis quoque conspicua erat. In eo Sigibertus ædem Deiparæ construxit, sanctimonialesque ex Valdetrudis ædícula opima sorte ascivit. In arce Montana Prætor ex ordine Torquatorum Principem agens, ius dicit, noxios, & patria interdictos ciuitate donat. Penes eundem creandi in annos singulos Montani senatus, sub ferias Ioannis præcidanias Mense Iunio ius est. Tradunt Carolum Magnum donasse Montes Metropolitanano munere, cæsareisque priuilegiis firmasse. Iam ex ipsa vrbs nomenclatura intellectum oportuit, præcipuam vrbs faciem nunc in colles affurgere, nunc vallibus deprimi. Ad fori crepidinem fons est, magno totius populi cõmodo procul ductus. Nam supra Dionysij, in Broceria, paludes ortum habet, ligneis fistulis grauissima arte compactis, quæ fluuium Haniam, & citeriorem siluulam, transmittunt. Alluitur oppidum Trulla fl. paruo admodum vsui inuehendis, euehendisque mercibus, nisi huic rusticana ex superiori parte palus, suas aquas hebdomadarim fœneraret. Primo quàm Montes reliquit lapide, Trullæ immiscetur Hania, hincque toto nomine ei Trulla cedit Condatum vsque. Vrbs paucis supra sæculis, & virorum, & ædium frequentia, ad maximum numerum locupletata, opibus, quantum facies ipsa pollicetur, non inferiorib. Frequens ad Francfordianum & Anuerpianum mercatus pro-fectio, idque sagariæ negotiationis gratia, quare textrinarum ingens copia. Oppidum, si quod aliud natura & propugnaculis munitissimum, fossa vndique circumdatum, & vna haud temerè parte ob-sidionis impatiens. Gens ab huius ætatis vitiis, ne dicam, prorsus aliena, sed tamen comitatis & be-neuolentiæ magistra, in tractandis amicis, & excipiendis hospiti-bus, summam agnosceres humani-tatem. Imò mecum contenderes, quorundam ædes, munificentia ac liberalitatis officinas potius, quàm priuatas domos, optimo iure, censerì posse. Vt autem templorum Anacephalæosin traham in compendium: Curiata sunt, Valdetrudis, Germani, Nicolai, Elizabethæ, ac rursus Nicolai in subvr-banis Bertæ montis appellatione, circumlatis cum eo, quod est Valdetrudis Xenodochio finitimũ, Beghinagium dicunt. Cæterum habet S. Franciscus sodaliti-um virile, habet item fœmineum. Au-gustino sacra est, quæ dicitur Vallis scholarium. Eidem Antistiti addictæ sunt etiam virgines, quas à pullis vestibus, vulgus Nigellas appellat, haud tamen nigris moribus: nam vita integra omnem si-nistram opinionem sustulit. Magdalenæ Sacellum est, cum publicis ædibus, excipiendis puellis, quæ sicut exhibuerunt membra sua seruire immunditiæ ad iniquitatẽ, ita decreuere impendere iustitiæ in sanctificationem. Harum laboris ac ærumnarum hic scopus est, adstare, succurrere, inuigilare pe-silenti lue correptis. Qua in re strenuam nauant operam, vbi malum, volentibus superis, grassari cœperit. Proximus est locus eorum, qui tertium Franciscanorum ordinem indepti, Minimi vocantur. Egressus vrbe, offert se iucundissima deambulatio, & fermè quaquauersum ornatissima suburbia, vt ne dicam de siluis, in quibus nec frondium virorem, nec auium garrutum desideres, cum riget æstiuus hirsutus campus aristis.

### A T R E B A T V M .

**A**TREBATVM, Artesia, cuius gens Iulio Cæsari Atrebates, vrbs est maxima, & metropolitana dignitate clara, & ad eò, cum naturali situ, tum propugnaculorum, murorum, & turrium præsidio munita, vt omnium sententia, non nisi longissima obsidione expugnari facile queat. Ea propter, non immeritò Iacobus Meyerus, Annalium Fland. lib. xv. scutum, vallum, & murum totius occidentalis Flandria, Atrebatum nominat. Vrbs ipsa duas in partes, peculiari murorum ambitu, est diuisa: Quarum altera Episcopo, altera Principi adscribitur. Illa pulchra aspectu, sed minor, magnifica Cathedrali Ecclesia, in honorem B. Mariae virginis edificata, conspicua est. In qua permultis libris manuscriptis instructa Theologica bibliotheca videtur. Hec autem multo amplior, pulcherrimarum ædium nitore, platearum latitudine, & foro imprimis spatiofo, commen-dabilem se reddit. Quin etiam Abbatia S. Vasto consecrata, quæ opum magnificentia, reliquas monachorum societates superat, inclarescit. Aedes, ciuium habitationi destinata, præter commoditates alias, vinarias cellas longè maximas & amplissimas habent, quæ obsidionis tempore, incolis latibulo sunt. Si quis plura de hac vrbe desiderabit, is absolutissimam Guicciardini descriptionem consulat, quæ audio lectori abundè satisfaciet.

M C

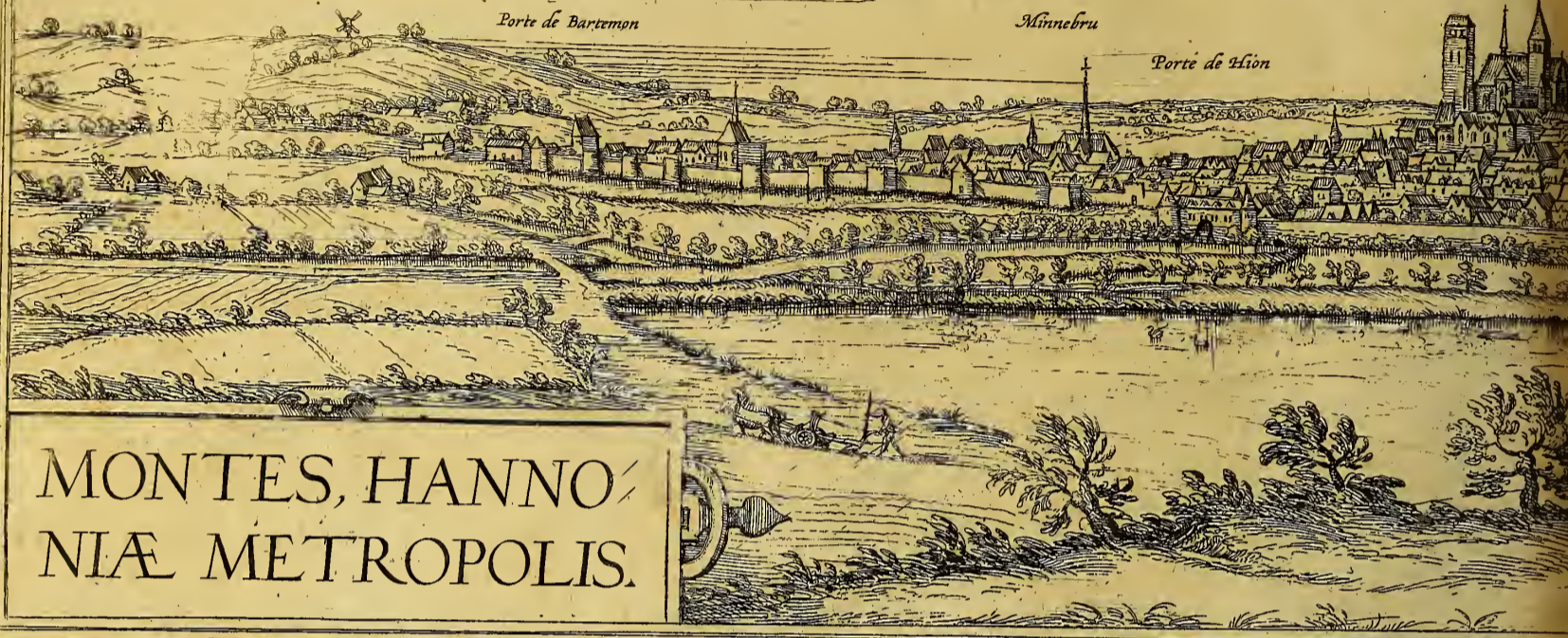
S. Garmayn

S. Wafu

Porte de Bartemon

Minnebru

Porte de Lion

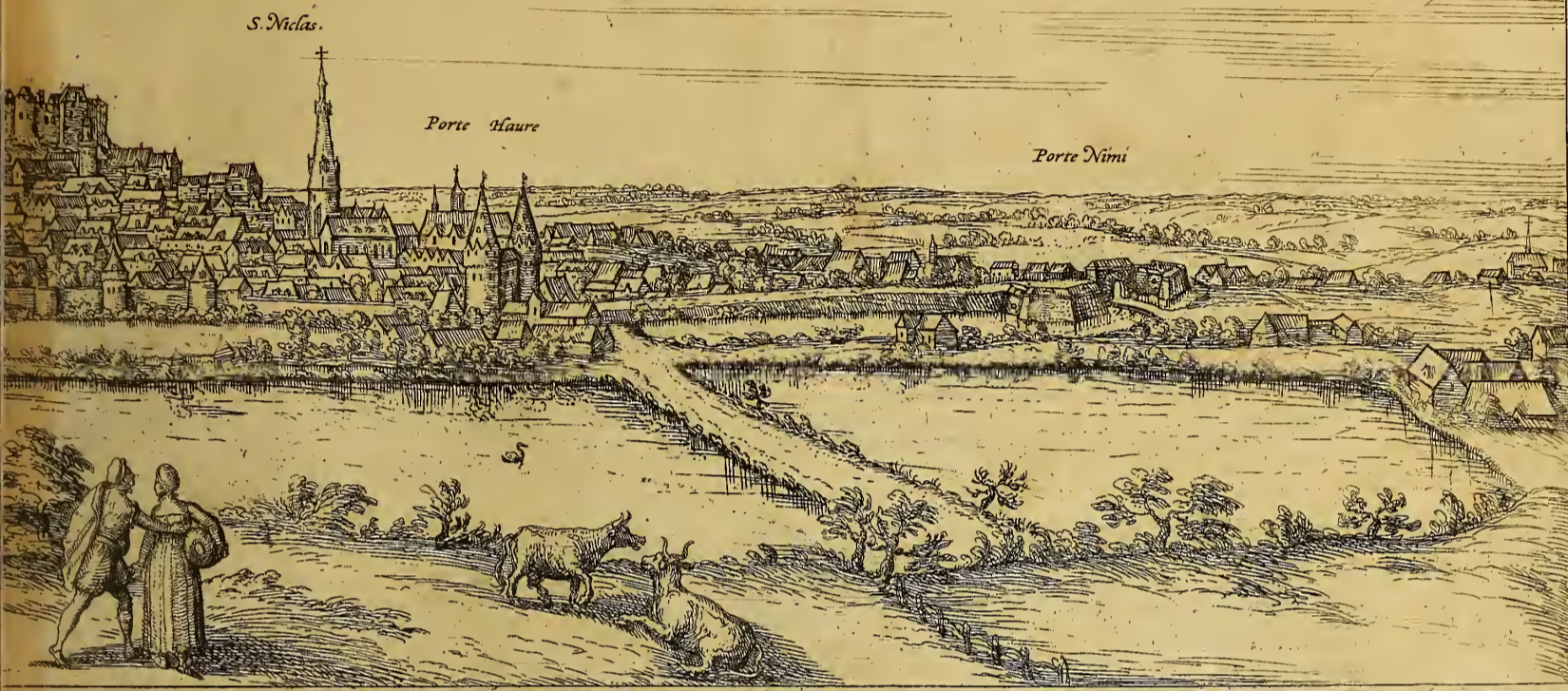


MONTES, HANNO  
 NIAE METROPOLIS.

A R R



S.



*Cum Privilegio.*

S.



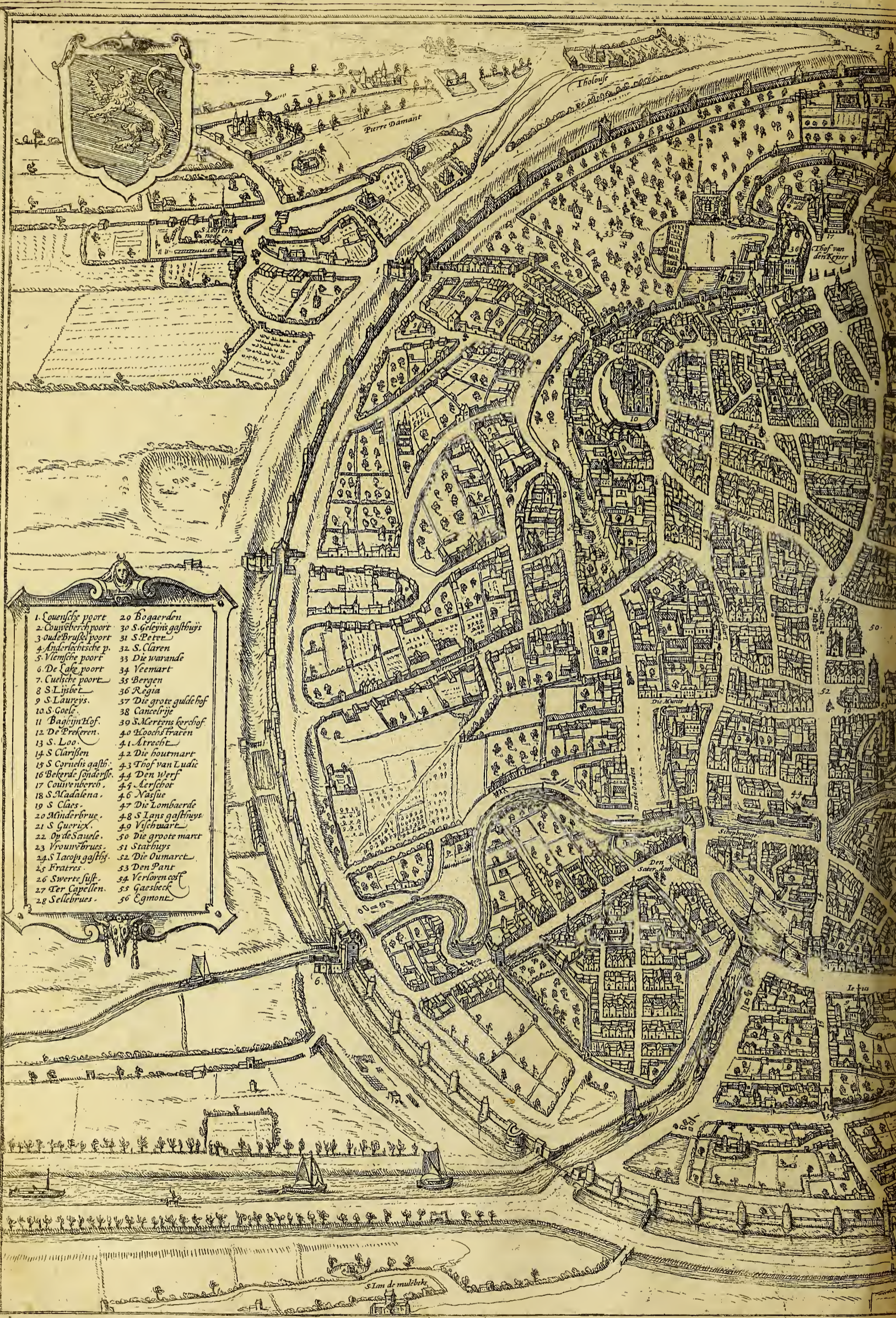
ATREBATVM, EPISCOPA-  
 LIS ET METROPOLITI-  
 CA ARTESIAE CIVITAS

RPJCB

# BRUXELLA.



**BRUXELLA**, vrbs Brabantiae celeberrima, nomen habere dicitur, vt Claudius Champetius, libro de vrbiū oppidorū que origine, & Lodoicus Guiccardinus ex Iacobo Guisio referunt, ab arce quadam, olim à senonibus, ex Anglia ad Galliam in festandam profectis, istuc aedificata. quae Burgongenensium, vel Burgum Senensium appellata, paulatim contractius pronuncians, propter euphonia, vel facilitatem, vt fere fit, Bruxellensium nomen suscepit, soni similitudine utrunque seruat. Gemino, coque amplissimo, murorum ambitu cincta est, ad eò, vt, magnitudine Louanio, quam à Caecia respicit, parum cedat. Nam extremum pomerium, quod anno millesimo trecentesimo quinquagesimo septimo ampliatur legitur, ducentis tantum passibus, Louanienſi minus est. Situ locum occupat amoenissimum, agro bene culto, nemoribus ac pratis vndique circumdata. Intus partim in colles leniter affurgit, partim se in planitie pandit. Mediam Sena fluuiolus, interlabitur, quo, antè, quam nouus ille alueus effossus esset, nauigia in Deliam descendebant, Antuerpiani peruentura. Paucis verò ab hinc annis ad commodiorem nauigationem, nouum aquae ductum sibi Bruxellenses fecere, quem vulgo, Die vaert vocant, fossa perpetua ab vrbe diurnis operibus, atque incredibili sumptu, per quinque tota milliaria, recto ferè tramite in Deliam vsque flumen, perducta. Huc naues ab vrbe soluentes in Deliam primò, mox in Schaldim delapsæ, libero deinde cursu, si velint, vastum mare petunt, summa tum ciuium, tum vicinorum commoditate. Quatuor is alueus catartas versutiles, quasi portas, habet, suis singulis locis commodè dispositas, quibus & tantum indies aquae hauriunt retinentque, quantum ad quotidianam nauigationem satis est, & ne in proximum annum totus effundatur, facili negotio impediunt. Principium fossae ad vrbe Bruxellensem quadragesimo duobus pedibus, ostium aquae, altitudine superat. Opus profecto quouis Imperatore & principe dignum, non solum propter insuperabilem ferè difficultatem, quod etiam præter tam longum operis perducendi spatium obiectum penetrare eruendo oportuerit: sed etiam propter immensos sumptus, aliaque varia impedimenta obiecta, adeo, vt visum fuerit, vix fieri posse, vt perficeretur. Constitisse Bruxellensibus vltra octingenta florenorum millia, affirmant. Præcipuus eius operis auctor ac promotor fuit, D. Ioannes Lockingenij & Coekelbergæ toparcha, vir equestri dignitate conspicuus. & Bruxellensis Dictator, tametsi antea, Margarita, Caroli V. Imperatoris auiâ, Belgicam gubernante, maiores ipsius idem excogitauerint. Magistratus hic annuus est, ex septem patritijs familijs, earumque posteritate, communi stirpe tam muliebri, quam virili paulatim permixta, deligi solitus. Hæ septem familiae antiquitate illustriores, vnde reliquæ successu temporis descendunt, insignes immunitates habent, hisce nominibus vernaculis appellatae. Tserroeloloefs, Tserhuys, Sleex, Cauv venbergs, Tsvverts, Ro yenbeecs, Steen vveghe. Opificiorum in hac vrbe genera sunt duo & quinquaginta, in nouem tribus, quas nationes vulgò vocant, distributa. Primariae ex his sunt, armifabrorum & polymitariorum. Hi aulca & picturas textiles auro, argento, serico, & multiplici opere acu contextas, vniuersæ fere Europæ diuendunt. Illi adeo armorum vario genere fabricando præstant, vt Achyllis aut Herculis clypeo celitus petito, nihil cedant, non modo multifariam expoliendo, sed ea etiam subtilitate ferrum chalybe temperando, vt thoracas, galcas, scuta quæ isti inuenias sclopeti & impetrabilia. Delubra, ædes sacras, atque omnium ordinum fana, miro structuræ artificio, & ornatus varietate præ clara ostentat, inter quæ Basilica D. Gudulæ (quæ ex Caroli Magni profapia VVittardi Comitibus, & Amelbergæ filia fuit) olim S. Michaeli Archangelo dicata, cum propter insignem structuræ magnificentiam, tum etiam propter singularem sacrorum cultum, maximè excellit. Hic enim in peculiari sacello, antea theca religiosissime in hunc vsque diem asseruatur, hostia illa sacra, quam admirandum, seu miraculosum sacramentum nuncupant. Rei stupendæ euentum inter alios Iacobus Meyerus, rerum Flandricarum lib. XII. commemorat, annoque à nato Christo. M. CCC. LXIX. attribuit. Iudæos refert, ipso Parasceues die sacratam hostiam, à sacerdote forte comparatam, mensæque affusam, cultris perludibriū perfixisse, atque inde subitò, magna vi, sanguinem erupisse. vxorem tum ludæi cuiusdam, miraculi magnitudine, commotam, facinus ilico prodidisse. quare ludæos comprehensos in custodiam datos, & rediligenter perquisita, mox graui supplicio viuos exustos esse. In tanti miraculi perpetuam memoriam, VVincislaum, eo tempore Brabantinorum ducem, annua amburbalia, æuo duratura, instituisse. Sunt tamen qui negant annuam processionem illam generalem, quam nunc ad huc obseruari videmus (eas enim processionem Latino amburbalium nomine indicamus) à tanto tempore fuisse institutam: sed à publica calamitate, qua sudor Anglicus, subito hanc regionem forte obruerat, anno 1529. initium sumpsisse, aiunt. Aedificiorum operumque cum publicorum, tum priuatorum, generatum Bruxellæ æquabilis est vndique symmetria, qua in primis præstat curia municipalis. Superba hic quoque videre est variorum heroum, Belgarumque magnatum testæ, qui huc interdum, vel priuatæ rei, vel publici muneris alicuius causa, commere solent, rerumque domino præfenti, vel si absit, eius vicario, præsto esse. Omnium verò operum vniuersæ longèque præstantissimum est Prætorium vel Palatium, ea magnificentia exadificatum, vt, licet ad antiquum exemplar vndique absolutum non sit, Regiæ tamen Maiestatis dignitate satis præferat, idonea Curialium sedes, & peropportuno loco posita. Huic hæret amplissimus circus, perpetuo muro clausus, ad extrema vsque vrbsis mœnia extensus, qui omni deliciarum genere Regibus, principibusque & quauis nobilitate dignarum, copiose abundat. Missas hic facimus varias & priuatorum ciuium & nobilium egregias domos, instructissimos item hortos, ijs, quasi villæ quædam, adiunctos: vnde non solum, quæ ad quotidianum vsum requiruntur, sed etiam quicquid ad voluptatem comparari solet, abundantissimè suppeditatur. Præter musetiam tot limpidissimos fontes, quibus hinc inde per plateas purissima aqua, quibusuis ad necessitatem subministrata, gratum omnibus spectaculum præbet. Claret etiam Bruxella vicecomitatus titulo, æternaque sedes est summi totius Brabantiae senatus, quem Cancellariam vocant. Nomophilaciæ dici possit. Ea regalia habet, ius abolitionis & potestatem nobilitandi. Huic vnus est præfectus, octodecim consiliarij ordinarij tantum: nulli extraordinarij. cū antea, vt Guiccardinus scribit, essent ex ordine consiliarij quatuordecim, & extra ordinem tres Fiscij, aduocatus vnus, qui etiam per se consiliarium agit, actor publicus vnus, duo scribae, multi à secretis, ab Episcopis alijque municipalij. Principi, consiliarium cancellariæ numerum pro arbitratu suo, & rerū necessitate augere, liberum est. vt patet iucundi regis introitus ca. V. & IX. Quondam constabat tantum ex septem senatoribus, quorum primus erat Cancellarius, quem ex patriæ legibus, natione Brabantum esse oportet, legitimo matrimonio prognatum, aut dignitate Baronem, vel per se, vel per vxoris dotem, Baroniæ alicuius, in ipsa Brabantia sitæ, trium ad minimum linguarum peritum, huic officio in primis necessariarum, Latine videlicet, Gallicæ, & Germanicæ Cæterorum, quatuor quoque natione Brabantis esse conueniebat, eosque Barones, aut hæreditate sua, aut per vxorem acquisita. Postremos duos ex cæteris senatoribus suis princeps, qui maximè videbantur idonei, Germanicæ saltem linguæ gnaros, adiungebat. Cancellarius est hoc tempore, clarissimus vir, D. Ioannes Scheiffius, equestri dignitate illustris, & Dominus ab S. Aechtenrode, Ottenborg, Nethene, & c. vtriusque Juris Doctura, & iustitiæ incorruptissima administratiõe spectatissimus, qui Antuerpiæ ex patricia Scheiffiorum familia ortus, istuc Senator aliquandiu, post etiam Consul fuit. Inde ab Imperatore Carolo V. ad secretum suum consilium adscitus, legatione eiusdem Imperatoris nomine apud Angliæ Regem Eduardum, & Mariam Reginam eius sororem, summa cum laude sapientissimè perfunctus est, ac tandem ad fastigium omnium in Brabantia dignitatum, Cancellariatum videlicet, (quippe qui semper ipsius Brabantiae ducis personam repræsentet) in quo nunc elucet, maximo gentis applausu euectus. Huc vniuersæ Brabantiae ciuitates appellant, excepto exiguo solummodo tractu, quem Romanensem vocant. Hinc enim ad forum Gennapense prouocatur. Sic Lodoicus Guiccardinus, diligentissimus earum rerum inquisitor, tradit. Verum intelligo, inferiora tribunalia, quæ iurisdictioni Genapensi subsunt, optionem habere, appellandi quò velint. Præterea, de sententijs in curia Genapensi pronuntiatas, an ne etiam ad Cancellariam Brabantiae liceat appellari, controuersum ad huc esse. Causam in eadem Brabantiae Cancellaria quoque dicunt Lymburgi, Falckenburgij, Dalemij, & annexa municipia Transiosana, catenus Nomophilaciæ Brabanticæ obnoxia. Hic etiam firmam sedem habet curia feudalis, suprema omnium, quæ in tota Brabantia existunt, ad quam, quasi patronam, reliquæ in toto Ducatu feudales rerum, appellationibus suis confugiunt, præter Romanensem istum tractum, qui in feudalibus eodem modo se habet, quo in alijs causis, vt supra dictum est. Clientum causas Regius vicarius aut ipsemet præfens audit, aut vicariâ vitur opera, idque cum sepe aliàs, tum in primis decimaquinta quaque die, videlicet, sabbathi. Suat & huius fori præter Nomophilaciæ studiosos, consiliarios, actoresque, certi quidam homines ad hanc præcipuè causam delecti. Quemadmodum verò Bruxellæ, ita singulis prouincijs suum est clientelarium controuersiarum forum aliquod singulare, quò, dum res ita postulant, clientelæ minores concurrunt. Habebat insuper Bruxella Ecclesiasticam curiam (quoniam extra territorium Brabantinos citare fas non est) in qua discutiebantur controuersiae omnes eius Brabantiae partis, quæ Diocœsi Cameracensi parebat. Nam tota Brabantia hinc non comparebat, quia pars eius, quæ Leodiensem Episcopum agnoscebat, Louanij, coram tribunali istuc ei constituto, litigabat. Nunc singulæ diocœses, nouis, paucis ab hinc annis episcopis creatis adscriptæ, singulis episcopis parent, vt Mechlinia cum suo territorio Archiepiscopo Mechliniensi, Antuerpia, Buscoducum, Namurcū, Antuerpiensi, Buscoducensi & Namurcensi episcopis, & cæ. In his curijs de matrimonialibus & testamentarijs causis, deque ecclesiasticorum vitijs cognoscitur. Per multos etiam nunc annos Bruxellæ est consilium Regis priuatum, item consilium statuum, & cæ. de quibus huius loci non est dicere, quod ista huic vrbi, vt perpetuæ sedi, non sint alligata. In summa, omnia in hac vrbe talia sunt, vt præter cæteras, verè Regia dici & possit & debeat. Secundum prærogatiuæ dignitatis locum inter Brabanticas ciuitates obtinet, Doctos viros tulit, Aegidium Fabrum, Thomam Cantipatrum, Alberti illius Magni auditorem, Henricum & Ioannem canonicos, quos omnes Trithemius elogio celebrauit. Postea viciniore nobis ætate, Nomophilacas duos Brabantiae, Hieronymum & Adolphum Vandernotos. Inter alios, qui hac nostra tempestate eruditione & virtute claruere, sunt Carolus Trinaeus, doctura & equestribus insignibus honoratus, à sanctiore consilio Regis auctor, ac Regalis signi fidelissimus custos, iam nouissimè præses consilij priuati creatus, Iacobus Thaius, Goici herulus, vir vnde quaque nobilis, & trium linguarum scientiâ præstans, item huius frater, Hadrianus VVemmelæ dominus, qui iam consulatum summa cum laude hic aliquoties gessit. Præterea, Andreasille VVesalius, Regis Hispaniarum Philippi, eius nominis secundi, medicus, Physicus & Chirurgus excellentissimus, & in anatomice omnium Europæorum facile principis, id, quod eius monumenta, æternum duratura, abundè satis testatur. Porro, Andreas Masius, Duci Cliuensium à consilijs, vir non tantum Latine & Græcè doctissimus, sed etiam in Hebraica ita versatissimus, vt ipsi ludæis admirationi sit. De his fidem faciunt quæ recentè iam ab ipso in lucem edita sunt. Hic quoque nobilissimo partu edita est herois illa egregia Maria, Caroli V. Cæsaris Germana soror, olim Lodoico Hungarorum Regi nupta, quò abs Turcis profligato atque in fuga amisso, quinquennio post ad fratrem reuerſa, Belgicæ gubernatrix constituta est.



- |                        |                         |
|------------------------|-------------------------|
| 1. Louwische poort     | 29. Bogaerden           |
| 2. Couweberch poort    | 30. S. Geleyns gasthuys |
| 3. Oude Brussel poort  | 31. S. Petre            |
| 4. Anderlechtische p.  | 32. S. Claren           |
| 5. Vlietische poort    | 33. Die warande         |
| 6. De Lake poort       | 34. Veemart             |
| 7. Cuelsche poort      | 35. Bergen              |
| 8. S. Lijbet           | 36. Regia               |
| 9. S. Laureys          | 37. Die grote gulde hof |
| 10. S. Goelc           | 38. Cancellij           |
| 11. Baghijn Hof        | 39. S. Mertens kerchhof |
| 12. De Prekeren        | 40. Kloochs traren      |
| 13. S. Loo             | 41. Arrecht             |
| 14. S. Clarijen        | 42. Die houtmart        |
| 15. S. Cornelis gasth. | 43. Hof van Ludic       |
| 16. Bekerde sanderse   | 44. Den werf            |
| 17. Couweberch         | 45. Kerchhof            |
| 18. S. Madalena        | 46. Nasjue              |
| 19. S. Claes           | 47. Die Lombaerde       |
| 20. Minderbrue         | 48. S. Lams gasthuys    |
| 21. S. Guericx         | 49. Vschewart           |
| 22. Op de Sauele       | 50. Die groote mart     |
| 23. Vrouwebrus         | 51. Stathuys            |
| 24. S. Jacobs gasth.   | 52. Die Oumarct         |
| 25. Frateres           | 53. Den Pant            |
| 26. Swerte sust.       | 54. Verloven cof        |
| 27. Aer Capellen       | 55. Gaesbeck            |
| 28. Sellebrues         | 56. Egmont              |



*BRUXELLA, vrbs aulico:  
rum frequentia, fontium copia,  
magnificentia principalis aulæ,  
Ciuitæ domus, ac plurium aliarũ  
splendore, nobilissima: Et, quod de  
sua Burdegala dixit Sasonius, clemẽ  
tia hęc coeli mitis, et irriguet larga in  
dulgentia terræ. Huius incolę, vestitu  
opes suas ostentant præ ceteris, et max  
imę genus mulierũ. Templosũ omnium  
hoc loco magnificentissimum est.  
D. Gudulæ, Canoniorum Collegio  
insigne. Fla. Barlandus sculpsit.*

*Cum Priviligio.*

RFJCB



# GANDAVVM.



ANDAVVM Flandriæ Metropolis, ac totius penè orbis, inter vrbes miraculum, in hanc, quam vides Lector, magnitudinem, suis viribus paulatim excreuit, contraq; aliarum vrbiũ fata, inuictam æternitatem meruit. Coluere eam primũ indigenæ Gorduni, siue Gonduni, veteres Nericiõrum clientes, teste Cæsare. Deinde Romani, quos ipse Cæsar Iulius, hinc primũ præsidio collocasse, constanti annalium memoria refertur. His postremò accessere Germani, quorum pars maxima Saxones, quos ad sexaginta millia Carolus Magnus, in hanc Belgicæ partem traduxit. Vrbs est, non amplitudine solũ & dignitate, sed amœnitate quoque loci, quam flumina, riuui, prata, colles, & cælum deniq; , non alibi suauius afficit, conspicua. Cumque alijs rebus clarissima sit, multò tamen clariorem reddidit, felicissimus Caroli V.

Imperatoris ortus, quem vt inuictissimum, nisi in inuicta vrbe nasci, non decuit. Hæc D. Antonius Schonhouius. Non arbitrator (inquit Erasmus in Epist.) quaquã patet Christiana ditio, ciuitatem vllam reperiri, quæ cum hac conferri queat, siue spectes amplitudinẽ vrbis, ac potentiam, siue politiam, siue gentis indolem. Hactenus ille. Tria milliaria Germanica in ambitu continet. Insulæ habitatæ, quæ fluminibus, & aquæductibus eminent, sunt in hac vrbe XX. Pontes, quorum multi tribus fulciuntur fornicibus, plurimi duobus, nauesq; maximas (quas illi pleitas vocant) submittunt, LXXXVIII. Molæ ventis agitatae plures C. quarum maxima pars frumenta frangit, aliæ ex semine contuso, oleum conficiunt. Vna a quam, ex vliginosis pratis, in flumina educit. Sex item, aquarũ impetu rapiuntur, ex quibus quatuor granis frangendis, quinta corticibus, sexta papyro conficiendæ seruit. Tempa Parœciarum hæc vrbs tantũ VII. habet, quarum quæ S. Martini in Ackergem, neq; maxima, neq; minima perhibetur, ædium distinctarum V. M. XV. continet, quas plures nonnunquam familiæ incolunt. Abbatia intra mœnia sunt V. Canonicoꝝ collegiata sodalitia II. Monasteria XXV. Publica peregrinorum Xenodochia VII. Nosocomium vnum amplissimum & ditissimum. Gerontotrophia vtriusq; sexus X. Pædotrophia, vbi etiam expositi infantes alũtur, II. Furioꝝ forum ergastula II. Xenodochium item Leproꝝ forum vnum, annuo prouentu ditissimum, vnde & nomen habet. His maiorum institutis, liberalitas, & pia benignitas ciuium huius quoq; temporis accessit, qui ære vicatim, & in concionibus collecto quotidie plus quàm III. M. familiarium pauperum, in omni re necessaria sustentant.

In loco nouæ Arcis, olim fuit pagus Gandensis, qui & vrbis, & nominis, initium fecit, habuitq; insigne Monasterium S. Bauonis, ordinis S. Benedicti, quod è vetustissima arce, cui nomen Oduea, conditum, nũc rursus Caroli V. auspicijs, Anno M. D. XL. in arcem longè ampliõrẽ redactũ est, Cœnobitis (qui iam paulò antè Canonici seculares euaserãt) in Aedem principẽ S. Ioannis Bap. cum reliquijs & ornamentis omnibus translatis. Erat & hinc non incelebre templum, Parœciale S. Christi, quod funditus euersum, vnã cum Monasterio illo (cui proximum erat) arci cecidit. Egregia etiam opificum collegia habet, inter quæ Laniorum, & Nautarum, primatum obtinent. Vnica etiam studiorum alumna, multis doctissimis viris prima literarum rudimenta, contulit. Vrbs hanc magnifica templa: Abbatia amplissima, S. Petri vna: altera verò S. Bauonis: Aer salubris: Rerum necessariarum abundantia: & vrbana ciuium humanitas commendabilem reddunt. Varia huius politia facies, pro diuersitate temporum, fuit. Politiam Gandensium sæpè, inquit Iacobus, Meierus, Annalium Flandr. lib. xvj. contigit mutari. Temporibus Balduini Hagnomensis, hoc est, sub annum Domini M. CC. à XIII. perpetuis senatoribus Resp. gubernabatur, quorum è numero, cum quis moreretur reliqui XII. alium mox in demortui locum sufficiebant. Anno autem M. CC. XII. Fernandus Comes legem tulit, vt XIII. illi Senatores, qui hactenus fuerant perpetui, fierent annui, annisq; singulis, habitis comitijs, in ferijs D. Laurentij Martyris innouarentur. Hoc institutum annos om̃ino tenuit XVI. Nam anno M. CC. XXVIII. postquã Fernandus Comes ex captiuitate rediisset, instituit ordinem XXXIX. viratus Reip. multò vtilissimum. Anno autem M. CC. LXXV. Margarita Comes, & filius eius Guido, videntes per hunc ordinem ciuitatem nimis esse liberam, eum abrogarunt, statueruntq; Curatores Reipub. tantum XXX. Scabinos puta XIII. Consiliarios XII. Et Aerarios III. Quos in annos singulos, pridie feriarum decollationis D. Ioannis Bap. innouari volebant, ea ratione, vt XXX. cedentes, alios XXX. in locum suum eligerent, ciues omnes Gandenses, ac socios seu fratres Collegij eius, quod Comanorum appellatur (teutonice Comansguldæ.) Hi tertio gradu necessitudine contingere se non poterant. Verum in hanc nouationem non consentientes XXXIX. viri, appellabant mox Curiam Parisiensem, iudicatumq; est per arrestum XXXIX. viratum debere suum habere locũ, abolita noua constitutione. Dehinc anno M. CCC. I. Phil. Rex, cognomine pulcher, seruans in custodia Comitẽ Guidonem, Gandauum venit, nouam statuit politiam & senatum, qui per annos plus minus C. LXX. conseruatus est. Quanquã XXXIX. viratu longè esset vtilitate inferior. Comitia habebantur per hanc legem pridie Assumptionis Deiparæ virginis: Comes, aut eius legati, quatuor legebant ciues Gandenses. Ciuitas legebat totidem, qui octo creati electores XXVI. honoratos & idoneos eligebant Senatores, quem numerum Comes, aut eius Vicarij, in XIII. Scabinos ac totidem consiliarios diuidebant. Eoque cursu temporis introductum est, vt ciuitas in ternas partiretur partes, nempe ciues, opifices & textores. Introductus est & iste abusus, vt ex ternis illis tribubus ciuitatis XXVI. illi eligantur Senatores. Eo item tempore inuenta est creatio Decanorum, de quibus in eam vsque diem nulla fuerat memoria. Creatus Decanus ciuium: Decanus Quæstus, & Decanus Textrinulæ. Sed interea grandis & perniciosus introductus abusus, vt quoties turbatio aliqua in ciuitate oriretur, Decani illi, perinde, ac componendi motus causa, cum vexillis, omnibusq; collegijs opificum armati prodirent in forum, clausicũq; Senatus per campanam (Rolandus nomen) sonarent. Sic, vt primus Senator cum vexillis D. Georgij, Flandriæ, atque oppidi Gandensis, supremus verò Decanus cum XII. collegiorum vexillis, ad XXV. & amplius millia hominum sæpenumerò secum aggregarent. Eum abusum Philippus Dux, hoc anno LIII. sustulit, & abrogauit, omniaq; illis vexilla ademit, eò, quòd ritus ille planè barbarus esset, & intollerabilis, seditionesq; ciuiles, cædes bonorum ac innocentium ciuium frequenter ex illo nascerentur. Sed oppidani ad pristinum ingenium, & ad eandem barbariem redierunt, donec à Diuo Carolo, inuictissimo Monarcha, grande, atque vile illud acciperent priuilegium, nempe, omnium priuilegiorum abolitionem, quæ quidem abolitio, magnam quietem, atque salutem huic ciuitati attulit, &c. Hactenus Meierus.

GANDAVVM, Amplissima Flandriae urbs,  
 à Julio Cesare condita, et à suo nomine Caio, ut  
 Chronici Brabantini loquuntur, dicta, fluminib' no-  
 bilis, amoena, aëpla, spaciota, nunq̃ conclusa, nusq̃  
 suffocata: Innumerae cultaëq̃ dom: facunda viroy, in-  
 genia, antiqui mores, tum duplici muro amplificata  
 loci species. Suos etiã habet, ut Louaniũ meditationi  
 ac studijs aptos recess: Habet et ludos litterarios ali-  
 quot multę celebritatis, magnifica tēpla, coelũ p̃ quam  
 benignũ, gentē frugale maioris dixeris, q̃ parca. Est Gã-  
 dauum et plurib' sanctor, corporib; et nobilib' monaste-  
 rijs duobus exornatũ, Petri Apostolorum principis, et  
 Bauonis: Vtrumq̃ Abbatem habet, & annuos prouē-  
 tus amplissimos. Carolo V. Auo. vitę principium  
 dedit. Hadria: Barl.



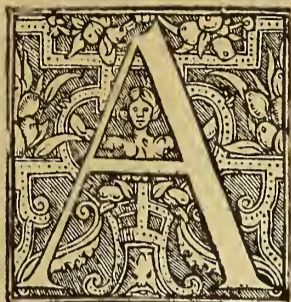
Cum Prælegio

- |                   |                    |                  |                    |
|-------------------|--------------------|------------------|--------------------|
| 1. Walpoort       | 28 S. Cathari. hof | 55 Stathuis      | 82. Steen poort    |
| 2. S. Elizabeth   | 29 S. Phelen       | 56 S. Ioris hof  | 83 Vijf mit. gat   |
| 3. S. Ias. hof    | 30 S. Eloy         | 57 S. Nicolaus   | 84 Keijferrijk     |
| 4. Trijck. gast   | 31 Sgrauē steen    | 58 Corē aert     | 85 S. Martis       |
| 5. Galileen       | 32 Geldmuntz       | 59 Hojaerd       | 86 Schippers. Cap. |
| 6. Turre port     | 33 Sluzekin        | 60 Grauzust      | 87 Volders huys    |
| 7. Celle broers   | 34 Grauppoort      | 61 Fraters       | 88 S. Moors huys   |
| 8. S. Michiels    | 35 Nieuland        | 62 Bræpoort      | 89 S. Margrietg.   |
| 9. Preeckh.       | 36 Minnemers       | 63 Cast. wand    | 90 S. Wide         |
| 10. Gruzuzust     | 37 Mudepoort       | 64 Waelpoort     | 91 den Driesch     |
| 11. Swarte. z.    | 38 Phar. le plaets | 65 Weerssh       | 92 S. Barbere      |
| 12. Bogartē       | 39 Vijchmart       | 66 Caluūberg     | 93 Schut. hof      |
| 13. Pasterne      | 40 Vridach. ma.    | 67 Cauter        | 94 Groen hōye      |
| 14. Zūdp.         | 41 Verkenmart      | 68 Ketelport     | 95 Rabbot          |
| 15. Quypg.        | 42 Iphaelsekin     | 69 Ebb. gast     | 96 Iderau          |
| 16. Poorters ac.  | 43 S. Jacobs       | 70 Piet. vesp.   | 97 Spricē hof      |
| 17. Weesinh.      | 44 Keijf. Outogr.  | 71 Ouerport      | 98 Groenē bruel    |
| 18. Bōs eysfans   | 45 Grauzust        | 72 Minrebr.      | 99 Poelē           |
| 19. S. Agneten    | 46 S. Claren       | 73 Ons Vrouw     | 100 Ingelāt gat    |
| 20. Nieuwe Clost. | 47 Schut. hof      | 74 S. Pieters    | 101 S. Annē gast   |
| 21. Merthe        | 48 Ioris porte     | 75 S. Quint. b.  | 102. Padde gat     |
| 22. S. Jacobs h.  | 49 Rōd. torre      | 76 S. Lieuis p.  | 103. Tnie uwe      |
| 23. H. Christ     | 50 Wine aerd       | 77 Keiser po.    | Cast. feel.        |
| 24. S. Margd. Cl. | 51 S. Ians S. Ba.  | 78 Tzandf.       |                    |
| 25. Corners       | 52 Landherch       | 79 Bagijnhof     |                    |
| 26. August.       | 53 Belforde        | 80 S. Ioris gast |                    |
| 27. Temp. h.      | 54 Putte           | 81 S. Catherine  |                    |



RPJCB

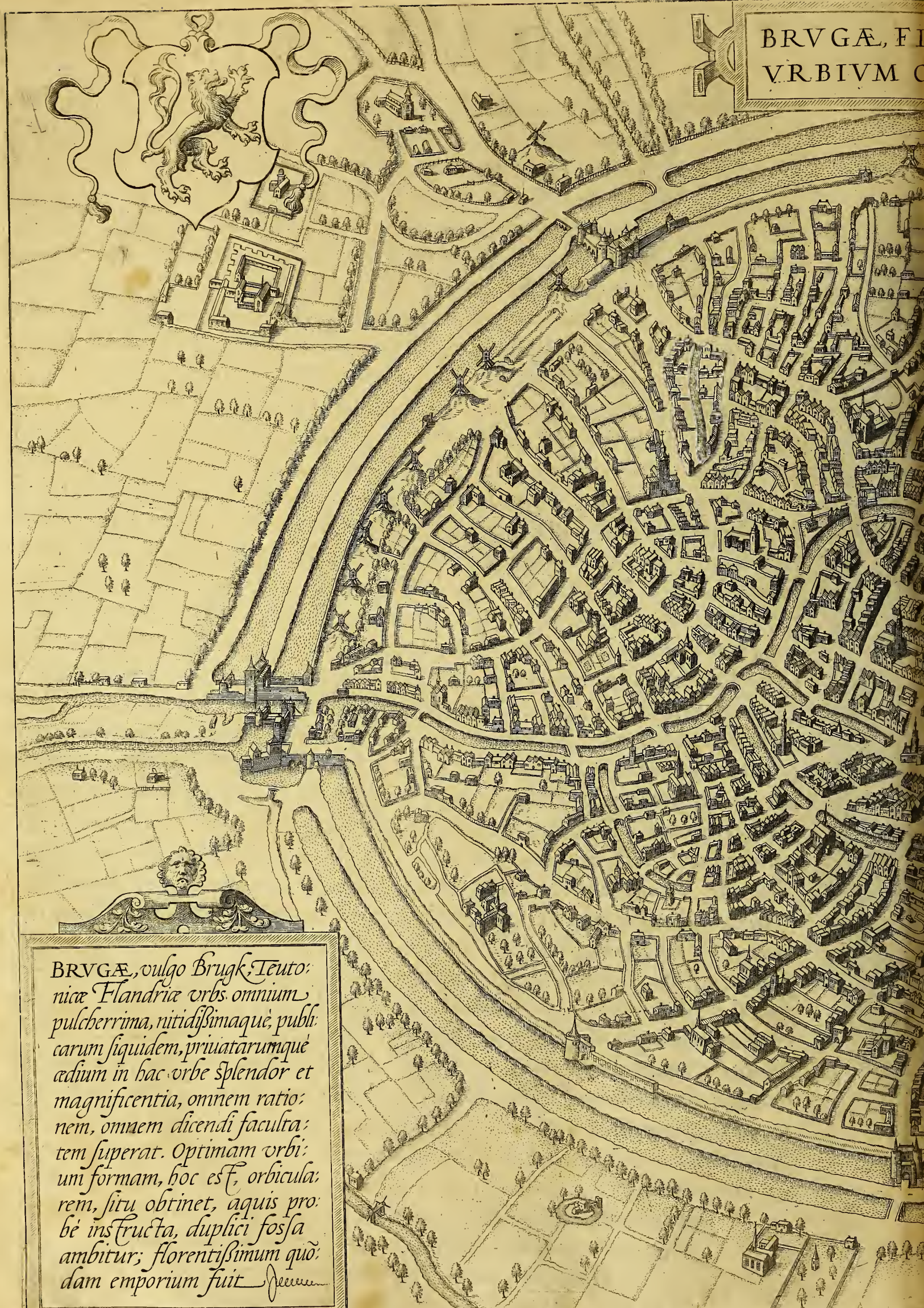
# BRUGAE.



Pontium multitudine, quorum frequens, in hac ciuitate, numerus inuenitur, hanc ciuitatem multitudinis numero, Brugas appellari, existimant: Germanicè enim pons, een Brugk, sonat. Huius autem vrbis, tantam esse celebritatem, tradit Georgius Cassander, vt nulla sit ora, quam non iam olim eius fama, cum maxima laude coniuncta, compleuerit. Ita enim huius vrbis, inter cæteras virtutes, eminet, & excellit morum ciuilitas & humanitas, vt si quis ea insigniter præditus videatur, continuò aut hinc natum, aut certè institutum, conijcere, aliarum etiam nationum homines soleant. Verissimè proindè Erasmus, in epistola quadam, ad eruditissimum virum, Leonardum Casmibrotium, huius vrbis ciuem ornatissimum, scriptum reliquit. Gignunt (inquit Brugæ tuæ) ingenia fælicissima, & Atticis simillima. Tanta est huius vrbis pulchritudo, vt omnium eorum iudicio, qui eam propius inspexerunt, non faciliè aliam ei parem, in tota inferiori Germania, inuenias, quæ pulcherrimis mænibus, à Balduino Caluo, Anno à C. N. octingentesimo nonagesimo munitur & cingitur, quæ latissimis & amœnissimis viis tam perpetuis, quàm transversis, venustissimè describitur: quæ forum habet, ædificiis pulcherrimis septum, ad quod sex latæ deducunt plateæ, totidem præcipuis portis respondentes. Quæ crepidinib. & pontibus, iisque plurimis ex lapide constructis, pulcherrimè exornatur: quæ magnificentissimis cum publicis, tum priuatis ædibus, præcelsis turribus, diuorumque augustissimis templis, sexaginta numero, insignitur. Quorum præcipuum S. Donatiano sacrum, amplissimè Canonico-rum est dotatum collegium, & Ludouici Viuis Hispani, monumento nobile. Cuius Præpositus Ecclesiasticæ Curie præses, & hæreditarius est, vniuersæ Flandriæ, Cancellarius. Adde his, quòd maximo ambitu contenta, & in orbem ferè decentissimè circumducta, frequentissimè tamen colitur, & habitatur. Canalem habet ad tria miliaria, ex mari deductum, aliorum riuulorū influxu adauctum, qui se brachijs nauigabilibus, per multas ciuitatis plateas, transfundit. Et, vt paucis, omnia cum Hadriano Barlando dicam, totus hic locus, pascendis oculis, reficiendis animis dicatus est. Pulchra sunt oppida Gandauum, Anuerpia, Bruxella, Louanium, Mechlinia, sed nihil ad Brugas. Aeneam quoque Syluium ferunt, in tribus ciuitatibus, quas ætate sua longè cæteris antecellere putabat, etiam Brugas commemorasse. Eius incolæ suauissima pronunciandi ratione vtuntur. Est enim his vox adeò pressa, & flexilis, vt non alia gens, ad quasuis linguas addiscendas, easque aptissimè, & expeditissimè proferendas, magis sit idonea. In recipiendis, & in admittendis peregrinis, faciles, plurima benignitatis & liberalitatis officia in egenos & ægros impendunt. An non hoc (inquit Cassander) insignis cuiusdam & memorabilis humanitatis indicium est, quòd hac ciuitas iam olim pueros egestate pressos, nec otio, situque marcescere, neque ad malas artes se conuertere permittit. Sed instituta in hoc est publica schola, animum bonis artibus excolendum, corpus necessarijs alimentis educandum, curat. Hanc humanitatem propè singularis morum ciuilitas, liberalitas, & in victu, amictuque splendor quidam, & elegantia comitatur. Opibus autem posteri, ac re lapsi sunt, cum ob aquarum & vecturæ incommoditatem, mercatores & maximè quidem, de Hanseatica societate, hanc urbem deseruerunt.

Non tamen omnis mercatura hinc iacet.

Lanificium enim, & lanæ distractionem retinuerunt.



BRVGÆ, FL.  
VRBIVM O

BRVGÆ, vulgo Brugk, Teuto-  
nicæ Flandriæ urbs. omnium  
pulcherrima, nitidissimaque, publi-  
carum siquidem, priuatarumque  
ædium in hac orbe splendor et  
magnificentia, omnem ratio-  
nem, omnem dicendi faculta-  
tem superat. Optimam urbi-  
um formam, hoc est, orbicula-  
rem, situ obtinet, aquis pro-  
bè instructa, duplici fossa  
ambitur; florentissimum quò-  
dam emporium fuit. *J. de Witt*

ORICARVM  
AMENTA.



RPJCB



# A N V E R P I A.



**A**LXANDER GRAPHEVS, vir summus, Poëta, atq; Orator insignis, omnibus scientiarũ splendoribus perpolitus, de suauissima Patria sua origine & nomine, familiarib. ad me literis, hunc in modum, doctissime scripsit. Neminẽ præterit, quam omnia sint incerta, quæ de prima, Anuerpia origine, quæ de nomine traduntur, quanta inter plurimos de ea, versetur contentio, & disceptatio: cum alij, Atuacut autumentũ, alij, à iactu manuũ, Hantuerpiã dici velint, quã meram esse fabulam, nemo est tam rationis expers, qui nõ iudicet, alij alias coniecturas adferant. At ego potius, Patris mei sententia adstipulor, qui ab adiectu, Adiectam vocatã maluit, quod nostra lingua, rectissime dici potest, Anuuerp. Neg; Adiectam nuncupandam existimo, quod prioribus vetustioribus mœnibus ter adiecta sint mœnia, itaq; in eam, qua nunc est, magnitudinẽ, atque amplitudinẽ excreuerit: quod quidem, & in alijs pluribus Ciuitatibus, accrescentibus Rebuspub. factitatũ esse, videmus: Sed, cum longẽ, lateq; Scaldis, qui nullis coërcebatur aggeribus, nullo certo cõtinebatur alueo, per loca paludosa, vliginosa, atq; arundineta, libere exspaciaretur, effectum esse, vt & crebro astu, & quotidiano accessu, atq; recessu maris, crebrisq; alluuiõibus, paulatim ea editiora fierent, vt hinc nomẽ sortitam esse, sit verisimile. Videmus enim quotidie, dum adificij alicuius fundamẽta iaciuntur, q̄ variẽ sit distinctus fundus: mox arenosus, mox argillosus, mox cœnosus, mox concharũ marinarũ, varijs generibus confitus. Sic etiam, vt ex recentiorib. quadam perpetua memoria digna, hic adferamus, nostris his oculis vidimus, cum adis Prætorie Antuerp. fundamẽta in ea parte, quæ ad Circium vergit, vbi & primus lapis, Henrico Berchemio, & Nicolao Rococcio Cons. Equ. Aur. iactus est, ponerentnr, q̄ plurimos palos, cum annulis ferreis, de quibus olim lintres, scapha, cymba, aliaq; id genus nauigia, religari solent, immotos adhuc in imo fundo, stetisse, sed neg; eiusmodi palos tantum, verũ etiã & portus quosdam, quos Cothonas vocant: ex illigineis trabibus, fistucis, ima tum fluminis arena impactis, viminibusq; contextis, ac virgultorũ fascibus, satis adhuc recentibus, super ingestis-manu factas, in maxime cœnoso fundo & stantes, vidimus. Quin & nõ procul inde, puteus limpidissima aqua scaturiens, vnica tantum cupa, plane adhuc integra, constans, a serebus contactus, fundamẽto (quod tamen erat altitudinis viginti, & amplius pedum) subiectus, visu mirabile, inuẽtus est. Proinde, dum anno quadragesimo tertio, fossa apud portã Kipdorpiam duceretur, muroq; vrbs, in ea parte, vallaretur, piscium marinarũ, quadam immania ossa, quæ plane saxeam speciem, tantamq; referret duritiẽ, vt percussa, clarissimũ sonitum ederent, in fundo reperta fuisse, vidimus. Huc etiam accedit, dum flumen Vartus, sunt anni plus minus nonaginta, in ea vrbs parte, quæ Merana dicitur, foderetur, viam saxis stratam, qua decliuus ad putei aquas duceret, inuentã fuisse, certo proborũ virorum testimonio, qui se hoc vidisse, mihi sæpenumero affirmarunt, nobis probatũ est. Vt etiã non præteream, non procul à ciuitate Anuuerpiensi, ad Septentrionẽ, altos quosdam arenarios tumulos, quales in Bataua, maris limites cõstitutos, videmus, hodierno adhuc die, longo tractu exstantes, conspici. Quæ ex re, certissimis, ac firmissimis argumẽtis, perspicue cõstat, vrbs situm, vndiq; fuisse humilem, paludosum, vliginosum, eãq; vt ante dictum est, ex quotidianis alluuiõibus incrementũ, ab incremento autẽ, nomen accepisse. Quis porro ciuitatẽ hanc, sæculorũ multorũ facile principem, florentissimorũ hominũ, fortissimorũ virorum, optimorũ ciuium multitudine redundantem, ceteris omnibus, totius orbis terrarum vrbbus, nominis celebritate, ac fama, magnificentia, amplitudine, pompa, adificiorũ sumptuosissimorũ splendore, excellere nescit? Et, quæ tantum alias inter caput extulit vrbes, quantũ lenta solent inter viburna cupressi? Quid de populorũ omnium externorũ, ac mercatorũ, ex omnibus mundi partibus, cum varijs mercium, rerumq; omnigenũ generibus, eo cateruatim confluentũ, maxima, & quotidiana frequentia, dicam? Quis quæso, maximopere, ad stuporem vsque, non est admiratus, rerum vniversarũ, quæ excogitari, aut desiderari queant, copiã vberissimã? vt, quæ vndique ab omnibus omnia reciperet, eadem illa, non tantum in vicina, sed & in quacunque alia orbis, licet longe, lateque disita loca, velut è sinu, largissime deprompta, refunderet. Hinc non immerito, dum anno quadragesimo nono, Inuictissimus, ac Clemētissimus Rex Philippus, maximis cum totius populi acclamationibus, incomparabilibus impensarũ sumptibus, exciperetur Anuerpia, ea ciuitas potissimum inter cetera, elogio longe iustissimo, FONTIS IRRIGANTIS OMNIA, exornata fuit. Vt interim taceam, quanta illius semper in Principes suos extiterit fides, obsequium, liberalitas, beneuolentia: Quam alacri animo, in rebus etiam desperatis, quodammodo fortunas suas, in rem sui Principis exposuerit semper: Quam incredibili promptitudine, vbi vsus posceret, argenti, atque auri vim incõparabilem, bellorum scilicet neruos, vel minimo negotio, & quasi momento deprompserit. Hinc Franciscum Galliarum Regem, eius nominis I. quod ad Monarchia fastigium peruenire minus posset, tria tantum obstare, sæpenumero testari solitum, intelleximus. Perpetuam, nimirum, ac mirificam, in Imp. Carolo vigilantiam: populi sui, erga eum fidem spectatissimam, & quod caput erat, Anuerpiana Ciuitatis Emporium, totius orbis celeberrimum, atque nobilissimum. Hactenus omni scientiarum gloria præstantissimus D. Alexander Grapheus.

Rebus omnibus, & necessitati, & voluptati, delitijsq; inseruientibus abundat Anuerpia, vt summã in admirationem extraneos mercatores, tanta annonæ abundantia, rapiat. Hispanica, Gallica & Rhenensia vina, summa hic inueniuntur copia. Piscarium forum, marini, fluuiatiles, & sale conditi pisces, incredibili multitudine complent. Adeo, vt si præter opinionem gratus, & amicus quispiam, tibi hospes adueniat, Sybaritica eum mensa, quouis etiam tempore, excipere possis. Amplissimus huius vrbs Senatus, hoc potissimũ nomine felix est, atque beatus, quia Philosophi, præstantesq; viri, optimarũ artium disciplinis egregie culti, publica in eo administrant officia. Splendidissima, & plane regia, tam priuatorũ hominũ, quam publica sunt in hac vrbe, adificia. Inter pub. autem, prætorie ades, primũ se offerunt, quæ ex marmareo viuo, scetõq; lapide, ex regionibus longissimẽ disitis, comportato, tantis sumptibus, tantoque artificio. IIII. annorum tempore, constructa videntur, vt materia operis formam, & forma materiã ipsam superet. In ipso fere ciuitatis umbelico, area ampla, quadrata (Borsam vulgo nuncupant) panditur, vndique septa columnis, quibus ambulacrum, tecto conclusum sustinetur, tam accurate fornicatum, vt non testudo, sed tabulatum, videatur, in quo pulcherrima quæque videndi sensum oblectantia, venum exponuntur. Subter, negotiatores, negotiorũ tractandorũ causa, quotidie, certis horis conueniunt. Tum etiam amplissima in hac vrbe sunt ades, perpetuis, à magnificis viris, admodum liberaliter, dotatae redditibus, in quibus pueri, qui otiosi alioqui, victum in plateis queritantes, ad omnem nequitiam enutriuntur, ijs exercentur artibus, quæ ad necessarios hominum vsus, conducunt. Idem in puellarum institutione, magna quoque diligentia, obseruatur. Habetur deinde angustissimũ fanum, D. Virgini sacrum, turri, ex candido marmore, admiranda altitudinis, celeberrimum. In ea ciuitatis parte, qua Anuerpia, postremum est amplificata, maximis Hanseaticarũ ciuitatum, & huius Reipub. sumptibus, amplissima est domus constructa, in quam Hansa Teutonice confœderati mercatores, ex quatuor, quæ in Europa habent, Emporijs, id, quod quondam Brugis fuit, transtulerunt. Domus ista, seu verius palatium, decus & ornamentũ, ciuitatis adaucta, ingenue fatentur, quotquot eam conspexerũt, mira siquidem eius pulchritudo, omnium oculos in se nõ immerito conuertit. Situ excellit, vtrinque enim euripis, ad maximas recipiendas naues, opportunis, clauditur, quæ huic domui prymæsiõ iuncta, merces per commode exinanire, & in eam trajcere, possunt. Splendidissima etiam st ructura nitet. Meniana siue ambulacra bina, quadratis innixa columnis, spatiosam intus aream cingunt. Aestiuas cœnationes, & hypocausta amplissima, venustissimis picturis, & tapetibus scite admodum vestita, continet. Chartophylacia, & cubicula sua priuata, mercatores exornando, decertant. Turrim quoque ex viuo, quadratoq; saxo, admirabili venustate erectam, Hanseatica hæc domus ostentat, cum alata, & versatili, summo in apice aquila, ventorum indicẽ, quæ quauis circumagitur aura.

A N V E R P I A

PARS FLANDRÆ

Les noms des Bou-  
leuerts & ra:  
pars.

- A. Buluardo del Duc.
- B. Buluardo de Ernado
- C. Buluardo de Toledo
- D. Buluardo de Alua
- E. Buluardo de Paciotto

1 Onfer vrom Ker.	7 Die Vrouwe cr.
2 S. Jacobs Kerck.	8 Die Preeche
3 S. Ananus Kerck.	9 Die Minne
4 S. Joris Kerck.	10 S. Michiel Kerck.
5 Die Borck Ker.	11 Die Nieuwe
6 Groot gashuys.	12 Die Engelse





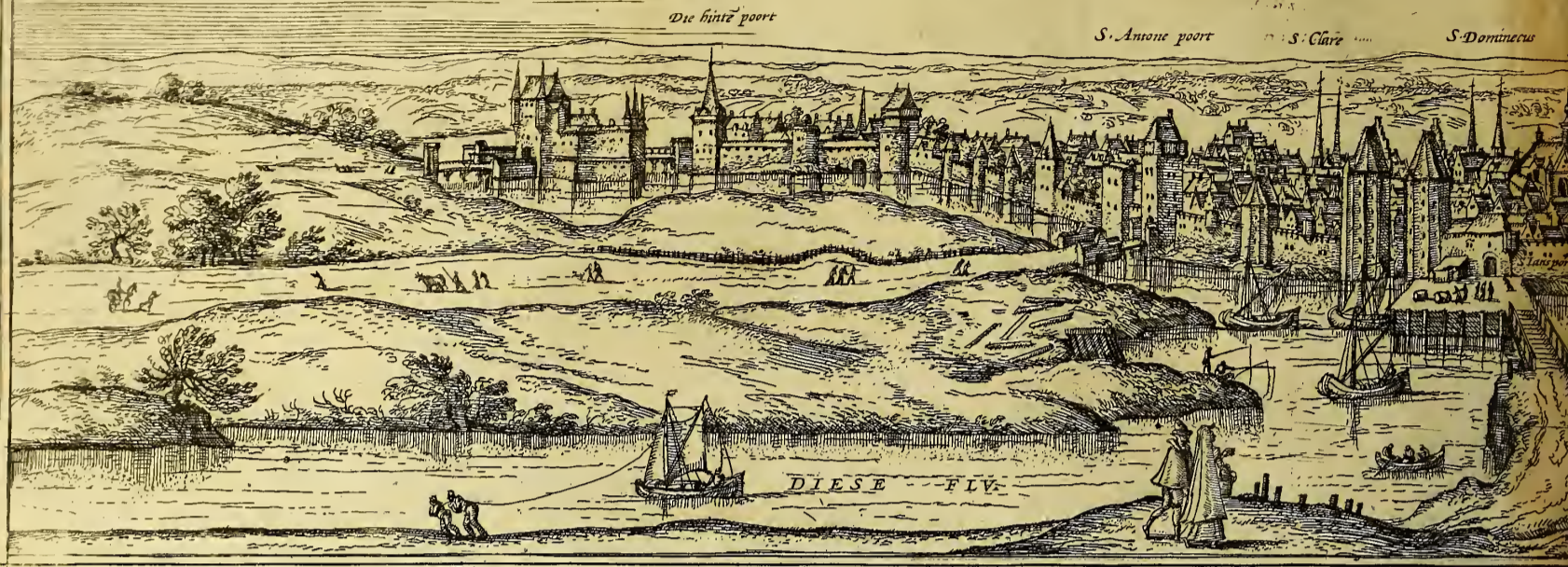
**AKEN** nobile in Brabantia oppidum, par-  
 tium maritimum, Gallis, Germanis, Hispanis, Britannis Ita-  
 lis frequentatissimum, mercimonijs mirum in modum florere: sumptu-  
 osissimum tam publicis, quam privatis edificijs nitet, nimirum Augustis-  
 sissimo D. Virginis templo, cum turri, ex candido lapide ali-  
 tissimo: Cisterciensis, Anglicae, ac Portugalesium domo:  
 Monasterio Praemonstratensium, monumento Isabellae Caroli  
 Ducis Burgundionum Coniugis, nobilis. Anno a Christo  
 nato, CXC. IC. LXVII, Die V. Nouemb. munitissima  
 Auerpiensium moenia, a Cronenburgio, usque ad Ca-  
 saream portam diuisa, soloque aquata fuerunt: Et ab  
 vallis cincta, fossa de aqua circumdata, quinque propugna-  
 culis ex viuo saxo munita, constructur, habens in cir-  
 cumscriptione inter propugnacula superne eminentes,  
 decem et tres formas pueras, quas alij Pastillos nuncu-  
 pant, ad hostium procellendos insulcus, fortissimas.  
 Intus late patentem aream, percomoda claudunt aedes,  
 quas praesidiarj milites incolunt. In areae medio, statua  
 aenea deaurata, maximis sumptibus, fusa. Serenis similis Spa-  
 niar. Regis iussu, Illustriss. Duci Albano (cuius uniuersa  
 corporis faciem apprimere referunt) beneuolentiae et gratitudi-  
 nis ergo pacificatoris habitu, posita est: hanc in col-  
 lossi pede inscriptionem habens.  
 FERDINANDO ALVAREZ A TOLEDO ALBRE DVC PHILIPPI II.  
 HISP. APVD BELGAS PR. AEC. QVOD EXTINCTA SEDITIONE,  
 REBELLIB. PVLSIS RELIGIONE PROCVRATA, VSQVE CVLTA,  
 PROVINCIAE PACI FIRMARI REGIS OPTIMI MINISTRI FIDELISS.  
 POSTI VM.

19 Die Kuerse Port.  
 20 Die Kpaarp Port.  
 21 Die Roy Port.  
 22 Custerne Port.  
 23 Cronenburg.  
 24 Statbuys.

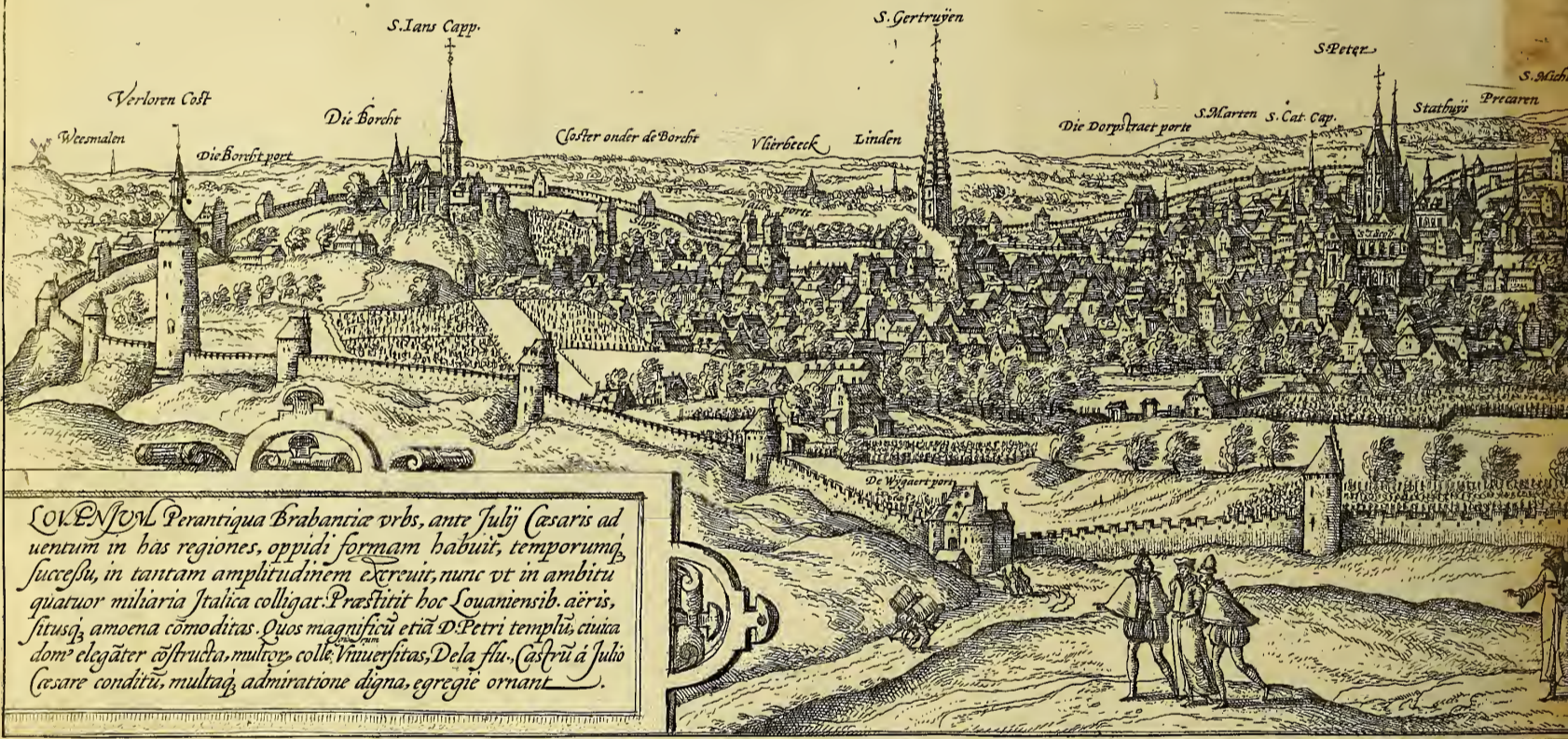
RPJCB



T S H E R T O



L O E



LOUENSOM Perantiqua Brabantiae vrbs, ante Julij Caesaris aduentum in has regiones, oppidi formam habuit, temporumq; successu, in tantam amplitudinem excreuit, nunc vt in ambitu quatuor miliaria Italica colligat. Praestitit hoc Louaniensib. aëris, situsq; amoena comoditas. Quos magnificè etiã D. Petri templū, ciuica dom⁹ elegãter cõstructa, multorū colle. Viuerfius, Dela flu. Castrū à Julio Cesare conditū, multaq; admiratione digna, egregie ornant.

M A C

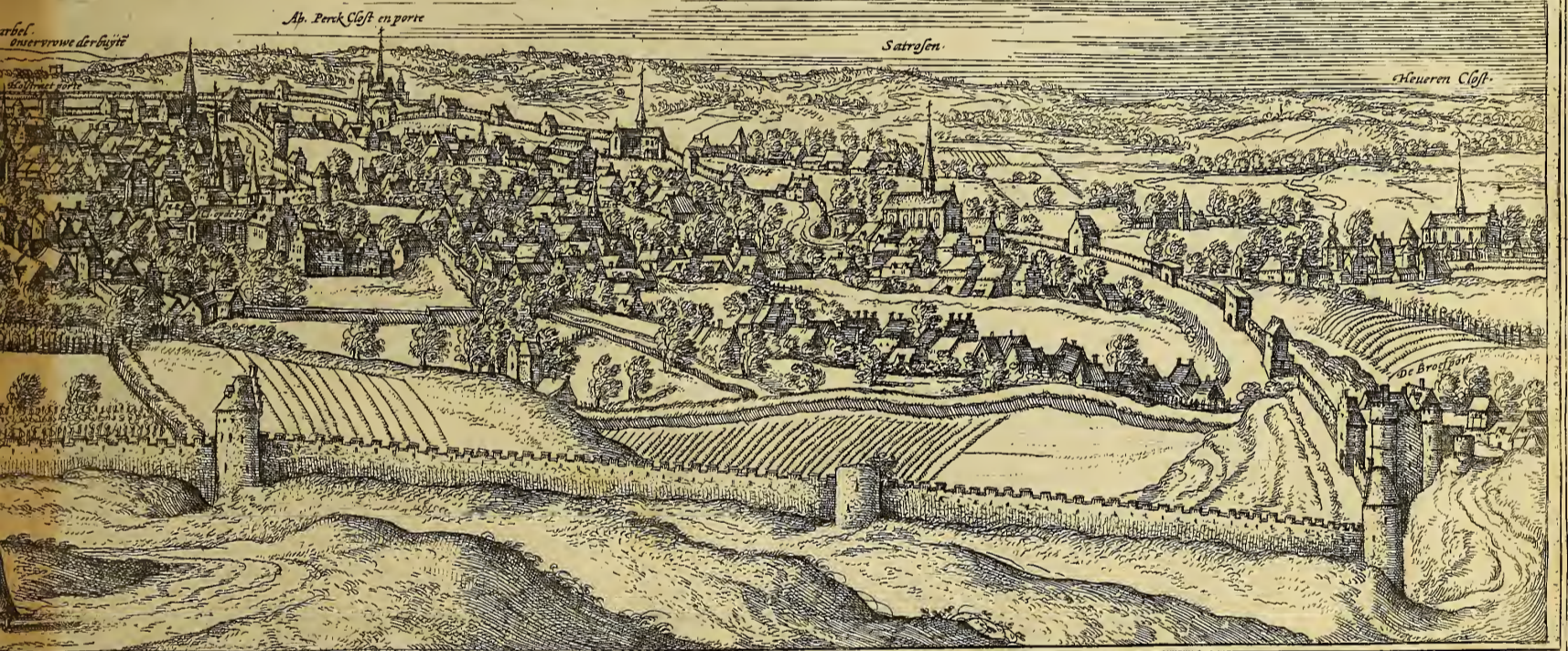


G E N B O S C H



BVSCWDOCS oppidum ludo literario, & puonaci populo nobile. Horum arma superiorib. annis haud semel Gelfrij sensere, cum qua gente vario certatum est euentu nostris hominibus. In hac orbe templum est Deiparae sacrum, opus visendo apparatu. Haadrianus Parlandus

E N.



Cum Priuilegio.

S. Rom mens Torren E L E N.



NI TIDISSIMÆ CIVITATIS MECHLINEENSIS, IN MEDITVLIO BRABANTIÆ SITÆ, EXAC TISSIMA DELI NEATIO.





# TRAIECTVM.



**T**RAIECTVM INFERIVS, firmissimo murorum ambitu, propugnaculis, multisque ad hostium furorem arcendum peridoneis turribus vrbs inclyta & memorabilis, Hollandiæ, quorundam sententia, adscribitur, quod tamen AENEÆ SYLVIUS displicet, qui eam Frisiæ urbem nominat, habetq; sententiæ suæ rivalem OTTONEM FRISINGENSEM lib. 1. cap. 15. vernaculo idiomate Vtericht: Agrum multarum rerum vbertate præstantem, & Hollandico solo paulò altiorem, situ obtinet. Quo accedit, quòd exiguo spacio, permulta oppida, benè & eleganter culta, muro cinctâ & haud contemnenda magnitudine vicina habeat, ad quæ omniâ, breuissimo tempore, Traiecto perueniri potest: Quæ cum eorum moderator, Serenissimus Hispaniarum Rex PHILIPPUS, ex alta quadam specula conspexisset, ingenti perfusus gaudio dicitur, quia tantam urbium oppidorumque frequentiam, vnicum territorij sui benè culti indicium, singulare quoq; decus & ornamentum esse putabat. Afferunt ij quos studium Geographicum delectat, Traiectensem hanc urbem quondam Antoninam appellatam fuisse, vel ab Antonio Senatore Romano, qui immanem Neronis tyrannidem Roma fugiens, hanc urbem ædificasse putatur: vel à M. Antonio Iulij Cæsaris legato, belli Gallici tempore, initium ac nomen accepisse perhibetur, vel denique à M. Antonino Pio Augusto. Quicumque tandem horum præcipuus Traiecti fundator extiterit, antiquissimæ originis urbem esse constat, quippe cuius Antoninus in Itinerario mentionem faciat, & plurima Romanorû numismata, aliaque antiquitatis monumenta, certa verustatis indicia, frequenter hoc loci inueniantur. Nunc Traiecti nomen à traiciendo vulgò obtinet, ob frequentem nimirum (vt plerique existimant) mercatorum per hanc urbem transitum, vel quia hîc veteris Rheni traiectus fuit. Is enim hanc urbem solèbat alluere, quæ nunc per fossas & canales artificiosè ex Rheno deductos, aquam consequitur, adeò vt à plerisque minùs accuratè hoc considerantibus, Rheno adiacere putetur. Est autem diues & populosa ciuitas, & priuatarum ædium nitore, & magnificis Canoniorum Collegijs præstans, quorum præcipuum est S. Martino sacrum, Fanum ornatum & sumptuosum. Quia porrò secunda fortuna eos plerunque, quibus clemētius fauet, paululum erigere, & cæteris anteferre soleat, vnde aliorum deinde inuidencia oritur, simultas quædam inter hanc ciuitatem, vicinumque populum orta est, adeò quidem vt ad arma progressum, & Traiectum expugnatum, ac dirutum ab eis fuerit, qui præsidario milite, & constructa ilico arce VVilltenbergh nomine, hanc Traiectensem Rempub. aliquanto tempore suis habenis moderati fuere. Ab horum autem incondito & tumultuante dominio, Clodouei Lotharij filij opera, & auxilio, tandem hoc oppidum liberatur. Regium est Traiecti concilium, in quo vicinarum urbium lites dirimuntur. Arx etiam pulchra, & valdè munita iussu Caroli V. constructa, cui Vredenburch nomen inditum. Præpotenti insuper Episcopatu commendatur, cuius Antistes in sacris latissimè imperat, qui & Archiepiscopi consecutus dignitatem, plurimum ab ea amisit, ob innocentissimi Bonifacij cædem, quæ in hac ciuitate fuit patrata, cui deinde Pipini & Caroli Magni, Episcopatum & Monasteriorum liberalissimorum benefactorum auctoritate, restitutus fuit. Prodiit ex hac vrbe Hadrianus eius nominis.

Papa Sextus Anno Domini

M. D. XXII.



TRAIECTVM CLARA ET VETVS EST EPISCOPALIS CIVITAS AN-  
 TONINO MEMORATA, ITA DICTA, QVOD HIC ESSET TRAIECTVS VETERIS  
 RHENI, AVCTORE IACOBO MEYERO, IN ANNALIB. FLAND. DICITVR ANTEM  
 TRAIECTVM INFERVS, AD EIVS DIFFERENTIAM CIVITATIS, QVAE EST  
 TRAIECTVM MOSAE, SEDES ALIQVANDO EPISCOPORVM TVNGRICORVM,  
 QVAE IAM EST LEODII. QVI PLVRA DE HAC VRBE DESIDERAT, IS  
 LEGAT AENEAM SYL: OTTONEM FRISIN: LIB. I. CAP: XV. VOLATER-  
 RANVM LIB: VII. ET LAMBERTI HORTENSII HISTORIAM.

R. A. F. T. V. M.



HANC VRBEM ALII ATTRIBVNT HOLLANDIAE, ALII PHRSIAE: SIVE IN HOLLANDICO SOLO, SIVE IN PHRSIA SITA, HAVD DVBIO NOBILISSIMA EST ET PRIVATARVM ADIVM PVLCHRITVDINE ET CLERO. HABET ENIM CELEBERRIMA CANONICORVM COLLEGIA IN QVIBVS PRINCEPEM TENET LOCVM, QVOD EST D. MARTINI, HABET ET ANTIISTITEM, QVI IN SACRIS LATISSIME IMPERAT, HIC TAM DIVES AC POTENS, VT SI QVANDŌ SIT NECESSE, QVADRAGINTA HOIVM MILLIA AD BELLVM POSSIT ARMARE. HADRIANVS BARLANDVS.

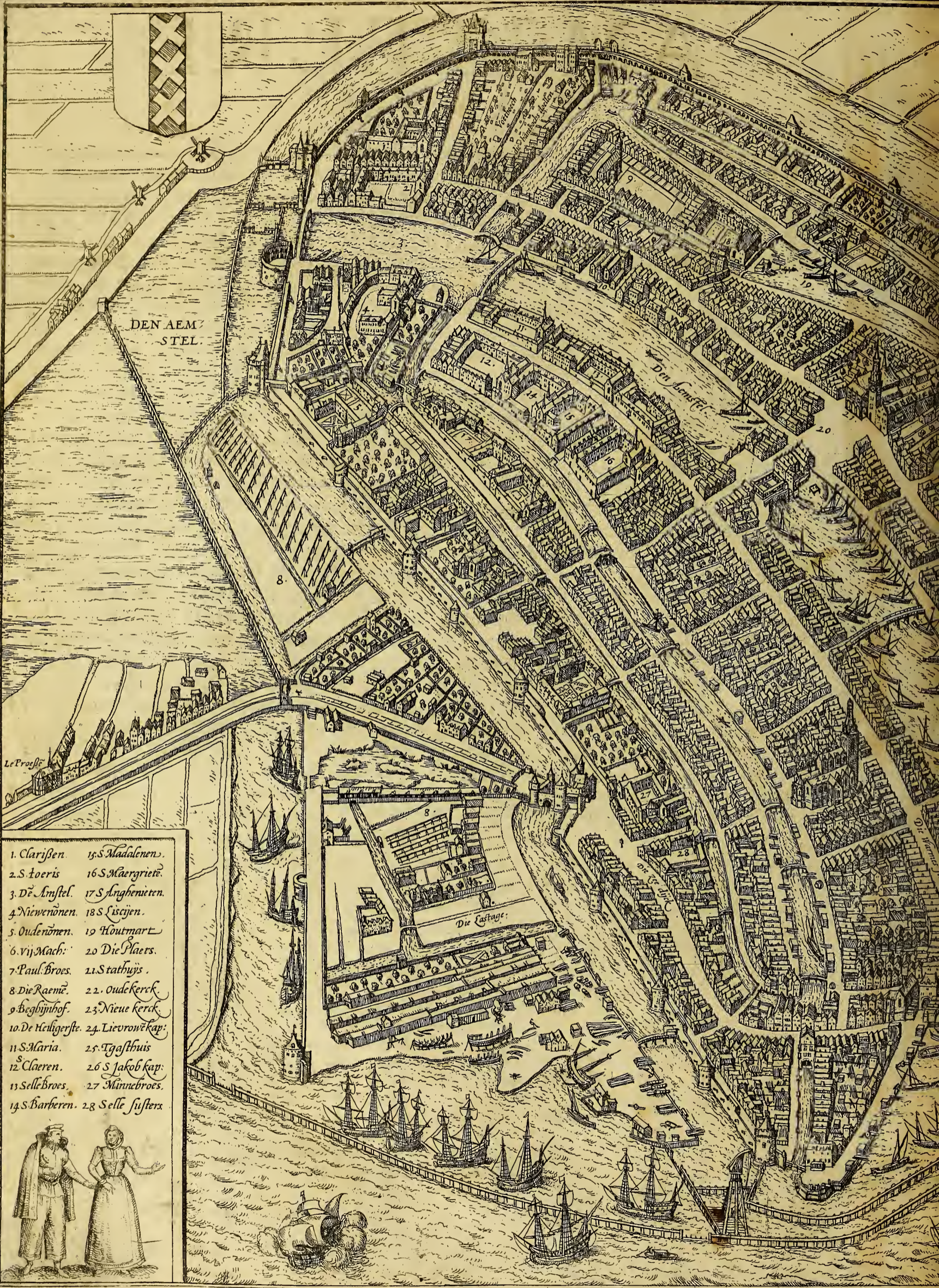
RPJOB

# AMSTELRE- DAMVM.



Ollandia, feracissima Inferioris Germaniæ Regio, piscosis interluitur amnibus, & pascuis abundat vberrimis, neque regio creditur esse alia in orbe, quæ simili spacio, tot habeat oppida, mediocriter quidem magna, sed apprimè polita & concinna. Inter quæ quidè summâ obtinet dignitatem AMSTELREDAMVM in longitudinem gradibus XXVII. ac XXXIII. minutis, in latitudinem verò, gradibus LII. & XXXX. m. patens, ciuitas ad sinum Thyum posita est, vnde fossæ plures intra mœnia deductæ, quarum omniû maxima est, quæ mediâ fecat, Ambraceq; dicitur, qua parte sol oritur, nauibus peruiæ sunt, quas ab Oceano, ingès ille sinus Australis excipit, quæq; vndeuis gètiû copiose huc appellant. Nam bis anno ex cûctis ferè Europæ partibus, maximè ex populari Belgica, ex Frãcia, Anglia, Hispania, Lituania, Germania, Polonia, Lusitania, Noruegia, ex Osterlingorum ore Suecia, & Septentrionali cælo, nunc ducentarû, nunc trecentarû corbitarum onerariarum classẽ eò confluere videas, quarû maior pars Dantisci, Rigæ, Reuelæ, & Neruæ, omniû mercium generibus oneratur. Stupidos plerunq; aduenas ista detinet nauium tam ampla statio, ex qua diuerso ex orbe huc profectas quingentis plures interdum cõspicere liceat. Sed longe maxima omnium pars domestica & vrbana, quarum adspectu nihil iucundius. Cui confectarium est, luculenter, & in remotissimis terris. ciues negotiari, ad eosq; in horas peregrinos mercatores cõmeare. Portus summa commoditas hoc præstat, ideoque post Anuerpiam, secundum est Amstelredamum, Belgicæ Emporium, quod ditissimos homines incolere, pro multis vnicum hoc satis manifestum fuerit argumentum: siquidem ducentarum, trecentarumq; nauium classe, (de qua modò diximus, quæq; iustis temporibus, quotannis eò bis confluit) importatas merces suis facultatibus redimunt incolæ, sic, vt quinque, aut summum sex dierum interuallo, exoneratæ tot corbitæ, vnde soluerint, aut quoquo nauicularijs visum est, referantur. Sunt etiam hîc fabricandarum nauium probatissimi architecti. Nihilò segnius interim, lanificium inibi tractatur, quippe, duodena millia, & amplius, pannorum textrinæ vrbane conficiunt. Fistucis fundata ciuitas vniuersa, perpetuis tignis infidet. Idcirco non sine sale & lepore amicus quidam noster, modo fistucatum illud pauimentum liceret contemplari, non esse, cur videndi amœnioris nemoris desiderio quis teneatur, ac propterea ferunt, insanas substructiones, infraq; aquam latentes moles, propter materiæ copiam, laborum, operisq; difficultatem, multo pluris constare, quàm ipsa ædificia, & vniuersas fabricas, quæ à solo eminent. Ciuitas omnium generatim operum & ædificiorum cùm publicorum, tum priuatorum descriptione nobilis, præpotens, numeroque ciuium, & fortunarum amplitudine, valens, per se firma, naturaque & situ loci, inuicta, vix expugnari humanis viribus queat, eoq; magis, quod vrgente necessitate occultis quibusdam rationibus, & eo comparatis machinamentis, continentem diffusis aquis instar vasti lacus complere ciues latissimè possint. Itaque si aerè, si circumfusum aquarum æquor, si deniq; loci situm, si chomata, incilia, (quæ omnia penè compita sectant) & his similia spectes, Venetijs haud ad eò dissimilis ciuitas, cæteroqui fortunata, foelix, & quam orbis immensû circulator hospes summè admiretur adspiciens. Qua de re gratus ciuis Nicolaus Cannius, lepidum imprimis hexastichon carmen condidit. Id, quod nos in studiosorum gratiam, huc intertexere volumus.


*Hæc illa Batava, non vltima gloria gentis,  
Annis cui nomen, cui catharacta dedit.  
(Dicta prius Damum) raris habitata colonis,  
Cum contenta casis, rustica vita fuit.  
Hinc Amsterdamum iam facta celebrior, atque  
Fortunæ, crevit tempore nomen item.  
Vrbs bene nota prope, atque procul distantibus oris,  
Dotibus innumeris suspicienda bonis.  
Dives agri, diues pretiosi vestis, & auri,  
Vt pleno cornu copia larga beet.  
Quod Tagus atque Hermus vehit, & Pactolus in vnum  
Verè huc congestum, dixeris esse locum.*



DEN AEMSTEL

- |                     |                     |
|---------------------|---------------------|
| 1. Clarissen.       | 15. S. Maalenen.    |
| 2. S. Joeris        | 16. S. Maergriete.  |
| 3. De Amstel.       | 17. S. Anghenieten. |
| 4. Nieuwenonen.     | 18. S. Lucien.      |
| 5. Oudenonen.       | 19. Houtmarkt       |
| 6. Vij Mach.        | 20. Die Plaets.     |
| 7. Paul. Broes.     | 21. S. tathuys.     |
| 8. Die Raemē.       | 22. Oudekerck.      |
| 9. Begijnhof.       | 23. Nieuwe kerck.   |
| 10. De Heiligerste. | 24. Lievrouwē kap.  |
| 11. S. Maria.       | 25. Tgasthuis       |
| 12. Claeren.        | 26. S. Jakob kap.   |
| 13. Selle Broes.    | 27. Marnebroes.     |
| 14. S. Barberen.    | 28. Selle susters.  |





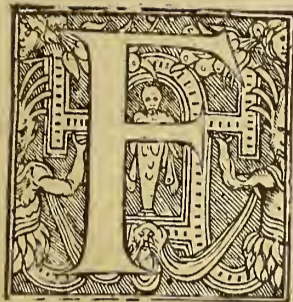
*AMSTELREDAMVM, nobile Inferioris Germaniæ oppidum, ad recipiendos, ex omnib. mundi partibus, mercatores, recenter natum, genus hominum incolit mercimonijs deditum quæ quidem, tum blanda populi comitate, ac sedula diligentiq; indus Fria; tum portus comoditate permagna, usq; adeo incrementa sumpserunt, ut vix vllum mercaturæ genus excogitari possit, quod hæc non exerceatur. Hinc fit, ut opum lucrique cupiditas, ex remotissimis etiam terris, negotiatores, in hanc ciuitate inuitet, qui varia hinc bona, & maxime, rem frumentaria, in Brabantiam, cæteraq; longè disita, totius vniuersi loca, transferentes; ingentes ex eiusmodi commertio opes consequuntur.*







# G R O N I N G A.



**F**RISIA Regio quondā latissimè patens, hodie angustioribus contenta limitibus, Amisia flumine, in orientalem & occidentalē diuiditur. Hæc Groningam inclytam urbē metropolim complectitur, quam alij Gruningam, à fundatore Gruno, nuncupant. Eumque alij Troianum, alij Francum Anthenoris Regis Franciæ fratrem fuisse existimant, qui domestici disidij causa fratrem relinquens, in occidentalem Frisiam deuenit, & ibidem ciuitatē hanc, suo nomine insignem, ædificauit, annis CCC. LXXVII. ante salutarē Christi natiuitatē. Nullis tunc muris cincta, sed propugnaculis ligneis, immisis in terram palis fistucationibus, quasi consep̄ta fuit. Mœnibus autē, fossis, ac turribus contra hostiles insultus validè munita est anno salutis M. C. X. Ciuitas nunc est opulenta, & frequenti populo instructissima, multis abundans aquis, arte in ciuitatem per canales deductis. Habet status, leges, dominium, & iurisdictionem peculiarem, cum multorum pagorum confœderatione, vnde Regiæ Maiestatis titulo decori, ornamentoq; existit. Præcellis templorū turribus, & magnificis priuatorum hominum ædificijs inclarescit. Urbem hanc ortu doctissimus ille Rodolphus Agricola illustrauit, cuius accuratissimis scriptis, potissimum ijs, quæ de Inventione rerum posteritati commisit, Colonienſis Vniuersitatis studiosi adolescentes erudiuntur. Qui summus in Vniuersitate Heidelbergensi Professor, in fata ibidem concessit: cuius sepulturā elegantī tumba ornauit Brabantici Concilij Præses D. Viglius, cum his Hermolai Barbari Veneti versibus:

*Inuida clauserunt hoc marmore fata Rodolphum  
Agricolam, Phrisij spemq; decusq; soli.*

*Scilicet hoc viuo meruit Germania laudis  
Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.*

Vix vllam ciuitatem esse crediderim, quæ toties Bellonam sæuientem perceperit,  
atque Groninga, quemadmodum eius annales ostendunt. Nunc sub  
dominio hæreditario Ducum Burgundiæ foeliciter florefcit.

# B R O V E R S A V I A.

**Z**ELANDIA, Mattiaca Tacito, regio maritima, multis discreta insulis, quarum tres magnitudine, dignitate, & pagorum ciuitatumque frequentia reliquis præferuntur, Valachria, Suydt-beuelandia, & Scaldia, à præterlabente Scalde flumine nominata, quæ cum multis populosis pagis ac colonijs distincta plurimas exhibet rusticanas villas, pleraque urbana, atque antiquæ nobilitatis prædia ac palatia, vt Haemstedium, & Renissæ affinem Moermondam, & præter pulchram ciuitatem

Zirizæam, **B R O V E R S A V I A M** non ignobile municipium, vulgò Brouershauen, Oppidum nitidè & eleganter constructum, quod rei maritimæ peritos & exercitatos naucleros suppeditat, & piscatores strenuos, vnde Brouersauia ingentem piscium copiam varijs mundi partibus communicat.

# G O R I C V M.

**G**ORICVM, Hollandiæ ciuitas, eleganti castro insignis, situ amœno, rerumque omnium affluentia, nomen, laudemq; meretur, trium miliarium interuallo à Schonhouio distat, VVahalim fluium, ex tribus alterum, quibus Rhenus in Oceanum effunditur, præterlabentem habet. Huc ex altissima turri, duæ supra viginti vrbes, muris septæ, conspici possunt, cum rusticorum villis, & non paucis nobilium habitationibus. Latissimis abundat pascuis, vnde in butiro, lacte, caseo, ferè tota incolarum negotiatio consistit, quæ Anuerpiam, & ad alia loca, non sine maximo emolumento exportant. Hæc ex Guicciardini absolutissima Inferioris

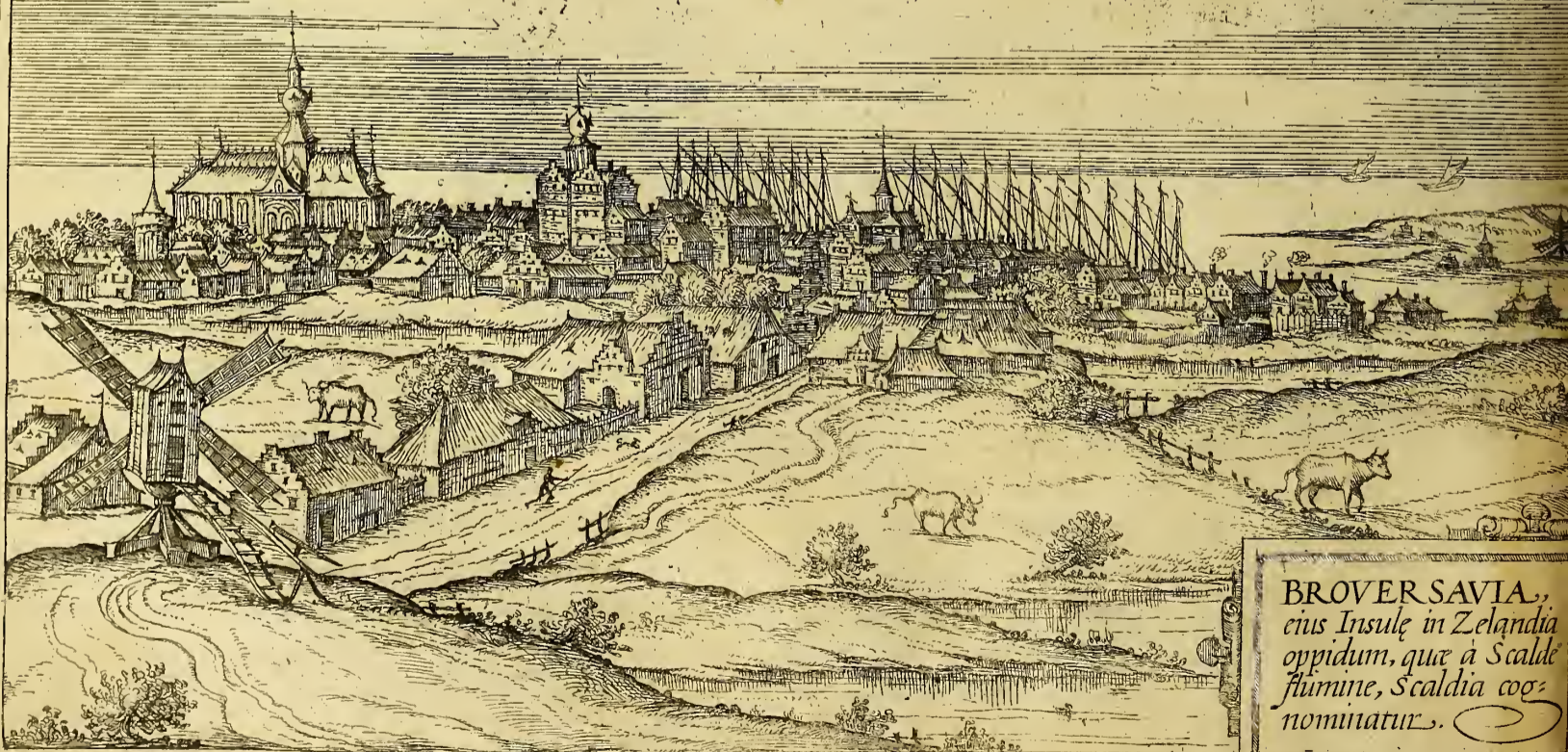
Germaniæ enarratione, dictione mutata, desumpsimus.

GROENINGA, siue vt alij, Gru  
ninga, Frisiae vrbs inclyta,  
probeque contra hostiles  
insultus munita, metropolitica  
dignitate percelebris

G R O E N

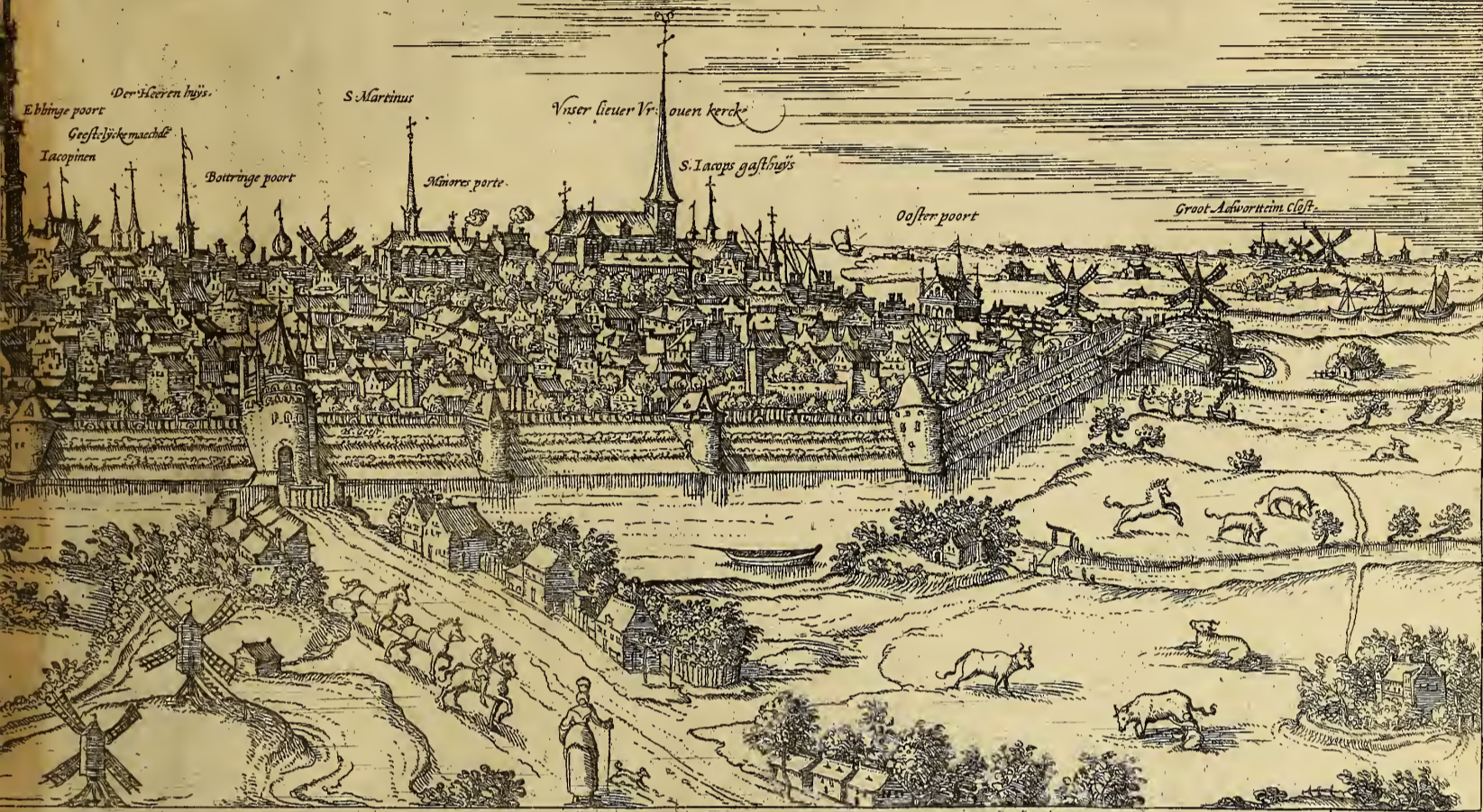


B R O V E R S A V I A



BROVER SAVIA,  
eius Insule in Zelandia  
oppidum, que a Scalde  
flumine, Scaldia cog-  
nominatur.

I N G A.



*Cum Privilegio.*

G O R I C V M.



RPJCB

# MONASTERIVM.

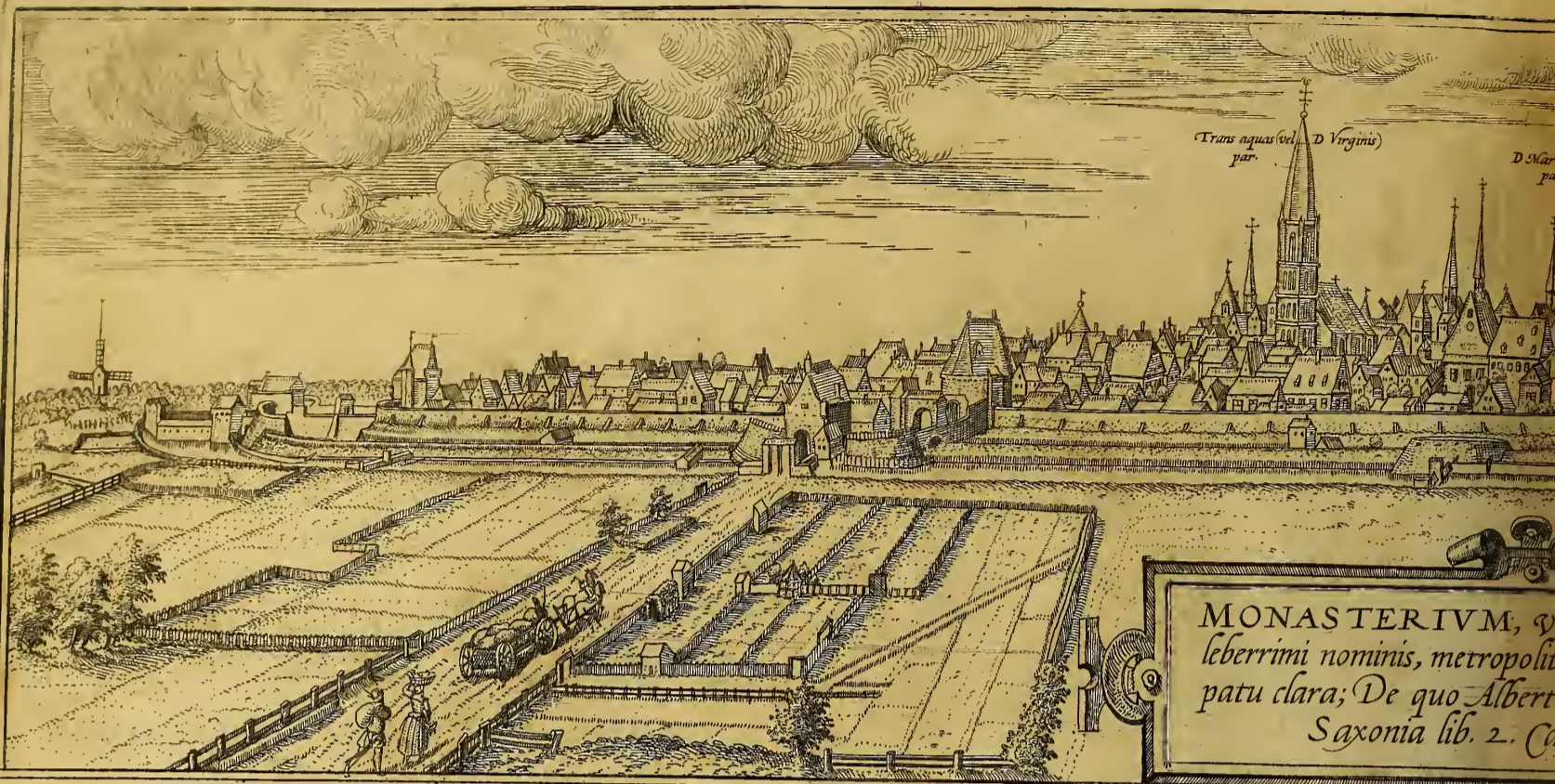
**W**ESTPHALIA, Saxoniae limitibus indyta, Monasterium, Peutingero & alijs Mediolanum, Metropolim habet, munitissimam amplissimamque urbem. Quae quidem etsi destructa esset per Anabaptistas, moenia lacerata, turretsque; mirum in modum ruptae ictibus bombardicis, denique; nihil esset sanum in templis omnibus urbis, tamen ita omnia sunt nunc restaurata, ut hodie sit pulcherrima & munitissima ex reliquis urbibus Westphaliae, quae se ex varijs mercaturis & officijs exercet, & campis abundat. In qua floruerunt literae, & puritas Romanae linguae ante annos LX. Coquunt hic cereuisiam, quam patauicam, vulgo Keut, dicimus, bonam & Hamburgensi similem. Sunt ibi quinque amplissima Collegia, & eius urbis encomium descripsit Saphico versu Murmellius ante annos sexaginta. Haec Hammelmannus in descriptione urbium Westphalicarum. Episcopatu appellacionem urbs Monasteriensis praebet, de quo ita in Cosmographia sua Munsterus scribit: Carolus Magnus tertiam episcopalem Ecclesiam erexit in Mediterraneis Saxoniae, nunc Westphaliae, in Mymingrode, loco, qui postea ab insigni ibi fundato monasterio, Monasterium fuit denominatum, ordinavitque; ibi episcopum Ludgerum, natione Phrygium, fratrem Hildegrini episcopi Halberstadeni. Cuius successor Hermannus, dedicavit, & consecrauit monasterium, & ecclesiam trans aquas, in titulum & honorem beatae Mariae virginis. Quod breui monasterium ita excreuit, adeoque; factum est celebre, ut nomen dederit & civitati, & episcopo, ita, ut paulatim abolito veteri Mimigardeuordensi vocabulo, inceperit dici ciuitas & ecclesia Monasteriensis, quod nomen praualuit in hodiernum usque diem. Haec ille. Confule etiam Saxoniam Alberti Crantij.

# OSSENBVRGV M.

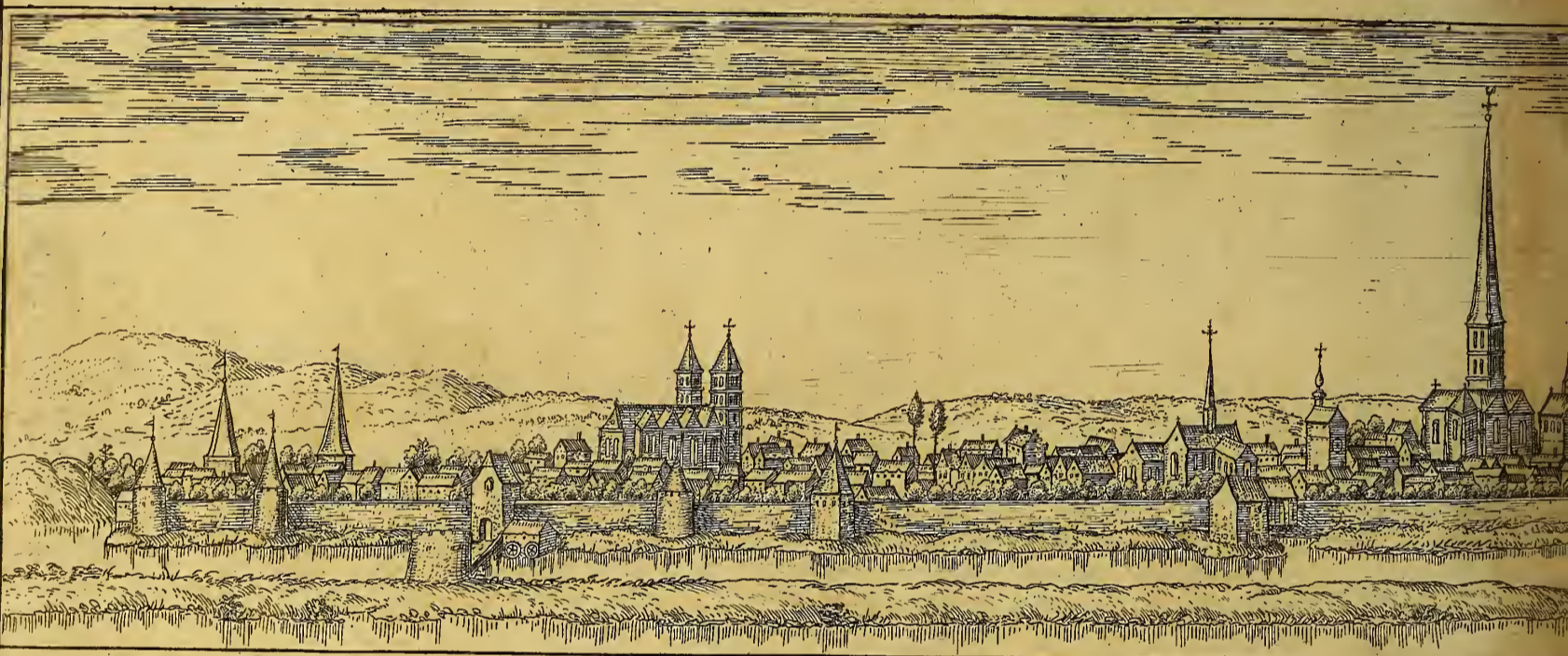
**O**SSENBVRGV M, siue Osna-brugum, insignis Saxoniae ciuitas, a Comitibus de Engern erigebatur, auctore Hermannno. Alij a Iulio Caesare hanc urbem inceptam esse perhibent, ut Annales Saxonum. Carolus illic Ecclesiam in honorem S. Petri, Crispini, ac Crispiniani condidit. Ferunt hanc a pelle bouina dictam, quibus urbs hac fuerat circumdata. Haec Franciscus Irenicus. Duobus porro Canonorum Collegijs celebris, multum sibi lucri ex grisco & lineo panno comparat, sub paucis annis munitior facta, situ amenam obtinet vallem, amniq; Hasa irrigatur. Pinguem in ea coquunt cereuisiam, Buse vocatam. Carolus Magnus Saxonibus triginta trium annorum bello edomitis, Widekindi etiam arce, huic urbi vicina, expugnata, eaq; imposito praesidio firmata, decem in Saxoniam Episcopatus instituit, quorum praecipuum Osna-burgensem esse voluit. Summe etenim hanc urbem praeter ceteris coluit, cui priuilegium nouae scholae concessit, in qua Graeca & Latina litera a viris doctis traderentur. Haec Munsterus, Hammelmannus, & Argentinensium Chronica.

# VVESALIA.

**W**ESALIA inferior, Ciuitas Cliuensis est, clara opibus, dignitate, aedificijs, & mercatura, ad eius moenia Lupia Rheno coniungitur, inde non longe Teutoburgum situm est, hodie Deusburg vocatur, oppidum iustae magnitudinis & vetustatis. Cui vicinum est oppidum, vulgo Dinslaken appellatum, quod Arnoldus Vesaliensis, Martis lacum, interpretatur. Nam Martis diem, Dinsdach vocamus, & Dingen, litigare significat, quod proprium Martis est. Coluisse autem Germanos Martem, Tacitus & Plinius auctores sunt. Sed iam ad Vesaliam redeo, quae magnas ex Rheno praeterlabente comoditates percipit, qui saepius ab origine sua tramitem varians, ab hac demum vrbe, ad occidentem, vbi & mare ingreditur, cursum instituit. Est item Vesaliae memorabilis misericordiae ara, a Clarissimi viri ac D. D. Henrici Olfelij, cognomento Baers, D. Cancellarij Cliuensis &c. parentibus consecrata & posita: Gerontocomion nimirum, vbi senio & aetate confectis viris vitae necessaria liberalissimè suppeditantur: cuius annuos proventus filius, paterna pietatis memor, adauxit.

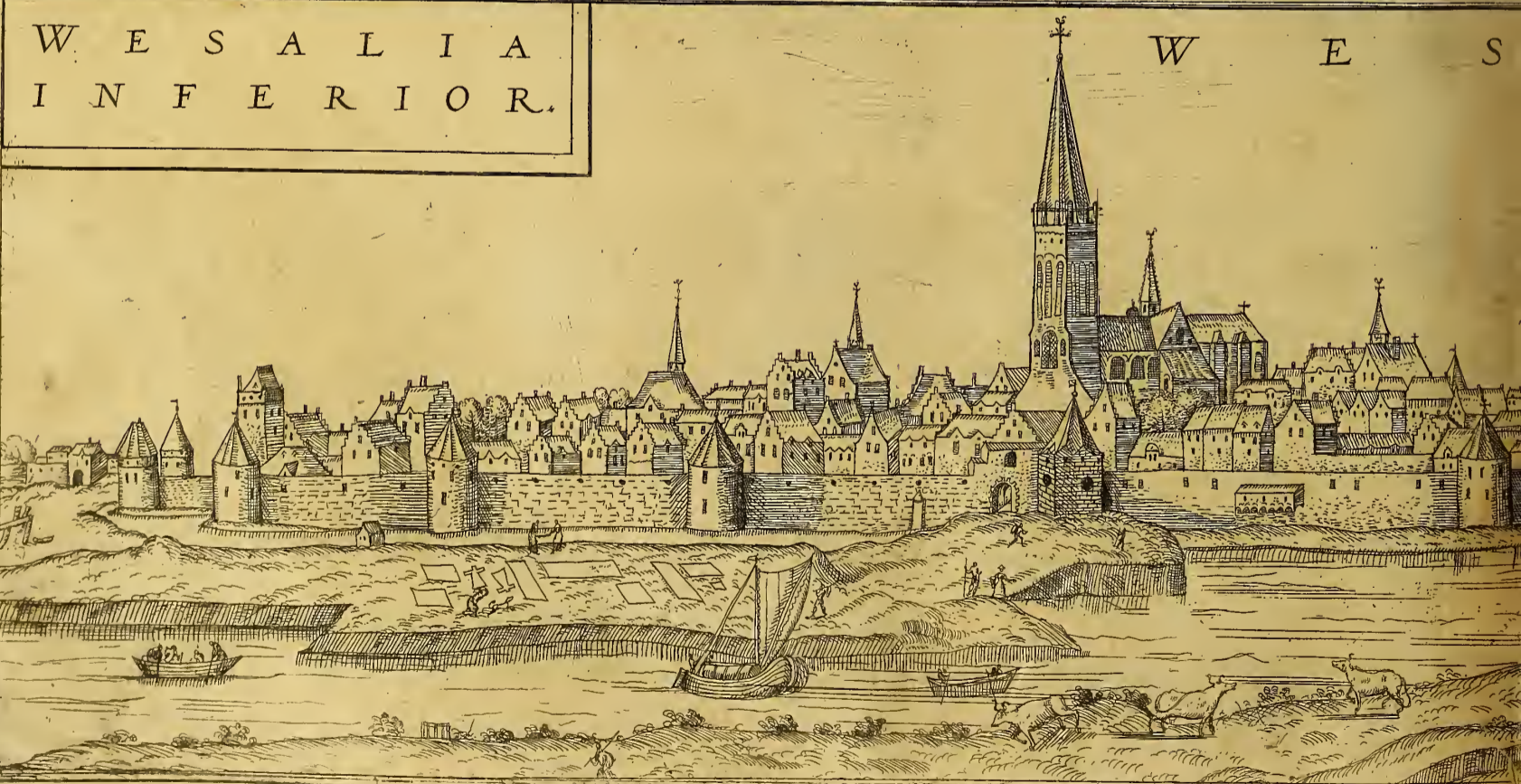


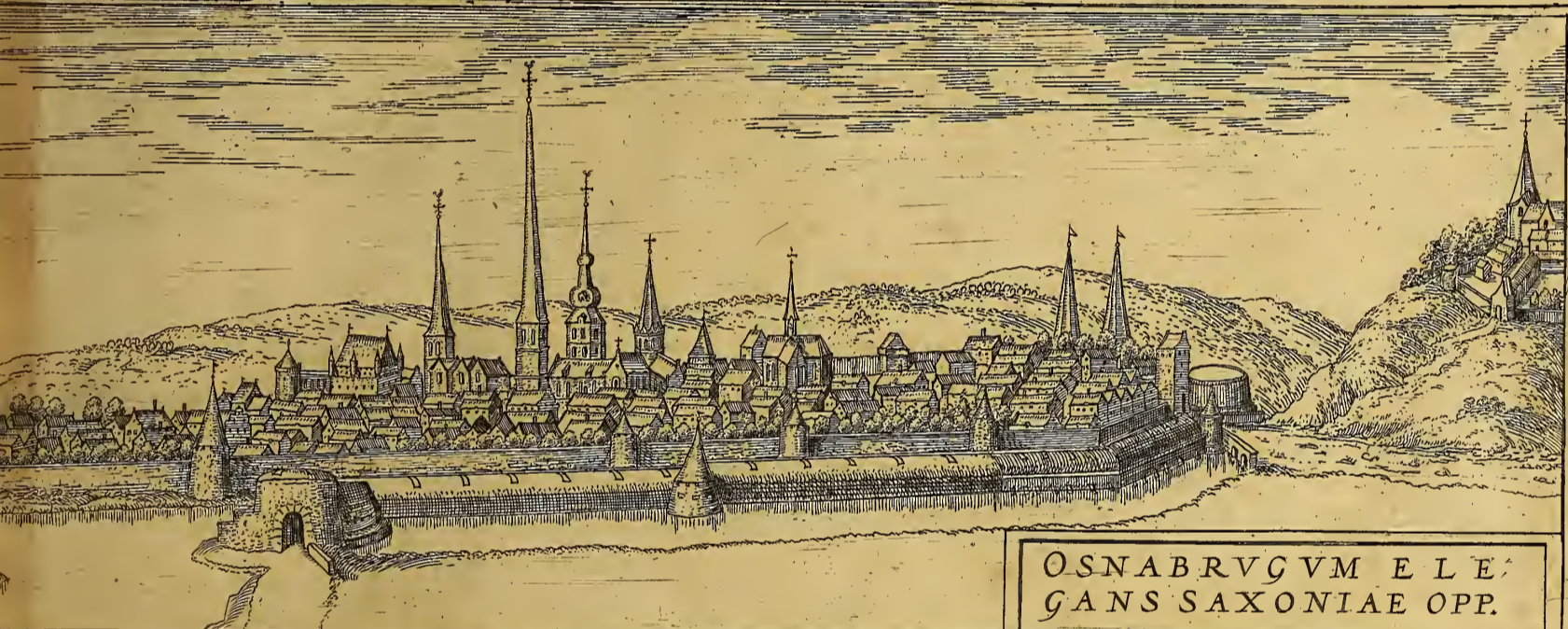
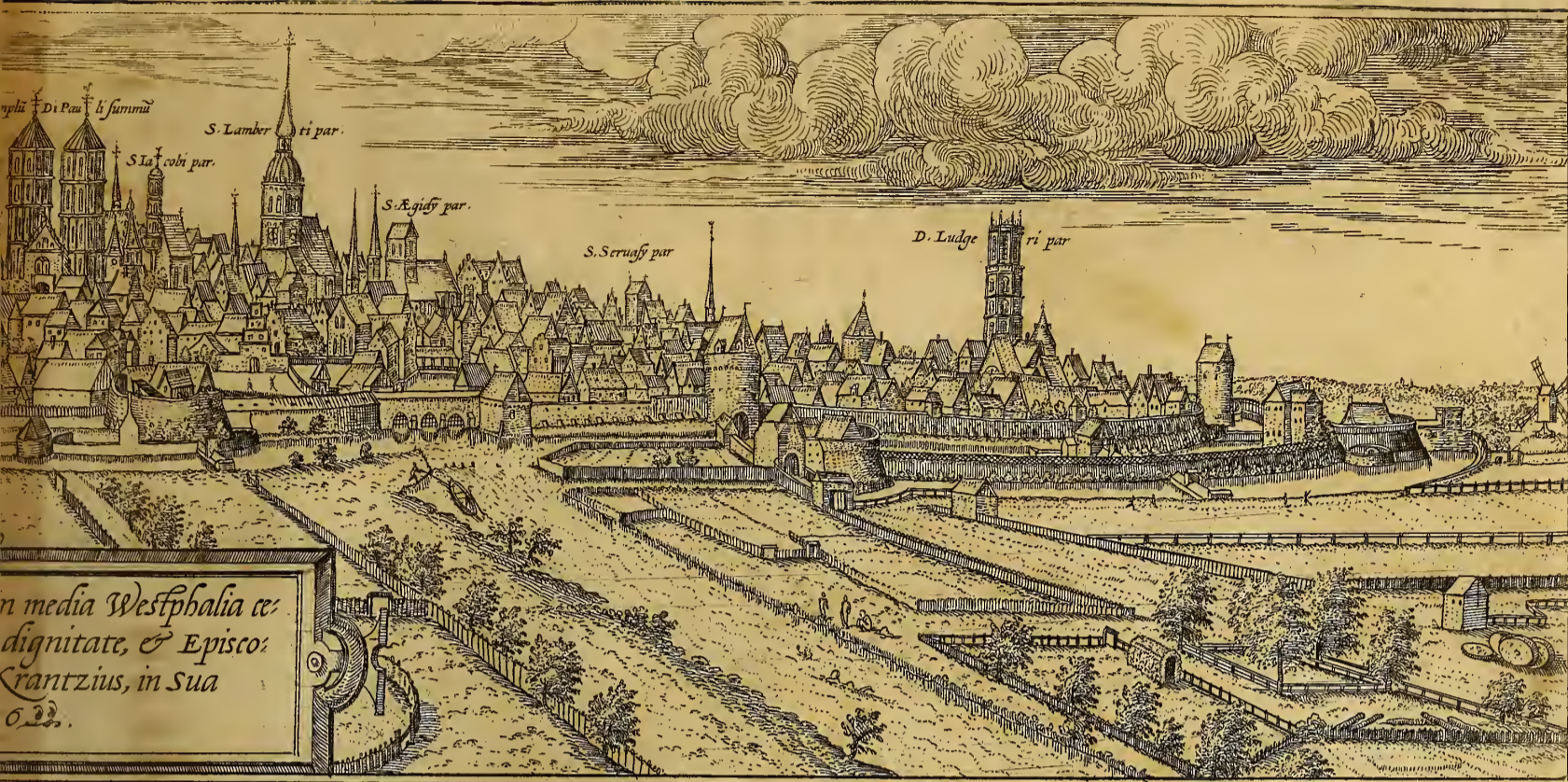
MONASTERIVM, V  
leberrimi nominis, metropolit  
patu clara; De quo Albert  
Saxonia lib. 2. C



W E S A L I A  
I N F E R I O R.

W E S





RPJCB



## BRVNSVICVM.



**BRVNSVICVM**, quondam à conditore Brunopolis, Ptolemæo, Tubisurgium, ex Francisci Irenici sententia, hodie totius Saxonie Metropolis, cuius ferè centrum obtinet, ciuitas est permagna & populosa, duo millia passuum ambitu suo complectitur, à duobus fratribus, Brunone, ac Theodoro, ab alijs Theomaro dicto, Lutolphi Ducis Saxonie filijs, condita, salutis anno D. CCC. LXI, vt eorum historicus Hermannus, testatur. Hanc urbem Onacra amnis perlabitur, cui origo Hartonica sylua, duasque in partes ciuitatem scindit, omnem immunditiem secum trahens, varijs vndique pontibus coopertus, Visurgo tandem coniungitur. Tota vrbs in plano sedet, mœnibus ac fossata duplici profundiss. & aliquot in locis triplici, ac quolibet aquis stagnante munita. Vallum etiam inter fossata crassissimum ductum per circuitum, varijs arborum confutum generibus. Non habet ciuitas aquam potabilem, sed communiter bibunt cereuisiam. Vini autem vsus charior est, & rarior. Quinq; hic fora, quinque prætoria, & totidem magistratus. Huius ciuitatis præua primùm initia, multas per tempora accessiones habuit, vt per vices amplificata, nunc in eas excreuerit vires atque opes, vt facile principibus suis titulum indiderit, qui inde Duces Brunsvicenses vocantur. Munsterus.

## LVNEBURGVM.



**LVNEBURGVM**, nobilis Saxonie vrbs, olim villa, in ciuitatem redacta, ex ruderibus Bardeuigi, aut Bardovick, oppido, mercaturâ quondam celebri, quod Henricus Leo, propterea, quod à ciuibus non intromitteretur, Anno Domini 1188. funditus euerit. Hæc autem villa, à Iulio Cæsare condita est, & à Luna dicta, Lunæ enim simulachrum, vsque ad Caroli Magni tempora illic remanserat, quod ipse deinde, pietatis zelo commotus, sustulit: Irenicus. At Albertus Krantzius, in sua scribit Saxoniam, sub Henrico III. arcem Luneburgensem, sed non oppidum extitisse. Otto primus erexit locum istum in comitatum, adiunctis ei prædijs, de terra Meckelburgensi. Deinde circa annum Christi M. CC. XXXV. Fridericus II. ex comitatu fecit ducatum. Hanc ditionem, vnâ cum dominio Brunsvicensi, possederunt tres Ottones Imp. atque posterii eorum, vsque ad Henricum Leonem, qui exutus Bauariâ, Saxoniam, & omni ditione sua, Brunsvicum & Luneburgum retinuit. Quæ nunc munitissima est ciuitas, cincta fossis & vallis, habet figuram ferè quadratam, patens in longum passibus circiter M. CCCC. L. & in latum nongentis. Sunt tres parochiales Ecclesie in vrbe, inter quas S. Ioannis primatum habet, tria item monasteria. Occupantur ciues & mercatores potissimum negotiatione salis, quod ibi in magna copia coquitur, atque terra, & aqua Hamburgum, Lubecam, & ad alia loca per circuitum distrahendum, defertur. Amnis Elmenovv, hodie per hanc ciuitatem fluit, molas agit, atque multas vrbi commoditates affert, tandemque in Albim exoneratur. Sebastianus Munsterus.

## BREMA.

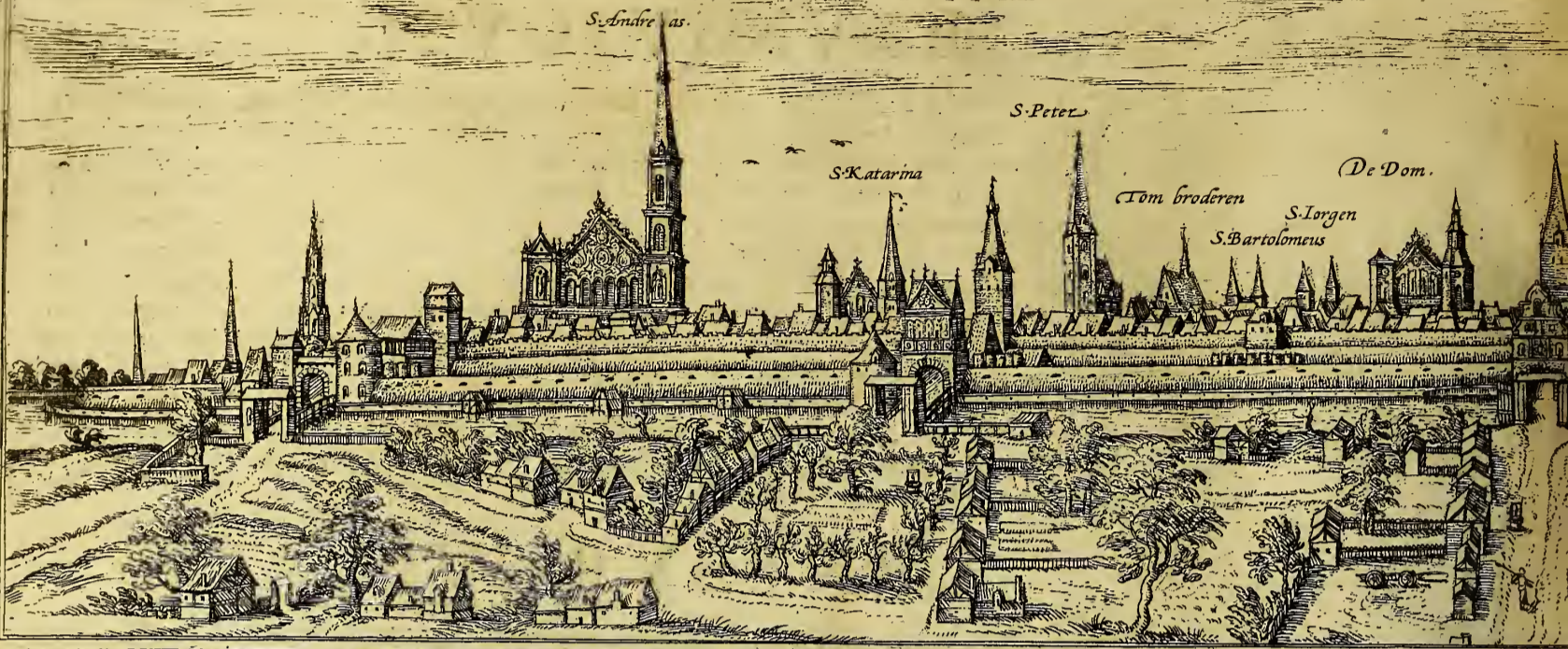


**BREMA**, à Ptolemæo Fabiratum, vrbs VVestphalie Episcopalis, ac elegans, quæ ab Hamburgensibus huc translata est, vbi olim Archiepiscopatus fuit omnium Aquilonarium prouinciarum, Phrisie orientali vicina, ad VVeserum, siue Visurgum fluium posita, ex quo admirandæ altitudinis rota, aquam, ad incolarum necessitates in hanc urbem per canales subterraneos artificiosè transfundit: ligneum habet pontem, sub quo molæ frumento frangendo, & tormentario pulueri tundendo destinatæ, complures ex ordine hærent. Ex mercatura primarij in hac vrbe viuunt, vino carent, cereuisiam proinde coquunt optimam, quæ in vicinas regiones defertur. Anno Christi M. D. LXIII. florens Bremensis Reipub. status, intestina seditione grauiter læsus, pristinae integritati nondum absolutè restitutus est. Eius controuersie causas atque initia, Ditmarus Kenckelus prudentissimus Bremensium consul, eleganti scripto, complexus est.

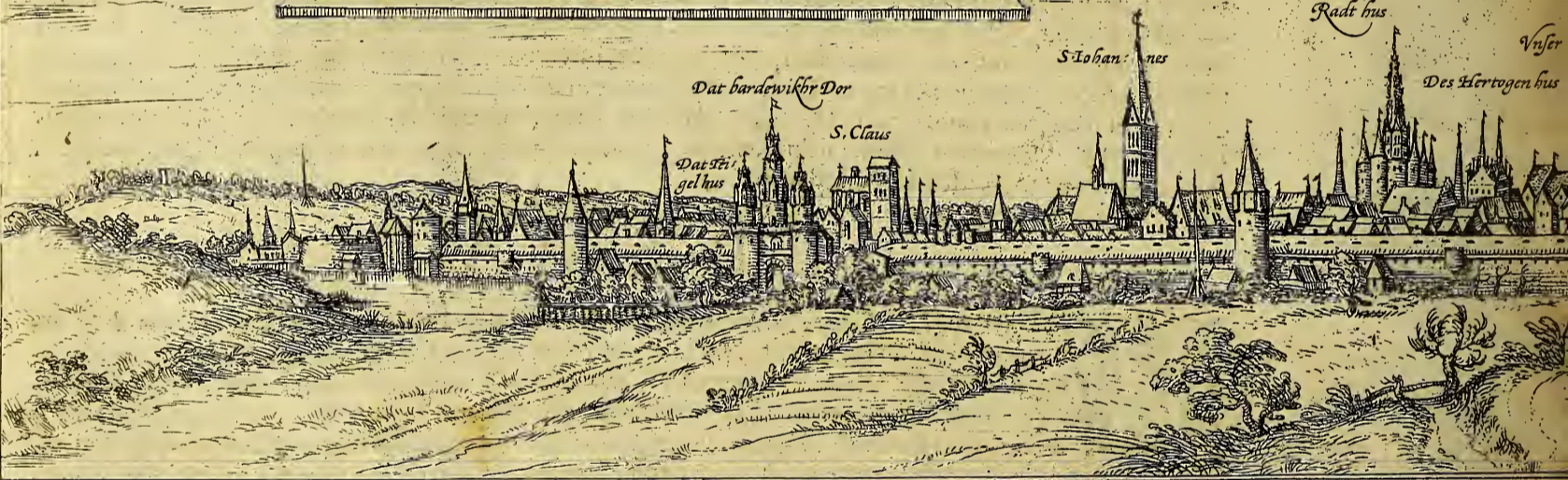
## OLDENBURGVM.



**LDENBURGVM**, vel secundum alios Oldenburgum, duplex inuenitur, vnum in Holsatia Episcopatu insigne, alterum in finibus Frisie. In hoc Holsatie Oldenburgo habitauerunt olim sue gentis reguli, tantæ fidutiæ, vt Regi Danorum inferre bella, & inde expectare non dubitarent. Sed quid non edax consumit vetustas? Olim ad mare posita ciuitas, portum habebat tutissimum, nunc in mediterranea videtur abiisse, quod à mari æstus exaggerans arenas, exclusit urbem à portu, vt importuosa esset, indeque & per Sclauorum bellâ defluxit splendor eius, vt iam diu rusticum, nec clausum habeatur oppidulum. Præfuit ei Gotscalcus, primùm tyrannus contra Christianos, sed conuersus ad Christum, infinitam Gentilium multitudinem ad baptismi gratiam pertraxit.



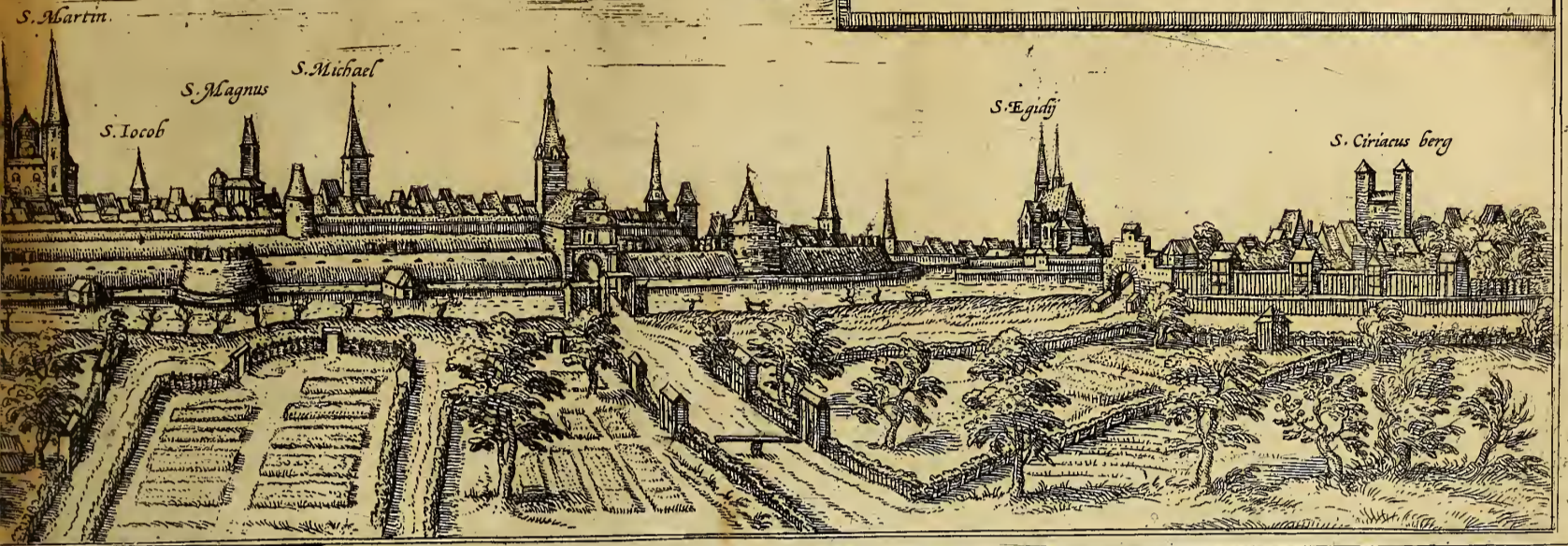
LVNEBURGVM, NOBILIS  
 SAXONIAE VRBS, SALINIS  
 CELEBERRIMA.



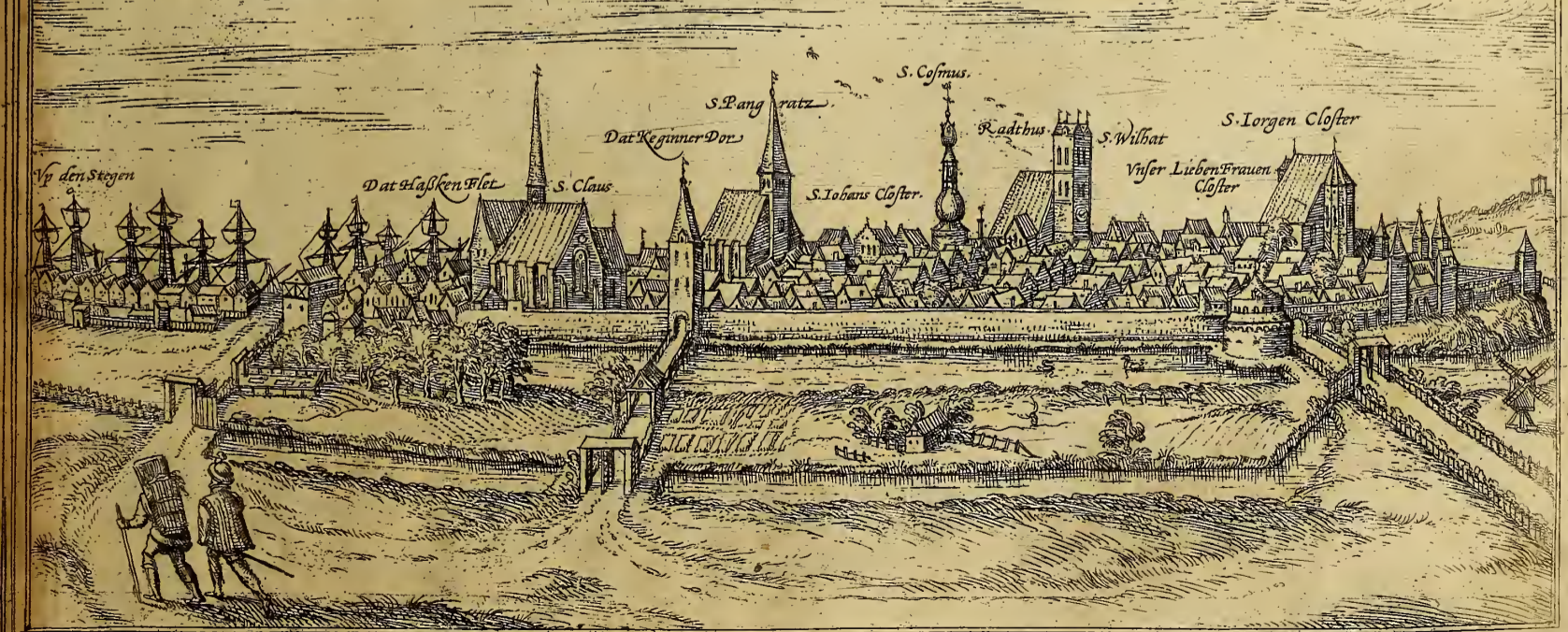
BREMA.



BRVNOPOLIS VVLGO BRVNSVICVM,  
BRAVNSCHWICH. VRBS MAXIMA, V  
NIVERSEÆ SAXONIÆ METROPOLIS.



ALDENBURGV M HOLSATIÆ





# L V B E C A.



V B E C A emporium celebre, & Vandalicarum ciuitatum præcipua, antè iniquis irati Martis atque Vulcani casibus est labefactata, quàm hunc inter Trauenam & Vacenissam flumina situm consequeretur, donec tandè ope atque auxilio Adolphi à Schauvenburgo, Holsati Comitum, hostium suppressa tyrannide, pacificè exædificari cœpta est, Anno à Christo nato M. C. XL. Ac deinde quidem, vindice Frederico Imperatore Augusto, libera Imperij vrbs efficitur, & Insignia, bicipitem, partim auream, partim nigram aquilam consequitur. Idem etiam Cæsar, primus augustam illam & inclytam Hanseaticam societatem, multis exemptionibus & priuilegijs in varijs mundi partibus ornatam, confirmauit, eiusque eaput, dominam, atq; reginam, florentissimam Lubecensium Rempub. constituit, circa annum salutis M. C. LXXXII. (quemadmodum Chronica Argentoratensia commemorant.) Quare etiam Hanseatici conuentus vt plurimum ibidem celebrantur, in quibus de communibus ciuitatum negotijs agitur, eoque in controuersijs quatuor Residentiarum (quarum nomina in cælata Londini descriptione inuenies) appellationes deducuntur. Hanseatici fœderis Syndicus nunc est Clarissimus vir D. Henricus Sudermannus, I. V. Doctor, ex nobili & Patritia Colonensium familia oriundus, qui frequenti rerum usu, multisque legationibus ad Reges & Principes exercitatus, non modò Emporio Anuerpiano, sed & vniuersæ Hanseaticæ societati, per celebri dignitatis commendatione in XVIII. annum præest. Nunc situ & opere fortissima est Lubeca, propugnaculis validis admodum munita, quæ palis ac tignis fistucationibus in aquam immisis, peringentem sustinent molem. Binæ sunt ciuitatis plateæ, longis extensæ spatijs, quas reliquæ cruciatim interfecant, & cliuoso descensu, ad Trauenam & Vacenissam flumina exiliter deprimuntur, vnde grata vicorum mundicies, qui sordes in flumina transmittunt. Mirifico nitore conspicua sunt templa, præcelsis ornata turribus, quæ cupro & plumbo tecta, apicibus aureis nitent. Summa artificum industria, ex flumine, aqua vi molæ in altam transfunditur turrim, quæ per occultos terræ meatus, latentesque siphones, ad ciuium ædes, eo modo delabitur, vt huius rei ignarus, naturalibus fontibus Lubecam abundare existimet. De reliquo huius vrbs splendore, de bellorum sæuitia, quibus sæpius ab Hollandis, Holsatis, Danis & Sueco attrita fuit, quomodo item tertio igni conflagrata, breuitatis studio nihil adijcio: Illud interim silentio inuoluere nequeo, incredibilem huius Reipub. potentiam arguere, quòd vnà cum Daniæ Rege, non alienò, sed sui ærarij præsidio, contra potentem Sueciæ Regem, priuilegiorum causa, in octennium terra, marique sociale bellum sustinuerit, & pacificationis tandem media, inrecedente Imperatore, alijsque Imperij proceribus, admiserit.

# H A M B V R G A.

H A M B V R G A, maxima inferioris Saxonie vrbs, nomen habet ab Hammone, qui eam instaurauit, vnde Latine Hammonis Burgum Francisco Irenico dicitur. At Albertus Krantzius, Hamburgum ab Hama, insigni pugile, nomen accepisse existimat, qui à Starcatero Dano, monstrosæ magnitudinis & roboris homine, hoc loci ante vrbs ædificationem occisus perhibetur. Lubeca decem miliarium interuallo distat, aquis est instructissima, & ad mercaturam situ admodum opportuno: Quare Angli, quos iam Brabantia non tolerat, merces suas hinc distrahunt. Mœnibus, fossis, vallo, diuitijs & incolis, nihil Hamburga cultius, nihil munitius vidi. Aedes habet eximie venustatis, quæ ductis per vrbs euripis alluuntur. Ex quibus, ob vini inopiam, potum cereuisiam coquunt, quæ non ab Hamburgensibus tantum, sed & in alijs Saxonie partibus, auidissimè bibitur, adeò vt dictu mirum sit, quanta cereuisia hæc gens sese ingurgitet, laudem meretur, & gloriam, qui fortiùs potitarit. Carolus Pipini pater hinc vicarium habuit, quem Dani, expugnantes vrbs, igneque vastantes, eiecerunt. Inter septem Vandalicas Hanseatici fœderis vrbs non infimum dignitatis gradum Hamburga obtinet.

L V B



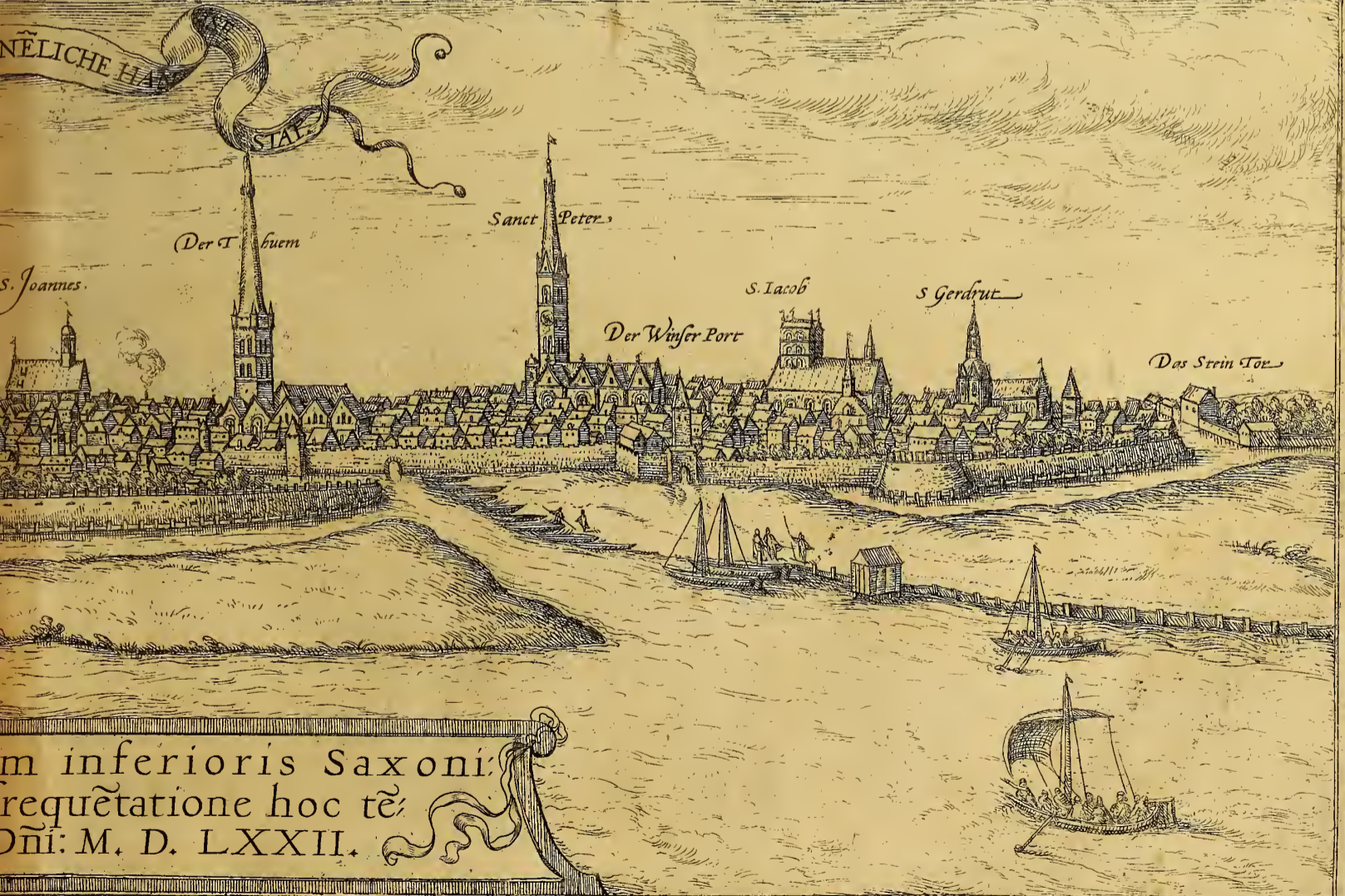
LVBECA VRBS IMPERIALIS DALICARVM, ET INCLYTÆ

HAMBVRCH EIN



Hamburga, Florentissimæ emporium, Anglorum pōre celeberrimum A

E C.



RPJCB



## VVEIMARIA.

**VVEIMARIA** pulchrum est in Thuringia oppidum, quondam peculiari comitatui nomen, iam verò inclytam Saxonix Ducibus sedem & domicilium præbet, qui magnificum in eo palatium habent ex quadratis & formatis ad lineam saxis nitidè ædificatum, & pomarium omni arborum genere summa industria confitum, quod Ilma fluuio irrigatur, qui in Salam tandem se recipit.

## ERDFORDIA.

**ERDFORDIA**, memorabilis & maxima Germanix vrbs, Thuringix Metropolis, à priscis Erphesfurt appellata, à molitore quodam, Erpf, & transitu, quem Furdt, Germani vocant, denominatur. Eam Gera fluuius illabitur, & mediam fermè præterfluit, cuius commoditate tota purgatur. Montem habet excelsum, qui nunc S. Petri vocatur, vbi olim fuit arx constructa, quæ postea rursus est desolata, regnanteque apud Francos Dagoberto monasterium D. Petro sacrum ibidem ædificatum est. Cui Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus D. Virginis templum coniunxit. Huius Urbis ager optimus est, & herbæ fullonum, quæ sandix ac saponaria dicitur, pro tingendis vestibus ac pannis feracissimus, & pecorum pascuis abundat. Est hic vniuersitas à Dagoberto Francorum Rege Anno Domini 1391. fundata, & à Bonifacio IX. & Pio II. varijs priuilegijs honorata. Vide Munsterum, Annales Argent. & Georgium Rithaimerū in orbis descriptione, & Pij II. Europam.

## IENA.

**IENAE** Thuringix vrbs nomen, vt quidam à Iano deducant, non video quam ratione fieri queat, cum hic deus in Teutonico solo cultus non legatur. Probabilius itaque Scigelius scribit:

*Hinc placet Hebræo nobis hanc nomine dici,  
Vt vetus à Iajn nomen IENA tenet.  
Cur ita crediderim, nisi mentem vocula fallit,  
Certa huius ratio nominis esse potest.*

*Quippe vocat Iajn Solyma pius incola terre,  
Hoc quod nos Latio dicimus ore merum.  
Quæ caput in medijs vrbs fertilis erigit vuis,  
Hanc quisque à vino nomen habere neget?*

Hæc ille. Ima iacet valle, muris & turribus firma, ponte lapideo vtramque Salæ ripam coniungens, gitur. Schola etiam triuiali insignis.

## GOTHA.

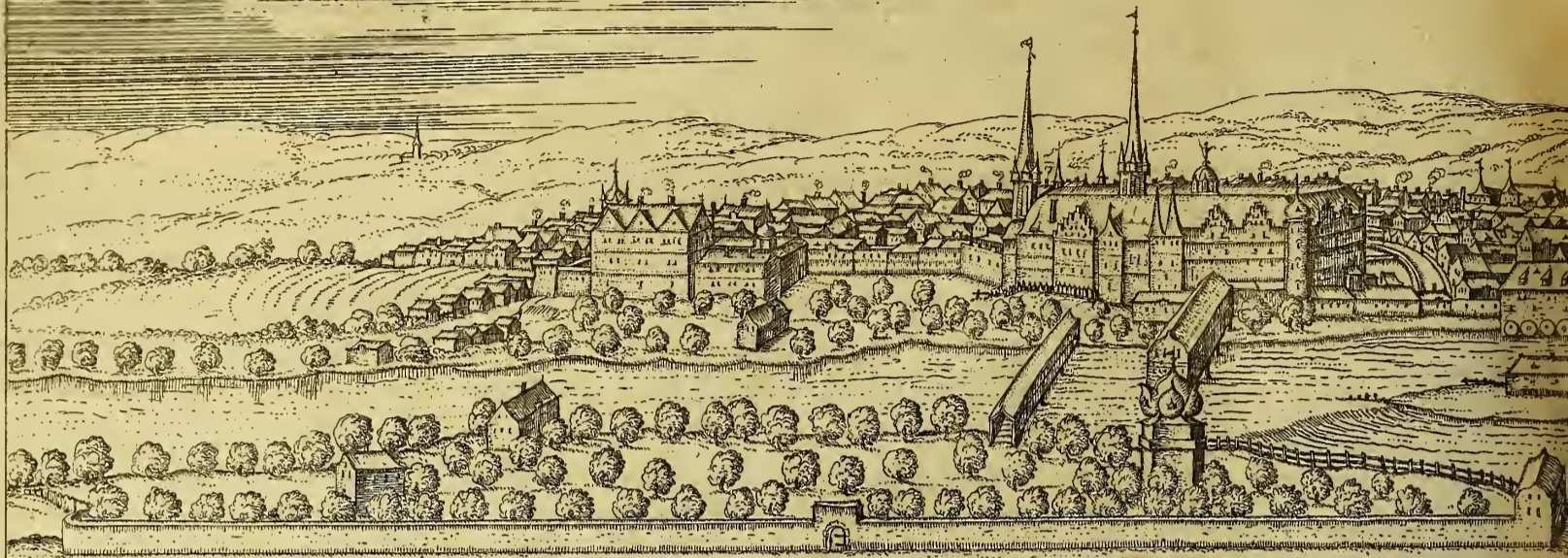
**THVRINGOS** à Gothis Rithaimerus in sua orbis descriptione originem traxisse scribit, eo, quòd Gothi in hac regione gentis suæ vocabulo **GOTHAM** urbem condiderunt circa annum Christi, vt Iobsteinio placet, 923. Admirandæ fortitudinis castrum habuit Grimmenstein, quod nunc solo æquatū iacet. Eius rei causa hæc fuit. Guilhelmus Grumbachius stirpe magis, quam virtute nobilis, ob varia & enormia flagitia, quibus Principes in ordinè redigere, Cæsarem ex imperij fastigio deturbare, nouamque imperij formam moliebatur, à Ferdinando Imp. Aug. tum à Maximiliano Imp. eius filio, reus declaratus & cognitus, cum omnibus verè Catilinariæ coniurationis socijs, condemnatur atque proscribitur, atque Illustrissimo Principi Electori Saxonix Augusto, sententiæ promulgatæ executio, ab Imperatore, ac cæteris Imperij ordinibus vno consensu demandatur. Quæ ipsi proscriptionem, fiducia sui receptus, & protectoris Ioannis Friderici secūdi Saxonix Ducis, contemnit. Qui cum post multas Principum admonitiones, à pertinaci seditiosorum defensione non abstineret, Illustrissimus Saxonix Dux Princeps Elector Augustus, extrema necessitate coactus, ne mandata Imperij detrectare videretur, urbem pridie natalis Domini obsidione aggreditur, eamque XIII. Aprilis, Anno Domini 1567. deditioe capit. Tum Grumbachius, & cum eo quatuor ex coniuratis, ob violatæ Cæsariæ Maiestatis crimen commissum, XVIII. Aprilis iusto supplicio afficiuntur, castrum diruitur, Dux Ioannes Fridericus, captiuus Viennam abducitur.

## FVLD A.

**FVLD A** Metropolis est eius in Germania regionis, quam olim Bucconiã, alij Buchoniã syluam seu solitudinem appellabant, quæ inter Thuingiam, Franciam, VVederaugiam, & Hesiã sita est. Inter ripas alias habet Fuldam, quæ præterlabens ciuitati nomen dedit. Cuius præcipuum decus atque ornamentum est peruetusta illa & planè augusta basilica S. Saluatoris, quam longè lateque celeberrimã memoria D. Bonifacij reddidit, & cuius auspicio diuino Fuldana ciuitas primum & cõdita, & aucta, vasta ante solitudo. Basilica enim hæc antiquissimi monasterij prior oppido cõstructa fuit, anno nimirum salutis 755. Imperatore Pipino Caroli magni patre. Quo fermè tempore VVonfridus, post Agathopœus siue Bonifacius dictus, è Britannia in Germaniam venit Apostolus Christi, qua de re magnus est consensus annalium, &c.

Amplio rem huius regionis & vrbs chorographiam Georgij  
VVicelij vide in Muntero Cosmographo.

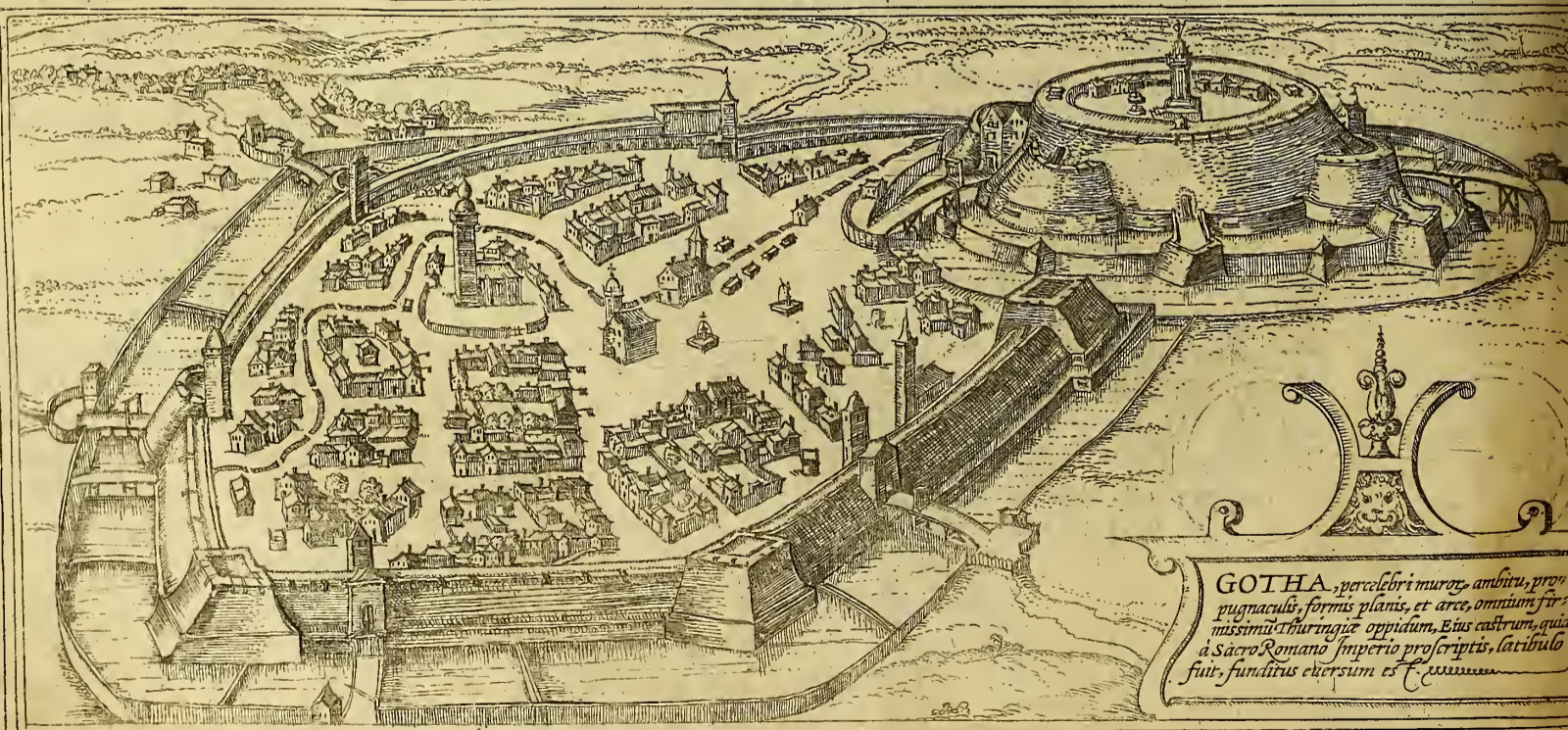
W E I M A R



I E N A Thuringia urbs, cum propter Musas, tum vineta clara et celebris.

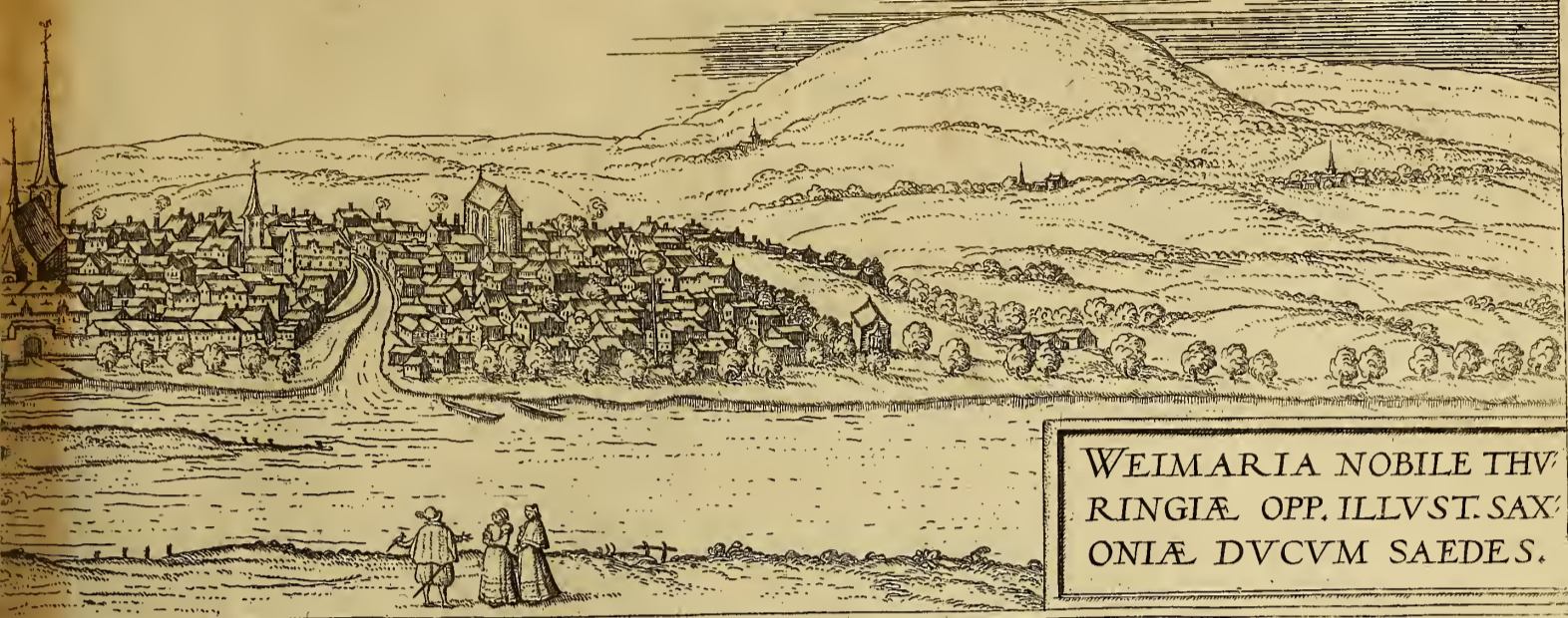


G O T H A.



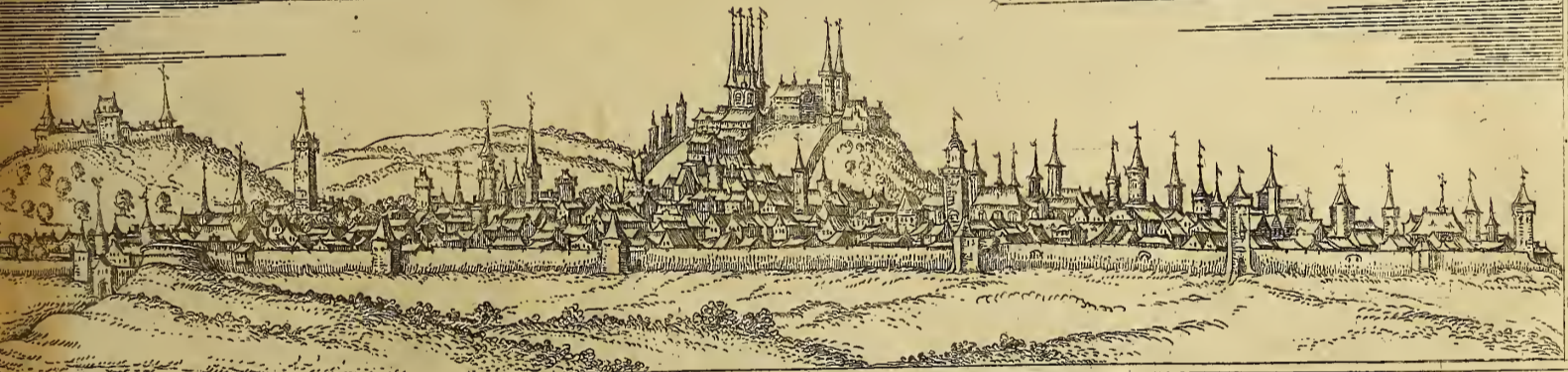
GOTHA, per celebri muro, ambitu, pro  
pugnaculo, formis planis, et arce, omnium fir-  
missimis Thuringiae oppidum. Eius castrum, quia  
a sacro Romano Imperio proscripsit, latibulo  
fuit, funditus eversum est.

A.



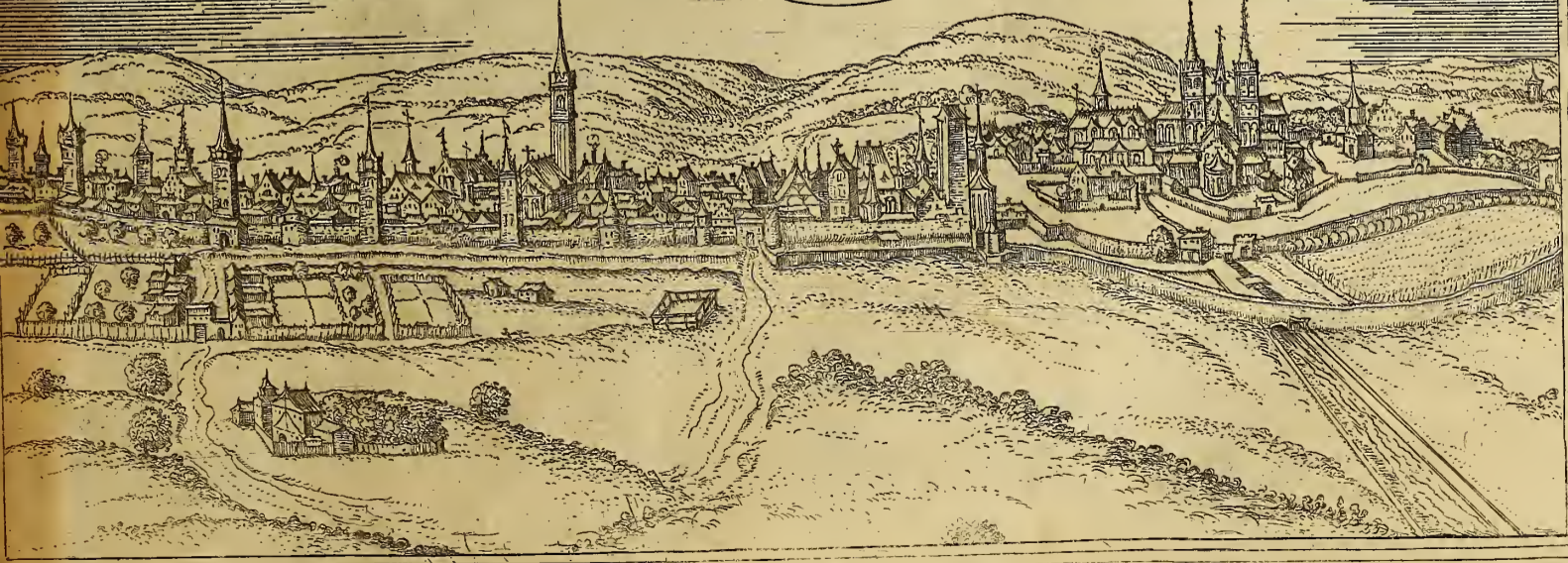
WEIMARIA NOBILE THV  
RINGIÆ OPP. ILLVST. SAX  
ONIÆ DVCVM SAEDES.

ERDFORDIA, *magnifica atq;  
celeberrima Thuringorum vrbs.*



Cum privilegio.

FVLDENSIS CIVITATIS, & *celeberrimæ  
abbatiæ eiusdem imago.*



RPJCB

# MARTPURGV M.

**T**ERRA quæ à Moeno versus septentrionem extenditur, à prædiscessoribus nostris adscribitur Teutoniæ inferiori, complectiturque in primis Hassoniam, Thuringiam, & Misiam. Hassonia ab occasu contingit Rhenum, & ab ortu Thuringiam atque Saxoniam, versus aquilonem verò confinis est terræ Brunsvicensium, & pro parte Vestphaliæ. Huius autem regionis duo præcipua oppida sunt MARTPURGV M ET CASSVLA. Quorum illud prouinciæ Metropolim statuunt, putantque quidam sic dictum, à Deo Marte: alij autem à Marcomiro Marcomiri vicesimifexti Regis Francorum filio, nominatum & erectum fuisse colligunt. Ptolemæo, authore Francisco Irenico, Amisia dicitur. Ciuitatem hanc olim villam fuisse historiæ produnt. Eam Lona præterfluit, insignis in comitatu Vitgenstein fluius (*An dem. Horberg* oritur) olim Vedekindi Anglorum Principis castrum præterfluens. Lasphe eiusdem Comitatus oppidum alluit, inde Beidenkap, Martpurgensem hanc urbem, Steiffenberg, Giessen Cattorum, nunc Hessorum oppida allabens, Vetzphalar, Limpurg præterfluens, multis receptis amnibus infra Lonstein oppidum in Rhenum euoluitur. In præcelso montis culmine Principis sedes est cum Sacello, opus Lodouici Episcopi Monasteriensis, Henrici tertij Lantgrauij Thuringiæ filij. Liberalium artium studium vniuersale in hac ciuitate Martpurgensi habetur, institutum anno Christi 1526. & Anno 1535. à Philippo Principe instauratum.

# CASSVLA.

**C**ASSVLA præcipuarum Hassiæ ciuitatum altera, dicta quasi Castellum, olim enim tantum illic arcem extitisse perhibent. Illic lilium aureum è Roma per Lantgrauium delatum videtur. Nuncupatur autem à Ptolemæo Stereontium. Hæc Franciscus Irenicus. Fulda, Ana, & Trusula fluminibus irrigua. Aquis igitur instructa ciuitas, agrum foecundum atque compascuum habet, & arua pecoribus nutriendis idonea. Vnde in vellerum lanæque venditione, horum potissimum negotiatio consistit. Has siquidem merces, lanam præcipuè, partim ex Buuonia, regione Thuringiæ vicina allatam, partim patrio in solo natam, in maximum Brabantiæ Emporium Anuerpianam urbem exportant, & inde Londinum transmittitur, quò Anglis (qui licet ouibus abundant, tantam tamen lanæ copiam, quantam ipsi consumunt, textrinis suis suppeditare nequeunt) à nostris Germanis medium offeratur atque materia maxima lucri, & ex mercibus nostris in Germania natis, pecuniam colligendi, dum confectum ex nostra lana pannum, ante aliquot annos Anuerpiæ, nunc Hamburgi, & Francofordiæ ad Moenum, parata pecunia comparamus.

M A R D

Der Geine.

Der Kesselberg

Die Pharr Kirch

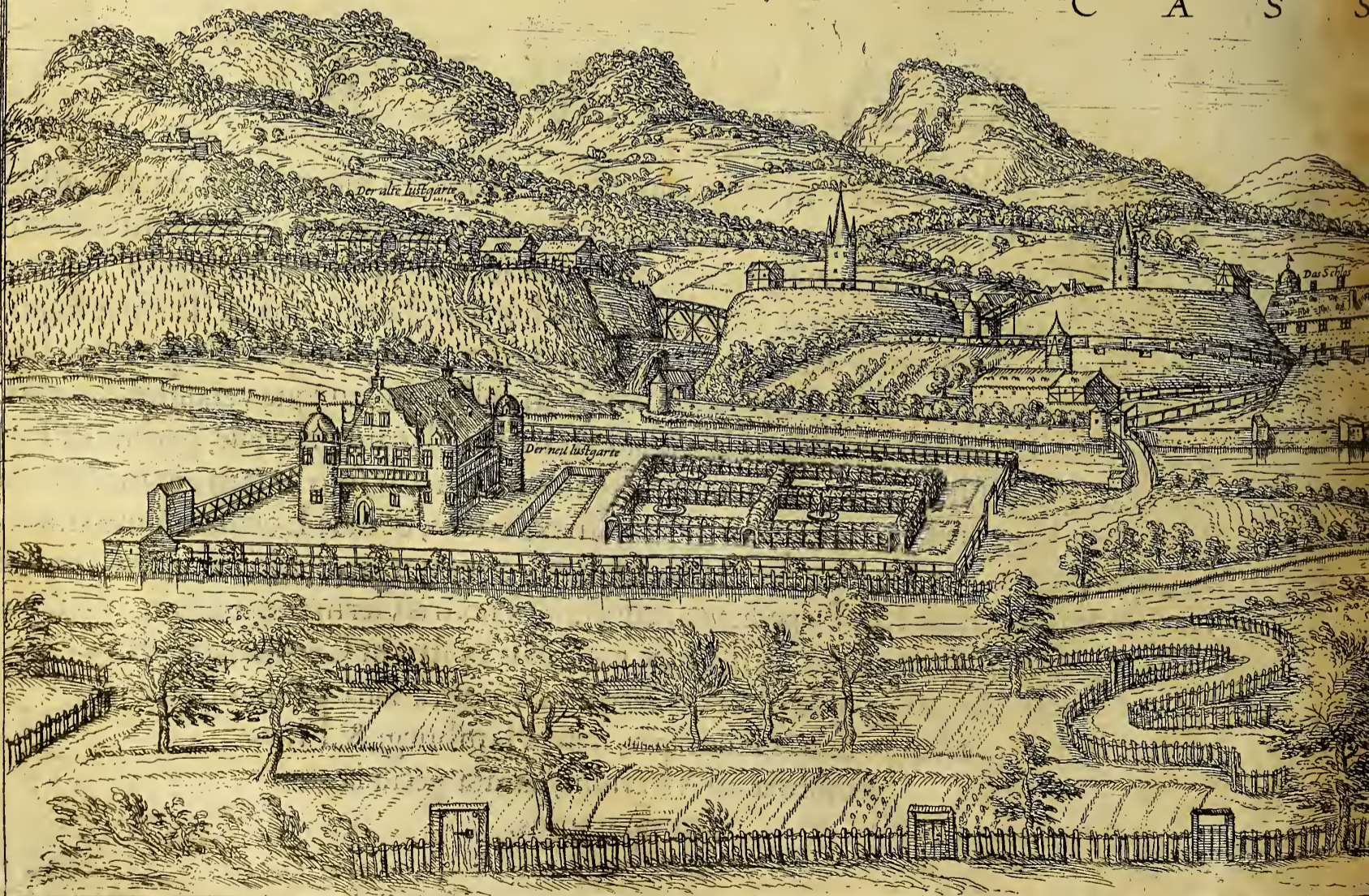


C A S S

Der alte Lustgarten

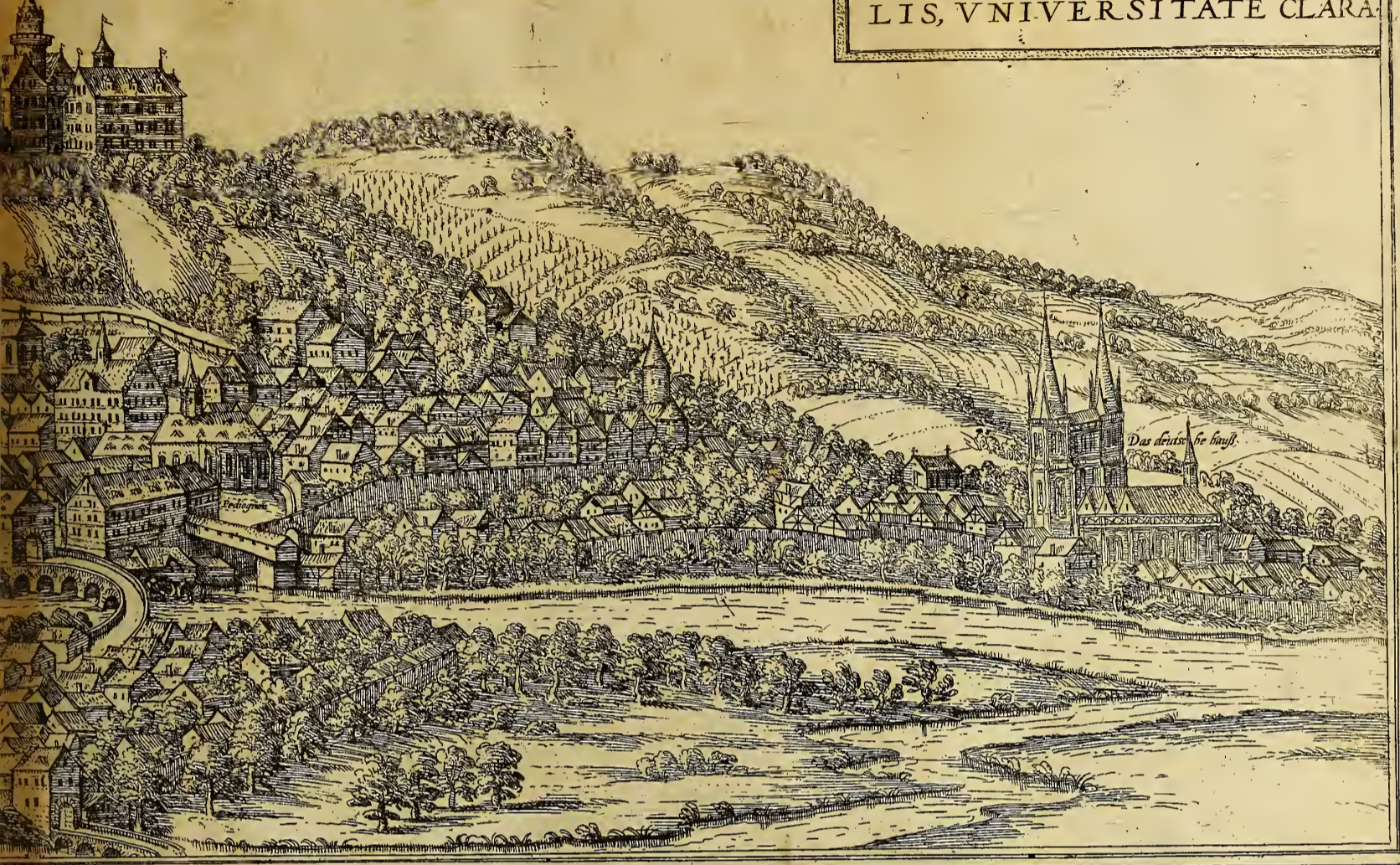
Der neue Lustgarten

Das Schloss



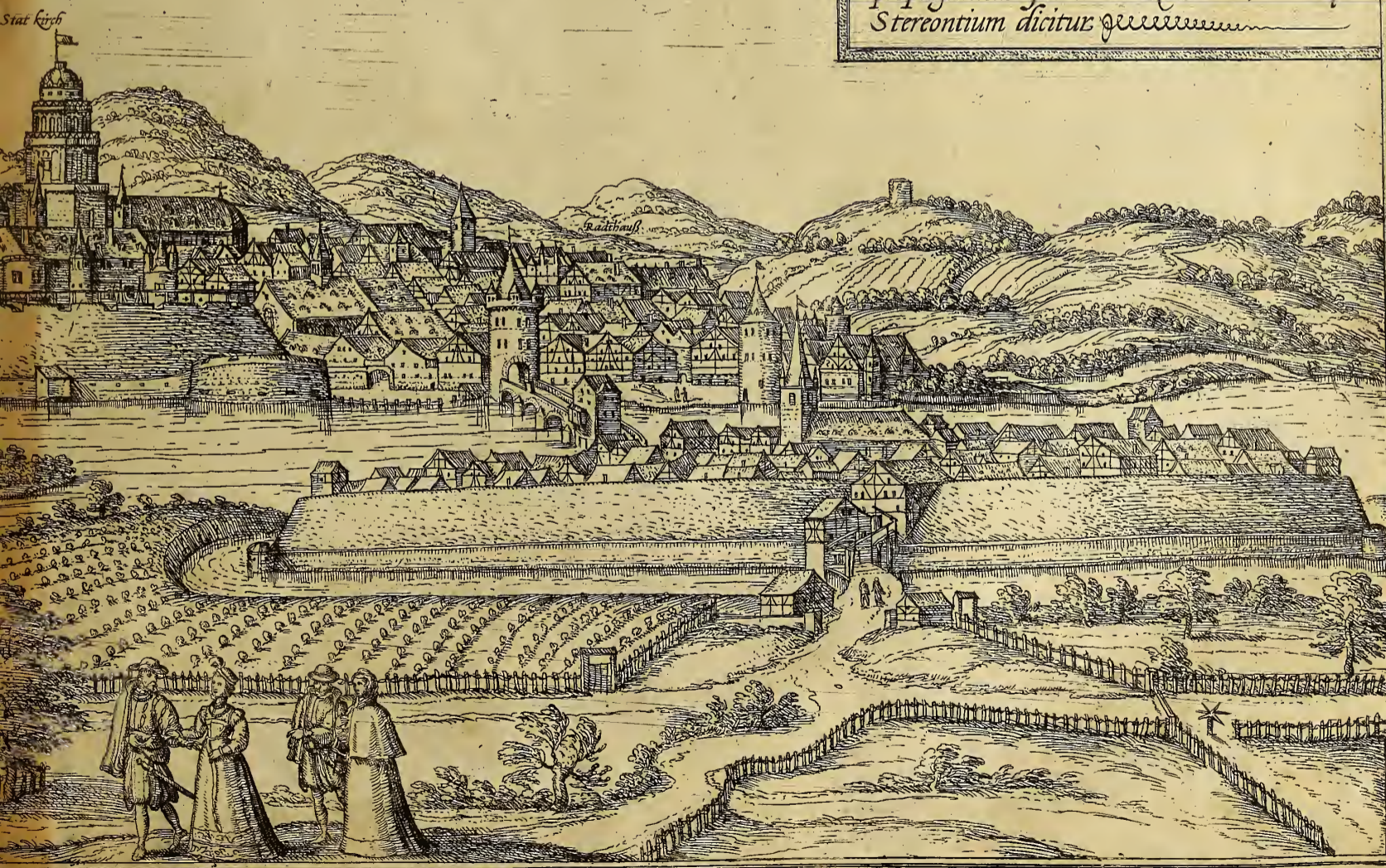
Schloß. P V R G.

MARTPVRGVM VRBS  
HASSIÆ METROPO-  
LIS, VNIVERSITATE CLARA



E L.

CASSVLA, communitè Casel, florentissimū  
lanigeræ Hassiæ oppidum, aquis, arce, &  
propugnaculis fortiter instructum, Ptolemæo  
Stereontium dicitur



RPJCB



# V V I T T E N B E R G A .



VITTEMBERGA Oppidum, temporibus nostris domicilium Ducum Saxoniae superioris, à VVitikindo I. Saxonum Christiano Principe, vt quidam putat, VVittenberga nuncupatū. In quo Dux Fredricus Elector, Ernesti Electoris filius, instituit anno Domini 1502. vniuersale studiū ex Lipsensi & Tubingensi vniuersitate. Quam academiam alter Fridericus ita ornauit, vt ex frigida, teste Erasmo celebris euaderet: Petrus Mosellanus, Fridericus, inquit, VVittenbergam suam, omnigenarum artium, maximè trium linguarū Professoribus sic instituit, sic adornauit, vt optimè constituti Gymnasij exemplar hinc petere possis. In quo Henningus, Oldendorpius Iurisconsulti, scriptis apud Germanos celebres, floruerunt. Memorabile est, quod de purgatione per ferrum candens in hac ciuitate accidisse, Albertus Krantzius in sua VVandalia commemorat, lib. VIII. cap. XXX. Incendium ædium furtim procuratum, imponebatur in hoc oppido innocenti: ille sanctè iurans eius se culpæ non esse affinem, purgationem afferebat vulgarem de ignito ferro, quam iuribus interdictam, aut ignorauère, aut contempserè, qui iudicio præerant laici. Ferrum ergo ignitum ille deportat itinere nõ paruo: tum manibus excutiens nihil læsionis præferbat. Euanuit ferrū ex oculis mirantiū omniū. Annus penè totus intercesserat, cùm alius iam silicibus viā straturus in oppido publicā, in arena loci manū vertit, & inuento ferro adhuc ignescente, dexterā adurit. Mirati qui astiterūt, rem perferunt loci præfecto. Illi mox incidit suspicio illum esse hominē criminis reum, quod innoxio imponebatur: mox iubet ad quæstionē abripi, confitetur crimen, & vltimo supplicio, fractis rota cruribus, interimitur: ita diuino iudicio est proditus noxius.

## FRANCFORDIA AD ODERAM.

FRANCFORDIA In Marchia Brandeburgensi, situ excellit. Ab ortu etenim interlabitur Viadrus fluuius, hodie Odera dictus, piscium copia abundans: ab occasu verò, meridie & borea, sunt vinea innumera, collectaque vina per Viadrum in Pomeraniam, Daniam, Borussia, & vicinas partes distrahuntur. Diceres hinc Bacchum, Cerecem, Naiades & Dryadas habitare. Desunt tantum metalla & aromata, alioqui multarum rerum est Cornucopiæ. Habet satis fœni & lignorum. Tradunt annales eorum, ciuitatem primū fundatam & extructam Anno Christi 1253. per Gedinum ab Hertzberch, commissione Ioannis I. Marchionis Brandeburgensis, atque ordinatam pro mercibus deponendis, quæ terra & fluuio illuc deferuntur. Pierique ciues de sua negotiatione, præsertim piscium, vini, & annonæ, quorum maxima ibi est copia, solliciti sunt. Publicum in hac ciuitate Gymnasium institutum fuit ab Illustrissimo Principe Electore Ioachimo ex Lipsensi anno Domini 1506. Ab Alexandro VI. & Iulio II. & Maximiliano I. Imperatore varijs priuilegijs ornatum. In quo iam inde ab initio, in omni artium & disciplinarum atque linguarum genere præstantissimi doctores fuerunt, quorum aliqui à Sebast. Munstero recensentur.

## VVISMARIA.

VVISMARIA in Ducatu Megapolensi clari nominis ciuitas, circa annum Christi CCC.XL. ædificata perhibetur, quemadmodum his verbis Albertus Krantzius in Wandalia sua testatur. Guncelinus, patri cognominus, Zverinensem comitatum tenet post patrem, quem ille ab Henrico Leone promeruit, hic ergo filius, cùm Mekelnborg pro sui magnitudine oppidum cerneret immunitū, quod distensum in longum, nullis vallibus ac muris potuit firmari, vicino loco ad mare contiguum, urbem cœpit moliri, quam Wisariam, incertum vnde ducto nomine, appellauit. Si Latini rem gessissent, suspicarer Cismariam vocitatum. Nunc, cùm Saxones fundamenta iecerint, in obscuro manet, vnde sit nomen deductum. Wisariam tamen nomen esse Wandalicum, ex alijs meminimus. Potuit ergo vir in gente nobilis ibi habitans, loco relinquere nomen, vt ex Wismaro Wisaria, quomodo ex Romulo Roma diceretur. &c. Anno salutis 1262. tota incendio perijt, ac tum multò, quàm antè, magnificentius extructa, lapideis ædibus condecoratur. Deplorandus in hac vrbe casus, Medææ tabellas superans, accidit. Faber erat lignarius, qui per interualla miserabili phrenesi vexaretur: correptus aliquādo furore, vbi stabat in solito labore securim prehendit, domum repetit, liberos duos per medium secuit: tertiam cùm simili furia esset consumpturus, mater iam prægnans cum eiulatu misero, virum à tergo comprehendit. Ille vnus fœminæ excussus in eam vertit ictum, sternens vno impetu duos. Ita cruentus prodit in publicum, laboris socios, quo reliquit loco adit: Rogatus ab illis, quid ita cruentus videretur, horrore verbi cœpit resipiscere, & in se reuersus, recordatur, quid fecerit: domum ilico repetit, sparsos vidit paruulos, & in medio matrem, crudeliter confectos. Territus suo factò, cultrum proprio suo defixit in pectore. Quid hoc parricidio horrendius? Quid miserabilius potest excogitari?

## ROSTOCHIVM.

ROSTOCHIVM vrbs maritima Saxoniam attingens, *λαχιβούργιον* à Ptolemæo, Duci Melburgensi subditur, populis ac diuitijs opulentissima, primum arx fuit rusticorum casellis septa, tum circa annum salutis M.C.LXX. communiri cœpit, & vallo cingi atque in oppidi formam consurgere. Frequentibus seditionum motibus, incendio, alijsq; calamitatibus adeò deuastatum frequenter fuit, vt fuit sub eo sydere fundatum Krantzius dicat, quod vix vnā Saturni reuolutionem, sine manifesta purgatione transeat. Vniuersitatem habet, Anno Domini 1419. Illustrium Principum Megapolitanorum Ioannis & Alberti, & Senatus (qui stipendia Professoribus tribuit) & vicini populi liberalitate institutam.

WITTENBURGA  
*Saxoniae oppidum, Vniuersali literarū studio celebre.*



WISMARIA, *natura locj populi frequentia, & aedificijs in  
Ducatu Megapolensi, nobile Oppidum*



CIVITAS FRANCFORDIENSIS In Marchionatu  
 Brandenburgensi, sita ad Oderam fl: optimorum studiorum Gynnasio,  
 & Emporio mercatorum celebris



um Privilegio.

ROSTOCHIVM, Megapolensis Ducatus orbs  
 nominis celebritate, & Academia præfans.



RPJCB

# D R E S A.



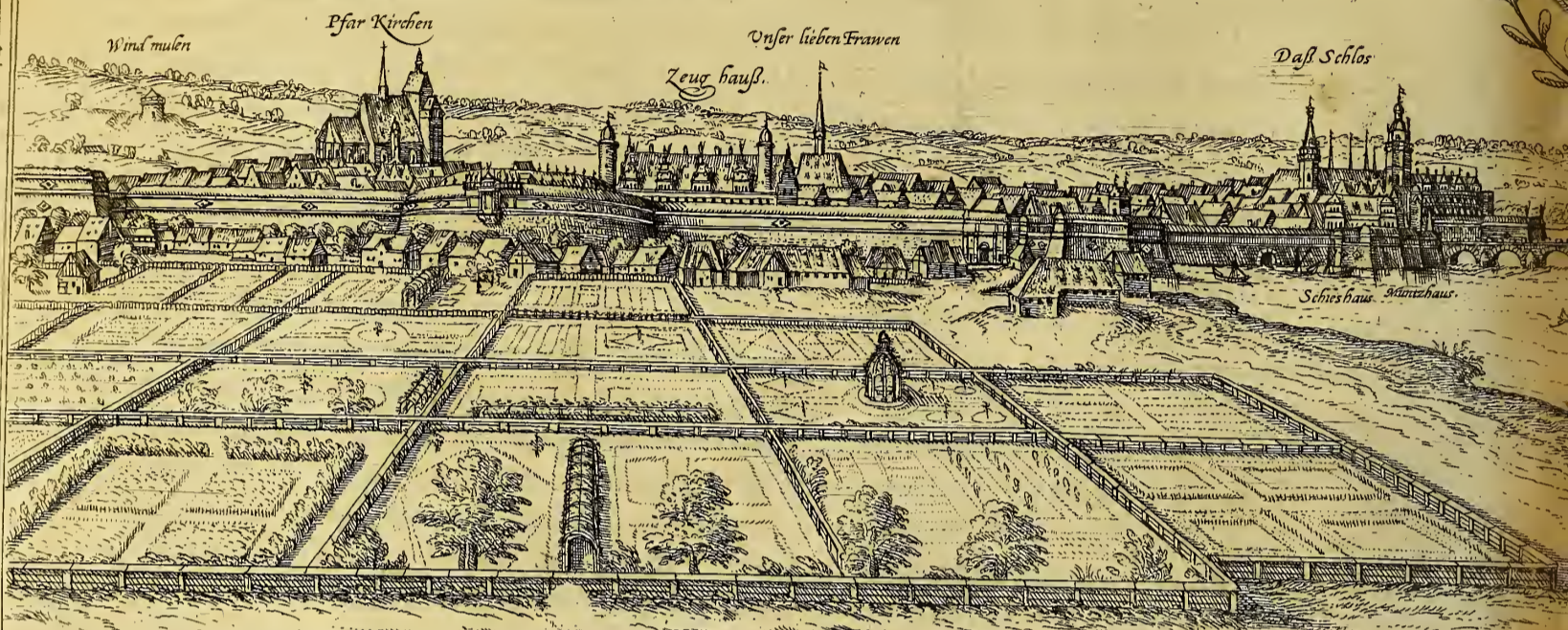
**M**ISNIA regio Superiori Saxoniae insita, inter Salam & Albim posita est, & à Mesia lacu, ad quem olim fortasse eius incolae habitauerunt, aut à Misna vrbe, nomen accepit, cui opinioni Georgius Rithimerus in sua orbis descriptione libentius accedit. Inter alias vrbes D R E S A M habet, aspectu, situque amoenissimam, quae firmissimo murorum circuitu, foueis, propugnaculis ad hostium propellendos insultus probe munita, tum etiam publicorum aedificiorum, aliarumque priuatarum aedium singulari nitore, cum praecipuis Misniae urbibus decertat. Eam Albis inelytus Saxoniae fluius, Rheno conferendus, allabitur, cuius margines pons, stupendus ob longitudinem, serie, ex saxo durissimo fornicatus, coniungit, habens in citeriore latere Dresam antiquam, frequenti habitatione celebrem. Quod ad loci aërisque salubritatem attinet, eam quidem exuberans soli fertilitas, grataque caeli clementia, tantam suppeditat, ut Illustrissimi Saxoniae Duces Principes Electores ad hanc possimum urbem commigrarint, multisque alijs florentissimis ditionis suae ciuitatibus relictis, in hac perpetuam vitae sedem, & domicilium fixerint. Qua occasione, arx, omnium sanè iudicio, qui eam viderunt, magnifica, Dresam exornat, quadrato & lecto ad regulam saxo, ingenti sumptu constructa, & opportunis ad defensionem muris machinisque mirè exulta, atque conspicua. Est & hinc Armamentarium Illust. Saxoniae Ducis, omni armorum ac machinarum genere, globorum item, ac pulueris maxima copia, instructissimum. In quo thoraces ferrei, & permulta cataphractorum corpora, caeteraque bello necessaria, singulari diligentia ac cura asseruantur. quibus benè plenus amplissimusque exercitus, contra quoscunque motus, subito armari, ac instrui potest. Quod si hoc loci, Scorpiones, Falcones, Mortarios, Ruptores, aliaque stupendae magnitudinis, ac ponderis tormenta muralia, eorumque nitorem ac formas, enodate recensere voluero, vereor, ne veritatis me limites egressum iam existiment qui tantum, tamque magnificum rerum bellicarum apparatus nunquam viderunt. Illud interim constanter affirmo, non vllum, in vniuersa Germania, armamentarium reperiri, quod huic Dresensi non deferat palmam. Territorium huic vrbi vicinum, ob laetam agrorum fertilitatem, quocunque oculos verteris, amoenissimi horti, arboribus herbisque generosis culti, exornant, in quibus parietes reticulati, variorum fructuum vbertate, magna cum voluptate spectantium, latissimas consitasque areas cingunt.

# L I P S I A.



**L**I P S E N S I S ciuitas, asserente Munsterò, in Ostia, vulgo Ostland, aut, ut alij volunt, in Misnia posita (est enim hoc posterius vocabulum laxius priori, & vtraque terra vni paret domino) non est vrbs admodum ampla, sed tamen talis, quae sua angustia etiam amplas Germania, maxime Principum exuperat ciuitates. Abundant ibi mercatores, qui varia & continua exercent commercia, idque ter per annum in ipsa ciuitate, sicut quidem de nundinis eius loci, hunc in modum scripsit: Mercibus augetur ter Lipsia magna quotannis. Est ornata magnificis aedibus, quae in vniuersum lapideae sunt, intus tabulatae, & foris miro artificio ac maiestate depictae, atque ob aequalitatem structurarum & pulchrum ordinem, miram inter se habentes concordiae rationem. Habet Senatium, qui non ex opificum indocta turba, sed ex doctis collectus est viris, è quorum autoritate & iudicio, Misnensium, Deringorum, & Inferioris Saxoniae ius pendet: Nam mittunt hi ad eos dubias quasque extricandas causas. Passum est hoc oppidum anno Christi M. D. XLVII. grauem iacturam, quando sexta die Ianuarij captum fuit oppugnari per Ioannem Ducem Saxoniae, Principem Electorem. Tunc enim exusta fuerunt suburbia, bombardarum ictibus deiecta moenia, turres concussa, domorum tetra dissoluta, castrum ciuitatis multum deformatum, obsidio in magno frigore continuata ad viginti dies, & tunc hostis re infecta coactus fuit discedere. Vniuersitate, quae ex Pragensi anno Salutis M. CCCC. VIII. initium sumpsit, Lipsia claret. Quia enim Germani, nouam Hussitarum doctrinam, quae Praga in Bohemia oriebatur, repudiabant, vno die supra duo milia discipulorum magistros secuti, apud Lipsiam Misniae urbem, trium dierum itinere à Praga distantem, vniuersale studium erexere, cuius initium atque progressum Aeneas Syluius, post Pius eius nominis Secundus, prolixius tractat cap. 35. lib. historia Bohemica. Hanc vniuersitatem Erasmus in Epistola ad Georgium Saxoniae Ducem, inquit eius auspicijs, ac munificentia solennibus studijs & politioris litteraturae ac linguarum accessione florere. Eam Petrus Mosellanus Graecarum litterarum professione illustrauit. Scribit Aeneas Syluius: Cum Leonardus quidam eques & nobilis, cognatum suum, qui Lipsia bonis litteris operam dabat, salutaturus aduenisset, quasi setque, uti valeret, & quem in bonis litteris progressum fecisset, vnus è commilitonibus respondit: Optimè quidem se amicus tuus gerit, quia inter mille & quingentos, hic vnus bibendi palmam obtinet.

D R E S



L E I

LIPSI  
RVM S  
MERCA  
BRE MIS

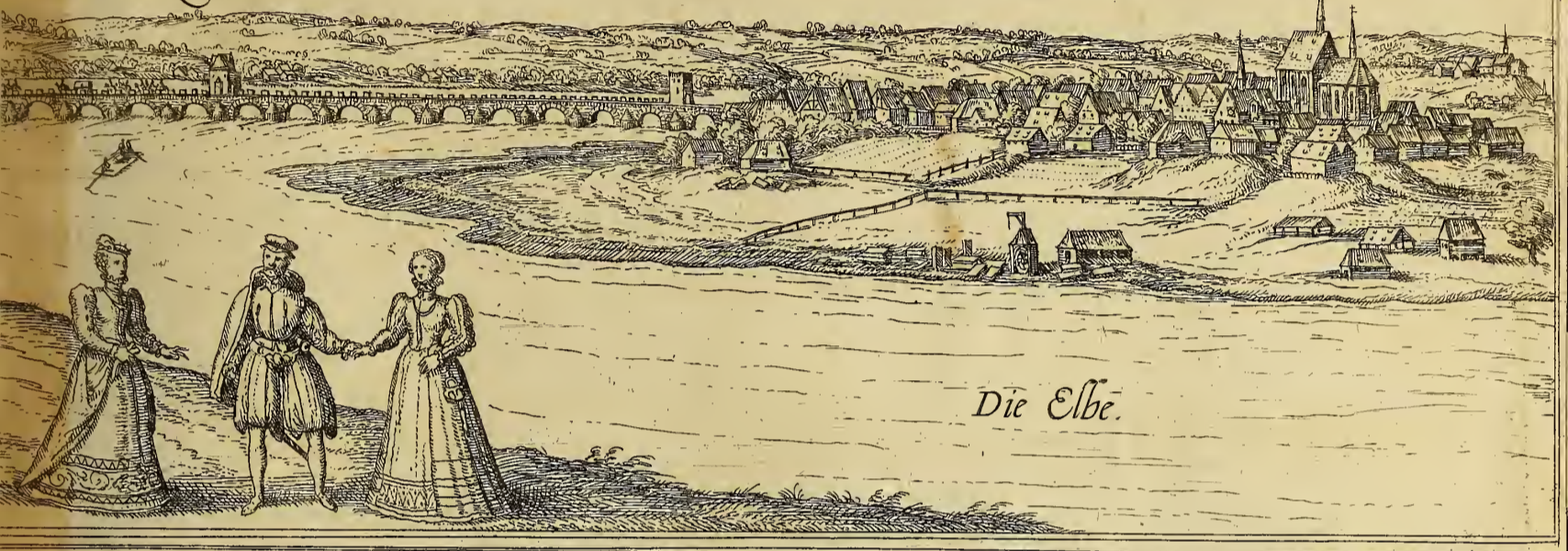




D E N.

DRESA FLORENTIS  
SIMVM MISNIÆ OPP.  
ILLVST: SAXONIAE  
DVCVM SEDES

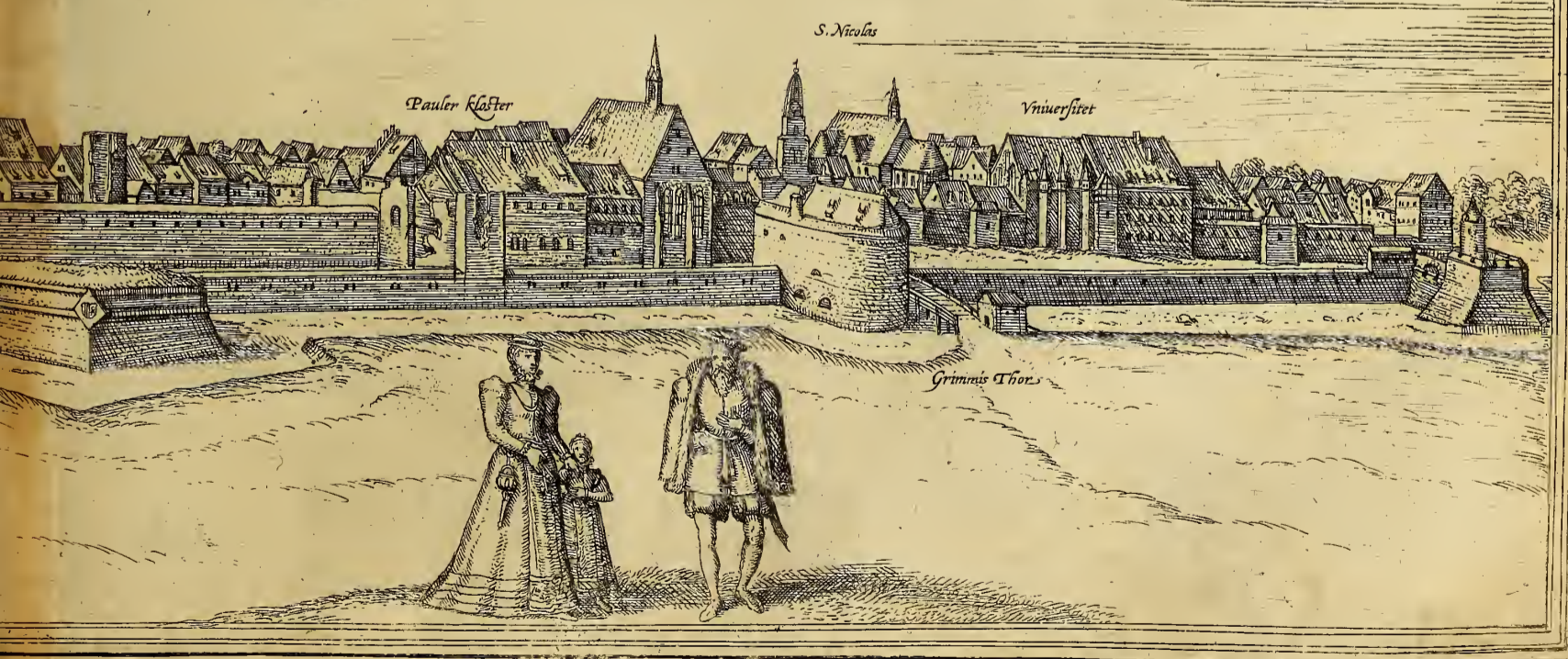
Alte Drefzden.



Cum Privilegio.

LITTERA  
VDIIS ET  
VRA CELE  
IÆ OPPIDVM.

B Z I G K



RPJCB



## P R A G A.

**P**RAGA Regni Bohemæ metropolis, vrbs amplissima, Præfulum, Principum, & Regum inclita sædes, Imperatoris Caroli Quarti patria, ad ripam Muldauicæ fluminis, in amœnissima & patentissima valle, inter colles & vineta, cælo sublerrimo sita, in tres diuisa est partes, seu ciuitates, nempe, Pragam veterem, Nouam, & Paruam, quæ singulæ suam peculiarem habent iurisdictionem, suumque proprium Senatum. Praga vetus dextrum latus Muldauicæ occupat: in ipsa vallis planicie, vniuersa magnificis adornata operibus, inter quæ celebriora habentur, Prætorium, seu Senatoria domus, cum turri: Læta curia, cum templo Deiparæ virginis: Academia Imperatoris Caroli Quarti, cum alijs nonnullis Collegijs: Emporium Pannidarum & pellionum: Curia vetus, vulgò, Rychta: Duæ domus, quondam regie, in quarum vna iam cuditur moneta: Xenodochium apud pontem. Taceo multa templa, suos habentia parochos: Scholas, quæ in huius libri typo, suis insignita nominibus, se se lectori diligenti, ob oculos statuunt. In turri Prætoriana, est insigne horologium, cui par vix in toto orbe terrarum reperiri, multi, & quidem præstantes artifices putant, quantum ad artis excellentiam attinet: nam, si externa spectetur forma, elegantiora multa alia inueniri non negant. Continet autem hoc horologium reuolutionem totius anni, cum recto cursu Solis & Lunæ, numeroque certo mensium atque dierum, & assignatione calendarij, seu festorum integri anni, habens item ortum & occasum, meridiemque, altitudinem solis, & Lunæ, solstitia, æquationes, quæritates dierum ac noctium, incensiones, oppositiones, & quadras lunæ, cum cælesti cursu congruentes, iuxta motum non solum naturalem, sed violentum quoque, similiter ortum, atque occasum 12. signorum Zodiaci, numerum item horarum triplicium, videlicet, integri, & dimidij horologij, atque horarum inæqualium, seu planetariarum omni tempore concordantium, quas horas ostendit, vna & eadem manus, seu index, qui mobilis existens, cum ipso sole, de vno signo Zodiaci in aliud, per vnum gradum singulis totius anni diebus, transit. Infra spheram horologij, forinsecus est alia grandis spheræ, cui inscriptum est diarium, seu calendarium, vbi angelus à latere collocatus, quotidie præsentem diem, virgula longa demonstrat. Parte ea, quæ magis vergit ad flumen inflexum, versus Septentrionem, Iudæi suas fixerunt sædes, quæ magnitudine iustum oppidum æquare possunt. Nouam Pragam à veteri, distinguit fossa quædam, olim quidem profunda, & vtrinque munita muro, sed, quæ iam labefactis mœnibus, magna ex parte complanata, in areas, & hortos cecidit. Hæc quoque, ciuitas, amplissima est, & ultra aliquot nobiles colles protenditur, quorum vnu S. Caroli, Alterum S. Catharinæ, illum Monachorum, hunc monialium sædem, tertium S. Appollinaris, quartum Monasterium Slauium: quintum Visselradum appellant, in quo ruinæ veteris Arcis hodie conspiciuntur. Habet quoque, insignem Curiam, & sacras ædes multas, vt in hac vrbs effigie, huic libro inserta, conspici potest. Parua Praga, sinistrum Muldauicæ latus, tenet. Est autem à veteri Praga, in minorem, pons amplissimus, supra Muldauiam quadrato saxo constructus, in sedecim magnos arcus, seu fornices porrectus, habens in aditu, & in exitu duas insignes turres peruias, quo ponte, in tota Europa vix est celebrior alter, si robur spectes. Longitudo huius est 872. cubitorum Pragensium, latitudo, quantum quatuor currus, iuxta se collocati, occupare possunt. Minori Pragæ ab vna parte coniungitur oppidulum Augezd: ab altera parte collis, in quo, præter oppidum Hradezan, sita est arx, S. Venceslai, hodie Regum domicilium, pallatio magnificentissimo, & templo B. Viti augustissimo, maximè conspicua. Pallatium est amplissimum, in longitudine 212. in latitudine 30. pedes continens: Supernè miro artificio est cameratum, nulla interim columnari basi, seu fulcro sustentatum. Infernè pavementum tam firmum habet, vt aliquot centuriæ equitum in eo consistere, & hastis concurrere possint, quale certamen, seu torneamen, eo in loco exercebatur anno 1549. præsentem Mauritio, Saxonie Electore. E sublimi, pendent quatuor candelabra, ex Aurichalco fabricata, magnitudine & opere illustra, Senatus Nuringurgensis ad Cæsarem Ferdinandum honorarium munus. In templi adyto, hæc habetur inscriptio. Anno Iesu Christi. salu. 923. Sanctus Venceslaus martyr, & Dux patriæ, post martyrium auicæ suæ, Ludmillæ, primum hic Beato Vito Martyri templum ædificauit: quod S. Vvolfgangus, Episcopus Ratisponensis, consecrauit, & anno 968. Boleslaus Pius, Episcopi sedem fecit, cuius secundus Episcopus S. Adelbertus Anno 996. apud Prutenos martyrio coronatus, & ex Gnesna ciuitate huc transfatus, peculiare sacellum adeptus est. Atqui Spitigneus II. Dux, Anno 1060. post S. Procopij obitum, annis septem, è templo S. Viti, ac item S. Adalberti vnum, idque augustum, construxit, sed cum hæc omnia, Anno 1142. hostili arcis direptione corrussissent, Rex Ioannes primus, anno 1344. chori huius fundamenta iecit, atque in Metropolitanam Ecclesiam erexit. Filius autem Carolus 4. Rom. Imperator, etiam S. Sigismundi Regis & martyris, multorumque sanctorum reliquijs, anno 1366. ditauit, & muneribus auxit. Quibus Rex Venceslaus, eiusdem Caroli filius, Anno 1392. posteriorem templi huius partem adiecit, deinde casu publico, Anno 1541. exusta, Ferdinadus I. Romanorum, Hungariæ, & Bohemæ Rex, Anno 1555. eadem hæc & instaurauit, & ornauit: Hactenus inscriptio. In hoc templo videre est busta regia, in quibus iacent, Imperator Carolus 4. eiusque coniuges, Blanca, Anna vna, & altera, Elisabeth, & filius Venceslaus, Romanorum, ac Bohemæ Rex, nec non Ladislaus, & Georgius, Bohemæ Reges: denique Regina Anna, inuictissimi Cæsaris Ferdinandi coniunx. Et hæc conditoria sunt contigua. In alijs autem sacellis, & diuersis locis, eiusdem templi, extant varia monumenta Episcoporum, Principum, & Regum, & in his quoque, Ottagari Regis, qui cum Imperatore Rodolpho prælio decertans, victus, & trucidatus est. Animosus sanè Rex, qui maluit cadere, quam cedere illi, quem antea habuit ministrum aulae suæ præfectum. Adde tumulum Barbaræ, coniugis Sigismundi Cæsaris, iuxta quem visitur sacellum, memoratu dignum, ab Imperatore Carolo, 4. munitissimè extructum, lapidibus viridibus, & puniceis, instar gemmarum, relucens, & auro intertexto, ornatissimè variegatum, in quo sacello corpus S. Venceslai, Bohemæ Ducis, & martyris tumulatum, quiescit. Et tanta præcorum regum in hunc Diuum tutelarem fuit obseruantia, & religio, vt corona Regni, non alio loco, quam in sepulchro, & super capite huius sancti Martyris reposita seruarietur. Atque hæc consuetudo, ab aliquot sæculorū serie, perstitit immota, vsque ad turbulentissima Ziscæ tempora, vbi cum propter ciuiles factiones, tumultus tumultu cumlaretur, corona in arcè Karlstein, vtpote in tutiore custodiam, translata est.

## E G R A.

**E**GRA, inter alias Bohemæ vrbes, neutiquam infima, ad initium syluæ in veteri Nariscorum patria maximè fertili, & longè amœnissimo agro sita est, quondam Imperij ciuitatibus annuerabatur, deinde Imperij deseruit ordinem, & Bohemæ Regi obtemperat, non aliam ob causam, quam quod hypotheca est regno Bohemico facta. Sita est in amœnissima valle, ad collem, cuius decliui maior ciuitatis pars superædificata incumbit. Est duplici muro fortissimo circumquaque, aliquibus etiam locis, præsertim à flumine non ambitis, triplicem amplissimam item, ac muro conclusa fossa, turribus verò plurimis, magnificè cinctæ & communita. Fluuuium eiusdem nominis, ex monte Pinifero ortum, habet amplissimum, ac nauigabilem ad meridiem ferè, versus quam plagam arx etiam vrbs condita est, quæ suas quoque singulares munitiones, muros, fossas, ac turres habet. Est in vrbe magnificum templum S. Nicolai, cum duabus altis, ac orienti Soli obuersis turribus, sunt & alia pari elegantia templa & monasteria. Integrum & magnum Senatum constituunt veteri Rom. more viri centum, ex quibus XIX. de antiquissimis sunt vrbs familijs, patricio sanguine nati: Ex quibus solent eligi IIII. Consules. XIIII. alij vocantur iudices & Scabini: & hi ius dicunt, non ex scriptis legibus, sed ex receptis ac longo vsu cõprobatis Reipub. Egranæ consuetudinibus. Reliquos LXVIII. Senatores, plebeios vocant. Ab huius Senatus constitutionibus nemini liberum est, ad superiorem magistratum prouocare. Habet quoque frumentarias ædes, omni frumentorū genere refertissimas: Armamentarium item, bellicorum instrumentorum apparatus, instructissimum, molendinas, Xenodochia, balnea publica, portas maiores tres & totidem paruas, quæ consulibus tantum publicorum negotiorum causa, nocturno tempore patent: habet suburbia lata, iuxta portam acidi saporis fontem, Arces XII. pagos insignes plurimos, ac aliud oppidum Revtzinum, tribus lapidibus ab vrbe ad Cossenium montem ac fluuiolum situm, & propriam denique monetam, quæ in Egrana tantum ditioe valet. Hæc Gasparus Bruschius.

P R A

PRAGA, B  
METRO  
RATISSIM



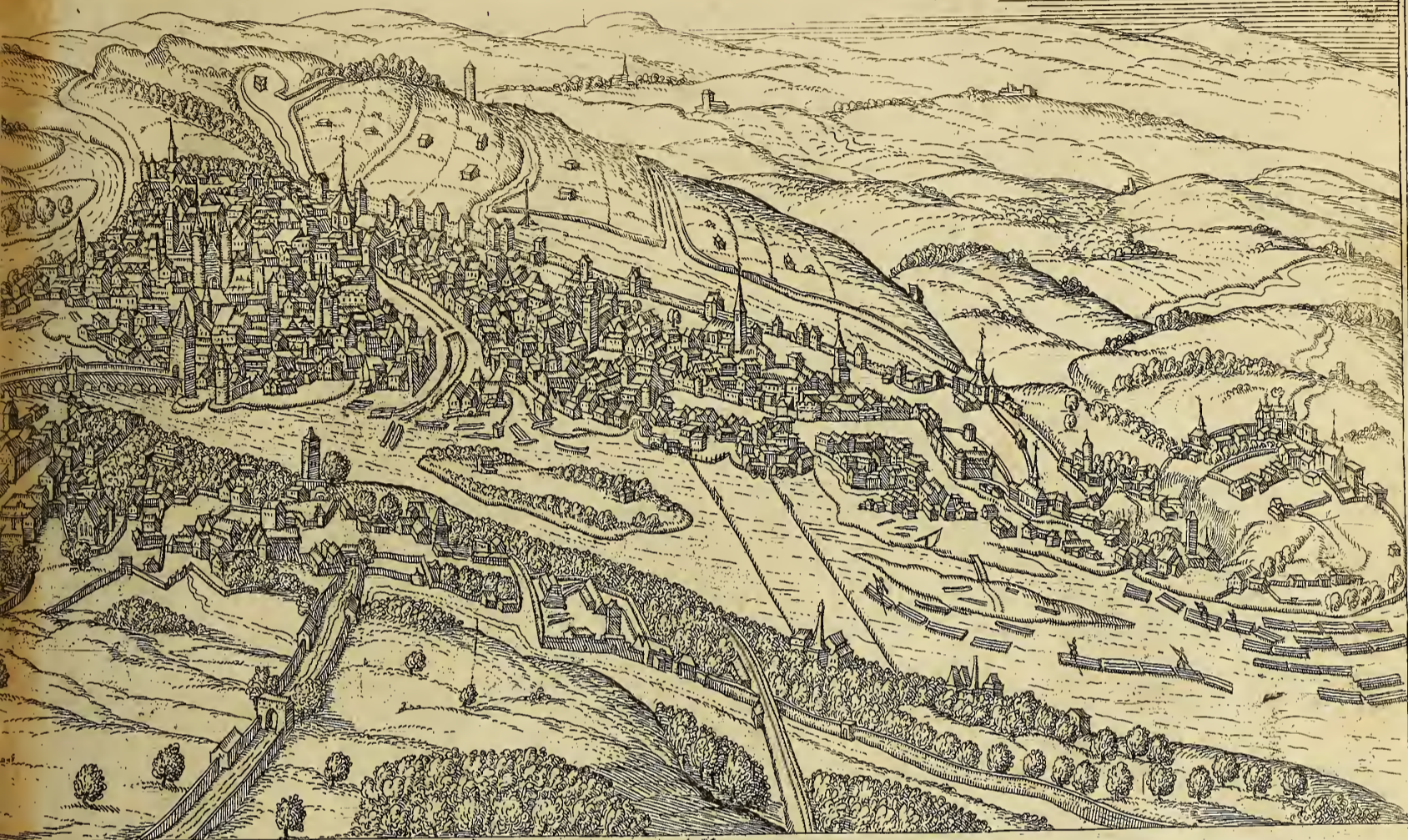
E G



*EGRA orbs à fluuio, cui  
adiacet, dicta, olim imperio Ro:  
mano, hodie verò Bohemia  
regno subiecta: Ptolemæo No:  
nosgada vocatur*

HEMIAE  
S ACCV  
XPRESSA.

G A.



R A.



Cum Privilegio

RPJOB

# PARTHENOPOLIS MAGDEBURGV M.



MAGDEBURGV M. olim Parthenopolis, à Venere Parthenia, quæ ibi colebatur, sic dicta, Metropolis ac primaria est vrbs Saxonix, sita ad Albim fluiuium. Venetis simulachrum in curru stantis, cum tribus Gratijs hîc colebatur, vnde nomen natum est loco, vt Parthenopolis, id est, puellarum vrbs, dicitur, quod & Magdeborg, vox Germanica, sonat. A Ioanne Capnione viro vndecunque doctissimo, Dmo adum Pyrgum dictum: dicitur autem à Græca dictione, Dmoades enim puellas ancillares Græci ferunt, quas per Aphæresim, seu Endiam, prima litera sublata, Maid dicimus, & πύργον pyrgum Burgum, vt πύξος buxus. Hæc ille. Aeneas Syluius Magdenburgensem vocat, & Virginopolim metropolitica insignem urbem inter Saxones, opibus & autoritate memorabilem scribit. Ligurinus Virginis urbem dixit, ἀπὸ τῆς παρθενικῆς, ἢ παρθένου, id est, à virgine, ἢ ἀπὸ τῆς παρθενῶνος virginum habitatione, ἢ τῆς πόλιος ciuitate. Ptolemæus μωεσίον, si litera non est falsa, libro secundo, hanc urbem Moeuium dixit. Hanc ciuitatem Otto primus condidit, ductu eius coniugis Edithæ reginæ, regis Echtmundi Anglorum filix, quæ ibi & sepulta est, inquit Lupoldus cap. XIII. Otto Magdeburgum auxit, & ibi requiescit, vt scribit Otto Frisingensis lib. 6. cap. 20. Hactenus Franciscus Irenicus. Hæc inclyta vrbs, Imperatorum Pontificumque honesta sedes, tres in partes diuiditur, estque munita mœnibus, ac propugnaculis, turribus quoque ac fossis excellit. Sunt in ea magnificæ domus, perpolitæ plateæ, ampla & ornatissima templa. Imprimis verò nobile illud D. Mauritij fanum, ex quadrato lapide structuræ magnificentia conspicuum, Ottonum Cæsarum insigne opus. Magistratus ius ciuile Romanorum, Saxonica lingua conscriptum, non sine reuerentia custodit, quod Caroli magni auctoritate firmatum tradunt, eoq; in decisione causarum vicinæ gentes recurrunt, magna & venerabilis earum legum auctoritas habetur. Est in hac ciuitate summo ingenio elaborata Rolandi imago, qui Caroli ex sorore nepos fuit, præstans fortitudine vir, & post ingentem hostium cædem in prælio, cum de Hispania victa exercitum in Galliam reduceret, à Vasconibus interiisse dicitur. Hic est Rolandus, qui (vti fama est) tempestate sua corporis robore & animi magnitudine longè alijs præstitit, cuius fortia facta per vniuersum orbem celebrantur. Carolus Magnus celebrem hîc Episcopatum instituit. Confecto enim Longobardorum bello, potentissimo Rege capto, nullam moram interponendam putauit, quin in Galliam confestim rediret. Saxonicum quippe intermissum bellum eum domum reuocabat. Saxonum gens longè maxima erat, ac etiam bellicosissima penè Germanorum omnium. Hi falsos colentes Deos, cum neq; diuini, neq; humani iuris quicquam pensi haberent, nihil æquè ac religionem Christianam, hominesq; ei deditos, oderunt. Proximi erant Francis, cum quibus continenter bella gerebant. Hæc palma, cum quasi diuino munere, Carolo Magno reseruata videretur, sic renouatum est cum Saxonibus bellum, quo nec maius yllum, nec grauius diuturniusque à Carolo gestum fertur. Tres enim & triginta annos cum ferocissimis gentibus certatum constat. Tandem penitus Saxones victi, se, suaq; omnia potestati Caroli permisere. Victis, impositæ leges, vt patrijs cæremonijs, falsisq; dijs posthabitis, Christianam fidem profiterentur, magnum numerum obsidum darent, modicis terminis septi. Et ita tota reformata Saxoniam, decem Episcopatus in ea instituit, quorum omnium celeberrimus fuit Magdeburgensis, cuius sedes ex primitiua fundatione in Styde fuit, tum ad Valersleue, tertio in Vrese translata. Tandem per Ottonem primum, Anno salutis tricesimo supra nongentesimum ad Magdeburgum mutata, eiusque auspicio in primatum Germaniæ sublimata. (Hæc ex magno Chronicorum codice anonymo) Quanquam tamen Saltzburgensis, cæteri que Archiepiscopi Electores, primam hanc dignitatem Antistiti Magdeburgensi non tribuant, vt Krantzius in Metropoli tradit. Fuit primùm in Magdenburch munitissimum arcis receptaculum, circumpositis casalibus piscatorum, in morem vici, aut oppidi non clausi. Arci præerat nobilitas Burggrauiorum, qui origine Saxones, an VVandali fuerint, incompertum est.

Hoc constat, post Ottonem, iussu Imperatorum, erectum ibi Burggrauiatum, numeratumque inter quatuor Burggrauiatum Imperij.

MAGD



MAGDEBURGVM,  
A VENERE QVÆ  
HIC QVONDAM COLE-  
BATVR PARTHENO-  
POLIS DICTA, metropo-  
litica Saxonice vrbs, opibus &  
authoritate memorabilis, per au-  
gusto murorum ambitu, & Al-  
bis fluuij vicinitate,  
illus fris



RGVM.



Cum Privilegio

RPJCB



# NURNBERGA.



**N**URNBERGA, vrbs tota Germania & Europa celeberrima, Emporium Germaniæ amplissimum, magnificisque operibus publicis & priuatis ornata. Arcem habet Regiam in colle vrbi imminente sitam vetustissimam, ex qua in urbem & extra patet prospectus, à qua ciuitati nomen inditum putatur. Vetusti codices eam arcem Castrum Noricum appellant, quod vrbs hucusque pro custodia habuit. Pius. II. in Europæ descriptione, dubium esse inquit, Norimberga Franconiæ an Baioariæ cedat. Interluit urbem amnis Pegnicus, cum multis pontibus lapideis duas vrbs partes coniungentibus. Est autem in agro sterili & arenoso condita, atque ob eam rem industrio gaudet populo. Omnes enim plebei homines sunt opifices ingeniosissimi, aut plerunque negotiatores prudentissimi, repertores & magistri subtilium operum, quæ hominibus non parum conducunt. Et licet hæc ciuitas non sit peruetusta, cum nulla in ea antiquitatis inueniantur vestigia, nec à veteribus mentio de ea fiat, tamen castrum eius est antiquum. Hæc Munsterus. Vide etiam Chronica Argentoratensia, Celtem Poëtam, qui Nurnbergam eleganter descripsit, & Aenæ Syluij Europam.

## VLMA.

**V**LM A insignis Sueuiæ ciuitas, ad vltiorem Danubij ripam sita, vbi Hylerus & Blauus amnes Danubio miscetur, redditurque inde idem Danubius nauigabilis. Putatur autem ab vlmis seu vlmētis hoc nomen adepta, quod scilicet constructa sit in terra vligine plena, & apta vlmētis. Olim Abbati Augiæ maioris parebat, ad quem Caroli Magni donatione peruenerat Anno salutis D. C C C. X I I I. Sed ab ista iurisdictione circa tempora Friderici tertij, libertatis amore, Vlmenfes sese exemerunt. Magnificum est in hac vrbe templum, tanto sumptu ædificatum, vt eius impensæ nonies centena millia aureorum superasse dicantur. Incolæ partim ex mercatura, partim ex opificijs viuunt. Panni genus faciunt, cuius tela linea est, intextum bombycinum, seu gossapinum, Barchat illud vocantes: faciunt & totum lineum, quod Golsch appellant. Compertum est apud Vlmenfes, vtriusque generis pannos parari quotannis centum millia, qui ad remotissimas nationes transfuehantur, & maximè bis in anno ad Emporium Francfordense. Hæc ex Munsterio delibauimus.

## SALTZBURGVM.

**I**VVAVIA Saltzburch dicitur à iuuando. Nam Germanos Iulius Cæsar aggressurus, in faucibus montium arcem munitissimam extrui curauit, vt milites ex ea refugium, & satellites iuuamen haberent: & inde Castrum iuuauense, Germanicè Helffenberch, appellatum est. Fluuius quoque cui adiacet, Iuuarius dictus, arci nomen dedisse à quibusdam putatur, à quo & ciuitas Iuuauia dicta est. Ptolemæo ex sententia Auentini Poedicum appellatur. Habet paludes, planiciem, colles, & montes. Paludes præbent pascua, montes aucupia, & venationes. Eam Attila Hunnorū Rex destruxit, & à Roberto Saltzburgensi Episcopo restaurata est, Anno Domini D. L X X X. Franciscus Irenicus ex quinque Episcopatibus Bauariæ, Saltzburgensem primum vocat, eiusque urbem Cathedralē: quam Aeneas Syluius Metropolitanam urbem opibus & auctoritate memorabilem dicit. Vide Munsterum, Irenicum, & Annales Argentoratensium.

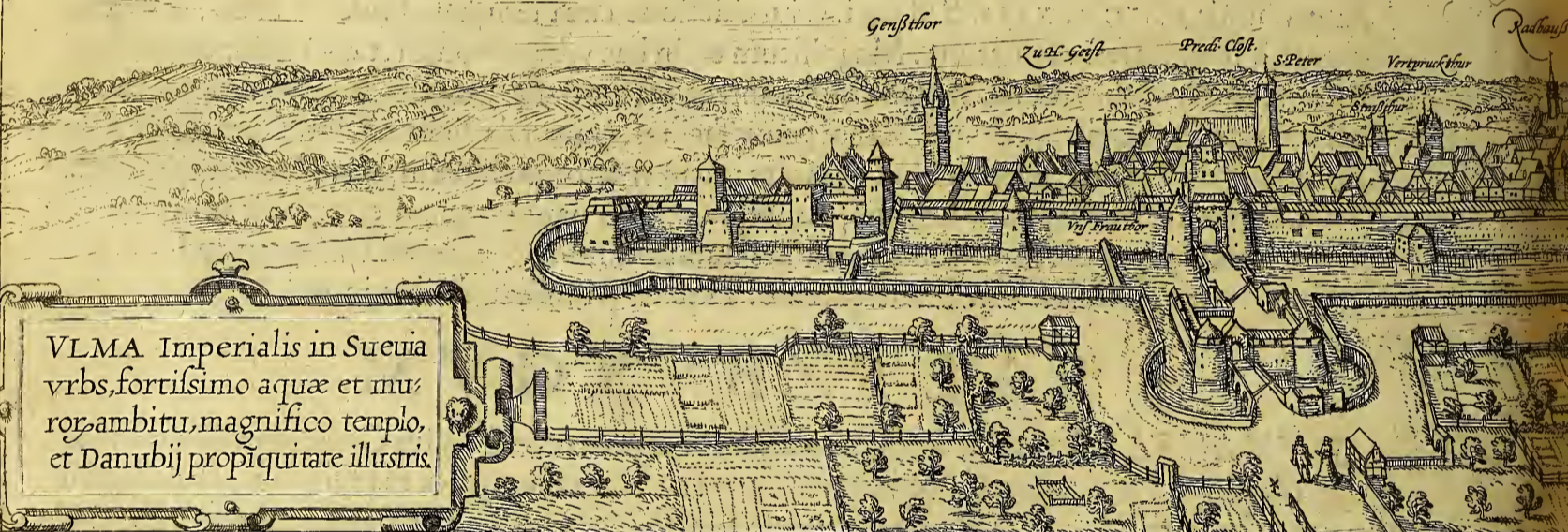
## LINDOIA.

**L**INDAVIVM, seu Lindoia, oppidum Imperiale, situm in insula Acromi lacus, aquis undique & fluctibus circumdatum, nulla sui parte continentem tangit, nisi vbi lapideo ponte, qui ducentos nonaginta passus in longitudine habet, terra annectitur. Locus est admodum amœnus & salubris, ventis omnibus peruius, aquam fontanam & viam, agrum circum circa fertilem, necnon omnia quæ ad victum pertinent facile comparatu habes, adhuc ædificijs satis splendidis ornatus, nulli non negotiatorum generi opportunus existens, natura firmus, aduersus inopinatas hostium incursiones tutus: in cuius Occidentali lateri haud minor ambitus, adhuc magna vinearum copia colitur: & spatium illud mœnibus & fossa, duabusque tum portis tum sublicijs pontibus à præfato oppido discretum, Insulae nomen ex antiquo, etiam apud vulgus, obtinet, in quo hodie piscatores solum, nauiumque architectones cum paucis aliquot textoribus habitant. &c. Achilles Gassarus Medicus fuscè hoc oppidum apud Munsterum describit.

NVRNBERGA florentissimum Germaniæ Em-  
porium, Reipub. optima politia illius fr̄, Et in  
Burgraviat. S. Imp̄ij ordine, alt̄, dignitatis locū  
habet



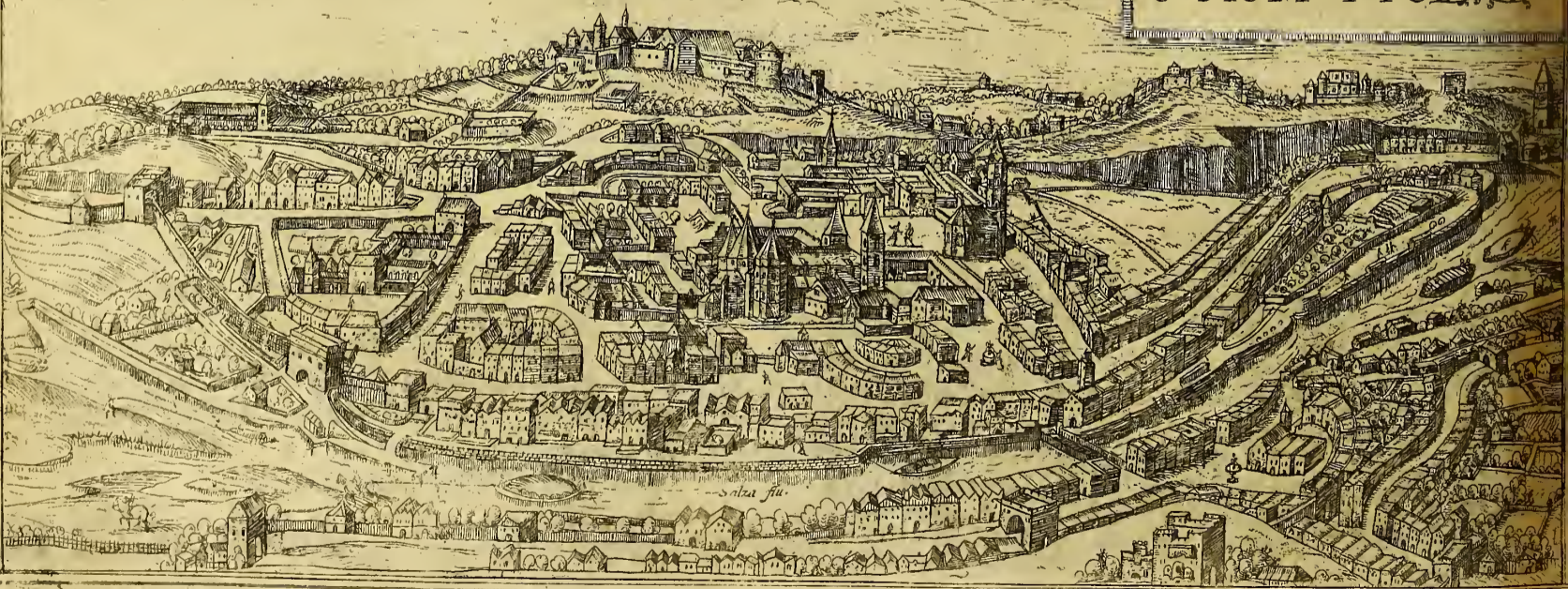
V L M.



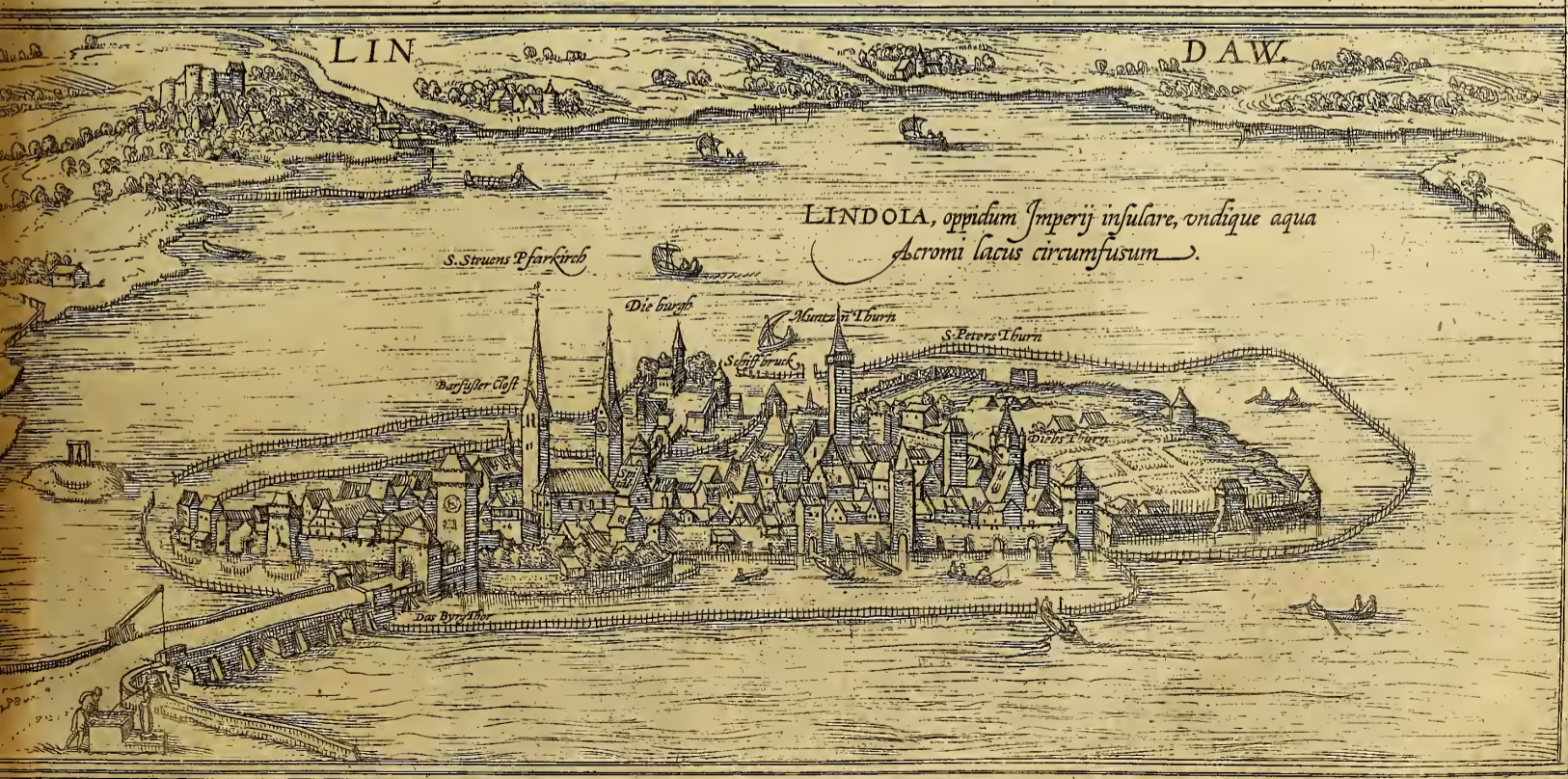
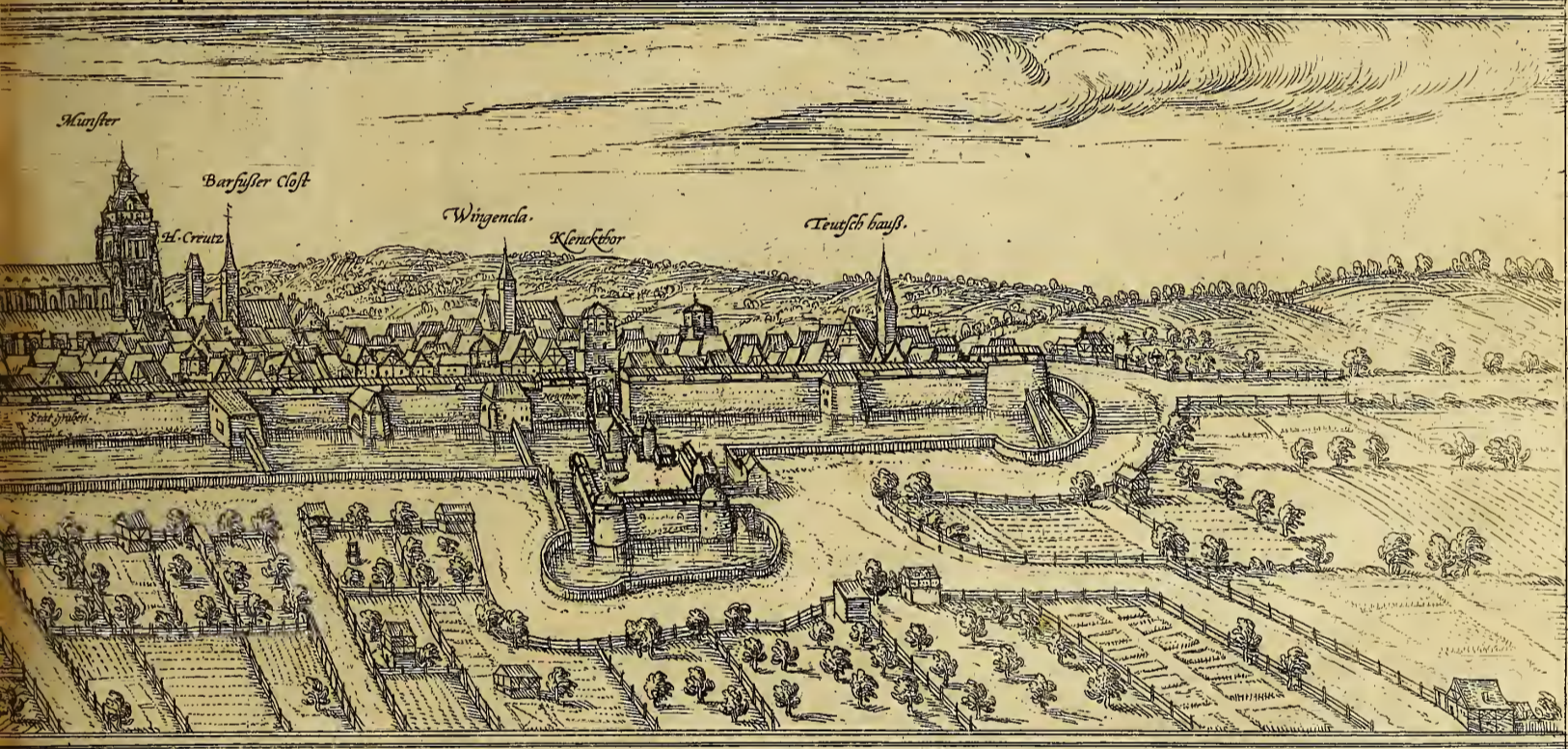
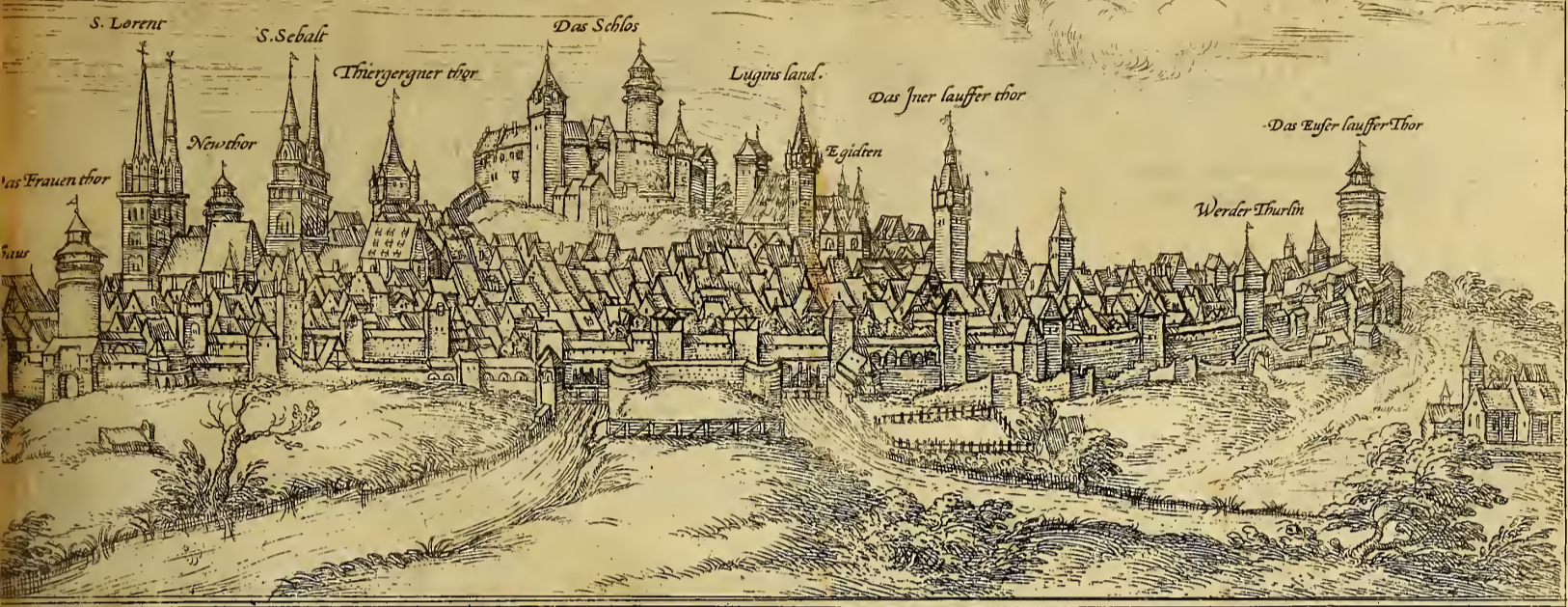
VLMA Imperialis in Sueuia  
vrbs, fortissimo aquæ et mu-  
ror, ambitu, magnifico templo,  
et Danubij propinquitate illustris.

S A L T Z B U R G.

VRBIS SALISBURGEN-  
SIS GENVINA DE-  
SCRIPTIO.



N B E R G.



RPJCB

# TYGVRVM.



**TYGVRVM** proximis aliquot seculis Thuregum dictum, vulgò Zurch, Heluetiæ vetustissima est vrbs, sita in amœno loco ad exitum lacus magni, qui hic desinit, excluditque anem Lindmagum vulgò Limmat dictum, quem haud procul à Glarona recipit, & diuidit urbem in duas ciuitates, maiorem & minorem, quæ tamen tribus coniunguntur amœnis pontibus, in quibus frequentes ciuium fiunt deambulationes. Solum per circuitum ciuitatis est valde fœcundum feraxque vini, & frumeti plurimi. Frumentarium habet forum amplissimum, in quo ingens frumeti copia hebdomadatim diuenditur. Incredibilem piscium copiam Lacus Tygurinus huic vrbi suppeditat.

## VRSINA.

**VRSINA** ciuitas, vulgò Berna Heluetiæ, si annos numeres non admodum vetus est, si situm & cultum, si mores & ciuilitatem, si leges & instituta, si potentiam ac virtutem cognoscas, nulli urbium cedit. Eam Bartholdus dux Zeringensis construxit, & ab vrso in venatione capto denominauit. Huius ciuitatis situs est in peninsula, quæ facit Arola amnis nauigabilis, solum habet omnium rerum, præterquam vini, ferax. Tres item plateas ab Oriente in Occidentem decenti ordine perpetuas, & quia hæc vrbs ab vrso nomen accepit, solet perpetuo aliquot vrso nutrire.

## LVCERNA.

**LVCERNA** ratione monasterij in formam oppidi paulatim excreuit, nomenque quorundam opinione obtinuit à magna turri in exitu lacus, ex qua olim nocturni ignes nauigantibus præluxerunt. Ciuitas est satis amœna & elegans, cõmune emporium Suetensium Vranorum & Transiluanorum. In ipsa Lucerna Vrfula fluuius manat ex lacu, haud secus, quam Constantiæ Rhenus ex lacu Podamico.

## VRSELLA.

**VRSELLA** quartum in syluanorum fœdere obtinet locum, situ & natura loci oppidum munitissimũ. Habet enim à meridie Gothardi montem, ab ortu Crispaltum, ab occasu frigidissimum illum, & ascensu difficilem, Furcam, hoc est, montem bicornum, à septentrione lacum Lucerinum respicit. Celebri Heluetiæ fluuio Vrfa, vulgò Rufs, alluitur.

## SVICIA.

**SVITIA** oppidum vniuersæ Heluetiæ nomen communicat, nam ab ijs primum ædificatum est, qui nouis quærendis sedibus ex Sueciæ regno, huc profugerant. Ex tribus pagis est vnus, qui contra nobilium insolentiam fœdere coniuuati fuerunt, robustos belloque potentes homines edit, qui frequenter hostibus incusserunt terrorem. Ex ijs rebus quæ terra compascua ex se fundit, fere omnes vitam sustentant.

## SYLVANIA.

**SYLVANIA** liberæ conditionis pagus, mutuo societatis fœdere Suiciæ & Vranæ iunctus, Anno salutis M. CCC. XV. Naturali Alpium vallo circumseptus, pascua habet amœna, pecoribus alendis perquam idonea, unde magnas opes Syluanæ incolæ percipiunt. F. Nicolaus summæ pietatis eremi cultor hic vixit, cuius vitæ Ioannes Stumpfius, Henricus Vvæste, & alij descriperunt.

## TVGIVM.

**TVGIVM** vulgò ZVG ciuitas eiusdemque nominis regio versus septentrionem, Suietiam vicinitate attingens. Lacui adiacet cui à ciuitate nomen Lacus Tuginus, qui ad Meridiem versus Artense oppidum extenditur, vnde Miconio lacus Artensis dicitur, bellicosos producit, quos Glareanus ob singularem animi constantiam Camillos nominat. Agrum compascuum, vini, frumenti que feracem habet, Eius cultores Tugini, Straboni vero lib. 7. Toygeni dicuntur, qui cum Tygarinis & Cimbris inito fœdere Romanis se opposuere. Plutarchus in vita Marij, & Eutropius lib. 5.

## GLARONA.

**V**Allis ista atque regio Latine **GLARONA** vulgò Glaris dicitur. Eius regionis caput Glarona altissimis cingitur montibus, Vranorum montana, ab occasu autem Suicerorum montes attingit. A Septentrione olim clausa fuit muro extenso per transfuersum vallis à monte ad montem. Confœderauit se reliquis Heluetijs anno Christi M. CC. LII. Viuunt incolæ lacte, casœo, butyro & carnibus, pisces lacus, aues & carnes ferinas, syluoli montes subministrant. Natus hic est Henricus Glareanus Laureatus Poëta & Mathematicus insignis.

## BASILEA.

**BASILEA** vrbs inclita, ex Augustæ cineribus instar Phœnicis orta, vtramque Rheni complectens ripam, maiore Basilea in litore Gallico, minore vero in Germanico sita. Maior vallem occupat à Meridie versus Septentrionem inter duos colles ad Rhenum desinentes extensam, fluuioloque Byrsica irrigatam, minor vero fundum habet planum, liberrimo recreatur Basilea aëre, solum fœcundum, scaturigines multorum fontium, concursus multorum amnium Rheni, Byrsæ & Vviese. Pio II. institutore celeberrimam habet vniuersitatem. Accuratè hanc urbem descripsit Ioannes Stumpfius.

## FRIBVRGVM.

**FRIBVRGENSIS** ciuitas apud Nuitones sita, vulgò Nuchtland, qui terræ tractus hodie Vchtland appellatur, à Bertholdo principe Seringense ædificata mirabilem situm obtinet, partim enim imposita est monti præcipitibus petris suffulto, partim iacet in valle accliuis montibus clausa, circumfluitque montem in imo per desidentem ciuitatem amnis quidam mediocri magnitudinis. Prætorium situm est in præcipite rupe, vbi olim arx fuit à qua temporum successu creuit ciuitas ipsa supra & infra. Oppositi montes sustentant mœnia, tametsi in orientali monte nullæ fere domus præter munitiones existant. Quocunque pergis in ciuitate, est tibi vel ascendendum vel descendendum. Profert terra omnia necessaria præter vinum.

## SOLVTVRVM.

**C**iuitas Soluthurensis vna ex præclaris & vetustissimis Heluetiæ ciuitatibus ad Arolam fluuium auriferum sita, quæ paulò post Treuerim constructam existimant. Antonino in Itinerario Soluthurum vocatur, qui vero eam scribunt Soluturum, putant eam sic dictam ab antiqua turri, quæ adhuc in medio ciuitatis videtur, vt sit idem quod solis turris, sita est in agro plano & satis culto, nisi quod ægrè fert vites. Reliqua omnia abunde fert tellus.

## SCHAPHVSIA.

**SCHAPHVSIA**, vulgò Schaffhusen, Miconio Probatopolis, Platina Schaphusa, Glareano & alijs, Arietis vrbs dicitur. Quod Stumpfius omnino improbens Schaphusam à Schafa denominari asserit, hic enim nauiam statio erat, quod nullæ omnino vltra Schaphusam, ob atrocem spumantemque, cataractam septuaginta quinque pedes altam descendere poterant. Oppidum est ad dextrum Rheni latus elegantissimũ, tertio Rheni ponte Heluetiorum terræ coniungitur, rebus omnibus necessarijs, & limpidissimis abundat fontibus. Amplissimũ Benedictinorum cœnobium, Anno Domini M. LI. fundatum, huius oppidi magnificentiæ occasionem dedisse dicitur.

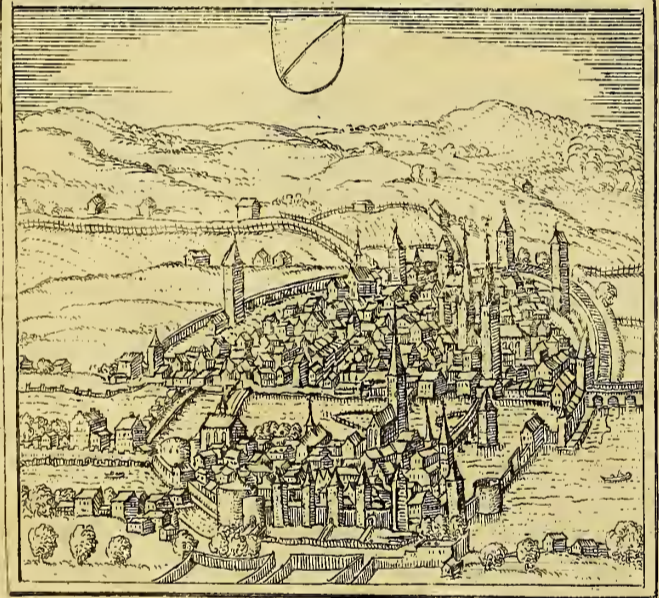
## APPENZELLA.

**APPENZELLA**, quasi Abbatum cella, habuerunt enim hic Benedictinæ societatis Abbates arcem, Clanx nominatam, tutissimum quouis tempore refugium, quorum auctoritas paulatim adaucta, non huic tantum pago, sed vniuerso territorio appellationem dedit, quod Marti atque Bellonæ consecratos homines producit, eamque ob causam ad Helueticum fœdus, Anno salutis M. D. XIII. admisi, Decimum tertium in ordine locum obtinent.

DECEM ET TRIA LOCA CON



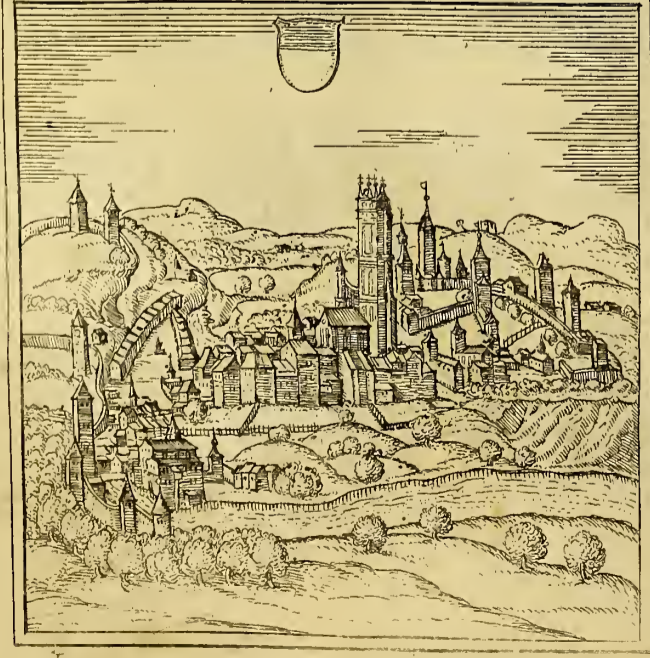
TYGVVRVM M. CCC. LI. *Zurich*



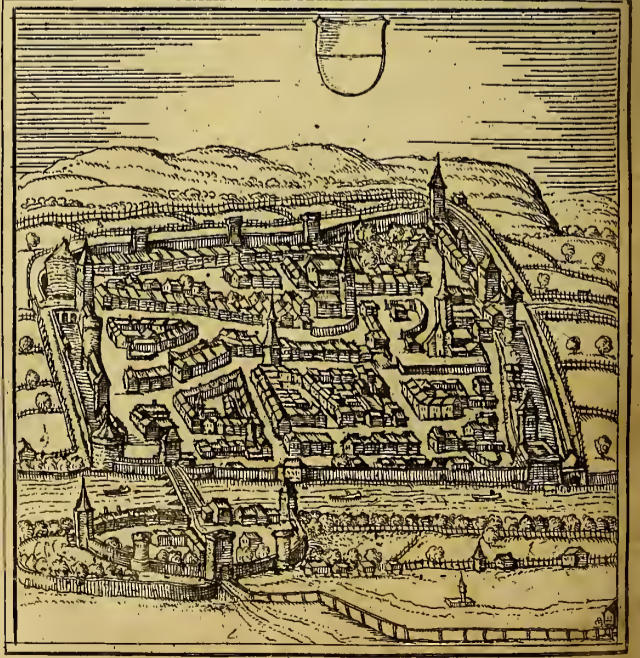
CIVITAS VRSINA M. CCC. LIII. *Sern*



FRIBVRGVM. M. CCC. LXXXI. *Fryburg*



CIVITAS SOLOTVRENSIS. M. CCC. LXXXI. *Solothurn*



FEDERATORVM HELVETIAE.

399

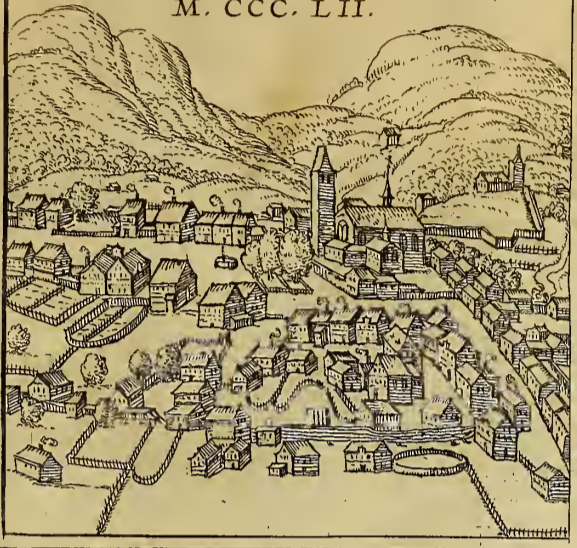
I.



GLARONA *Glaris*



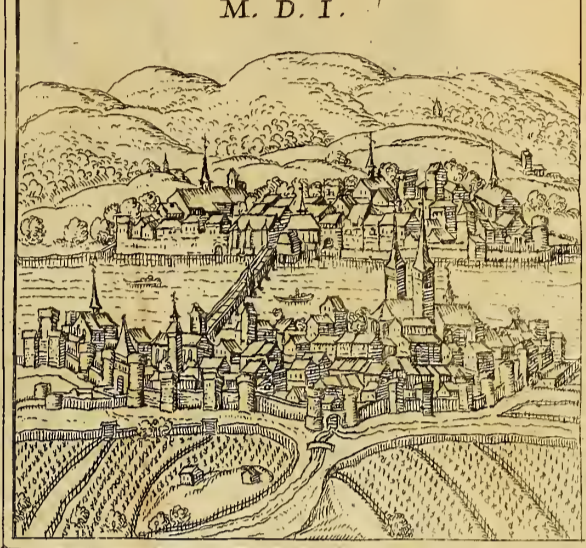
M. CCC. LII.



BASILEA *Basell.*



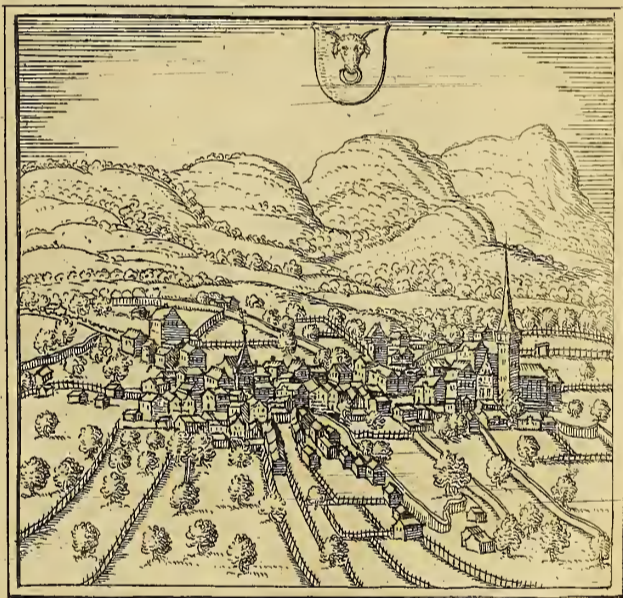
M. D. I.



LVCERNA M. CCC. XXXII. *Lucern*



VRSELLA. M. CCC. XV. *Uri*



SCHAPHVSIA M. D. I. *Schaffhusen*



APPENCELLA. M. D. XIII. *Appenzell*



Cum Priuilegio.





# ARGENTINA.



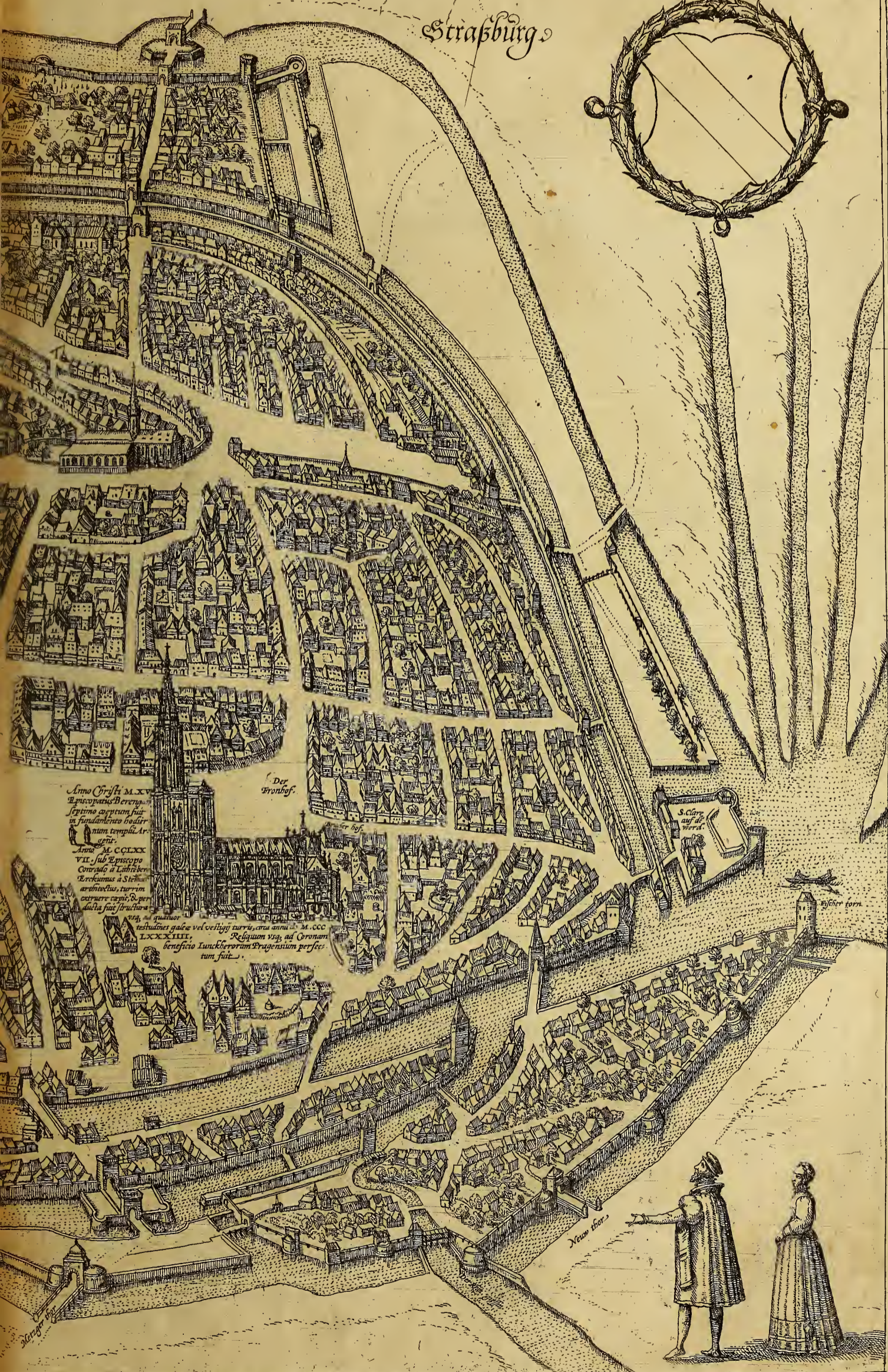
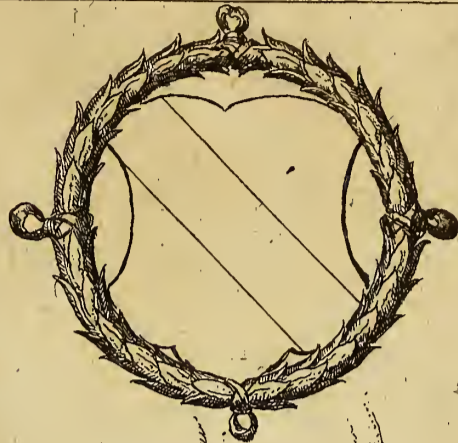
ARGENTINA, ciuitas vetustissima, ac permagnifica, Argentuaria dicta, apud Heluetios prope Rhenum sita. Cùm Treueris Metropolis Belgæ pouinciæ, temporibus Abrahæ construi cœpta sit, inde potentatu aucta, hæc vrbs primò sub dominio Treuirensium fuit, quam postmodum Iulius Cæsar, cùm vniuersam Prouinciam Heluetiorum, & Heduorum, traiecto Rheno fluuio subiecit. Cui Consulem, & Quæstorem dedit, qui in ea vrbe Cameram Romanorum pro tributis soluendis perfecerunt, inde nomen Argentinæ assumpsit, qui vsque ad Imperij inclinationem ibidem perstiterunt. (Quod tamen plerisq; minùs verum videtur, vti Munsterus asserit) Attila postea egressus de Sicambria, primò Illiricos inuasisse dicitur, deinde omni penè Germania peruagata, ac cunctis ciuitatibus & castris, quæ occurrebant, subuersis: intrauit tandem in regnum Constantiæ, cui Sigismundus Rex, eiusdem terræ Princeps, circa Basileam, cum exercitu magno occurrit, quem Attila, cum omni expeditione contrito & fugato suo dominio, subiugauit. A loco illo egressus Attila, iuxta Rhenum Argentinam ciuitatem munitissimam, quam nullus Romanorum Cæsar penitus expugnare potuit, obsedit, expugnauitque, diruendo eius murum diuersis in locis, vt cunctis aduenientibus sine difficultate via libera, & patens introitus præberetur, edicens firmissimè, ne ipsius murus Rege ipso viuente repararetur, vt eadem ciuitas, non Argentina, sed propter viarum multitudinem, quas in muro eius fecerat, Strasburch vocaretur. Hactenus Argentinensium Chronica. Incorporata est hæc vrbs, inquit Munsterus, Imperio, numeraturque hodie prima inter liberas ciuitates. Abundat autem omnibus bonis, excellitque in opibus cunctas Rheni ciuitates. Habet miram vini & frumenti copiam, vtpote quæ situm habet in optimo fundo. Inueniuntur in ea vrbe aliquot centeni hortulani, qui annuatim magnum faciunt quæstum ex rapis, cepis, raphanis, napis, caulibus, papauere, alijsque hortalicijis, quæ foelicissimè ibi proueniunt, atque in tanta crescunt vbertate, vt nullus ei in Germania comparandus sit locus. Habet vrbs ipsa præter Rhenum, & alios multos accurrentes amnes. Ab oriente enim venit ex Martiana sylua Kintzgu fluuius, qui secum magnam adfert vim trabium ædificij aptarum. Ex Sungoia atque ab austro, affluit Illa, amnis: Et ab occidente Bruschus, qui ciuitatem in duas impares tamen diuidit partes. Est quoque in hac vrbe, nobile & ingens quoddam opus, cuius simile nec in Germania, neque in Italia aut Gallia inuenitur, nempe sumptuosissima illa turris, quæ anno Christi M. CC. LXXVII. inchoata est, atque XXVIII. annis ferè vsque ad fastigium consummata. Hæc ab ipsis fundamentis vsque ad supremum culmen, quadris, & pulchrè figuratis lapidibus est erecta, vbique aëri, & vento peruia, patetque ascensus eius quatuor cochleis. Vbi verò crassities eius in fastigium incipit acuminari, ibi octo consurgunt cochleæ: Supremus nodus, qui inferiùs vix modij magnitudinem habere videtur, tantus est, vt capacitas eius recipiat V. aut VI. personatos homines. Longitudo eius habet pedes geometricos D. LXXIII. Hæc Munsterus. Potentissima hæc vrbs, à S. Materno B. Petri discipulo, eiusque socijs Valerio & Euchario ad Christi fidem conuersa est, deinde, circa annum Domini CCC. XXX. Arrianismo, quemadmodum aliarum Rhenanarum vrbes, infecta, ab Episcopis tandem Metensis Ecclesiæ in pristinam veritatis viam reducit. Anno Christi D. VIII. primum templum in hac vrbe conditum est, à Clodouæo Galliarum Rege. Tum temporis Argentina Metensi Episcopatu, quoad Ecclesiasticam iurisdictionem, suberat: ac demùm Moguntino Archiepiscopo à Carolo Magno subditur. Institutus autem est atque fundatus à potentissimo Galliarum Rege Dagoberto, &c.

# ARGENTORATVM.



ARGENTORATVM, cuius  
ob antiquitatem Ptolemeus, D Hieronymus, Orosius, Eutropius, Marcellinus, et alij meminere, Alsaticæ Metropolis, apud præterfluentem Rhenum, alijs, Argentina, aut, si quis ex re, nomen commutare velit, Aurentina, sed vulgo Strasburgum dicta; vrbs virtute, mansuetudinum prudentia, ac integritate, honestis studijs, ac nobili schola inclÿta.

Strasburg



Anno Christi M. XV.  
Episcopus Berengarius  
septimo septimo fuit  
in fundamento hodie  
nunc templi Ar-  
genti.  
Anno M. CCLXX  
VII. sub Episcopo  
Conrado à Lubben  
Reverentissimus à Strab-  
urgi archidiaconi, turrim  
occurere cepit, de per-  
ducta fuit structura  
vig. ad quatuor  
testudines galice vel vestigiij turris, circa annu. M. CCC  
LXXXIII. Reliquum vig. ad Coronam  
beneficio Lunckherorum Pragensium perfec-  
tum fuit.

Der  
Fronhof.

Sclars  
auf  
der  
Werd.

Wischer torn.

Newn thors

Der  
Wald



RPJOB

# HEIDELBERGA.



HEIDELBERGA, ad Neccarum sita, Illustrissimorum Principum Comitum Palatinorum Rheni sedes, Ptolemæo, vti putatur, Budoris : Nomen oppido datum existimant, à Gentium colonia, quæ ante multos annos hîc habitasse, multis indicijs conuincuntur. Vocant enim Germani, gentilem hominem, Heiden. Vel, vti Franciscus Irenicus, à nigrorum vacciniorum, Teutonicè Heidelber, multitudine. Olim Vangionum imperio subdita, solum habet rerum omnium ferax, vini boni, frumenti, fructuum arboreorum, & castanearû. Est & florentissimum Heidelbergæ gymnasium, à Marsilio, primo Rectore primitus institutum, & à Ruperto Palatino, Anno M. CCC. XLVI. multis priuilegijs donatum. Mons illic omnium sanctorum, olim arcem præ se tulit. Referunt templum illic fuisse, quod Græci vocant τὸ ἁγίον, vbi antiquitus, omnes dii colebantur. Oppidum hoc Volaterranus lib. 7. Ettelburg vocat, corrupto nomine, linguæ Germanicæ ignarus. Hæc Franciscus Irenicus.

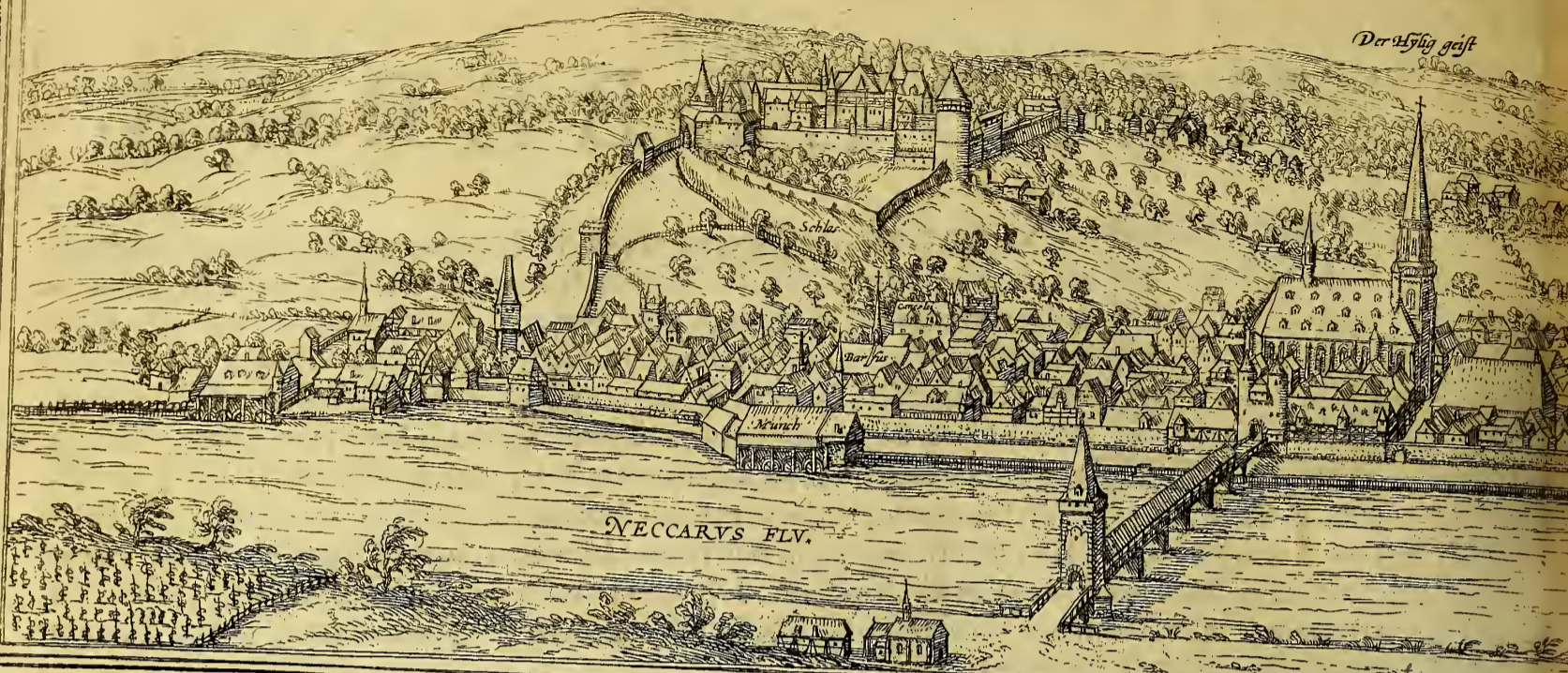
# SPIRA.

SPIRA recens vetustæ ciuitatis nomen, quod hac ratione obtinuisse putatur. Rudigerus Episcopus, ex clara Spirensi familia natus, hanc Nemetensem urbem adauxit, & pagum (Spira) tum extra muros, ad eiusdem nominis fluuiolum situm, mœnibus inclusit, ac totam urbem, iam amplam atque magnificam, turribus, ac fossis egregiè munitam, Spiram, ab adiecto pago ac fluuio, nuncupauit, Anno salutis M. LXXXIII. Sic yetus vrbis appellatio exoleuit, & noua illa, in hunc vsque diem vsurpata, in consuetudinem venit. Hoc tempore episcopatu in Imperio celebris. Ab Imperatore Conrado II. Francorum Duce, tanta munificentia aucta, & illustrata fuit, vt secundus Nemetensium fundator dici meruerit: Nam insignem illam, ac longè amplissimam Basilicam Spirensis, quæ in hodiernum adhuc diem conspicua, & multorum Germaniæ Imperatorum, & Imperatricum habet augustissima Mausolæa, in honorem B. Virginis : & præclarum S. Ioannis in summitate vrbis situm templum, foris que, & in agro Nemetum, ex castro suo Limpurg, in quo nuper adeo Conradum filiolum, ex præcipitio quodam decidentem amiserat : magnificum cœnobium maximis sumptibus ac impensis construxit. Venerandus in hac ciuitate Aduocatorum ordo videtur, qui in publico totius Imperij consistorio, à Carolo V. instituto, quod præcipuorum tribunalium appellationes diriguntur, Cæsareæ Maiestatis, Electorum, aliorumq; Procerum nomine, iustitiam administrant. Spirensium agri, optimo vino rubeo, quod Anserum pedes vocant, frumento, & amygdalis abundant. Memorabilem hanc urbem reddit, incomparabile Oliueti fanum, in ambitu maioris Basilicæ constructum.

# VVORMATIA.

VVORMATIA ad Rhenum, vetustissima Vangionum ciuitas, originem sumens, vti scribitur, à Treuirensibus, quibus tributum annuum pendit : Deinde Romanis, ad Attilam vsque subdita, ab eo, cum multis alijs Rheni vrbibus subuersa : iterum à Galliarum Rege Clodoueo instaurari cœpta, à Brunhilde Regina venustè illustrata est, ac Galliæ Regum sedes efficitur, qui castrum regium ibidem construxerunt, ea forte parte, qua nunc noua VVormatiensis curia conspicitur : quod tempore Caroli Magni, edax flamma, in fauillas redegit. Fuit & tunc temporis VVormatiæ Archiepiscopatus, qui anno incarnationis Dominicæ, DCC. XXIX. Moguntiam translatus, ita tamen, vt Episcopatus hîc manserit, antiquitate, cum reliquis Germaniæ certans. Aliquot hîc Concilia, & comicia celebrata fuere. Hæc partim ex Archiuis VVormatiens. partim ex Franciscus Irenico.

Der Hylig geist



NECCARVS FLV.

SPIRA celebris admodum Imperij & episcopalis in Germania ciuitas cuius olim incolae Nemetes et orbs ipsa Nemetum dicebatur. Arnolcho wesalio Neomagus et Nemetum atque Dangionum terminus fuit.



WORMATIA.



Nideck

S. Cecilia

Munster

Frauwen thurn S. Veltin

Augustiner closter

S. Andros stift S. Mang S. Iohani

Thunstift

S. Ruprecht

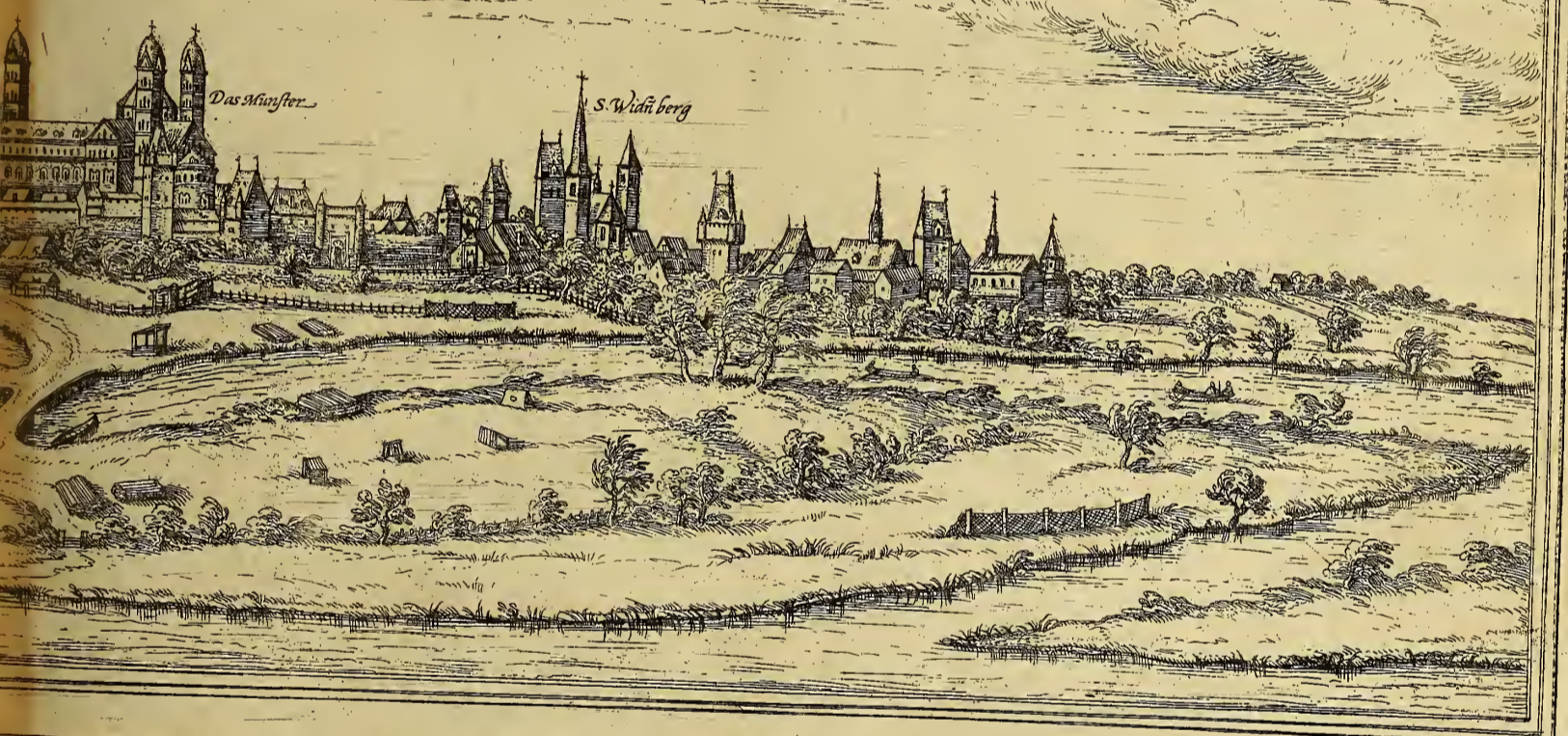
S. Paul stift

I D E L B E R G A.

Florentissima civitatis HEIDELBERGENSIS Palati-  
natus Metropolis iuxta Neccarum posita, situs et  
genuina pictura, tam arcem Illustrissimorum Principum  
Comitum Palatinorum Rheni, residentiam: quam reliqua  
illius loci insigniora aedificia pulchre intueri ob oculos stat-  
tuens.



P I R A.



WORNAÇA A veriffissima Vangionum civitas, ad Rhenum optimo et fertilissimo loco sita, unde et fabulis  
locum dedit, nimirum Barbararum, olim ingenuitatis ob agri fecunditatem saepius vexata, a Theodorico Verone-  
seni regis hoc loco Gigantes occidisse, qui horum regis consilium illuc extraxerat, in quem nulli plus erat, absq. capite per-  
culo subiret, que res nil aliud, qua a Gotis interfectis hic stunas, abasq. barbaras et crudelis nationes inuicem, tunc a  
Theodorico illo Gotico, rege, qui Veronenis cognominabatur, eo, quod Verona regni sui sedem elegerit. Quod autem horum nomen  
iste fabulatus, nisi significat Germaniam amoenissimo fere totius Germaniae loco, atq. adeo in medio illo fere sita esse, aut  
las Hunos, rex Theodorici Regis temporibus, qui multas alienatas provincias, tandem etiam ad Germaniam Galliasq. antea labar, hinc Theodo-  
rici Gothorum, rex, adit, ab Aetio Romano, consule occurrens, ipse ex tota Gallia Germaniasq. et ceteris, de supplicione militum, qui in  
funerariis habentur, satis constat hanc urbem olim Borbeconagum sive ut alij Brethomagus, dein Rustimania appellatam fuisse.







# FRANCOFVRTVM AD MOENVM.



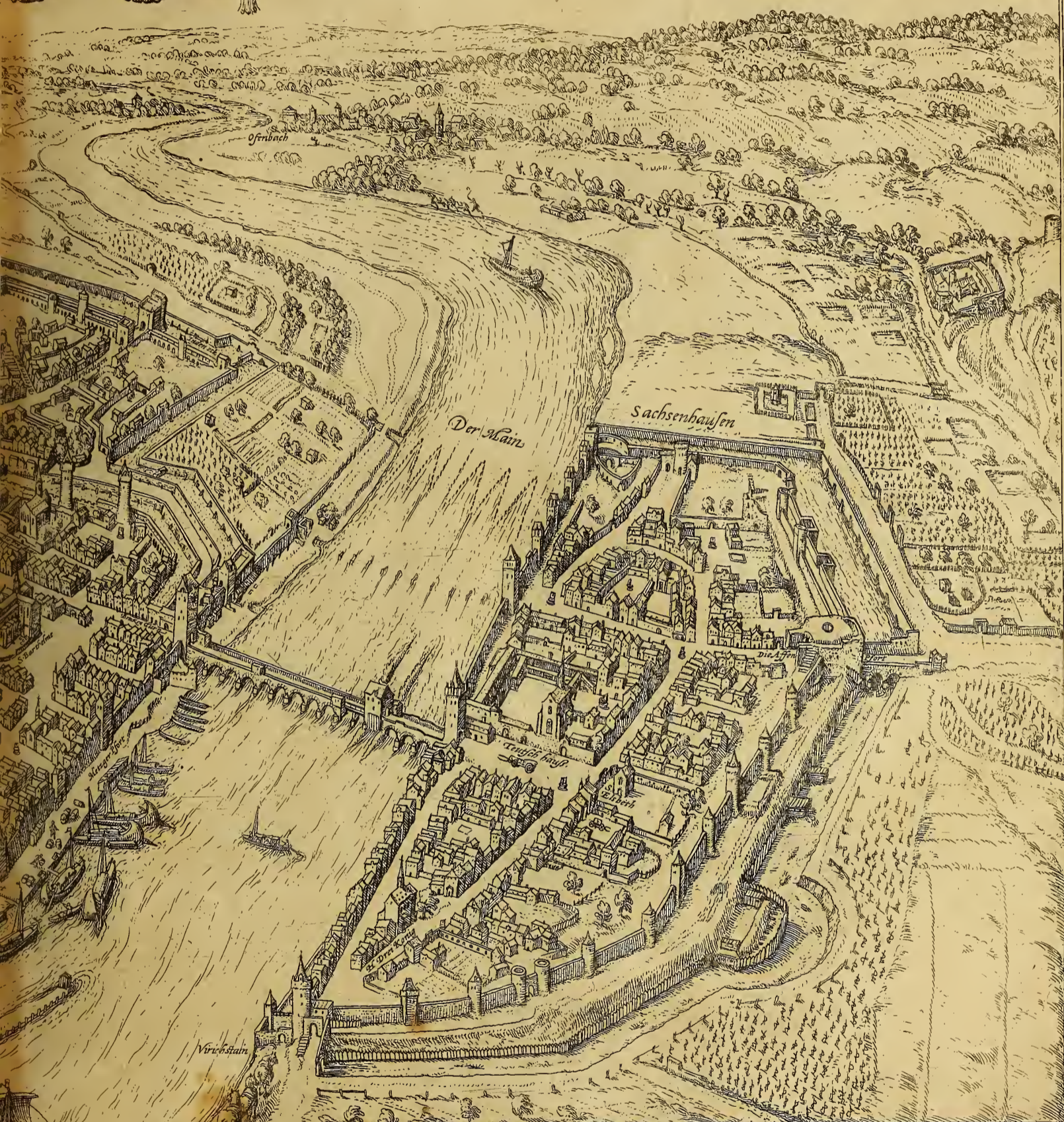
Ciuitas hæc in extremitate Franciæ orientalis ad Mœnum fluuium sita, nomen antè Helenopolis, ad Francorum vsq; in eam aduentū, obtinuit, à quibus postmodum Francofurtum, siue Francfordia, vel ab eius instauratore Franco, Regis Marcomiri filio, appellata fuit. Ab antiquis temporibus Imperialis ciuitas extitit, electioni noui Imperatoris consecrata: Primus ibi Arnolfus Imperator est designatus. Interfecit hanc urbem Mœnus fluuius magnus, & nauigabilis, qui in monte Vichtelbergio scaturiens, per Francorum terram delabatur, ac multos recipiens amnes, nobile hoc emporium alluit, & ex Moguntia oppposito, Rheno commiscetur. Hunc traiectum ac vadum Mœni, Franci olim sub Carolo Magno possidebant, à quo ciuitati Francofurdianæ per eam occasione nata, datum esse nomen, plerique existimant. Cum tamen constet, hanc urbem, etiam antè Caroli Magni tempora, iam olim Francofurti nomen obtinuisse. Altera ciuitatis pars, & ea quidem maior, atque splendidior, Francofurtum: Altera autem, quæ & ipsa muris, ac foueis cingitur, Saxenhausen, hoc est, Saxonum domus, vocatur. Vtraque autem præstantissimi & arcuati operis ponte, longa serie constructi, iungitur, eiusdemque Amplissimi Senatus gubernaculis regitur. Ciuitas hæc nundinaria, & quasi commune, non modò Germaniæ, sed totius Europæ Emporium est. Certis siquidem anni temporibus, in Quadragesima nimirum, atque Septembri, negotiatores huc ad celebrem mercatum, ex Superiore & Inferiore Germania, Italia, Gallia, Anglia, Polonia, Ostlandia, ceterisque orbis partibus conueniunt, omnisque generis merces conferunt, quas partim parata moneta, partim aliarum rerum commutationibus, distrahunt, atque diuendunt. Pipinus Caroli Magni parens, in hac vrbe sacrum Saluatori templum, & Canonicorum Collegium (quod tamen hodie ad S. Bartholomæum vocatur) ædificauit. Quod postea Carolus Magnus, paternæ pietatis & singularis erga hanc urbem affectionis insecutus vestigia, compluribus villis, censibus annuis, prædijs, decimis, & iuribus, magnificè dotauit. Quem pari pietate & posteris aliquot Imperatores, & Reges Rom. deinde sunt imitati. Carmelitarum sanum præstantissima nobilitatur tabula, D. Virginem in cœlum emigrantem repræsentante, quam magni illius Alberti Dureri, immortalitate dignissima manus, summo artificio deliniauit. Eam optimi quique pictores, non sine admiratione, frequentissimè sunt contemplati. Anno Christi D. CC. XCIII. Carolus Magnus Francofurti generale congregauit Concilium, in quo communibus suffragijs Fœliciana hæresis condemnata fuit, quæ (vt Abbas Urspergensis commemorat) Christum redemptorem nostrum, secundum humanitatem, adoptiuum saltem esse Dei filium, stultè asserebat. Non minore beneuolentiæ affectu, Carolus IV. Rom. Imp. hanc urbem est prosecutus. Quapropter electionis Romani Regis, futuriq; Imperatoris, per Septem Germaniæ Principes Electores fiendæ locum in perpetuum constituit, bullaque sua aurea confirmauit. Nam antea, quantum ad ipsum electionis locum, variè obseruatum erat, quanquam prius etiam vt plurimum electio Francofurti fuerit celebrata. Vnde & mos inoleuit, vt cum in dissensione Electorum, duo pariter in Rom. Regem nominarentur, alter in agro Francofurtensi iusto exercitu consideret, alterumque sesquimensis spatio, cum eo conflicturus expectare consuerit, qui cum vel prælio, vel aliàs cedente aduersario, superior extabat, tum demum in urbem recipiebatur, & pro Rege agnoscebatur. Ita accidit inter Henricum Landgrauium Thuringiæ, & Conradum Friderici Secundi filium. Item inter Lodouicum Bauarum, & Fridericum Austriam. Similiter inter Guntherum Comitem à Schvartzzenburch, & Carolum Quartum.

Porro, in nundinis Francofurtensibus illi, qui in arte gladiatoria excellunt, magistri titulo, si id ambiant, à magistris eiusdem artis, ciuibus tamen huius urbis, ex speciali Romanorum Imperatorum & Regum priuilegio, insigniuntur. Id quod alibi non licet.

CIVITAS FRANCO



DIANA AD MO:



Cum Privilegio

FRANCOFORDIA, unica est in Francia orientali ciuitas, aut potius, in extremitate eius, ad Moenum fluvium situs, nobilissimum totius Germaniae Emporium, cunctis vniuersae Europae populis cognitissimum. In quo Romanorum Caesar, ab illusterrimis Imperij Septemuiris eligitur. Et gladiatoriae artis, designantur magisterj. Ex multis inditijs constat, quam chara haec urbs Pipino, & Carolo Quarto fuerit. Quibusdam Helenopolis: Gunthero, Franconesfurt dicitur. Eam septem libris ab Entrando quodam Diacono descriptam, se vidisse in Monasterio aliquo, testatur Franciscus Irenicus in sua Exegesi Germaniae. F. Luc ubi lapideo elegantique ponte, haud vulgaris magnificentiae oppidum, SAXENHAUSEN, Id est, Saxonum domus, coniungitur, et ipsum propugnaculis, moenibus, vallo, et fossis, ad defensionem idoneis, egregie circumdarum.



# TREVERIS.



**TREVERIS**, magnitudine rerum gestarum, & vetustate præclara ciuitas, Gallie Belgicæ caput, ante Christi aduentum 1947. temporibus Abrahæ, à Trebeta, Nimi filio condita, qui à Semiramide matre, ex Assyria profligatus, Vel, vti annales Treuironum perhibent, effrenem & iniquam matris libidinem fugiens, ex regno, cum magno Assyriorum agmine, secessit & post varios errores itinerum, ad amœnam quandam vallem, naturâ loci munitam, iuxta Mosellam deuenit, vbi à suo nomine, ciuitatem hanc, condere cœpit. Cuius antiquitatem, trecentis & mille annis, ante urbem Romanam, per scrutatus est Aeneas Syluius. Hæc, quantum olim potentiâ, opibus, alijsque ornamentis floruerit, superbissimorum ædificiorum ruinæ, manifestè ostendunt. Videtur enim ibi stupendi operis palatiû, quod instar Babylonici muri, ex cocto latere factum, tantæ firmitatis hodiè manet, vt nulla arte frangi queat. Proprium semper Ducem habuit, A Iulio expugnata, vt in commentarijs habemus, A Materno lege Christiana imbuta est, inde ab Attila diruta, concidit. Vltimus eorum dux luxuriosissimus, à Lucio occisus est, & Clodoueo Francorum regi, vrbs tradebatur. Inde, tempore Iouiniani, iterum destruebatur, & per Ottones, & Henricos, ad imperium redacta est. Ante Iulium, semper in amicitia Romanorum degit, vt Cæsar lib. 2. scribit, inde Neruijs auxilium miserunt, contra Cæsarem, iratus Iulius, T. Labienum cum equitatu, contra ipsos deputauit, & dum Cæsar è Gallia egressus est, Treueri sollicitabant Cæsarianos, & tunc duos duces habuerunt, Cingentoricem Cæsaris amicum, & Induciamorum, vt libro V. Comment. testatus est ipse Cæsar. Vltimò autem, Labienus ipsos cepit duabus adiunctis legionibus, & 15. auxiliarijs copijs Germanorum, vt lib. 6. Cæsar asserit. Franci etiam Treuerim incenderunt, tempore Theodomiri Francorum Regis, Hunibaldo teste. Plura vide apud Franciscum Irenicum. Antiquissima totius Germaniæ Vniuersitate, Treuerensium ciuitas insignitur. Archiepiscopum, in Electorum ordine, agnoscit dominum.

## CONFLVENTIA.



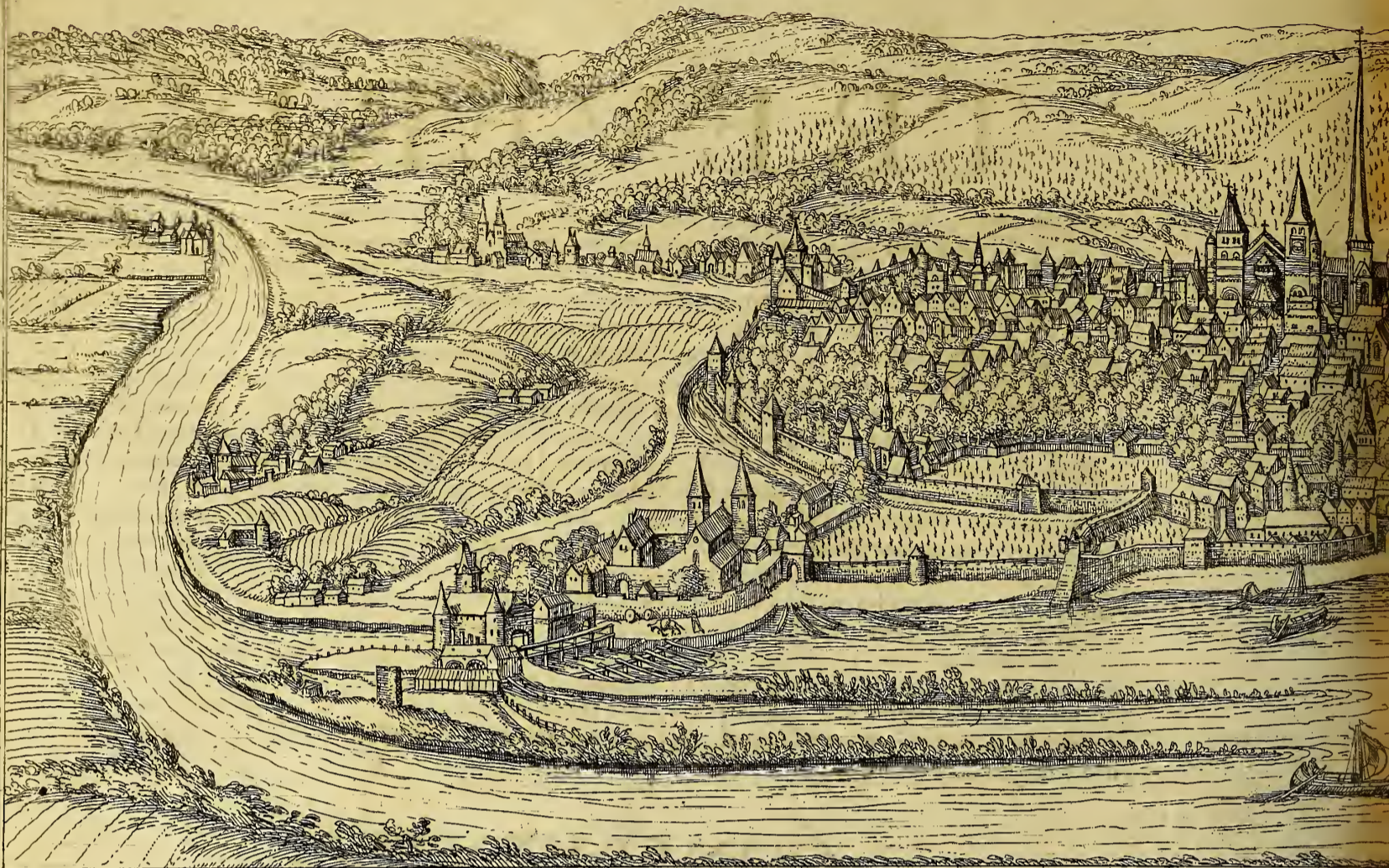
**CONFLVENTIA**, oppidum Gallie, inter Moguntiam & Coloniam, Episcopo Treuerensi paret. Hic Mosella, quæ Ptolomæo Obrinca, ex Vogeso monte oriens, multis admixtis amnibus, Rheno magno cum impetu commiscetur, vt longissimo tractu, diuersa vtriusque fluminis aqua, ob diuersitatem coloris, conspicitur, & discerni queat, leuam Mosella, dexteram Rheno obtinente. Oppidum hoc cœmendat antiquitas, sicut & reliquas omnes cœfluentes vrbes, quarû non pauca iuxta Rhenum inueniuntur. Studuerunt enim veteres in huiusmodi confluentijs condere ciuitates & arces, quòd ea loca tutiora sint, ac munitiora, & deinde multas commoditates ab amnibus habeant. A confluendo datum oppido nomen. Iuxta Mosellam habitatoribus frequens, pulcherrimarum ædium serie, ad pontem vsque, summo ornatu deducta, egregiè nitet. Bina Canonicorum Collegia habet, ædes sacras augustas, Teutonicam domum, aliaque cœnobia, Palatium item Principis amplum, & homines (asserente Doctore Richuino) emunctæ naris, ingenijsque benè dotatos & ex cultos, qui nescio quid Atticum omnes spirant. Vtraque Mosellæ ripa eximij operis ponte coniungitur, qui ex quadratis lapidibus pilis longo ordine arcuatim constructis, innititur, & ex Inferiore Germania in Superiorem tendentibus transitum, per hoc oppidum, præbet. Ex opposito, ad dexterum Rheni latus, in summo montis culmine Reue rendiss. Treuerensis Castrum est, Erenbretstein, validis munitum saxis ac turribus, omnisque generis machinis bellicis, puluere item, ac globis instructissimû, ex quo Confluentini in officio retineri, ex Rheno etiam, atque Mosella, ingrati hospites per commodè arceri possunt. In montis radice, Molhemia pagus est, in quo Monachorum cœnobium, & acidi saporis fons vberissimus, qui solus huic oppido potum largitur. Complures historicos, qui huius oppidi meminerunt, Franciscus Irenicus lib. II. Exegeleos Germaniæ recenset: vide etiam eius descriptiuunculam Doctore Richuini in Munsteri Cosmographia.

## ROTENBURGVM.

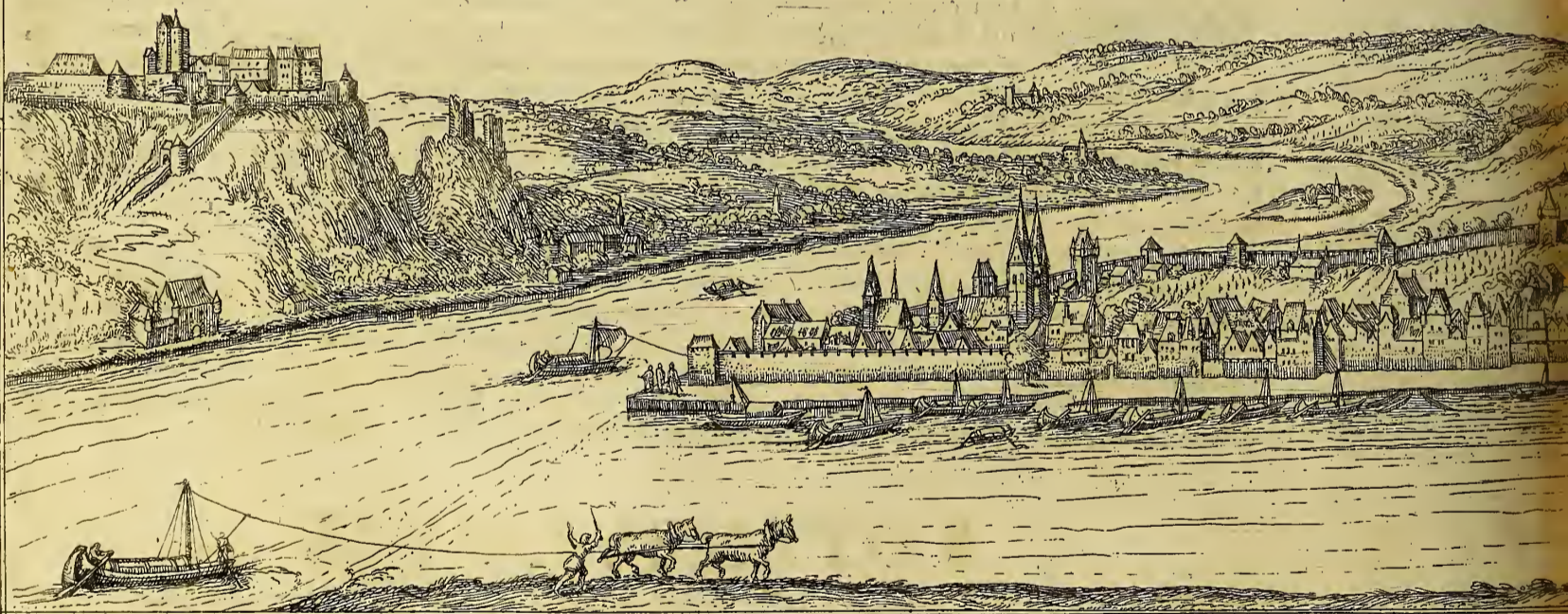


**BI**NA huius nominis oppida Germania habet, Alterum in Sueuia ad Neccarum flumen, ob occisum ibidem Episcopum Argentinensem, euersum, ac dirutum: Alterum, in Franconia Imperiale, ad Tubarum amnem, cuius hoc libro topographica pictura proponitur.

T R E V E R I S

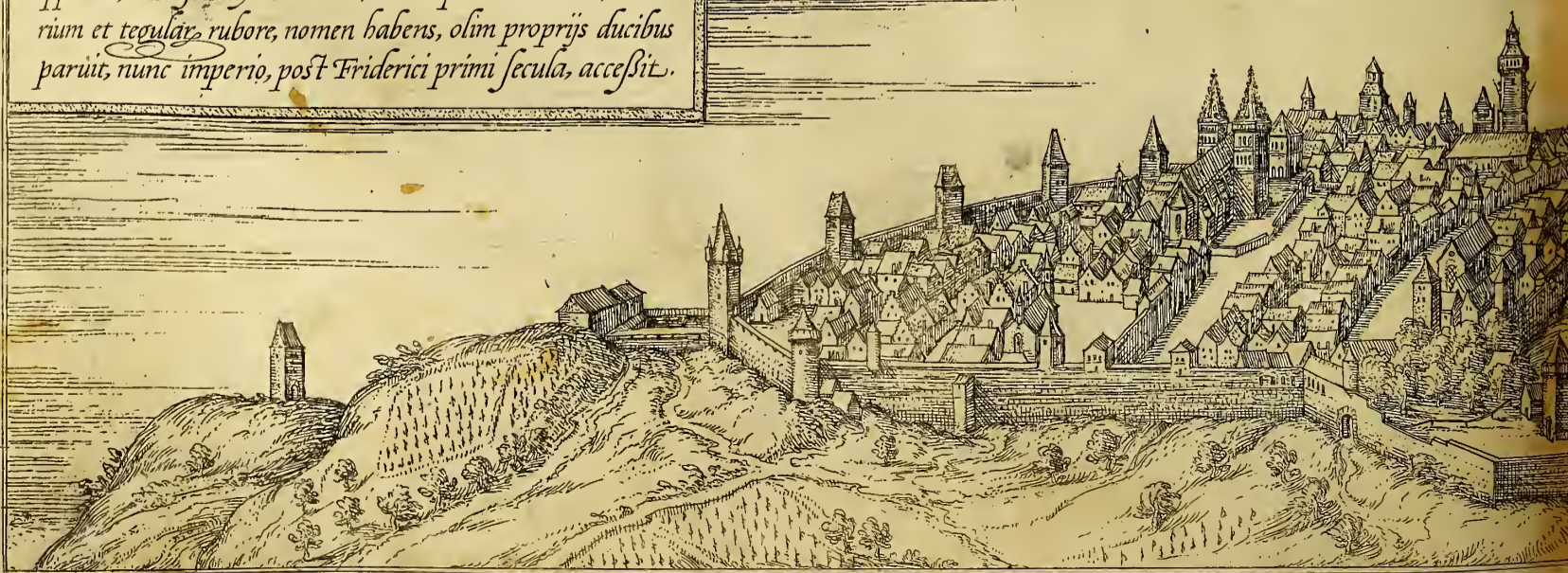


C O B O L

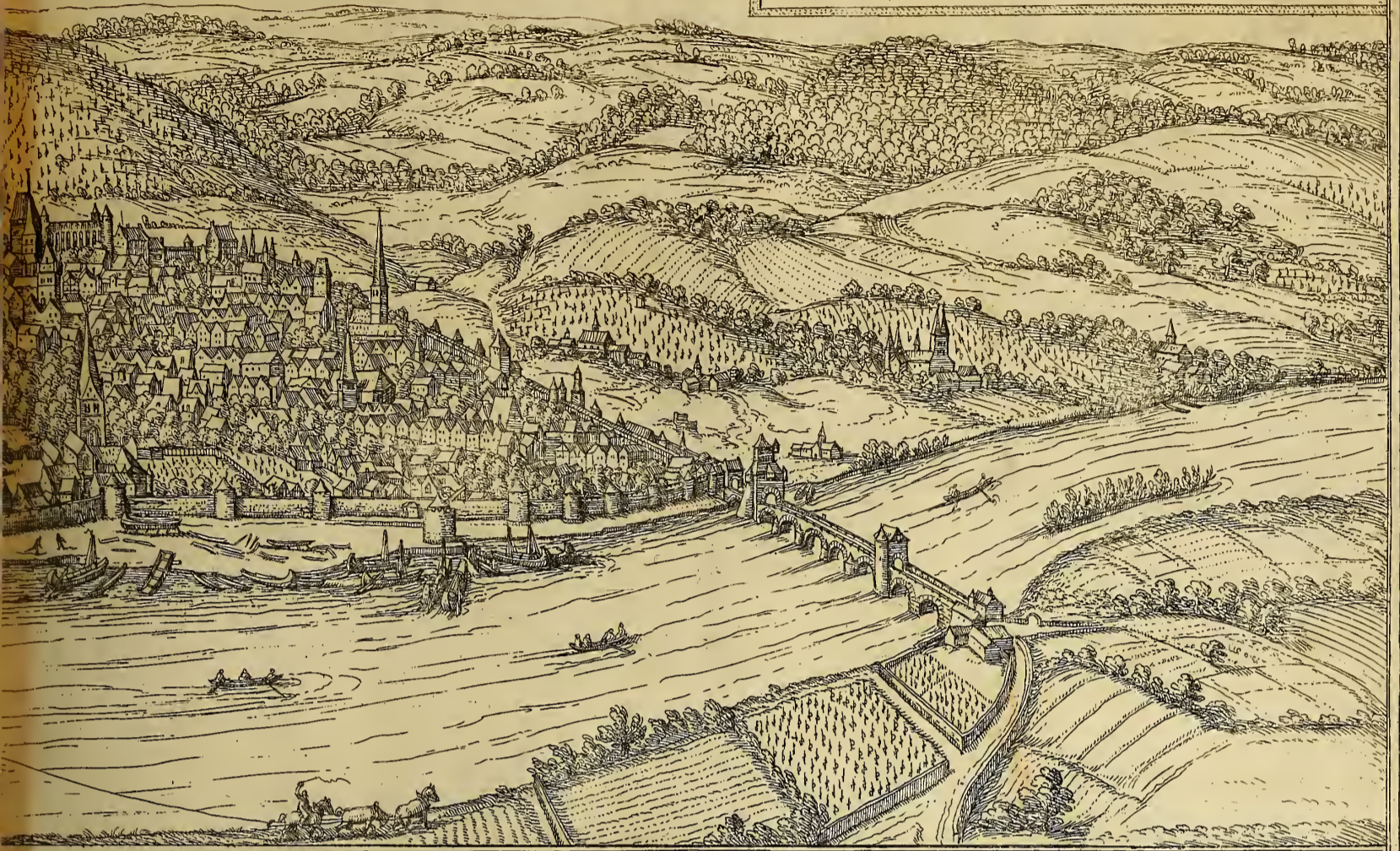


ROTENBURGVM ad Tubarum, elegans Franconiae oppidum, Hierosolomytanae vrbi, situ respondere dicitur; à turrium et tegularum rubore, nomen habens, olim proprijs ducibus paruit, nunc imperio, post Friderici primi secula, accessit.

R O T E N

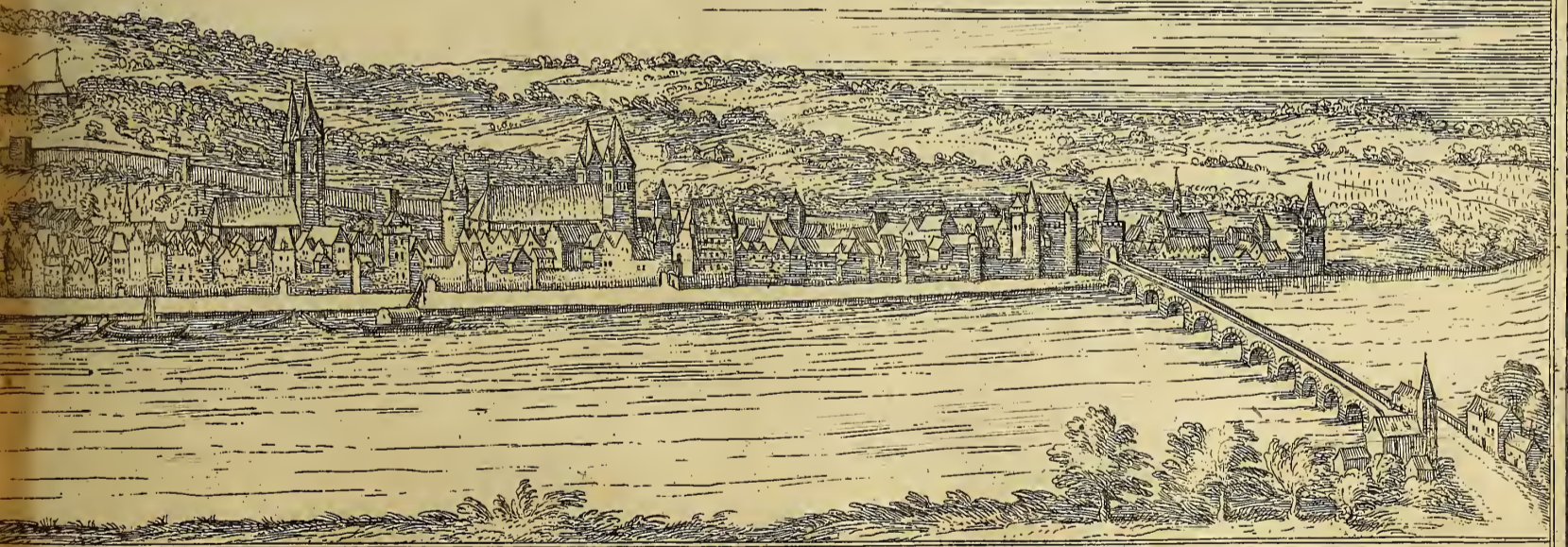


TYPVS AC SITVS ANTIQVISSIMÆ  
ET PRÆCIPVÆ MEDIOMATRI  
CVM CIVITATIS TREVIRENSIS.

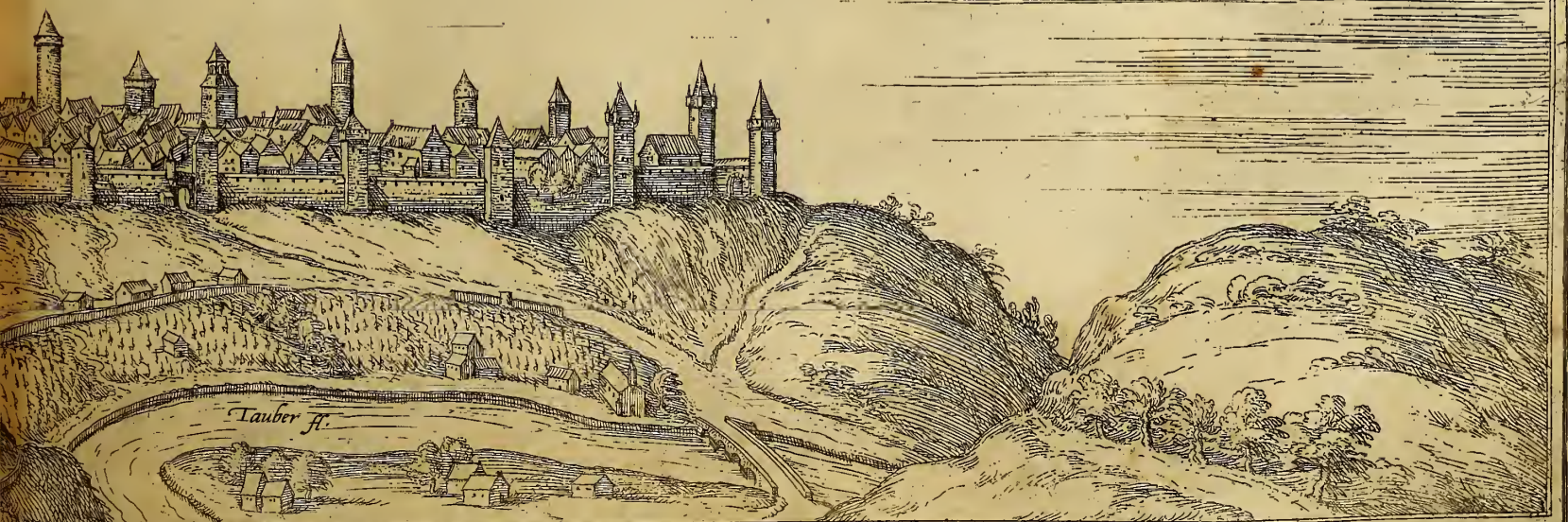


N T Z.

*Situs ciuitatis CONFLVENTINÆ,  
Germanis Koblentz ubi Mosella  
fluvius Rheno miscetur. Juvv.*



V R G.







# MOGUNTIA.



**M**OGUNTIA Metropoliticarum Germaniæ ciuitatum præcipua, Ptolemaeo Neouagus, vt Irenico placet, nomen sortitur à Mogano fluuio, & Cia, vti cum alijs perhibet Celtes. Hanc Troianus quidam Moguntius condidit, Carino scribente. Olim hîc Romanorum munimenta fuerunt contra Alemanos ad ipsam Rheni ripam. Moguntia vetus, paulò remotior à Rheno fuit, quemadmodum ad huc ruinae testantur. In loco admodum amœno iacet, vbi Mœnus fluuius, quem alij Moganum vocant, ex Franconia descendens, Rueno commiscetur. Agrum habet ab vtraque Rheni ripa fœcundum, & præstantissimo vinò luxuriantem. magna est, benè munita, & spissa, tum populosa ea parte, quam Rhenus alluit, ex alio verò latere, rarum habitorem habet, immensa est longitudine, in lato angustior. Aedes amplissimæ sunt, Romanorum more. Basilicæ & Collegiatae Ecclesiæ magnificæ, & perornatæ, cum Arce Episcopali. Nulla est in Rheni tractu ciuitas, quæ plura quàm Moguntia antiquitatis monumenta ostendat. Archiepiscopum ex septemvirosum Imperij ordine dominum & moderatorem agnoscit. Vniuersitatem habet circa annum Christi M. CCCC. LXXXII. à Diethero Ilenburgo Archiepiscopo institutam. In qua hoc tempore Artium & Theologica studia vigent. Huic vrbi Typographicæ artis debetur inuentio, quæ plûsne boni, an mali attulerit, probabiliter disputari potest.

# HERBIPOLIS.

**H**ERBIPOLIS Francorum Orientalium caput, atque Metropolis, Germanicè VVirtzburgh, à dulci musto, quod Herbipolensis ager suppeditat nomen obtinere videtur. Vrbs est in plano sita, extra vndique circumiacentibus monticulis, & collibus vitiferis, amœnis hortis, interpositis pratis ornata, præterea folsis, vallis, mœnibus, turribus & propugnaculis benè munita. Intus autem populosa, pluribus templis, monasterijs, & ecclesijs, ac non solum clericorum, sed & ciuium amplissimis ædibus extructa, atque alibi apertè latentibus, alibi subterraneis fluuijs, à fœtore & putredine aëris clementiam, nusquam non corrumpentibus, semper mundissima seruatur. Habet enim plures puteos viuis & dulcibus laticibus perpetuò scaturientes, ad quosuis vsus satis vtilis. Ad occidentalem Mœnus proximè urbem præterlabitur. Vtranque ripam ingens pons iungit lapideus, fortibus nitens pilis. Vitra Mœnum proximus mons, pulchram & loci natura munitam arcem, D. Virginis nuncupatam continet, eiusdemque nominis templum, ab Hectano Francorū Duce constructum. Arx Episcopo sedem præbet. Cuius dignitas à S. Bonifacio Anglo primo Archiepiscopo Moguntino, præcipuo Germanorum Apostolo, auxilijs Pipini patris, ac Caroli Magni filij, Galliarum Regum, consensu item Zachariæ pontificis instituta est, annum Christi circiter DCC. L. Episcopatu verò incorporarunt Ducatum Orientalis Franciæ: quo factum est, vt Herbipolensis Ecclesiæ gubernatores, non tantum Ecclesiastico titulo Episcopi, sed seculari etiam, Duces Francorum (penes quos ius etiam cum vitæ, tum necis) semper sint ad hæc vsque tempora ab omnibus sacri Romani Imperij statibus, ac ordinibus tum habitis, tum appellati.

# SEDVNVM.

**S**EDVNVM Valis Metropolis, Germanis Sitten, Gallis Siun, vtraque enim lingua familiaris est ciuibus, vrbs est splendore ædium elegans, adiacet monti, qui in media planitie inter altissimos montes vallem claudentes, sensim versus ortum consurgit, bifurcaturque in duo petrosæ fastigia, seu eminentes colles. Qui dextram tenet, alluitur in subiecta valle Rhodano, vocaturque Valeria, quæ olim fuit arx benè munita, nunc Cathedralis Ecclesia. A sinistra verò ciuitatis, & à residentia Episcopi, quæ Meierem dicitur, est mons valde angustus, & ascensu difficilis, in cuius fastigio arx est amœna ac fortis, temporatum aërem habens. Quare illuc princeps cum familia sua se recipit, quando calores in inferiori castro inualescunt. Est ager Sedunorum per ciuitatis circuitum fertilissimus, abundans vino, frumento, croco, caseo, pomis, pecore, piscibus, alijsque vitæ necessarijs.

Altissimi montes vicini, venatorem frequentissimè latum remittunt domum:

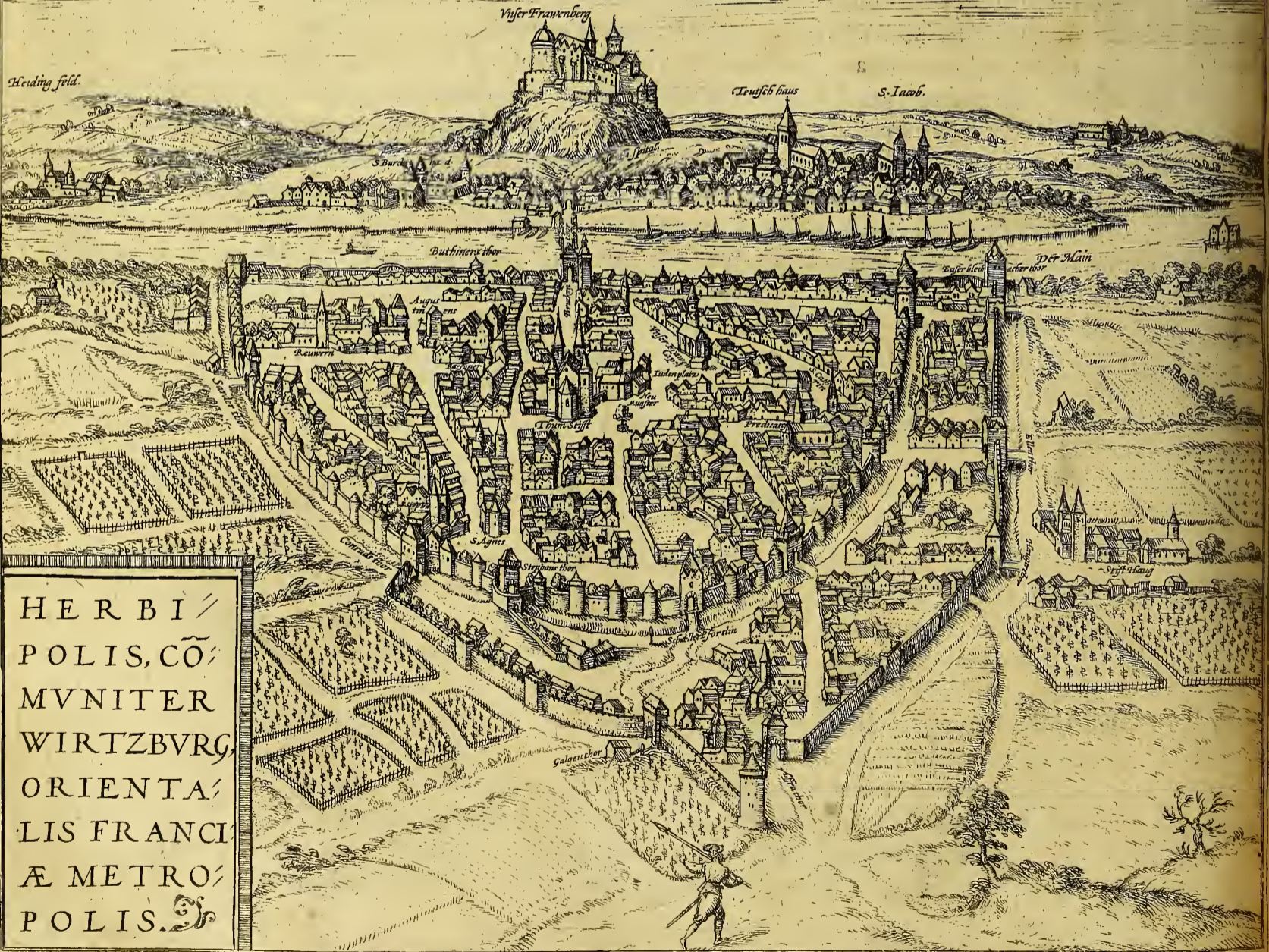
Ferarum siquidem, & auium permagna hîc inuenitur copia.

MOGVNTIA, Germaniæ Me-  
tropolis, ad Rheni ripas Vrbs cele-  
berrima, mercatorum frequentia,  
clero, et Vniuersitate claret.

M E N



WORTZBURG



HERBI-  
POLIS, CŌ-  
MVNITER  
WIRTZBURG,  
ORIENTA-  
LIS FRANCI-  
Æ METRO-  
POLIS.

S.



Cum Privilegio.

SITTEN

SEDVNOM, primaria & Metropo:  
litica Valesiae orbs, Germanorum  
& Gallorum frequentatione celebris



RPJCB

# COLONIA AGRIPPINA.



COLONIA AGRIPPINA, potentissima, amplissimi que nominis Germaniæ ciuitas, ad citeriores Rheni ripas sita, Vbiorum sedes fuit, qui grauer à pugnaci Sueuorum gente bellicis & obsidione laceſſiti, Romanorum implorantes auxilium, à Iulio Cæsare in amicitiam S. P. Q. R. recepti fuerunt. Cæs. lib. 4. Augusti verò tempore, ne multarum nationum, ac potissimum Suenorum illac in Galliam incursionem facientium iniurijs perpetuo forent obnoxij, in vltiorem ripam, Treuironumque partes Vbiorum gens transgressa, nouum ibidem oppidum condere, atque in eo, circumque illud habitare cepit. Illas in fidem suam recipiente M. Agrippa, Augusti genero, ac auo Agrippinæ, Germanici filix, quam C. Cæsar in coniugem adsumpsit, aucto cognomento Augustæ: quæ, quò vim suam socijs quoque nationibus ostentaret, in oppidum Vbiorum veteranos, coloniamque deduci, à Claudio Cæs. impetrat, cui nomen inditum ex vocabulo ipsius, atque eo tempore Colonia Agrippina, ciues verò Agrippinenses dici ceperunt. Tacit. & Suetonius. Romanorum deinde viribus sensim contritis ac debilitatis, Galli, ductore Childerico Rege, anno Domini 462. ijs omnibus profligatis & pulsis, Coloniam vi occuparunt, eamque ad Ottonis I. tempora, suis habenis moderati fuere. At verò anno à C. N. 949. Otto Imp. Aug. Coloniam armorum strepitu Francis ereptam, Romano imperio reddidit. A quo tempore in hodiernum vsque diem, libera Imperialis ciuitas extitit. Prima eius forma, quemadmodum & vrbs Romanæ, quadrata fuit, cuius iam adhuc muri, turres, ac fossæ, plerisque in locis videntur. Ac deinde, Anno Christi 1180. amplificata, multa cœnobia, templa atque suburbia, quæ extra mœnia posita erant, ambitu suo comprehendit, vt à primordio penitus murata, semilunaris eius nunc facies appareat. Splendore & elegantia summa est, validissimis, & arcuatis cingitur muris, qui opportunas ad defensionem turres LXXXIII. in circuitu colligunt. Duplici fossa, vtrinque muro vestita, lata, atque præcipite, multarum arborum umbra, & proceritate amœna cingitur, quæ iucundam obambulationem, meditationibus & studijs commoditatem, æstiuo tempore præbet. Intra mœnia, passim amœna conspiciuntur loca, quæ pomi, vineæ, aliisque fructifera arbores, venuste conuestiunt. Plæclarissimis etiam magnificisque ædificijs, tam pietati, quam priuatorum hominum necessitati paratis, pulcherrimè nitet. Ac primum quidem, vt à religione exordiar: Est maximum sanum, re ac nomine summum, ex lapide viuo, admirabili arte elaboratum, D. Petro dicatum, cui si extrema artificum esset addita manus, nullum omnino vniuersæ Germaniæ templum, elegantia & magnitudine non superaret, meritoque inter stupenda Europæ annumerandum veniret: Intus, multorum Principum, Episcoporum & Ducum ex cupro & alabaſtro tymbris, atque adeo trium Magorum, Item Fœlicis, Naboris, & Gregorij corporibus, illustratur. Quid d: perpolitum ac nitido Machabeorum templo, de XI. millium virginum basilica referam? Quarum sacratissimo sanguine irrigata, imò verò sanctificata, historiarum documentis perhibetur Colonia, vt venerari eam magis, quam commendare libeat. Reliquarum sacrarum ædium & Monasteriorum permagnus est numerus. Plebanica censentur templa XIX. Collegiata X. Virorum cœnobia XV. Virginum, quorum VIII. velatas habent, XXII. Monialium & vetularum conuentus LIX. Sacella XXX. Loca item alia misericordiæ & pietati consecrata plurima Colonia habet. Xenodochia II. Nosocomia, in quibus rerum necessariorum abundantia summa pietatis officia egenis præstantur, II. Gerontotrophia, VIII. Brephtrophium I. Mente priuatorum ergastulum I. Prætorix ædes hanc urbem mirifice ornant, quæ magna cum delectatione spectantium, præcellam & rari operis turrem ostentant, ex quadratis & formatis ad regulam saxis, venuste erectam, quæ artificiosissimis statuarum signis, circumquaque decoratur, quorum suprema, summo tamen in loco posita infimorum proportioni tam aptè respondent, vt omnes eiusdem magnitudinis esse videantur: Speculares in apice habet fenestras, per quas visus in omnes ciuitatis partes panditur. Hoc anno hilarula & concinna meniana, singulari artificum industria fornicata, eximio mirificoque opere constructa, quæ XVI. columnis politè sectis, ambulacrum tecto clausum sustentat, magnis Reip. sumptibus, non parum ornatus prætorix domui accessit. Ex opposito sacellum est, vbi quondam Iudæorum Synagoga fuit: Quod anno salutis 1426. D. Virgini nuncupatum, Hierosolyma dicitur. In quo tabula tanto artificio facta conspicitur, vt eam excellentes pictores, summa cum voluptate, contueantur. Ab ea parte, qua Solis exortum Curia spectat, Antiqui fori latus ambulacrum apertum ex candido lapide, cum artificioſo horarum indice, exornat. Forum hoc præstantissimis ædificijs vndique cinctum si frequentissimo populi conuentu hebdomadatim ter nundinis frequentatur. Iuxta est forum scenarium multo magnificentius, & ipsi pulcherrimarum ædium ordine decentur circumdatum. vrbs plateæ latæ, amplis directæ spatij, magnis sunt stratæ lapidibus, & pulcherrimis ædificijs nitent. Præ cæteris autem egregiè culta est domus Nobilissimi viri D. Constantini Liskirchij, Amplissimæ huius Reipub. hoc tempore D. Consulis, cuius magnificentissimæ, & sumtuosa structura ædificatæ ædes, præcellâ turri conspicuæ, totum forum nouum venuste condecorant. Pari elegantia est domus Strenui ac clarissimi viri, D. Arnoldi à Siegen armatæ militiæ Senioris ad Rheni flumen, Equitis auro, atque Cæsariæ Maiestatis D. Consiliarij, cuius siue amplitudinem, siue magnificentiam spectes, vel Imperatore, vel Regibus, Principibusque viris liberaliter excipiendis, peropportuna est, quibus & tecta frequenter suppeditauit.

Huius porrò vrbs politia florentem Reipub. Romanæ gubernationem apprimè refert. Etenim si Consulium, Proconsulium, Censorum, Tribunorum vigilum, Quæstorum, Annonæ Prosectorum dignitatem consideres, si rectum, & inflexibile iustitiæ baculum, fascium loco, vti vulgò existimatur, receptum: Si tribuum ordines, si ciuilem Senatorum authoritatem, si denique Capitolium instar Romani ædificatum obserues, quasi effigiem, & viuum quoddam simulachrum Romanæ vrbs, hanc Agrippinensem videbis Remp. vt non immeritò, natiuo quodam iure, Romanorum dicatur. Præstantissima etiam antiquitatis monimenta, cum ipsa passim vrbe, tum apud doctissimum virum D. Ioannem Helmânium LL. summum vetustatis admiratorem, inuentiuntur. Est & hic optimarum quarumque disciplinarum Vniuersitas anno à C. N. 1388. ab Amplissimo Senatu iustituta, primarum facultatum, Artium, aliisque insuper Collegijs, ad studiosorum subleuandam inopiam, ab optimis viris fundatis, ornatissima. Ex qua Louauensis pari dignitate filia anno post C. N. 1426. prodiit. S. Maternus D. Petri discipulus primus Colonienſum fuit Apostolus.

ORIENTIS

COLONIA

R H E N A N U S

SEPTENTRIO

OCCIDENS



**DE PONTE ET INSIGNIBUS**  
 Reipub. Coloniensis  
 M.F. Val. Constantinus Max. Imp. Constantij filius, pro Imperij dignitate et limitis ornatu, Coloniae pontem lapideum factu sic satis difficilem, ut in vero destinatum semper aduersus Francos, uti eis transire in Gallias impetiret, constituit. Circa annum Domini 310. Panegy. Const. Hunc vero pontem Bruno Archiep. Colon. Ottonis I. Imp. frater, ne Francos occidentalis pate- ret, circa annum Domini 962. dicitur. Florentiss. huius orbis insignia sic habet. Scutum est argentei coloris, sed superior eius pars, quae Foveales, vulgo caput appellatur, tres aureas regum Coronas in campo rubro seriatim dispositas continet. Quas propter tria Magor. corpora, Anno D. 1162. pro tribus apicibus usurpare coepit. Regalia orbis significat, tum rursus apprehensionis, clauis portarum. Et fidei puer. Reliqua coronas, ornamenta lapilli preciosi, visiones, et margaritae multas immunitates alias, privilegia, atque multa Coloniensium denotant.



**DIVITENSE MVNIMENTVM**, quod nunc corrup-  
te Tutium, vulgò Deutz nominatur: Quod Constantinus Max.  
Imp. Constantij filius pro militib. illis in tuendam Gallias collocandis  
erexit. A quo praesidij loco Divitenses milites nomen traxerūt.  
Cujus Ammianus Marcellinus libro. xxvii. meminit. Tutium hoc  
tempore magnifica Benedictinae societatis Abbatia claret. In  
qua S. Rupertus, natione Germanus, Philosophus, orator,  
poeta, Astronomus & Theologus exercitissimus. multo-  
rum librorum scriptio. Anno Christi, M. C. xxiii. floruit.

AGRIIPPINA

F L V I V S



D E V S R H E N I

**COLONIA AGRIPPINA** vrbis ampla, florens, atque magnifi-  
ca, inferioris, siue secundae Germaniae Caput & metropolis. Vrbium  
oppidum initio fuit. Qui cum Romanis ciuib. postq. esset a M. Agrip-  
pina Octavianij genero, Colonia huc primū aduēta, et deinde ab Agrip-  
pina nata Coloniae, aucta, mox hinc habitant. Et a meridie Bonna  
ciuitas, a Septentrione Nouesium ad Rhēni ripas proximae adiacet. In  
me diterraneis occidentem versus, proaequum Tiberia cum suis, quod iunc-  
Berche corrupte vocari, ex Antonij Itinerario conijci potest: Riuulus ex oc-  
cidente hanc urbem illabit, qui frangendo frumento, motisque agri-  
tandis sufficere posset, quem Rhēnus deinde absorbet. Sicut, flumine Rhe-  
ni, templor. nitore atq. frequentia, numerosa populi multitudine, in tres  
vices tribus distribuit. Amplissimo Senatu, Cerō et Vniuersitate insignis est,  
et celeberrima. S. Petrum, vti Roma tutelare vrbis, sacrorumq. patronū habet. In-  
ris est Italici. Prima in publico Imperij conuētu inter vrbes locū obtinet. In  
peraugurio et celebri Alansarico sacere septuaginta duar. ciuitatu, inter qua-  
tuor praecipuas recenseatur. Atq. et cum Belgis, Burgundicisq. natione pperu-  
facus. Potens opū ciuitas et principū vicinar. et Regum amicitis, et armis.  
Septem vno S. Romani Imperij Principi Electari Archiepiscopo, iura firmas,  
sedes delecta et constituta est, cui Suffraganei & Episcopi compro-  
uinciales Alonasteriensis, Leodien. Traiecten. Alindensis, Et dno:  
burgen. antiqua fidei religione clarent.

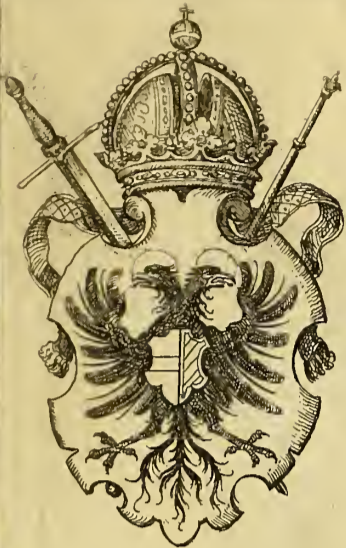
RPJCB



# AUGUSTA.



Vberior Sueuia, olim etiam Rhetia dicta, amplissimas ciuitates habet. Earum nobilissimæ sunt, Augusta Vindelica, & Constantia, quarum vna Noricum, altera autem Gallos, seu Heluetios adspectat. Illa verò Imperij Romani, vt hodie cultu & diuitijs clarissimum, ita origine quoque vetustissimum municipium existit. Quæ inter pisculentissimorum fluminum Vindæ & Lechi confluentiam sita, ex vetustissima Sueuorum gente, quæ à Iaphet descendisse, & hanc primùm inhabitasse prouinciam fertur, originem sumpsisse, constanti annalium testimonio perhibetur. Politiam quàm optimè constitutam habet, de qua Achilles Gassarus Medicus, hunc in modum: Ciuitas nostra, celeberrima habet omnis generis Panoplia, præcipuè æneorum tormentorum, quæ bombardas vocamus, aliquot domos elegantissima copia refertissimas, simul & publicas aliorum artificum, tum tabernas, tum officinas operosissimas, quibus non tam toti orbi vsitatissima, quàm mercatorum suorum nummosissimis monopolijs notissima, paucis retro annis euasit. Adhæc, pauperum curam vnice gerit: Extant etiam præter Xenodochia, ægrorum ac orphanorum hospitalia, speciales adhuc ædes, quibus gratis vel peste infecti, suo fouentur tempore, vel Gallica hîc laborante, curantur, vel denique leprosi seorsim adseruantur. Denique, ingenti elemosyna, tum reliquos inopes passim liberalissimè leuat, tum studiosos pueros, non parum multos, ex his domi humanioribus literis emancipat, forisquæ stipendijs non pœnitendis alit. Quin vel soli Fuggari penuria laborantibus, sed frugi municipibus, Anno 1519. supra centum habitationes, tamquam iustam ciuitatulam, de suo, apud Iacobinum suburbium fundarunt. Iam qua æquitate, clementia & prouidentia Magistratus, quàm politicè hîc polleat, quæue prosperitate, industria, humanitate, & virtute reliqui ciues inter sese, aut cum alijs, tum in negotijs, vel apud Antipodes, ac vtrumque mundi polum gerundis, tum in educandorum liberorum honestissima liberalitate, tum denique in domesticæ supellectilis nitore, ad insolentiam vsque certent, nemo facilè dixerit. Sunt enim plerunque homines (imprimis blandæ scemellæ) forma pulchri, vestitu splendidî, victu voluptuarij, congressu & verbis ceremoniosi, actionibus astuti, moribus exotici, & opulentia φιλοῦτοι. Ex quibus plebs hodie sedula opere, & quæstu officio sissima, sorte sua contenta existit. Mercatores verò aliquot & Patricij, magno numero natalibus sunt restituti, multi Baronum nobilitate eminent, nonnulli etiam Comitum prærogatiuis gaudent, sed & integrum regnum, quidam apud Indos possident, adeò, vt in vniuersum S. P. Q. Auspurgenfis instar Alabandæ fortunatissimi (vt Prouerbio habetur) censerî planè debeant, possintquæ. Quibus redditibus verò auriqûe & argenti diuitijs, ærarium ciuitatis locupletatum sit, vel inde conijciat argutus Lector, quòd Senatus, exceptis annuis fabricarum (vt sic loquar) publicarum conducti famulicij, certorum officiorum, adeoque belli maximi, infinitis impensis, pro sola obtinenda pace, supra trecenta millia aureorum Rhenensium, citra priuatas ciuium contributiones, proximis exposuerit, prompta pecunia, Comitijs. Vt autem, tanquam condito lustro, etiam ciuium capita, curiosius aliquis, ceu per transennam obiter queat æstimare & colligere, sciendum pro certo, quod anno 1549. mille septingenti, & quinque infantes, Baptismo adhibiti, ac communibus Cœmiterijs, mille ducenta viginti septem humana cadauera, nulla Epidemia grassante, sepulta Auspurgi fuerint.



TA IVXTA

AVGVS

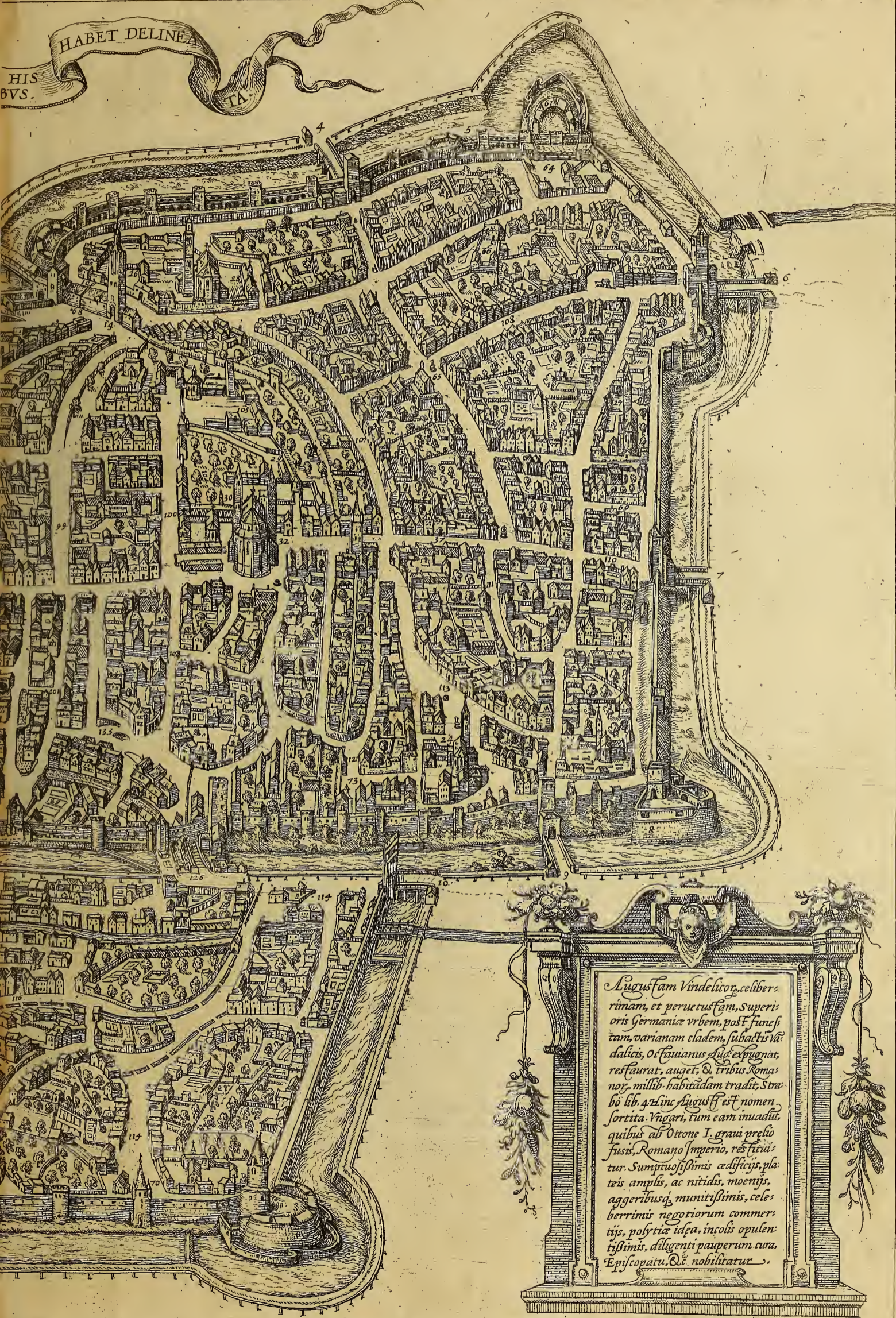
FIGVRA  
CE TH



- |                      |                      |                     |                    |                     |
|----------------------|----------------------|---------------------|--------------------|---------------------|
| 1 Rot thor           | 21 S. Ursula klost.  | 45 Der Fugger hu.   | 75 Spittelhof.     | 106 Hirschengrab.   |
| 2 Gegginger th.      | 22 S. Katharina klo. | 46 Ds. dantzhaus.   | 76 Am Eser.        | 108 Lang gas.       |
| 3 Einlaß.            | 23 S. Anna klost.    | 47 Eichr. haub.     | 77 Ritzen markt.   | 110 Fischer gaslin. |
| 4 Klenker th.        | 24 S. Steffans kl.   | 48 Kornschrand.     | 78 Weingass.       | 111 Reutz gaslin.   |
| 5 Grundbrunn.        | 25 Parzfuler klost.  | 49 Stat. Cantzlej.  | 79 Zwerchgass.     | 113 Steffans platz. |
| 6 Wertachbruck.      | 26 Hail. z. kloster. | 50 Burger stuben.   | 80 Kuchgass.       | 114 Pulvergass.     |
| 7 Fischer th.        | 27 S. Iorgen klost.  | 51 Kaufleut. stub.  | 81 Beckengass.     | 115 Genshubel.      |
| 8 Luginsland.        | 28 S. Otmars kirch.  | 52 Ratbaub.         | 82 S. Affra gass.  | 116 Lauterlech.     |
| 9 Steffinger th.     | 29 S. Veits kirch.   | 53 Die Metzg.       | 83 Am Schwal.      | 117 Hasen gaslin.   |
| 10 Oblater th.       | 30 S. Johans kirch.  | 54 Pfriendhaub.     | 84 Olsputz gass.   | 118 S. Iaco. gart.  |
| 11 Jacober thor.     | 31 S. Gilgen kirch.  | 55 Schlachthaub.    | 85 Schonangass.    | 119 Rosen gaslin.   |
| 12 Vogel thor.       | 32 Viser frauen ki.  | 56 Katzenstadel.    | 86 Fündelhaub.     | 120 Rappenzipfel.   |
| 13 Schwiboger th.    | 33 Jacober kirch.    | 57 Ob dem Creutz.   | 87 Am Ludenberg.   | 122 Prieleruck.     |
| 14 H. Gutz th.       | 34 Das Spittal.      | 58 Zeughaub.        | 88 Berleberg.      | 124 Rosmarkt.       |
| 15 Unser frau th.    | 35 S. Peters kirch.  | 59 Juden kirchhof.  | 89 Steingass.      | 125 Ober newgang.   |
| 16 Parzfuler th.     | 36 Stern kloster.    | 60 Kornhaub.        | 90 Opsmarkt.       | 126 Mittel gang.    |
| 17 S. Ulrichs klost. | 37 Raussamer hof.    | 61 Kalk hut.        | 91 S. Iohans gass. | 127 Vidrer gang.    |
| 18 Prediger klost.   | 38 Saltz stadel.     | 62 Blaterhaub.      | 92 Schmidgass.     | 130 Sachsen gass.   |
| 19 S. Moritz kir.    | 39 Wein stadel.      | 63 Die Fuggereij.   | 93 Fromhof.        | 132 Meitings gass.  |
| 20 H. Grab.          | 40 Sigelhaub.        | 64 Zur sackpfeiffn. | 94 Die Pfiltz.     | 133 Maurberg.       |

HIS  
BVS.

HABET DELINEA  
TA



*Augusam Vindelicor, celeberrimam, et peruetusam, superioris Germaniae urbem, post funestam, varianam cladem, subactis Vandalicis, Octavianus Aug. expugnat, restaurat, auget, & tribus Romanorum, millibus habitadum tradit. Strabo lib. 4. Hinc Augusff est nomen sortita. Ungari, tum eam inuadunt, quibus ab Ottone I. graui prelio fusis, Romano Imperio, restituitur. Sumptuosissimis aedificijs, plateis amplis, ac nitidis, moenibus, aggeribusq; munitissimis, celeberrimis negotiorum commercijs, polytica idem, incolis opulentissimis, diligenti pauperum cura, Episcopatu, &c. nobilitatur.*



# MONACVM.



**MONACVM**, Germanicè *Munchen*, Ptolemæo *Abadiacum*. Vrbs est præclarissima *Bauariæ*, ab *Atterno* condita, ab *Henrico quarto* ampliata est, iuxta *Isarum* fluum (qui non procul à *Pletlingio Istro* associatur) sita, reducta inde per *Ernestum*. Sunt tamen, qui primitus salutis anno *M. C. LXXV.* muro hanc urbem inuestitam fuisse, ab *Octone Duce Bauariæ*, scribant. Habet situm amœnum, & arcem in plano ornatissimam, vbi *Principes Bauariæ* nostro æuo residere solent, vbi etiam continuo nutriuntur leones, solent que *leone* ibi parere catulos. Hæc partim ex *Irenico*, partim ex *Munstero*. Vide *Baioariæ* historiam *Ioannis Auentini*.

## OENIPONS: INSPRVCK.



**OENIPONS**, oppidum & castrum, vbi camera & parlamentum est *Comitatus Tirolensi*, & superiorum regionum *Austriacarum*, magnas ex *Oeno* flumine commoditates percipit, qui nomen huic vrbi dedisse videtur, vnde *Oenipons*, dicitur *Teutonicè* *Inspruck*. *Hall* ciuitas, & *Mulbach* non procul ab *Inspruck*, vbi optima armamenta, & ferrea indumenta parantur.

## FRISINGA, OLIM FRUXINVM.



**FRISINGA**, ciuitas episcopalis *Bauariæ*, vt *Aeneas* ait, condita putatur eo tempore, quando *Romani* per præfectos, & prouinciarum præsides tenebant & administrabant eam *Bauariæ* regione, quæ à *Danubij* ripa transcurrit ad *alpes*. Siquidem habet locus iste elegantem & amœnum in colle situm, etiam si vicinus ager, iuxta terræ illius ingenium, asper sit. Præterfluit *Mosacus* amnis, qui haud procul hinc *Iseræ* fluuio miscetur. Scribit *Beatus Rhenanus* in bibliotheca *D. Corbiniani* se reperisse librum insignem *Euangeliorum Francicè*, hoc est, Germanicè scriptum, ex eoque collegit, veteres *Francos*, qui transito *Rheno*, nobile in *Germania* regnum constituerunt, *Germanica* vsos fuisse lingua.

## NORDLINGA.



**NORDLINGA** antiqua *Imperialis* ciuitas, in medio ferè *Rætiæ* interioris sita putatur, nomen sortita à *Claudio Tiberio Nerone*, cum incolæ eã trito sermone *Nereling* appellent, & *annales Nerobergensis* historię idem confirmant. A *Ptolemæo*, *Aræ Flauianæ* vocatur. Eius mœnia primùm in monte ad *S. Emeranum* locata fuerunt, at temporum successu ob aquarum penuriam & *Vulcani* seuitiam, à colonis ad ripam *Egræ* amnis translata sunt, qui ciuitatem ferè mediam interfecat. Habet maior domorum pars in hoc situ, suos proprios, & salubres fontes, cellas varias, atque alias multas commoditates, quas in monte habere non potuit, &c. Urbem hanc copiose describit *VVolfgangus Vogelmannus* apud *Munsterum*.

## STRAVBINGA.



**STRAVBINGA** *Bauariæ* oppidum, conditum est à *Lodouico Duce Bauariæ*, *Lodouici* Imperatoris nepote, aut patre, anno *Christi M. CC. VIII.* vt *Bauariæ* testantur *annales*: *Danubij* vicinitate illustratur, *Augusta Acilia Auentino*. Quanquam idem alio in loco dicat, esse extra *Straubingam* eam, quæ nunc *Azalburg* vocatur.

## RATISPONA.



**RATISPONA** insignis & vetusta *Bauariæ* vrbs, ad ripas *Danubij* sita, iacet in commodissimo loco, vbi quatuor concurrunt flumina. Supra enim urbem *Labar* & *Nab*, ingrediuntur *Danubium*, & infra, amnis *Regen*. *Augustam Tiberiam* à primo conditore hanc *Auentinus* nominat. Quondam metropolis *Romanorum* militum excubantium in *Imperij* limitibus, vnde & *Colonia Quartanorum* dicebatur, quod quarta legio *Italica* hic stationem firmam haberet. Quam *Theodo. Dux Nortgoiæ* vnà cum *Christianis*, expugnat a *Ratispona*, anno salutis 503. dissipauit & perdidit. Deinde verò *Arnolphus Imp.* restauratam adauxit. Firmissimo ponte lapideo plurimorum arcuum, ciuitas hæc cum suburbio iungitur. Vide *Munsterum* & *Argentinesium* chronica, quæ septem appellationes diuersas huius vrbs recensent.

MONACVM, NOMINATIS-  
SIMA BAVARIAE CIVITAS.



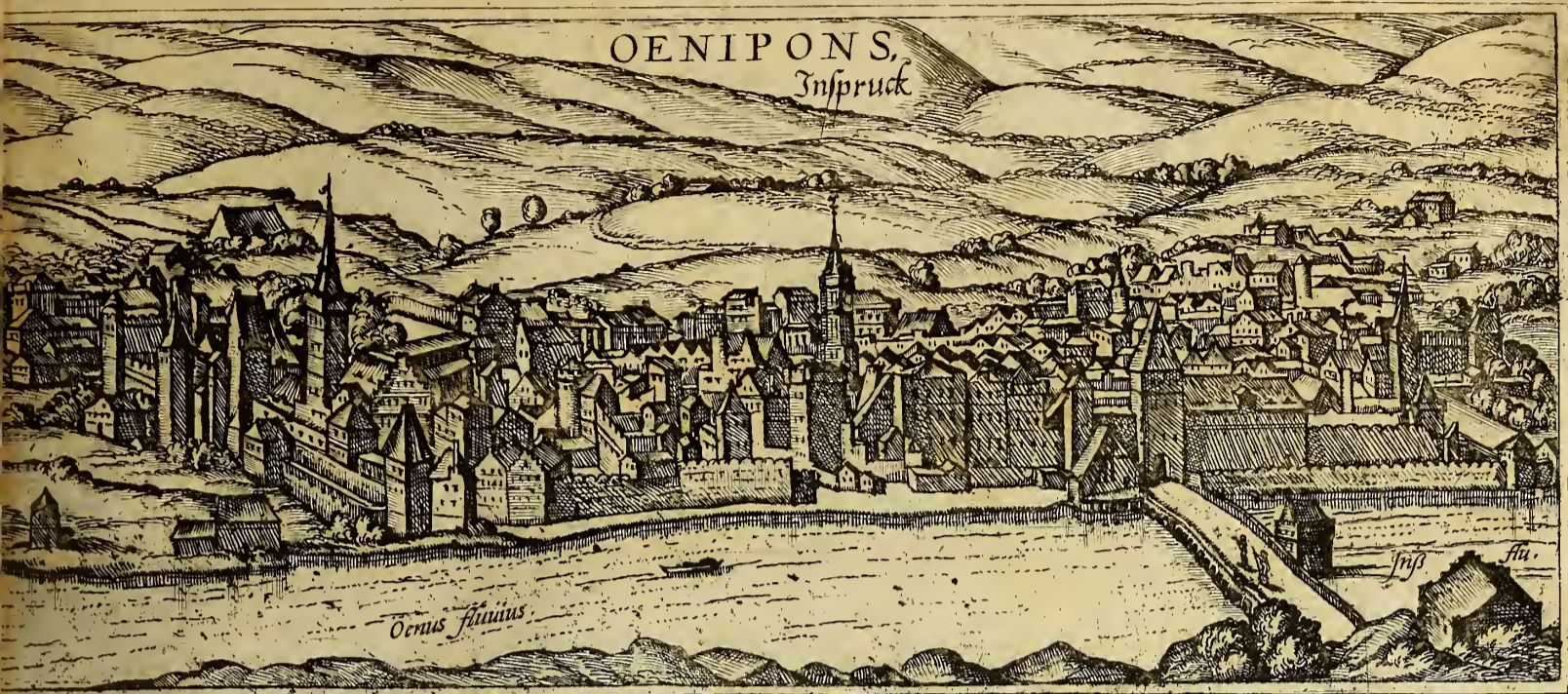
FRISINGENSIS Episcopalis ciuitatis icon.



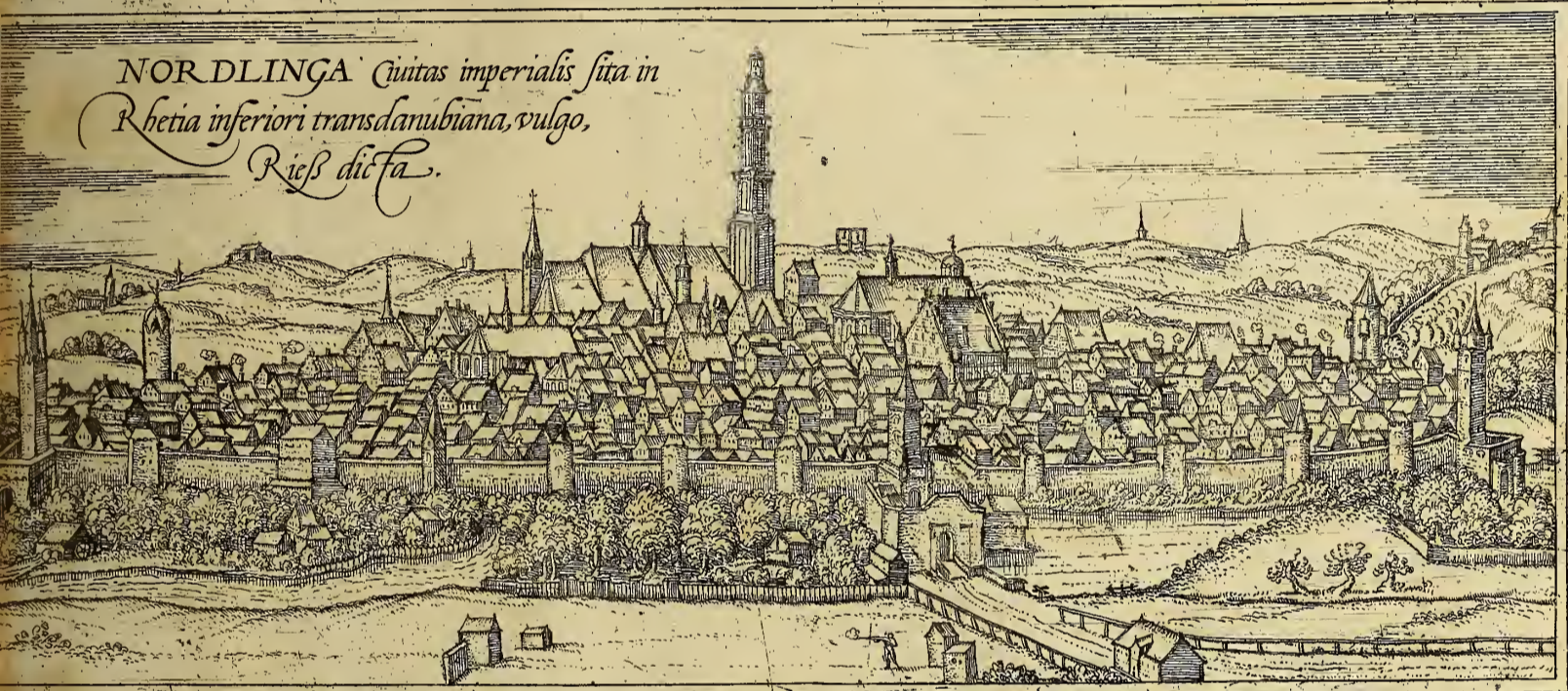
RATISPONA antiquissima Bavariae  
vrbs, Danubij ripis adiacet.



OENIPONS,  
Inspruck



NORDLINGA Cuius imperialis sita in  
Rhetia inferiori transdanubiana, vulgo,  
Rieß dicfa.



STRAVBINGA oppidum Bauariae.



RPJCB



# V I E N N A .



**V**IENNA, Australium ciuitatum, regionisque Metropolis, ad flumen Danubium sita, qui medius Austriam secans, sexaginta annibus ferè nauigabilibus auctus, in pontum vastis sex fluminibus euoluitur, memorabiles & maximi nominis vrbes alluit, quarum omnium opulentissima, ac vetustissima Vienna, cuius appellationem alij ab antiquo eius nomine Flauiana, alij à paruo flumine, quod inter ciuitatis suburbia labitur, deducunt: Olim etiam Iuliobona & Vindobona vocata. Vrbs hoc tempore clarissima, inexpugnabili murorum ambitu, præaltis fossis, aggere, & vallo cingitur: Mœnia deinde spissa & sublimia, frequentes turres, & propugnacula ad bellum opportuna habent, vt sola Vienna, vnicum sit Christianorum contra Turcarum furorem propugnaculum & munimentum. Suburbia maxima sunt, & ambitiosa, ædes ciuium amplæ, area, & picturis ornata, structura solida & firma, altæ domorum facies, magnificæque visuntur. Tempia Deo, sanctisque dicata, & ampla & splendida secto lapide constructa, perlucida sunt, & columnarum ordinibus admiranda, quorum principem obtinet locum nobile S Stephani fanum. Cellæ vinariæ adeo profundæ sunt & spatiosæ, vt sub terra non minùs, quàm supra terram ædificiorum apud Viennam esse fertur. Platearum solum, stratum lapide duro, vt neque plaustrorum rotis facilè conteratur. Annonæ, & potissimùm vini, incredibilis copia, adeo quidem vt ducentos & mille equos quadraginta dierum vindemia exercent. Omnium facultatum Vniuersitate, in qua honorum & Poëseos conferuntur insignia, nobilitatur: quam Fredericus II. Imp. Aug. Anno salutis M. CC. XXXVII. ex Romana & Parisiensi influit. Anno Domini M. D. XXIX. Solymanus, ferox Christianorum hostis, confertissimo exercitu hanc vrberem adortus, immani sauitia eam obsedit, & muralibus labefactatam tormentis, quater cum maxima suorum strage oppugnauit. At tandem XXIII. obsidionis die, spe potiundæ vrberis reiecta, exercitum suum abduxit.

# B V D A .



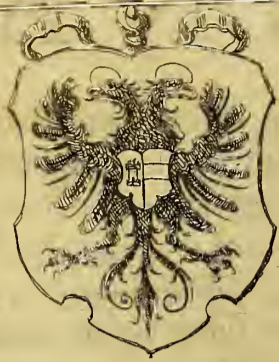
**D**ANUBIVS omnium, quos Europa habet fluuiorum maximus, mediam Hungariam interfluit, eamque in partes, nempe in Citeriorem, & Vltiorem scindit. Citerioris Hungariæ caput est BVDA, Regni auita sedes, sic denominata, vt plerique existimant, à Buda conditore fratre Attilæ regis, vel, vt alij scribunt, à Budinis Scythiæ populis. In hac vrbe, Sigismundus Rex superbissima statuit ædificia, ex ædificauit quoque in arce Palatium, multum Romanæ referens antiquitatis: muro arcem obduxit, ambulacrisque amœnissimis exornauit, in media ferè arce, turrim amplissimam fundauit ex quadrato lapide, sed morte præuentus, initum opus non absoluit. Ex altera Danubij ripa, in Pestana ciuitate, quæ è conspectu est, molem posuit, in arcis obiectæ speciem, vt hinc supra Danubium perpetuo ponte arcem vtramque coniungeret. Verùm mors inuida tam superbi operis initium intercepit. Quod si facere potuisset, Traiani pontem, quem in superioris Mysiæ ripa quondam ille fecerat, proculdubio superasset. Porrò, Pestum. 30. millibus passuum à Vatia, in eadem ripa, atque in Budæ nouæ conspectu situm, à Pestanis fortassè militibus, vigente quondam Imperio Romano, ædificatum est. Hæc Munsterus. Si vrberis situm inspicias, ex parte montosa, & validis est propugnaculis firma, vt nec quicquam munitius, nec amœnius, in tota fermè Hungaria inueniri possit. Publicis, priuatisque ædificijs ornatissimis, præ cæteris in ea regione vrberibus, clarissima.

Agrum habet variorum fructuum vbertate luxuriantem.

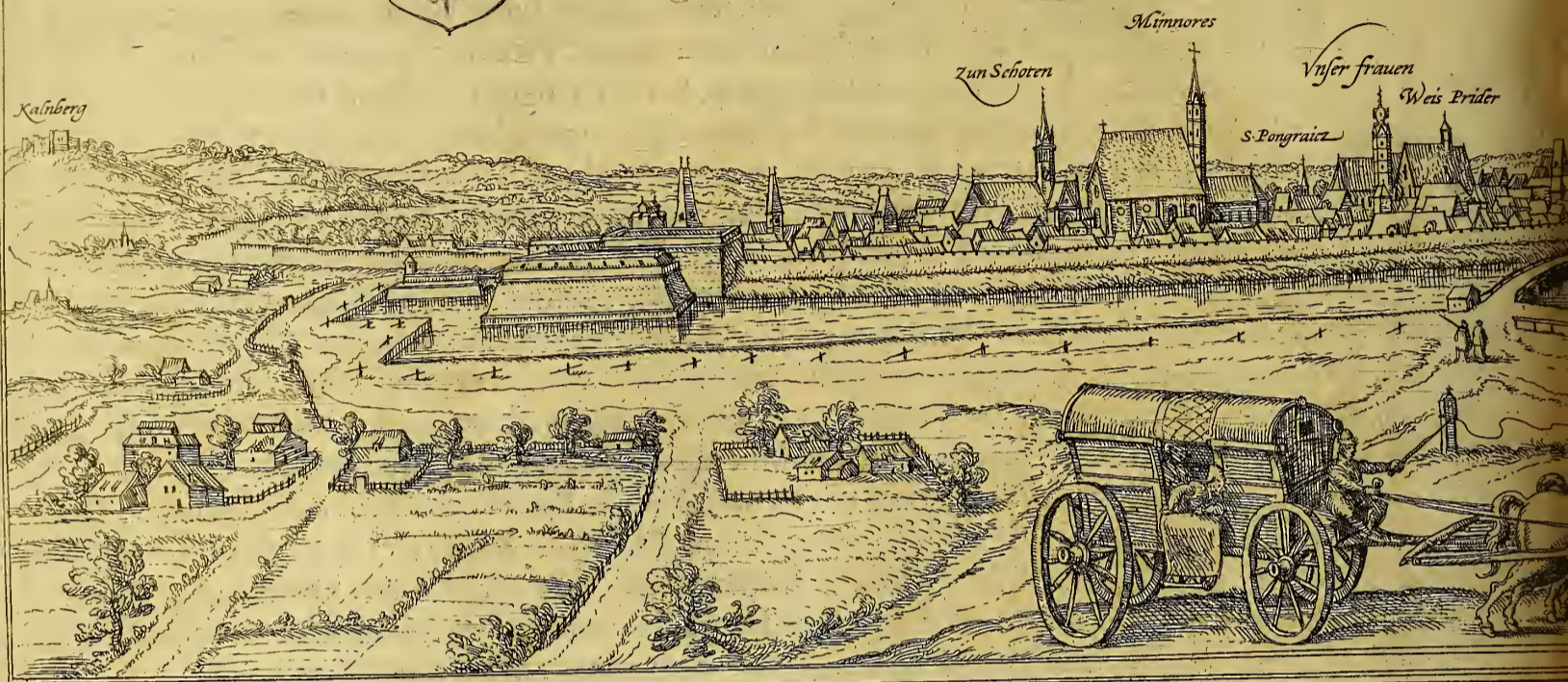
Nunc verò, non sine maximo Christianorum detrimento, à Turcis Buda tenetur, qui eam

Annò Domini M. D. XXIX.

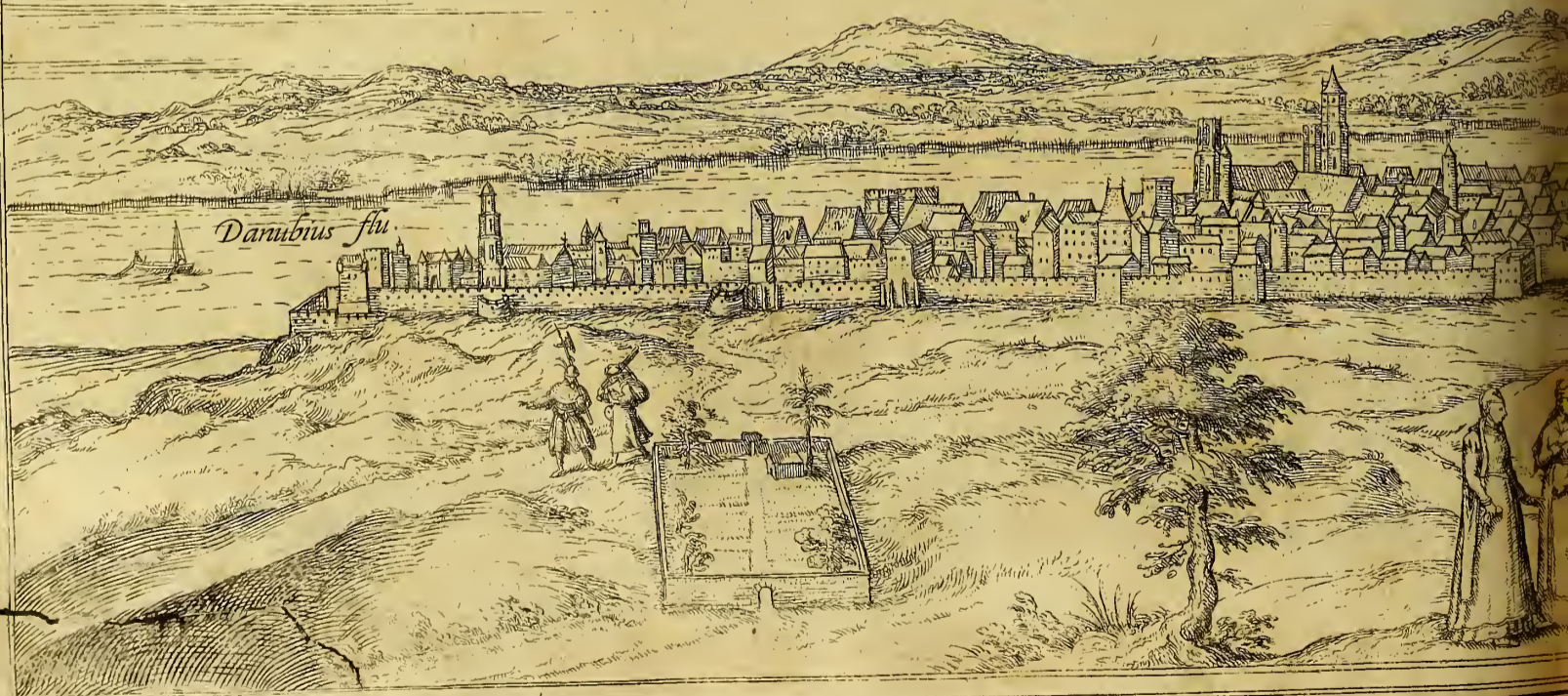
inuasert.



VIENNA AVSTRIA  
ORBE NOTISSIMA  
HODIE IN ORIENTE  
TVRCAM INVIT



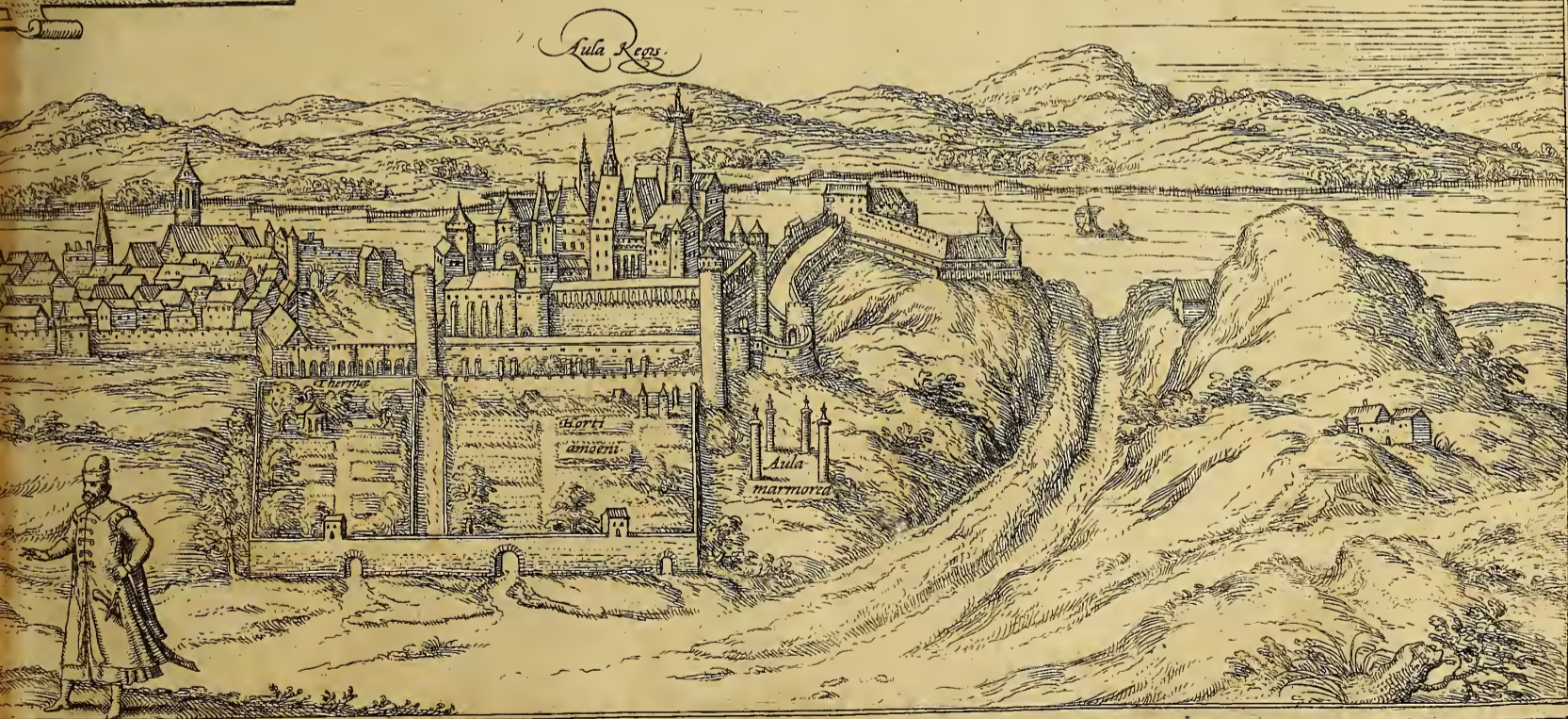
BVDA, vul  
Vngarici regni  
sita: Quam Pe  
persuasum est, S



ROPOLIS, VRBS TOTO  
 RATISSIMAQ, VNICVM  
 RA SEVISSIMVM  
 PROPVGNACVLVM.



prima & regia  
 ad Danubium  
 Curtam, vel, vt alijs  
 nominat. Fran. Ire:



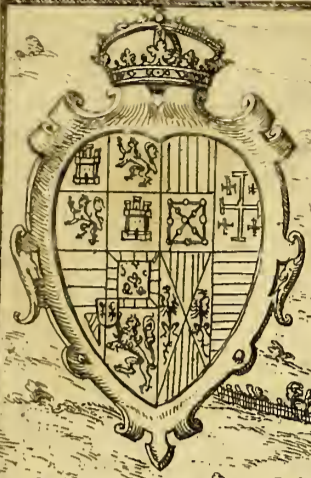
RPJCB

# MEDIOLANVM



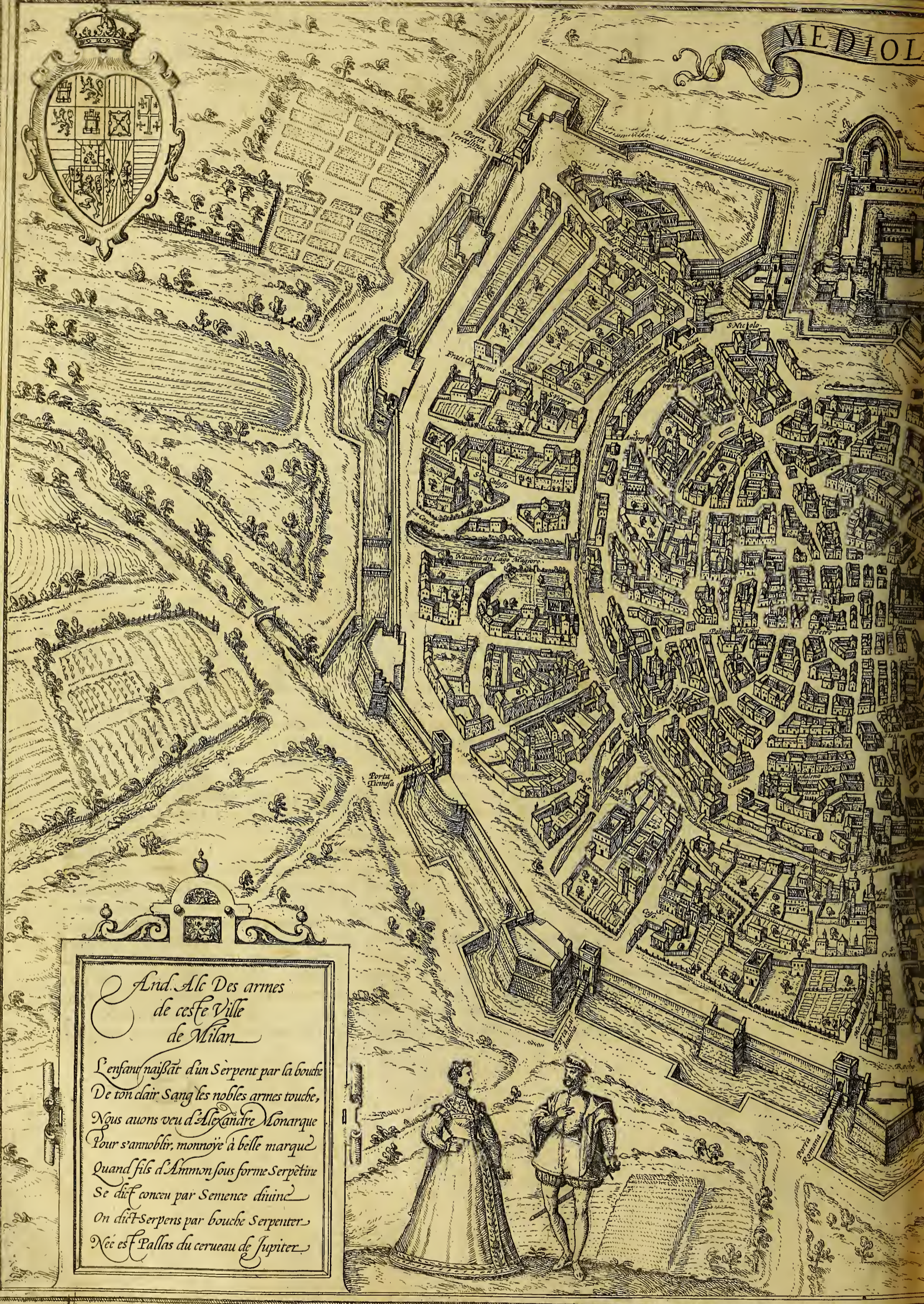
**M**EDIOLANVM, potentissima ciuitas, vniuersæ Galliæ Cisalpinae metropolis, à quo condita, & vnde sit eius appellatio ducta, variè ab historiographis proditum est. Originem eius Gallis Lilius tribuit: nonnulli, & quidem veriùs, ante Gallorum in Italiã aduentum, Bellouesum ex vico eximia dignitatis, finitimam Alpibus ciuitatem, Mediolanum ædificasse, eumque Regis sibi nomen sumpsisse, tradunt. Quidam Mediolanum dictum putauere, quòd inter duos amnes, ipsi Lames vocant, vrbs posita sit, Arduam, scilicet, & Ticinum: Alij, ab animali media parte lanato, in ipsis fundamentis inuento. Cato, priùs Olanam, ait dictam, à Thulcorum duce: dein ab Insubrium Principe, Medo, adactam, nomen accepisse, Mediolani. Aliter Alciatus in Emblematis, aliter alij scribunt. Vrbs est Mediolanam opportuno admodum situ, quo præter agri ipsius vberimas fruges, è Gallia Cisalpina, necessaria quæuis comportari possunt. Hinc quàm plurimos Imperatores, contra Gallos atq; Germanos bellandi oportunitate ductos, hinc consedisse, legimus. Sepius etenim Mediolani Cæsar constitit, frequenter Nerua. Nam valde Traiano placuit locus vt Regiam hinc ædificãrit, quod nunc palatium dicitur. Habitauit hinc etiam Adrianus. Item Maximianus Herculeus, qui mœnibus hanc urbem ornauit, murum secundum adiecit, eamque amplificauit, & ædem Herculi in ea posuit, quæ nunc D. Laurentio Martyri, est dicata. Iuxta quam columnis XVI. marmoreis domum sumptuosissimam Imperatorum vsui ædificauit, quam incendio perijsse scribit Meruea, vt solæ columnæ sint relictae. Philippus etiam Imperator Christianus, hac in vrbe refedit, & post eum Constantinus, Constantiusque. Item Iouinianus, Valens, Valentinianus, & Theodosius. Mediolanum amplissimum complectitur spatium, adeo quidem, vt maximis totius Europæ ciuitatibus annumeretur. Eius suburbia, latæ aquarum fossæ, cingunt, per quas vndique nauigijs, maxima annonæ copia defertur. Tam multa sunt hinc, tamque diuersa artificum genera, vt inde vulgi sit natum prouerbiũ: Qui Italiã reficere totam velit, eum destruere Mediolanum debere, nimirum, quòd ex his sedibus, artificum examina, per omnes Italiæ partes, spargantur. Quin etiam liberales disciplinæ hinc cultæ fuerunt. Vergilius siquidem, Mediolani litteris operam dedit. Summam huius Reipub. potentiam arguit, quòd post frequentissimas hostium direptiones, quibus vniuersa diruta, soloque æquata fuit, in tam vastam magnitudinem rursus excreuerit. Varia, & funesta eius excidia. Gibellinorum etiam, & Guelphorum exitiabiles vniuersæ Italiæ factiones, Mediolani Anno Domini M. CCC. X. natas, Munsterus in Cosmographia sua, recenset. Habet vrbs ædificia mirè splendida, atque magnifica, præcipuè verò, ædem peraugustam, quàm Domum vocant, immenso sumptu, ac tam admirabili arte factam, vt paucis omnino orbis terrarum templis conferri possit, siue magnitudinem & artificium, siue præcia marmorum ac ornamentorum spectes. Etenim, non solum vndique foris intusque crustis nui marmoris intacta nitet, verum etiam mirabilibus ex marmore statuis, arte summa elaboratis, est exornata. Sunt & nobilia fana permulta, inter quæ Gratiarum ædes. Cœnobium huic fano insigne cohæret Prædicatorum, cum præclara Bibliotheca, celeberrimis Italiæ totius addenda: Priuatorum etiam in vrbe domus, amplissimæ permultæ conspiciuntur. Est & arx Portæ Iouiæ munitissima, inexpugnabile ac præcipuum totius Europæ propugnaculum, quod vlla profectò vi capi nunquam potuit, quanquam per annonæ, rerumque necessariarum inopiam, id aliquando contigerit, vt in Ephemeridibus Latinis, Leander demonstrat. Insuper, est curia vetus, vbi modicum D. Gothardi sanum, nobilibus aliquot Vicecomitum sepulchris decoratum. Italiæ Reges, tum etiam Imperatores Augusti, Imperij solennia, coronam ferream, ab huius vrbs præsulibus sumere solent, idque ex constitutione Theodorici Ostrogothorum Regis. Alexander Quintus eius nominis Pontifex summus, Barnabam D. Pauli discipulum, primum fuisse Mediolanensis Ecclesiæ Antistitem scribit. Cui interpositis alijs pijs, doctisque viris, D. Ambrosius successerit clarissimum Ecclesiæ lumen, qui D. Augustinum celeberrimum illum Doctorem Theologum Mediolani ad fidem Christi conuertit, & deinde anno post. N. C. Trecentesimo Nonagesimo tertio, ex eadem hac ciuitate, ad æternam beatorum patriam, emigravit.

MEDIOL



And. Ale Des armes  
de ceste Ville  
de Milan

L'enfant naysât d'un Serpent par la bouche  
De ton clair Sang les nobles armes touche,  
Nous auons veu d'Alexandre Monarque  
Pour s'annoblir, monnoye à belle marque  
Quand fils d'Ammon sous forme Serpentine  
Se dief conceu par Semence diuine  
On dief Serpens par bouche Serpenter  
Née es Pallas du cerueau de Jupiter





**MEDIOLANUM** Metropolis Insubrum, vulgo Mila-  
 no, orbis potentia & dignitatis eximia, quae ob praestante  
 loci commoditate, Imperatorum Romanorum sedes, plerumque  
 fuit, qui superbissimis eam aedificijs exornarunt. Circa quam  
 nobilis regio tum coeli temperie, tum soli fertilitate, et afflu-  
 enti rerum copia, unde civitas suo abundans populo, et pro-  
 prijs nitens viribus, semper gentis fuit caput, et quotiens  
 eversa, post exidium restituta, ubertate agri, et propin-  
 quitate Alpium, ex quibus hominum copia affluit. Inge-  
 ti incremento res Mediolanensis tempore Gratiani Caesaris  
 aucta erat. Na quingentos et amplius annos, neq; ab externo hos-  
 te, nec inter fino bello Insubres vexati fuere. Duravit illa foe-  
 licitas vsq; ad D. Ambrosij tempora, quib; Arriana heresis,  
 maximis calamitatib; hanc urbem affecit. Deinde Aetila in Ita-  
 lia ingressus, Mediolanum diruit, instauratum, aliquanto tem-  
 pore quietum. Max à Longobardis maximis agitur moles-  
 tiji, quib; à Carolo Magno domitijs, annos tredecim et sexaginta flore-  
 it. Deinde vero Fridericus Barbarossa Mediolanum solo equavit.  
 Cuius incolae tandem Parmensiu et Placentinor, ope, tanto ani-  
 moy ardore patriam restaurarunt, vt multo quam ante diuor,  
 potetior, frequentiorq; extiterit. Quod sane maxima huius  
 orbis potentia arguit, quod post tam frequentes hostiu di-  
 reptiones, in tantam magnitudinem rursus creuerit.





# V E N E T I A E.



**D**E primis Venetiarum initijs, diuersa historiographi tradunt, Sabellico Leander subscribit, prima huius inclytæ vrbs initia, in annum à C.N. CCCC. XXI. incidere, quo tempore fama iam erat sparsa, transgressuros Danubium Hunnos, Italiæ inuadendæ causa. Itaque Aquileienses, & Patuini, ferocissimi hostis terrore, & ob vrbsium suarum interitum, Adriatici maris insulas fuga occuparunt, & initio in Riuum altum se recipientes, prima Venetiarum vrbs fundamenta iecere. Sitæ sunt in intimo sinus Adriatici recessu, Insulas ferè LX. (adiectis tandem alijs duodenis) paruo inter se spatio disiunctas, intercurrentibus euripis, continent. Quas à vehementiori maris impetu, agger tenuis, littus vocant, artificio prouidæ naturæ, prætentus, tuetur: Is curuus, instar arcus, & ostijs quinis interruptus, quæ singula modicum portum efficiunt, nauigijs & aquis marinis aditum in æstuaria præbent. Opportuna habet flumina, quibus res omnes, cum ad hominum vsum, necessitatemque, tum ad delicias ac voluptates vtilis, inuehuntur. Vt (quod dictu mirabile) in qua vrbe nihil fermè gignitur, in ea omnium maxima & incredibilis exuberet copia. Quare non immeritò à Iasone, L. Si insulam. ff. de verb. oblig. paradus deliciarum appellatur. Quid de piscium abundantia, de ædificiorum splendore, de sacratissimarum ædium ornamentis, de venerandorum Patrum prudentia, referam? non immeritò ingenuè fatentur omnes, tam potentem, tam nobilem, tam illustrem, tam opulentam Rempub. Deorum immortalium nutu fundatam, eorumque prouidentia in hodiernum vsque diem moderatam esse. Quæ quidem ad tantum maritimæ fortunæ culmen euecta fuit, vt Domina ac Regina maris, ab omnibus semper habita, & ab Illustrissimo Ioanne Austriaco Cæsaris Caroli V. summi omnium Imperatoris filio, ac Philippi Catholici, ac Maximi Regis fratre, sit salutata eo tempore, quo anno superiore M.D. LXXII. die VII. Octob. Augustini Barbarij Patritij Veneti prudentissimis instructus consilijs, innumerabilem Turcarum exercitum fudit, vniuersam ferè classem cepit, ac tandem de immanissimo ac fœdifrago hoste, in Epiro, ad Echinadas triumphauit. Innumera hinc mortalium, varijs ex orbis partibus, corporum vario cultu, multitudo negotiatur. Ciuitas tota triplici ordine populi cõstat, Patritij sunt, Ciues, & plebs artificum. Imperij ac Reipub. auctoritas apud Patritios consistit, qui cum ipsam vrbs, tum ciuitates oppidaque ditiois Venetæ, moderantur. Vrbs in regiones est diuisa senas, proinde Sextaria vocant. Plebanicas congregationes habet LXXII. Cœnobia XLI. quorum decem & septem conuentus monachorum sunt, quatuor & XX. virginum. Fora habet coniuncta tria. In capite, quod littus spectat, columnæ peringentes binæ cernuntur, quarum vna D. Marci, leoninum alatum signum: altera, D. Theodori statuum sustinet. In ipso intercolumnio, supplicia de condemnatis sumuntur. Exornatur forum sumptuosissimo ac mirabili templo D. Marci, è nobilissimo preciosissimoque marmore, non minore artificio quàm sumptu constructum, cuius magnificentia, maximi & stupendi precij thesaurus, hoc loci propter angustiam explicari non potest. Integro D. Marci corpore exornatur. Vicos riui diuidunt, at transitus vbique pontibus coniungitur, vel ligneis, vel lapideis, quorum in vniuersum, tam publici, quàm priuati, CCCC. censentur. Nauicularum numerus, quibus ciuitas peragratur, VIII. millium amplius esse putatur. Est etiam intra vrbs ambitum nauale, locus mœnibus vndique validis munitus, & cum opportunis ad custodiam turribus, quem Arsenalis nominant. In quo perpetuò CCCC. occupantur homines, triremibus, ijsque rebus, quæ ad nauigationem requiruntur, conficiendis intenti, quorum stipendia M. CC. in hebdomadam aureorum nummum sunt. In ipso nauali, nauium longarum, quæ in pontibus, ad omnem occasionem paratæ, perpetuò sunt, numerus, ad CC. est, præter alia nauigia minora. vnde vires, opesque, & amplitudo rei Venetæ, quæ profectò nunc Italici nominis gloria, decusque sola est, facile possunt intelligi. Præpotentem hanc vrbs, eiusque ditioes ac regna, Centuriones, atque Tribuni, ad annum Christi Septingentesimum gubernarunt, deinde Ducis auctoritate administrari cœpit. Qui tam subtili sortitione eligitur, nullus vt ambitiosus, vanæque gloriæ cupidus, in tantam se dignitatem intrudere queat.

VENETIA



**NOME DEI RI PRINCIPALI**

i Rio della Trinita  
 ii Dei Saloni  
 iii Dei Spirito santo  
 iii De san Yvo  
 v De san Tomaso  
 vi De san basilio  
 vii De santa maria maggiore  
 viii Della croce  
 ix Rio marin  
 x De san giouanne decola  
 xi Della perzola  
 xii Dulle doi forre  
 xiii De san eustan  
 xiiii Della beccaria  
 xv De san siluestro  
 xvi Della medon  
 xvii De san polo  
 xviii Della frasca  
 xix Da eba foschari  
 xx Della mal paga  
 xxi Di canaregio  
 xxii De san marcola  
 xxiii De san felise  
 xxiiii De santo apostolo  
 xxv Del fontego ai todeschi  
 xxvi De san saluador

**PAROCHIE DI VENEZIA**

1 S. Piero da castello patriarcato  
 2 S. Biagio preti  
 3 S. Martin preti et anco hospedale  
 4 S. Giovanni in brigola preti  
 5 S. Antonin preti  
 6 S. Severo preti iurisdictione delle monache di san lorenzo  
 7 S. Prualo preti iurisdictione delle monache de san zaccaria.  
 8 S. Trinita preti  
 9 S. Giouanne neuo preti  
 10 S. Marco off. di canoniche dell'ill. sig.  
 11 S. Basilio preti  
 12 S. Giulian preti et esula marzaria  
 13 S. Maria formosa preti  
 14 S. Lio preti

15 S. Marina preti  
 16 S. Maria noua preti  
 17 S. Cantun done e iltraghetto di mur. p.  
 18 S. Gio griseofona preti  
 19 S. Apoll. preti que untrag. de rialto  
 20 S. Sopha preti que untrag. che buta alla peccaria de rialto  
 21 S. Felice preti que untrag. che buta alla calle  
 22 S. Fosca preti. (de i botteri)  
 23 S. Maria madalena preti que untraghetto che buta il san s'hai  
 24 S. Mar euola preti que untrag. che buta al pal. del duca di fernara  
 25 S. L'onardo preti  
 26 S. Hieremia preti que un traghetto che buta a riva de biofio  
 27 S. Moise preti que un trag. che buta alla Trinita  
 28 S. Patermano preti  
 29 S. Luca preti  
 30 S. Frantun preti  
 31 S. Bruto preti que un trag. che buta a san polo  
 32 S. Anzolo preti  
 33 S. Maria giubbenigo pa que untrag. che buta a san gregorio  
 34 S. Aluariano preti  
 35 S. Vidale preti que untrag. che buta



Seruius Venetorum Dux, cuius honor perpetuus, hoc habitus e Cura in publico preferuntur octo ex serico, bina g'anea, totidem alba, cetera rubentia, et fax cum ense.



- |   |   |   |
|---|---|---|
| <p>33 S. Margherita preti<br/>         56 S. Barnaba preti<br/>         57 S. Raphael pri don e il trag. di luzaofina<br/>         58 S. Nicolo preti<br/>         59 S. Tronzo pri qui e il trag. che buta alla giudeca<br/>         60 S. Tamao pri qui e vn trag. che buta a S. stephano<br/>         61 S. Basegio preti<br/>         62 S. Agnese preti<br/>         63 S. Vido preti<br/>         64 S. Saluador frati qui e la scola grande<br/>         65 S. Boritolanuo preti. ldi S. todoro.<br/>         66 S. Gregoria preti<br/>         67 S. Marciliano preti<br/>         68 S. Iustina monache<br/>         101 S. Lucia monache<br/>         109 S. Crose monache<br/>         ff S. Fumia<br/> <b>ALTRE CHIESE.</b><br/>         71 Anna monache<br/>         72 Leuergine monache<br/>         73. Danieli monache<br/>         74. Dominico frati<br/>         75 Bartolanno hospedale<br/>         76 Isepo monache<br/>         77 Iesu Christo hospedale<br/>         78 Antonio frati</p> | <p>79 La madona de l'arsenale<br/>         80 La ca de dio<br/>         81 Sepulcro monache<br/>         82 La pietra<br/>         83 La celestia monache<br/>         84 S. Francesco della nigna frati<br/>         85 S. Gioan de furlan priorado<br/>         87 S. Giorgio di greci preti greci<br/>         88 S. Lorenzo monache<br/>         89 S. Zaccaria monache<br/>         90 S. Gioane polo frati<br/>         111 Scuola grande de san marco<br/>         172 S. Gio lateran monache<br/>         91 L' hospidal di san gioanne polo<br/>         92 Aladonia di miracoli monache<br/>         93 I trofacheri frati<br/>         94 S. Caterina monache<br/>         95 S. Maria della valuerde detta la misericordia scuola grande et priorado<br/>         96 S. Maria dell'orto frati<br/>         97 S. Alise monache<br/>         98 Iseru frati<br/>         99 S. Hieronimo monache<br/>         100 S. Iob frati<br/>         102 Il corpus domini monache</p> | <p><b>DELLE COSE PIU NOTABILI</b><br/>         131 Arsenale nuouo<br/>         132 Arsenale vecchio<br/>         133 Porta dell'arsenale<br/>         134 Il signor bartholamio coglione<br/>         135 La bocca de la margaria sotto il reloio<br/>         136 Le due colonne doue s'isa la iustitia<br/>         137 Il campall di san marco<br/>         138 La percuratia noua de san marco<br/>         139 La reca<br/>         140 La pescaria di san marco<br/>         141 Il fontego di cozefchi<br/>         142 La magarini dal sale<br/>         143 La doana da mare<br/>         144 Ghetto doue stano li hebrei<br/>         145 Le case da ca moro<br/>         146 Bersaglio doue si eser citan li bobar dieri<br/>         147 Pescaria di rialto<br/>         148 Il ponte da castello et e di legno<br/>         149 Il ponte di bareteri su la marzaria<br/>         150 Il ponte di rialto e di legno co molte boteghe sopra dall'vna et l'altra parte et si apre due parte<br/>         151 Il ponte di caruregio e di legno<br/>         152 Il ponte da la paglia<br/>         153 Campalto.</p> |
|---|---|---|

...da raro, cum comitatu splendido acq, magnifico, vexilla  
 & sex, c'harum triu, sella, pulummar, ombraculu curcu



# GENOVA.



Enoa Ligurum in Italia caput, Ligustico adiacet mari, potens, superba, atque antiquissimæ originis ciuitas, vel à Iano Italiae Rege, ac deinde à Iano Troianorum Rege aucta, vel à Iano Genio Prisco, vel à Genuino Aegyptio, vel à Genuo Saturni filio, primùm ædificata, vel denique à situ, curuaturæ genû respõdente, denominata perhibetur. Situ tali est: Fronte meridiem spectat, amplissimè circa littus confurgens, dorso Septentrioni obuerso, leniter in planitiem, veluti ad quiescendum descendens, montium innixa radicibus, quorum à tergo contra seuorum Septentrionum afflatum vallo munitur, non tota montosa, nec vicissim tota plana. Insigni portu fortissima mole, securæ stationis causâ præmunito, mercatuq; amplissimo, nobilis est. Semper autem & in negotiando industrios, & ad res summas, tam terra, quàm mari gerendos, summos homines genuit. Qui sæpius infideles Christianorum hostes armis suppresserunt, sæpè debellarunt Pisanos, sæpè item à Venetis alijsque potentissimis populis, & Regibus spectabiles retulerunt victorias, vt plurimas ciuitates & insulas ditionis suæ fecerint. Vnde tantis incrementis, tum populi ac ædificiorum, tum opum creuit hæc ciuitas, vt nomen adepta sit Genuæ superbæ. Variam Reipub. formam diuersis temporibus habuit, nunc Hispaniarum Regem agnoscit dominum, & à Duce, annali electione designato, gubernatur ac regitur.

# FLORENTIA.

Florentia Hetruriæ Metropolis vrbs omnium florentissima, iacet ad Arnum, quò medio secatur, & quatuor eximijs coniungitur pontibus, ab Oriente ac Septentrione collibus amœnissimis, & vndique fructiferis arboribus vestitis cincta medijs theatri instar, Occidentali latere pulchram in planitiem incedens, Appennini aliquot brachijs contra vim externam & incurSIONES est munita, videturque ferè umbelicum Italiae tenere. Nobili gente frequens perpetuò fuit, & si cui familias honestas, hinc tanquam è seminario in alias vrbes Italiae profectas cognoscere libebit, commentationes in Dantem Christophori Landini adeat, is enim operis eius initio multis hac de re tractauit. Florentiam duplices habuisse muros, eosdemq; à Phesulanis & Barbaris esse deiectos, ac ciues deserta vrbe in vicina oppida concessisse, author est idem Landinus. Desolatam ita vrbe ad annum post C. N. D. CCCII. iacuisse, quo Carolus Magnus Roma, vbi tum Imperator Cæsar Augustus appellatus erat in Galliam tendens, hinc dies aliquot constitit, captusque loci conditione, mœnium nouorum fundamenta, longè prioribus ampliora iussit inchoari, proposito etiam edicto, vt passim dispersi ciues, ad instaurandam vrbe redirent. Hoc itaque tempore nouis muris cincta fuit. Ad eò splendidis, magnificisque ædificijs, sumptuosissimâ structura ornatis, tam diuino cultui, quàm ciuium vsui summa cum voluptate spectantium ornatis Florentia nitet, vt quemadmodum Venetiæ diues, Mediolanum magnum, Genoa superba, Bononia fertilis, Rauenna antiqua, Neapolis nobilis, ac Roma sancta, Ita Florentia tanquam flos ac pulchritudo Italiae, Florentia bella sit nominata. Nobilissima vrbs fana, in primis admirabile illud D. Mariæ Floridæ, totum ex marmore crustatum, cum hemisphærio stupendi operis, iuxta turris stat eximia tintinabulorû, tota item marmorea, modicoque post interuallo veterrimum Martis templum, forma rotunda, magno ingenio constructum, & nunc D. Ioanni Baptistæ sacrum. Valuas habet ex ære, fusili opere, tam raro artificio factas, eas præsertim quæ contra fanum D. Mariæ Floridæ sunt, vt omnes omnino, quibus ingenij vis est vlla, reliqua in Europa tota similes esse nusquam arbitrentur. Reliquas misericordie ædes, vt Xenodochia,

Expositorum brephotrophium, cæteraque loca pietatis ergò constituta prætereo, qualia tricena septena esse dicuntur. Aedes censentur Plebanicæ XLIII.

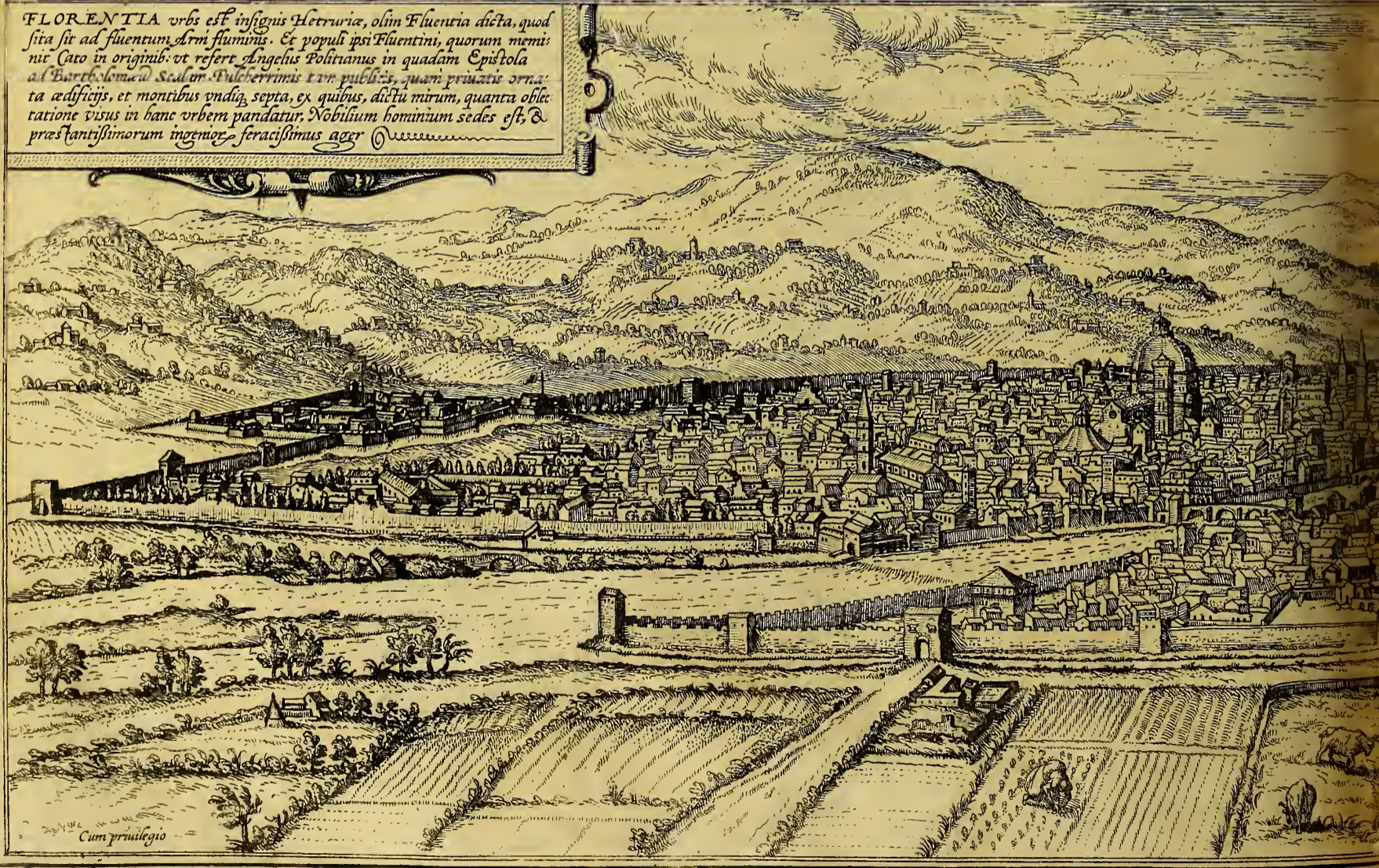
Prioratus XII. Conuentus virorum mulierumque sacri

LXXVI. Collegia puerorum IX. quas Fraternalitates

vocant, virorum sodalitates maximo numero.



FLORENTIA urbs est insignis Hetruria, olim Fluentia dicta, quod sita sit ad fluentum Arni fluminis. Et populi ipsi Fluentini, quorum meminit Cato in originibus, et refert Angelus Politianus in quadam Epistola ad Bartholomaeum Scalam Pulcherrimis et in publicis, quam privatis ornatu aedificijs, et montibus undique, septa, ex quibus, dictu mirum, quanta oblectatione visus in hanc urbem pandatur. Nobilium hominum sedes est, et praesantissimorum ingeniorum feracissimus ager.



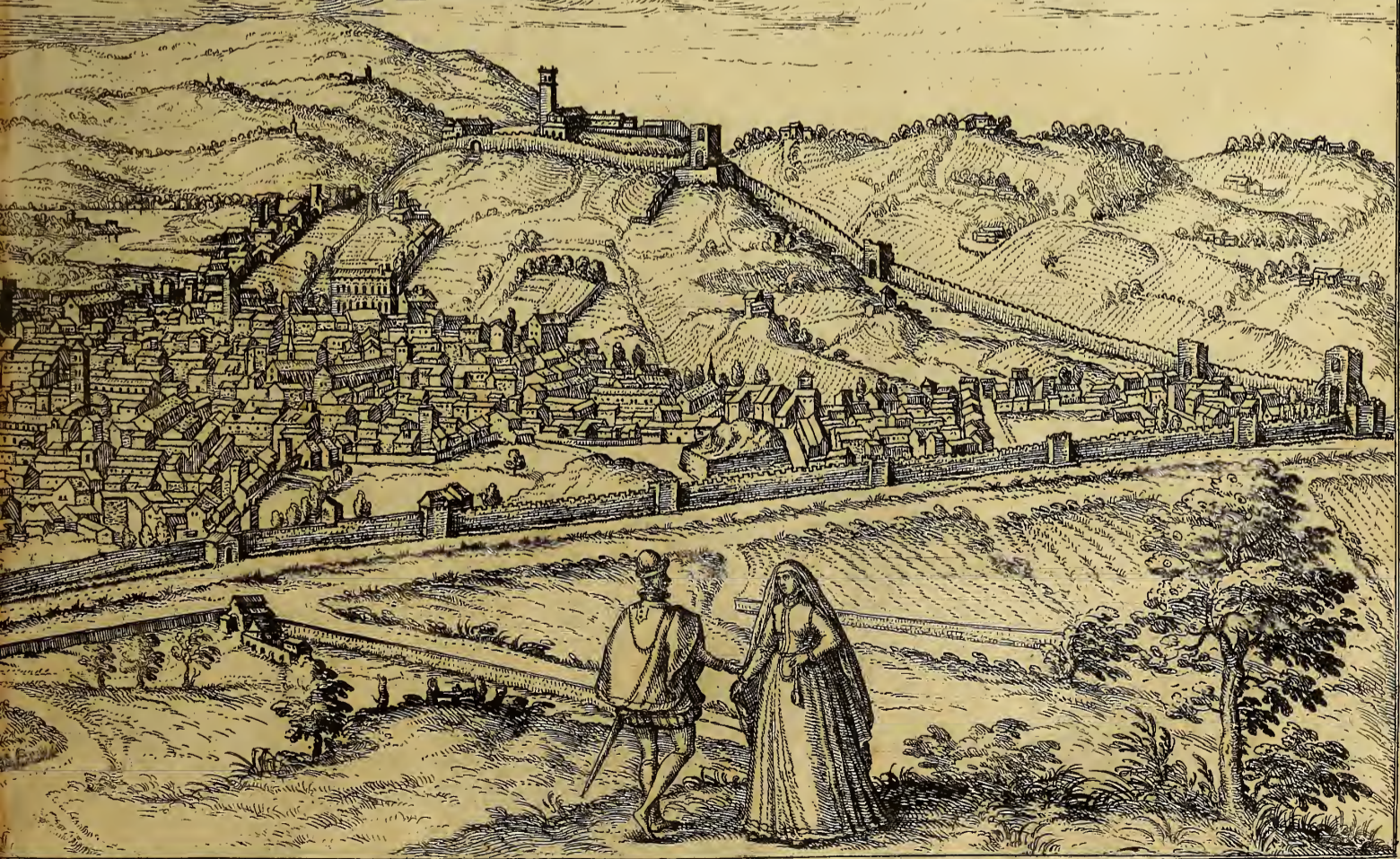
V. A.



*GENVA* Ligurum domina atque regina Ciuitas Italice celeberrima, in Ligustici maris litore pugni portu fidam nauibus statione prebet; Solum habet macilentum atq; icunum, Itaq; prouidos atque sagaces mercatores producit, qui ad tantu rerum et diuitiar, conscenderunt fastigium, ut eix vlla in tota Italia ciuitas inueniatur, vbi tot suburbana pre dia iugni factu recreationis gratia constructa cernuntur, unde insignis opni magnificentia estimari potest, vti non immerito tum hanc ob rem, tum alijs etiam permultis de causis, Genua cognominetur superba.

Cum Priuilegio.

FLORENTIA



RPJCB



# R O M A.



**R**OMA Domina & Regina urbium, totiusque mundi caput, quem ferè vniuersum fortissimorum virorū rebus præstantissimè gestis, suo imperio subegerat. De primis eius conditoribus tam multæ & variæ sententiæ, quàm diuersi scriptores inueniuntur. Sunt, qui existimant Euandrum ex Arcadia fugientem ea occupasse loca, vbi nunc Roma conspicitur, ibidemque oppidulum inuenisse aliquod, Valentiniana dictum, quod ab ipso amplificatum, Romæ nomen deinde sit consecutum. Alij tradunt, Remum & Romulum Aenææ filios urbis huius conditores fuisse, quos tamen alij Aenææ nepotes ex filia dicunt. Verùm Dionysius Halicarnasseus ante Troianorum & Aenææ in Italiam aduentum Romam extitisse, ex antiquo scriptore Antiocho Syracusano docens, hæc eius verba recenset. Postea quàm Italus consenuisset, Morges pro illo regnavit, ad quem vir quidam nomine Syculus Roma profugus venit. Hac oratione satis indicauit, Romam aliam excidio Troiano superiorem extitisse. Communior ferè omnium sententia est, Romam à Romulo dici. Quippe cùm is Romam viribus & robore iuuenum affatim à se muniam cerneret, haud minoris momenti fore ratus, si eandem consilij ope fulcisset, ex venerandæ senectutis ciuibus, qui tunc aderant, centum elegerit, quos ob honorem, Patres, ob ætatem Senatores appellauit, portas designauerit, tribus diuiserit, præsidarios conuocauerit, tribunos celerum creauit, & nouam denique Reipub. formam instituerit. Ita vt Romulus inclytæ huius urbis augustissimum foelicissimumque principium collocasse videatur. Quæ temporum deinde successu, tot Senatores eximios, tot clarissimos fortissimosque Duces, tot egregios Imperatores vniuersi propemodum orbis domitores tulit, vt iure, Mundi caput, & à Cicerone oratione pro Sylla, Arx regum & nationum exterarum, lumen gentium, & Imperij domicilium sit appellata. Eius ambitum Plinius ex traditione Augusti scribit milia passuum viginti. Flavius Vopiscus Aurelium Imperatorem ambitum urbis ad triginta milia passuum auxisse refert. Tota deinde eius area, ad tantam amplitudinem deuenit, vt in circuitu collegisse dicatur viginti milia passuum, quæ quinque ferè miliaria Germanica efficiunt. Regionibus XIII. quondam diuidebatur. Portas suburbiorum & urbis in vniuersum numero XXIII. fuisse, refert Plinius. Linius autem ponit XXXVII. Turres Imperio florente circum urbem erant DCCXXXIII. In quibus cùm ita res ferret, præsidia collocabantur. Nunc turres solummodo CCCLXV. Portæ XX. supersunt. Nec quæ nunc extant turres, itemque muri, veterum operum fundamentis insistant, neque materia eadem constant. Sed quia frequentissimis Barbarorū incursionibus vrbs planè vastata atque subuersa fuit, omnia mutata sunt, ac conuersa, reparatorum pro tempore arbitrio. Septem Roma continet montes, rupes, siue colles, de quorum diuersa appellatione varias scriptorum referre sententias, nimis tædiosum ac longum foret. Magnificentissimæ etiam tam Deorum, nunc Christi & Sanctorum, summorumque hominum ædes quæ his montibus continentur, absque tædiosa verborum recenseri nequeunt, quemadmodum nec reliqua urbis templa, præstantissimæ Sanctorum reliquiæ, pontes, arcus triumphales, thermæ, theatra, antiquitatis monumenta. De quibus peculiare variorum conscripti libelli extant. Fertur de Constantio Imperatore, quòd is Campum Martium, cum admiratione inspiciens, sepulchrum Augusti Cæsaris, tot æreis, atque marmoreis simulachris ornatum, forum Romanum, Iouis Tarpei delubra, thermas, porticus in prouinciæ modum auctas, amphitheatrum, Pantheon mira altitudine spaciosis molibus formatum, templum pacis, Pompei theatrum, circum maximum, tot arcus triumphales, tot aquæductus, tot statuas per urbem ad ornatum positas, obstupuisse, ac tandem dixisse: Naturam omnes vires in vnam urbem effudisse. Etenim insignes superbissimorum ædificiorum ruina, præstantissimam urbis magnificentiam, non obscurè demonstrant. Tyberis fluuius, à Septentrione urbem ingreditur, & ex latere meridionali, Hostiam versus, effluit. Sed quid plura de tanta, tamque magnifica vrbe commemorem? In qua legitimus & ordinarius D. Petri successor, Maximus Ecclesiæ Catholicæ Pontifex, residet, venerandæ S. Apostolorum, & Martyrum cernuntur reliquiæ, vbi ius Christiano orbi præscribitur. In qua denique suauissimæ Musæ, vniuersam Græciam deserentes, sedem ac domicilium inueniunt. Vt verissimè Cicero lib. 3. de natura Deorum tradat: Quemadmodum nihil in vniuersa rerum natura mundo, sic in terris nihil Roma melius, nihil præstantius inueniri. Amplissima etiam viuersitate inter quàm plurima ornamenta, vrbs Romana nitet, de qua D. Iacobus Middendorpius, in suo de vniuersitatibus libro, copiosè disserit.



PORTAE

- A Porta Flaminia nunc populi.
- B P. Collatina nunc Pinciana.
- C P. Collina nunc Salaria.
- D P. Viminalis nunc S. Agnetis.
- E P. nunc clausa iam Querquetulana.
- F P. Esquilina nunc S. Laurentij.
- G P. Praenestina, nunc Maior.
- H P. Caesimontana, nunc S. Ioannis.
- I P. nunc clausa iam Gabiufa.
- K P. Latina.
- L P. Capena nunc S. Sebastiani.
- M P. Ostiensis, nunc S. Pauli.
- N P. Naualis, nunc Portuensis.
- O P. Ianiculensis nunc S. Pancratij.
- P P. Fontinalis nunc Septimiana.
- Q P. S. Spiritus.

- R P. post erula Petri et Vaticanam  
idea obmissus q. qui receptores sint.  
in aliquo urbis ponario no fuerunt.
  - S P. S. Petri.
  - T P. S. Angeli alias Castelli.
- MONTES
- 1 Mons Palatinus dicitur pala' maggiore.
  - 2 M. Tarpeius dicitur capitulum.
  - 3 M. Aventinus vbi est Eccl. S. Sabinae.
  - 4 M. Coelius vbi est Eccl. S. Io. et Pauli.
  - 5 M. Esquilinus vbi est Eccl. S. P. ad vincula.
  - 6 M. Quirinalis dicitur Monte Cauallo.
  - 7 M. Viminalis vbi est Eccl. S. Lau. in palispera.
  - 8 M. Ianiculus vbi est Eccl. S. P. in montorio.
  - 9 M. Vaticanus vbi est Basilica S. Petri.
  - 10 Collis Hortulorum vbi est Eccl. S. Trinitatis.
  - 11 M. Acitorius.

- 12 M. Iordanus.
  - 13 Doliolum vulgo M. Testaccio.
- PONTES.
- 14 Pons Aelius vulgo S. Angeli.
  - 15 P. Vaticanus alias Triumphalis.
  - 16 P. Ianiculus vulgo S. Sixti.
  - 17 P. Fabricius vulgo de quatro Capi.
  - 18 P. Cestius vulgo S. Bartholomei.
  - 19 P. Palatinus vulgo S. Mariae.
  - 20 P. Sublicius alias AE. milui.
- AQVAE ET AQVAE DVCTVS.
- 21 Aque ductus Claudi.
  - 22 Aque ductus Marciae.
  - 23 Aq. Augustae.
  - 24 Aq. Virginis vulgo Fons Triuij.
  - 25 Aq. Cabra vulgo la marana.

- 26 Aq. Sabatina.
- THERMAE.
- 27 Th. Agrippae vbi est la Ciambella.
  - 28 Th. Antonini caracalle vulgo Antoniana.
  - 29 Th. Diocletina vulgo Termini.
  - 30 Th. Constantianae in M. Cauallo.
  - 31 Th. Neronis alias Alexandrinae prope Agone.
  - 32 Th. Severianae in trāstiveri prope P. Septimia.
  - 33 Th. Olympiadis in Esquilij.
  - 34 Th. Traianae vulgo le sette Sale.
  - 35 Th. Traiane prope S. Marinu in motib.
  - 36 Th. Philippianae prope S. Mathaeum.
- AMPHITHEATR. ET THEATR.
- 37 Amph. Vespasiani dicitur Coliseo.
  - 38 Amph. Caesarensis apud S. I. in Hierusalē.
  - 39 Thea Marcelli nunc est donus Sabello.



M A.



CVM PRIVILEGIO

CIRCI.

- 40 Circus maximus vulgo cerchi.
  - 41 Circus Flaminius appresso le bottege scure.
  - 42 Circus Agonalis dictus Agone.
- OBELISCI.
- 43 Ob. Vaticanus vulgo la guglia.
  - 44 Ob. Campi Martij qui indicabat horas solares, cuius extat fragmeta in cellario quoda.
  - 45 Ob. duo ad Mausoleum Augusti ex quibus alter fractus in via iacet, alter prope latet.
  - 46 Ob. ad portam collatinam cuius extant in vinea reliquae.
  - 47 Ob. prope Amph. Castren. extra muros in vinea.
  - 48 Ob. in circo prope S. Sebastianum via Lippia.
- Pleriqui alij extant in vrbe Obelisci quos

brevitati studentes, omisimus.

ARCUS.

- 49 Arcus Titi Vespasiani.
  - 50 A. Constantini.
  - 51 A. E. Severi Septimi.
  - 52 A. Iani quadrifidus prope sanctum Georgium.
  - 53 A. Claudij dictus di Portogallo.
  - 54 Arcus Gallieni d. Sancto Vito.
- COLVMNAE.
- 55 Columna Traiani.
  - 56 Columna Antonini.
- TEMPLA.
- 57 Pantheon vulgo la Rotonda.
  - 58 Templum Remi d. Quirini nunc S. Cosmae et Damiani.
  - 59 T. Faustinae.

TURRIS.

- 60 T. Pacis.
  - 61 T. Cai & Lucij.
  - 62 T. Portuni.
  - 63 T. Fauni, nunc S. Stephani rotandi.
  - 64 T. Latheranense.
  - 65 T. S. Mariae Maioris.
  - 66 T. S. P. in Hierusalem.
  - 67 T. S. Augustini.
  - 68 T. S. M. super Mineruam.
- VARIA.
- 69 Castellum Aq. Marcie.
  - 70 Septizonium Severi.
  - 71 Forum Romanum.
  - 72 Forum Boarium.
  - 73 Velabrum.
  - 74 Turris Comitum.

TURRIS MELTIARUM.

- 75 Turris Meltiarum.
  - 76 Locus castris pretorij.
  - 77 Vuarium.
- PALATIA.
- 78 Pal. Pape in Vaticano.
  - 79 P. Pape ad S. Marcum.
- DOMVS INSIGNES.
- 80 D. S. Laur. in Damaso.
  - 81 D. Camerarij.
  - 82 D. Farnesiorum.
  - 83 D. Capi ferreorum.
  - 84 Columnae sum ad S. Apost.
  - 85 D. Auita Maxamorum.
  - 86 D. Matheiorum.
  - 87 D. Riariorum.
  - 88 D. Augustini. Chisij.
  - 89 D. Card. Vicensis.

- 90 D. Saluatorum.
- 91 D. Card. Caesij.
- 92 D. Card. Belaj.
- 93 Hic D. Altiatoru dirupta fuit a Papa Paulo III. ne castris S. Angeli obesset.
- 94 D. S. Marcelli.
- 95 D. Campegiorum.
- 96 D. S. Apollinaris.
- 97 Sepulch. Adriani vulgo C. S. A. A. A.
- 98 Sepulchrum C. Cesij.
- 99 Templum Iouis feretrij. vulgo S. M. ara celi.
- 100 Vico de Saffoni, vbi est ecclesia et hospitale S. Spirito.
- 101 S. Maria pop. a Papi Sisto facta.



# ANCONA



ANCONAM, prius Picenam, vocabulo Hetrusco, simul & Aborigenum dictam, perhibet Cato. At Strabo, Græcam urbem, & à Syracusanis, qui ob Dionysij tyrannidem, Sicilia profugerant, conditam, Plinio, Solinoque probante, scribit. Iuuenalis, eam originis esse Doricæ, velle videtur, cum ait: Ante domum Veneris, quam Dorica sustinet Ancon. Putat Leander, hanc Auctorum varietatem conciliari posse, ut Dorios Græcos, urbem, à fundamentis primùm incepisse, posteaque Syracusanos, aut Siculos, eam auxisse: Vel, Anconitanum portum, Doriorum esse opus, dicere liceat, ut innuere Iuuenalis videtur, oppidum verò ipsum, Siculorum. Quidam, ut Papias, Catinusque historici, scripserunt, Anconem Dolopes Thessaliæ populos, Alij, Ancum Martium, Regem Romanorum, ædificasse prodiderunt. Ancona igitur, in ea Italiæ parte ciuitas, quæ quondam Picenum, iam verò, Marchio Anconitana, vocatur, sub promontorio, qua se ad Adriaticum torquet mare, iacet. Ab oræ huius flexu, cubiti formam, ut Plinius Melaque testantur, efficiente, denominata, nam is ἀγκύνη Græcis dicitur. Oppidum hoc, priscum Italorum & Gallorum discrimen, est habitum. Etenim, ut Mela tradit, Italia hic finiebatur, incipiebantque Galli Senones, cum Gallia togata. Tam præstanti, opportuno, atque capaci est portu ornata, ut in vniuersa Italia, nullus conspiciatur amplior, tam loci naturâ, quàm arte, & industria hominum, ab omni insultu hostium, tutissimus, ut non immeritò tritum vetustate habeatur prouerbium: Vnicus Petrus Romæ, vnica turris Cremonæ, vnicus portus Anconæ. Hunc Traianus Imperat. Aug. marmore, cum gradibus, per quos commodissimè naues onerantur, & exinaniuntur, instaurauit, adiecto etiam arcu, magni, ac præclari operis, cum inscriptionibus huiusmodi. Imperat. Cæsar. Diui Neruæ F. Neruo Troiano optumo August. Germanic. Datico. Pont. Max. Tr. Pot. XIX. Imp. XI. Cof. VII. P. P. Prouidentissimo Principi. S. P. Q. R. Quod ad accessum Italiæ, hoc etiam addito ex pecunia sua, portum tutiorem nauigantibus reddiderit. Et in dextro ipsius arcus latere: PLOTINAE Aug. Coniugi Aug. In læuo: DIVAE Marcianæ Aug. Sorori Aug. Anconam, utpote antiquissimam urbem, scriptores multi, præter hæc citatos, memorauere, nimirum Sempronius Procopius, Cæsar, Tacitus, Antoninus, Lucanus, cum inquit: Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon. Silius ita: Stat fucare colus, nec Sidone vilior Ancon. Itemque, liber Coloniarum, his verbis: Ager Anconitanus, in limitibus Græcanicis, in centurijs est assignatus. Maximè, quantum ex historijs colligere possumus, sub Imperio Romano floruit, vsque ad Gothorum in Italiam aduentum, à quibus obsessa fuit, multisque oppugnata prælijs, tam fortiter tamen oppidanis, & Conone, præsidiorum Iustiniani Imperat. Aug. præfecto, eam defendente, ut quanquam deiectis ab hoste suburbijs, nunquam capi potuerit. Quemadmodum Procopio Blondoque traditur. Qui etiam alibi referunt, apud Anconem Legatos Narsetis classem Gothicam vicisse nauium XLVII. è quibus, X. tantum euasere cladem, cæteris omnibus, aut captis, aut submersis, cum Romana classis, nauium XXX. solum fuisset. Post tempora Gothorum, Anconem Longobardus tenuit, sædemque ac domicilium fecit Marchionatus, ea propter Anconitani appellati. Longobardis deletis, profligatisque, cum cæteris Italiæ ciuitatibus, hæc etiam, ad Imperatorum Cæs. ex Germania ditionem, peruenit. A Sarracenis deinde, regnante Lothario, circa Sergium Pontif. Roma. direptam, incensamque, Blondus auctor est. Post hæc, à ciuibus, qui ex ea clade superfuerant, paulatim instaurata, refecta que, simulque mox opibus, ac populo aucta, consensione ciuium mirifica, suo iure uti, ac in sua potestate esse cœpit, vsque ad annum à C. N. M. D. XXXII. Ea autem libertatem Bernardini Barbæ Casalenfis Episcopi, ac Lodouici Gonzagæ, Clementis VII. Pontif. legionum Præfecti artibus, est exuta. Castellum illi ædificarant, tanquam urbis, aduersus Turcarum, itemque piratarum, incursiones, propugnaculo ac præsidio futurum, hoc opere iam ita perfecto, ut habitationi aptum videretur, fraude, ac si præsidia militum, tormentariaque machinas introducturi essent, urbem ipsam occupant. Quod cum ciuium Magistratus intelligerent, quia resisti iam nulla ratione poterat, in suas quisque priuatas ædes confugit, deserta curia, quam mox Barba, valido præsidio militum, & tormentorum occupat, relegatis in varia loca urbis primoribus, & quibusdam euestigiò Romam missis, prætereaque callidissimo consilio, tota iuuentute, quæ tractare arma posset, à ciuitate abducta. Ita planè, in Summi Pontificis imperium, potestatemque Ancona deuenit. In qua Silij temporibus, purpuram tingi solitam. Ex his eius verbis, lib. VIII. intelligimus. Stat fucare colus, nec Sidone vilior Ancon, Murice nec Lybico. Ad quem locum Marsus annotat, purpuram maximè tinxisse ternos populos, Phœnices, Lybicos, & Lacones, quodque idem Anconitani facerent, uti à Silio proditur, id alios non tradidisse. Genuit etiam Ancon ingenia nobilissima magno numero, Imprimis autem Augustinum, ordinis Eremitarum, eximium Theologum, quod scriptis in lucem editis probauit. Item Franciscum & Nicolaum Stalamontios, Iuris apprimè consultos, latinisque literis eruditos. Præterea Cyriacum totius antiquitatis, & rerum memorabilium, per totam Europam, Asiæque & Africæ partem indagatorem. Qui mirifico studio, quæ literarum monumentis celebrata legerat, veluti Theatra, Amphitheatra, circos, templa, statuas, tymbos, obeliscos, pyramides, tabulas cum Epitaphijs, arcus, & id genus, curiosè inuestigationis alia, non solum ipse oculis conspexit, verum etiam diligenti & exacta pictura, reddidit, expressitque. Rogatus autem, cur his in rebus tam studiose versaretur, Vt mortuos excitem: respondebat. Dicto herclè, tanto viro, conuenienti atque digno.



A Baluardo del castro	N Portella d' S. <sup>to</sup> Agostino	BB Canaliere d'arsenale	OO Portella
B La Mucia	O Baluardo il S. <sup>to</sup> ag.	CC Carco Traiano	PP La loggia d' mercanti
C Porta del calamo	P La Piazza d' mercato	DD La lanterna	QQ Portella della loggia
D P. Vecchia S. <sup>to</sup> Pietro	Q Il Palazzo d' gouernator	EE Il bastardo reuelino del porto	RR Portella della beccaria
E Città della	R La Piazza d' Santo nicolao	FF La porta del porto	† Porta Pia
F La Rocca	S Il Palazzo del barzello	GG Cavaliero d' S. <sup>to</sup> primiano	1 S. <sup>to</sup> criaco domo vesco.
G Porta de capo d' monte	T La Piazza d' mag. <sup>o</sup> bianchi	HH Palazzo d' ms. Pasqual bonarelli	* Palazzo di ms. nicolo todini
H Le fornaci	V Il Palazzo d' mag. <sup>o</sup> S. <sup>to</sup> Anciani	II Portella d' pier grego	2 S. Biasio
I Lazzeretto vecchio e nouo	X Il Palazzo del S. <sup>to</sup> agelo feretti	KK Palazzo di ms. nicolo todini	3 S. Maria loreto
K Porta d' lazzeretto	Y Monte guascho	LL Del tagliani	4 Il Carmino
L Magazini	Z Dove si pone le mercantie sospette	MM Portella torleoni	5 S. Girolamo
M Portella Per nauilij	AA L'arsenale	NN Portella noua	6 S. Bartolomeo nouo.

ANCONA civitas Pic  
Adriaticum posita, nobiliss.  
non extat in tota Italia  
Nomen habet à situ, qui  
Mercaturâ est insignis,  
vino, reliquisq; ad humani  
vetus fatem undique rec



leherrima, ad mare  
 ortu est ornata, quo  
 modior neq; capacior.  
 ti flexuram refert,  
 mento abundat et  
 vicum necessarijs,

- |  |  |                        |                                   |
|--|--|------------------------|-----------------------------------|
| 7 S. Bartolomeo vecchio monast.                | 19 S. M. <sup>a</sup> dell' misericordia   | 31 S. Rocco            | 43 S. Alito                       |
| 8 S. Maria noua                                | 20 S. Spirito                              | 32 S. Agostino         | 44 S. Giouani decola              |
| 9 S. Catarina                                  | 21 S. Primian                              | 33 S. Zeno             | 45 S. <sup>to</sup> Christophino. |
| 10 S. Tauolo                                   | 22 S. Giorgio                              | 34 S. Iacob            |                                   |
| 11 S. Antonio                                  | 23 S. Pietro                               | 35 La rudiata osp.     |                                   |
| 12 S. Sebastiano                               | 24 S. Dmco                                 | 36 S. Francesco zocoli |                                   |
| 13 L'ospitale dell' e. <sup>a</sup> alla morte | 25 La Incoronata                           | 37 S. Marino           |                                   |
| 14 S. Anna                                     | 26 S. Gilio                                | 38 S. Maria bel verde  |                                   |
| 15 S. Franc. <sup>o</sup>                      | 27 S. M. <sup>a</sup> della Piazza         | 39 S. Marco            |                                   |
| 16 L'ospitale vecchio                          | 28 S. M. <sup>a</sup> misericordia e morte | 40 S. Lucia            |                                   |
| 17 S. Pellegrino                               | 29 S. Nicolao                              | 41 S. Claudio badia    |                                   |
| 18 S. Nestaria                                 | 30 Il corpo d' Xpo                         | 42 S. Giuanri          |                                   |

Cum Pruilégio

RPJCB



# NEAPOLIS.

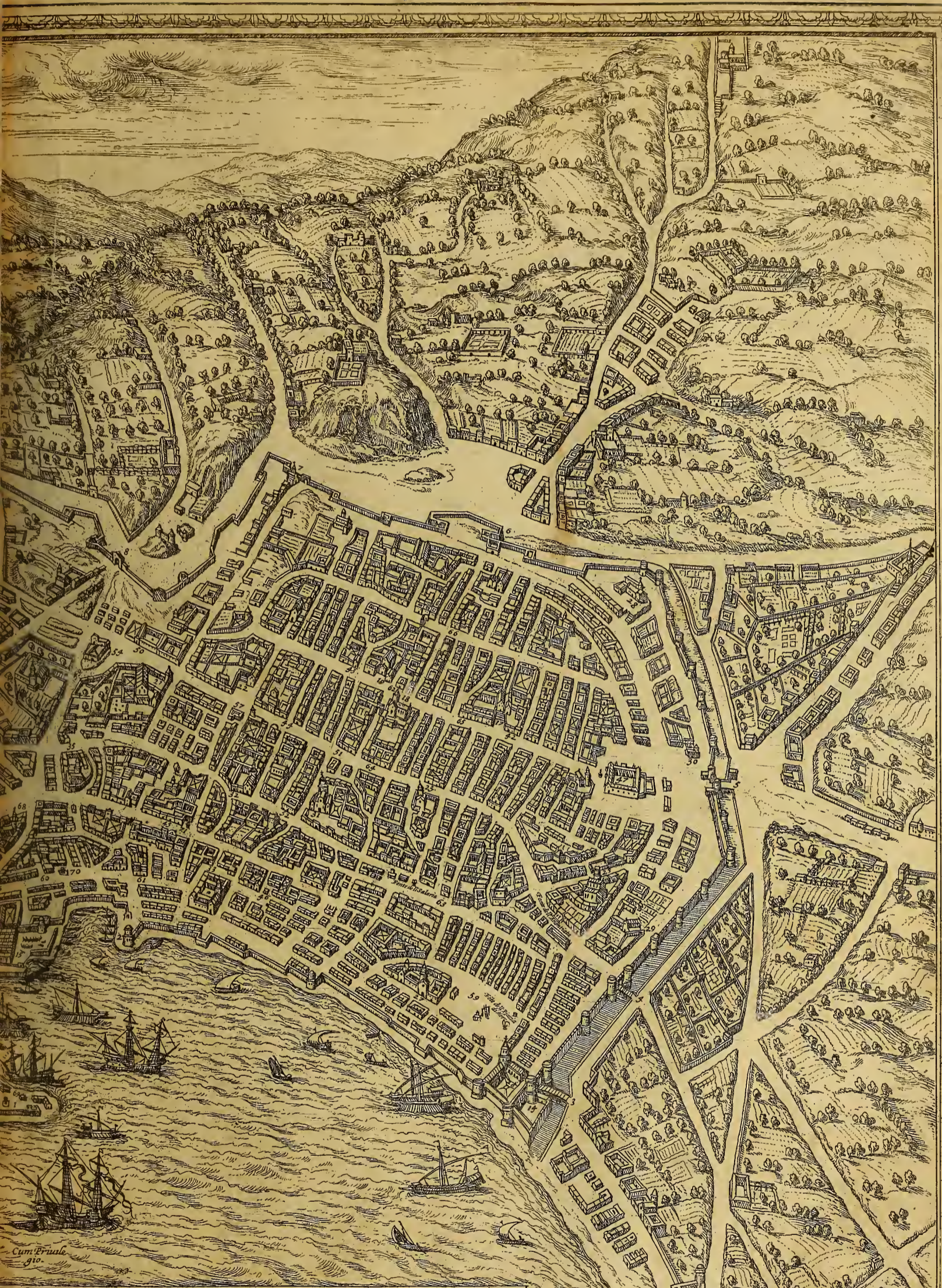


**N**EAPOLIS, in Italia, Campaniæ ciuitas, à Cumanis condita, & Parthenope quondam dicta fuit. Quæ, cum ob singularem loci amœnitatem, plurimum frequentaretur, Cumani veriti, ne Cumæ omnino deserentur, Parthenopen, habito concilio, subuerterunt, quo factò, mox immani pestilentia vexati, oraculoque moniti, vt urbem restituerent, instauratam protinus, tanquam urbem nouam, dixere Neapolim. Spatium complectitur magnum, inter mare, amœnissimosque colles ædificata, mœnibus firmissimis iussu Caroli V. Imperat. munita, placidissimum aërem, iucundissimum agrum, delicatissimos fructus, saluberrimas aquas, Baijs & Puteolis erumpentes, habet. Extra ciuitatem autem, omne frumenti genus, summamque vini abundantiam, agri ex se fundunt & gignunt. Plinius vitium huius loci vbertatem pro miraculo celebrauit. Tanta hoc loci est collium feracitas, venationis, aucupijque; commoditas, hortorum elegantia, dulcissimorum riuulorum præstantia, sepimentorum, reticulorumque parietum, omni florum fructuumque genere vestitorum pulchritudo, vt huius paginæ angustia, ea omnia recensere prohibeat. Et hæc quidem commoditates, Romanos olim in hanc urbem pellexere, qui studiorum & ætate confecta quietis, otijque causa, deliciarum etiam voluptatisque gratia, Neapolim petiere. Itaque hinc vitam degisse reperimus P. Virgilium Poëtarum omnium principem, quem Seruius Georgica hinc conscripsisse asserit. T. Liuium Patavinum, Horatium, Claudianum, Franciscum Petrarcham, Antonium Beccadellum cognomento Panormitanum, oratorem eximium, Laurentium Vallam Romanum, linguæ Latinæ reparatorem, Porcellium Romanum Poëtam elegantissimum, Blondum Foroliuiensem, totius antiquitatis studiosum indagatorem, & alios quoque eximios Theologos. Quinetiam Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Equitum, Baronum, ac nobilium hominum, adeo plena hæc ciuitas est, vt nobilitatis nomen quasi iure sibi vendicet. Quorum frequentia factum, vt quàm plurimis Regum, ac Principum palatijs, fortissimis arcibus, amplissimisque ædificijs, splendidissimis templis & sepulturis, hæc præ cæteris Italiæ ciuitatibus, sit exornata. Inter hæc præcipua sunt, templum D. Claræ, cum virginio, mirabile opus, ab Agnete Regina Hispana Roberti Regis coniuge, factum. Sepulchra in eo multa conspiciuntur eximia, Regum Reginarumque, & Regionum liberorum, ex illustri Dyrrachiana domo, Carolique, qui D. Lodouici Regis Franciæ frater fuit, progenie. Deinde insigne D. Dominici sanum, in quo multorum Regum ac Principum, & Illustrium virorum monumenta videntur. In delubro fratrum montis Oliueti, Ferrandi primi, & alterius Alfonsi Regum effigies conspiciuntur, opere singulari, vt viuere videantur, perfectæ. Sepultus ibidem est Alexander ab Alexandris, Iureconsultus, qui multiplicis eruditionis volumen, Genialium dierum, conscripsit. Multa etiã alia non minùs celebria sunt templa, in quibus perelegantia Principum & magnorum virorum, ex candido marmore, continentur sepulchra. Sanctorum etiam hominum reliquæ, quæ in diuersis passim templis asseruantur, hanc ciuitatem commendant. Gymnasium etiam omnium disciplinarum habet, à Frederico II. Imp. fundatù. Aedes præ cæteris amplissimæ, sunt Ducis Grauiensis, quanquã nondum perfectæ, alioqui nullis totius Italiæ cesserat, item Salernitani Principis. Viæ ciuitatis perelegantes, directæque. Curia quaternæ, quas Sedes appellant, Capuana, Nidensis, Montana, Diuique Gregorij, quod Principes, Duces, Marchiones, omnesque cæteri ordines, ad consultandum communiter, ac de rebus publicis conueniunt. Arces fortissimæ sunt hæc, Castellum nouum, firmissimis Europæ totius propugnaculis meritò annumerandum, Capuanum, Castellum oui, modico extra urbem spatio, in scopulo, cinctum mari, Santeremense in rupe mœnibus urbis imminente, superioribus annis à Carolo V. Imp. mirificè communitum. Extra muros australi parte, moles in mari conspicitur, ad portus tutelam, nauibus ex omnibus orbis partibus perpetuò pleni. Post Ferrandi Regis Neapolitani obitum, Sicilia, Neapolis, Arragoniæ, cæteraque Hispaniæ regna, ad Carolum Philippi filium, Imp. Maximiliani Aug. nepotem, deuoluta sunt, per Isabellam, matrem Ferrandi, quæ Isabella Hispaniæ Regiæ filia fuit, Anno post C. N. M. D. XVI.

Hæc est nobilis, & florens illa NEAPOLIS, Campa-  
 nia ciuitas, antea Parthenope appellata ab vna Sire-  
 num Parthenope, quæ cum omnes, uti est in fabulis, præ do-  
 lore, quod Ulysses eiusq; socios cantu decipere haud potuerat,  
 in mare se præcipitasset, hoc in loco sepulta est. Nunc illustriū  
 familiarū, & doctissimorū hominum sedes, mira æris clementiā,  
 situsq; amoenitate, templorum, priuatarum ædium, & ar-  
 cium magnificentiā, Ximij Regum, Reginarum, summo-  
 rumque hominum sepulturis, omniumque disciplinarum  
 gymnasio, clarissima



- |                                 |   |                             |                            |                              |                     |  |            |
|---------------------------------|---|-----------------------------|----------------------------|------------------------------|---------------------|--|------------|
| 1 Il Molo grande                | 7 Porta S <sup>ta</sup> Costantinopoli. | 13 Torre San Vincenzo       | 19 S Paolo                 | 25 L Spedale dell'Anostriata | 31 S. Seuerino      | 37 L Spedale di S. Giac. de Spagn <sup>oli</sup> | 42 Seggio  |
| 2 Il Molo piccolo               | 8 Porta Reale                           | 14 Beruardo del Carmine     | 20 S Gio Mag <sup>no</sup> | 26 S Maria del Carmine.      | 32 Il Gesu          | 38 L. Spedale di S. M. d'Incur <sup>abili</sup>  | 43 Seggio  |
| 3 Porta del mercato             | 9 Porta Romana                          | 15 L Arsenale               | 21 S Chiara                | 27 L Spedale di S. Mo.       | 33 S Pietro martire | 39 La Croce                                      | 44 Seggio  |
| 4 Porta Nolana                  | 10 Il Castel Nuovo                      | 16 La Dogana                | 22 S Agostino              | 28 S Giou. di Carbonara      | 34 Monte Oliueto.   | 40 S Luigi                                       | 45 Seggio  |
| 5 Porta Capuana                 | 11 Castel San Martino                   | 17 Il Vestouado             | 23 S Giorgio               | 29 S Pietro al bras          | 35 Maria noua       | 41 La S <sup>ta</sup> Trinita                    | 46 Seggio  |
| 6 Porta S <sup>ta</sup> Genaro. | 12 Castel dell'Ouo                      | 18 S <sup>to</sup> Lorenzo. | 24 S Domenico              | 30 S Caterina formella       | 36 La Incoronata    | 41 S. Martino                                    | 47 Palazzo |



- |                               |                                  |                                   |                              |
|-------------------------------|----------------------------------|-----------------------------------|------------------------------|
| 48 Palazzo del Viceré         | 54 Pal. de Rausachieri           | 60 Piazza dell'Olmo.              | 66 Stra. di Pozzo bianco     |
| 49 Pal. del Duca di graunia   | 55 Pal. del Princ. de Stigliano. | 61 Piazza de Lansieri.            | 67 Strada di Toledo          |
| 50 Pal. del Princ. di Salerno | 56 Pal. Pizzo falcone            | 62 Di S. Lorenzo Merc. Vecchio.   | 68 Strada della Incoronata   |
| 51 Pal. del Duca Matabone     | 57 Pal. di Paribò Pappacoda      | 63 Strada della Salaria.          | 69 Fonte de' Nido Grande     |
| 52 Pal. del Duca di Atri      | 58 Pal. del Tesoriero            | 64 Stra. di Seggio di Nido.       | 70 Fonte di Piazza dell'Olmo |
| 53 Pal. del Princ. di Sulmi.  | 59 Piazza del Mercato.           | 65 Stra. di S. Lorenzo all'Vicar. | 71 Fonte di Seggio di Porto  |

Cum Bruele  
910

RPJCB

# P A R M A.



*Eructuſta ciuitas Parma, à Thuſcis, qui Lombardiã diu poſſederunt, condita, & à principatu colonia- rum, ſicuti cenſet Annius denominata, in Lombardia Aemilia via ſitu eſt plano, quinſ ab Appennino P.M. ſuburbijs, qua ad occaſum conuerſa ſunt, ab ipſa ciuitate flumine Parma diuiſis, cuius tranſitus ponte lateritio iungitur. Aedificijs ſplendida cum primis eſt, incolæ venuſti, nobiles, animoſi, ingenioſq; non ſolum ad Reipub. moderationẽ, ſed etiã ad literas, & rem militarem aptiſſimo. Rebus ad uſum mor- talium in primis abundat. Agrum habet optimũ, amœniſſimũq; ac fœcundum, tritici, fabæ, caterarũq; frugum: itemq; nobilium fructuum & vini omnigeni, dulcis, acuti, albi, vermiculi, fertilem. Nec caret medicatis aquis ad multa ſalubribus: vndique campi circa longe lateq; ſternuntur paſcuſ letiſſimis fœlices, ſumma opportunitate pecuarie rei, vnde in tantum mirabili abundantia lac, caſeo figurando percipitur, vt copia fidem excedat, ni videris, obtinetq; ſummum tota Italia commendationis gradum caſcus Parmenſis cum Pla- centino ac Laudenſe. Præterea quoque greges ouilli ampliſſimi hinc aluntur, nobilitate vellerum in primis laudati, de quibus Martialis: Tondet & innumeros Gallica Parma greges.*

# S E N A.

**S**ena nobilis Hetruriæ ciuitas, Polybio teſte, à Gallis Senonenſibus ædificata, & veteranis militibus, quò vitam ibidem quietè finirent, adſcripta fuit. Iacet in colle præcellis cincta crepidinibus tophinis, frequen- tia nobilium ædificiorum nitens. E quibus Aedes maxima D. Virgini Matri ſacra, ſplendidis ac ſumptuo- ſis quæ tota Europa ſunt fanis annumeranda, ſiue pretium marmoris, ex quo tota conſtat, ſiue excellentiam operis ac artificij, quo facta, ſpectes. Præterea ſunt ædes ampliſſ. quadrato lapide ſtructæ Pij II. Pont. opus, aliaque multa pernobilia ædificia. Eſt item ampliſſima domus hoſpitalis, miſerorum inſigne & periucundum refugium. Spatioſum ornatumque forum. Fons inſignis Branda ſemper nitentibus aquis copioſus.

*Eſt hinc denique omnium diſciplinarum Vniuerſitas, quamobrem excellentes viri hinc plurimi exitère, qui non modò patriam, ſed vniuerſam Italiam illuſtrarunt.*

# P A N H O R M V S.

**P**anhormus, vulgo Palerma, Siciliae Metropolis, vt celebris, ita etiam vetuſtiſſima vrbs, dicta à nauium ap- plicatione, quæ vndique illuc conueniunt: ἄρμος etenim portum, ſeu nauium ſtationem ſonat. Foelix in præſens vrbs, omniumque maxima Sicilienſium in amœna ac iucunda valle ſita, ad Septentrionem ſpe- ciat, pelagoque abluitur Tyrrheno, muris ſepta perquam altis, quod opus eſt Frederici Regis. Tres antiquæ ciuitatis portæ, & veteres muri, multis cum turribus lapide quadrato conſtructi, & nunc manent, vbi lapides literis inſcripti inueniuntur, quibus Noe tempore fuiſſe Panhormum planè conſtat. In palatio Sacellum eſt marmoreum ædificium totum, D. Petro dicatum, pulcherrimum & religioſum, miroque opere cruſtatum. Templum quoque eſt ingens, cuius exteriores parietes pulcherrimi, à Gualthero Archiepiſcopo, Vilielmi Regis adſine, dedicatum, opus fanè cunctis ſpectabile, vbi Siciliae Reges ſepulti iacent. Prope eſt ad orientem fermè celebre Hoſpitale. Altera ex parte locus eſt, vbi vetere conſuetudine aureas coronas Reges accipere con- ſueuerunt. Inſignis erat Panhormi Regia, nunc in mercium horreum mutata, vbi portitores ad Regis vectiga- lia exigenda diſponuntur. Curia item eſt prætoria pulchra, & prope fanum vetus, vbi vir- gines plures Deo perpetuò dicatæ. Hæc Cl. Marius Aretius in Siciliae Chorographia, apud quem plura.

# D R E P A N V M.

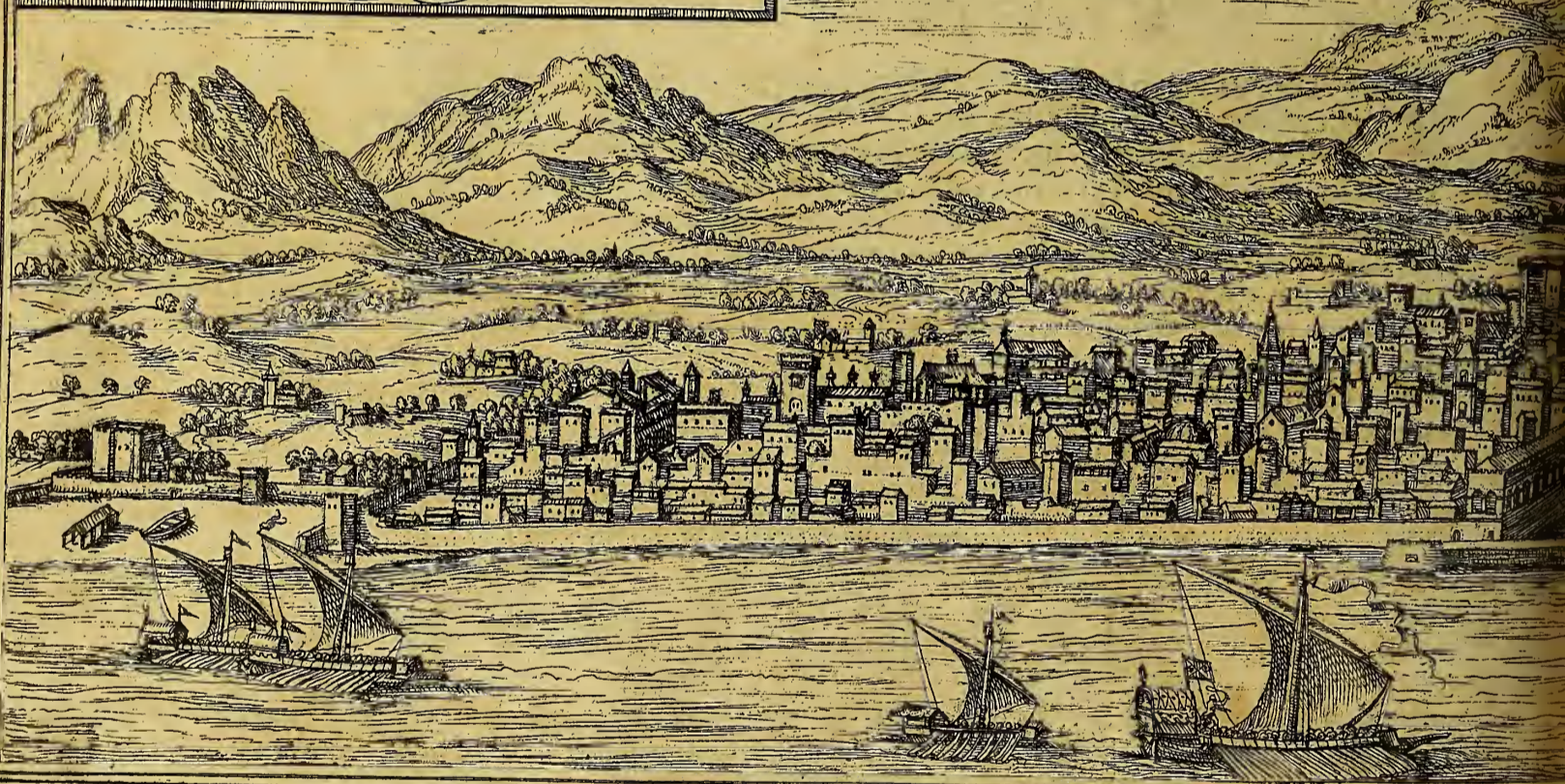
**D**repanum, vrbs eſt Siciliae trans Lilybæum promontorium non procul ab Erice monte. De qua hunc in modum Cl. Marius in Siciliae Chorographia ſcribit: Sub Erice monte Drepanum exiſtit, quam ab Lilybæo promonto- rio, decem circiter & octo milliaria ſepoſito, Acinthus amnis diuidit, qui ex duobus in loco Marcanza nomine, vbi pons eſt, vnus fit. Nomen non à Saturni falce deductum, quod fabuloſum eſt, ſed à curuo littore, veluti Rhiũ pro- montorium in Pelonneſo, quia curuum, Drepanum vocatur. Medio loco inter vtrunque Caput S. Theodori, antiquitus Egitharſus promontorium in Sardoo pelago protenſum: Ptolemæus nomen quoque ciuitatis fuiſſe ait. Igitur in ſalcato poſita littore, quo portus efficitur vaſtus, pulchra vrbs ac diues, etiam ſpectat ad occidentem. Inſulæ in proſpectu, quæ veluti munitiones ad portus augmentum ſeriu factæ maximè ſurgunt, quatuor ſunt, parua vna atque propinquior, Columbaria vocata, vbi inexugnabilis arx. Reliquæ Probatia, Egufa, & Sacra, hodie Fauignana, Meretimum, & Leuaſum vocatæ: Ea & portu, & ſaliſis ſtagnis, quæ Solis ardoribus deſiccata, incredibilem ſalis emittunt copiam, prope con- ſepta, expugnata eſt valde difficilis.

P A R M A

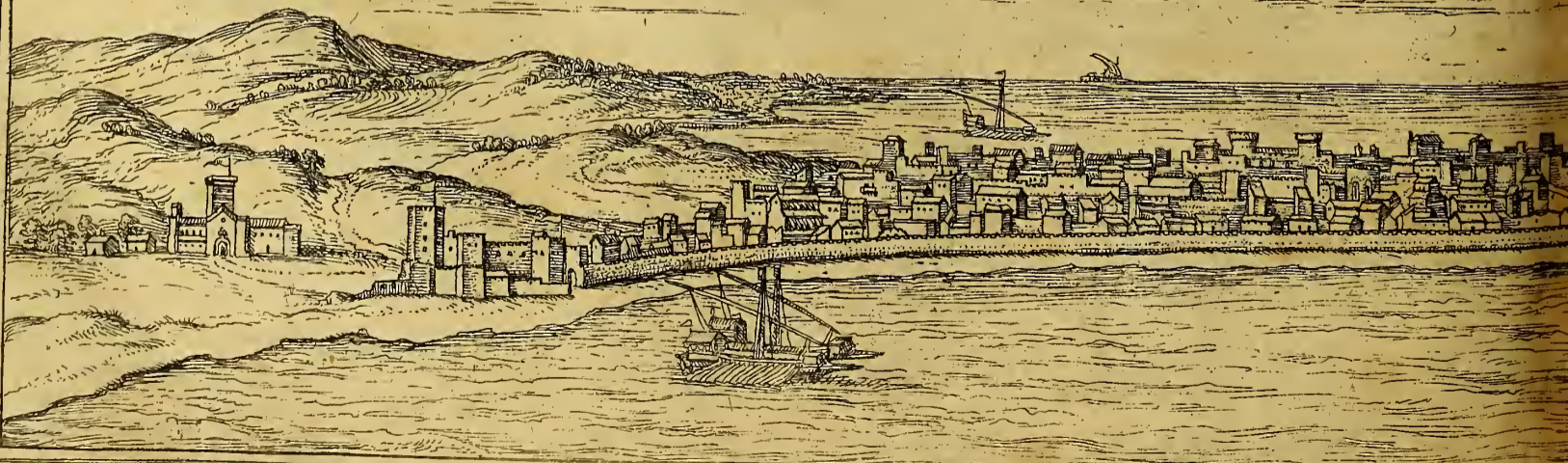


PANHORMVS, Palermo vulgariter, maxima & Metropolitana Siciliae urbs, quam  
 praeter antiquitatem, aedificiorum nitorem, & templorum magnificentiam, trucidatum  
 Gallorum praesidium nominis celebritate famosam reddidit. Unde tritum sermone proverbi-  
 um est natum; Cum quis multorum interitum cupit, et Vesperas Siculas commemorat. Vi-  
 de L. Marinu Siculum lib. xi. de Aragoniae Regibus

P A L E R M O



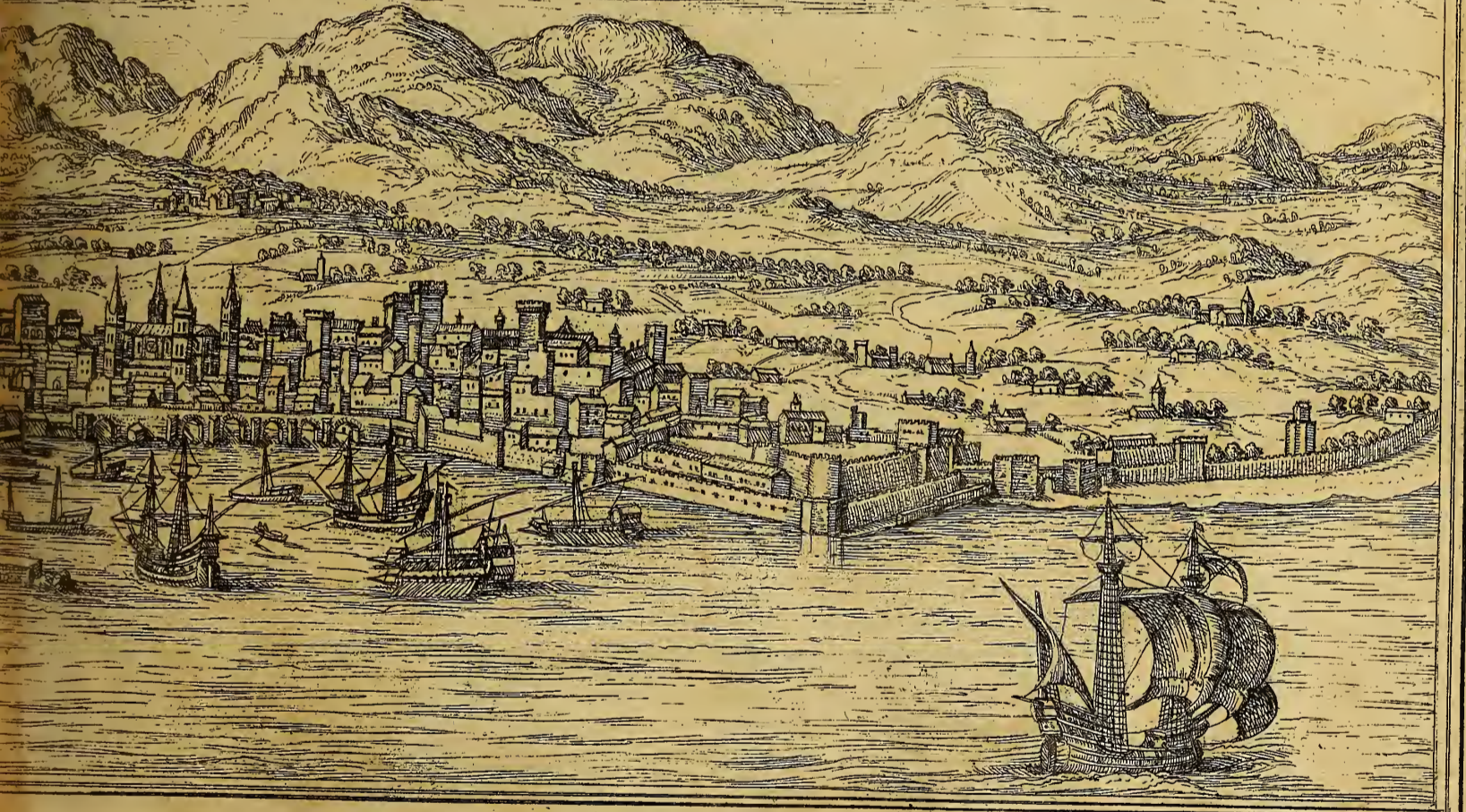
D R E P



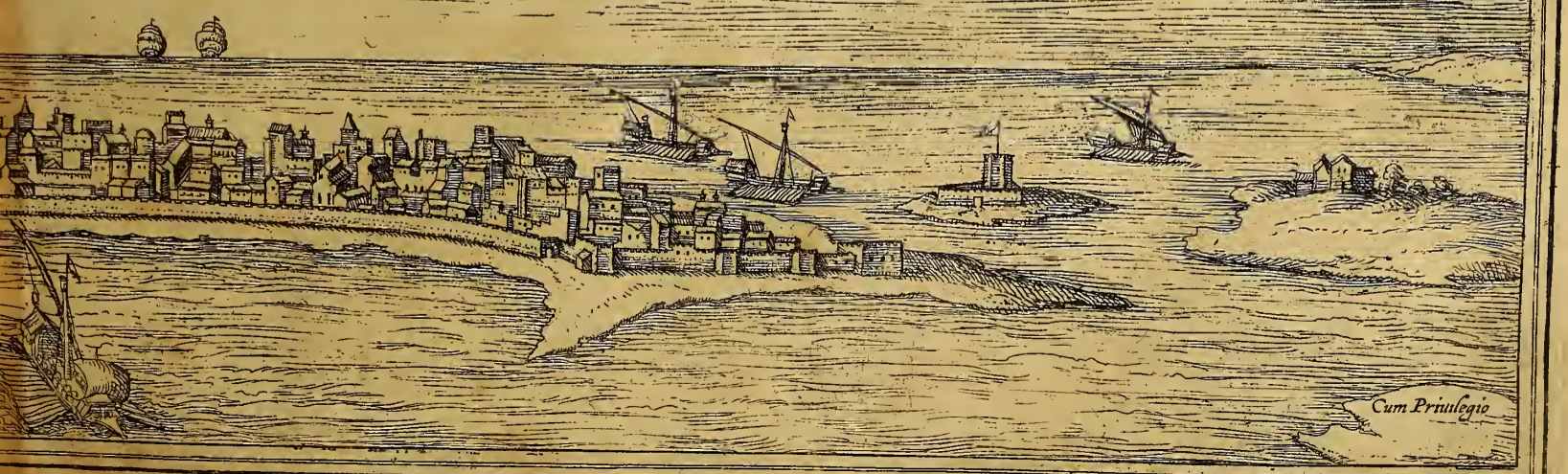
S E N A



E R M O



A N V M



RPJOB



# MESSANA



Messana, præclara ac vetusta Sicilię, doctissimis, multorum scriptis, illustratę ciuitas, Thucydidi, Straboni, & alijs, ob incuruatam loci flexionem, quę falsis repręsentat figuram, prius Zancle vocata fuit. Siculi etenim, vt Polybius, Thucydidesque scripserunt, falcem, atque res curuas, Zanclem vocabant. Diodorus Siculus, Zanclo Regem, ibidem regnantem, Messanã de suo nomine, Zancle appellasse, narrat. Qua de re Thucydides lib. 6. Existimant, & fabulantur alij, ab occulta Saturni falce, vel denique à Zanclo gigante, hanc Zancle denominationem fluxisse. Pari quoque ratione Messanę primordium, in diuersa historici trahunt. Strabo, prima eius initia, Messenijs Achaia populis tribuit, vnde ciuitatis incolę primũ Messanenses dicti. At verò cum Mamertini, natio Campana, eò transmisset colonos, ipsi quoque Mamertini potiùs, quàm Messanenses, sunt vocati. Hinc Martialis: Amphora Nestorea, tibi Mamertina senecta, Si detur, &c. Macrobius, primam Messanę foundationem Anaxilę, siue Anaxilao, Cretenci filio, Rheginorum tyranno, adscribit. CL. autem Marius Aretius, in Sicilia Chorographia, Anaxilas, inquit, urbem diripuit, nouamque erexit, dequę suę patrię nomine, Messanam appellauit (Messana vrbs Achaia) promiscua lingua, inter Doricam & Ionicam, frequentem reddens. Messana igitur, ciuitas hodie satis prospera, satisque pollens, ab Italia finibus Charybdis freto, portuque, nõ humana industriã, sed natura ipsa factõ, discernitur. Ad maris littus, librata planitie, venustę extenditur versus orientem, ab occasu autem, collibus munitur. Iuxta littus, quod arcus obtinet formam, Charybdis est, fretum nauibus exitiosum, inter Messanam & Rhegium, quo breui spacio Sicilia à continenti separatur. Tritici messem non habet, quia montibus ac pelago clauditur, nemoribus abũdat, sed tota propè eius messis, in mororum folijs consistit, probatissima enim à Messaneis lana serica, in multas Europę partes, mittitur. Quando autem hoc artificium in Siciliam, & primũ in Panormitanam urbem, sit allatum, Munsterus ex Aretio Syracusano refert. Præstantissimis, antiquitatis monumentis, illustratur Messana. In ipsa etenim ciuitate, pars antiquissimi aqueductus, ante ædem D. Francisci apparet. Fons etiam perennis, atque saluberrimę aquę iuxta portam, quem Leonis puteum ipsi vocant. Ac etiam insignis pila, nec ante patrum nostrorum memoriam facta, quo potum equos agunt, omnib; quę in toto ferè orbe, pulchrior. Effigies lapideę duę, Scipionis, & Annibalis, antiquitate ferè corrosę, in maioris templi porta visuntur. Sanctę Prophonie templũ, Castoris & Pollucis, vti ferunt, antiquitũs fuit. Extra verò urbem, Veneris ædiculam, quę prope portam, gentilium mœnium nominatam, in radicibus montium, Sanctę Venerę, religio dicauit Christiana. Ac etiam fama est, Neptuni id fuisse templum, quod Diui Nicolai, in lingua Phari ruinis propemodum affectum hodie vocant. Domusque erat regia, tribus millibus passuum, ab Messana ad meridiem, cuius adhuc extat vestigia, locum regis Castagnitum vocant, vbi fons. Latus vrbs, quod vergit ad meridiem, amœnis, ac locupletissimis pagis stipatur, per Valeriam viam, author est Strabo, Messana Lilybæum pergebatur. Fuit Messaneus quidam eius homo nobilis, maximè locuples, minimeque avarus, cuius domus erat optima Messanę, quam modò vetustate affectam, contra propemodum Antistitis palatium, est videre, & in ea sacrarium perantiquum, in quo signa pulcherrima quatuor, vnũ Cupidinis marmoreum, Praxitelis opus: Parte ex altera, Hercules, egregiè factus ex ære, quem Myronis fuisse fama vulgabat. Erant præterea duo signa ænea, non maxima, verum eximia venustate virginali habitu, quę manibus sublatis, sacra quædam reposita in capitibus sustinebant, Canephorę ipsę vocabantur. Sacrarium, hodie vetus est ædicula, Diuo Michaeli dedicata. Aedes in ea vrbe, vt supra memorauim; Sanctę Marię, quę proximis annis pulcherrima columnis, celebrique pauimento exstructa, insignis Archiepiscopi sedis. Florentissima etiam Vniuersitas, multo illustriorem Messanam reddit, quam Raphael Volaterranus, magnam Sicilia Scholam, vocat. Ex qua, velut ex equo Troiano, complures doctissimi viri prodierunt.



- |                           |                                |                             |                                    |                                    |                               |                 |
|---------------------------|--------------------------------|-----------------------------|------------------------------------|------------------------------------|-------------------------------|-----------------|
| 1 Arsenale                | 13 Conueto di S. Geronimo      | 25 Forte di S. Gio regio    | 37 Monast. Santo Lio               | 49 Marcelli di fora della porta    | 61 Porta piccola del Palazzo  | 73 Porta del    |
| 2 Banchi                  | 14 Con. di S. Maria Giesu      | 26 Forte di S. Giovanni     | 38 Mo. S. Cateri di Beluerde       | 50 Macello della porta del Sale    | 62 P. del Ponte nel palazzo   | 74 P. delle C   |
| 3 Braccio di S. Raineri   | 15 Con della Maddalena         | 27 Forte di Sante Clara     | 39 Mo. Santa Barbara               | 51 Orto del M. Sinele              | 63 P. di S. Maria del Piliere | 75 P. di Cam    |
| 4 Bottare                 | 16 Conueto de Scapuccini       | 28 Forte di Bocca d'Oro     | 40 Mo. del Spirito Santo           | 52 Orti di diuersi                 | 64 P. della Conzaria vecchia  | 76 P. della T   |
| 5 Borgo di S. Giovanni    | 17 Domo S. Maria la noua       | 29 Fontana del domo         | 41 Mo. di S. Maria dell'alto       | 53 Orto di S. Giouane habitato     | 65 P. del Campo               | 77 P. di S. Gio |
| 6 Castello Maragrijoni    | 18 Forte de lo Spirito Santo   | 30 Font. de la dog. vecchio | 42 Mo. di Basico                   | 54 Porta della Bozetta             | 66 Porta della Pyscaria       | 78 P. del Bor   |
| 7 Castello Gonsaga        | 19 Forte dell'Alterone         | 31 Fontana del pozo lioue   | 43 Mo. delle ripetite              | 55 Porta del Periculo              | 67 Porticella                 | 79 Porta Real   |
| 8 Castello del Saluatore  | 20 Forte di S. Maria dell'alto | 32 Fontana di S. Giouan.    | 44 Mo. del mote di vergine         | 56 Porta di Gentilmene             | 68 P. della dogana noua       | 80 P. Imperia   |
| 9 Conuento di S. Fracesco | 21 Forte di Basico             | 33 Font. della Porto reale  | 45 Mo. di S. Maria della           | 57 Porta delle Gaudelle            | 69 Porta del Sale             | 81 Pote di por  |
| 10 Conueto del Carmino    | 22 Forte di S. Francesco       | 34 Fornace di pignatte      | 46 Macelli di fora della Giudeica  | 58 Porta della Giudeica            | 70 P. della dogana vecchia    | 82 Ponte della  |
| 11 Conuento S. Agostino   | 23 Forte di S. Vincenzo        | 35 Monasteri di donne       | 47 Macelli della Giudeica          | 59 P. di terra noua nella marina   | 71 P. del mar toriare         | 83 Pote di por  |
| 12 Conueto di S. Dominico | 24 Forte di S. Iacomo          | 36 Monasterio S. Clara      | 48 Macelli di S. Maria della porta | 60 Port. di terra noua di Spagnola | 72 P. de' Getilhuomini        | 84 Palazzo R    |



MESSANA, Urbs est Siciliae  
 maxima, situ, opulentiâ, & tu-  
 ta nauium statione, in qua  
 mirabilis naturæ vis apparet,  
 celeberrima: ab Italia, seu a  
 Charybdi discreta, ab occasu, mō-  
 tib' firma, publicis priuatisq; edib'  
 egregiè cultis, fonte perenni, an-  
 tiquissimis statuâ sionis, & se-  
 ricarum vestium textrinis,  
 nobilissima.

Cum Præuilegio.

- |                                  |                             |                                |                             |                     |                             |                              |
|----------------------------------|-----------------------------|--------------------------------|-----------------------------|---------------------|-----------------------------|------------------------------|
| 85 Palazzo di Giovan Galego      | 97 Piazza del Borgo porta   | 109 S. Giovanni di Greci       | 121 San Marco               | 133 Lo Spedal grãde | 145 Lo sarratore de formeti | 157 Torrente della Buzza     |
| 86 Pal. di d. Christofo la rocca | 98 Piazza di S. Maria della | 110 S. Luca                    | 122 S. Filippo              | 134 Strada Mastra   | 146 Lo Campo                | 158 Torrente della gratia    |
| 87 Pal. di Filippo la rocca      | 99 Piazza dello Giulatore   | 111 S. Pietro                  | 123 La gonia vecchia        | 135 La Giostra      | 147 La Dogana Noua          | 159 Giardino del Vicere      |
| 88 Pal. di Mercurio              | 100 Piazza di S. Tomaso     | 112 S. Iacomo                  | 124 S. Biagio               | 136 Li Fornari      | 148 La Marina del vino      | 160 Torre della Lanterna     |
| 89 Pal. della Scalitta           | 101 Piazza del Taragna      | 113 La Nunziata                | 125 S. Giuliano (ini)       | 137 Li Tintori      | 149 Il forte de le canzare  | 161 Torre Mozza              |
| 90 Priorato di S. Giovanni       | 102 Piazza degli Greci      | 114 La Carolica                | 126 S. Nicolao de Tie       | 138 Li Calderari    | 150 Il corrone del Salua:   | 162 Saline di S. Rameri      |
| 91 Piano di S. Francesco         | 103 Piazza della Brigaria   | 115 S. Nicolao del Vesouato    | 127 S. Maria della carua    | 139 Li Rotellari    | 151 Terra Noua tore         | 163 Il Vesouato              |
| 92 Piano dello Pileri            | 104 Piazza della Giudica    | 116 S. Angelo de gli orfanelli | 128 Tutti li Santi          | 140 Lo incanto      | 152 L'Alterone              | 164 Strada della Giacca      |
| 93 Piano del Palazzo             | 105 Santo Vincenzo          | 117 S. Giuseppe                | 129 S. Antonio              | 141 Li chiauari     | 153 Biueratora del ospital  | 165 Reggio ciura di Calabria |
| 94 Piano della Giudica           | 106 Santo Giovanni          | 118 S. Grippino                | 130 S. Lucia dell' alterone | 142 La Marfatania   | 154 Beuadora del sp. sto    | 166 Torre di Perdinonele     |
| 95 Piano di S. Maria             | 107 S. Leonardo             | 119 La Gonia noua              | 131 S. Paulo della mota     | 143 La Zicca        | 155 Foriz del Castellazzo   | 167 La Carona                |
| 96 Piano di S. Maria             | 108 Santa Marina de Greci   | 120 S. Giorgio                 | 132 S. Sebastiano. (gna     | 144 Li Camilari     | 156 Torre delle Garitelle   |                              |

RPJCB

# CALARIS.



Ardinia maris Mediterranei Insula, frumenti ferax, vtcunque populosa, ciuitates non paucas habet, quarum præcipua CALARIS, vulgo Cagler, sita in monte iuxta mare, Africam respiciens, magnum & pulcherrimum habens portum, in quo semper varia nauium genera inueniuntur vltro citroque in orientem & occidentem volitantia, mercesque portantia. Diuiditur in quatuor partes: media, quæ fortissimo septa est muro, propriè vocatur Calaris: ea verò quæ orientem spectat, nouum oppidum: quæ verò meridiem, la Gliapola, seu la Marina: & quæ ad occidentem vergit Stampax nominatur. Residet ferè semper in ea Prorex, vnà cum Baronibus, comitibus, & multis diuitibus. Habet autem ciuitas ipsa suam Reipub. administrationem, in quam nec Rex Aragoniæ, neq; Prorex eius se intromittit, sed ex ipsis ciuibus, quotannis sorte quinque eliguntur consules, qui soli Rempub. administrant, eiusque redditus, qui multi sunt, dispensant pro sua prudentia, vtentes ciuium consilio. Habent in quibusdam casibus legum condendarum potestatem, possuntque poenam mortis, & mutilationis membrorum statuere. Hæc ex descriptione Sardinia Sigifmundi Arqueri, apud Munsterum.

## MALTA.

**M**ALTA, olim Melita, medio ferè pelago inter Lilybeum Sicilia promontorium & Cercinam Africæ insulam tanquam clavis ponitur, qua in Siciliam & Africam patet introitus. Eiusdem nominis oppidum, & valde munitas habet arces, nimirum S. Elmi propugnaculum, iuxta quod oppidum nouum post Turcicum bellum ædificatum est: Burgum S. Angeli, & S. Michaelis munitiorem. Quemadmodum autem D. Paulo, facto naufragio, ita & Hierosolymitanis equitibus, capta à Turcis Rhodo, hospitium præbuit Qui summis viribus potentem Turcarum classem, Anno partæ salutis M. D. LXV. ab hac Insula fugarunt. Cotoni, rosarum, cumini, omniumque Italicorum fructuum ferax, nunquam glaciem aut niues vidit: Serpentes nõ habet, nec Scorpio in ea laedit veneno. Nihil ædificiorum indulget splendori, humilioribus contenta casis ob lignorum inopiam, vnde carduis arefactis, ignem in ea struunt, & boum edito stercore arefacto, Plura apud Quintinum Heduũ, qui accuratissimè Melitensem insulam descripsit, inuenies.

## RHODVS.

**R**HODVS Vrbs diues, munita, & populosa, triplici septa muro, insulæ nomen dedit, à Phoro-neo Argiuorum rege condita, & à rosæ capulo illic inuento, appellata perhibetur. Eximio portu, multisque ornamentis tantopere cæteras superauit, vt ei nulla ex sententia Strabonis putaretur æqualis. Legum præstantia, & naualis rei pericia adeo valuit, vt annis multis maris imperio potiretur, & piratarũ latrocinia sustulerit. Gymnasio etiam, & potissimũ oratoria facultate multo tempore claruit, in quo Possidonius Philosophus Stoicus, & Trasullus Mathematicus, alijque doctissimi viri floruerunt: quos Pompeius Magnus Rhodi audiuit, vt ex 2. Tusculanarum quæst. patet, & Tiberius Imperator, quò etiam multi Athenienses studiorum gratia confluxerunt. Et M. T. Cicero, filium suum in hanc scholam transmisit. Percelebrem hanc urbem cum vniuersa insula anno Christi M. D. XXII. Turca inuasit & occupauit.

## FAMAUGUSTA.

**V**RRES Cypri, quæ Insula latè Mediterraneo mari protensa inter Ciliciam & Syriam sita est, & nunc Regni titulo, nec non opibus claret, duæ, vt præcipuæ: Nicosia nimirum & Famaugusta, nominantur. Veruntamen eo Famaugusta præcellit, quòd & Regiæ potior sedes sit, & Cathedralis Ecclesiæ nomen, ac ius obtinet. Eo adcedit, portum, id quod caput est, ipsam efficere, à quo nobilissimum Insulæ totius emporium redditur. Porrò, ita terra ac mari natura loci, & à Venetis arte, munita est, vt insultantem hostem, eumque præpotentem sustinere possit. Vtramque Selinus expugnauit, Venetisque eripuit, vnà cum reliqua Insula, fracto, ob solam dominandi libidinem, fœdere, quod idem mortuo Solimano patre iurarat solenni more. Capta enim Nicosia anno Christi M. D. LXX. die verò septimo Kalendas Sextiles, Mustapha belli legatus, tertio decimo Kal. Octobres proximè sequentes Famaugustam obsedit. Selinus interim, ne laboranti vrbi Veneti succurrerent, trecentarum nauium Classem, prædandis Hadriatici sinus littoribus, intruxit. Veneti fortissimos tres viros ei tutandæ præfecerāt, M. Antonium Bragadinum, Astorem Balionium, & Ludouicum Martinengum. Postquam igitur isti eam menses vndecim, & aliquot dies defendissent, tandem rerum omnium ad ducendum bellum inopia coacti, & spe frustra expectati auxiliij penitus deiecti: quarto Nonas Sextiles subsequenti anni, ea conditione Mustaphæ Legato eam dederunt: vt vrbe sibi ac militi, saluos ac liberos, cæterisque discedere liceret, vnà cum bonis, & armis. Barbarus tamen, vinctos concidi tres illos præfectos milites, cum quinquaginta veteranis, qui ipsos comitati fuerant, dum claues in illius castra ac tentorium, vrbs tradendæ ipsi tulissent, præcepit. Bragadino, nares & aures, tantum truncavit. Nam viuum ad infamiam referuabat. Urbem ingressus, viuo pellem detrahi, & eam hæstæ adligari, & militaris signi vice gestari, iussit. Laurentium Tepolum, quem Alexandria consulem norat, è furca laqueo iugulauit, &c. Communicauit hæc nobis generis, doctrinæque splendoribus Clarissimus vir, D. Ioannes Maral, Metellus, Sequanus Iuris Doctor Consultissimus.

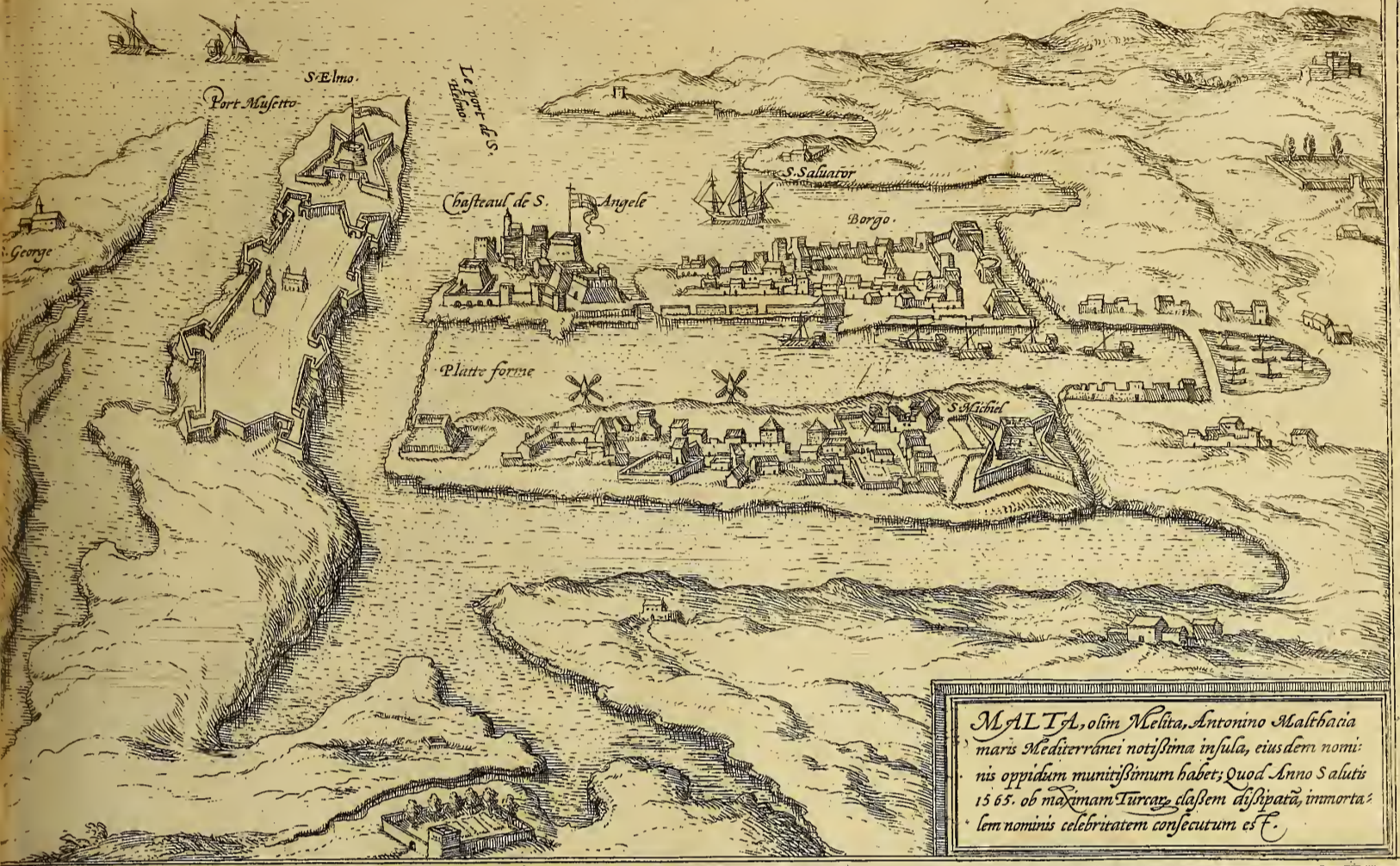


CALARIS, Sardiniae primaria ciuitas, quatuor in partes diuiditur, media, quae fortissimo septa est muro, proprie Calaris, ea vero, quae orientem spectat, nouum oppidum dicitur: Ea vero pars, quae meridiem respicit, atque mediterraneum mare, vocatur La Ghiapola, seu, la Marina, et quae ad occidentem vergit, Stampax nominatur, suntque haec tres partes, suburbia quaedam, et appendices Calaritane urbis. @



RHODVS, mediterranei maris Insulae appellatione largitur, urbs Augusto murorum ambitu, et turritissima nauium statione clarissima, Turcicis habentis regitur.

M A L T A.

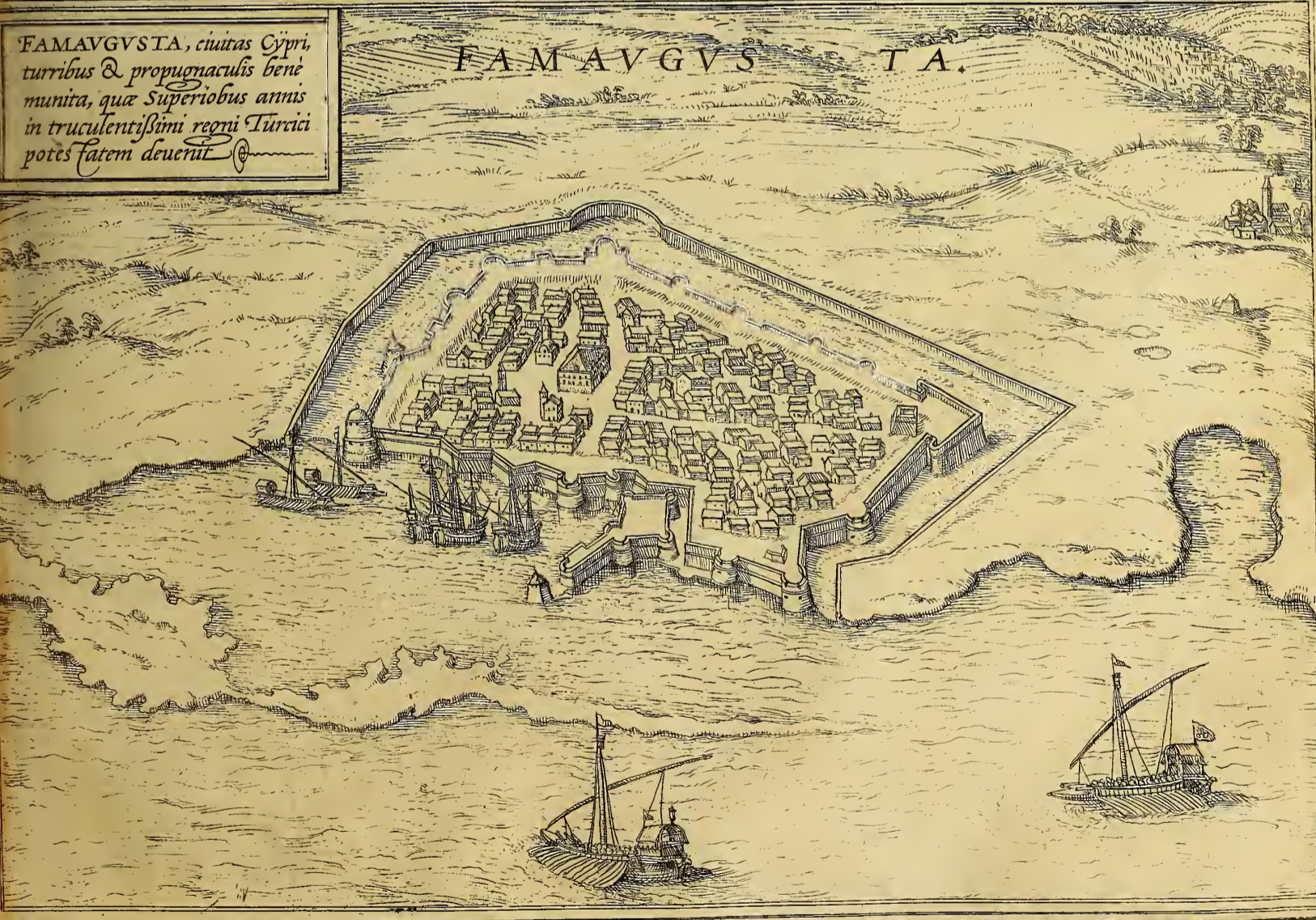


MALTA, olim Melita, Antonino Maltetia maris Mediterranei notissima insula, eiusdem nominis oppidum munitissimum habet; Quod Anno Salutis 1565. ob maximam Turcarum classem dispersam, immortalislem nominis celebritatem consecutum est.

Cum Privilegio.

FAMAVGUSTA, ciuitas Cypri, turribus & propugnaculis bene munita, quae Superiobus annis in truculentissimi regni Turcici potes fatem deuenit.

FAMAVGUSTA.



RPJCB



# CONSTANTINO POLIS.



Vanquam incredibilis huius vr̄bis magnificentia, multo sit amplior, quàm vt vel calamo comprehendi, vel tenui facultate mea dicendi, explicari queat, ne tamen à nobis tantæ ciuitatis celebritas, silentio videatur suppressa, id, quod ex veterũ monumentis de ea eruere potui, breuitate Laconica referam. Constantinopolim, quæ quondam Byzantium, nunc Græcis Stimhoili, Turcis Stambol, hoc est, ampla & regia ciuitas, dicitur, vr̄bem maximam omnium Thraciæ fuisse, Herodianus testatur. Conditam aut, Stephanus, atque Eustatius, memoriæ prodiderunt, à Byzante Ceroesse, & Neptuni filio, vel ab eo, qui classis Megarensium Coloniam deducendum dux fuit, nomine *βυζης*. Quod autem apud Iustinum scriptum est, à Pausania Spartano, Byzantium conditum, ita intelligendum existimo, vt qui Sycam, quam hodie Galatam vocant, à Genuensibus fundatam esse affirmant, & Constantinopolim à Constantino, qui ant reedificauit, aut amplificauit, non autem primi ædificauit. Fertur primis eius fundatoribus, Pythiũ Apollinem consulentibus, vbi conderent vr̄bem, redditũ oraculum esse, quærentem terram, cæcorũ terris, aduersam. Ea ambage, Chalcedones monstrabantur, quod priores aduecti illuc, præuisa locorũ vtilitate, peiora legissent. Est enim tam commodo loco, vt nemo vltro, citroque traiectiones Asiæ, Europæque, facere possit, inuito Byzantio, cum sit velut pons, ac porta, vtriusque orbis. Tribus ex partibus alluitur mari, ex Aquilone, sinu, Cornu nuncupato, quem in Europam insinuat Bosporus: Ab oriente, cingitur Bospori extremis faucibus: à Meridie, Propontide: Ab occidente, terra Thracia. Forma eius ab omnibus ferè, triangula dicitur: quanquam tamen ob laterum curuaturas, quarum duo extrema cornua arcũ efficiunt, verius tricornis habebitur. Peninsulam occupat, septem colles complectentem. Hinc Scholarius, Patriarcha Constantinopolitanus, in enarratione vaticinij, de Turcici regni interitu, *ἡν ἐπτάλοφον*, eam nominat. Laonicus, Chalcondilus, in historia quam scripsit de Othomanis, tradit Constantinopolim, circuitu complecti, centum & vndecim stadia. Muri, adeo tenui iunctura erant, vt Herodianus testetur, nemini compositũ opus, sed ex vno, perpetuoque lapide, visum fuisse. Ruinas ipsorum, reliquiasque, Herodiani temporibus, qui videbant, mirabantur eos, vel qui construxissent, vel qui deleuissent. Ex parte continentis, valdè excelsi, maritimi, humiliores erant, sed benè crassi, atque turriti. Omnium rerum, ad hominum vsus necessariarum, carniũ, lignorum, & maximè piscium, tanta est hęc abundantia, vt sine reti, sæpè manibus, ex cõtinenti eos capias, atque adeo, cum verno tempore, in pontum ascendunt densi greges, iactu lapidis, velut aues, ferias: Ex fenestris quoque vr̄bis, calathis, ex corda appensis, mulieres piscantur, hamisque piscatores, sine esca, pelamydes capiant tot, & tantas, vt sufficiant toti Græciæ, & magnæ parti Asiæ, Europæque. Optimarum ostrearũ, tantam multitudinem capiunt, vt sufficiant, tot dierum ieiunijs, quibus Græci, piscibus sanguinis participibus, non vescuntur. Hanc vr̄bem Constantinus, anno ab imperio Augusti trecentesimo, sexagesimo secundo, restituit, nuncuparique nouam Romam Constantinopolitanam, lege sancit, quemadmodum literæ, sub equestri eius statua scriptæ, indicabant. Quæ tamen appellatio vr̄bi non mansit: subditi namque, ob singularem erga dominum, ac Principem suum obseruantiam, Imperatoris tamen accedente consensu, Constantinopolim, hoc est, Constantini ciuitatem, eam vocarunt. Porrò, cum Constantinus indigenas ciues, nõ existimaret sufficere magnitudini vr̄bis, iuxta fora sparsim ædificauit domos, quas Senatorib. habitandas dedit, atque Illustribus viris, quos secum duxerat ex vr̄be Roma, atque ex alijs gentibus. Fora constituit, alia ad vr̄bis ornatum, alia ad vsũ ciuium, Hippodromon sacris ædibus, fontibus, porticibus instruxit, & Senatu, quem habere voluit eundem honorem, quem Senatores Romæ habere solebant. Regias ædes condidit, non multo inferiores Romæ regijs ædibus. Denique, in omni ornatu, similem, æqualemque Romæ efficere studens, in eam magnitudinem perduxit, vt Sozomenus tradat, hominum multitudine, & diuitiis, maiorem Constantinopolim esse, quàm Romam: vtque non immeritò Rhodoginus lib. xvij. cap. xxv. sicut Romam totius orbis epitomen, ita Constantinopolim *κόσμος κόσμον*. vocet. Fuit & hęc Academia, præstantissimis omnium artium professoribus exornata. In qua, summo in honore fuit, XII. virorum Collegium, qui publicis Imperatorum impensis, ad studiorum conseruationem, honorificè alebantur. Autor est Zonaras, lib. 3. Annalium. Plura, de augustissimis templis, & interiore vr̄bis ornatu, desideranti, Petrus Gillius, libris quatuor ab undè satisfaciet.

Quanto autem amplior Byzantij magnificentia, eo maiore dolore, Christianis, ab immanissimis Mahometi cultoribus, tantam vr̄bem, esse ereptam, recordamur, non sine eximia, Reipub. Christianæ calamitate, atque adeò cum summa Christi Iesu, rerumque sacrarum ignominia, Anno A.C.N.M.C.C.C.C. LIII. Die XXI. Maij, Duce Mahomete II. Turcarum Imperatore VIII. Damas hic quoque studioso lectori, veram Ottomanorum designationem, ex clarissimi viri, Adolphi Vernerij Epitome, de rebus Turcicis, quam non ex alijs scriptorum riuulis, sed ex ipsis Turcarum annalibus, studiose collegit: vnà etiam eorundem vultus, quemadmodum Venetijs accuratè incisi habentur.

# BYZANTIVM NUNC CONS

CASTEL nouo doue sta  
eltesoro del gran Turcho



# INOPOLIS

Palazo di Constantino Imperatore



Loco doue stano la maggi  
or parte de le galie turche  
che

Loco doue spaga li giri per  
montanani ver Borsia

Qui stano li turchi a fare la guar  
dia per li passeggeri



RPJCB

# I E R O S O L Y M A .



**M**ELCHISEDECVM Chananæ Regē, & summi Dei Sacerdotē, eo tempore, quo Abrahamus in Chananæ peregrinabatur, prima huius vrbs fundamenta iecisse, in eaque sui regni sceptrū collocasse, & fanum quoddam ibidem construxisse, à Iosepho & Aegestippo, historicis antiquis, memoriæ proditū est: qui & tum eam Solymam & Ierosolymā nuncupatam asserunt. Post Melchisedici tempora, cum scilicet Iudæi promissionis terram fuissent ingressi, Iebusæi, posterius Iebusi filij Chanaanis, Ierosolymam tenere, Iudicū 1. eamque Iebum appellauere, Iosue 18. Iudicū 19. Hi tantum vrbs fidebant potentia, vt claudis ac cæcis, muros & turres committerent, atque Dauidi, per contemptum nuntiarent: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos, 2. Sam. 5. Cùm autem Dauid in regem Iuda & Israel eligeretur, opera & auxilio Ornan, Iebusæi; primùm inferiorem ciuitatis partem obtinuit, tum, Iebusæos occidenti, præmium proponens, Ioab, arcem Sion inuadit. Dehinc Iebusæis, præter Ornan, profligatis ac pulsis, ciuitatem hanc, totius Iudææ prouinciæ Metropolim fecit, eamque; deinceps Iuda, Luc. 1. & Ierusalem nominauit, 2. Reg. 5. Quam in Iudææ, totiusque; vniuersi medio, velut centrum, in altissimis montibus, constitutam fuisse, non modò Cosmographi, verùm etiam antiqui historici, acq; aded, euidentissima, Sacrarum literarum monumenta declarant. Hæc dicit Dominus Deus, ista est Ierusalem, in medio gentium posui eam, & in circuitu eius terras, Ezech. 5. Et: Operatus est Deus noster salutem, in medio terræ, Psal. 73. De montium situ, idem constat. Quemadmodum enim, qui in hanc ciuitatem tendebant (Mar. 10. Matt. 20. Luc. 2.) ascendere, ita, qui ex ea se quopiã conferebant, descendere dicuntur, Luc. 10. Pluribus distincta vallibus, agros fertiles, ac cisternas multis in locis limpidas, habebat, trino muro circumdata erat, nisi, qua vallibus inuis cingebatur, ex ea namque parte, vnus muri habebat ambitū. Et ipsa quidem initio super duos colles, Sionem & Acram erat condita, contrarijs frontibus semet inspicientes, interueniente valle Tyropæia, discretos. Contra Acram tertius collis erat (Moriach dictus) valle Cedrone, ab Acra diuisus, in quo Templum, & Antonia fuere constructa. Foris autem ciuitatis, hi colles, profundis vallibus cingebantur, & à tribus lateribus, obstantibus vsquequaque rupibus, adiri non poterant: Quin & quartus collis incolebatur, cui nomen est Bezetha, situs quidem ex aduerso Templi, atque Antonia, in Septentrionali plaga, fossis autem altissimis separatus. Hæc Iosephus lib. 6. de bello, cap. 6. Aedificiorum splendore, populi frequentia, religionis cultu, cæteras non modò Iudææ, sed & totius vniuersi, ciuitates, superauit, aded, vt ob summam foelicitatem ciuitas sancta, Esa. 52. Iustitiæ, Esa. 1. Veritatis, Zachariæ 8. vocetur. Scupendæ magnificentiæ templo celebratur, à Salomone Rege, quinquaginta millium hominum opere, septem annorum tempore ædificato. Quod quidem continebat Sancta Sanctorum, cherubos, arcam, mensam & candelabra aurea, exhedras, mare fusile, lauacra decem, columnas æreas, omnem ritum, omnemque formam legis veteris, Sacrificia, holocausta, hymnos, & omnes denique ceremonias. Erant illic Sacerdotes & Leuitæ, adyta & vestibula, & altare, & festa, celebresque conuentus, preces, & audiciones. Tota denique Reipub. Iudaicæ forma illic consistebat. Illud verò maximè illustrauit hanc vrbs, quòd Dominus noster Iesus in carne, & Euangelicæ doctrinæ splendore, in ea apparuerit. At verò, cùm Iudæi, & Reges, & Principes, & Sacerdotes (Iere. 32.) turpissimis sceleribus, ad iracundiam prouocarent Dominū, ideo frequenter in eam grauissimè animaduertit; ac in truculentissimorum hostium manus, eandem deuenire concessit. Iosephus de Bello lib. 7. cap. 18. Vbi verò, eò immanitatis venerunt, vt visitationis suæ diem non agnoscerent, sed Dominum Iesum Christum, testes, ministrosque; suos, quemadmodū antè Prophetas, nefariè occiderent, Mat. 9. 24. Luc. 21. Ideo, iustissimo iudicio Deus, ciuitatem hanc Tito, Rom. Imperatori, diripiendam, exurendam, soloque; æquandam, tradidit. Contigit hæc deuastatio, post natum Christum, Anno LXXII. Ac deinde, Anno CXX. Iudæi numero aucti, Betharæ, in oppido Ierosolymæ vicino, seditionem, contra Romanos concitant. Eam ob causam, Aelij Hadriani Imperatoris iussu, omnes penè, sedibus suis arcebantur, ac deinde ciuitas ista, ex Imperatoris cognomine, Aelia, dicebatur. Quam ipse murorū ambitu reparauit, non tamen in monte Sion, vt antè, sed in monte Caluariz, præcepitque, ne cui Iudæo introcundi esset licentia, Christianis tantum ciuitate permessa. Vnde magnitudo iræ diuinæ in peccatores conspici potest. Si enim peculiari suo populo, & naturalibus ramis non percit, multo sanè acerbius in alienos scelerū causā animaduertet.

Hierosolyma, Clarissima totius Orientis ciuitas, Iudaeae Metropolis, in duobus collibus, omnibus alijs in circuitu eminentioribus, sita fuit, qui colles duo, intermedia valle, habitantibus hominum frequentiss. (quam Tyropoen vocat Josephus, lib. 6. Bell. Iud. cap. 6.) separatur Eminentior collis Sion dictus, in tres alios subdivisus est. Primus is est, quem lib. 2. Reg. c. 5. Mello vocat, apud montem Gion, in quo edificatum erat antiquum Castrum Sion, quod occupabant Iebusei, & a Davide captum fuit, ubi idem quondam Arcam collocavit & sepulturae locum elegit. Eodem hoc loco, constructum cer- nitur Monasterium Franciscanorum, dictum Sion. Versus orientem vero, huius praedicti collis, alius adhuc erat qui ciuitas inferior dicebatur, in quo Palatium David conditum fuit. Hunc locum inhabitavit idem, ante quam Iebuseorum castrum, quod in Mello erat, expugnasset. Ad Sep- tentrionem vero, situs collis, Herodis Palatium habuit. Hi tres colles, uno murorum ambitu cincti, dicuntur ciuitas David. Alter collis, duas partes habuit, vnam Montem Moream dictam, in quo Abraham obtulit filium suum Isaac, Joseph. lib. 1. Antiq. c. 14. Quo in loco, postea Solo- mon templum construxit, & in clauo eiusdem montis, versus austrum, domum suam regiam, quae dicta fuit Palatium Solomonis. Hic collis, quia templum habuit, etiam muro septus fuit, et ciuitati David adiunctus. Altera pars Acra cognominata, Moream versus, orientem contingens, cuius medietas vel pars vna Bezetha, hoc est, noua ciuitas dicta fuit, etiam muro, ambitu cincta, & huius Acrae medietas vel pars altera, contra torrentem Cedron posita, Palatium Assyriorum continet, fuitq; suburbium, moenib. clausum. Ita, vt praedicti quique colles, quaternis, ijsq; diuersis muroru cincturis conclusi fuerint &c. Hoc tempore Hierosolyma turcis Cuzumoharech dicitur.

Descriptio antiquae urbis Hierosolymorum, qua amplitudine et splendore tempore Christi Saluatoris nostri, conspicua fuit



A.A. Porta g...  
 tra Austrum...  
 per qua anima...  
 nata, in vrbem...  
 B.B. Porta Au...  
 Cedron, sita...  
 C.C. Porta Si...  
 ma valle col...  
 Salomonis con...  
 antiquu Castr...  
 D.D. Porta Da...  
 ta Pifium...  
 E.E. Porta ve...  
 extra hanc fu...  
 locus, vbi d...  
 nari vltimo...  
 vnde vbi d...  
 sua (Christus, v...  
 fixus est...  
 F.F. Porta Ep...  
 lonie iuxta Pal...  
 Nebemias voc...  
 nunc s. Stepha...  
 quod extra b...  
 G.G. Porta de...  
 uitatis condit...  
 dicitur; Port...  
 ex deserto de...  
 bantur in vrb...  
 H.H. Porta Si...  
 Ausum se a...  
 fordes omnes...  
 Cedron differe...  
 via interceda...

*Nova urbis Hierosolymitanae descriptio, qua forma  
& situ nostro seculo se conspiciendam praebet.*

**Declaratio Tabulae huius**

A. Demonstrat formam atq; situ tem-  
pli Salomonis  
B. Aex Pisana a Christianis constructa.  
C. Turris Baris, quam Herodes regnu ad-  
tus, cu oportuno loco collocata civib; ne quis  
reg; novat; per se dirioni molirentur  
magno sumptu edificata et munitam,  
denominavit ab amico Antoniam.  
D. Castrum Antiochi, quod post direptione  
urbis constructum, cui Macedoniae presidii  
impositum, prohibens quotidiana sacra,  
iuxta legis prescriptum offerri.  
E. Palatium Agrippae, ex quo amoeniss.  
prospectus patebat eor; quae in urbe tota  
et circa templum fiebant.  
F. Domus Regia Salomonis.  
G. Nativitas silo.  
H. Nunc turris David, quondam domus David  
I. Archibus, sive ut vocant Cancellaria  
K. Domus Ananiae Pontif; prope Palatium Agrip-  
pae nunc vero templum Angelorum dicitur.  
L. Mons Sion, nostro seculo Monasterium.  
M. Domus Veronicae angularis, versu meridi-  
em montis Calvariae.  
N. Domus Caiaphae, nunc templum factum  
Salvatoris  
O. Castrum Aegyptiorum, in quo Titus Castra  
posuit, cui primum muri urbis occuparet.  
P. Quidam locus apud amphitheatrum, dicitur in  
modum porticus vel pontis lapidei, freque-  
ntius fornicibus in sublimi supra viam publicam  
elevatus, per quem ab arce Antoniana, Ro-  
manor; presidium semper excubabat, patebat  
ad templum aeternum.  
S. Aeliae domus, ager sanguinis  
T. Fons Silo.  
V. Palatium Herodis, auro atq; marmori-  
bus decoratum, magnis turribus mu-  
nitissimum  
X. Psephina, turris Octangularis, ad Sep-  
tentrionem Occidentemq; surgens, tanquam  
titulum, ut ex ea, orto sole, Arabia prospici  
possit.  
Z. Regia Monobazii, quam Graphis  
aedificaverat.  
Numeri vel Zophrae 1. 2. 3. etc. indicant  
eundem nunc in nova, & olim in veteri fu-  
isse locum  
a. Via, qua David transiit, torrentem  
Cedron, cum universa domo sua, fugiens  
filium suum Absolonem  
b. Via, qua dominus post hymnum dictum cu disci-  
pulis transiit eundem torrentem, vadit ad Hierosolimam  
pariter.

*Cum Privilegio.*



a. Super humeralis, seu ephod. b. Anuli quatuor in extre-  
mitatibus pectoralis iudicij.  
c. Duae orae super humeralis. d. Anuli in lateribus super  
humeralis. l. a bordure.  
e. Lapidibus onychini duo, qui  
in insculpta erant nomina  
duodecim filiorum Israel.  
f. Pala aurea pro quibus in-  
terpres vertit vicinos.  
g. Catenulae.  
h. Pectorale iudicij pro quo  
interpres vertit rationa-  
le iudicij: in quo duodecim  
lapides in quibus incisa no-  
mina duodecim filiorum  
Israel.  
i. Vicini in palis aureis.  
m. Vitae hyacinthina.  
n. Tunica quae super humerali  
supponebatur, in cuius su-  
periori parte erat capitulum  
suae forami, per quod ca-  
pitulum traiecit sacerdos.  
o. Tinnin annula aurea.  
p. Mala pumica.  
q. Lamina, quae vitae hyaci-  
nthina relinquebatur tiaz.  
r. Tunica hyssina  
s. Tiara.  
t. Balteus, sive cingulum.





# A D E N.



R A B I A M triplicem historiographi statuunt, Petream, Desertam atque Fœlicem. Huius Metropolis, caput, & celeberrimum Emporium est A D E N. De quo Ludouicus Romanus patritius lib. 2. nauigationis suæ Arabicæ, hunc in modum scribit: Hac vrbe non memini me uidisse munitiorem, in continenti præsertim haud inæqualis soli, geminum latus sepiunt mœnia, quod superest montibus occluditur, inque eis quinæ sunt arces, in solo æquali est vrbs, ambitu sex mille ædium contenta: commercia in nudinis noctu hora secunda ob nimios, qui sæuunt interdium, æstus exercent. Prope urbem ad lapidis iactum mons est, inque eo arx sita est. Ad radices autem montis confidunt naues: vrbs profectò elegans est, & totius Fœlicis Arabiæ urbium pulcherrima. Illò, ceu ad famigeratum emporium, ex vtraque India, Aethiopia, ac Perside exercentes mercimonia, nauali itinere confluunt. Itidem agunt, qui ad Mecham frequentes contendunt: verùm simul ac liburniæ portum appulerint, adsunt præfecti vectigalium, percontantes vnde soluerint, quidue conuehant mercium, quantumque temporis sulcando maria abumpserint, & item quot homines singulæ celoces tulerint. His exploratis condicito malum, vela, & id genus armamenta asportant aliò, vt illinc abeundi haud persolutis vectigalibus exempta sit occasio appulsis. Hactenus ille. Dominus huius urbis Sultanus, non nisi in Iunio, Iulio, & Augusto hîc residere solet, ijs enim mensibus mercatorum adueniunt naues, quarum omnino nullæ, quin ex montium summitatibus conspiciantur, transcurrere possunt. Est rara huic vrbi pluuia, & dulci desituitur aqua, quam ex continenti allatam, cisternis ad quotidianos vsus conseruant. Quantum ex situ ciuitatis conijcere possum, inquit Munsterus, hæc ipsa est, quam in Arabia Fœlice Ptolemæus appellat Arabiam, aut Ocelim.

# M O M B A Z A.

M O M B A Z A insulare oppidum, elegans ac nitidum in finibus Africæ. Quod Christiani anno reparatæ salutis 1505. vi occuparunt: cùm enim Franciscus Dalmaida nauigaturus in Indiam, tributum ab oppidanis, Regis Lusitaniæ nomine exigeret, Afri verò armata manu tributum persolutionem recusarent, idcirco Christiani oppidum deuastantes, totum exusserunt. Rex triginta stipatus viris, fuga sibi consuluit, reliquis omnibus interemptis. Oppidum nunc ab Afris restauratum, & acerrimos Christianorum hostes habere dicitur.

# Q V I L O A.

Q V I L O A pulchra est, in Africa ciuitas, in insula posita continenti vicina, Mahumeticæ sectæ regulum semper habuit, summum Christiavorum inimicum. Ad hanc urbem cùm Franciscus Dalmaida An. Domini 1505. cum Lusitanica classe peruenisset, Regem ad se adcersiri iussit, qui morbum simulans ad defensionem sese parauit. Itaque septingenti Lusitani, ad ciuitatis oppugnationem armantur, qui ciuitate deuicta, regeque in fugam conuerso, aliaque gubernationis administratione instituta, ciuitatem hanc Portugalliæ regi tributariam fecerunt.

# C E F A L A.

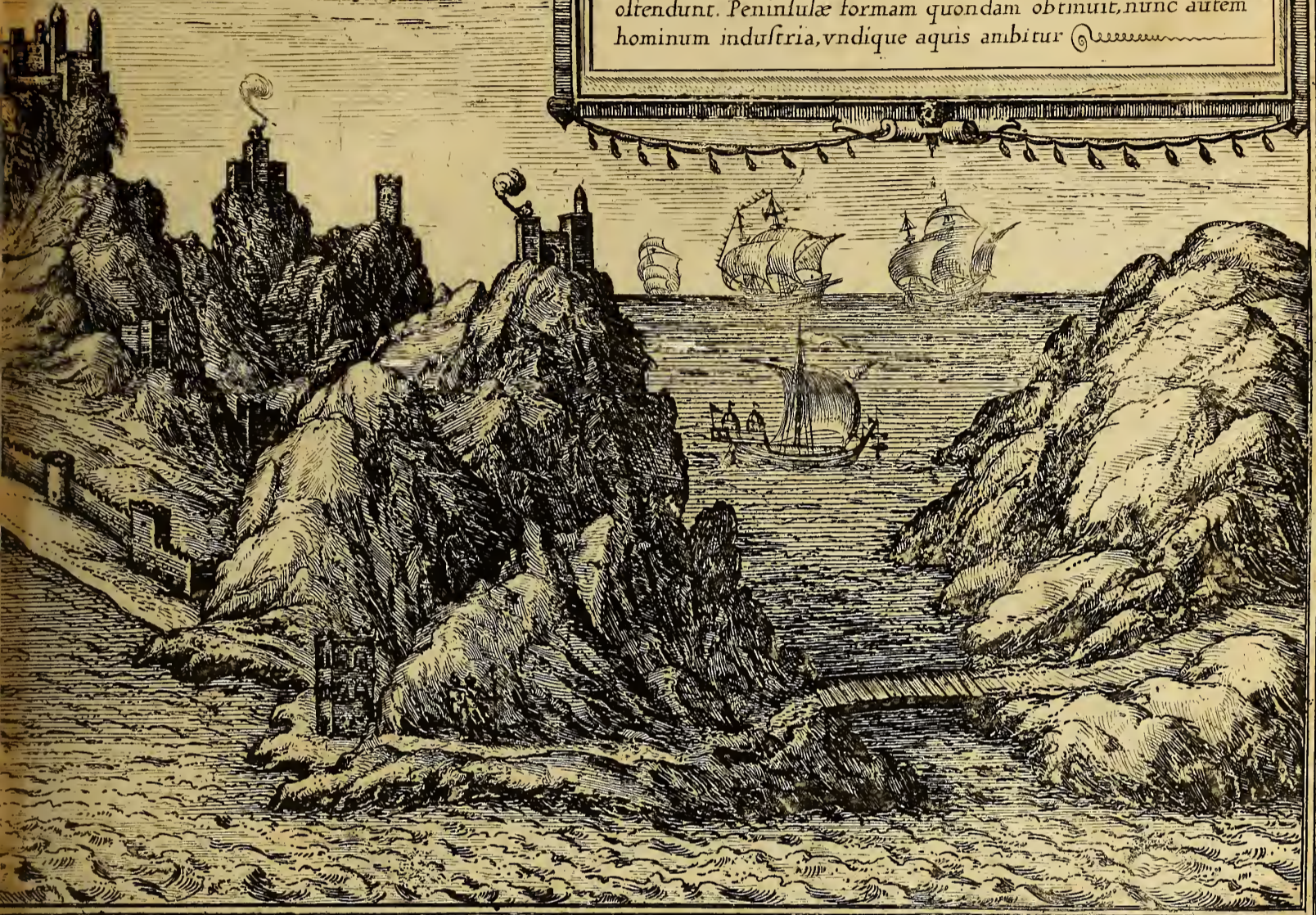
C E F A L A Africæ insula, anno partæ salutis 1500. primùm est inuenta, cuius longitudo trium est miliarium, latitudo verò vnius. Pagos habet duos, in quibus domus non pauca, & arx: Regi ciuitatis Quiloa quondam parebat, cæterùm ab eo deficiens, peculiaris Regis appellatione gaudebat. Anno Domini 1505. arcem, quam Lusitani tenebant, vehementi obsidione incolæ oppugnarunt, adeo quidem, vt pertenuis euadendi spes Lusitanis appareret: qui noctu, præter Afrorum opinionem erumpentes, Regem, multosque proceres in cœnaculo suo opprimunt, eiusque caput hastæ infixum per arcis fenestram exponunt, eaque ratione ingens euadunt periculum, & tandem alium Regis Portugalliæ nomine præfectum constituunt.



MOMBAZA



ADEN, Arabiae foelicis emporium celeberrimi nominis, quo ex India, Aethiopia, et Perside negotiatores conveniunt: vrbs est magnifica, situ et structura bene munita, aedificiorum nitore atque frequentia celebris, muro et praecelsis septa montibus, in quorum summitatibus ardentis facies navigantibus portum ostendunt. Peninsulae formam quondam obtinuit, nunc autem hominum industria, vndique aquis ambitur.



Cum Privilegio



RPJCB

# C A L E C V T.



**C**ALECVT, Indicarum ciuitatum præcipua, in continenti sita, Olisipone maior, pelago alluitur, vasta est admodum absque mœnibus, intus pluribus in locis vacat, domus haud sunt contiguæ, inuicem distantes plurimum, lapidibus & calce extructæ sunt, interiores ædium partes sculpræ: pro imbrice palmis vtuntur, illis tegunt suas ædes. Fores prægrandes habent, miroq̃ne artificio fabrefactas, has muro incingunt instar pomerij. Ibi visuntur arbores innumeræ, stagna & fontes complusculi, nam stagnis libenter immerguntur, lotionibus enixè gaudentes. Fonte plurimum lætantur. In vrbe verò lacus visuntur complures, quibus immerfi gregarij ac proletarij, omnisque ignobilior vulgus, ter vel quater interdum lauantur. Rex idolorum latriæ est addictus, cui incredibilis seruitus exhibetur à subditis. Cùm egreditur, carpento vehitur, id est currus, quem bini viri ferunt, omni lapidum genere condecoratum. Carpentum stipant choraulæ, præcones, buccinatores, & id genus complusculi. Patritij verò & eminentiores suæ ditionis omnes sequuntur, enses denudatos & clypeos teretes gerentes, sagittarij etiam ac velites præcedunt, itinera explorantes: conopeo, id est tentorio tegitur, cùm incedit. Ad regem propius quis non accedit, quàm ad tres vel quatuor passus, cùm verò aliquid porrigunt, ac si stipem darent elephantis, ab ipsis tremebundis, id ramo porrigitur, quoniam regem tangere apud eos nefas ducitur &c. Ditissimi & innumeri sunt in hac vrbe mercatores, quorum commercia sunt aromata omnis generis vndequaque importata. Ibi sunt panni ex serico omnium generum, & auro intertexti plurifariam, æra autem fabrefacta & stannea vasa plurima comperies. Et vt tandem finiam, nihil ibi desiderant, quod ad humanum cultum pertineat. Hæc ex Aloysij Cadamusti nauigatione, apud quem multo plura. vide etiam nauigationes Lodouici Romani patritij.

# O R M V S.

**O**RMVS, Persiæ indyta ciuitas, situ elegantiore, ac vnionum copia, nulli vrbium est secunda, sita est in insula, & maritimis vrbibus præferenda omnibus, abest à continenti spatio duodecim mille passuum, aquarum potu suauium, annonæque mira caritas, inuehuntur ferme omnia quæ victum cultoribus suppeditant. Illinc itinere trium dierum leguntur conchæ, quæ pariunt margaritas venustiores, grandioresque cæteris baccis. Expugnauit hanc vrbem Franciscus Dalboqueric, Anno salutis M. D. VI. eamque Lusitaniæ Regi ingens pendere tributum annuatim coëgit.

# C A N O N O R.

**C**ANONOR, vrbs Indiæ, pulcherrimarum rerum præstantia celeberrima. Ibi Portugaliæ Rex munitissimam habet arcem. Vrbis Rex idola colit cum subditis, hi solem, lunam, vaccasque adorant. Portum vrbs habet, illo conuehuntur equi Persæ, sed immania sunt horum vectigalium, nam penduntur pro equo singulo aureorum vicena & quina milia. Agrum habent aromatum, maximè verò gingiberis, feracissimum.

Omnes has Indiæ, Asiæ, Africæ & Persiæ ciuitates antè nunquam celatas, vnà cum enarrationibus manu scriptis, communicauit nobis Magnificus ac nobilis vir

D. Constantinus Liskirchius. Amplissimæ Reipub. Colonien-  
sis D. Consul dignissimus, vnicus studiorum, &  
studiosorum hominum patronus, singularisque Meccenas.

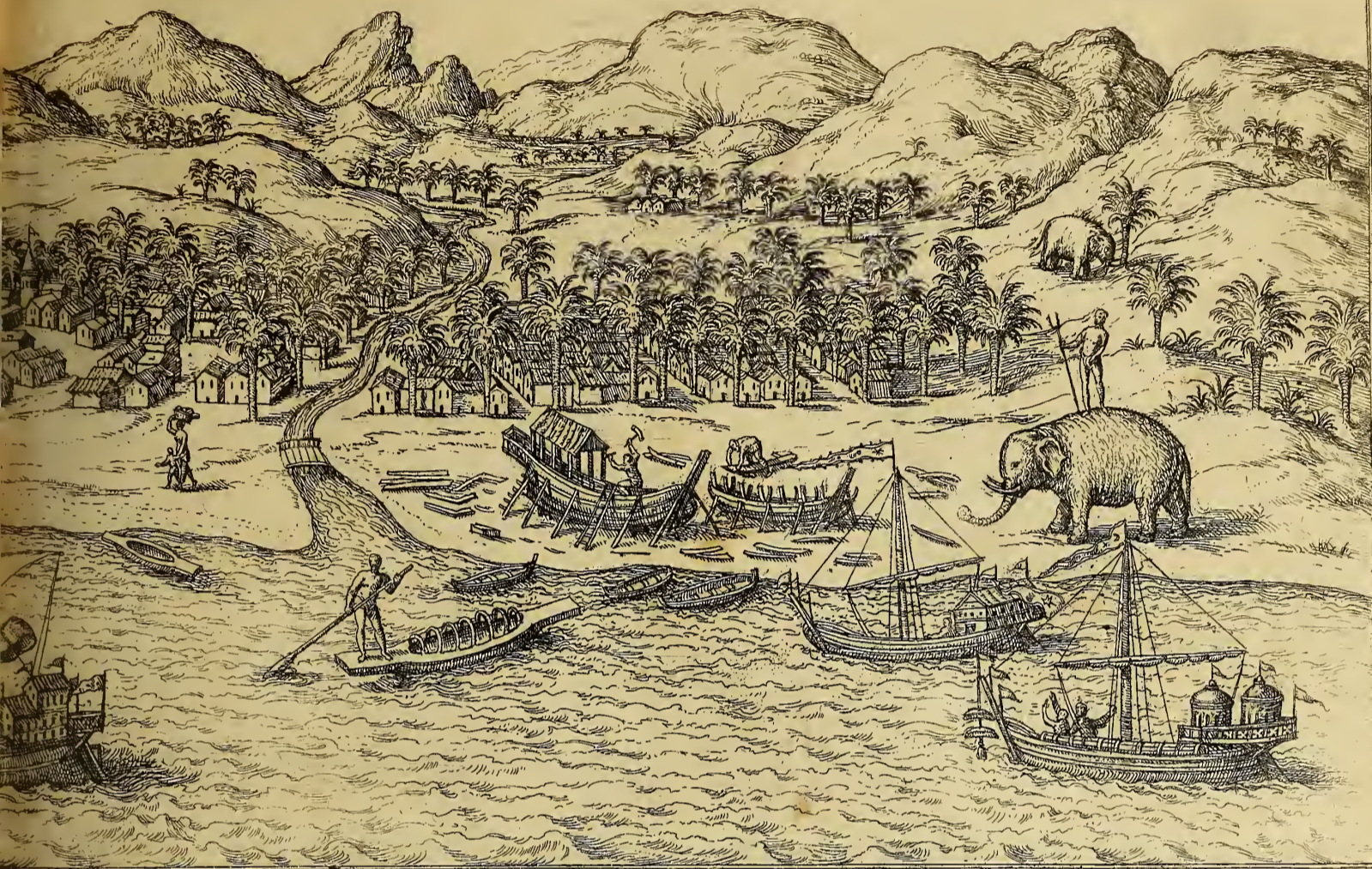
CALECHV  
MVM INDI



ORMVS.



EBERRI  
PORIVM.



Cum Privilegio

NOR.



S. GEORGI Oppidum ALINA nuncupatum, quod Lusitanice Regis iussu D. Joannis II Anno salutis. 1482 in Genoa edificatum est, quo Abauri mercatores aurum in-  
fectum apportant, recipientes à Christianis, rubrum, ac flavum, item lineum pannum,  
& similes ipsius gratias, conuenientesque merces.

RPJCB



# CAIRVS.



AIRVS & Alcairo à nostris: Mazar aut Mizir Arabicè: Massar Armenicè: Alchabyr Caldaicè: Mesraim Hebraicè: Latinis Babylon, Aegypti maxima ciuitas, Ex libello anonymo, qui Postelli esse putatur, opportuno loco sita, vbi nimirum Nilus primùm secatur, & *δέλτα* formam facit, vt vrbs, tanquam in Nili claustro posita, aditum præbeat, prohibeatque ad superiora loca nauigantibus. Maxima sunt circa Alchirtim suburbia, quorum alia tria, alia duodecim domorum millia habent. Alcairam autem, quam hodie vulgus Alcahirum vocat, ad XXX. millia domorum habere tradunt, cum burgis. Sunt in ea amplæ priuatorum hominum structuræ, sunt & principum arces, & templa, quæ vocantur Giuma, seu Gema, id est ecclesiæ seu congregationes, sunt hospitalia, Scholæ, & Balnea, quibus ob præscriptū legis, assiduè ad oblationes vtuntur. Cæterùm domus iudiciariæ ærucationisque publicæ sunt in immenso numero: Sunt & Turbæ, siue Turbiæ, ampla ædificia, magnatum sepulchris consecrata. Solent enim in Alchairo tyranni, sic antea vitæ maculas diluere, cum circa sepulchra, insignes prouentus, & ædificia assignant pauperibus, peregrinis, studentibus, Morabitibus seu Heremitis, & varijs sectis, quibus ea religio abundat: Ita, vt ad 60. millia aureorum annui prouentus, non pauca loca habeant ex testamento, sic vitam æternam instituunt Tyranni. Etsi Nili aqua, ad singulas vrbs necessitates, semper decurrat, potissimùm ad piscinas renouandas, ad ablutiones, & Diores nilos, & Euripos: excrescente tamen Nilo, tanto cum impetu admittitur, vt tota vrbs sit solis lembis peruia, & suas vias tunc habeat instar canalium Veneticorum, ita vt sit veluti mare. Scribitur de hac ciuitate, quòd Anno Christi M. CCCC. LXXVI. grassante peste in ea ad tres menses aliquoties mortui fuerint vno die, viginti hominum millia, vnde magnitudo vrbs, populi que multitudo æstimari potest. Sunt circiter octo millia hominum in ea, qui cum Camelis aquam ex Nilo in urbem deferunt, vt illam in vsum hominum vendant, & ad spargendum in plateis, & ad sopiendum puluerem pavementi. Itinerarium quoddam Aegypti, sic habet: Alchaira pulchra est ciuitas, quæ Lutetiam Parisiorum magnitudine quinquies superat. In ea aliquot, & ea quidem pulchra, Christianorum templa inueniuntur. In plateis tanta est hominum, mulorum & equorum multitudo (omnes enim tam viri, quàm fœminæ communiter equitant) vt sine impedimento, nemo plateas transire queat, in quibus etiam artifices, ante ædes opificia sua exercent. Pauci necessaria sibi domi parant, sed ea à cocis qui per vicos omnia circumferunt, emunt. Horum autem plures in hac vrbe inueniuntur, quàm XXX. millia. Quamplurima sunt infidelium fana, valdè magna, palatiorum instar, à quorum ingressu, sub pœna capitis, Christiani arcentur, nisi fidem Christi abnegent. Habentur hîc quoque fornaces, in quibus oua artificioso fouentur calore, vt pullos ex se producant. Fœmoralia, quemadmodum & viri, ex holoferico, gemmis, & lapidibus pretiosis confecta, hîc induunt fœminæ. Earum etiam pluralitas viris conceditur. Hactenus itinerarium. Ab Alchairo insulam separat Nilus, Cerbicum dictam, quam & Mechias, id est mensuram, vocant, vt vult Ioannes Leo Afer, eò quòd hodie mensura aquæ ibi obseruetur. Hanc autem rationem adfert: cum enim in multis Aegypti locis, olim essent columnæ, ad obseruationem incrementorum posita, potissimùm circa Memphim, vt res in religionem, & ærucationem verteretur, curarunt Mussulmani, seu religioni Ismaelis addicti, vt adacta in terram fossa quadrata, eximia magnitudinis templum, in Insula constructum, ad 18. pedes in profundum veniat, & per aquæ ductum subterraneum, aquas admittat, in fossæ medio columna est totidem pedes alta, in qua dum crescit Nilus, notantur incrementa, & quotidie, quàm diu crescit, mittuntur in urbem pueri, peplis croceis capite redimiti, qui quantitatem denuncient, vt siue deficiant, siue exundent aquæ, à modo fertilitatis, hortentur ad pœnitentiam, si benè habeant, ad lætitiã, acceptis à populo munusculis, pro læto nuncio. Inde à columna mensoria, nomen est vrbi, Michias, & Menchas. Zelimus, Turcarum Imperator, longè maximam hanc ciuitatem expugnauit, arcemque ingressus est XXV. Ianuarij, Anno salutis M. D. XVII. Cepit autem Tomumbeium, tunc temporis Sultanum, in palude inter cannas & iuncos latitantem, XI. Aprilis, iussitque, vt mulo per totam urbem vectus, affixum collo laqueum gereret, ac tandem in ciuitatis porta suspenderetur.

# ARUS, QVAE OLIM BABYLON;



# PTI MAXIMA VRBS

Pyramides hae in Aegypto nihil aliud fuerunt, quam Regum pecunia otiosa ostentatio. Cupiebant enim reges, aut potius beluae coronatae, hoc modo nomen suum in terram scribere, & longissimam sui relinquere memoriam, cum tamen nullius rei fama sit in mundo tenuior. Nam aut quis Architectus fuit, aut quis rex, insanus aliquam pyramidem erexit, non constat.



Hoc caput constat unico saxi fragmento, cuius faeces decem hexapedes minores habet. Strabo ait esse sepulchrum mulieris Rodipes nomine, monumentum. Quae forma Thraciae meretricis, a rege in vltorem sumptibus, post mortem eius hoc caput, et Pyramidem fieri curauit. Petrus Martyr, ait, habere in ambitu 38 pedes.

## Cum Privilegio.

1. Vbi obeliscus unico constat lapide viuo, longus passus xxi, latus autem palmis vii.  
 2. In hoc loco balsamus colligitur.  
 3. Palatium Campsonij Campsoniae, de quo lege Petrum Martyris, lib. de ipsius legatione.  
 4. In hoc loco abluuntur panni, Magnos, autem illorum effusio, modus nunc perijt. Ceterum multae admodum Berchit, piscinae in vrbe sunt, ad publicas necessitates, et ad luxuriam.  
 5. Montes peripsemarum. 6. Mores sum, hoc est, hos putat, ubi pauperes excipiuntur, Estq; indigentia prouentiu.

7. Turba seu Turbis, aedificia, ubi se peliuntur magnates.  
 8. Rex Sultani, aedificio loco potest subire tormentis ignis uomis totam ciuitatem, 9. Promptuarium, ubi Principes reponunt frumenta, ubi et ligna & carbonis distrahunt.  
 10. Haec rota facit, ut aqua in hos aquae ductus exaltata, in arcem decurrat.  
 11. Haec hanc est, Aegyptus, seu Chira vetus, quae dicta est Babylonia.  
 12. Columna haec posita est, ut ex ea Nil incrementum noscatur, unde certissimum petitur aut utilitatis, aut caritatis aenone indicium.  
 13. Cum his rotis, seu tympanis, adaequantur borti.

14. In hoc loco sunt festa hippodromica, seu equestres cursus, in quibus lanceis, et quouis modo exercitatus equus, & alijs plebis, ludis, Turbis et Amalucis visitatis. In illis ea asinum docent, quae ne credas vltion finiam facere. 15. Sic res fiuntur nobiles feminae, cum aureo ornamento in capite, Et hirsuto panno ornatae, facie cooperta, qua videre, sed videri non possunt.  
 16. Sic asinos sacrosos equitant dominae, quos tanti faciunt, quod ti nos mulos nos fros aut equos.  
 17. Arbores castia productas, ubi et palmae, caridij, fructus, dicitur.



# TINGIS.



**T**INGIS, quæ Lusitanis Tangiara, ampla & antiqua ciuitas, non procul à faeto Herculeo, Septæ cœpit parere domino ab eo tempore, quo Gothi Granatensibus imperabant, donec in Mahumetorum potestatem Arzilla peruenit, urbana semper, nobilis, beneq; exulta fuit, structurisq; sumptuosissimis varij generis admiranda. Ager nō admodum fœlix: nec frugibus serendis valde accommodus: cæterum valles habet proximas, quæ fontibus assiduis irrigatæ, omnium generum fructibus fœcundissimâ reddunt. Reperias quoque extra urbem vites aliquot, verum in solo arenoso. Incolis frequētissima permansit ad ea vsq; tempora, quibus à Lusitanis expugnata fuit Arzilla: tum enim ciues rumore bellico perterriti, collectis rebus omnibus, Fessam profugerunt.

## SEPTA.

**S**EPTA quæ Latinis ciuitas, Lusitanis autem Seupta appellata, secundum classici auctores à Rhomanis in faucibus freti Herculei ædificata, olim totius Mauritaniæ metropolis fuit, quare Romani eam nobilitarunt, fuitq; in ea summa urbanitas, & ciuium frequentia. Deinde à Gothis occupata, principem in ea constituerunt, remansitq; apud eos principatus donec Mahumetani Mauritaniæ fines ingressi, hanc quoque vsurpauerunt. Frequentia habuit templa, & studiosorum collegia, ciues literatissimos, & qui æneis operibus, singulari artificio fabricatis, cæteros excellent, cuiusmodi sunt candelabra, pelues, calamaria, aliaq; id genus ex ære confecta, quæ perinde elegantia habebant, ac si argentea vel aurea fuissent. Habent Itali & in huiusmodi rebus conficiendis non parum gratiæ, verum nihil omnino, si hæc respicias. Extra ciuitatis mœnia, amplissima sunt rura, eo præsertim loco, qui vitium frequentia consitus, vinetū dicitur: verum ager sterilis & asper est, quare magna semper illis frugum caritas.

## TZAFFIN.

**T**ZAFFIN, elegans Africæ oppidum, muro ex montibus septum, arcem turribus firmam, ædificia frequenti numero nitidè culta, & miræ altitudinis turrim ostentat. Anno salutis redemptæ 1508. septima die Iulij Regis Emanuelis præfectus, Drego Dasambusa, oppidum hoc Mauris eripuit.

## ARZILLA.

**A**RZILLA Africanis Azella, spatiosa ciuitas ad Oceani littus, à Romanis ædificata à freto Herculeo distat septuaginta plus minus passuum millibus, à Fessa verò circiter centū & quadraginta. Paruit quondam Septæ principi Romanis tributario, tum à Gothis capta fuit, qui per ducentos viginti annos eam seruarunt, donec ab Anglis fœlici Marte expugnatur, qui captam urbem, ferro & igne ita deleuerunt, vt vnus vix saluus effugerit, ac triginta ferè annis incolis vacua remanserit. Postea verò temporibus pontificis Cardouæ (qui Mauritaniæ imperabat) rursus reparari, modisque omnibus augeri, ditari, ac munitior reddi cœpit. Incolæ fuerunt locupletes, docti, armisque exercitatissimi. Ager & frugibus serendis, & omnis generis leguminibus producendis est percommodus, sed cum à montibus decem ferè distet miliaribus, magnam ferunt lignorum penuriam, verum carbonibus Haraide aduectis, vtuntur. Anno D. 1471. 27. Augusti, ex improviso à Lusitanis, & oppugnata & capta est, incolis omnibus in Lusitaniam abductis, inter quos & Mahumetes fuit Fessanorum rex, qui tum 7. annorum puer, vnà cum sororcula eiusdem ætatis, pariter captus est. Hæc Ioannes Leo Africanus.

## SALA.

**D**Vplex eius nominis oppidum annis interfecat, vetus, & nouum, quod non ita procul ab Herculeo freto remotum, Septam respicit. Vetus, anno post Christi aduentum 1514. mularum ædium structura, & mercaturæ commodis, admodum auctum, arcem habet amplam, & eminentiori in loco turrim, Summatassem dictam, quam eo potissimum nomine ædificarant Saraceni, vt inde in Granatæ oram pateret prospectus. Castrum huic ciuitati vicinum conspicitur, in quo magna est Regum Fessæ sepultura.

Hæc manu scriptum exemplar suppeditauit.

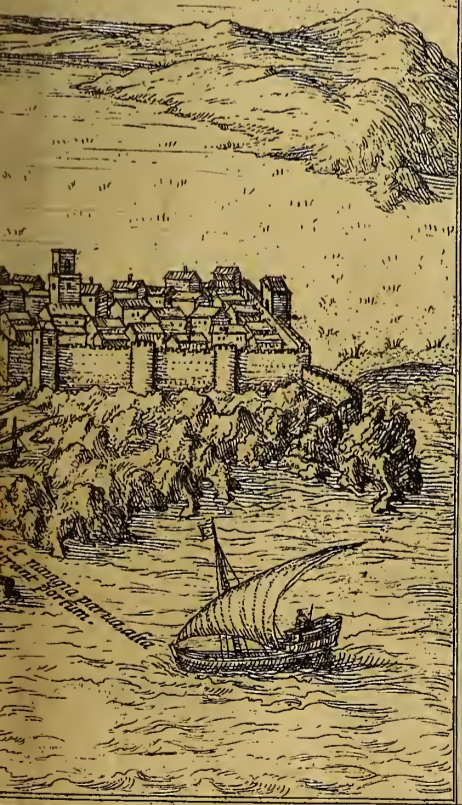


T Z A F F I N .

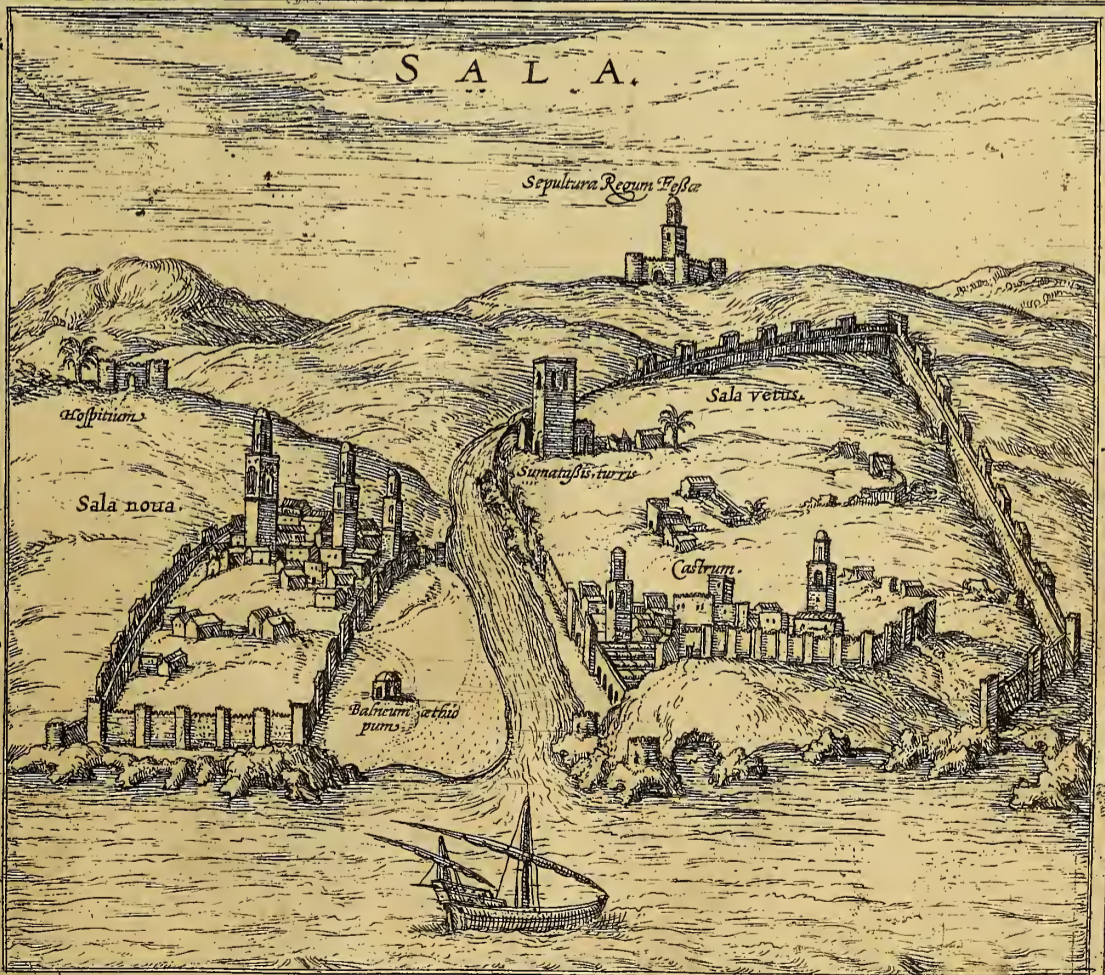


Cum Privilegio.

quodam Africe  
s contracta.



S A L A .







# A N F A.



**N F A**, ab aijs Anaffa, ampliffimum oppidum, à Romanis in oceani littore ex-  
 tructum, cum omnibus Africæ ciuitatibus fitu locique amœnitate certare po-  
 test. Planities illi (præterquam in Septentrione, nam ea parte mare respicit) patet  
 in longum octuaginta ferè passuum milibus. Tempa quondam habuit mirificè  
 extructa, officinas complures, palatia insignia: cuius rei facilè fidem facient, quæ  
 in hunc vsque diem relicta sunt monumenta. Spatiosi illis fuere horti, è quibus  
 & magna fructuum copia decerpitur, melonum præsertim, ac citrioli: quæ omnia maturitatem  
 medio Aprili attingunt, quare incolæ suos fructus Fessam deferre solent, quòd multò citius matu-  
 ra colligantur, quàm Fessæ. Vestitus illis cultus est atque ornatus, fuitque summa eis semper cum  
 Lusitanis, ac cum Anglis consuetudo. Eruditorum hic copiosus est numerus. Verùm duas ob  
 causas huius loci ruinam euenisse voluñt. Primò, quòd supra modum libertatem ambiebant: se-  
 cundò, quòd myoparones in portu habebant, quibus Gades, atque Lusitanos miris indies vexa-  
 bant in còmodis. Quare tandem Portugalliæ rex classem expeditissimam quinquaginta nauium  
 ad eos misit, quæ incolis tantum terroris intulit, vt illi arreptis secum quæ poterant bonis, Rabā-  
 tum nonnulli, alij Selam confugisse dicantur, hostibus eam vrberem depopulandam relinquen-  
 tes. Qui autem à rege totius classis dux missus erat, fugæ omnino ignarus, suas copias accuratè  
 instruit. Postea verò quæ gesta erant, à quibusdam intellectis, milites in vrberem introduxit, quam  
 vnus diei spatio sic valtarunt, domos incendio de'euerunt, atque muros multis locis solo  
 æquarunt, vt in hunc vsque diem habitatoribus vacua remanserit.

Expugnatum est hoc oppidum Anno salutis 1468.

# A Z A A M V R V M.

**A Z A A M V R V M** Duccalæ oppidum, Afris conditoribus ad oceani littus eo ipso loco  
 quo flumen Ommirabih initium habet, extructum: ab Elmadina miliaribus ex Meridie  
 plus minus triginta distat. Spatiosum est atque ampliffimum, habitatoribus copiosissimum, fa-  
 milias numerat circiter quinquies mille. Hanc perpetuò Lusitani mercatores habitant. Incolas  
 habet ciuiles, habituque admodum ornatos. Populus in duas diuisus est partes, & tamen perpetua  
 illis pax est. Frugum atque leguminum maxima illis prouenit copia, etsi nihil quicquam horti  
 præter ficus producant. Piscium his tanta est affluentia, vt inde singulis annis aureorum aliquan-  
 do sexies mille, nonnunquam & septies mille prouentus redeat. Piscandi autem tempus ab Octo-  
 bri mense, ad finem vsque Aprilis est. Solent pisces in sartagine cum aliqua olei portione frigere,  
 atque inde tantum pinguedinis colligunt, vt non facilè quis credere possit: hanc lychno pensili  
 infundunt, non enim aliud habent huic rei aptum oleum. Huc semel in anno confluunt Lusita-  
 ni, ac tantam piscium copiam auehunt, vt illi iam dictam enumerent aureorum summam. Hinc  
 factum est, quòd Portugalliæ rex, spe prædæ allectus, non semel ad eos classes miserit exstructissi-  
 mas: quarum prior propter ducis imperitiam, in ipso gurgite disiecta, ac propemodum omni ex  
 parte submersa fuit. Post hæc rex ducentarum nauium classem expeditiss. misit, qua conspecta tan-  
 tum intulit ciuibus terrorem, vt omnes in fugam sint redacti, tanta cum portas ingredien-  
 tium strepitu atque turba, vt in ea ciuium plusquam octuaginta fuerint inter-  
 lecti. Anno post Christum natum M. D. XIII. Die II. Septembr.

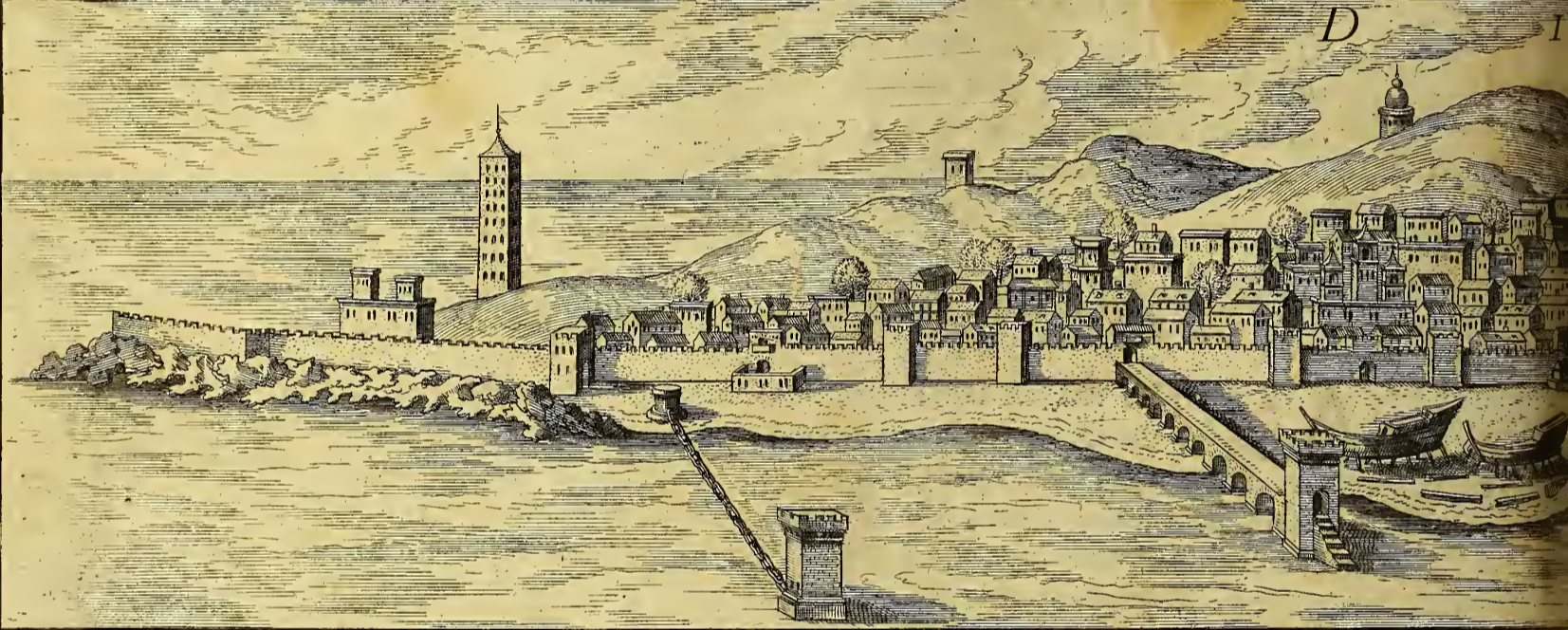
# D I V.

**D I V** insula, eiusdemque nominis pulcherrima ciuitas. Regi ciuitatis & ditioni Cambaia  
 quondam parebat. Sita in fronte sinus Cambaia, Indicum respiciens mare. Quam Chri-  
 stiani nauali prælio, classe 239. nauium, omni armorum genere instructissima, non sine maxima  
 difficultate expugnauerunt. Nam oppidanis rex Cambaia, Adensium, &  
 ciuitatis Calehut, auxilio fuerunt.

ANEA, QVIBVSDAM ANAFFA.

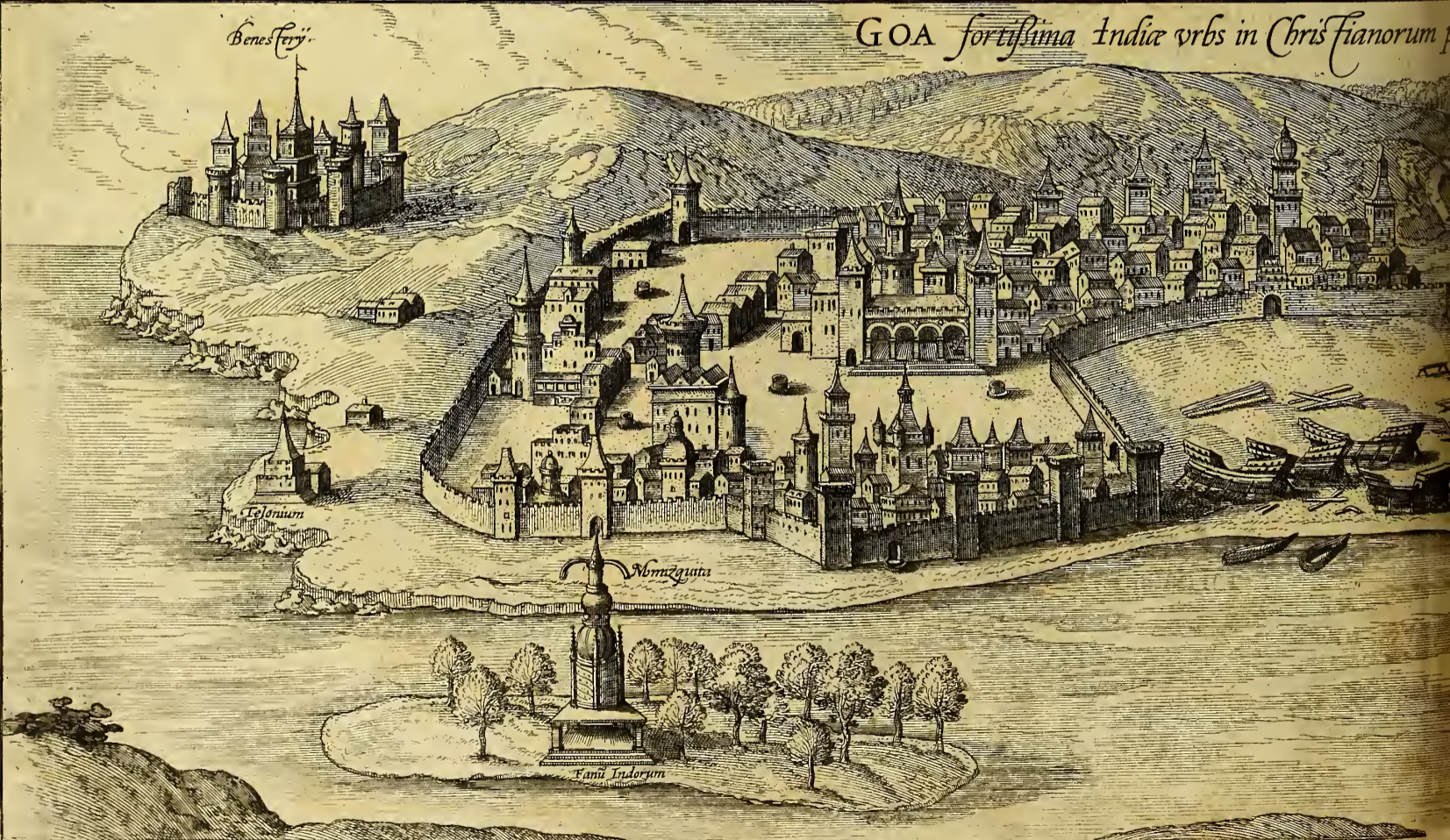


D I



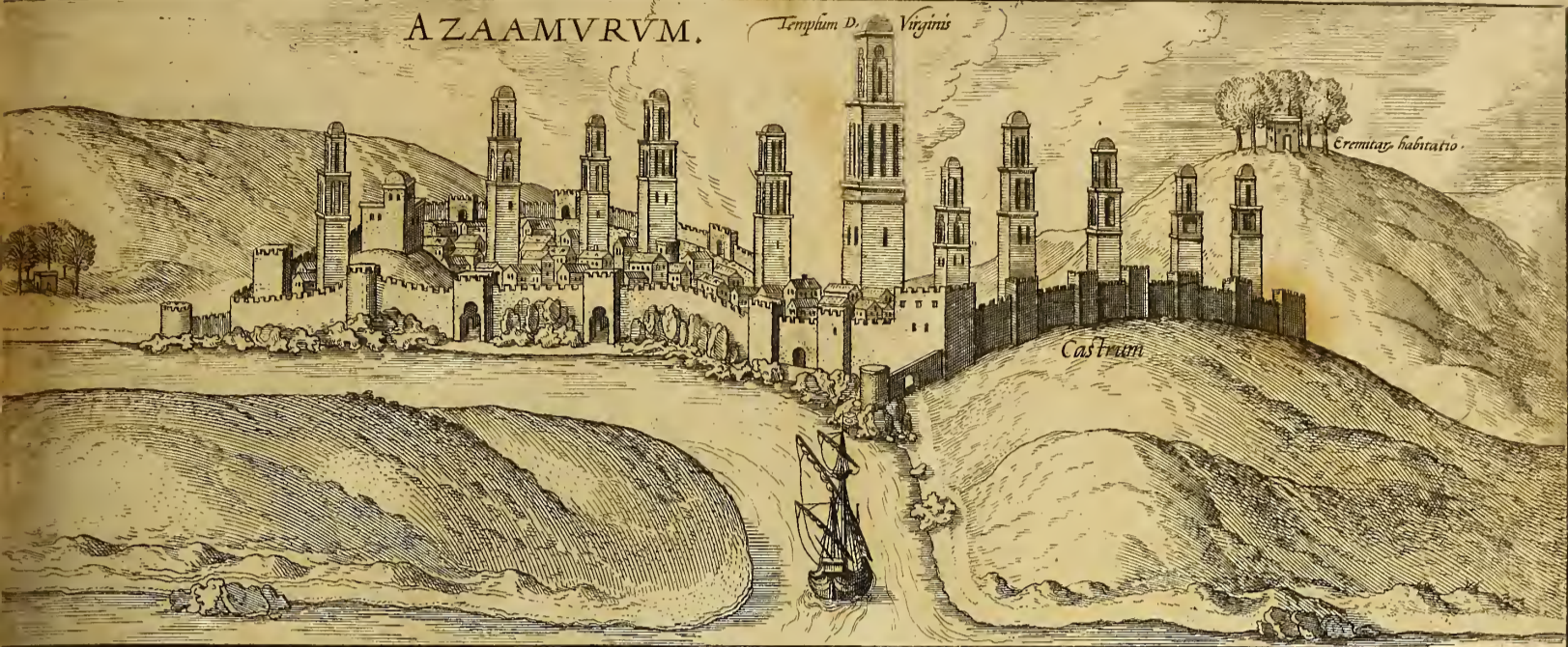
Benesery

GOA fortissima Indiae vrbs in Christianorum

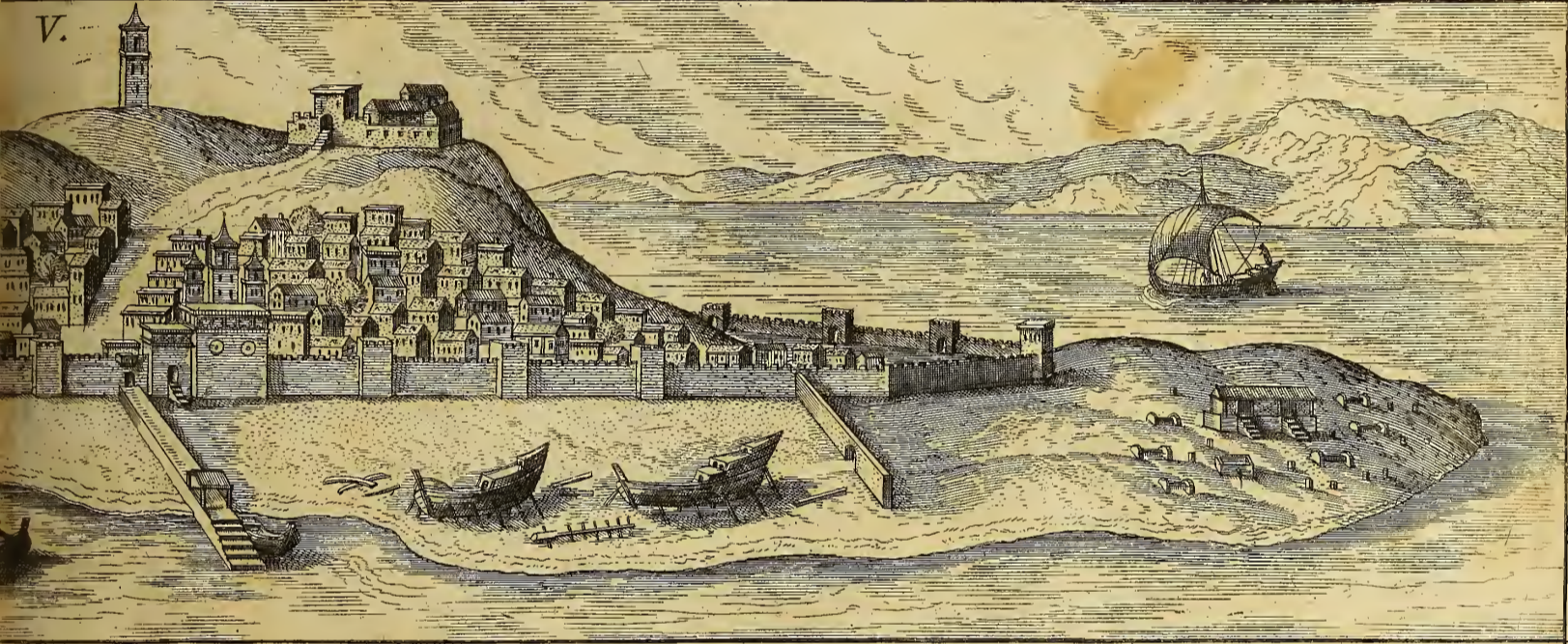


A ZAAMVRVM.

Templum D. Virginis

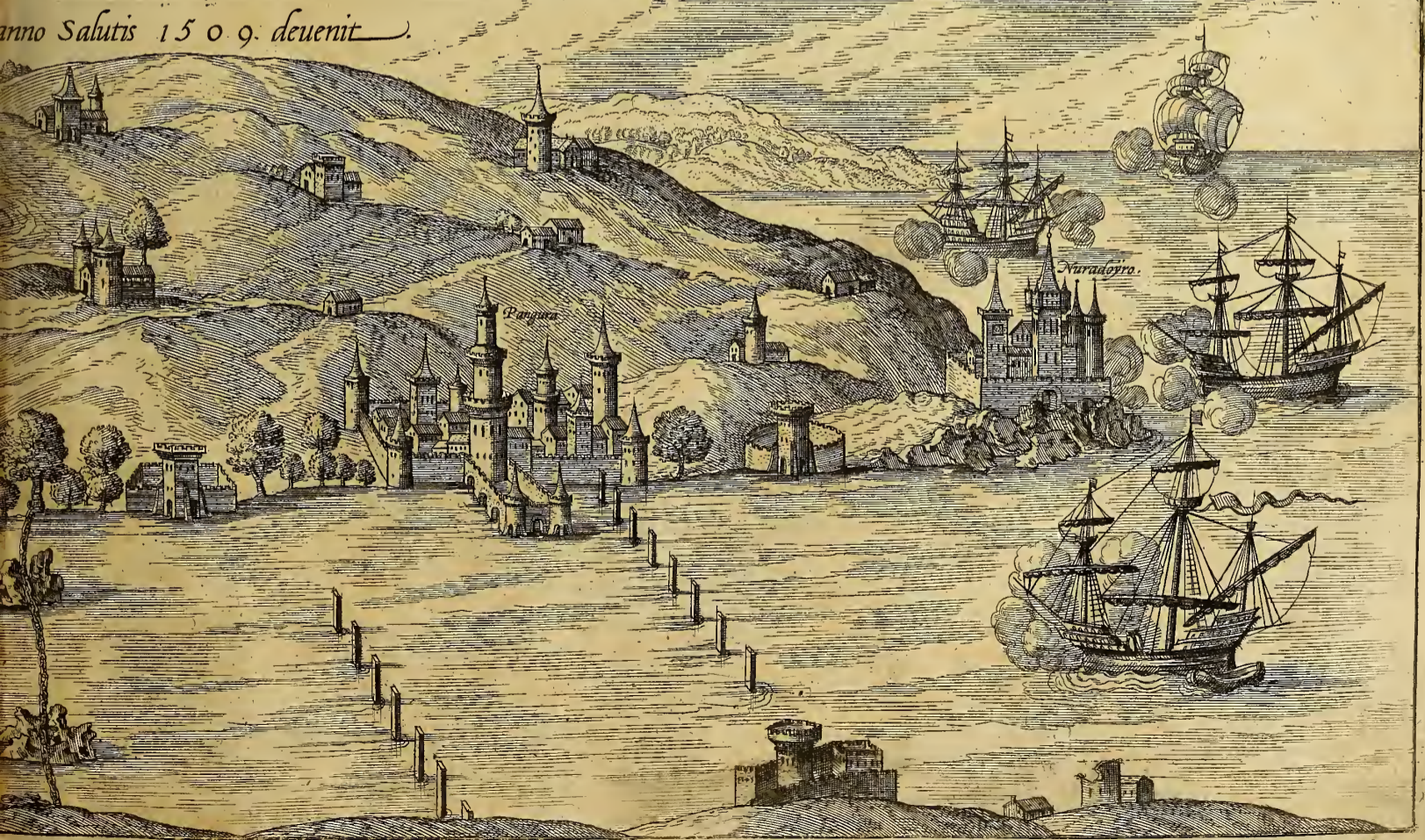


V.



Cum Priuilegio.

Anno Salutis 1509. deuenit





# C V S C O.



A noui orbis pars, quæ meridiem magis respicit, quam Hispani terram firmam appellitant, Bresliam Peruuiamque comprehendit. Huius Metropolis, & præcipua est ciuitas Cusco, ea amplitudine, fortitudine, & magnificentia, vt cum pulcherrimis etiam vel Gallix, vel Hispaniæ urbibus, inuicta arcis munitione, & hominum, potissimum claro genere natorum frequentia, & ædificiorum serie & dispositione, & situs amœnitate, haud immeritò contendere queat. Nulla in eam multitudo plebeia admittitur, sed nobilium, procerum, & maximorum principum, incluta & magnificentissima sedes est, qui partim intra urbis mœnia, partim in villulis suburbanis, ruri magno numero degunt. Inter quæ quidem præcipua sunt palatia procerum quatuor, qui huius Reipub. clauum moderantur, quæ superbissimè, sumptu propè immenso, marmoreis quadratisque lapidibus structa, atque depicta videntur. Plateæ cùm omnes sint rectæ, crucis formam plerisque in locis efficiunt, nulla autem est, per quam non amœnus delabatur riuulus, canali ductus, vtrinque lapidibus vestito. Forma ciuitatis quadrangula, in latere collis, exiliter, atque venustè depriimitur: In cliuoso & difficili montis ascensu, admirandæ pulchritudinis arx spectabilem, atque amœnam hanc urbem reddit, cuius siue pulchritudinem, siue ingentem ædificij molem consideres, perpaucæ similes in vniuersa Europa illis sunt visæ, qui terras quamplurimas perlustrarunt. Habet ea in summo montis vertice turrim, rotundo opertam tecto, ex qua longè lateque prospectus panditur, ædibus paruis habitationi destinatis abundat, quæ omnes ex lapide viuo nitidissimè sunt ædificatæ. Etenim tam accurata, & planè noua iunctura, videndi sensum fallente, compositos habent lapides, vt non colligatum, sed perpetuum, ac fuscum opus videatur. Quinque hominum milia, citra difficultatem, recipiunt. Illud arcis latus quod nulli tormentorum viribus verberari potest, vnus tantum muri ambitum habet: vbi verò facilior est in collem ascensus, triplici muro gradatim ea ratione ambitur, vt prioris fastigio sequentis fundamentum respondeat, ac pari altitudine deinde ascendat, mediocri interiecto spacio, quod perpolitus continuo ordine domus continet, eaque est latitudine, vt coniunctim vehicula tria citra offensionem liberè commeari queant. Tam firma hæc mœnia censentur, vt nec quassari tormentorum strepitu, nec occultis terræ cuniculis, cùm petrosæ rupi insistant, possint euerti. Peringentes sunt, ac validissimi lapides, ex quibus ea constant, quorum inusitata, immensa, ac rara magnitudo facit, vt humana industria huc eos esse congestos credi vix possit. Est in hac arce armamentarium oppidanorum armis refertissimum. Delectantur incolæ rebus depictis. Abundant panno, plumbi, stanni que fodinis, argenti vim magnam, auri perparum habent.

# M E X I C O.

**M**exico, siue Temixtita, in Hispania noua Mexicana Prouincia opulenta & celeberrima ciuitas, vliginosa & salso in lacu mirabiliter constituta, amplitudine Hispalim, aut Cordubam superat: via quæ ad illustrem hanc urbem deducit, ampla est, & visu incunda. Vici quoque omnes habent suos exitus, vt ab vno ad alium aqua permeare possint. Habent plurimas plateas, vbi assidue sua habent fora, & commercia ad emendum & vendendum. Quarum vna est duplo maior foro Salamantica ciuitatis, vndique porticibus circumdata, vbi quotidie vltra sexaginta millia hominum vendentium ementiūque cernuntur. Est in ista platea permagna domus, in modum iudicij, in qua incidentes in foro contentiones dirimuntur. Sunt etiam hic plurima Meschita, & Idolorum domus, quas religiosi incolunt. Est inter Meschitas vna suprema, cuius vix credibilem magnificentiam Cortesius copiose explicat. Idola sua, ex farina & humano sanguine conficiunt, quibus multa hominum corda ex viuentium corporibus extracta, quotidie offerunt. Est & hic magnifica Regia potentissimi illius domini Mutezuma, cui noui orbis adèo multæ prouinciæ parebant, vt non esse alium in vniuerso terrarum orbe dominum, eius subditi crederent. De rara huius Mutezuma magnificentia, & de alijs cum harum ciuitatum, sum orbis nuper inuenti historijs, multa suppeditabunt illi, quos D. Abrahamus Ortelius, celeberrimus ille Geographus, in perillustri Theatro suo, folio. 2. noui orbis descriptores allegat.

MEXICO.



MEXICO, REGIA  
ET CELEBRIS  
HISPANIÆ NO-  
VAE (V. S. S.)

Cum Privilegio.

CUS

CO.

CVSCO. REGNI PERV  
IN NOVO ORBE CAPT.



P R I V I L E G I V M  
R E G I S - H I S P A N I A R V M.

**P**HILIPS bijder gratien Gods, Coeninck van Castilien, van Leon, van Arragon, van Nauarre, van Naples, van Secillien, van Sardayne, vanden Eylanden Indien, ende vasten Landen der zee Oceane, Ertzheroge van Oisteryck, Hertoge van Bourgoingnen, van Lothryck, van Brabant, van Limborch, ende van Luxemborch, van Gheldre, ende van Milanen. Graue van Habsbourg, van Vlaenderen, van Archois, van Bourgoingnen, Palsgraue, ende van Henegouwe, van Hollandt, van Zeelandt, van Namen, ende van Zutphen. Prince van Zwawe. Marck graue des Heylichs Ryck. Heere van Vrieslandt, van Salins, van Mechelen, Vander Stadt, steden ende Landen, van Vuytrecht, Oueryssel, ende Groeninge. Ende Dominateur in Asien ende in Affrycken, Allen den ghenen, die desen onsen brieff sullen sien, oft hooren lesen, saluyt. Doen te vvetene, Dat wy ontfangen hebben, die oetmoedige supplicatie van Franciscus Hoogenberghe, Schilder, wonende binnen der Stadt van Cuelen, Inhoudende, hoe dat hy suppliant, tot zynen grooten costen, moeyte, ende aerbeyt, heeft doen graueren, oft steken in copere platen, die figuren vande principaelste steden vander Vveerldt, die hy heeft cummen gerecouureren, hebbende deselue binnen der Stadt van Cuelen, in een volumen doen drucken, metter descriptie vander gelegenheyt ende situatie van elcker stad. Ende hebben tvoorss. Boek oft volumen nader handt doen visiteren, by Heeren ende Meesteren Sebastianen Baer, Plebaen der Kercken van onser Lieuer Vrouwen binnen Antwerpen, Soude deselue gherne doen drucken ende vercoepen, by sulcken geuyt dorren noch moegen doen, obsterende onse ordinantien ter contrarien, Oick vreesende dat yemant anders den voirs. boeck soude geraecken nae te drucken oft contrefeyten, vvarduere hy van zynder costen, moeyte, ende aerbeyt, gefrustreert soude zyn, Ten vvaere dat hem hierinne vvorde versien met onse opene brieuen von Ottroye, Inhoudende clause van Interdictie voerden den voirs. Franciscus Hoogenberghe suppliant, denseluen hebbende gegundt, geotroyeert, ende geconsenteert, Gunnen, ottroyeren, ende consenteren, vvyt sonderlinger gratien by desen onsen brieue, dat hy tvoorss. boeck oft volumen, nauolgende der correctie daerop gedaen, soe verre daer eenige geschiedt is, by sulcken gesvoren drucker oft boeckvercooper binnen onsen voirs. Lande van Brabant geseten, als hem goet duncken ende gelieuen sal, sal moegen doen drucken, vercoopen, ende distribuieren, alomme binnen denseluen onsen Lande van Brabant, ende van Ouermaze, daert hem goet duncken ende gelieue sal, Sonder daromme tegen ons, oft onse ordinantien verboden, ende placcaten, eemihns te misdoene, Behoudelijck dat de voirs. suppliant schuldich sal zyn hem in desen te Regulieren nauolgende der ordinantie opt stuck van der printe gemaect, ende ten eynde dat die suppliant vanden cost vrad moeyte, by hem abreede gedaen, ende alnoch te doene nyet gefrustreert en vvorde. So hebben wy geinterdiceert ende verboden, Interdicieren ende verbieden by desen, allen anderen van wat state, qualiteyt oft conditie zy zyn, den voirs. boeck oft volumen nae te drucken oft contrefeyten, oft elders gedrukt ende gecotrefeyt zijnde, te vercoopen binnen onsen voirs. Lande van Brabant, ende van Ouermaze, geduerende den tijt ende termijn van thien Iaeren naestkommende, Ten vvaere by vvercontrarien, te verliesen allen de exemplarien ende boecken, alsoe by hen gedrukt ende gecontrefeyt, ende bouen dien drie Carolusgulden voer elcken boeck, deselue peyne tapplicieren een der dendeel tonsen prouffyte, Dander der dendeel aenden officier die daer af de executie doen sal, ende het der dendeel tot behoef vanden suppliant. Ontbieden daerom ende beuelen onsen zeer lieuen ende getrouwen Cancellier, ende den anderen lieden van onsen Rade in Brabant, Meyer van Loeuene, Amptman van Bruessele, Schoutetten van Antwerpen, ende vanden Bossche, ende allen anderen onsen, ende der smaetre Heeren, Rechteren, Insticieren, Officieren, ende Onderstaten ons voirs. Lants van Brabant ende van Ouermaze, vvyen dat aengaen sal moegen, huere Stedthouderen, ende eenen yegelijcken van hen, soe hem toebehoiren sal, dat zy den voirs. suppliant van dese onse gratie ottroye, ende consente, ende van allen den Inhouden van desen, doen laten, ende gedoogen, Rastelijck ende vredelijck gemeten ende gebruicken, sonder hem daerinne te doene oft te laten geschieden eenich hinder, letsel, oft moeyenisse, ter contrarien, Procederende ende doende procederen tegen die transgresseurs, ende ouertreders van desen, by den peenen hier bouen geruert, sonder dissimulatie, Vwant ons alsoe gelieft. Des torconden hebben wy onsen Seghel hieraen doen hangen. Gegeuen in onser Stadt van Bruessele, den XXII. dach der Maent van Nouember, Int Iaer ons Heeren M. D. LXXIII. Van onsen Rijcken van Spaingnen, Secilien, &c. XIX. Ende van Naples &c. XXI.

A N T V V E R P I A E,  
A P V D A E G I D I V M R A D E V M,  
A N N O P A R T A E S A L V T I S.  
C I O . I O . L X X V .

Vidit, & approbavit D. Sebastianus Baer  
Delphius, Plebanus & Canonicus Ecclesiae  
Cathedralis B. Mariae virginis Antuerpien.

RPJOB



# GEORGIUS BRVIN AGRIPP.

CANDIDO LECTORI

S. D.



VIA IN HAC VRBIVM TOPOGRAPHIA, CANDIDE LECTOR, LIBERIORE sermone, expatiari non licuit, sed pro capacitate loci, in altera picturarum facie vacui, vrbium, oppidorum que constringenda fuit descriptio, hinc factum, vt non ea, qua par erat, dignitate, de eorum magnificentia differere potuerim. Itaque in ea, quam nunc appendice, iungimus, qua simul & indicis vicem subibit, dum paulò fufius de quibusdam scribimus, vrbium indicis rationem (quem breuem, angustisque limitibus comprehensum esse decet) minus obseruamus. Non quidem eo instituto, quasi ea omnia, qua de vrbium primordio, antiquitate, conditoribus, situ, politica administratione, prerogatiuis, ac priuilegijs, de magistratuum, variaque fortuna mutatione, conscribi poterant, in appendice hac comprehendere velim, hoc enim, vti laboris esset perardui, operisque immensi, ita fallacis, incertaque inquisitionis foret. Eò, quòd de primis vrbium foundationibus, de originibus nominum, multa fabulis propinqua, scribantur, de multarum etiam principio, et Historiarum inopia, & hominum incuria, perparum, aut nihil certi inueniatur. Quod, cum de multis Germaniae vrbibus, doceri facile possit, tum de totius vniuersi domina, vrbe Romana, indubitatum est, quam aliqui à congregatione hominum, nomè habere, alij à Troianis, alij ab Eùandro, ceteri à Romulo conditam, scribunt. De quibus autem certi quippiam, historiarum monumentis commissum, extat; ex his præcipua, tum in ipsa enarratione, tum in hac appendice, ac indice, delibauimus, quibus etsi curiosis, non per omnia satis fiat, tamen candidis ingenijs, his, qua non sine labore perquisita, candidè profero, ex parte me satis facturum, omninò spero. Maximè quidem, dum auctorum insertis nominibus, lectionem, fide dignam, reddimus. Quo etiam ipso, eorum obiectioni respondeo, qui in longinqua, minusque mihi cognita loca, me calamum transtulisse, obijciunt. Si quid verò mihi in his, quibus auctorum destitutor scriptis, ob rerum ignorantiam, aut imbecillitatem ingenij, fidei fortasse decedet, id, admirandam pictoris industriam, artificiosam Hogenbergij manus, viuus vrbium delineationibus, cumulatissimè compensabit, qui tanto studio, eas graphicè, accuratèque depinxit, earumque hoc libro imagines, tuta oculorum lustratione, citra itinerum peregrinationis que pericula, vno, quietè sedentis intuitu (quod in ipso loco, non ita commodè fieri posset) spectandas exhibet, vt etiam sine enarratione historica, earum situs, forma, structura, atq; conditio, non incommodè perspicere queat. Vale. Ex Musæolo nostro Agrippinensi. Calend. Ianuarij. Anno partæ Salutis CIO. IO. LXXV.

A.

53. ADENA, vrbs est Arabiae metropolitana, & munitissima, in radicibus montis edita, qui in mare lingula procurrit, sita, & vtrinque fluctibus in sinus reductis alluitur, ita, vt peninsula fiat. Mons est adeò sterilis, vt hec arbores vllas, neque plantas efferat, nempe, qui sit saxosus, & præruptis rupibus in altum promineat. Aquis caret, raro admodum pluuijs irrigatur. EX longinquo pagus aqua, per aquæductum, in locum, qui ab vrbe quatuor millibus passuum distat, deriuatur. Ea vrbs aquatior est. Annona & cibarijs importatis vititur, quorum tamen est incredibilis copia. Est cincta muris, quanta turribus, excelsa micenibus, & ad aspectum pulcherrima. In illam mercatores è Perside, & India, & Aethiopia, & ex multis Arabiae regionibus, sæpè commeant. Incolæ Mahumetem colunt, colore candido, & specie liberali sunt. Homines nobiles armis exercentur, & militatis gloriæ decus ardenter expetunt. Rex alias ciuitates in mediterranea regione possidet, & milites non paucos stipendijs alit, & è suis tantum subditis, in prælium cum opus est, duo millia equitum educit. Vrbi verò huic moderatore, cuius virtuti multum confidit, præponere solet. Hæc Orosius lib. IX de rebus ab Emanuele, Lusitanæ Rege, gestis. Paulus Venetus autem, hunc in modum de hæc vrbe, eiusque prouincia, scribit. Aden, inquit, optimo portu excellit, ad quem ex India plurimæ appellant naues, aromata deferentes. Et negotiatores quidem Alexandrini, illic ementes aromata, ponunt ea in naues paruas, atque septem diebus per flumen quoddam ducentes, postea humeris camelorum imponunt, & triginta dierum itinere, per terram vsque ad fluiuium Aegypti deportant, & rursus in naues exonerantes, tandem vsque ad Alexandriam, perduunt: Nec potest compendiosior haberi via ab orientis partibus vsque Alexandriam: Negotiatores verò illi ducunt secum plurimos equos, quando nundinandi gratia, in Indiam concedunt. Exigit autem Rex Aden ab illis mercatoribus, qui per regionem suam aromata & alias merces deferunt, vectigal maximum, vnde plurimum ditescit. Quum Sultanus Babylonie obsideret ciuitatem Aconensem, & eam expugnaret, Anno scilicet D. M. C. C. misit Sultanus Aden in auxilium eius triginta millia equitum, & quadraginta millia camelorum, non, quòd vsque adeo illius cuperet augere felicitatem, sed, quòd omnes maluit extinctos Christianos. A portu Aden, eundo versus Septentrionem, sita est ciuitas Escier, quadraginta distans miliaribus ab illo portu, & habet sub se multas alias ciuitates & castra,

sed qua omnia sunt de dominio Regis Aden. Est quoque, iuxta hanc ciuitatem optimus portus, à quo innumeri equi ducuntur in Indiam. Abundat hæc Regio ture albo atque optimo, quòd de paruis arboribus, abietibus tamen similibus, stillat. Incolæ cæbris incisionibus perforant harum arborum cortices, vt thus extrahant, tamen calor quoque, qui ibi maximus est, plurimè eliciat liquoris. Habet quoque Regio ipsa palmas cum dactylis, sed, præter modicum risum nullum producit frumentum, verum aliunde importandum est. Abundant autem piscibus optimis, præsertim tunis, qui ibi optimi habentur. Vinum non habent; sed ex dactylis, riso, & saccharo, optimum faciunt potum. Verueces, qui in hac regione inueniuntur, sunt statura parui, auribus omninò carentes, sed loco earum, cornua parua habent. Equi, boues, cameli, atque oues, vescuntur piscibus, qui quotidianus illorum sunt cibus, quum illic ob immensum calorem, herbae & frumenta, ex terra haberi non possint. Fit autem tribus anni mensibus piscium captura, scilicet, Martio, Aprili, & Maio, tantusque illorum captus numerus, vt non facile explicari possit. Hos pisces siccant, & seruant, atque per totum annum animalibus edendos, pabuli loco, proponunt. Vescuntur autem animalia libentius de siccatibus piscibus, quam recentibus. Fiunt etiam ab incolis panes bis cocti ex piscibus, idque in hunc modum. Concidunt pisces minutatim, atque contundunt in modum farinae, & postea commiscunt, & subagitant quasi pastum panis, atque ad solem desiccari faciunt, & viuunt ipsi, & iumenta ipsorum de illis panibus factitijs, per totum annum.

20. AMSTELREDAMVM, Hollandiæ Metropolis, de qua hunc in modum Hadrianus Barlandus. Hoc cæteris, qua nominauimus recentius oppidum, genus hominum in colit pecuniæ studiosius. Quocirca in remotissimis etiam terris, negotiantur, habentque toto ferè anno, externum, domi suæ, mercatorem. præstat hoc illis commoditas portus. Sunt alia quaedam non pœnitenda Hollandiæ oppida, Goricum, Gouda, Alcmaria, Roterodamum, eximij illius viri Erasmi Roterodami, vrbs hincula.

46 ANCONA, Hadriaticum mare; venustissimo, in Piceno situ, superbissimoque portu, nobilitat. Agrum habet bonitate, fertilitate, ac vbertate multorum nobilium fructuum, & frumenti, præstantem, maximè verò celebrem, generositatem vini, à Strabone, Plinioque, laudati, lib. 14. cap. 6. Quod hodie nominatissimum Siroli, esse puro.

## INDEX.

17. ANFA, celebre quondam Africæ, multisquæ ædificijs nobile, oppidum, nunc habitatoribus vacuum, cuius ruinas, & desolatitas, ab omni cultore, hortos, cum Ioannes Leonis Africa. nus conspexisset. Vix, inquit, lacrymas tenere potui, vbi quorundam ædificiorum atque templorum ( quorum adhuc quædam extabant monumenta, miserandam ruinam seriò contemplatus fuisset. Horti, etsi non nihil adhuc fructu producant, sylvas tamen magis dicas, quam hortos. Nunc autem Fessanorum iniuria, ad tantam redacta est ea vrbs calamitatem, vt nulla profus spes sit, novos, in posterum, colonos, recipiendi.

17 ANVERPIA, longè celeberrimum in Brabantia Emporiū, dextram Scaldis ripam, longo tractu mœnibus & turribus coronans, ab Oceano secundum flumen quindecim circiter milliaribus brabantibus distat, quorum singula in terra tantum spaciū complectuntur, quantum si expeditus pedes, stato & ordinario gradu, intra horam vnā, abfoluat, & laboris satis sit habiturus, & non nimium difficultatis. De huius vrbs situ, splendore ædificiorum, populū industria atq; diuitijs, quorundam extant scripti libelli. Est hoc nobile oppidum partim maritimum, Gallis, Germanis, Hispanis, Britannis, Italis frequentatum. Hodie diuino munere, & tenatus prouidentia, sic floret mercimonijs, vt nec Londino in Anglia, nec apud Germanos Francofordiæ, nec in Gallijs Parisio cedere debeat: priuata hęc domus affabrè constructa Certamen est in vrbe, quis elegantius ædificet. Grandia sũnt templa, vnum Deiparæ virginis augustissimum, cum turri altissima, ex candido lapide. Gentis mirum in opificijs acumen, domos extruunt altas magis, quam amplas, propter locorum angustiam, & ex Senatus edicto, ex lapide. Vrbs est quam optimè munita, mœnijs circumdata altissimis, viuo, festoque ex lapide stupendis impensarum sumptibus Diuæ Mariæ Hungariæ Reginæ &c. hortatu, Anno A. C. N. M. C C C C C. LII, constructis, quæ in ambitu propugnacula multa plana, & summæ vastitatis, inuictasque moles ostentant, in quarum altera hęc eximia pietatis S. P. Q. Anuerpiensis nuncupatio, legitur.

DIVAE MARIAE HVNG. REG. DIVI CAROL. V. CAES. SORORI, PATRIAE EX FRATRIS AVCTORITATE TVTRICI, S. P. Q. A. HANC MOLEM EX EIVS NOMINE MARIANAM, NVNCVPANTES, PIIS VOTIS D. D. QVOD SOLICITATE ILLVS HORTATV, TANTAE HAEC VASTITATIS MOENIA, GRAVIS S. REIP. IMPENSIS, VEL QVADRIMESTRI SPACIO, AD MILLE PASSVVM LONGITVDINEM, IN SVPERIOREM VSQVE LIMBVM EXCITATA SINT, VNIVERSVM. QVE VRBIS AMBITVM HAC PARTE COMPLERINT, MENSE AVGVSTO. M. CCCCC. LII.

CONSTANT. HALMALVS, EQVES AVRA TVS, HVIC MOLI PRIMVM IECIT LAPIDEM, DIE XVII IVLII, M. CCCCC LII.

In altera mole, hunc in modum legitur.

IVSSV CAROLI V. CAES.

IOANNES A CROMBACH, EQVES AVR. HVIVS VRBIS SENATOR, HVIC MOLI, INDITO NOMINE, DIVI IACOBI, PRIMVM IECIT LAPIDEM, ANNO M. CCCCC. XLII. DIE III. IVNII. Est hęc ciuitas vna omnium, quæ sunt hodie in Inferiori Germania, sacratum cęremoniarum studiosissima, veræque pietatis cultrix. Monasterium habet præmonstratensium, & structurâ magnificentum, & monumento Isabelę Caroli Ducis Burgundionum Coniugis, nobile. Hęc partim ex Hadriano Barlando excerptimus. De florentissimæ autem Anuerpianæ Reipub. præstantia, dignitate, nomine, atque origine, præter accuratissimam Guicciardini descriptionem, Anuerpianas etiam origines consule, Eruditissimi viri, Doctoris Ioannis Goropij Becani, qui eas, nouem libris, doctissimè, complexus est.

12. AQVISGRANVM. Sacri Romani imperij ciuitas libera, aliquot milis, à Colonia Agrippina, distans, à Grano, Duce Romano, Neronis fratre, primæua fundatiõe cõstructa, ab eo, & ab aquis calidis, plano in loco ibidem repertis ( vti multi, incerto tamen authore, perhibent) Aquisgranum, denominata. Deuastata ab Hunis, à Carolo Magno restauratur, murisque cingitur. Qui & primus religionis Christianæ pædortibus, hęc extitit. Summamque ibidem Ecclesiam, auro, argento, perpetuis foundationibus, & præstantissimis sanctorum reliquijs, diuersis ex locis, mirificè exornauit. Pallatio etiã, regiã magnificentia cõspicuo, huius vrbs splendorem adauxit. Quod Anno Christi D. CCC. LXXXI à Nordmanis igni consumptum est. Ex eadem hac vrbe Carolus, re & nomine Magnus, Anno partæ Salutis, D. CCC. XIII. ad scelicem beatorum patriam, emigravit, ætatis suæ LXXXIII. Imperij verò, anno XIII. Cuius tumulo, B. Virginis templum, quod paulo ante construxerat, inclarescit. Prodiit ex hac vrbe egregiū patriæ, & Agrippinensium decus, summus, ac Reuerendus vir, D. Theobaldus

Crassellius, Theologica professione eximius, qui florentem Coloniensem Reipub. annos triginta, quemadmodum & hoc tempore, pari cum fructu, tum diligentia facit, verbi diuini administratione paut nunc verò, Cyrenensis Ecclesiæ Episcopus, & Reuerendissimi: Archiantistitis Colonienfis, Suffraganeus designatus, confirmatusque est.

33. ARGENTORATVM, Elatiæ Metropolis, sedes veterum Tribocorum, siue Tribonorum, qui ante Iulij Cæsaris octauij Augusti tempora, in hanc prouinciam, cum reliquis Germanis transgressi sunt, posteaquam Romanis parere cœpit, ac vnã cum Imperio, Latinum vocabulum habere meruit, inter ciuitates Rheni, quæ Treuitorum latissimè patentem Iuris dictionem agnoscebant, sub primis Romanorum Imperatoribus, haud obscuri nominis fuit, sub posterioibus Comitum habuit, qui, Tractum Argentinensem gubernabat, in Germania prima, Sequens ætas Alsatiam à flumine irrigante vocauit. Quo tempore subinde à Transrhenanis gentibus Romanorum hostibus perpetuis, hęc vrbs infestabatur, donec sub Galliarum occupatoribus Francis indigenis illis, & veteribus Germanorum populis, Romanam administrationem, quoad fieri potuit, retinentibus, ( id quod & à diuo Theodorico ostrogotho Cæsare, quæ Veronensem appellamus, atq; ceteris huius gentis primis inter Germanos Romanorum regibus, in Italia ac prouincijs id temporis obseruabatur) post deuictos Alemanos, nouum & hoc nomen, vt etiã Francorum, donec, in quã Rege Lodouico Magno, siue Clodouice iam Christiano facto, religio nostra publicè, & absque metu passim ab omnibus susciperetur, atque pace firma constituta, sacricolæ Dominicæ illæ domum, tantum non totam ex regia liberalitate dono acciperent, sacello etiam dilatato, virginisque matris Mariæ, titulo adscripto, Quibus subsecuti Francorum Reges post ordinatam pridem Scotorum cœnobitarum Xenodochia, Gerontocomiaq; & Pthocotrophia, adiunctis, nosocomijs, instituto etiam Episcopo per totam Caroli Magni posteritatem, nihil non concesserunt. Deinde vero Diuis Othonibus & Henrichis imperatibus, libertas ciuitati multo plenior contigit, vrbe iam pridem ita amplificata, vt partim nouam, partim antiquam, vulgus diceret. Porro Germani, verus illud Romanum & prouinciale Argentorati vocabulum, ademptis prioribus syllabis, & Burgum adijcients, in Storatis burgum detorserunt. Hunis, Attila duce, è Catalaunico illo confictu domum reuertentibus, huius vrbs euersionem Annales tribuunt. Hinc Sidonius Apollinaris Attilam Rheni hostem dixit. Huiusmodi sunt vrbiū & Regionum fata per vtranque fortunam, quando hic mundus nihil firmum & perpetuò stabile continet, assiduis mutationibus obnoxius. Argentoratum insuper, templo elegantis structurâ, & præcelsa turri conspicuo, illustratur, Quod haud immeritò, inter totius vniuersi stupenda, octauum obtinet locum. Cœptum est autem augustissimum hoc templum, in fundamento Anno Christi M. XV. Episcopatus Berengarij septimo. Anno autem domini M. CC. LXXVII. sub Episcopo Conrado à Liechtenberg. Erfuinus à Steinbach, Architectus, turrim extrudere cœpit, & perducta fuit structura vsque ad quatuor testudines galeę, vel fastigij turris, circa Annum Domini M. CCC. LXXXIII. reliquum vsque ad Coronam, beneficio Iunckerorum Pragensium, perfectum fuit, suprema autem ista corona, in circumferentia hisce sententijs sacris, Germanico idiomate, veluti gemmis quibusdam pretiosis, decoratur. Verfus orientem: Christus clarificat: Christus, singulis sua dona largitur. Septentrionem versus: Christus in æternum coronat. Qua autè meridiem respicit: Christus Imperator. Christus, renouat omnia. Ad occasum denique: Rex Christus triumphat. Christus in æterna sæcula Rex, &c. Vide B. Rhenanum lib 3 Rerum Germanicarū, accuratissimè de huius vrbs appellatione, differentem.

36. ARZILLA, potens quondam & ampla Africæ vrbs, nunc à Christianis, ob bellorum scæuitiam, angustioribus septa limitibus, Anno à Christo nato, M. CCCC. LXXI, in Lusitanorum potestatem deuenit. In qua expugnatione, Rex Mahumetes, cum sororcula, captiuus in Lusitaniam abductus est, vbi septem continuos transegit annos, intra quos exactissimè Lusitanum idioma didicit. Tandem, ingenti numerata pecunia, pater filium è Lusitania reuocauit, qui ad regnum ascitus, propter consuetudinem, quam cum Lusitanis contraxerat, Rex Mahumetes Lusitanus, appellatus est, sæpenuerò postmodum vindictam de Lusitanis sumere, nec non Arzillam sibi ademptam, recuperare conatus est. Primo ciuitatem ex improviso, cum omnibus copijs, adortus, bonam muri partem, solo equauit, camq; ingressus, Mauros omnes, in seruitutem redactos, liberauit. Christiani se in arcem receperunt, Regi, post biduum, deditionem polliciti. Interim superueniente Petro Nauarro, cum expedita classe, multarū nauium, perpetua bombardarum eiaculatione, Regem, non solum ciuitatem dimittere, verum cum toto exercitu abscedere cœgit. Post hæc, ita per Lusitanos, omnibus locis, communita fuit, vt prædictus Rex eam recuperare tentans, sinistro semper pugnauerit Marte. Cum in hac obsidione apud Regem stipendium mererem, è nostris ultra quingentos interfectos, numeravi. Hęc Ioannes Leo Aphricanus.

## INDEX.

13. **ATREBATVM**, ex voce *Attrebates*, qua *Cæsar* vniuersita-  
tem accipit, recētiore Latinè scripturi, scilicet effinxere, p vrbe &  
capite, gētis : sed quàm fectē, aliorum esto iudicium. Nos antiqui-  
tatis imitatiōe, *Attrebatum*, *Augustam* mallems dicere, sicut ciui-  
tatem pro *Repub. vniuersa*, *Iulius* purè loquens, protulit. Vt cum-  
que est, in stantia nunc prosequamur. Intra teli iactum indidemi  
*Scarpa* præterfluit : *Duaco*, *fenis* : *Dorleno*, ostēnis : *Cameraco*  
nouenis : & *Ambianis*, denis quaternis abest milliaribus. Vrbs am-  
pla, augusta, & spaciōsa, imo dipolis. Nam pariete quodam inter-  
gerino, ac mediano scinditur, diuiditur, ac secernitur, quarū par-  
te altera ciuitas, antistiti nimirum obnoxia, vulgo vocatur: altera  
autem, quæ dominum agnoscit, vulgò, malè, villa dicitur, ea vrbs  
est. Interim ciuitas, vt vrbe minor, angustiorque, tamen prop-  
ugnaculis, molibus, & opere firmissima est, & affabrè facta. Vbi  
cathedra, fama celebris, *Mariana*, ac inibi bibliotheca, manuscri-  
pta. Libri verò omnes Theologici. Omnium primum antistitem  
hic instituit *D. illum Vedastum D. item Remigius Rhemorū* *Ar-*  
*chiepiscopus*, anno *D. XXXI*. Procedente tempore, ea dignitas in  
*Cameracensium*, itidem antistitem transcripta est, sic, vt ex gemi-  
no, vnus duntaxat, coalesceret *Episcopatus*. Atque adeò, ad multā  
ætatem, *Attrebates* huiusmodi dignitate frustrati. Forte autem  
euenit, vt *Samarobrini*, siue *Cameracenses*, *Henrico III. Impera-*  
*tori* studerent, ac fauerent. Hunc ceperat inimicum *Pont. Max.*  
*Rom. Vrbanus II.* hostemq; *Ecclesiæ Romanæ* proscripterat, qui  
aliqua ex parte ita animaduertere volens in *Cameracenses* per-  
duelles, ac *Imp. iam dicti* socios, *Attrebatibus* pristinū *Episcopa-*  
*tus* honorem restituit, *Episcopum*q; creauit, *Lambertum* ad *Ter-*  
*tianam*, tunc *Archidiaconum*, id quod cōtigit anno *M. LXXXV*.  
Egit ibi haud ita pridem antistitem, *Antonius Perenothus*, hodie,  
*Cardinalis Granuellanus*, insignis & fama notissimus, quo *Episco-*  
*patum* hunc abdicante, suffectus est in eius locum, *Franciscus Ri-*  
*cardotus*, vir spectatus & literatus. Hic in sua ciuitate *Attrebatum*  
singulare habet imperium, hoc est, magistratus creat, leges irro-  
gat, ius dicit vniuersè, denique tam profanarū, quā sacrarum rerū  
Dominus, patronum tamè *Belgarum* principem, ac nominatim,  
*Attrebatum* comitem, recognoscit, à quo electus est, & à *Rom.*  
*Pontif.* confirmatus, vel inauguratus. *Annuali* *Episcopatu* tantā  
quanta fuerit messis frumentaria, nempe quaternā, vel quina, ac  
interdum sena, scutatorum millia. Ibi ad *D. Mariæ*, magna reli-  
gione, & egregio cum peregrinorum lapidum apparatu, certum  
manna adferuatur, in star lanæ, quod *D. Hieronymus*, ætate sua, ad  
hanc regionem pluisse, suis in epistolis, refert, quod etiam certo &  
statuto tempore, nimirum in maxima aëris terreq; siccitate, ac fi-  
deratione, ad eliciendam implorandamq; è superis pluuiam com-  
monstratur. Nec deest vrbi etiam sua religio. Nam illic ad secun-  
dum compitum, summa cum cæremonia, in delubro lucerna cu-  
stoditur *διόπερης* vtpote, quam rem sanctā, & cælitus acceptam,  
antiquitatis credunt, cuius occasione, iam commodum in vrbem  
transmissimus. Ea ampla in primis, ac situ, & opere, arx habetur,  
quam nisi longinqua obsidione non facilè quis capiat. Plateæ hec  
apertæ. Forum spaciōsum. *Vedastinorum* sodalium cœnobium  
inibi, diuitijs, reliquis omnes monastias sodalitates, longe an-  
tecellit, vti percussatione didicimus. *Vedstigal* enim ei immesum,  
nempe vicena ducatorum millia, & eo amplius. Deinceps multa  
passim templa, apprime ornata & culta. *Domicilia* ciuium appo-  
sità facta & comoda, & eò magis admiranda peregrinis, quod  
*Hypogæa* in omnibus, & ipsa affabrè facta, pauimento nimirum,  
aut lithostrato, aut lateritio, eaq; altè effossa, de industria, in quā-  
tum audiuimus. Necessitate enim ea ratione, ac viā ciues prouidi,  
suarum rerum consulunt, qua vrgente, sicuti aliquando vsu venit,  
*Hypogæa* illis sunt, quæ alijs cœnacula. Bello, nimirum æstuate,  
& hoste mœnia tormentis concutiente, in subterraneis illis sedi-  
bus, dum extra telorum omnem sunt iactum, cum omni re sua in  
columes, facilius ferunt, tolerantq; obsidionem. Hanc gentem  
antiquitate, fortitudine, & virtute vel vnus cohonestat *Comicus*  
ille *Attrebas*, summopere ab ipso *Cæsare* commendatus. In instan-  
ti tempore, hec præter ceteros, clarèt, *Christophorus Assonuil-*  
*lanus*, in *Consilium Regis* priuatū adscitus, vir spectatus & doctus,  
ac deinde *Nicolaus Bornius*, Antistes designatus *Attrebatum*, cum  
rara doctrina, insignis orator, nō inuentus poëta, & luculentus  
historiographus. *Supremus* hec sessit prouinciæ senatus, vnde  
rectè *Machliniam* prouocare fas est, reo astoreq; causa cadenti.  
Vrbs sic satis frequentata est *Attrebatum*, quorū alij mercatores,  
alij opifices. *Horum* sunt multa collegia, quorum maxima pars,  
*lanariæ* studet. *Hinc* leuidentis, & textile *Attrebas* nulla non in par-  
te *Europæ*, & cognitum, & acquisitum. Hoc iam inde ab ipso *Cæ-*  
*sare* caput numerosę gentis, vt diximus, fuit. Adhęc *Carolo Caluo*  
*Imperatore*, ac rege *Franciæ*, & multa post ætate vniuersè impé-  
rabat *Flandriæ*. Verum postquam *Attrebatum*, singularis institū-  
tus est comitatus, & à *Flandriaco* seiuunctus, huius tantum populi  
metropolis, multis tamen nitens clientelis, est facta, qua cōditio-  
ne etiamnum cernitur. Hęc ex *Guiccardini* descriptione.

39. **AVGVSTA** *Vindelicorum*, in *Vindelicia*, aut *Rhetiā*, ve-  
tustissimum *Romani* imperij municipium, vulgo *Augspurg*. *Pri-*  
*um*, nullius famæ aut nobilitatis vicus, ad *Lechi* flumen fuisse

perhibetur. De primis autem huius vrbs initijs, atque progressu,  
hęc *Argentinenisum* chronica, perhibent. *Augustæ* originem ali-  
qui quam vetustissimam ostendere cupientes, *Gentem* *Sucutorū*  
à *laphet* descendente, eam primò inhabitasse prouinciā, scri-  
bunt, ibique eam condidisse, vbi abundantia aquarum, salubris  
aër, & alia commoditates facilè haberi possent. Venientes enim  
*Sueui* ad *Rhetiā*, locum aptum considerantes, & ad tuendum, na-  
turā, munitum, ob concursum duorum rapidissimorum fluiorū,  
*Vinde*, & *Lici*, hanc vrbem primò ædificauerunt, eamque *Vinde-*  
*licam*, à *Vindo* & *Lico*, appellabant. Ea enim regio, postea ad *Al-*  
*pes*, *vindelica* appellabatur, vniuersaque montana, pars in orien-  
tem & austrum vergens, à *Rhetis* *Vindelici*q; tenetur, vt *Strabo*  
scribit. Eam autem, more vetusto, vallo ac fossa, cinxerūt *Amazo-*  
*nes*, postquam *Europam* inuaserunt, *Sueuos* sub *Marsēpia*, in suc-  
tis armis, & securibus præuictis, ex hac vrbe cedere, vsq; ad *Alpes*  
coegerūt, & desolatam reliquerunt. Cum hæc ante cladem *Troię*  
peracta sint, hanc ciuitatem, ante *Troiam* fuisse, existimant. Et  
temporibus exitus filiorum *Israël* de *Egypto*, ante *Roman* quin-  
gentos & quinquaginta annos, cōditam, asserunt. Quam quidam,  
à *Troianis*, ortam dicūt. Eligentes autem sibi deam *Zizam*, quam  
*Cercerem* fuisse opinantur, à qua hæc vrbs *Zizaria* dicta, cuius tem-  
plum vsque ad tempora *Romanorum* inuiolatum permansit.  
Iam vetustate collapsum, nomen collis seruaui, qui ab incolis,  
*Eisenberg*, hodie vocatur. Per *Vindelicos* inde ac *Rhetos*, florē-  
tissima cum muris ac propugnaculis facta. A *Romanis* plurimā  
bella perpeffa est, cum libertatem semper optaret, se à *Romanis*  
*Vindelici* alienarūt. Ideo *Diuus Octavianus Augustus*, *Titum*  
*Ennium Prætozem*, cum legione *Marcia*, ac alijs ducibus, in eos  
misit, in qua *Auar*, *Bogudis* Regis filius, adolescens, in armis apud  
*Græco* *Latinos* peritus, & *Varro*, tribunus militum, claruerunt.  
Hi ciuitatem in sine ætatis, multitudine *Romanorum* obfessam,  
varijs affecerunt incommodis. In ea oppugnatione, *Auar*, *Græcus*,  
occiditur. Et in vico, *Criechisaucron*, vbi sepultus fuit, eiuscemodi  
*Epigramma*, reperitur.

*His nomen terris, Bogudis dat regia proles,*

*Græcus Auar, pecudis, de Sueuis, more, litatus.*

*Perijt* & *Prætor* cum legione *Marcia*, vt pauci supereffent in ea  
clade, qui rem gestam recitarent. Locoq; cædis nomen dedit per-  
dita legia, in media nunc ciuitate, *Perleich*, dicta. Ideoque hec  
legitur.

*Indicat hic collis, Romanam nomine cladem*

*Marcia, quo legio tota simul perijt.*

*Varro*, quem verem nominant, amne transmissio, in paludibus  
se occultans, lacu, *Vernensee*, nomen dedit. Is postea consul *Cici-*  
*lię*, infeliciter obiit. Et vt *Suetonius* refert, quod *Octavianus Au-*  
*gustus*, omnes graues ignominias, cladesque duas omnino, nec  
alibi, quam in *Germaniana* accepit, *Lolianam*, atque *Varrianam*,  
*Varrianā* penè exitiabilem tribus legionibus, cum duce legatisq;  
& auxilijs communibus, cæsis. Deinde *Augustus* per *Tiberium*  
*Neronem* (cum *Drusus* frater eius *Rhenales* regiones aggressus  
est) post *varrianam* cladem, effluxo, triennio, *Vindelicos* deuicit,  
atq; vrbem eorum immunitam reddidit, & vt verba *Strabonis* li-  
bro 4. affirmant. Tribus *Romanorum* millibus, *Cæsar Augustus*  
missis, vrbem *Augustam* habitandam tradidit, quo in loco, *Varro*  
castra iam habuerat, *Claudius Drusus* tamen eam postea instau-  
rauit: muris ac turribus ampliavit. Cumq; auspicijs *Augusti* victa  
& aucta erat, in honorem *Augusti Octauiani*, *Augustam* appella-  
uere. De his bellis *Horatius* in *odis* mentionem facit. *Videre* *Rethi*  
*bella* sub alpibus, *Drusum* gerentem, *Vindelici* *Quibus* mos, vnde  
ductus perenne tempus *Amazana* securi dextris obarmet. &c.  
Cum autem *Sueui*, qui potentia & hominum frequentia, reliquos  
antecellunt, hanc vrbem pertutissimè elegerunt: Deinde in *Rom-*  
*ano* imperio stabilis ac fidelis permansit, magnum incrementū  
habuit, ac multa præcæ vetustatis monumenta in ea relicta sunt.  
Anno autem salutis quarto & quinquagesimo, supra nongente-  
simam & vltra, *Vngari* *Germaniam* & *Sueuiam* vastates, *Augustā*  
obsiderunt: varijsq; eladibus *Noricos*, *Rhetos*, ac *Sueuos* affixe-  
runt. Otto primus imperator, aduersus eos pluribus diebus decer-  
rauit, eosq; tandem, ad internecionem, prope *Augustam*, deleuit.  
Tres quoq; in eo prælio eorum regulos captos, à militibus suis ad  
eum perdutos, cum ob clementiam seruare conaretur, *Sueui*  
(eo nolente) suspensio, necarunt. Cecidit in eo bello *Diopol-*  
*idus* comes, frater *Sæcti* *Vdalrici*, & *Regniboldus*, filius sororis sue.  
Deinde diuus *Vdalricus* *Episcopus*, vrbem illustriorem fecit, & *Eccle-*  
*siam* *Sanctæ Affrę* instaurauit, quæ olim ab *Artila*, & nunc ab *Hu-*  
*nis* lesionem sensijt. Et *ecclesiam* *sancti* *Ioannis*, & *sancti* *Stepha-*  
*ni* construxit. Ornaturq; hæc imperialis ciuitas publicis & pri-  
uatis edificijs pulcherrimis, & præsertim *Basilicâ* episcopali am-  
pla, beatę *Marię* *virgini* dicata.

37. **A Z A M V R V M**, *Africę* oppidum, expugnatum est à  
*Christianis* Anno salutis, *M. D. XIII*. Quo tempore venerat huc  
oppido in auxilium *Princeps* quidam, qui vt sue salutis consuleret,  
se ex alia vrbs parte siue demisit, Mox variè huc, atq; illuc disper-  
si sūt incolę: hic nudis pedibus, ille equo fugit. Nec potuisses, scio,

\* 3 à lachry-

## INDEX:

à lachrymis continere, si feminas, si senes atq; pueros, capillis passis, nudisq; pedibus fugere vidisset. At, priusquam Christiani cum Iudæis aliquod sine prælium auspiciati, qui relictæ erant à fuga ciues, eo pacto sunt in gratiam recepti, vt Lusitanus, nullis iniuris, portisq; vndiq; patentibus, illarum rerum potiretur, quæ ciuitatis erant: proinde nulla præterea inferretur ciuib; iniuria. Hunc in modum experunt Lusitani eam incolere regionem. Iudæi verò, partim Salæ, partim Fessæ, adierunt regnum. Nec vocat aliam ob causam id illis à Deo opt. fuisse illatū, quàm propter horrendum illud Sodomitarum crimen, cui ciuium pars maxima tam fuit addicta, vt iuuenem vix non corruptum, à se dimitterent.

### B.

3. **BARCINO**, omnium vrbiū ceterioris Hispaniæ, florentissima, pulcherrimaq; , quam Lucius Marincus Syculus, lib. XIII. de Arragoniæ regibus, mirificè commendat. De Bacinone etiam comitibus, & eorum origine, alio loco scribit. Anno salutis M D XXXXVI, in hac vrbe, societati Iesu, Collegium, à pijs quibusdā, auitæ religioni deditis viris, inchoatum est, qui pietate & zelo christiano, R. D. Patris Araoz, qui aliquandiu ea in vrbe commoratus est, moti, amplissimas, in eiusdē collegij foundationem, elemosinas, contulerunt.

32. **BASILEAM** ciuitatem amplam, clarissimamq; , in loco regio extructam, temporibus Imperatorum Gratiani & Valentiani, qui simul imperio præfuerunt, Anno scilicet Christi, CCC. LXXXII. in rerum natura fuisse, conuincit Ammianus Marcellinus, tricesimo historiarum libro: Meminit autem Gratianum construxisse fortalium quoddam contra Germanos, non procul à Basilea, ( sic vocat Basileam ) quod incolæ, Robur vocant. Itaque ante Gratiani tempora Basileam extitisse, apparet. Ita enim Felix Mallcolus in viridario imperatorum, & Regum Romanorū scribit. Tempore Arnolphi Imperatoris, irruentes Vngari magna vi in Germaniam, destruxerunt Basileam, quæ tum Augusta magna vocabatur. Sed Henricus Rex, pater Ottonis primi, rursus eam vrbe excitauit, transtulitq; in eum locum, quem hodie Basilea occupat. Fundauit quoque ibi Ecclesiā Episcopalem, & alias Ecclesias, magnificèq; dotauit, Hæc ille. De nomine huius vrbis quidam, sed tamen sine probatione scribunt, ipsum à basilisco deductum. Fuerunt alij, qui, priusquam omnes Ammiani Marcellini libri, qui extant, euulgarentur, Basileam sic dictam putabant, à passagio & traiectu, qui in eo fuit loco, antequam ciuitas extrueretur, vt scilicet inde rectius Passel, quàm Basel, primum fuerit vocata. At Ammianus irritā hanc coniecturā reddit, qui ciuitatem illam græca voce βασιλείαν quasi Regnopolim, seu regiam vocat. Alluitur Rheno, qui eam penè mediam diuidit, nisi, quod ponte vnitur. Habet vrbs ipsa commoditatem magnam à Rheno, quia ad eam plures sunt nauigationes, magnisque potestadi ri oneribus. Agrum habet amplissimum, extra & intra montana, qui frumenti & vini ferax est. Passā autem est ducentos annos, multos & graues terremotus, sed rursus est instaurata, & nostris ferè temporibus bonarum artium Gymnasium ornata, à Pio, eius nominis Pontifice secundo, instituto. Cæterum, situs ciuitatis Basileensis, omnibus modis commodior est, quàm situs Augustæ Rauracæ, quod in libero terræ spacio, & planicie condita sit, vbi aer est saluberrimus, solum fecundum, scaturigines multorum fontium, concursus multorum amnium, præsertim Rheni, Birsæ, VViesæ. Byrsa ex lure Monte, per multas conualles, Basileam vsque deuoluitur, plurima secum deferens ligna, & lignorum rates. VViesæ verò fluuius, ab opposita parte, à Nigia sylua segregatur, adferunturq; per eum plurimæ trabes, ædificijs aptæ, ac deinde in minori Basilea multis inseruit officinis. Nam ferrantur eius beneficio, molâ versatili, arbores in asseres, commolitur frumētum, acuantur fabrilia instrumēta, ducuntur in bractas ferreæ massæ, multisq; alijs conducit vsibus, præter id, quod habet nobiles pisces, præsertim gutas. Et quamquam minor sit opposito fluuiio Byrsa, est tamen eo piscosior, plurimisq; officinis inseruit, etiam si Byrsa non modica quoque exhibeat ministeria molitoribus, & papyri confectoribus, qui aliquot insignes habent officinas iuxta hunc fluuium, aut potius iuxta riuulum ab eo segregatum, & ad mœnia vsque maioris Basileæ factu alueo, deductum.

1. **BETHLEEM**, Lusitanæ vicus, situ tam opportuno excelens, vt quasi vallum ac propugnaculum sit Olisiponensium portus, à potentissimo inuictissimoq; Emanuele, Lusitanorum Rege ( de cuius virtutibus, rebusq; magnificè gestis, Hieronymus Osorius, Algarbiorum Episcopus, duodecim libros, eruditè conscripsit: ) peraugusto fano, D. Virgini dicato, magna celebritate illustratus, qui & locum illum Betleheem appellari voluit, nomine ab ea ciuitate sumpto, in qua Christus, ad humani generis salutem, natus est. Asciiuit autem homines singulari religione, qui se D. Hieronymi institutum sequi profitebantur: quos in illius templi custodia, poncret, qui sacra conficerent, & numen diuinum religione placarent: & omnes nautas atq; vectores, qui ex varijs partibus eò commearc solent, sanctis disciplinis, erudirent. Eum verò locum, sepulturæ sibi delegit. Arcem deinde in rupe, quam

marini fluctus circumfluam, non longè à templo, oceanum solis versus, instituit munitissimam, quæ prohiberet portus Olisiponensibus aditu naues omnes, quæ non se pacificas esse, signo nautis vitato, significarent.

23. **BREMA**, amplissima VVestphaliæ vrbs, episcopatu insignis, multo tempore cum vicina ciuitate Hamburgensi de primatu contendit. Habet sub se Episcopatus Lubecensem, olim Aldeburgensem, Suerinensem in Mecfelburga, Lebusinensem, Schleuicensem, Racemburgensem, Hamburgensem, vbi olim Archiepiscopatus fuit omnium Aquilonarium prouinciarum. Bremenfes gloriam suam ducunt, Danorum gentem, à se, ad Christum esse conuersam.

21. **BRVVERSARIA**, Zelandiæ haud ignobile oppidum, eamq; huius prouinciæ insulam, quæ à præterlabente Scalde, Schaldia cognominatur, situ occupat.

16. **BRVGAE**, Flandrorum oppidum ad Oceanum in æstu marino situm, amplitudine spaciosum, ædificiorum magnificentia tam priuatim, quàm publicè, platearumq; nitore, ac latitudine, spectabile, canonicorum & monachorum collegijs, frequens, maiestate ciuium & splendore, cultu quo venerandum, populi gratia elegantiaq; , & hospitalitate nobile, doctis viris ingenijsq; , & omnis generis artificibus excellens, supra quàm dici potest. Plerique Louanio Grudios, quorum Cæsar meminit, ascripserunt Sed Doc: Becanus, lib. 1. Atuatiorum, Grudios Brugenses fuisse, confirmat, in quorum oppido hætenus est domus Grathusa nominata, id est, Domus Grutia, à qua nobiles quædā Flandriæ progenies, & nomen, & Gentilitatis originem accepit. Cum autem Gruiten, siue Ruiten, canales, seu fossas ad ciuium commoditates deducas, Belgis significant, constare hinc potest, plurimos olim canalibus, ad diuersos vsus, hoc oppidum nobile fuisse. Atq; hinc ciues Grutios, siue per mediam litteram, Grudios, cepisse nominari. Eadem autem ratione post Brugij, siue Brugenses sunt nominati, propterea, quòd pontibus, quos Bruggen, nostrates dicunt, pluribus abundarent. Vbi enim plurimum est canaliū, ad naualem vecturam, illic ad pedestre & equestre iter, quam plurimum opus est pontibus, ita, vt Brugij, cum Grudijs, optimè quadrent. Ossa ~~Ex~~ ~~in~~ ~~hac~~ ~~vrbe~~, in hac vrbe, terræ commissa iacent, qui quidem vir, quam benè de re litteraria meritis sit, cum doctissima ipsius, variorum argumentorum, scripta, tum vel sola illa commentaria, quib. 11. & XX. D. Augustini, de ciuitate Dei libros, illustrauit, nò obscurè demonstrant. Hoc anno M. D. LXXIIII. amplissimū, in hac vrbe, Collegium, societati Iesu, ab Episcopo eiusdem loci secundo, erigitur, cuius prima fundamenta, summus & philosophus, atq; Theologus, R. D. Franciscus Costerus, Machliniensis, iam hoc tempore ponit.

14. **BRVXELLAE**, Regia in Brabantia sedes, incredibili aëris, situsq; amœnitate, cætetas Brabantiae ciuitates, superat,lympidissimis abundat fontibus, quorum septem hîc publici inueniuntur. ( priuati alioqui in ædibus & ciuium hortis, complures habentur ) totidem portæ, totidemq; deducentes in forum plateæ. In quo & septem sunt ex ordine domus amplissimæ, pari, elegantiq; structurâ, conspicuæ, quæ à Senatu, honestis ciuib; priuatū in vsum elocantur. Sunt etiam hîc septem parrochiales Ecclesiæ, septem denique in hac vrbe obstetricis inueniuntur, quæ mulierū parturientium curam, suscipiunt. Quæ quidem, cum eius artis, admodum habeantur peritæ, & Senatui iuramento sint obligatæ, tam tenuioris, quàm splendidioris fortunæ matronis, ex Magistratus edicto, vsui, & auxilio esse coguntur.

23. **BRVNSVICVM**, Vrbs Imperialis Superioris Saxoniae cætrum, à plerisque statuitur. Hinc duces Brunsvicenses, tota Germania nobilissimi, nominantur, Generosa Othonum soboles, Onacra, fluuii irrigua, cepta est primùm ædificari à filijs Ludolphi Brunsvicensium Ducis, deinde verò, à Brunone nomen obtinuit, vt Brunsvicum, nominaretur.

41. **BVDA**, Hungarici regni caput, in Piliissensi Comitatu, in quo vinum nascitur sulphureum, ebrietatem vetans. Sunt quæ ibi aquæ sulphureæ calidissimæ, quibus lanij vtuntur ad depotandos porcos. Ranæ multæ in balneis. olim Sicambria dicta, à Sicambrorum Legionem, id est, prima auxiliatrice, quæ ibi locata fuerat. Hanc cum Atthila fratri Budæ mandasset instaurandam, & de suo nomine vocandam, is contrâ, proprium imposuit nomen, vnde iratus Atthila, germanum suum, regniq; cõsortem, proprijs manibus nefariè interemit, ac in Danubium præcipitari iussit. Et huic vrbi nomen Atthilæ imposuit. Alemanni, qui eius iugum ferrebant, Ethelburgæ, vocarunt. Alij Offen, à fornacibus calcis, quarum olim complures ibi inueniebantur, Alij in yetitum nisi sunt. Sunt etiam, qui Buda nomē, à Budinis populis, quorum Herodotus meminit, descendere existimant. Eius vrbs, ea est conditio, vt nec quicquamque munitius, nec certè amœnius, in tota ferè Hungaria, inueniri possit.

9. **BVRDEGALA**, nobilis ac illustis Galliæ ciuitas, optimo iure, caput est totus Aquitaniæ, non propter antiquitatem tantū, sed etiam propter insignem eius magnificentiam. De cuius origine referunt, quondam, Gallia nimirum populi multitudine abundante.

## INDEX.

dante, Bellouesum, & Sigouesum, Biturigū principes, vt patriam quasi exonerarent, binos copiosos exercitus collegisse, quorum alterum, in Italiam; alterum, in Germaniam miserint, deinde in Aquitanie fines extendisse, & hanc urbem ad mare fundasse. Multo tempore, libertatem suam tutata, nemini paruit, à tempore videlicet Tarquinij Imperatoris, vsque ad Traianum, ac diu etiam post. Tandem Gallie Reges, sibi imperium in eam vindicauerunt, hætenusque retinent, ac tertium ibi regni sui Parlamentum, constituere. Bis amplificata est. Primò quadrangularis fuit, longior tamen, quàm lata. Primò amplificationis circulo cōtinetur, quicquid est intra fossas, quæ in ipsa vrbe sunt; & forum, quod est ante palatium, versus castrum, du Ha, vel du Fa, dictum. Inde, quicquid est vsque ad extrema mœnia, id totum habetur pro secundo augmento. Varias in ea videre est antiquitates, inter quas in primis numeratur Palatium Tutelæ, vulgò, Pallais Tutelæ, quod est ædificium quadratum, octo columnis in longitudine, & sex, in latitudine, innixum. Id existimant quòdam prætorium fuisse, vbi causæ dici, & per prætores ac prouinciarum præfectos, ac gubernatores, iustitia administrari solita fuit. Extra urbem, versus portam Sancti Germani, aliud extat valde quoque antiquum ædificium. Id Galieni palatium appellant, vulgò Pallais Galieni. Dubium non est, eiusmodi reliquias esse amplissimi cuiusdam theatri, vbi publicè ludì exhiberi, agique soliti fuere. Hoc ambitu clauditur etiam ecclesia metropolitana, D. Andræ sacra: item arx, quam Trompettâ nominant, plurimaque alia ditissima, ac sumptuosissima ædificia. Portum habet in crescentis Lunæ modum, appositissimè constructum, à qua forma, illi quoque nomen Lunæ, inditum est, nauibus recipiendis, vt commodissimum, ita receptis tutissimum. Hæc ex Antonio, Pineto excerpta sunt.

6. **BVRGOS**, Antiquissima Gallicie Prouinciæ in Hispania vrbs, situ est partim plano, partim montoso, arce in culmine montis, vetustatem structurâ indicante, decorata, machinarum & tormentorum æneorum apparatu, quæ ex Germanico bello, eò translata sunt, instructissima. Iuxta urbem Burgensem Carthusianorum cœnobium est longe amplissimum, celeberrimo templo, & præcellenti structurâ nobile, vulgò, Mille flour, nuncupatum. Habet in hac vrbe, societas Iesu, Collegium præstans, cui quidem institutio, Franciscus Mendoza, eiusdem loci Episcopus, ac S. R. E. Cardinalis, præclaram occasionem dedit, Anno Salutis. M. D. L. I. Quod R. D. Franciscus Strada, multum deinde, doctissimis suis concionibus, illustrauit.

18. **BVS CVMDVCIS**; firmum Brabantie oppidum, ludo literario, & pugnaci populo, nobile. Horum arma superioribus annis haud semel Heldrij sensere, cum qua gente vario certatum est euentu nostris hominibus. In hac vrbe templum est Dei. patris sacrum, opus visendo apparatu. Hæc Hadrianus Barlandus.

### C.

54. **CANONOR**, Vrbs Indiae maxima, & præstantissima, cuius incolæ pane non vescuntur, sed oriza, pisce ac carnibus, nec non iuglandibus, quas fert regio. Inibi cœpta sunt inueniri zinziber, piperq; , myrobolanum, cardamomum, cassia, & id genus aromata complura. Urbem mœnia haud circundant: ædes sunt despicabiles. Illic reperiuntur fructuum complura genera, nostris abinnitia, verum longè suauia: Regio est propè inaccessible, ob frequentiores specus, vi extructos. Regi sunt in armis ad quinquaginta nobilium millia, Heros, ipsi appellant. In prælijs vtuntur ense, clypeo obrotundo, hastis, ac arcibus: nunc verò tormentis etiam vti consueuerunt. Nudi incedunt, obscœna tantum velati: ijs apertum est caput, nisi, vbi ad bella contendunt, tunc caput subrotulo galero tegunt, eoque bis inuoluunt, vittaque, nescio qua, vinciunt. Equis, mulis, asinisque non vtuntur, minusque camelis, quos dromedarios passim vocitamus. Elephantis tantum vtuntur, non tamen præliaturi.

54. **CALECHVT**, in India celeberrimi nominis emporium, in quo opulentissimi inueniuntur mercatores, qui Regem munerebus, tum ingenio sibi conciliant, ac ferè pro libito cuncta gubernant. Habent Moscheam in foro, vbi mercimoniam exercent sua, plerumque sunt Mauri, viri acres, & exciti mercimonij. In urbem itaque Calechut comportant aromata ferè omne genus, videlicet, cinamum, piper, Gariophyllum, Zinziberim, thus, lacham. Sunt & sylvæ sandalij condensissimæ, nō tamen huiusmodi aromatum genera ibi nascuntur: sed ferè vndequaue importantur, ab insula præfertim, quæ abest ab vrbe Calechut, eò iter terrestri itinere. 20. dierum spatio, incolitur à Mauris, neque Christianis Mauri dominantur, & inde plura aromata Calechut exportantur, quoniam ibi est emporium, & eorum statio. Portu galenses in hac vrbe Calechut commemorati sunt, à die decimo nono Maij, vsque ad diem XXV. Augusti. Et per id tempus viderunt innumeras naues, vtputa supra mille ac D. quæ vltro citro que commeant commercij gratia, & præfertim aromatu. Inter has naues, quæ magnitudine alias excedit, nō est capax C. C. doliorū: earum sunt magnæ quædam, nonnullæ verò parue, vnum tantum malū habent: nec nauigant, nisi ventum habeant in puppi, adeoque

æstibus maris interturbantur, vt nonnunquam semestri ferè contiuo, vt tranquillum fiat mare, expectent: submerguntur plurimæ, & miro artificio sunt fabricatæ: sunt tamen debiles, perinde, vt armorum pariter, ac tormentorum sint impatientes: quæ verò cōtendunt ad insulas, vt inde comportent aromata omne genus, fundi sunt per quàm mediocri, adeò, vt patuo ad nauigandum alueo, egeant. Aliæ sunt, quæ idcirco absq; ferro sunt, quoniam vim magnetis paucant: nam is lapis visitur supra dictas insulas, quæ iter ipsi faciunt. Dum vrbi appellere vsu venerit, illarum statio est in terra, in luto tamē. Id enim curant ex composito, vt tutius degant in arido: quum increscit mare, dant operam, vt eius altu naues impellantur in siccum, & ibi tantisper manent, donec finitibus commercij, soluere illinc complacitum fuerit: mare ibi crescit & decrescit singulis sex horis, vt apud nos: visuntur aliquando in sicco naues quingentæ, vel D. C. quæ res propè est incredibilis. Regia Principis Calechut, patet non minus mille passibus, si ambitum spectaueris. Pariet parum consurgit, ob instabile solum, quo fundamenta iaci nequeunt, mox aquis scaturientibus. Structuram affabrè elaboratæ trabes superimpositæ, coniungunt, rotentico opere intercurfantibus dæmonū figuris. Quas verò margaritas, & id genus pretiosos lapillos, rex cultus circumferat, præ magnitudine, explicari non potest, omnem enim æstimationem planè excedunt. Ab omni morticinio Rex abstinet, quemadmodū & reliqui aulici, & primores ferè omnes, nihil, quod mortè patitur, edunt. Promiscuus autem populus, carnibus, mure, ac piscibus sole exultis, vescuntur. Præstantiora tamen animalia, vt boues, nō necant, eosq; benedictos nuncupant, quos, cum prætereunt, contingunt manibus, & deosculantur. Rex proinde, & proceres lacte, butiro, oriza, & similibus, quæ terra ex se fundit, vicitant. Humi absq; stragulis, inter edendum, recubant. Discumbentem facer dotes circumstant, nusquam propius, quàm ad quaternos passus accedentes, regis verba reuerentissimè obseruantes. Palmarum succo, pro vino vtitur, è vase argenteo bibit, ita tamen, vt vas labra non contingat. Suspensio itaque vace, instar crateris vinum demittit guttatim, & ori infundit. Prius Rex cibum sumpturus, non discumbit, quàm quaterni sacerdotis regias dapes dæmoni ( cuius facellum & simulachrum domi, miro apparatu, habet ) peculiari ritu, obtulerint. Vbi verò rex esse deserit, actutum sacerdotis, quicquid dapum superfuerit, in locum quendam transferunt, & in nudâ humo collocant: quo factò, rursus & iterum manibus copiosis, excitant corniculas, aues nigricantes, quæ ad hoc vnum aluntur. hæ enim signo huiusmodi assueuere, propterea veluti tessera data, ilico aduolant, regiasque reliquias depascuntur, eas volucres, nephas est lædere, ac proinde tuto volitant, quocunque libuerit. Ducturus Rex vxorem, prius thorum inire non consuevit, quàm à digniore sacerdote, noua nupta, deflorata fuerit. Nec id munus vltro subeunt sacerdotes, stupri à Rege pretium constituitur quingentorum aureorum. Hunc morem, præter Regem Calechut, nemo obseruat. Exempto, rebus humanis, Rege, si superstiti sunt mares liberi, aut germani, aut fratrum filij, ij minimè, regno succedunt: nam filio sororis, ex gentis instituto, sceptrum debentur: qui si nullus foret, regno succedit is, qui arctiore coniunctione regem contigit, non alia, aiunt, de causa, nisi quòd Bramini sacerdotis, reginam deflorauerunt. Peregrè proficiscente, aut exeunte in venationes Rege, sacerdotis, vel vigesimum annum tantum nati, reginam domi asseruant, illi assistentes: nihilq; gratius Regi contingere possit, quàm vt reginæ per stupri conciliatorem assuescant. Propterea exploratum habet rex, ob vulgatam reginæ pudicitiam, ex ea susceptam prolem inter liberos collocandum minimè fore. At, sororis natos, veluti sibi, iure sanguinis, coniunctissimos, adscire in imperij partem cōsuevit. Reges defuncto, regi indigenæ omnes barbam ponunt, capiteque tonsò, desiderium Regis testantur. Nec omnibus est idem mos, alijs menti partem nouaculâ, nudantibus, alijs verò capitis partem solum tondentibus, vt sua trahit, quemq; voluptas. Per id tempus etiam, quo regem funerantur, qui piscatu vitam trahit, per speciem mœroris à piscium captura temperant octenis diebus, & vbi ex coniunctis regis quempiam mortem occumbere contigerit, itidem feruant, quod rege defuncto feruari memorauimus. Patritij ac negotiatores mutuo consensu, arctioris amicitie conciliandæ gratia, vxores commutare solent, pignora verò, priorem parentem sequuntur: Alijs verò sacerdotibus, & idolorum cultoribus longe sunt alij mores: nam fœmina septenis nubit viris, qui in concubitu noctes alternant. Vbi autem pepererint mulieres prolem, delegant ad quemcunque ex septem coniugibus voluerint, à quarum assertione, nulla est prouocatio.

55. **CAYRVS**, quondam Babylon, Aegypti maxima ciuitas ad Nili flumē, incredibili populi frequentia clarissima. Arcem intra mœnia habet, haud minorem ciuitate Vlmenfi.

1. **CASCALÉ**, elegans Lusitanie oppidum, maris vicinitate, clarum.

2. **CASSVLA**, Ptolemæo Stereontium, vrbs Hassie elegans, vbi Landgrauij arcem habent, validis propugnaculis munitam, & aquis probè instructam, hortum etiam, odoriferis confi-

## INDEX.

tum herbis, & opere topiario, more Italico, apprimè ornatum.  
53. C E F A L A, Africa non admodum lata insula, cuius incolæ, ex annuo dactylorum prouentu, victitant, vilesq; inhabitant casas, ex palmis compositas, quod ligni genus, cum vibrosum magis, quam solidum sit, minus ædificijs conuenit.

35. C O L O N I A A G R I P P I N A, Suetonio, in Ottrone, Agrippina dicitur, ab Agrippa, genero Octauiani, vnde Agrippe meminit Strabo lib. 4. Et ad vltiorem ripam prius confedisse, hos ab Agrippa reductos scribit, vt manifestè in Cæsare videtur. Sichardus verò, Cremonensis, ab Agrippina Claudij vxore, hanc urbem dictam existimat, Marlianus illam primo ab Agrippa ædificatam asserit, & tempore Iulij Cæsaris Marchionatum Cleuensem sortitos fuisse Agrippinenses, quos Ptolemæus lib. 2. ca. 8. tabula 3. Agrippinenses appellat. Conuincit hanc ciuitatem Agrippinæ nomen assumpsisse Peutinger auctoritate Cornelij lib. 12. hist. Ab Agrippa Claudij vxore. Plinius lib. 4. cap. 17. Agrippinam Coloniam hanc facit, similiter Rhegino, Ammianus Marcellinus lib. 15. hanc in secunda Germania, ampli nominis urbem esse putat. Sextus quoque Aurelius, Agrippinam esse asserit nobilem Galliarum urbem. Strabo lib. 4. hos Vbios, & Vibios dixit. Vbios Cornelius, Peutinger, Cæsar, & Ptolemæus: Plinius verò lib. 4. nat. hist. illos Incubos vocat. Hermolaus Barbarus ad hodiernum diem, ait, vicum ibi Vbium dictum, à quo forsitan dicti sunt Vbij, videri dicitur Colonia ex sententia Sicardi Cremonensis à quodam Troiano colono. Alij Coloniam Romanorum dixerunt, vt Peutinger & Chronica Argentinenfis tradunt, ab Hildericio Rege, qui huc Romanos deduxerat, vt & Otto scribit lib. 4. cap. 32. Hi Rhenum ingressi, vt eos arcerent, non vt custodirent. Est autem ad ripam Rheni sita vrbs illa lunæ similis imperfectæ. Otto lib. 7. Chronico. cap. 12. Coloniam magnitudine, ædificijs, omnibus Galliarum & Germaniarum ciuitatibus, prætulit, ex quo Treueris defecit. Cæsar. lib. 4. florentem & amplam ciuitatem testatur, & caput Germanorum. Paulus Patauinus L. vl. ff. de cen. Agrippinenses in Germania inferiori, iuris Italici esse scribit. Pomponius Germaniarum inferioris Metropolitim eam nominat. Auctor est Sextus Aurelius Victor, Traianum, imperium apud Agrippinam, nobilem Galliarum Coloniam, suscepisse. Franciscus Petrarca Florentinus. Agrippina, inquit, situ & flumine clara, mirum verò quanta populo ciuitas, quæ vrbs species, quæ virorum grauitas, quæ mundities matronarum. Peruetustum Gentis Coloniarum ritum esse vulgo persuasum præsertim fæmineo: Porro insigne spectaculum in vigilia Ioannis Baptistæ, Petrarca se vidisse scribit. Cum sol ad occidentem vergit, omnis ripa præclaro & ingenti mulierum agmine tegitur, & incredibilis sine offensione concursus erat, vicissimque alacres, pars herbis odoriferis intinctis reductisque post cubitum manicis, candidas in gurgite manus, & brachia lauant, & tradunt omnem totius anni calamitatem imminentem, fluuiali istius diei ablutione, purgari, & deinceps lætiora succedere. Itaque lustrationem esse annuam, inexhausto semper studio cultum colendumque. ô nimium fœlices Rheni Accolæ, quorum ille miseras purgat Germaniarum superioris, Nec Hister, nec Albis Italico, nec Padus vnquã valuit purgare, nec Tyberis, pigriora sunt hæc flumina. Hæc ille, Vrbs Colonienfis, scribit Franciscus Irenicus, nomen Beatæ sibi asciuit, quia reliquijs nulla profectò sanctior ciuitas est, Hic enim Sanctus Gereon sub Maximiano, & Diocletiano martyr euadens, coruscet. Hic Diua Vrsula, cum virginibus pro Christi fide occisa, quiescit. Huc & tria Magorum corpora translata sunt. Huius vrbs etiam Antoninus Pius meminit, Et Vlpi. ff. de cenibus lib. vltimo, Vbi & Glossa, Volateranus, & multi Panegyricorum, Hæc ille. Mantuanus etiam florentissimæ Coloniarum laudes litterarum monumentis commisit. Quemadmodum & ex recentioribus Hermannus Buschius Flora sua, docto & eleganti carmine, eandem descripsit, Præstitit hoc idem simili dicendi genere, Rhodolphus Langius: Ioannes Murrnellius Ruremundanus, Anthonius Liberius: Et Petrus Rauennas, iuris quondam, in vniuersitate Colonienfi, Professor. Soluta verò oratione clarissima passim extant grauissimorum virorum, huius vrbs encomia. AENEÆ Syluij: Antonij Robergij in Chronicis Norimbergensibus: Erasmi Roterodami: Hadriani Barlandi. Guilhelmi Insulani: Francisci Irenici: D. Iacobi Middendorppij, S. Theologiæ & Iuris L. doctissimi, qui hanc urbem, ipsamque Vniuersitatem, in libris suis de Academijs totius Vniuersi, omnium accuratissimè descripsit. Anno post CH. N. M. D. L. V. in florentissima hac Colonienfi vrbe, Societati Iesu, nouum, trium coronarum collegiũ, ab Amplissimo Senatu concessum est, primo eius instituti, in hanc urbem introductore, Patre Leonardo Hesselio, Louanienfi, primoque Gymnasij Regente, R. D. Ioanne Rhetio, patrio Agrippinensi, Theologo, omnis humanitatis, pietatis, & mansuetudinis nitore, ornatissimo, cuius quidem præstantissimi Viri, miseranda cædes, quia multis, tam integrè, quam adulterinæ religionis hominibus, non vno modo narratur, placuit verissimam, eius rei historiam, hæc paucis subiungere.

Accidit Coloniarum hoc anno. 1574. 26. Octobris, tristis, & acerbus casus, cæde trium sacerdotum, ex Societate Iesu, quorum

duo, non solum in illa ciuitate, sed & per Germaniam, atq; ad eam per exteras Europæ gentes, præsertim inter Societatis homines, celebres habebatur. Primus enim, Leonardus Kessell, Louanij natus, in Urbem Coloniensem, Societatem, non solum inuexit, sed & inter multa aduersa sine vlla dotatione, diuino potius, quam humano cõsilio, in summa paupertate administravit, & sustentavit. Quanto autem cum fructu spiritali, vt nihil dicatur priuatim de singulorum profectu, qui sub eius magisterio didicere, declinare à malo, & facere bonum, nihil etiam de studijs litterarum, quæ in antiquissima, & celeberrima Colonienfi Academia, hac occasione, excitata, refluuerunt. Vel ex eo perspicuè intelligere licet, quod pleriq; per Germaniam, Poloniam, nonnulla etiam in Galliam Societatis collegia, de Colonienfi potissimum seminario, aut nata sint, aut amplificata. Secundus, Ioannes Rhetius, Doctor Theologus, ex clarissima, & consulari familia, Coloniarum ortus, tum in patria, tum apud externos principes, de pietatis, & litterarum studijs, deque Catholica religione, egregiè meritis, vbiq; se, & semper fortissimè, aduersariorum conatibus obiecit, eorumq; occultata, & perniciosissima consilia inuestigauit, patefecit, & vt dissiparentur, perfecit, multisq; annis discretissimis concionibus, & prudentissimis consilijs, populum Coloniensem instituit. Tertius, Nicolaus Faber, Leodienfis natione, Ministri & procuratoris munere, diu cum diligentia & industriæ laude, functus, perutilem Collegio, & conuictorum familiarum, quæ sub optima & sanctissima disciplina, in litteris, & pietate informatur, operam nauauit. Hæc tres breuissimi temporis spatia, ac veluti momento, indigna morte quam longinquis peregrinationibus, pro Christi gloria, susceptis, sæpè effugerunt, domestica sunt, securitate perempti. Nam quidam Gerardus Pefchius Kempensis, quod oppidum est Diocesis Colonienfis, ante annos plus minus 14. ad probationem Societatis Iesu admissus, vbi cum in studijs Rhetoricæ, Philosophiæ, Theologiæ, neq; modò latinæ linguæ, sed & Græcæ & Hebraicæ enituisset, tandem, ante quatuor annos, occulto, & iusto De iudicio, in mentis errorem lapsus, cumq; hominis phrænesis, & illi, & alijs periculosa, iudicaretur, consilio Consulibus & Medicis, in domesticam custodiam est inclusus. Sed infania, quò magis coerceretur, eò magis cœpit exagitari, vt laceratione vestium, diurnis nocturnisque clamoribus, non modò Collegium, sed & viciniam perturbaret. Quamobrem, cum per interualla se furor remitteret, & ea interdum diceret, ac faceret, quæ disciplinam viderentur nonnullam admittere, maximè, quod esset adinaduersum, virgarum comminatione, posse eum commoueri, & ad officium, aliquo modo cogi, laxata est custodia, & paulatim eò est adductus, vt refectorij cura suscepta, etiam ad mensam legeret, & non nihil operis aliquando faceret. Atq; hoc modo, sine cuiusquam iniuria, ac sine omni maleficio, ad triennium, inter fratres liberimè versatus, ad arcularios, qui tum fortè in eo hypocausio, in quo ipse, ante quadriennium inclusus fuerat, ad hiberna studia, & ad refectorij vsum accommodando, occupati erant, die supra memorato, nempe 26. Octobris, circa horam 4. pomeridianam, accessit, & ab ijs, propter nugas, & ineptias, vt solet, repulsus, molestè id tulit, præsertim, cum alter arculariorum, se ad Ministrum Collegij eum delaturum, minaretur: Ministrum enim, & omnes superiores, ob id videbatur odisse, quòd ijs obtemperare cogeretur, & cum se Summũ pontificem & Imperatorem esse persuasum haberet, præter se, superiorem neminem agnoscere volebat. Itaq; commotus, propter hanc comminationem, & Ministri factam mentionem, adeò, vt responderet arculario, si ita loqui pergeret, breui futurũ, vt humi iaceret (ijs enim verbis, Germanicè vsus fertur, atq; ita Reuerendæ memoriæ, D. Leonardũ, cum D. Ioanne Rhetio, Gymnasij Regente, in horto proximo inambulante, & literas legètem, accessit, eiq; minas arcularij renuntians, & responsum, non quale volebat, referens, solet enim præcipere, vt Ministro se præberet obedientem: siue, vt ipse, magistratui interroganti, postea respondit, quod eo die, quo feriatum esset à studijs, non fuisset cum magistris, & discipulis extra Collegium egressus, quod tamen à toto quadriennio non fecerat: siue deniq; nam certò constare non potest, quòd videret laborari in eo hypocausio, in quo se ante annos 4. circa illud tempus, inclusum esse, meminerat, & paulò antè, apud arcularios narrauerat. Sed quicquid fuerit, vel ab eo dictum, vel à D. Leonardo responsum, illud satis constat, cæcarium cultum, ex ijs, quorum vsus fuerat, in refectorio, in latus sinistri sub costis, circa cor, ab eo adactum, tanta vi, & intestina paulò post sequerentur, & tam occulto vulnere, vt cum vulneratum, nemo ante animaduertit, quàm ille paululum progressus, defluentibus à manibus litteris, in terram corrueret. Interea fortè, interueniens Minister, hominem furiosum in se conuertit, & dum clauibus, se paulisper defendit, crebris ictibus, cultro in costis, circa cor fracto, deinde fronte cruentata, paulò post concidit etiam ipse. Tertius Doctor Rhetius, cum eodem ferè loco adhuc esset, in quo cum P. Leonardo legerat litteras, & cerneret Ministrum sanguinolentum, accessit ad hominem insanum, blandè illum, vt sæpè consueuerat, cohibiturus. In quo officio ipse quoque vulnus simile accepit in pectus, letale; Et tamen, dum conuersus, videns charissi-

## INDEX.

sharissimum suum, P. Leonardum concidisse, ad illum festinans, in quo conatu, animi & corporis viribus deficiens, & paulò post ex aceto recreatus, in propinquum hypocaustum defertur, ibique confessionis, quam propter quotidianam, salutaris victimæ, dispensationem, non multò antè fecerat, desiderium testatus, antequàm ea fieri, & chirurgus accersiri posset, inter pias suas, fratrumque voces & manus, spiritum ad Deum, cum reliquis patribus festinantem reddidit, caducamque & momentaneam hanc vitam, cum immortali commutavit: Hic exitus fuit optimi & sanctissimi viri, Patris Leonardi, vitæ corporalis, ab eo, quem ipse in Societatem, ad vitam spiritualem receperat: talis finis reliquorum patrum, inter quorum vulnera, vix tantù temporis intercessit, quo psalmus, *Miserere*, pronuntiari potuisset. Aderat fortè eò tempore medicus, Echius iunior, fratri cuidam, hydropico, qui dum funestam hanc tragœdiam, per fenestram adspicit, ne homo effrenatus passim discurrens, plures sterneret, nam quemcumque videret, aut fortè obuium haberet, eum, num suis, an ab aduersariorum partibus stare vellet, interrogauit, fratres Laicos, ( alij enim in suo quisque officio aberant ) quoscumque potest hortatur, vt simul accurrant, & hominem furientem, quacunque ratione possint, vinculis iniectis compescant. Inter eos Dominicus Leo diensis coquus, à tergo illù adortus, tam graue vulnus, sub sinistro brachio accepit, vt post 10. dies, præcipui ciuitatis chirurgi vocati, certam vitæ spem, promittere non auderent. Nam is, cuius ad id temporis opera fuerat vsus, cum sibi non confideret, cæteros cupiebat quoque in consiliù adhiberi. Miserandum sanè, & inauditus Coloniae casus; tam præstantia Ecclesiæ lumina, summosque viros, vna hora, funestâ vnius manu, extingui. Qui quidem viri, infinitis laudum elogijs, & sempiternâ memoria digni, tanto bonorù omnium merore ac iuctu, Reipub. Colonienſi sunt erepti, vt non existimem mortuos alios, qui tantum pietatis virtutumque, suarum memoriam, apud catholicam plebem, reliquerint. Nam dum ipso Apostolorum Simonis, & Iudæ die, solempni pompa, vniuersitate, clero, & Reipublicæ proceribus, cum incredibili frequentia populi in funera prodeuntibus, terræ mandarentur, videre erat aliòs multis lachrymis, suspirijs, atque gemitibus suum declarare dolorem, Alios, præ impotenti mœrore, animæ deliquium perpeti. Alios, vlulatus, ac lamentabiles edere voces, quibus innocentium necem deslebant. Ego, non modò præceptorum meorum lamentabilem casum desleo, sed et alios, acerbissimo iuctu, nihil huic malo mederi, & parum proficere, dolco.

36. **CONFLVENTIA**, oppidum elegans, inter Moguntiam & Coloniam, Episcopo Treuerensi parat, à Mosellæ & Rheni confluxu sic dictum existimant. Meminit eius loci, Antonius Pius, in Itinerario.

31. **CONSTANTINOPOLIS**. Metropolitica Thraciæ vrbs, Byzantium, & Argos, prius appellata, à Lacedæmonijs, duce Pauſannia, condita pethibetur. Constantiam, verò Imperatorem, cognomine Magnum, cum statuisset Imperij sedem ex vrbe Roma in orientem transferre, quò facilius Parthorum excursions compesceret, tradunt Ecclesiastici scriptores, in Troiadè profectum, ibi Regiæ vrbs fundamenta iecisse, vbi quondam Agamemnon, cæteri que Græciæ Principes, aduersus Priamum Regem fixere tentoria: Sed admonitum in somnis, Christo Salvatore, locum alium designante, coepit opus, cuius diu manserit vestigia, infectum reliquisse, atque in Thraciam nauigantem, Byzantium petiuisse, eumque sibi locum diuinitus ostensum dixisse, mox vrbem ampliasset, noua mœnia erexisset, sublimes excitasse turres, magnificentissimis tum priuatis, tum publicis operibus exornasse, tantumque illi decoris adieciſſe, vt altera Roma non immerito dici posset. Scriptores vetusti, qui florentem vidère, deorum potius in terris habitaculum, quàm Imperatorum putauerunt. Nomè vrbi nouam Romam, Imperator indidit. Sed vicit obstinatio vulgi, vt à conditore potius Constantinopolis vocaretur. Hæc Pius it. Tanta huius vrbs magnificentia est, vt non videatur opere & manu confecta, sed etiam conspirantibus clementis, naturæ felicitate munita. Prouidentia ergo diuina, tot futurorum hominum domicilijs consulente, longo tractu, in promontorij qualitatem spaciosior terra, faucibus Pontici Maris opposita, sinuosis portuosa lateribus, angustior latitudine, circumflui maris tutela vallatur. Hoc quoque spacium, quod solum apertum, maris circulus derelinquit, duplici muro acies turrium extensa, custodit. Et, vt summatim præcipua Constantinopolitanae vrbs ornamèta referam, habet ea, palatia quinque, Ecclesias quatuordecim, Domus diuinas Augustarum VI. Domus nobilissimas III. Thermas VIII. Basilicas duas. Fora III. Senatus II. Horrea V. Theatra II. Lusoria, II. Portus III. Circum I. Cisternas III. Nympha III. Vicos trecentos XXII. Domus III. milia trecentas octuaginta octo. Portus quinquaginta duas. Balneas priuatas centum quinquaginta. Pistrina publica XX. Pistrina priuata centum XX. Gradus centum decem & septem. Macellos V. Curatores XIII. Vernaculos XIII. Collegiatis quingentos sexaginta. Vicomagistros sexaginta quinque. Columnam purpuream. Columnas intra se peruias duas. Colossium vnum. Tetrapylum aurum vnum Auguste;

Capitolium, Monetam. Scalas maritimas tres. Habet sanè longitudo vrbs à porta aurea, vsque ad littus maris directa linea, pedù quatuordecim millia septuaginta quinq;. Latitudo autem pedù sex millia, centum quinquaginta. Sed hæc tanta, tamque præstans ac nobilis Respub. Anno, qui ab ortu Saluatoris Christi secundus & quinquagesimus supra millenum quadringentesimus effluxit, à Mahumete, immanium siluestriumque; Turcarum Imperatorie, expugnata est. Funestus is annus, sædus, ac lugubris Christianis fuit. Perenses, vetus Colonia Genuensium, qui & Galatæ nunc pantur, cognita Byzantium clade, priusquam rogarentur, Mahumeti deditioem fecere. Muri vrbs diruti, multorum bona cõtra sædus direpta, sceminæ, puerique ludibrio habiti.

38. **CVSCO**, Amplissima Peru regni, in nouo orbe, summæ dignitatis ciuitas, incolas nobilitate conspicuos tantum habet, situ, & ædificiorum præstantiâ, multis Christianorum vrbsibus, anteferenda. In ea anno Christi M. D. LXXII. beneficentia Philippi Hispaniarum Regis catholici, Societati Iesu Collegium erectum est, primo eius Rectore inclitæ nobilitatis viro, R. Domino Bracamonte.

### D.

37. **DIV**, Regni Cambaiæ, in India ad solis occasum, Insula parua, exiguo freto à continenti disuncta: eiusdem nominis oppidum continet, quod ob maximam portus bonitatem, multos vndique Mercatores ad commercia allicit. Ita, vt sit emporium valdè celebre, opibusque multis opulentum. Albuquerque in ea insula arcem edificare cupiebat, Et, vt ea potestas sibi fieret, multis officijs animum Regis ad suam amicitiam pellicere cõtendebat. Verù Melichiazus, vrbs illius Præfectus, in eo verti gentis libertatem, & salutem iudicabat, & idcirco impedimento fuit, ne Rex Albuquerque, arcis construendæ potestatem, concederet. Hæc, & plura, Oſorius libro IX. de rebus ab Emanuele Lusitanorum Rege domi militiæque, gestis.

48. **DREPANVM**, Nobilis & fructuosa Ciciiliæ, elegans, & oblongum oppidum: Saturno è manibus falcem in Siciliam excidisse, fabulantur Poëtæ, vnde huic oppido nomen euenisse existimant, quippe, Græci δρέπανον falcem nominant.

28. **DRESA**. Florentissima Misniæ vrbs, ad Albim flumen, Illustrissimorum Saxoniarum Ducum inclita sedes.

### E.

3. **ECLIA**, Florentissima Hispaniæ oppidum nitidum, iuxta auriferum Darri flumen, cuius incolæ, ob incredibilem agri, cælique clementiam, ex lanæ distractione, questus peringentes faciunt.

29. **EGRA**, Vrbs in primo Bohemiæ aditu sita, à fluuio Egra, cui adiacet, nomen consecuta putatur, olim Imperio Romano, hoc verò tempore, Bohemiæ Regno, subiecta. Tota ornatissima, tota pulcherrima est. Intus pulchris ædificijs, ciuili, vrbanoque populo, magnificis, & eximia virtute præstantibus viris, illustris. Foris verò, amœnissimis ac fecundissimis hortis & agris, variisque pomorum ac fructuum generibus, atque piscoso flumine, luxurians.

25. **ERDFVRDIA**. Amplissima Thuringiæ vrbs, eius in regionis medio posita, vbi Gera fluuius, eam illabitur. Optimo gaudet agro, & Sandicis herbæ, sullonum officio perneceſſariæ, feracissimo. Pecorum etiam pascuis abundat. Anno sexagesimo sexto, supra millesimum, muro cincta, turribus & propugnaculis est munita. Ab Henrico III. A. multis est labefactata incommodis, ob importunam decimarum exactionem, à qua Erfurdia immunitis semper ac libera fuit. Itaque, exorto Saxonico bello, auità libertatem ferro armisque defendere, quàm insolito decimarum iugo, ceruices submittere maluit, idque tanto animorum ardore, vt & vitæ, & fortunis Augusti, extremum immineret periculum. Plura de hac vrbe, in Chronicis Norimbergensibus.

### F.

30. **FAMAUGVSTA**. Vrbs Cypri ( quæ Insula latè Mediterranco mari protensa, inter Ciciiliam, & Syriam sita est, et nunc Regni titulo, ac opibus claret ) in qua duæ, vti præcipue, Nicosia nimirum, & Famaugusta, nominantur: Veruntamè eo Famaugusta præcellit, quod & Regiæ potior sedes sit, & Cathedralis Ecclesiæ nomen, ac ius obtineat; Quo accedit, portum, id, quod caput est, ipsam efficere, à quo nobilissimum, Insule totius, emporium redditur. Porro, ita terra ac mari, natura loci, & à Venetis arte munita est, vt insultantem hostem, eumque præpotentem, sustinere, possit. Vtramque Selimus expugnauit, Venetisque eripuit, vna cum reliqua Insula, fracto, ob solam dominandi libidinem, scedere, quod idem, mortuo Solimano patre, iurarat, solempni more. Capta enim Nicosia Anno Christi M. D. LXX. die septimo Kalendas Sextiles, Mustapha belli Legatus, tertio decimo Kalendas Octobris, proxime sequentes, Famaugustam obsedit. Selimus interim, ne laboranti vrbi, Veneti succurrerent, trecentarum nauium,

## INDEX.

navium, partim triremium ac biremium, partim lintrium & Ce-  
locium, classis, predandis Adriatici sinus littoribus, instruxit.  
Veneti, fortissimos tres viros, ei tuendæ præfecerant. M. Antoniũ  
Bragadinum, Astorem Bellionium, & Ludouicum Martinengum.  
Postquam igitur isti, hanc menses vndecim, & aliquot dies defen-  
dissent, tandem rerum omnium ad ducendum bellum inopia co-  
acti, & spe si infra expectati auxilij penitus deiecti, quarto Nonas  
Sextiles subsequens anni, ea conditione, Mustaphæ Legato, hanc  
dederunt, vt vrbe sibi, ac militi, saluos & liberos, cæterisque dis-  
cedere liceret, vna cum bonis & armis. Barbarus tamen, victos  
concordi tres illos præfectos militares, cum quinquaginta veterani-  
bus, qui ipsos comitati fuerant, præcepit; dum clauis in ipsius ca-  
stra ac tentorium, ipsi vrbi tradendæ, tulissent. Bragadino nares, &  
aures tantum truncauit, nam viuum ad infamiam reseruabat. Vr-  
bem ingressus, viuo pellem detraxit, eamque haste alligari, & mi-  
litaris signi vice gestari iussit. Laurentium Tepolum, quem Alex-  
andriæ consulem norat, furca laqueo iugulauit. Quam crudelita-  
tem, & contra ius gentium violatæ pacis perfidiam, Deus opt.  
Maximus, sexaginta quatuor post diebus, vltus est. Nam Christia-  
na Pontificis, Philippi Regis, ac Venetorum fœderata classis, Tur-  
cicam ad Echinadas, Ithacamue adgressa. Nonis Octobribus, Im-  
peratore Ioanne Austrio Philippi Regis fratre, funditus vndique,  
cæsis omnibus Turcis, euertit, depressit, atque prostrigauit, tanta  
victoria, quanta mari contra Turcas quisquam consecutus dica-  
catur. Exemplo quidem posteritati perpetuo, perfidiam atque ni-  
miam crudelitatem, Dijs & hominibus, non solum displicere; ve-  
rum etiam seuerissimè puniri.

44. FLORENTIA, nobilissima, inclita præcipua Hetrur-  
iæ vrbiũ, cuius primordium asserente Kobergio, Sillanis mili-  
tibus, (quibus is ager à Silla assignatus erat) adscribitur, (negat  
tamen Volateranus.) Et, quia primas hi sedes ad Arni fluuenta cœ-  
perunt, Fluentiam primum hinc dictam, existimant. Itaque Plin-  
ius populos Arno oppositos, Fluentinos nuncupat. Hinc pleriq-  
ue colligunt, Anno ante natum C. octuagesimo tertio, Florentiam  
cepisse initium. Quæ quidem vrbs, foelicibus fundata auspicijs,  
vicinas passim vrbes dignitate, atque præstantia excellere, mirisq-  
modis imperium propagare cepit, vt Florentia nomen non im-  
merito consecuta putetur. Gothorum furoribus, multis est agita-  
ta incommotis. Totila siquidem immunitam ipsam, desolatamq-  
reddidit, Quam Carolus, deinde Magnus restauratam, & ampli-  
ore murorum ambitu ornatam, immunitatibus, & priuilegijs  
plurimis decorauit. Atque ita temporis successu, ad annum vsque  
salutis quartum, & vigesimum supra millesimum, opibus, ac glo-  
ria, mirandum in modum est aucta. Quo item anno, Henricus  
primus Imperator Ecclesiam S. Miniatis ad Florentiæ muros ædifi-  
cavit. Præter cætera porro Florentiæ ornamenta, quæ superiore  
enarratione paucis delibauimus, præclarissima, etiam ædes sacra  
in celebriori vrbis loco, S. Ioanne Baptistæ dicata, habetur, quam  
Baptisterium vulgo nuncupant. Cuius valæ, ex solido ære constat-  
æ, noui ac veteris Instrumenti historias, mirabili opere sculptas,  
continent. Florentia denique, cum, ob pulchritudinem ædificio-  
rum, & ob raram incolarum vrbantatem, omnium Italicorum  
vrbiũ flos nuncupetur. Tum summos etiam viros tam multos  
produxit, qui natale hoc solum doctrinæ splendoribus illustrarunt,  
vt prolixitatis euitandæ gratia, eos recensere non libeat. Hos ferè  
omnes, quemadmodum & reliquas Florentiæ laudes, Leander,  
accuratissimè complexus est, & ante eum Leonardus Aretinus,  
Landinus: Nicolaus Maciauellus, qui historiam Florentinam cõ-  
scripsit. Consecuta est Societas Iesu, amplissimum in hac vrbe col-  
legium Leonoræ Ducis, Ferdinandi Imperatoris benignitate, An-  
no ab orbe redempto, M. D. LI.

32. FRIBURGVM, oppidum apud Nicitones situm in  
Vehltlandia, à Conrado Zeringensium duce edificatum est, Reg-  
nante siquidem Lothario, Anno Christi, M. C. XXVII. Guilhel-  
mus Vehltlandiæ Comes, moritur, quo tempore ab Imperatore  
Lothario, Vehltlandia Conrado Zeringenti Principi committit-  
tur. Qui cum viuere desisset, quartus eius filius Bertholdus vtri-  
usque Friburgi Brisgoiæ & Vehltlandiæ fundamenta posuit, An-  
no post natum Christum M. C. LII. non sine priuilegiorum ampli-  
fissimorum donatione. Quemadmodum & subsequentes ex or-  
dine Imperatores, vtrumque oppidum, non minore fauere pro-  
sequuti sunt, quàm si Imperij membra essent. Anno deinde Do-  
mini M. CCXVIII. Bertholdo Quinto Zeringensium Duce, è  
vitiis sublato, Friburgum Vehltlandiæ priuilegijs omnibus illæsis,  
ad Comites Kiburgenses deuenit. Anno verò Christi M. CC.  
LX. Eberhardus comes Habsburgensis, istius vrbis habenas re-  
nuit. Is, Anno Salutis M. CC. LXX. Regi Rudolpho ab Habs-  
burg, peringenti pecunia suam, in hanc vrbe, ius, vendidit. Hinc  
Æneas Syluius, Friburgum nobilem Austriæ domum nuncupat.  
Incolæ tandem earum mutationum pertæsi, non sine maxima pec-  
uniarum vi, libertatem ab Austriæ domo redemerunt. Itaque hoc  
tempore, Helueticus iuris est. Eiusmodi in Friburgensi muro, epi-  
taphium inuenitur.

*Dum bis sexcentis ter senis iungitur annus,*

*In Friburg moritur, Bertholdus Dux Alemannus.*

40. FRISINGA, ciuitas episcopalis, Bauariæ, sita in collo  
vbi Mosacus amnis Isaræ commiscetur. Illic B. Corbinianus in cel-  
la habitasse, annalium memoria perhibetur, & à Gregorio crea-  
tus episcopus, per Tridentinam vallem descendens, à Tassilone  
Duce susceptus, montem Frisingensem occupauit, ibique Eccle-  
siam S. Benedicti construxit, & monasterium amœnissimo loco,  
vbi Isara & Ambra, fluminibus intercluditur.

35. FRANCOVRTVM, ad Mœnum, maximum & cla-  
rissimum torius Germaniæ Emporium, quasi Francorum furt, id  
est, vadum, & à Francorum digressione Michael Riccius, lib. 1. de  
Franciæ Regibus, nuncupat. Otto etiam Frisingensis Carolum  
Saxones debellantem, huc Francos deduxisse tradit. Gunthero  
Francofurt. Celti, libro odarum tertio Francophora. Ligurino,  
Francofordia, dicitur.

*Rapido qua proxima Mogo,*

*Clara situ, populoq, frequens, virisque decora:*

*Sed rude nomen habet, Nam teutonius incola dixit:*

*Francofurt liceat sermone latino*

*Franconum dixisse vadum.*

27. FRANCOVRTVM, ad Oderam, Marchionum  
Brandenburgensis oppidum, Anno Christi C. XXXVI. initium  
nomenq; à Francis perhibetur cepisse, qui eo tempore iuxta Rhe-  
ni ostia federunt. Nunc vniuersitate, & emporio celebre, varios  
fortuna casus, temporum iniuria, pertulit. Nam anno post natum  
C. 1344. Rodolphus Saxoniarum Dux, Magdeburgensis Antistes; Ber-  
naim, Dux Stettinensis: Et ab Anhalt Princeps, validis coniunctis  
viribus, Ludouico, Ludouici Imperatoris filio, restiterunt. Cui,  
cum parens Marchionatum Brandenburgensem, hæreditario iure,  
tradidisset, oppidum hoc Francofordianum graui obsidione cin-  
xerunt, quorum conatus, tanto animorum ardore, incolæ frege-  
runt, vt expectatione delusi, obsidionem solute coacti fuerint.  
Anno Salutis 14. XXXII. seditiosa Hussitarum factio, magna-  
nimitate atque constantia ciuium, à mœnibus Francofordianis  
spherulis machinisq; muralibus arcetur. Paulo grauiora incom-  
meda, anno ab orbe redempto 1437. à Ioanne Duce ab Sagen, op-  
pidum hoc sensit: qui pontem ligneum, quo vtraque Oderæ ripa  
coniungitur, acruos, strusque lignorum ante ipsam ciuitatem  
igni perdidit, abductisque secum pecoribus, agrum vicinum va-  
stauit. Quem quidem, dum manu armata ciues prosequuntur,  
hostiles copias fundunt ac dissipant, Duxque ipse ruffas peracti  
sceleris pœnas luit.

25. FULDA, eiusdem nominis oppidum atque cœnobium,  
de quo hunc in modum, Centuria prima Monasteriorum Germa-  
niæ, Casparus Bruschius, scribit. Fulda, siue Fuldense monasteriũ,  
aut, vt in Caroli Magni diplomatibus reperitur, Monasterium S.  
Saluatoris, in sylua Buchonia situm: potentissima ordinis & insti-  
tuti D. Benedicti Abbatia in Buchonia Germaniæ tractu, inter  
Hassiam, Franciam orientalem, & Vvederouiam sito, ad eundem  
nominis amœnissimum & pisculentissimum flumen, & intra eius-  
dem nominis præclaram ciuitatem, amœnissimo loco fundata, &  
constructa est Anno Domini 744. sumptibus Carolomanni, &  
Pipini Galliarum & Franciæ Regum, à S. Bonifacio, siue Vunefrido  
Anglo, primo Archiepiscopo Moguntino, qui ibi in præclara Basilica  
D. Bonifacii, Anno Domini 791. condita, honorifico Mausolæo  
terræ patenti redditus, & sepultus est. Scribitur, eo ipso die, quo  
S. Bonifacii à Frisij occisi cadauer, Fuldam est allatum, omnes  
Cœnobij campanas, sua sponte, absque omni hominum pariter  
ac iumentorum ope, agitata, amœniores, & suauiores solito,  
sonum, reddidisse. Habet potentissimum hoc cœnobium extra ci-  
uitatis mœnia, circa se quatuor alia magnifica Monasteria, in al-  
tissimis montibus sita, & ab Abbatibus Fuldensibus fundata, vide-  
licet D. Ioannis montem, Nouum montem, S. Petri montem, ac  
Frauenburgum, quasi Dominarum, vel nostræ Domine. Id est,  
B. Virginis montem, & parrochiale templum S. Floriani: in quo-  
rum monasteriorum medio quasi, sita est, Fuldensis cum ciuitas,  
tum Abbatia, aliarum omniũ Germaniæ Abbatiarum Illustris-  
sima Domina ac Regina. Eius loci Abbas, Princeps est Romani  
Imperij, vnus ex quatuor Imperij aut Cathedræ potius Imperialis  
Abbatibus, sic dictis à Carolo quarto, quod ad Cæsaris pedes in  
publicis Imperij statuum conuentibus, sedere soleant. Sed & om-  
nium, non Germaniæ solum, sed & Galliarum Abbatum primus, &  
Romani Imperatricis Archicancellarius: sicuti Magdeburgensis  
Archiepiscopus Episcoporum Germaniæ primus, Moguntinus  
verò Imperatoris Romanorum Archicancellarius, antiquitus de-  
signatus, hac etiamnum tempestate haberi solet. Cubat in Fuldensi  
templo honorificentissimè tumulatus Romanorum Imperator  
A. Conradus I. Francorum Dux, nouissimus ex nobilissima poste-  
ritate Caroli Magni, Imperatoris Ludouici tertij, ex Conrado  
fratre, nepos, qui obiit Anno Domini 919. Habet hoc cœnobium  
præter cætera ornamenta insignem & incomparabilem Biblio-  
thecam, primum à Rabano collectam, & institutam, auctam verò  
& in ordinem redactam postea, ab Hildeberto, Monachis &  
Abba-



## INDEX

Abbatibus Fuldensibus literis, & vitæ integritate conspicuis, tandem ad Archiepiscopatus etiam Moguntini gubernationem, ob insignem virtutem, ac vitæ honestatem euocatis: de quibus plura leges in primo nostro Episcopatu Germaniæ tomo. Fuldense oppidum S. Rabanus, cognomine Magnentius Maurus, ortu illustravit, qui ex Fuldensis monasterij Abbate Archipræsul Moguntinus creatur, vir in diuinis ac philosophicis literis exercitissimus. Gymnasij Parisiensis olim professor, philosophus, Rhetor, & Astronomus, suiq; temporis poetarum nulli secundus, cui nec Italia similem, nec Germania peperit æqualem. Quibus rebus argumento sunt totæ tanta volumina, ipsius diuini ingenij monimenta. Bibliothecam Fuldensem tanta librorum copia ditauit, vt eo potissimum nomine, monasterium etiam hoc tempore, inclarescat. Reuocantur nunc in Fuldensi oppido, honesta literarum studia, respirat ibidem, hætenus ferè suppressa, religio Christi, ope & auxilio Societatis Iesu, cui Anno Salutis. M. D. LXXIII. collegium assignatum est, à R. D. Balthafaro, Abbate Fuldensi, Imperij Romani Principe, Abbatum per Germaniam & Galliam primare, Augustæ Archicancellario.

### G.

2. **G A D E S**, Hispaniæ insula & oppidum, templo, & Herculis peregrinatione nobile, vbi exiguo interuallo Granata & Mauritania à se inuicem distant, & Oceanus, per angustias, quas fretum Herculeum, & Strictum Sybillæ nuncupant, ingreditur. Verumq; freti latus altissimo monte, in Mauritania quidem Abila, in Hispania verò Calpe, clauditur. Hos quondam solidū fuisse montem, & rupes perpetuo iugo coniunctas, & ab Hercule separatas tradunt, quò liber Oceano pateret ingressus. Scribunt alij in Gaditano hoc Herculis templo, binas fuisse columnas æreas, iuxta quas nauæ, vota, deuotionis ergo, soluerent, quia salui & incolumes hunc in locum, quem extremum totius Vniuersi finem existimabant, peruenissent. Hinc Gaditanus Hercules cognominatus, cuius non inerudita descriptio & templi, & sacri legitur apud Silium Italicum, libro Punieorum tertio, quo deuicta Sagunto Annibalem scitarum oracula iuissè describit, & manera attulisse. Ita enim canit.

*Vulgatum, nec casta fides, ab origine fani  
Impositas durare trabes, solasq; per auum  
Condentum nouisse manus, hinc credere gaudent  
Consedisse deum, seniumque repellere templis:  
Tum queis fas & honos adyti penetrælia nasse,  
Fœmineos prohibent gressus, ac limine curant*

*Setigeros arçere sues, nec discolor vlli  
Ante aras cultus, velantur corpora lino,  
Et Pelusiaco præfulget flamme vertex  
Discinctus, mos thura dare, atq; è lege parentum  
Sacrificam lato vestem distinguere clano:  
Pes nudus, tonsaq; coma, castumq; cubile  
Irrestrincta foci seruant altaria flamma,  
Sed nulla effigies, simulachraue nota deorum.*

*Atque hætenus Silius, qui & ærumnas, & labores Herculis ibidem paucis, verbis describit.*

Has columnas Herculeas, Magnus ille Cæsar & semper Augustus **CAROLVS QVINTVS** Monarcha inuictissimus, in extremo Hispaniæ & Aphricæ littore, iam dudum erectas, iure optimo Symboli loco, habuisse videtur, cum & fortunæ, magnanimitatis, atque potentæ suæ ornamenta, non huic tantum fretu, sed & vniuersæ Europæ, Asiæ, Aphricæ atque Americæ perspecta & cognita fuerint. Quibus quidem partibus mundi, fato quodam, tanquàm Hercules datus, pacem atque iustitiam, & Mineræ & Martis tempore, summæ æquitate, administravit. Habet etiam in Gaditano hoc oppido Societas Iesu Collegium.

13. **G A N D A V V M**, vrbs Flandriæ celeberrima, & amplissima, à Iulio Cæsare condita, atque à suo nomine Caio denominata, Brabantinorum Chronicis perhibetur. In confluentia Liæ & Schældis sita, ex Liuia quoque anni commoditates haud asperandas percipit. Incolas opulentos, & natalium splendore claros, egregia etiam opificum collegia habet, inter quæ Laniorum, & Nautarum, primatum obtinent.

44. **G E N O A**, Ligurum regina ac domina, Italiæ vrbs celeberrima, totius Ligustici sinus emporium nobilissimum, quo non modò vicini, sed & remotissimarum nationum mercatores conflant, vbi etiam diuersorum, & longissimè disitorum Regno. rum negotiatores, certa domicilia ac sedes suas habent. Portu atq; tutissima nauium statione, ædificijs superbissimis, cæterisque niti dissimarum vrbiū ornamentis, cæteras Italiæ ciuitates maritimas (præter Venetias) longe superat. Atq; adeo etiam naualis belli peritiâ, semper floruit, vt præstantiores, aut etiam æquales, eius belli gerendi Duces perperauci inuenti fuerint, qui tam multas vrbes expugnârint, tam multas insulas, ac barbaras nationes

subegerint, tam frequenter hostium spolia, ac naues, triumphantium specie, in patriam leti abduxerint. Ita, vt de Genuensium Repub. idem iure optimo dici posse videatur, quod de Scipionum gente, scriptores antiqui perhibent. Eam fuisse stirpem, vt ipsi loquuntur, fatalem, ad hostes mari vincendos. Urbem hanc præclarissimis laudum elogijs Leander immortalitati cōsecrauit. Idem Augustinus Iustinianus, Nebiæ Episcopus ingenti volumine, de Genuensium rebus lingua vernacula condito, præstitit. Iacobusq; Bracelius, qui loca, situmq; Liguriæ diligenter persecutus est. Magnificum in hac vrbe collegium habet societas Iesu, opera R. Domini Iacobi Laines institutum, Anno partæ Salutis M. D. LIII. Quòd quidem collegium, cum aliorum ciuium, tum verò, Pauli Doric insigni liberalitate & beneuolentia auctum est, & amplificatum.

34. **S. G E O R G I I** oppidum. Locus hic prius dictus fuit Aldea (quod Hispanicè villam, aut diuersorium significat) duarū partium, quod hic duorum regum. Ioanne Lusitaniæ nempe, & Caramançæ eius tractus, fœdus istum sit. Anno M. C C C C LXXXVI. Postea Lusitanus hoc propugnaculū eo loci extruxit, nomenq; dedit S. Georgij della Mina, ab eius tutelari Deo, cui locum sacrauit, & auri mineris: quibus locus diues est. Ad mare situm est in Guinea, Aethiopiæ regione. Ex Ioannis Barrij Asiæ decadibus.

32. **G L A R O N A**, vulgo Glaris, Helueticæ fœderis vallis ac Regio, altissimis vndique montibus cincta. Attingit superiorem griscam ligam, in qua prior Rhenus originem sumit, ac deinde Vranorum montana. Ad occasum verò solis, terminatur ad Suicorum montes. Porro ad septentrionem fuit olim clausa muro extenso per transversum vallis, à monte ad montem. Huius regionis iurisdicção, vnà cum quibusdam prouentibus fuit tempore S. Fridolini per comitem quendam donata monasterio. Secfingenis, tempore scilicet, (vt Fridolini legenda ostendit) Clodouei primi Francorum Christiani regis, nempe Anno Christi 500. qui primus Francorum Rex fuit, qui in Rhetia, Alemannia, & Heluetia imperauit. Consecuta est hæc terra posteris temporibus suam libertatem, & propriam iurisdictionem, concesseruntque se reliquis Helueticis, Anno Christi M. C C. L. I. Viuant incolæ lacte, caseo, butyro, & carnibus. Ibi inter angustias montium nulli, aut pauci seruntur agri, raræ plantantur vites. Hortos pomiferos habent, & prata lætissima. Vinum & frumentum aliunde inuehuntur. Pisces lacus ministrant. Aues, carnesq; ferinas mōtes syluosi suppeditant. Patriam hanc Henricus Loritus Glareanus, & Egidius Tschudus, doctissimi viri, ortu nobilitarunt.

57. **G O A**, Insula, & vrbs commune nomē. Fluius ingens in duas partes in mare influentes diuisus, insulam efficit. Ambitus illius millia passuum circiter viginti tria continet. Vrbs erat cincta muris, & munita turribus, & tormentis permultis, atque varijs instructa: ædes amplæ. Cœli temperies & regionis amœnitas, & portus securitas multos mercatores inuitabat, vt libenter in ea domicilia collocarent. Emporium erat valde frequens, & opulentum Vigebant in ea armorum studia, multique milites, partim equites, partim pedites, Zabaimi stipendijs alebantur. Vestigijs namque patris insitens, omnes, quos in bello virtutis specimen præbuisse nonerat, ad se conuarijs vberimis alliciebat. Insula multo maiorem, quàm pro illius magnitudine, hominū multitudinem sustentare potest. Est enim densis arboribus valde fructiferis vestita, abundat varijs frugibus, pecora innumerabilia nutrit, variæque alimenta profundit, & aquas multas atq; perennes habet. Templum Mahumetano crant maximis sumptibus ædificata, & prouentibus etiam, quibus Sacerdotes alerentur, opulenta. Nemini autem licebat in insulam ingredi, priusquam in aditu aliquo, homē suum & patris, & patriæ scripturæ magistris in quinque locis, in quibus in insulam facilius erat transmissio, constitutus, exponeret: qui etiam hominis colorem, & staturam, & signa, litteris consignabant. Accidit porro, postquam insula in Lusitanorum potestatem peruenit, vt dum Lusitanus quidam, domus altiora fundamenta iaceret, crucem, ex ære factam, reperiret, quod maximo argumento fuit, eam fuisse olim à Christianis habitatā, &c. Hæc Oforius lib. VII. de rebus Emanuelis Lusitaniæ Regis. Habet hoc oppidum, primum Societatis Iesu, in India, collegium, quod D. Pauli appellatur, à Francisco Xauerio, institutum, Anno Domini. M. D. XXXXII. Seminarium omnium collegiorum Indiæ, liberalitate Regis Lusitaniæ Ioannis III. amplissimè dotatum.

21. **G O R I C V M**, Sconhouiâ tribus distans milliariibus, in dextra fluminis ripa, quod eo loco, Vahalis dicitur, positum est, vbi commodum, Lingæ ostium cernitur, honesta ciuitas, cui non inuenusta arx coniungitur. Ex templi, quod in ea est, turri, viginti duas ciuitates, mœnibus clausas, quæ omnes Philippo Regi parent, præter innumera castella, vicos, & villarū pulcherrimū aspectum, videre est. Hanc annonam Belgicam, nō malè dixeris, quippe, heic indies caseum, butyrum, & omnem aliam, humani victus speciem, nundinari, cuius integrum. Eo in portu, in horas rerum omnium infinitas, nauibus imponitur, in multas orbis vicini par-

# INDEX.

## H.

res, transmittenda, ac præcisè Antuerpiani, ideoque luculenta res familiaris, & fortuna cuius, qui simul mercaturam, simulque nauiculariam faciunt. Hinc ortus Henricus ille Gorichemus, vir Theologice peritissimus. Edidit eadem ciuitas, Ioannem Hariu, qui etsi non esset valde litteratus, virtutis tamen, rei librariæ, & pietatis, quæ ni studiosissimum fuisse accepimus: præclaramque semper posuisset operam, in bibliotheca instruenda, quod etiam perfecit. Vndique enim, non minore labore, quam sumptu, ingentem multiplicium librorum suppellectilem sibi comparauit. Is, cum Urbano sacerdote præcelleret, liberalitate Cæsaris amplius est beneficio Hagensis curiæ, ibique itidem creatus est Canonicus, quod cum immensam voluminum conquisitorum copiam, transmitteret, admiratus populus, tantam librorum multitudinem, ratusque vix roto orbe tot libros reperiri, Ioannem librarium, vulgo *Johannes met den boecksen* appellauit. Vixit Hagæ diu locupletandæ semper bibliothecæ suæ, mirè intentus. Tandem anno M. D. XXXII. infarsa concedens, Cæsari bibliothecam, testato reliquit. Haud procul à ciuitate, etiamnum locus est, quo castra olim ferunt potuisse Herculem Alemanum, ex quo circūstans plaga, luculentis aliquot imperans municipijs, ad hanc diem vsque, Hercule nomen retinet, vulgò. *Dat Laudt van Artel*. Ex Lodouico Guicziardino.

25. **GOTHA**, perantiquum Thuringiæ oppidum, cuius prima fundamenta à Gothis posita, nomen ipsum videtur innuere. Sub Saxoniarum & VVeimariæ ducibus castro munitissimo inclarefcere cepit, quod nunc, ob ortam nuper in Germania scditionem Grumbachicam, omnino dirutum iacet.

4. **GRANATA**, siue Gar Natæ, Illiberis etiam & Illiberia, amplissima, potentissimaque Regni Granatensis ciuitas, Regia quondam Maurorum sedes fuit. Hoc verò tempore pallatio omnium elegantissimo, aurifero etiam Darro amne, plurimas Hispaniæ vrbes, præcellit, partim montosâ, partim etiam librata, ornatâ planitie. Altissimus in ea mons, La sierra del sol, lingua vernacula, nomen habet, cui in vertice multa ætate ferè collapsum est Maurorum Fanum, quod nunc S. Helenæ dicunt. Ad quod ferè omnes, qui hanc urbem, visendi cupiditate illecti, aduent, conscendere solent, vt eius fani muro, suum, & patriæ nomen, inscribant. Id quidem ea vulgi opinione receptum est, vt is Granatam non existimetur vidisse, qui huic consuetudini non satisfecerit. In eodem hoc monte Maurorum Regibus olim horti, vario herbarum ac florum genere, ad voluptatem & recreationem decenter vestiti, fuerunt, quorum nunc etiam satis manifesta supersunt inditia. Iuxta, cisternâ est publica, imbribus colligendis, à Romanis quondam parata. In qua, præter quam nullum omnino putredinis incommodum aqua sentiat, medicam etiam eandem esse, Hispani, longa sunt experientia, docti, nam pota, periculosum ventris fluxum sedat. In latere eiusdem montis, ædicula sacra est, multa antiquitate, & veneranda martyrum memoriâ, nobilis. Los Martyres, vulgo, Vbi putei & antra, in rupibus excisa, & scapellis cauata videntur, quorum vt superne ingressus angustior, ita infernè latioris sunt spacijs, in quæ Christianos, quos frequenti numero, captiuos tenebant, noctu protrudere, & funibus solebant dimittere, quos, mancipiorum instar, diurnis conficiebant laboribus. Semperiternæ horum martyrum, quos atheorum diuturna cruciauit tyrannis, memoriæ, sacellum hęc ædificatum est: potissimum vero, rarè pietatis Episcopo, qui multo tempore, in squalido, tetroque antro detentus, cum libertatis spe, priuatis, & his quidem longè maximis, impensarum sumptibus, muro ex lapide viuo cõstructo, Granatensem urbem cinxisset, Maurum Granatæ regem, quani multorum Christianorum, ex misera seruitute, & captiuitate libertatem, ac dimissionem, tantum opus mereretur, rogauit: Numerum, expectatione maiorem, libertate se donaturum Maurus respondit, modo Episcopus ipse, in sua potestate, remaneret captiuus. Pius, ac religiosus Episcopus, communitati magis, quam priuato commodo studens, dum perpetuis cruciari carceribus, quam solus (alijs permultis Christianis in summa seruitute degentibus) libertate frui maluit, diuturnum ac voluntarium martyrium, incolumitati multorum præposuit. Atque squalore tandem carceris enectus, ad felicem, æternamque beatorum patriam emigravit. Is locus Hispanis, Masmoros, dicitur. Anno à Ch. N. M. D. LIII. præclarum, Societati Iesu, Collegium, in florentissima hac Granatensi vrbe institutum est, ad quod stabilendum, plurimum iuuit Petrus Guerrerius, eius vrbis Archiepiscopus, P. P. Societatis Iacobi Iainis, & Alfonso Salmaron, vita & eruditione, in Concilio Tridentino, cui interfuit, commotus, Qui instituti Collegij amplificator, deinde fuit.

21. **GRVNINGA**, vrbs summæ dignitatis in Frisia, Ptolemaeo Phileum, A viriditate prætorium nuncupatam existimant, cuius primordium ac nomen alij Gruno Francorum Duci, Alij Priamo, Anterioris fratris, alij verò Grunio cuidam Troiano, attribuant, eiusque initium in annum, ante Christi aduentum, trecentessimum, septuagesimum septimum, reijciunt. Hunc eundem Troianum, templum in hac vrbe, mirandi operis, condidisse tradunt, vndique quondam peruium, & multis subnixum columnis, nunc verò muro clausum, A Saxoniarum Duce graues olim calamitates, Gruninga pertulit.

24. **HAMBURGA**, quasi Hammonis Burgum, vel, vt Celles, Hammonipolis, Thietmaris, Holfatis, & Stirmatis quondam Metropolis, in VVagria regione VVandalia, sita, nunc inferioris Saxoniarum vrbs præclarissima, vbi Pipinus, eiusque filius Carolus Magnus, vicarium semper administratorem habuerunt. Quem Pomerani, ac Dani eicientes, urbem ipsam inuadunt, ac igni tandem perdunt. Collapsam deinde, ac vastam, Carolus Magnus restituit. Plura de hac vrbe Krantzius in Saxoniam sua & VVandalia. Doctor Becanus verò in originibus Anuerpianis hunc in modum de Hamburgo scribit: Quidam à Ioue Hammonem (quem villosum arietina facie, Gregorio Gyrardo asserente, depingebat antiquitas) nomen Hamburgo datum credunt, quod in ea vrbe, hæc effigies ad Caroli vsque ætatem, à quo sit euerfa, mansisset. Hammonis equidem nullum apud Cymmeriorum colonos cultum fuisse, satis scio, atque idcirco neque vrbi idè nomen datum: quæ qua de causa, Hamburg sit dicta, non facile sit in tanta scriptorum inopia, explicare. Saxo ab Hama quodam pugile, quem Statcarerus illic deuicerit, vocatam dicit, sed eam fabulam plus quam anilem mihi non persuasit. Ham, vt alias partes aliquando molis aliquid cibariæ signat, vt, dum dicimus Boterham, quo pars panis inducto butyro significatur: ita pernis salitis & fumo siccatis, ob excellentiam maximè, frequentissimeque, nomen hoc est attributum. Quamuis igitur omnes cibariæ molis partes significet, de porcina tamen carne maximè est in vsu. At nulla gens est, quæ equidè noui, apud quæ carnis porcine infumate plus absumatur, quam in illa inferiore Saxonie parte, in qua Hamburgi princeps & antiquissimum oppidum fuisse, ex Caroli historia satis est apertum, qui totius Septentrionalis, & Transalbianæ Germaniæ metropolim hanc sedem collocauit. Suspicio igitur hic olim celeberrimum salamentorum & carnis porcine fumo duratæ, emporium fuisse: atque hinc omnes Saxones maritimos & insulares, & vicinos etiam populos litorales, nauibus suis, quibus mare infestum plerumque habebant, commeatum, & cibaria ad diuturnas nauigationes necessaria petiuisse: quæ, quod carne porcina infumata, quam huc vndique venalem finitimi portabant, maximè constarent, locum huius mercatus Hamburgi nominarunt, id est, oppidum pernarum, siue petasorum, & cæterarum porci partium sale fumoque; ad longos vsus conseruatarum. Qui regionis illius naturam, & viuendi consuetudinem, & situm Hamburgi norit, atque ea ad antiquas Saxonum & Francorum, qui vicini erant, piraticas & alias nauigationes contulerit, non dubito, quin statim huic meæ coniecturæ sit assensus. Hucusque verba & coniecturam Doc. Becani retulimus.

34. **HEIDELBERGA**, iuxta Neccarum & Hercinium, Ptolemaeo Budoris, Germanicè Heidelberg, à nigrorum vicinorum vel brunorum, teutonicè Heidelber, multitudine, olim Vangionum imperio subdita fuit: Palatini verò comites partes ab his sumperunt, adeoque creuerunt, vt eorum iuri nunc adscribatur. Est & Florentissimum Heidelberg Gymnasium à Marsilio primo Rectore, initio institutum, & à Ruperto Palatino, Anno M. CCC. XXXVI. multis priuilegijs donatum.

37. **HERBIPO LIS**, vulgo VVirtzburch. Franciæ orientalis vrbs inclita, quam Moganus fluius ex Bohemiæ montibus ortus, perlabitur, in qua Diana, vsque ad tempora B. Kiliani, martyris colebatur, qui Duci Gotzberto, ac vniuersæ ditioni fidei Christianæ pædogotria fuit. eius filius Hetanus, in monte Herbiopolensi B. Mariæ virginis, primam dicauit Ecclesiam. A Ptolemaeo Arctauium dicitur, alij Manopolim, teste Abbate Spanheimio, vocat. Plura de hac vrbe in Chronicis Argentensibus. Hæc vrbs eo nomine felix, quia Societas Iesu collegiū habeat, à Frederico Episcopo Herbiopolensi Franconiæ Duce, institutum cui deinde eius successor, Iulius, ex nobili Echiterorum familia, Academiam ipsam vniuersam, adiecit.

2. **HISPALIS**, Seuilla Taraphæ; celebre & peruetustum, in Hispania Beticæ prouinciæ, in ripa Bethis fluminis emporium, quod Gaditani maris littus, amœnissimo situ illustrat. Hanc urbem, inquit Marcus Siculus, ab Hispano, Herculis nepote conditam, vulgus asserit, cuius ego sententiæ nec accedo, nec refragor: incertum est enim, quod nec autore, nec ratione probatur. Verum enimvero, cuiuscunque sit autoris, vrs est maxima, & opulentissima, meoque iudicio, multis Hispaniæ ciuitatibus, ne dicam omnibus anteposenda. Est enim ambitu magna, forma rotunda, visu pulchra, templis celebris, Sacerdotibus exulta, multis equitibus nobilis, ciuibus plena, domibus insignis, plateis & vicis hilaris, hortis & fontibus amœna, tuta propugnaculis, mœnibus cincta, defensa portis & turribus, campis iucunda, agrorum frugibus abundans, oliuetis & magnis oliuis, oleoque foelix, mercatorum commercijs diues, artibus adornata mechanicis, & liberilibus studijs illustris. Plena multis piscinum generibus, & magnis citreis, palmetis, & palmulis, & arborum fructibus exuberans. Ostio maris, & nauigabili flumine, ponteque, admodum delectabilis. Tantâ denique rerum omnium copia excellit, vt in ea multo

## INDEX.

¶ iuatur melius, quam in alia, quantumlibet vrbe, totius orbis ditissima. De cuius templo maximo, & nauigiorum numero, scripsimus alio loco. Cuius vrbs nomen barbaræ, Mauritanæ gentes, deformarunt, quoniam, P. littera carebant, eius loco B. posuerunt, & cæteris commutatis litteris, Sibiliam dixerunt. Hucusque de Hispalensis ciuitatis felicitate, Marinus Siculus.

### I.

25. IENAM, Florens Thuringiæ oppidum, Musæ atque victa commendant.

52. IEROSOLYMA, Turcarum hoc tempore colonia, olim regni Iudaici Metropolis, vrbs omnium ob Christi mortem & incolatum celeberrima, sanctissimaque, & vario successu, euentuque temporum, diuersis designata nominibus, quæ hoc versu breuiter sunt comprehensa.

*Solima, Iusa, Bethel, Ierosolyma, Iebus, Helia,  
Vrbs sacra Ierusalem, dicitur atq; Salem.*

### L.

11. LEODIVM, Eburonum Augusta, vrbs Germaniæ inferioris, quam & secundam vocant, maxima, nomen habet à Legionæ Romana, cum quinque cohortibus, ab Ambiorige, Eburonũ Regulo, in ea valle, vbi nunc est vrbs Leodium, cæsa, & eodem in loco hybernante, quemadmodum id Thomas Leodius, commentariolo de Tungris & Eburonibus, confirmat. Quo tempore Q. Cicero cum altera legione, à Cæsare, ad Varucam remissus, atque ibidem à Germanis interceptus, ac penè deletus est. Distat Legia à Varuca, vix amplius dimidio milliari germanico, in magna conualle, in qua vici sunt quidam, de nomine cæsorum ibi ducum. Romanorum, adhuc in præsentia nuncupati, Interfluit Legia fluuiolus, pueris in vrbe notus: adde, quod romanè adhuc hodie, Leodiensēs loqui dicantur, etiam si sermo illorum ad Gallicam linguam, magis inclinet. Sunt item nō procul à Varuca, vici complures, Romanam originem, nomine referentes. Vistur inde Latinus pagus, Volsci, Vercellæ, Pascasij, Bercelij viri doctissimi patria. Item Antium, nimirum ab Antiatibus, in quo vico, Legia fluuiolus ortum habet, & Cottæ fons limpidissimus, quo, dum in hibernis erat Cotta, oblectabatur, aut prope illum funda traictus fuerit. Est & Ciceronis fons, in vrbe notissimus, & aquis maximè vber, quem Ciceronis fontem, malè lecta littera, nuncupant, scaturit è monte Petrosio, retro ædes fratrum, quos minores appellant. Atque hæc quidem Thomas Leodius, Quamquam alij sint, qui existiment, Varucam castellum fuisse, vbi nunc est Iuliacum oppidum, quod Ducatui Iuliacensi, titulum præbet, inter Coloniam & Aquigranum, Germaniæ vrbes, Cisrhenanas, quod à Iulio Cæsare conditore, nomen habere putant. Leodium igitur, à Romanorum ibi legione cæsa, denominatum, à Germanis non valentibus Romanam, suæ Gallicam exprimere vocem, in Lugich, deinde Ludich id nominis detortum. Dictiones autem huiusmodi germanicæ à Lud, incipientes, quando latinis facimus, in, Leo, conuertimus, vt Ludger, Leodegarius: Ludpoldt, Leopoldus, hinc quoq; Ludich, Leodium appellatum, conuincitur. Sunt, qui altius Leodij inquirentes primordium, eius denominationem à Leode Onopis filio deducunt, non ob soni tantum, sed ob eius etiam, & Leodien- sium vitæ cōuenientiam, Leodes enim, vel ob morum, vel ob canus lenitatem, ita dictus, secundos fuit, hoc vitæ genere, cum Leodij ita consentiens, vt secundum Roman, vix vsquam plures sacerdotes reperiantur; vnde Franciscus Petrarca, insignem clero locum, Leodium nuncupat. Hic Leodes interim, Ithacæ, inter Penelopes procos, magno crateri, è quo cyathizabant, semper assidebat, vel, quò facilius & promptius sibi hauriret, vel ne veneno, vt quidam volunt, vinum inficeretur. Et, quamuis hanc poculorũ suauitatem sequeretur, solus tamen, inter procos fuit, cui sociorũ vita, proteruicæ, iniuriæ, contumeliæq; plena displiceret. Sed, cum sciret meliora, probaretque, sinebat tamen se à recto deduci, impotenti, ad potationes, comensationesque procliuitate, & spe forsatis aliqua fore, vt Penelope potiretur. Iam verò in eo, quam nō degenerent Leodiensēs filij, vel ipse Hubertus Leodius testabitur. Nemo crederet, inquit ille, quam dediti sint poculis Leodiensēs, & quam sint supra modum bibaces, quod ipsum libenter de gentilibus meis reticuissem, nisi scirem, artem egregiè bibendi, hodie non inter vicia, sed inter primas virtutes annumerari, nec bonus vir habetur, nisi qui pocula euacuare, & vno anhelitu, multum vini in gurgitare nouerit, quod, qui egregiè præstiterit, ab omnibus amatur, colitur, & huius confortium appetitur. Contrà frugi, & modico vino vtentem, auersantur omnes, fugiunt, irrident, & mani alicuius mali conscium clamant, qui se inebriari reformidet, vereaturque, ne ebrius, sua prodant flagitia. Hæc tamen ille de suis Leodij. Hæc igitur Leodis & Leodien- sium allusio, etsi non conuincat Græcos, eius conditores fuisse, quippe, cum Doctore Beccæ in Atuaticis adferente, satis sit manifestum, Vlissem extra fre-

tum, Herculis columnis insigne, nunquam nauigasse, tantum abest, vt Leodium quisquam è socijs condidisse, affirmari queat. Literarij tamen vsus, & exercitij causa, eam considerationem rejciendam non esse, ibidem confirmat, vbi & copiosius de Leodien- sium origine disserit. Vrbs ipsa Leodiensēs quam optimè munita, altissimis circumdata mœnibus, vestitos vitibus montes, carbonarijs fodinis præstantes, libratamque planiciem, murorum ambitu, compræhendit, piscosis irrigua fluuijs, ædificiorum & publicorum & priuatorum magnificentia planè regia, viarum ac platearum nitore & amplitudine præcellens: ita, vt vniuersus Leodij situs, videndi sensui oblectando, gratæq; animorum recreationi destinatus videatur. Siue enim quis mōtibus oblectetur, habet, quocunq; se vertat, in quibus expeditissimus quisque defatigetur. Si quem planicies, & prata iuuant, meditullium vrbs, hæc affatim dabunt. Gaudes nauigio, Venetam vrbe habebis, nisi, quod licet viui fluminis, & lympidissima fontium aqua, multò iucundior sit, quam apud Venetos fœtidum inare. Si quis religioni, & diuino est cultui deditus, habet hanc vrbe amplissimis templis, Canonicorum, Monachorum, & sacratarum Deo virginum collegijs, ita frequentem, vt deleto Byzantio, alterius Romæ cognomen sibi meritò vendicet. Politica etiam incolarum ciuilitate, hospitalitate, & elegantia ciuium nobilissima, doctissimis denique viris, varioque artificum genere ornatisima, Musarum etiam vnica alumna ac sedes, scholas enim, & studiorum palæstras complures habet, ex quibus doctissimi viri, qui rei literariæ scriptis sunt ornamento, magno frequentique numero, velut ex equo Troiano prodierunt. Et, quod de sua Burdegala testatur Aufonius, clementia hic cœli mitis, & larga indulgentia terræ. Etsi enim ad austrum bona ciuitatis pars spectet, illius tamen flatus Arduenna sylua, totius Galliæ maxima, quæ altior est, frangit & mitigat. Et habent, qui ab ortu spirant venti, librum accessum, continui etiam ex nauis carbonibus ignes, crassiorè perpurgant, & extenuant aërem. Tanta Leodien- sium felicitas, à Carolo Burgundiorum Duce, grauisissimis, ad interuentionem ferè tam vrbs, quam nominis, est labefactata incommodis. Huic non satis fuit, supra centum puberum, & impuberum hominum millia, vna die, expugnata vrbe, trucidasse, nisi totam propemodum incenderet, mœnia disijceret, nauibus ciues impositos, pertuso fundo, submergeret, omniaque faceret, non in vrbe solum, sed per totam ditionem, quò nullæ gentis superessent reliquæ, sed dijs gratia benè habet, floret rursum & vrbs Leodiũ, & Leodiorum nomen, æternumque, Deo propitio, florebit, dum ille. Nancy hostili terra, captus adhuc, & putridus iacet. Sed iam plurimarum rerum commemoratione ommissa, quæ de Leodien- sium magnificentia, de opulentia, de incolarum vrbanitate, de eorum magnanimitate, & rebus præclarè gestis, copiosè recenseri poterant, celebres illustresque viros, qui scientiarum splendoribus non huic tantum vrbi, verum adeo vniuersæ Europæ lucent, breuissima enarratione, recensere libet. Eorum verò, quos fata eripuerunt, perpaucis recordabimur, non enim breui enarratione, horum virtutes & laudes, compræhendi potest. Inter eos autem principem, summumque dignitatis obtinet locum Illustrissimus Princeps, Antistes Reuerendiss. ac Dominus. D. Erardus à Maca, Cardinalium ordini allectus, qui immitti morte sublati, summum sui desiderium, apud omnes bonos reliquit, & in choro summæ huius vrbs Ecclesiæ, æreo ac deaurato tymbo, præcellenti opere fuso, placidè quiescit. Nihil hic, de Illustrissimis Principibusque viris, D. Georgio ab Austria, D. Roberto à Bergis, nihil item de Generoso virò ac Domino, D. Guilhelmo à Pietauia, maioris Ecclesiæ præposito longe dignissimo, referam, qui regia stirpe natus, prematura morte, cum ingenti omnium mœrore ac luctu, Ecclesiæ Leodiensēs creptus, sempiternam pietatis, prudentiæ, bonitatis, virtutumque suarum famam, atque memoriam relinquens, Grationopoli, terræ commissus, iacet. Quid verò Reuerendissimum & Illustrissimum Principem ac D. D. Gerardum à Grosbeck commemorem, qui hoc tempore Leodiensēs Ecclesiæ clauis, rara prudentia moderatur ac regit, vir tanto vsu, & summa æquitate instructus, vt ad Rempub gerendam consummatus, & à Deo opt. Max. natus esse videatur, doctorum etiam hominum, & præstantium ingeniorum, insignis Mœcenas. Multis etiam laudum elogijs, æternaq; memoria digni sunt, R. D. Gregorius Syluius, Tagastensis Episcopus, & Ecclesiæ Leodiensēs D. suffraganeus dignissimus, & concionator facundus, R. D. Henricus Natalis Leodiensēs D. Laurentij extra vrbs mœnia, in monte amœnissimo, & suburbio Cœnobiarca longè dignissimus, vir vetere & admiranda probitate, ac morum integritate præditus, & ob summas ingenij dotes, vario literarum nitore perornatus, cunctis charus ac notus, æconomus vigilantissimus atq; industrius, magnoq; cum in ipsa Eburonum Augusta, splendore, tum in vniuersa ordinis sui societate summa dignitate atq; existimatione est, qui maxima animi acerbitate vidit, vniuersum ferè monasterium suum, operosis atq; magnificis ædificijs splendidum, ab acerrimis ecclesiasticæ vnitatis hostibus Hugenotis, vulcani rabie exponi. Quod quidem Reuerenda sua Dignitas, ex nobili Namurcensi lapide viuo, ad regulam secto, nō minore artificio, quam sumptu restaurauit.

Eximiam

## INDEX.

Eximiam tintinabulorum turrim, multis campanis exornauit, quatum dissoni toni, summa arte confecti, harmoniam, audiendi sensum oblectantem, reddunt. Bibliothecam magnificentissimam in ipso cœnobij ambulacro construxit, & incredibili librorum tam Græcorum, quam Latinorum copia, summis impensarum sumptibus cœquisita, exornauit, adeo quidem, ut non collapsum ac vetus cœnobium restaurasse, sed planè aliud, ac nouum extruxisse putetur, ut conditoris proinde nomen iure optimo mereatur. Ioannes Visbrucius Brugensis Canonicus, Græcæ linguæ peritus, & insignis historiographus, ingenij subtilitate & varietate doctrinæ clarus. Eximia item, & pie recordationis vir, D. Carolus Langius Cathedralis Ecclesiæ Leodiensis Canonicus, vniuersæ humanitatis nitore, omniumque artium, stirpium, atque herbarum cognitione præcellenter cultus. Cui quidem præstantissimo viro, cum non immeritò iungo, quem in postrema Oecumenica Tridentina Synodo, Anno. M. D. LII. gratisimum iucundissimumque collegam habuit, Reuerendum virum, D. Remaclum Lymburgium, apud D. Paulum, Canonicum, & Medicæ artis professione clarum, omnis virtutis, omnisque scientiæ amantissimum, quem summum esse hominem, & præstantissimarum scientiarum studijs perpolitum maximè plantarum & piscium, exoticorumque simplicium, scriptorum suorum monumenta, non obscure comprobant. Clari quoque nominis sunt apud Leodios; Andreas Fabri Canonicus, Illustrissimo Bavaricæ Duci à consilijs, eiusque Germanus Godefridus. D. Francisci instituti, Ecclesiastes exercitatus. Arnoldus à VVächterendonck Canonicus S. Bartholomei, summi nominis antiquarius. D. Gilbertus Lymburch artis medicæ scientia præstantissimus, coque, multorum Principum atque Antistitum ἀρχιάρχοσ vir, ob egregiam vitæ probitatem, summa castitate conditam, memoria nunquam intermorigitura, dignus, qui primus omnium experientia percepit, acidos Arduennæ fontes, ad varios corporis morbos curatu difficiles & contumaces, propulsandos, valere. Sed eandem morbo, quo Antipater Medicus Romanus, apud Galenum lib. 4. cap. 9. de locis affectis, magno Rei totius pub. Leodiensis, & omnium optimorum hominum dolore fatis concessit. Antonius Ghenardus, vir pietate eximia, & facultatis Theologicæ professione eximius. Ioannes Laridus, S. Audomari, Franciscanus, Theologus summus, qui verbi diuini pabulum, Eburonibus magna & pietate, & facultate subministrat. Ioannes Brec Cruciferorum Leodiensium Societatis Prior vigilantissimus, vir egregia pietate & doctrina clarus, insignis studiosorum promotor. Nec breuiter porro commemorari possent, præstantes huius patriæ ciues, politissimi, ac Iuris cognitione florentes viri, quales sunt Ioannes Racietius: Franciscus Trepontinus Puteanus: Petrus Horanus: Iacobus Iofir: Henricus VVeum: Ioannes Fresennius, Petrus Corceretus: Ioannes Hogennius, multique alij viri, dignitatibus clari, & morum grauitate conspicui.

31. LINDOIA, Insulari imperij oppidum, aquis Acromi lacus circumfusum, de cuius origine, aut primis incolis, nihil exacti, historiæ penuria, haberi potest: Coniectura tamen, ex Strabonis geographia colligitur, Romanos, sub tempora octauiani Augusti, insulam hanc post diuictos Rhetos, occupasse, præsidio propugnaculo sibi & suis, contra Vindelicos communijsse. Extat enim adhuc fortissima, vetustissimaque, ac semi diruta turris, ex quadrato silice, à dextris, mox pedestri itinere oppidum ingrediendi, constructa, vulgo, murus gentilium (die heiden mauer) dicta, quæ testatur, Tiberij Neronis, vitrici sui legati, & non barbarorum industria, opus illud exædificatum. Subsequentibus tempestatibus, quid rerum huius loci actum sit, iterum planè nescitur, non ambigendum tamen, Traianum, Aurelianum, Constantinos duos, & reliquos Romanos Imperatores, quibus cum Rhetis, & Alemanni ad Brigantinum lacum, negotia haud incruenta fuere, insulam præfatam, tanquam inexpugnabile refugium, facile vltimo pacto deseruisse, donec inclinante imperio, germanicæ nationes omnia regna, vastare cœperunt, etiam insulam hanc, Romani nominis odio, in solitudinem versam, vix gauis & mergis incubandi nidus esse, permisissent. Posteriori, dein æuo, quum D. Albertus, Caroli magni cognatus, & Palatii comes, ob vndarum periculosas procellas, quibus in lacu amplo obrueretur, D. Virgini Mariæ in cum portum, quocumque; saluus adpulisset, ædem & monasterium extructurum se deuouisset, fortè fortuna accidit, ut vento propitiore, in insulam hanc, quæ diu iam vicinis tantum, anserum pascua erat, nauis deijceretur, ibi protinus pius vir, arcem purgans, phanum promissum erigi curauit, simul ac cœnobium nobilibus virgunculis, de suo fundauit, portum quoque istum, à voto & euentu dein, cepit, Lendoam, vel, ut antiqua instrumenta habent, Lendaugiam nouo nomine, quo nimirum etiamnum proprio idiomate propinquioribus Rheni accolis vocatur, appellari fecit. Quam rem non multo post Imp. Ludouicus secundus Anno Domini 856. certis immunitatibus confirmauit, nec non & comites à Borbach, dictum monasterium dotarunt, & incrementa non parua acceperit. Sed & ingruentibus ad D. Virginiam templum hoc votiuus peregrinationibus denuo tam locuples fieri, hominum deuotione donisque cœperit, ut non modò Abbatibus loci illius cum cæteris Ro-

mani imperij Ecclesiasticis Prælatibus principis obtinuerit dignitatem, verum etiam palatii sui præfectis (qui Hydropirgi olim residebant) modum præscribere coacti, ob illorum prodigalitatem sunt, ne videlicet hi, dum Lendoiam proficiscerentur, vltra duodecim equites secum adducerent amplius. Defunctis simul Anno Domini 1051. Lindoense & Buchhaimense, abbatibus, referente H. Cōtracto, luota nobilis & religiosa vidua, ab Imperatore Henrico III. vtrique domui restaurandæ, præfecta est. Vestales dicti Monasterij, nobilitatis ipsarum stemmata ab usque; proavis ostentant, nec Moniales, sed Canonicæ, nostro sæculo, appellari gaudet habitu non vtuntur monastico, nec cœlibatus voto obligantur, Horas canonicas, consuetis in Ecclesiâ horis, decantant. Augustus, est ipsius cœnobij templum atque magnificum, cuius pilæ, seu testudinem fulciantes columnæ, singulæ à singulis faxis integris coagulatae sunt, nec pluribus lapidum iuncturis constant. Oppidum paulatim ex villa, Cœnobij felicitate erecta, excreuit, totius podamici lacus nominatissimo portu, illustre. Id circa eam ætate, qua duces Sueuicæ Rom Imperij habenas moderabantur, in aduocatiâ & Mundiburdium (sic tunc tutela; id est, Castvogtei dicebatur) susceptum, dexterritate & obedientia ciuium, multa vtilia ac digna laude priuilegia, etiam haud aliorum imperialium liberorumque municipiorum prærogatiuis minora, aut vtiliora, vna cum superioris, siue capitalis iudicij administratione, cudentæ monetæ facultate; nec non tiliæ viridis, in albo clypeo imaginibus Reip. suæ apud succedentium Rom. Cæsarem ac Regum clementiam imperauit. Hæc partim Achilles Gassarus apud Munsterum, partim Gasparus Bruschius, de Germaniæ monasterijs.

28. LIPSIÀ, Ostlandiæ quondam metropolis, nunc Misniz adscribitur, vrbs aquis irrigua, ex eiusdem nominis pago, in vrbe, summæ dignitatis excreuit. Quam Henricus II. A. Dietmaro III. Marsburgensi Episcopo, Anno Salutis M. XXI. liberè donauit. Cuius pomeria mitorum ambitu Otto Margrauius Conradi II. A. filius extendit. Succedente verò tempore, à Fridrico I. eiusdemque nominis secundo A. A. Anno Salutis M. C. C. XV. Et Theodorico Misniz Margraui, sociali bello diuturna obsidione cinctâ, expugnata, militum libidini & direptioni data, murorum propugnaculis spoliatur, eò, quòd Ottonis III. (Imperij tum dignitate priuati) & Alberti à Kirchbergio Archiepiscopi Magdeburgensis, Thuringiæ Landgrauij tutelæ & protectione Lipsiæ conaretur committere. Deinde, ut est varia horum temporum, & mundi vicissitudo, sic huic vrbi læta fortuna arrisit, ut inter Misniz oppida, florentissimum, ditissimumque habeatur. Quod superbissima ædificia, & peraugusta ciuica domus, nitore & magnificentia sua, satis manifestè declarat. Ter antuatum nundinis frequentatur: Musarum etiam inclyta sedes existit. Hæc VVolfgangus Iobsteinus, de vrbi, arcumque origine.

A. LONDINVM, vrbs Angliæ, maxima in Cantuariensi prouincia, profluentem Tamesim, regio situ illustrat, celeberrimo negotiatorum emporio, superbissimis ædificijs, regioque Palatio maximè illustris ac nobilis. Quo non insulares modò Anglos, sed & remotissimarum Gentium negotiatores, lucri dulcedo pertrahit. Plura de Londinensium tum origine, tum dignitate Gaufridus Monumetensis: Gildas: Ponticus Virunnius: Polydorus Vergilius: & Hunfredus Lhuud commentariòle de rebus Britannicis ad D. Abrahamum Orttelium perscripto. Paulus Iouius. Et alij.

18. LOVANIVM, vrbs Brabantie primaria, non tam comitibus suis vetustis, quam insigni Academia, & omnium artium liberalium vniuersitate nobilis, nomē habet, nō à laudando, ut quidam prodiderunt, non à Leuacis, ut alij sunt suspicati, eò quod hi Neruorum, non Eburonum fuerint clientes, sed à situ vrbs, qui talis est, ut mœnia vetusta, quæ, ut illa tulit ætas, fuerunt firmissima, ex albo nimirum lapide, ad normam constructa ex alto descendant ad loca humilia, & aquis obnoxia, quas Tila fluuius maior, & Vorta riuulus siue torrens, extra ripas suas euomere quam frequentissimè solent, & longè lateque omnes campos, & intra muros, & extra, in stagna & paludes permutarum. Altum autem illud, è quo descendunt, Lo, vocatur: è quo mons ascendit syluofus à Lo, nominatus Lobtech id est, altioris loci mons. Iam stagna omnia, & loca aquis exundantia, nostrate sermone, Ven, dicuntur. Hinc igitur vox composita, Louen, id est, quod altum locum, & stagnantem complectitur. Nec citra causam de hoc situ nomen fabricarunt, eò, quod nihil amœnius sit, quam vtramque faciem terram habere. Louanium certè, & intra vrbe, & in suburbanis vbique campos habet aquis obnoxios, & ijs altiora loca incumbentia: è quibus & colles assurgunt, alij vitibus confiti, alij siluis horridi, alij pomarijs vberes, alij per decliua segetibus læti. Sunt hæc quidem, inquit Doct. Becanus lib. 1. Antiquorum Louanio & Romæ communia, sed sic, ut si meo iudicio sententia ferenda sit, longè lateque loci amœnitate, Roma superetur atque vincatur à Louanio. Nusquam, ita me Phœbus amet, terrarum, locus est, qui magis videatur mereri; ut sit sacrarum Musarum domicilium. Conferantur omnia, quotquot sunt literarum Gymnasia vel in Italia, vel in Hispania, vel in Gallia, vel in Germania, nullum inuenietur, quod huic par dici queat. Vixi Parisijs, Aurelij, Pictauij,

## INDEX.

Lugduni, Burdigalæ, & in loco Gallie amœnissimo Andegavi: vidi Ticinum, & in eo domum encephonũ: vixi Bononiæ, Patauij, Mantuæ, Florentiæ, Romæ, & Neapoli. Germaniam partim vidi, partim de auditu cognoui, sed, quæ equidem vidi oppida, nulla sunt Louanio comparanda sitis incunditate, cum tamen viderim præcipua, & inter cetera Monachum, Augustam, Vlmam, & Coloniã Agrippinam, vt taceam inferiora. In Hispania Salamanca scholarum magnificentia longe omnibus in Europa præstat Gymnasijs, sed situ, & locorum facie, à Louanio superatur. Vallis Olytana extra urbem non est inamœna, præsertim in Visurgis ripis, secundum quas frequenter Cimancam vsque corporis exercendi, & animi recreandi causa, soleo, dum illic viuerem, deambulare, & habet duo collegia quibusuis ædibus regijs conferenda, sed omnibus inter se comparatis; nihil ad Louanij amœnitatem. Gymnasium hoc Louaniense, scribit Hadrianus Barlandus, vnum habet caput, vnum principem, cui omnes in eo parent, hunc Rectorem vocant, cuius officium est ius dicere, priuilegia tueri, & maleficijs reos scholasticos pœnis afficere. Cum in publicũ prodit, ante eum præcedit Accensus, quem Bedellum, recepto illic vocabulo, vocant, pone sequuntur famuli, quantum autem honoris huic dignitati habeatur, hinc apparet, quod Consules, Magistratus, & clarissimi quique viri, denique omnium dignitatum gradus, Academicæ Principi assurgant, & decedant è via. Exeunt ad comitia, quæ certis anni temporibus indici solent, plures Accensi ante ambulant, singuli manu auratum gestantes baculum, insignia honoris amplissimi. Est hæc femestris dignitas, quemadmodũ apud Romanos olim dictatura fuit, sex duntaxat mensium. Sunt & alia quedam Louanij non indigna spectatu loca, Xenodochium dotatum amplissimè, vbi nunquam non assistunt ægrotis mulierculæ, solatijs refouentes singulos, atque adferentes, quod cuique è valetudine esse conlitterit. Est alio loco digna, digna principe domus, quam extruendam curauit summus Pontifex Hadrianus sextus, cum adhuc in minoribus ageret. Intra mœnia visitur & cœnobium Carthusianorum, loco ab omni tumultu, ab omni frequentia semoto, ita, vt nec eremi solitudinem in vrbe magnoperè desiderant monachi. Hoc ædificio nil ex ea familia vidisse se quicquam splendidius, ingenue fatentur quouis exteri &c. De Magnificæ, & ampla hac vrbe Guiziardinus auido lectori abudè suppedabit quæ admiretur. Habet etiam Louanium societatis Iesũ collegium, inchoatum ab Adriano Adriani, Anuerpiano, Anno salutis humanæ M. D. L. V. Huic D. Helias Schore, consilio Brabantie à secretis, vir bonus, & ob pietatem, ac maximam, in pauperes, largitatem, æterna memoriã dignissimus, amplas ædes donauit, Cui etiam volens prodesse D. Gualterus Runfelius D. Petri canonicus, S. Theologiæ Licentiatus, ac societatis institutum, quod consilio diu fouerat, beneficio etiam iuare, Anno domini M. D. L. X. V. domum suam, quam habebat, non modò donauit liberaliter, sed veterum, & sanctorum P. P. exemplo, ad eius partem se recipiens, curauit, vt senatus autoritate comprobante, societas etiam hanc hæreditatem adiret.

24. **L V B E C A**, Inferioris Saxonie vrbs Imperialis maritima, supremum, peraugusta Hansæaticæ societatis caput, vulgo, Lubeck, quasi angulus laudis, Celte, & Aenea testibus, à Vicboldo duce condita, à Vandalis Baccena nominatur, à Kitto Principe aueta, anno Christi 1104. Braetusa & Trauo fluminibus irrigua. Episcopatus originem ibi habuit Anno 1152. Multa vrbs hæc, diuersitate principum, pertulit. Celtes

*Inde vrbs clara nitet de lumine nomine dicta,*

*Et Lobicum Codani fama decusq; sui.*

*Angulum hæc laudis dicta est vrbs nomine præfco,*

*Angulum in hunc fertur fluiuius Drauenna per aquor.*

Aeneas Syluius, in sua Europa, cap 32. Lubecensium, inquit, ciuitas potentissima est, sine cuius auxilio, vix vnquam Dacie reges continere suos subditos valent. Duodecim viri Reipub. præfunt, quos cõsules appellant; quorum perpetua potestas est, & in equestri dignitate constituti, popularibus, nisi vocentur, nulla de regimine vrbs consulendi facultas, nec tamen seruire plebs videtur. Sua cuique substantia tuta est, & libertas, saluis legibus vt velint viuere. AEquum iudicium consules agunt, ab his Cæsar, si excesserint, appellatur: plura de hac vrbe, apud Crantzium: Munsterum: Hermannum Bonnum: VVolfgangum Iobsteinium: & in chronicis Argentinensibus, inuenies. Eandem etiam carmine eleganti descripsit, Petrus Vincentius Vratislauensis.

32. **L V C E R N A**, Heluetiorum ciuitas, satis amœna & elegans, dignitate & opibus par multis, commune confederatarum vrbiũ emporium, vbi deponuntur merces, quæ ex Germania in Longobardiam, & Liguriam transmittuntur, & per lacum magnum, ad cuius finem Lucerna est sita, spatio quinque miliariorum, in Vraniam deferuntur, atq; inde dorlo equorum, per montes & valles alpium, Mediolanum vsque transportantur. Habent autem Lucernates, maiorem ferè commoditatem ex lacu, quam ex adiacente solo, tametsi eximia quoque habeant prata, & pabula pecoribus nutriendis idoneã. Confederata est hæc vrbs tribus pagis,

anno salutis M. C. C. C. XXXII. vocaturque hæc ipsa confederatio, Fœdus quatuor syluanorum locorum.

10. **L V G D V N V M**, vrbs Transalpinæ Gallie maxima (quæ generosi Leonis Gallicum nomen, ingentes animos, & nobile stemma gerit) sic nunc est fortibus prudentibusq; viris munita: muro, fossa, vallo, & omnibus propugnaculis cinctã, geminique fluminis ambitu, rupium claustris, & ipsa loci naturã inexpugnabilis: vt Celticæ arx Gallie in ipsis regni faucibus iure dici possit. Nomen habet, si D. Becano credendum, à tumulis, Dunen, vocabulo, quo omnia loca montosa & accliuia, Belgis vocantur, cuius significatio & perpetuis apud eos vsus, multa prisca vocabula interpretatur. Quæcunq; enim oppida huius vocis terminationem habent, intelliguntur in locis accliuibus aut, collibus extructa fuisse; vt est Lugdunũ, quo collis bonæ fortunæ, siue prosperitatis significatur. Eiusmodi arenaceis montibus, siue tumulis maxima pars Flandriæ, & Hollandiæ, & Zelandiæ quædam partes, ab Oceano defenduntur. Hanc Lugdunensem urbem ad Rhodani ripas, & Viennæ finitimam Seneca in epistola ad Lucilium refert, fatali igne, suo tempore exustam, quam inter Celtas adscribere, quibusdam placet, quoniam omnes eius suffraganei, & pars vrbs, Ecclesiæque ipsa, matrix in Celtis sunt. Hinc Plotius, qui primus Romæ Rhetoricam docuit Latinam, ortus est, à quo Romæ se puerum cum Q. fratre latinè primum doctum esse, Cicero refert. Huc Pilatus sub Claudio à Caio accusatus, in exiliũ missus, vitam magna cum infamia, finiuit, vt non modò in futura, sed in hac quoque vita, iustas sceleratissimè iniquissimæq; late sententiæ, pœnas exsolueret.

23. **L V N E B V R G V M**, præclara Saxonie vrbs, quæ, quia salinis vberimis præstat, Salineburgensis quibusdam, non ineptè dicitur. Eas autè salinas Luneburgenses, Aenea Syluius teste, Abbatibus, alijsque Ecclesiasticis viris, eripuerunt. Harum prima origo fuit non procul à monte Calcario, olim inuenta, pureo inclusa, viris fortibus, qui aquam die noctuq; exhaurirent, deputata, atq; ex æquo diuitibus & pauperibus distributa. Nec hic in hunc vsque diem, vlla vetustatis est facta immutatio. Durat adhuc antiqua columna, quæ sustinet trabem, cui magna adhæret vrna, aquam è profundo educens. Canales, seu fistulæ, per quas salis aqua deriuatur, pulchro ordine distribuuntur, sunt autem numero quinquaginta, ad singulorum casas, habetq; vnacqueq; casa, quatuor sartagine, ex plumbo factas, quadrilateras, latas duabus vlnis, & trãsuerfa manu profundas, quæ vsu detrita, renouantur absq; vlla liquefactione. Duabus autem horis sal coctũ, & ex sartagine sublatum, in varias illius terræ, & longius distitarum regionum partes, deportatur.

7. **L V T E T I A**, inter Celtas est, Prouinciæ Senonensium adscribitur, oppidum erat Parisiorum, positum in insula fluminis sequanæ, quod perpetua palus infuit, proximum Bellouacis, Agendico oppido, & Senonibus, & Meloduno oppido finitimum: nunc urbem Parisiensem esse dicunt. Ciuitas est Episcopalis in Francorum regno sita, in quam Cæsar se concilium transtulisse, & partem suorum memoria Parisios cum Senonibus ciuitatem coniunxisse, scribit. B. Rhenanus libro tertio rerum Germanicarum, hæc, quæ sequuntur, coronidis vice adijcit: Lutetiam, inquit, Parisiorum Castellũ vocat. Ammianus Marcellinus his verbis, Matrona & sequana amnes, inquit; magnitudinis geminæ, fluentes per Lugdunensem post circumclausum ambitu insulari Parisiorum castellũ Lutetiam nomine, confociatim meant, meantesq; protinus prope Castra Constantia funduntur in mare. Hactenus illius verba retulimus. Vnde liquet Lutetiam exiguum oppidum olim extitisse, quippe quam insula tam modica, totam fuerit complexa. Proinde duæ illæ ciuitates, quæ in vtraq; Sequanæ ripa ædificatæ, Lutetiam insulam cingunt, suburbana illa sunt, in quibus Iulianus Cæsar, quum apud Parisios ageret, Decentio Tribuno & Notario, electissimam Auxiliarium, Herulorum, Baraurosum, Tenchateriorum, Celtarum, & Iouinorum manum, illac ad Constantium Augustum contra Parthos bellaturum, ducenti, salutabundus occurrit, vt est apud eundem auctorem. Crediderim autem eam vrbs partem, in qua hodie Scholæ sunt, altera multo vetustior esse. Quod indicat antiquum illud ædificium, hortum pensilem gestas firmissimæ restudini superimpositum. Id adhæret nouis ædibus abbatibus Cluniacensis, quas ingenti sumptu proximis annis ædificauit, Romanorum olim principum hæud dubiè domicilium. Sed Lutetiam & Sequanam fluiuium præfluentem elegantissimè describit Iulianus Cæsar, in oratione, cui titulus ἀντιοχικός ἢ μωσῆ-πρωγών Vbi criminationibus quorundam respondens, qui ipsi comestiones & vomitus obiecerant: ostendit, qua causa semel Lutetiæ coactus sit cibum rejicere, tum videlicet, cum Gallicæ cõsuetudinis impatiens, qua cœnacula per fornaces calefaciebant, illatis in cubiculum viuis carbonibus, eo nidorefferè extinctus est. Quæ nos docebit narratio, obiter, vsu hypocauftorum, qui Germaniæ peculiaris est, olim apud Gallos fuisse receptissimum. Alio, qui, si fumarium habuisset ille locus, in quo Iulianus dormiebat, nihil mali sensisset, & notum est, quid Græcis significet. κάμινος Sed aiunt, veteris architecturæ periti, fumariorum vsu, prisca igno.

\*\*\*

## INDEX.

ignotum extitisse, qui tubulos habebant, parietibus infertos ad cœnacula, vel calefacienda, vel refrigeranda. Hæc ille, Anno Salutis M. D. L. V. in Lutetiana Academia primum in Gallia, societati Iesu collegium constitutum est, à R. D. Guilhelmo de Prato Clarenisano Episcopo.

### M.

63. **MAGDEBURGVM**, Imperialis, & metropoliticae dignitatis in Saxonia vrbs, Archiepiscopalis sedes, cuius Antistes omnium Episcoporum Germaniae primas est. Hic in honorem S. Mauritij, ex quadrato lapide, diues templum, Othonum nobile opus, & in eo S. Florentini corpus. Credunt quoque vnam esse sex hyaribus ibi esse, in quibus vinum ex aqua factum à D. Salvatore, Euan-gelistarum tradit historia, hanc plebibus ostendunt, materia marmorea est, ac pellucida, vini capax, quantum equus ferre possit. Alteram, ac minorem, apud Hildemenses affirmant. Tertiam Coloniae Agrippinae ex candido marmore, in peraugusto D. Vrsulae phano, aliquoties vidi. Vexillum quoque S. Mauritij Magdeburgi quotannis ostenditur. Magistratus vrbs ius civile Romanorum abbreviatum, & Saxonica lingua conscriptum, non sine reuerentia custodit, quod Magni Caroli auctoritate firmatum, tradit, eoque in decisione causarum circumuicinas gentes recurrunt. Magna & venerabilis earum legum auctoritas habetur.

2. **MALAGA**, in Hispania, Beticæ prouincia, digna Episcopo sedes.

50. **MALTA**, commune insule in Mediterraneo mari ac oppido, probè munito, nomen.

26. **MARTPVRGVM**, quasi Martis castrum, vrbs Hassiæ metropolis, olim villa, vt historia B. Elizabeth tradit, in cuius honorem Ecclesia dedicata est. Lanus præterfuit. Abbas Spanheimensis, Marcburgum à Marcomero Marcomeri vicesimi sexti Regis Francorum filio, nominatum, & erectum fuisse, collegit: meminit & illius Hunibaldus, Ptolemæus hanc Amisiam nominauit.

18. **MACHLINIA**, elegantissima Brabantiae vrbs Archiepiscopi sedes, distat Bruxella, Louanio, & Anuerpia miliaribus quatuor, situ & opere munitissima. Præterquam enim propugnaculis, mœnibus ac fossis circumdata est, vicina decliuiora loca, aquarum septis reclusis stagnantur, vt hostibus nullus ad eam aditus pateat. Hæc vrbs ob præstita in obsidione Nouesensium (oppidum est ad Rheni ripas infra Coloniae Agrippinam) Carolo Burgundionum Duci officia, multis priuilegijs, etiam ad inuidiam vsque vicinorum, est dotata, vectigalium, maximè in Brabantia, immunitate. Qua Anuerpiam itur ad portam Catharinariam, vrbi Machliniæ coniunctus est amplissimus circus, castelli instar, muro clausus, domicilij plenus, vbi celebre etiam templum cernitur, D. Alexio, vt tutelari numini dicatum, quo loco in frequentissimo mulierum conuentu plus minus sesquimille, omnium ordinum feminas semper reperias, quæ religionis ergo, commoratum eò cœcesserint, omnes verò, quatuor primis, vniuersæ parent & obediunt, in quibus sunt, quæ de luo luculentè viuunt, longe verò maxima earum pars, lana ac tela victum querit. Sed hic non modo lubet, dumque ita res postulat, extra septa egredi, verum etiam contradicente nemine, quando sic visum fuerit, nubere licet. Machlinien-sibus, ne omnè antiquitatè, ab Aboriginibus, excutiamus quondam imperarunt Bertholdi, gens vndiq; spectata, & illustris, ac vbi eius familie stirps vtraque excidit, nouissime post diuturnum bellum, litigiosamque contentionem, pars eius vrbs Eburonum Antistitem, pars Gelriæ Comitem agnouit. Sed illi ipsi (vt Meyterus attestatur) postremo iure suo cedere, Annoque M. CCC. XXXIII. Ludoico Niuernensi Flandrorum Comiti, vniuersam dominationem diuendere, id, quod ancipitis belli seminarium extitit. Recusabat enim Ludoicus, Brabantiae Ducis clientelare beneficiū, quod maiores aliquando, vt ferebatur, non abnueraut. Tandem verò post longissimam, eamque inutilem litigatorum altercationem, Ludoicus Maleanus, iam dicti Ludoici filiorum natu maximus, Margaritam Ioannis III. Brabantinorum Reguli filiarum alteram duxit uxorem, cuius matrimonij ratione, vt vt consecutum bellum restinctum non sit, ad extremum rebus compositis, Flandriæ Brabantia coniuncta est. Philippus autem cognomento bonus, tubinde singulare huius vrbs imperium constituit, quale etiamnum manet. Inde secundo lapide, præclarum occurrit municipium Heista, colli impediens, cum appendicibus septem castellis, Machlinien-sium territorio circumscriptum, ceteroqui per se liberum, & omnium rerum immune. Habet insuper hæc vrbs (vt scribit Barlandus) suas minimè vulgares dotes, æris multam clementiam & salubritatem, incolas sermone blandos, moribus mansuetos, comes, ciuiles, bellicosos etiam, cum res exigit, placet in hac vrbe virorum multitudo, placet mundicies; habet Concilium regium, & ædes sacras complures decenter ornatas. Vrbs hanc Machlinien-sium multo celebriorem nunc reddit Illustrissimus D. Cardinalis G. anu llanus, nouè scholæ institutione, quam velut seminarium quoddam morum ac litterarum ex Concilij Tridentini præcepto, magnifici viri, non modò de hac vrbe, sed de vniuersa Brabantia eo ipso beaè meriti, instituire nunc molitur. In qua pueris, quibus

parentes ob fortunarum angustias, necessarios ad studia sumptus suppeditare nequeunt, Illustrissimi D. Cardinalis munificentia, ad victum & cultum necessaria, perpetua foundatione conceduntur.

42. **MEDIOLANVM**, vrbs apud Insubres omnium potentissima, metropolitico honore, situque conspicua, scribit enim Alexander Quintus, eius nominis pontifex summus, hanc vrbs physico ac naturali situ, ab incendijs caumatum, & frigoribus rigibus æqualiter abesse, ac locum totius orbis temperatissimum, aëremque serenissimum & aquarum in puteis, ac fontibus salubritatem obtinere. Quodque lacus pulcherrimi decem, & septem, & sexaginta quatuor flumina, terræ superficiem irrigantia, in illius agro reperiantur. Porro, quantum templorum magnitudine, regalium domorum amplitudine, clarissimarum ædium nobilitate, & vicorum nitore, nec non & omnium artium præstantia floruerit, nostraque ætate floreat, tum potentissimorum dominorum, Ducis maiestati obsequentium: tum vtriusque sexus contubernium religiosorum inhabitantium, ac caterua huius vrbs equestris ordinis virorum, ac doctorum, nec non & armorum pannorum, & omnifariam vestimentorum officinæ, & mercatura declarant. Est & Mediolani societatis Iesu collegium à R. D. Cardinale Boronco, auctum & amplificatum.

49. **MESANA**, florentissima Siciliae vrbs, de qua in ipsa descriptione plura. Haud parum huic vrbi, tum venustatis, tum vtilitatis accedit ex optimè constituto societatis Iesu collegio, quod Pontificis Maximi iussu, eo missi crexerunt, M. Hieronymus Natalis Hispanus: Andreas Fruscus Gallus: Petrus Canysius Germanus, Benedictus Palmius Italus, atque nonnulli alij ex varijs nationibus, domo magistratus benignitate, commodè instructa, Anno domini M. D. XXXXVIIII.

58. **MEXICO**, Regia in Hispania noua sedes, de qua hunc in modum Ferdinandus Cortesius scribit: Mexicana ciuitas, adeo ampla est, & admirabilis, vt magnitudine & populi frequentia, Granatensem vrbs superet, & patrijs rebus multo sit abundantior, vt pane, auib, piscibus, tam ex fluminibus, quam lacubus, & his, quæ in venatione capiuntur, rebusque alijs, quibus pro ipsorum victu fruuntur optimis. Hac in ciuitate est forum, in quo quotidie cernuntur vltra triginta hominum milia ementium & vendentium, vltra alia plurima parua fora, quæ in ciuitate reperiuntur. Hoc in foro habentur omnia genera indumentorum venalia, quibus illi vti confueuerunt, Sunt ibi loca disposita, ad vendendum aurum, argentum, lapillos, aliqua genera emblematum & plumarum, tam bene comptarum, vt in nullis foris aut plateis vniuersi terrarum orbis, ornatiores reperiri possint. Sunt illic venationes adeo aptæ, vt nullis optimis in Hispania cedere debeant, venduntur holera, & herbe medicinales, ligna, carbonesque in bona quantitate, habentur balnea, & denique inter eos viget aspectus cuiuslibet boni ordinis ac regulæ, estque natio multæ rationis, qua in Africa non possit inueniri melior. Legum rigore maleficos puniunt. Quidam enim Cortesio aurum furtim obtulerat, quod cum huius vrbs Magificam resciret, depræhensum, in foro, per præconem primo proclamante delicto, malleo ligneo occidi iussit. Ciuitas hæc in lacu constituta, in qua optima sunt domus & turres, & maxime, aqua ipsi domini inhabitant, & sacrae edes eorum, quas Meschitas appellant, vbi suas fundunt orationes, & deos collocat, & pro qualibet necessitate homini incubi, habent propria sua idola, more priscorum gentilium. In istis Meschitis versantur homines, qui pro religiosi more suo habitant, & continuè ibidem resident, omnes illi idolorum cultores, ingris vtuntur vestibus nec capillos minuunt, aut pestunt à die ingressus religionis, donec exierint. Filij omnes fere primatum ciuitatis & dominorū eo habitu, in religionibus versantur, à sexto, & septimo anno, donec eos parentes matrimonio iungant, & hoc frequentius accidit in primogenitis, & in ijs, qui in hereditate succedunt, quàm in ceteris. Morantes in illis locis accessum ad mulieres non habent, nec ad eas domos mulieri patet accessus, abstinēt à cibis quibusdā, sed vno tempore plus alio. Et inter Meschitas est vna suprema, in cuius circuitu quadraginta sunt turres altissimæ quæ omnes sunt sepulturæ dominorum istius prouinciæ, & capellæ in eisdem constructæ, singulæ suis idolis consecrantur. In hac ampla Meschita, sunt tres latissimæ aulæ, in qua sunt plurima idola miræ altitudinis, varijs figuris & artibus sculpta, tam in lapidibus, quàm in tecto & dictis aulis insunt alia parua facella, angustis portis constructa, quæ nullam cœli claritatem continent, in ea facella, ex religiosis certi aliqui, minimè tamen omnes, admittuntur. In his Meschitis, vnius Temixitanæ vrbs, (horrendum dictu) olim dijs suis anuatim, vltra viginti millia puerorum, puellarum quæ corda sacrificarunt. Ex lacu, in quo hæc ciuitas posita est, maximam falis copiam conficiunt. Quatuor tantum habet vrbs ipsa à cõtinenti ingressus, stratis manu fabricatis, vijs latis, quantum extenditur lata Hispanica equestris lancea. Illius præcipui vici amplissimi, & recto tramite procedentes cernuntur, quorumdam media pars est in aquis, media in terris, per quos canoia inuehuntur. Vici quoque omnes habent suos exitus, & ab vno ad alium, aqua permeare possunt. Habet insuper præclara hæc vrbs plu.

## INDEX.

plurimas plateas, vbi quotidie sua habent fora, commerciaq; exercent. Venduntur res ex auro, argentoq; plumbo, cupro, aurichalco, lapidib. ossib. cōchilibus, corallis, & ex plumis. Venditur calx, polita lapides, & non polita, lateres crudi & cocti, ligna dolata varijs modis, & nō dolata. Est vicus, in quo venduntur omnia genera auū ad aucupiu, vt gallinæ, perdices, coturnices, anates, turdi, fulicæ, turtures, palumbes, passeris arūdinibus collo astricti, psitaci, milui parui, as, ciones, tinunculi, accipitres, falcones, & aquilæ, & aliæ quæ ex istis auibus rapina viuētib. cum plumis, capite, rostro, & vnguibus. Vendunt cuniculos, lepores, ceruos, canes castratos paruos, quos ad comedendū educant. Sunt vici ad herbas vendendas, sunt ibi omnes herbæ & radices medicinales, quæ nascuntur in tota prouincia. Sunt domus pharmaca vendentium, tam potabilia, quàm ex vnguentis & emplastris. Sunt barbitonforum domus. Sunt etiam habitationes vbi conueniunt ad bibendū & comedendū pro pecunia. Sunt ibi etiam plurimi nauuli, vt in Hispanijs, qui merces emptas ad incolarum edes deferunt. Sunt plurima ligna, carbones, focularia, storiæ variæ ad lectisternia, alia subtiliores ad sedilia ornanda, cameras, & aulas. Sunt omnia olera, & præsertim cepe, porri, allea, nasturcium tam terrestre, quàm aquaticum, caules, acetosa, cardus. Sunt ibi fructus varij, inter quos sunt cærafa, pruna, quæ sunt simillima Hispanis. Sunt poma, vuzæ & alij fructus plurimi, quos exquisitissimos, ipsa prouincia producit. Vendunt mel, apum, ceram, & mel arundinum, ex Mayz, quæ quidem arundines tantum mellis habent, & sunt adeo dulces, quemadmodum illæ, ex quibus zaccarum conficitur. Vendunt mella ex arboribus quibusdam, quas in reliquis insulis Magnæas vocant, & sunt dulciora musto decocto. Vendunt etiam vinum inde confectum. Vendunt variâ genera filii omnium colorum in suis corollis, & est similib. vici, vbi Granatæ venduntur res ex serico, sed in maiori quantitate. Venduntur ibi colores pro pictoribus, & omnia genera sicut in Hispanijs, & adeo illustria, vt meliora fieri non possent. Venduntur coria ceruina optimè aptata villosa, & sine pilis, alba & tincta coloribus varijs. Venduntur fictilia multa, & optima vernice suffulta. Venduntur dolia maxima, & parua Oenophora, ollæ, & alia vasa fictilia. Vendunt multum Mayz, tam solidum, quàm coctum, & in panem conuersum, & de eo habent magna commercia, & in solido, & in pane. Vendunt artocreas ex auibus & piscibus recentibus & salis, crudis, & coctis. Vendunt oua gallinarum, & anserum aliarumque auium maxima in copia. Vendunt placentas ex ouis. Et denique, vendunt in dictis foris, quicquid gignitur & crescit in illis prouincijs, quæ vltra ea, quæ exposui, sunt talia, & tam diuersa, vt ob prolixitatem, & quia eorum omnium nomina non tenent, recensere nequeam. Et genus quodlibet mercium habet vicum proprium, nulla data alia mercium commixtione. In hac ampla platea, est domus magnifica, in modum iudicij, vbi semper morantur decem, aut duodecim personæ, quæ iudicant, & constituant omnia, quæ in dicta platea eueniunt, & dubia quæ insurgunt, malosque & delinquentes puniri iubent, versantur in dictis plateis aliæ personæ, quæ assidue diligenter explorant quid vendatur, & mensuras, quibus venduntur bona inspectant, atque explorant. Iam verò, si de magnificentia, diuitijs, & domestico apparatu atque obsequio, ipsius Muteezuma huius vrbs, & vicinarum regionum supremi domini, de palatijs suis, viuarijs & hortis, in ipsa ciuitate, & extra eam voluptatis gratia ædificatis, de pontibus, aquæ ductu, vijs, & nobilib. arcibus, omnia commemorare volucro, veritatem ipsam narrationē, excedere multis videbitur. Ex varijs tamen hoc saltem vnicum referam. Præter alia amplissima ipsius Domini Muteezuma palatia, vnum est, in quo pulcherrima erant viridaria, quibusdam prospectaculis eidem insidentibus, & marmora, reliquaque ornamenta erant ex iaspide optimè elaborato. Huic palatio inerant habitationes, quibus possent hospitari duo magni principes, cum amplissima familia, ibiq; erant decem stagna, vbi habebantur omnia genera auium aquatiliū istarum prouinciarum, quæ sunt multa & varia, & omnium altitū, & ad vsū volucrum, quæ mari aluntur, erant stagna salis aquæ, & ad vsū in fluminibus versantium, erant aquæ dulces, quas quodam constituto tempore emittebant, vt stagna emundarent, & cuilibet speciei volucrum impartiebantur cibum, qui eis erat proprius. Ita, quod volucris pisces edentibus, ducentæ & quinquaginta libræ, quotidie exhibebantur. His alendis volucris dabant operam trecenti viri, nulli negotio vltius incumbentes. Erant præterea alij, ad auibus præstanda medicamina prepositi, cuilibet stagno prospectacula imminabant, & deambulatoria egregia, & sumptuosa, quo dictus Muteezuma solatij gratia, secedere solebat. In huius palatij particula, tenebat homines, pueros, foeminasq; à natiuitate candidos in facie, corpore, capillis, supercilijs, & palpebris. Habebat etiam domum amplissimam & munitissimam, in qua erat latum peristylum, pavimento ex crustis marmoreis egregijs ornatum, in modum latrunculariæ tabulæ, & domus erant profundæ, quasi ad statum hominis cum dimidio, & ad magnitudinem sex passuum in quadrangulo, & in medio quarumlibet istarum habitationum, cernebatur volucris

rapina, vitam quærens à tinunculo, vsque ad adquilam, quotquot comperiuntur in Hispanijs, & plura genera, quæ nunquam in Hispanijs visa sunt, & in quolibet genere magna copia. Et in quolibet istarum erat lignum, vbi volucres residebant, & aliud extra, infra rere, & vni insidebant aues nocturno tempore, cum pluuio sum erat tempus, in altero verò poterant esse excentes ad solem, & aërem, dum aliqua ægritudine laborant. Istis omnibus volucris, gallinas impartiebantur pro cibo, & non aliud. In eodem palatio inferius quædam aulæ magnæ, plenæ sunt magnis caueis, & grandibus lignis fabrefactæ, & coniunctæ, & in eis, vt plurimum, continebantur leones, tygrides, lupi, vulpes, cati, varij, & omnium horum animalium tam volantium, quàm quadrupedum erat maxima copia, quibus ad saturitatem gallinas apponebant, & ad horum animalium custodiam erant alij trecenti viri. Erat insuper & alia domus, vbi plurimos viros & foeminas monstruosas, pumilio-nes, gibbosos, & adulterinos, & alios maximæ deformitatis viros habebat, & genus quodlibet monstri, sua obtinebat separatas habitationes, & præerant eorū infirmitati electi homines. Reliquas domus voluptatis gratia constructas, in dicta ciuitate Mexico, prætermitto, cum & plures sint, & diuersimodæ. Hæc ex narratione secunda, Ferdinandi Cortesij excerptimus, apud quem multo plura de magnificentia rara & inaudita huius vrbs, & de regio ac domestico obsequio ipsius D. Muteezuma lectu digna inueniuntur. Habent etiam in Mexicana hac vrbe Domini de societate Iesu collegium Regis Catholici Philippi Austriaci benignitate, institutum atque dotatum Anno à Chr. nato M. D. LXXIII.

37. **MOGVNTIA**, vulgo Meintz, à Celte, Peutingero, Ligu-rino, ac Ortone dicitur: Moguntiacum, vel, vt Pircfeymerus, Mocontiacum, Hermolaus, D. Hieronymus, Ammianus lib. 16. Et Tacitus vocant. Prolomeus Neomagum lib. 2. cap. 8. tab. 3. appellat. Est & ciuitas apud Antoninum Pium in itinerario, Nouiomagum inter Argentoratū & Bingiam, quam doctus autor, Moguntiam coniecit. Licet alij Nouiomagum in Gelria posuerint. Nomen habet Moguntia à Mœni fluuio, quem alij Moganum, alij Mogum vocant, oritur in orientalis Franciæ montibus, & Francofordiam, nobilissimum Germaniæ emporium, præterlapsus, apud Moguntiam Rheno miscetur. Hunc fluuium, sunt, qui Obrincum esse putent. Non enim parua disputatio est, quis sit fluuius Obrincus, quem Ptolemeus vsupra Moguntiacum statuit. Quidam enim illum Nautū, qui iuxta Bingum in Rhenū defluit, esse putant. Alij etiam Rhenū transgressi, Rhenū esse censent. Sed procul dubio Mossella est, licet Ptolemeus ex eius situ (forfitan ex aliorū relatione) deceptus videri potest. Equidē, si Naus esset, sequeretur, quod Mosella penitus à Ptolomæo fuisset obmissa, quod planè incredibile est, quod fluuius adeo insignis, fuisset neglectus, & longe minor, Naus, nimirū, recensitus, qui & ipse nō supra, sed infra Moguntiacū labitur. Mœnū verò, per Obrincū designari, planè ineptū videri potest, quod in descriptione superioris Germaniæ, & inferioris, transverso Rheno, Mœnus describi, & quasi humeris, vltra Rhenū transportari deberet. Auctor est Pircfeymerus, cuius verba retulimus. Sed nūc ad Moguntinam, clarissimā Germaniæ urbem reuertimur, à Tacito memoratā, qui hic etiam molem à Druso ad remorandum Rhenū fluuiū inchoatā refert, & à Paulino Pompeo Romanarū Legionū in Germania Duce sub Nerone Imperatore perfectā. Pons quoq; ligneus, apud Moguntinos à Carolo, trans Rhenū cōstructus fuit, 9 paulo post vulcani rabiei litatur. Año salutis D. CCC. XXXVIII. (autore Sigibero in chronicis.) Godescalcus hereticus, adulterina deprauataque doctrina, urbem, ac ditionem Moguntinam corripit atq; iniecit; Coactō igitur Moguntij, cōcilio à S. Rabano Archiepiscopo Moguntino (cuius quidem viri pietatem & eruditionem, omnes bibliothecæ, permultis ab eo libris conscriptis, passim commendant) erroris conuictus, damnatur. In hac vrbe ars Typographica, circa annum salutis M. CCCCLIII. per Ioannem Faustum inuenta est. Vniuersitate denique Moguntia inclarescit, quæ quidē, vt Pipino, eiusq; filio, Carolo Magno primordium, ita Reuerendissimo Archiepiscopo Moguntio, Danieli, in Electorum ordine primo, per Germaniam Archiepiscopo cancellario & omnem suenitorem, & restaurationem debet. Cui Illustrissima Calistudo sue Año verbi incarnati. M. D. LXVI. Dominos de societate, IESV præfecit, quidū mitiora artiū studia, tū etiā philosophicas & theologicas sciētias, maxia & dexteritate, & foelicitate tradūt, Moguntia superiorisq; Germaniæ iuuētutē, doctrinæ, pietatis nitoribus expoliūt.

33. **MO M B A Z A**, oppidum Africæ, habens in portu arcem munitissimam, armis & telis, varijsquē tormentis refertam, firmisissimisq; præsidijs, atquē singulari vigilantia defensam. Tellus abundat fructibus, oleribus, & frugibus, & pecorum, & armentorum gregibus & aquis dulcibus. Vtitur præterea mirā cæli temperie, homines viuunt admodum lautè, & domus lusitanorum more ædificant, rectoriaquē varijs coloribus depicta parietibus inducunt. Hæc Oforius lib. 1. de rebus Emanuēlis lusitanorum Regis virtute gestis.

40. **MONA CVM**, vrbs ad ripam Isaræ sita, inter ciuitates Principum in Germania præclarissima, & Bauariæ nominatissima, ædes habet pulcherrimas, plateas amplas, & basilicas ornatisimas,

## INDEX.

Ioannes Auentinus, diligens rerum Bauariæ scrutator lib. sexto historiarum suarum, ita de Monaco oppido scribit. Henricus duodecimus Bauariæ Dux, oppidum Monacense construxit, in fundo Monasterij Schefflarn, atque inde Monacum est dictum, habetq; monachum pro insignibus. Fuit autem eo tempore oppidum quoddam aliud, Vering nomine, infra Monacum, ad ripam Isaræ situm, vbi pons erat vltra fluuium, quo omne sal, quod ex Reichenhal, deferebatur, tendebat: traieciobatq; pontem, vnde Episcopus Frisingensis, cuius erat oppidum illud, magnum habuit quæstum. Hoc autem oppidum Dux Henricus exulit, pontem fregit, direxitque viam ad Monacum, eaq; ratione vniuersa negotiatio, & vestigal salis ad suam ciuitatem peruenit. Est hoc tempore Monaci societatis Iesu collegium celebre, ab Alberto vtriusque Bauariæ Duce informatum, & dotatum.

22. **MONASTERIUM**, vrbs episcopalis, totius VVestphaliæ Metropolis. Ptolemæo Mediolanum; Anabaptistis verò noua Hierusalem dicta, qui post longam obsidionem ab ea expulsi sunt in natali S. Ioannis Baptistæ, Anno domini M. D. XXXV. Ioannes verò Leidanus ex fartorum opificio primus ipsorum Dux, ad quæcunque scelera ipsis facem præferens, quem Regem Israel & Sion esse dicebant, viuus caucæ ferreæ inclusus, è fastigio turris S. Lamberti suspensus, inedia perijt.

8. **MOMSPESVLANVS**, in Narbonensi Gallia oppidum tam situs opportunitate, quam vniuersitate amplissima, admodum celebre.

13. **MONTES**, vrbs in Hannonia probè munita & elegans, metropolitica dignitate conspicua.

### N.

47. **NEAPOLIS**, vetusta, præclara, atque lautissima Campaniæ vrbs, ipsi maris littori, & amoenissimorum collium radicibus apposta. Neapolim Strabo, Plinius, Mela, Liuius, Solinus, Antoninus, Tacitus, Silius, Appianus: breuiter, omnes scriptores nominant. Antea tamen Parthenopem appellatam Strabo; Plinius, Solinus, Virgilius; itemque Silius auctores sunt, ab vna Sirenum Parthenope, quæ cum omnes, vti est in fabulis, præ dolore, quod Vlissem eiusque socios cantu decipere haud potuerant, in mare se præcipitassent, hoc in loco sepulta est, vbi deinde Cumani vrbs condiderunt, Parthenopenque ab ea virgine, vel, vt alij dicunt, scorto; denominarunt. Indicat id etiam Silius his verbis.

*Sirenum dedit vna tuum memorabile nomen,  
Parthenope, muris Acheleias, æquore cuius  
Regnauere diu cantus, cum dulce per undas  
Exitium miseris, caneret non prospera nauis.*

Vrbs hæc Neapolitana, non otij modo & quietis, sed & deliciarum voluptatisq; domiciliū priscis temporibus Romanis semper fuit. Tanta siquidem hoc loci, situs, hortorum, fontiumq; amoenitas; tanta fructuum præstantissimiq; vini vberitas: tanta rerum omnium non solum ad hominum, animaliumq; necessitatem, sed etiam ad voluptates, atq; delicias peropportune deseruientium affluentia, & copia: tanta denique placidissimi aeris salubritas vt Tellurem matrem, hunc sibi in mundo locum, delegisse, non immerito dici queat, in quem omnes naturæ dotes, incredibili abundantia & amoenitate effunderet. Tanta loci oportunitas, cum olim doctrina claros (quorum in ipsa descriptione meminimus) & nataliū splendore illustres viros, in hanc vrbs inuitauit, tum nostra quoque ætate, Principes summique viri non minori frequentia. Neapolim concurrunt, quam quod Strabo scribit, olim solebat. Etenim vniuersi ferè regni, quod inter Adriaticum & Tyrrhenum mare, ab amne Truento & Fundis vsque ad fretum Messanæ continetur, partem Samnitium, totam Apuliam, Calabriam, Lucaniam, Campaniamque sælicem amplectens, Principes & Reguli maiore anni partem, hac in vrbe exigunt, ædesque splendidissimas ferè omnes habent. Diuorum etiam phana ornatissima, ac splendidissima, arcesq; penè inuictæ hæc conspiciuntur. Inter hæc præcipuum est D. Clare templum, sacra virginum societate, & clarissimorum hominum sepulturis nobile. Dein est insigne B. Domini ci fanum, vbi simulachrum crucifixi visitur, quod D. Thomæ Aquinatè his verbis affatum est; Benè scripsisti de me Thoma. Seruantur in eius sacratio Alfonso primi Arragoniæ, Hispaniæ, Siciliæ, Neapolisq; Regis: Ferrandi item primi eius filij: Ferrandi secundi; Isabellæ Ducis Mediolanensis: Ferrandi Dauali Marchionis Pischariæ belli fulminis, aliorumque multorum Principum, & illustrium hominum ossa. Est & augustissimum, Fratrum montis oliueti, delubrum, modico in templo D. Ioannis in Carbonaria fratrum Eremitarum, magnificentissimum Roberti regis, & Ioannæ primæ sororis monumentum, ex marmore candido, cum eorum imaginibus artificiosè factis, supra summam aram conspiciuntur. Post id, exiguo in sacello, Nicolai Caraccioli, qui magister equitum maximus in regno quondam fuit, sepulchrum item perelegans ex candido marmore, prætereaq; sacellum aliud in propinquo ornatissimum apparet. Paria celebritate sunt hic, templum Cathedrale quod Episcopium vocant: Item D. Laurentij, fratrumq; minorum,

D. Francisci, cum alijs, quæ omnia recensere nimis longum foret. Venerantur hic plurima sanctorum, hominum corpora, præcipueque D. Aspremi Episcopi, item Agrippini, Eusemij, Athanasij, Seueri, Ioannis, Gaudiosi Episcopi, Ianuarij Antistitis Putcolani martyrio coronati, Anelli Abbatis, Restitutæ virginis & martyris, Item Candidæ viduæ D. Petri discipulæ. Si quis autem claros & eximios homines, qui non modò huic vrbi, sed & orbi vniuerso decori ornamentoque fuerunt, cognoscere, imperij etiã, gubernationisq; huius Reipub. formã seire desiderat, is Campaniæ descriptionem Leandri Alberti legat, & quod auiditati sue abundè satisfiat, inueniet. Est in hac vrbe Anno salutis, M. D. LI. peraugustæ societati Iesu, ornatu exedificatū collegiū, opera M. Alfonso Salincro.

9. **NEMAVSVS**, vrbs Galliæ Narbonensis perelegans, quam antiquissima & magnifica veterum ædificia admodum celebrem efficiunt. Eam Ioannes Poldo, vernacula lingua, libro de hac vrbe conscripto, cui ædificiorum ruinas, artificiosè delineatas, coniunxit, copiosa enarratione illustrat.

40. **NORDLINGA**, Rhetiç inferioris oppidum, trito incolarum sermone Nereling, Exteri eam Nordeling, nuncupant; Arç Flauianæ, inde Ptolemæo dicitur, quod circa annum Christi septuagesimū secundū, Flauius Vespasianus Germanos oppugnās, atq; parva victoria triumphans, hoc loco aras extruxit, atque dijs gratias agens, nouum & gentilitium ciuitati nomen imposuit. Nec id Flauio Claudio adscribi potest, qui tricesimus fuit in ordine Cæsarium, atq; circa annum Domini ducentesimum septuagesimum est rerum potitus. Ptolemæus autem longe ante, nempe circa annum Christi centesimum sexagesimum tertium huius nominis mentionem facit, quando Flauiorum Romæ familiæ, adhuc recens erat memoria, & tres Cæsares Vespasianus, Titus, & Domitianus Flauiani fuerint. Quod autem aliqui per Aras Flauianas alia loca, quam Nerolingam intelligere volunt, cum illis contendere nolimus, hoc tamen certo certius scimus, in tota regione non esse, aut olim fuisse locum aliquem commodiorem, & mansioni humanæ conuenientiore, quam Nerolinga sit arca, & circumiacens ager. Situ enim perquam amœno excellit, fontibus, & ijs, quæ ad hominum victum ex se terra producit, abundat. Sed quia nihil firmum & perpetuum est in terra, omnisque conatus humanus nihil præualeat contra Dei prouidentiam, & quando ille non custodit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam, factum est anno Christi M. C. C. XXXVIII. vt tota ciuitas, cum ingenti ciuium damno, igne conflagrarit, vt non modo ædificia, fortalitia, possessionesque omnes amiserint, verum & diplomata, instrumenta, literas contraatum, regalia, priuilegia, immunitates, iura, & leges. Illico tamen, & eodem anno, succurrenter beneficio Clementissimi Imperatoris, Friderici secundi, cæpta est ciuitas reæ edificari, singularique eius fauore, atque filij eius Conradi Regis & reliquorum successorum beneficentia, liberata fuit aliquandiu, donec respiraret, & ab omni exactione, seruitute, & contributione, & post instaurationem suam, immunitate, & magnis gratijs, & priuilegijs donata. Sed, quia primus restitutæ ciuitatis circus, non multum amplus fuit, nec capax omnium eorum, qui temporis successu vel nati, vel coloniam adepti fuerunt, factum est posterioribus annis, imperante Ludouico tertio, Anno scilicet M. C. C. C. XXVII. vt omnia suburbia, vna cum oppido ipso in vnam contraherentur circumferentiam, mœnibusque nouis, & amplioribus cingerentur, & ciuitas ipsa, iam duplo maior fieret, quam antea fuit, omninoque in orbem disponeretur, vt sui similes, non multas, in Germania alias, inuenias. Habuit ab antiquis temporibus patricos, & multos nobiles, atq; diuites familias, insignesque alios ciues, quos & ob egregia ipsorum facinora, domi forisque gesta, Cæsares magnis profecuti sunt beneficijs, ac gratijs. Quam varias porro, oppidum hoc Nerolingense calamitates, Bellonæ, Vulcaniq; rabiem senserit, VVolfgangus Vogelmannus, copiose apud Munsterum profecquitur.

31. **NORINBERGA**, Ptolemæo, Segodunum, præstantissima Germaniæ vrbs, summæq; nobilitatis Respub. non quæ veterum imaginibus constet, quæue maiorum opinione tantum nitatur, aut sanguine propagetur, cui nihil, vel parum cum virtute commune est: verum, quæ propria virtute paratur, & ex proprijs egregijs facinoribus constet. Quæ enim genus, & proavos, & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra voco. Viget illis Respub. nulli Germaniæ vniuersæ, conferenda, cuius laudi accedit, quod hæc non futioribus, quibus vltra crepidā, non licet, consistat, verum viris partim, quibus rerum cognitionem experientia, ac longa peregrinatio peperit; partim, qui sese nobilioribus doctrinis, toto destinauerunt, & qui à primis cunabulis, aut tenerioribus annis, multorum hominum mores viderunt, & vrbes. Illic itaque Senatores administrandæ, conseruandæ, propagandæ Reipub. causa nati, hoc vnum agunt negotium, hoc vnum curant, vt egregiè Reipub. consulant, nullis alijs occupati negotijs. Ambiguum esse arbitror, an vrbs Senatui, an Senatus vrbi preponatur, vna illic omnium mens, vnus animus, vna denique *μοναρχία* vidimus ante multos annos, nullas partes aut similitates, inter ciues ac Senatores obortas Senatus plebi congruit, plebs primatibus cōuenit: & demū res illa





I N D E X.

E regione huius portorii, forum, quod veteris pali vocatur, apparet, in quo semper non pauci homines, mensis assidentes reperies, quos notarios, vel libentarios vocare possimus, nullis tamen ciuitati ministerijs obligatos. Hi oēs ex hoc vitæ genere sibi alimētum suppeditant, quod omnium accedentium, mentesque suas explicantium, sententiam assequantur, ordineq; in eodem ipso loco, subito schede, scribant, petentibusq; dato, pro ratione materis pretio, tradāt, in tantum, vt literas, epistolasq; amatorias, elogias, orationes, epitaphias, carmina, laudes, parentalia, petitiones syngrapha, & cuiuscumque generis alia, quæ ab eis postulaueris, ad ea habeant dispositum scribendi stylum. Quod nullibi in totius Europæ urbibus, fieri vidi. vnde Olisiponis magnitudinem, & hominum frequentiam, facile quis iudicabit. Est & in hac vrbe, ad latus, quod orientem hibernum respicit, ad mare Piscarium, atq; cupedinis forum, in quo cetarij, sartores, cupedinarij, lanij, panifices, dulciarij quotididē gregatim concurrunt, omnia, quæ ad vrbe, vescendi causa afferuntur, vendentes. Præterea propolarum, insectorum, cauponum, stabulariorum, linctorumq; tabernæ ibidem instructissimæ, visuntur. In hoc verò piscario foro, certa quantitas corbium deposita est, magistrarum edicto, quibus, cymbis piscatorijs appulsis, pisces à mediastinis in forum ad venditricem aduehuntur. Hi quidem corbes, singulis annis, à magistratu, piscatoribus, plus minus duob. millibus ducatorum locantur. Piscario hoc foro, à tergo relicto, mercatoq; panificum, hōitorum, fructuum venditorum, aucupumq; interiecto, nec non macello, domus, quæ nostri Septensem nominant, sita est, in qua regij præfecti negotia, ad bellum Africanum spectantia, expediunt. Huic loco, Epilogi instar, nonnihil in laudem Ecclesiasticæ musicæ adijciam, idq; verissimum compertissimumq; inter omnes ciues habetur. Nempe, quod in præcipuis anni festis diebus, ex ipsa vrbe Olisipone, ultra triginta absolutos cantorum choros, ad sacra modulato cantu, in pagis villisq; circumvicinis canenda, vnâ die cuncti exeant, omnibus vrbis templis, in quibus musica modulata canitur, ex eo nihil detrimenti, ad suas celebrandas festiuitates capientibus, Societates verò, quas confraternitates vocāt, C. XXXI. sunt, in quarum vsum, ingens à sodalibus quotannis constat pecunia, quæ in pauperes, & alios vsus necessarios, summo ordine elargitur. Quod autem ad loci situsq; salubritatem, & aeris temperamentum attinet, tanta certè soli, cæliq; clementia, & amœnitas est, vt nullo ferè vnquam anni tempore, nec estas, nec hyems immoderata sentiat, quo factum est, vt multi mortales, ex diuersis nationibus, terrisq; remotissimis, cæli puritate perlecti, illic commigrarent: derelictosq; solo natali, & patriæ cura posthabita, perpetua ibi sedem, vitæq; domicilium posuerint. Hæc eo prolixius, ex accuratissima Olisiponis descriptione, à Damiano à Goe, Equite Lusitano, singulari libello comprehensa desumpimus, quo magis desiderauimus, vt tantæ vrbis magnificentia, exteris quoq; hominibus, innotesceret. In cuius enarratione nec id silentio inuoluendum erat, Societati Iesu collegium & Professorum domum in ea anno salutis, M. D. LII. assignatum esse.

54. O R M V S, Persiæ oppidum, vnionum gemmarumq; opulentia nobile. Has qui colligunt, vincti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis faxi, dependente fune, idque fit ab gemina Cymbæ parte, vt vtrumque iactis in profundum lapidibus, constabili nauis, non aliter, quàm si in ancoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius, cui id munus obtigit, in æquor iacit funem, saxo dependente. In nauis media alijs, mantica in pectus, tergumque dependente, alligato pedibus lapide, se vibrat in pelagus, subtusq; aquas Vrinantium more, natat, actusque in profundum ad passus quindenos, tantisper vrinat, donec legerit conchas, in quibus delitefcunt vniones, ac margaritæ: collectas, manticæ in dit, lapidemque protinus, quo pedes grauabantur, abijcit, funique innixus, in superiora euadit: ibi quandoque ad tercentum ferè, nauigiorum genera, compertuntur, quæ vndecunq; contendunt. Eius vrbs Sultanus Mahumetis est initiatus fide. Hæc Ludouicus Romanus lib. 3. rerum Persicarum.

22. OSSENBVRGVM, Insigne Saxonie oppidum, Caroli Magni clementi, splendore haud exiguo, illustratum.

P.

48. P A N H O R M V S, feracissima Siciliæ vrbs metropolitica dignitate illustris, situ fecundo excellit, pelagoque Tyritheno abluitur, muris septa perquam altis, quod opus est Federici Regis. Plures, quibus cæmentitios aggres latis fossis cinctos augmento, ac ciuium securitati addiderunt. Secundum mare arx est, quod Castrum ad mare nominant. Huius Castri quondam Præfectus Hieronymus Fuxa Panhormita, homo patricius, qui dies octo æstiuo tempore sine potu agere potuit. Tres item antiquæ ciuitatis portæ, & veteres muri multis cum turribus lapide quadrato constructi, & nunc manent. Patitillorum vna, vbi lapides literis inscripti, quibus Noe tempore fuisse Panhormum planè constat: Obscura altera nominata. Tertia est, quæ Bosuensis porta ab ijs nuncupatur, ad eam vergens vrbs regionem, quam Brigariam, Vulgariam antiquitus vocant. Supra murum ad occidentem Rogerius comes

Tancredi filius, victis Pænis turrim Rubeam, quam vocant, faciendam curauit: Alteram Chirimbrim nomine. Vilielmus Rex, cognomento Malus: Tertiam demum (Turrim Pisanam hæc vocant) qua palatium perfectum, Vilielmus filius, quem Bonum appellarunt. Intus sacellum marmoreum ædificium totum, diuò Petro dicatum, pulcherrimum & religiosum, cuius parietes Porphyrite Barioque marmore, vermiculatis ad hominum, & animalium effigies crustis punctisque aureis vestiti, pauimentumque structum. Ibi subterraneus carcer, quo primariæ nonnullæ mulieres, anno millesimo post Christum ducentesimo, quadragesimo secundo, Mense Martio, quod plurimi tumultum fecerant, ab Frederico Imperatore coniectæ, nec vnquam deinde visæ, quæ antiquo vulgi prouerbio, Donna, quæ malè venerunt, vocatæ sunt. Ducentos postatque nonaginta quinque ferè annos, quum locum fabricandi gratia, homines confoderent, tria earum cadauera, nulla putredine vitata, integris cum vestibus, fericisque Calanticis inuenta sunt. Templum, quoque ingens Panhormi, exteriores parietes multò pulcherrimi, à Gualterio Archiepiscopo Vilielmi regis affine dedicatum. Ibi que quatuor sunt ex Porphyrio marmore sepulchra, opus sanè cunctis spectabile, Siciliæ reges, in quibus sepultos aiunt, quorum medium locum tenet marmoreum quoddam, vbi Constantia regina condita. Sacellum item diuæ Christianæ parietibus marmoreis, atque auratis laquearijs extructum. Ipso in templo, cautum est in status, ne priuatorum quicumque sepeliatur. Regibus namque duntaxat, & Episcopis concessum. Prope est ad orientem ferè, celebre Hospitale, nec multum ante Patrum nostrorum memoriam ædificatum. Cuius ministris curandi ægros, atque infantes alendi, quos vel paupertas, vel mulierum verecundia clam exposuerit, maxima cura. Altera parte est locus, quod Toccum appellatur, vbi aut vetere consuetudine, aut regia gratia, aureas coronas reges accipere consuefcere, ipsi Panhormitæ euulgant, adducuntq; illos, qui ibi regio diademate donati, Rogerium, vtrumque Vilielmum, Tancredum, Henricum Imperatorem Cæsarem, Fredericum filium, Mansridum, & Petrum Aragonum regem. Insignis erat Panhormi regia ab Andrea Claramonte tempore, quo plures reguli à regia fide defeceie, ipsius defectio nis autore, extructa (Stergium tum vocatur) quæ nosra ætate in mercium horreum, Doanam hodie appellant, vbi portitores ad regis vestigalia exigenda disponuntur, mutata est. Curia item est prætoria, vbi duæ statuar ex marmore antiquissimæ, nec cui quidem dicatæ, scire possumus, sunt enim nudæ atque altera manu, mortalium incuria mutilæ. Et propè sanum vetus, sacrum, è marmore, punctisque aureis, licet vetustate deletis, factum. Marturanam Panhormitæ vocant, ibi virgines plures Deo perpetuo dicatæ. Aucæ postea ciuitati, Tancredus primus Vilielmi spuris pomerium protulit. Et Rogerius Comes ædem, quæ diuò Ioanni sacra est, corum hospitium, qui Elephantia vitati, trans Oreti amnis hostium, (flumen Miraglæ Panhormitæ vocant) vbi pons est lapideus insignis, ædificauit. Flumen in Panhormitana valle oritur, inque agro Parco nomine. Ipsa Panhormi vallis, pluribus irrigatur fontibus. Huc vsque Cl. Marij Aretij verba & descriptio nem retulimus. Celebrem ac perpetuam nominis gloriam & hinc oppidum hoc Panhormitanum consequitur, quod cum superbium, insolens, ac libidinosum Gallorum præsidium, à Siculis in vniuersa insula delerentur, eius cædis, ac proinde huius quoque prouerbij, quo vespertas Siculas commemoramus, occasio fuerit, cuius rei si quis accuratam historiam quarat, is Thomam Fazellum libro suæ historie Siculæ octauo, & nominatim de vespertis Siculis eodem libro capite quarto, legat. Et L. Marineum Siculum libro XI. de Aragoniæ regibus. Panhormitani ciues, Anno Christi M. C. XXXIX. Ioannis Vagæ Siciliæ Proregis consilio & auctoritate, atque adeo, pio, Messanenens Collegij, fructu incitati Collegium Societati Iesu, erexerunt.

48. P A R M A, antiquissima Lombardiæ ciuitas, omnibus omnium sæculorum ætatibus nobilium, & egregiorum ciuium flore, vt nunc quoq; maximo fuit, verus Romanorū Colonia, quæ Leander, varijs aliorum enarratis sententijs, à Thuscis conditam, & à principatu Coloniarum, denominatam, arbitratur. Hæc autem vrbs amne intercurrente, irrigatur, qui ex Appennino supra Beluiderium oriens, inde, interrupta via AEmilia, Parmaque vrbe, à suburbij diuisa, huc in Padum defluit. Eius ager, vt optimus, rerumque præstantissimarum fœcundus, ita & ipsa Parmensis ciuitas celebres homines, & cum literarum, tum aliarum virtutum armorumque gloria claros abundè tulit: in quo catalogo Casius Poeta, item Macrobius, qui in Somnium Scipionis à Cicerone descriptum, elegantissimè commentatus est: prætereaque Saturnalia scripsit, quanquam non desint, qui negent eum Parmæ genitum. Iunguntur his Blasius Pelacanus excellens Philosophus, & Astrologus: Albertus Galleortus, Iureconsultus, qui multa literarum monumenta reliquit, nominatimq; Margaritam quæstionum, Bernardus Parmensis, Canonicus in D. Petri Bononiæ, vbi & sepultus, qui apparatus ad Decretales concinnauit: Guilielmus Aramundus, iuris peritissimus, qui circa M. CCC. XXXVI. à C. N. annum floruit, vt Corius auctor est, Iacobus

## I N D E X.

tobus Arenanus, qui in codicem, multa que alia docta scripsit, Ioannes olim Generalis minister ordinis Minorum, cum alio item Ioanne, ex sodalitate prædicatorum, ambo summi theologi, vti editis scriptis probauere Gregorius Anselmus, optimus Medicus atque Philosophus, Anthonius Camaldulensis Græcæ Latinæque literaturæ, summè gnarus, cuius rei in Constantienfi Concilio documenta dedit amplissima, Franciscus Marius Grapaldus, qui de partibus ædium Lexicon, itemque Syluam collegit: Thadeus Vgallettus, Nicolaus Bruccius, qui Bononiam, libro edito, celebrauit. Franciscus Carpesanus, qui peruenisse, nostrorum temporum historiam, conscripsit. Alia item ingenia summa, hac vrbe orta, nostrum habet sæculum: quæ partim Leander in sua Italia, commemorat, partim etiam alijs, celebranda relinquimus. Est etiam in hac vrbe præclarum Societatis Iesu Collegium, ab Ostantiano Farnerio Parmæ & Placentiæ Duce, inchoatum atque dotatum.

30. PARTHENOPOLIS, vide Magdeburgum.

31. PINCIA, alijs Vallisoletum, Hispanis, lingua vulgari Valladolid, oppidum totius Hispaniæ celeberrimum, Regis Catholici, summorumque hominum illustrissima, & inclyta sedes. Est hic amplissimum Societatis Iesu Collegium, cuius fundamenta iecerunt Petrus Faber, & Antonius Arooz, qui in comitatu Mariæ Ioannis III. Lusitaniæ Regis filix, quæ Hispan. Principi nupterat, ex Lusitania in Castellam profecti, Pinciæ commorantes, insigni hoc collegium instituerunt, quod initio quidem tenue, & perangustum, ita postea amplificatum est, vt propter eius oppidi magnitudinem ad Collegium etiam Professorum domus addita sit.

32. PICTAVIA, oppidum Episcopale Pictonum in prouincia Burdegalensi, Portiers communis Gallorum lingua.

29. PRAGA, Regni Bohemiæ metropolis, vrbs amplissima, Principum, Regum, ac Præfulum inclyta sedes: Bubienu, & Marobudû, Auentino, Casturgis, Ptolemæo dicitur. De qua in ipso opere plura, quæ verè in eo, ob loci angustiam, omisimus, hæc sunt. Non longè à Cathedrali Pragensi templo, versus orientem solem, situm est Monasterium Deo dicatarum virginum, toto regno vetustissimum. Nam à Duce Vratislao, S. Venceslai patre erectum est, Diuo Georgio Sacrum, in quo templo ipse Vratislaus, cum matre sua S. Ludmilla, & nepote Bohuslao Pio, quiescit. Sacerdos huic cœnobio præfecta, pastoralis baculo vititur, & principis defungitur honore, quin etiam ipsius præsentia requiritur, in coronanda Regina. Est & ab alia arcis huius templi parte, aliquanto remotius monasterium, vulgò Strahov, aliàs, mons Syon, dictum, quod iuxta ipsa vrbs mœnia, in admodum arduo colle, Petrin dicto, ædificatum, sepultura Vladislai primi Bohemiæ Regis, qui ipsum condidit, celebre est, & clarum. Nec silentio prætereundus est Regius hortus amoenissimus, iuxta fossam arcis altissimam situs, varijs arboribus, ac stirpibus, non tantum domesticis, sed & peregrinis ex Italia, Hispania, & alijs longinquis regionibus, huc allatis, & plantatis instructissimus, opereque topiario fragrantissimus. Hic videas mala Punica, Citria, Limonia, & Aurantia, non infeliciter prouenire, olera, & herbas exurgere intra las minas ferreas, inстар literarum formatas, & apto contextu orationem dominicam exprimentes. In hoc orto aluntur Leones, intra ligneos cancellos inclusi, nec non mirandum ex India animal, quod anteriore parte ceruam, reliquo corpore camelum mentitur, adeo, vt Clariss. D. Andreas Mattheolus græca voce *Ελαφοκάμηλον* rectè appellari posse, testatur. In penitioris huius viridarii secessu, habetur domus elegantissima faxea, ad refectionem, deambulationem, & omnem prospectum concinnatissima. nam duos habet, ambitus, inferiorem & superiorem. Inferior est porticus, columnis teretibus æquali interstitio circumquaque positis. Superior est subdialis, cuius extremitates sunt continua series lapidum, in quibus variæ imagines, ex veteribus historijs & Poetis artificiosissimè excisæ iucundissimum præbent spectaculum. Ab hoc orto vnus stadij interstitio, extat, viuarium Regium, muris longo circuitu septum, sed non est conferendum ad nouum illud, quod Serenissimus Archidux Ferdinandus quatuor à Pragensi Castro stadijs distitum, condidit, & spaciosissimo murorum ambitu cinxit, in cuius medietate magnificissimum, cultissimumque stat palatium, ad figuram stellæ fabricatum, vnde ei nomen datum. Pavimentum habet ex marmore tessellato, nitidissimum, & conelauia multa picturis elegantissimis ornata. Quin etiam illud, Pragensium ornamentis, ad numerandum est, quod Collegium Societatis Iesu, habeant, institutum Ferdinando Cæsare A. qui pietatis, & eruditionis fructu, ex eiusdem Societatis Collegio Viennensi, promanante, commotus, etiam Pragensi instituit, & dotauit, cuius prima initia, & fundamenta iecit, D. Petrus Canisius, Eximius, Societatis Iesu, Theologus. Varios huius vrbs fortunæ conditiones, & casus, quos temporis successu, sub Regibus Principibusque diuersis pertulit, breuitatis causa omitto. Eos Georgius Handschius à Limuso, ex Pragensium Annalibus, ex quibus & hanc descriptionem excerptimus, admodum diligenter collegit.

Q.

43. QVILLOA oppidum Africa, Lusitaniæ Regi, tributarium.

R.

40. RATISPONA, Clarissima vrbs, ad Danubij ripam in Bauaria sita, à Tyberio Nerone condita, anno, quo Christus Iesus pro salute humani generis passus est. Baioriæ olim Metropolis, Hanc regionem antiquitus Norici tenuere. Cuius adhuc portio, trans Danubium sita, Noricum appellant. Noricis autem Baiorios successisse, & cum reperiam vetustissimos codices, hanc Baioriam appellant quam moderni Bauariâ dicunt, & à Bois Bajoaricû nomen descendisse, persuasum est. Cui Strabo vires adhibet, Romani Baios Gallorum gentes è finibus eiecerunt. Inde migrantes circumiacentes Histro loco, cum Thauristis habitauerunt. Constat igitur, eos in Pannonia confedisse, & inde facildè in Noricum continuam regionem migrasse. Quamquam olim deserta, vt Strabo tradit, nunc cultissima est, magnas & ambitiosas ciuitates habens & oppida nobilissima. Ratisbona verò ornatu cæteras excellit. Pontificales vrbes in ea quinque sunt: quarum nunc metropolis est Salceburga. Ratisbonensis autem episcopatus olim clarissimus fuit. Cui tota Bohemia subiecta erat, hæc vrbs septem nominibus insignita fuit, quibus in suis iuribus & libertatibus claruit. Primo, à sui conditore Tibernia vel Tiburnia dicebatur. Tiberius enim Liuiæ, Augusti vxoris filius, & ipsius Augusti præuignus, quem cum Augustus in filium adoptasset, mox magno exercitu comparato, contra Noricos & Vindelicos misit, qui eos in prælio superauit, & hanc vrbe apud Noricos ædificauit. Secundo, vrbs quadrata, longo tempore dicta, cum ad quadratam figuram & quadratis lapidibus magnis, muro circumdata fuisset, vt in reliquijs veterum murorum, retro, S. Paulum cerni potest. Tertiò hyatopolis, vel hyaspolis ob ruditeriam populi agrestis, qui ore hiant, vt rurales finitimi faciunt, verba hiantia proferebant: vel, ab hyanum aquarum propè ciuitatem confluxu, cum Danubius, Naba, & Imber & cæteri fluuij, in latere aquilonari confluant. Quarto Germeinsheim, à populo Germaniæ, qui eam frequentare solebant, vel à Germanico, qui ciuitati præfuit. Quinto, Regniopolis, ob frequentes conuentiones principum & regum, vt hodie areæ turres, ac excelsa ædificia magnatorum ostendunt. Sexto Imbrapolis, à fluuio, cum Imber fluuius, septentrionem versus, in Danubium fluit, & vernacula lingua, hoc nomen Regenspurg, adhuc seruat, cum in tali fluxu olim ciuitas incepta fuerit. Septimo, Ratisbona dicitur, cum rates ob mercimonia, & tempore Caroli Magni ad bella ibi confluebant, & tanquam firmiter sita, & ædificijs roborata: hodie Ratisbona appellatur. Basilica decoratur episcopali, summo in honore tandem S. Petro dicata, prius ob fraternitatem canonicorum Ratisponensium, & Remensium Ecclesia S. Remigij appellata, opus præclarissimum in vrbe nondum completum, Et cœnobio sancti Emmerammi ordinis sancti Benedicti amplissimi, Monasteriaque damnarum plura habet, præcipuè superius Monasterium virginis gloriosæ; Inferius, in quo diuus Erhardus episcopus quiescit. Plures etiam domus consecratas, & ecclesias, & proprios sacerdotes. Arnolphus autem Imperator, qui hunc locum præ cæteris imperij locis, summè dilexit, murum ampliauit, & Monasterium sancti Emerammi inclusit, & plurimum adornauit. A cæde enim Nortmannorum rediens in Baioriam, ossa sancti Dionysij Ariopagitæ in fine suæ ætatis cœnobio tradidit, cum libro Euangeliorum ornatissimo, ac literis aureis percripto, & demum apud eos sepultus. Fuit autem hic S. Dionysius Atheniensium Episcopus qui vna cum Apolliphane Sophista, in Aegypto Heliopoli, quando Christus Iesus passus est. solem vidit præter naturam obscuratum, & tetram noctem subito terris obductam, cognouitque mox verum omnium Deum, eodem Sophista respondente, (vt ipse ad Policarpum scribit) rerum hæc diuinarum vicissitudines esse. Ornatur & Ratispona glorioso martyre S. Emmerammo Episcopo. Et S. VVolfgangus, eius loci vndecimo Antistite, qui monasterium S. Pauli construxit. Albertus quoque Magnus omnium doctrinarum peritissimus, apud eos Episcopatum rexit. Hæc ferè omnia Argentinensium Chronica suppeditarunt. Quod si porro Ratisponensium Archiuis credendum, constat eam vrbe, florente Romano Imperio, populi frequentia potentissimam totius Imperij atque Germaniæ fuisse: Cincta enim erat suburbijs admodum latè patentibus, quæ Perbingam, Pruelam, Pruefeningam, & VVentingam vsque frequentibus ædificijs extendebantur: Alere hæc vrbs potuit vnum & viginti annos supra quingentos, delectorum peditum sex, & equorum millia quinque, quibus ditones vicinas armorum terrore & defendebat, & in populi Romani officio & obedientia retinebat. Hi quartam legionem Italicam constituerunt. Lapideo denique ponte, decem & quinque arcibus fornicato, viraque Danubij ripa, hoc loci coniungitur, cuius prima fundamenta Anno CHRISTI M. C. XXXV. posita. Et XI. annorum tempore, ea pulchritudine, & amœnitate, tam vastum opus perfectum fuit, vt vel ea tantum moles, Ratisponam commendabilem reddat. Quod si quempiani ea disputatio iuuet, qua

pro.

probabiliter vtranque in partem disputatur, an D. Dionysij Atheniensium Antistitis reliquias, in Gallia, secundo lapide à Parisiensium vrbe, an verò Ratisponæ contineantur, is Conradi Peutingeri, Coniuviales de Germania sermones, consulat.

50. R H O D V S, Mediterranei maris insulæ & oppidi, valide muniti, nomen, prius, Ophiusa, deinde Staclia, ac demum Telchin, Aeneas Syluius asserente, cognominatum: septuaginta in altitudine cubitorum solis Colosso, perpetua est memoria clarum. Quæ quidem incredibilis magnitudinis moles, inter septem stupenda nature, non immerito posita, post quinquagesimū sextum annum, terræ motu prostrata, etiam iacens, videntibus (Plinio asserente) miraculo fuit: Paucis pollicem eius amplectentibus, maiores erant digiti, quàm pleæque statua, vasti specus, defractis membris, hiabant, spectabanturque intus magnæ molis saxa, quorum pondere, ingeniosus opifex, id liberauerat opus. Sultanus Aegypti cum Rhodium insulam inuasisset, ex ære huius statua, quam contractam offenderat, nongentes camelos onerasse, & in Alexandriam terrestri itinere transmisisse fertur. Is enim, Anno post natum Christum, 655. Christianis hanc urbem eripuit. Quam ordinis, religionis, militiæque fratrum hospitalis S. Ioannis Hierosolymitani Rhodiorum, modò Melitensium Equitum Societas, Anno salutis 1308. recuperatam restauravit. Eamque ad Annum Domini 1522. mirificè cultam, retinuit. Quo tempore, sic permittentibus superis, in immanissimam Turcarum potestatem devenit, cuius etiam nunc tyrannidi pareat. Plura de hac vrbe Aeneas Syluius in Europæ descriptione. Quam præstans, ac nobilis Rhodiorum Academia fuerit, ad quam non Romani solum, sed sapientissimi etiam Athenenses ingenium, scientiarum splendore exculturi, confluxerunt. D. Iacobus Middendorpius, suis de Vniuersitatibus libris, doctè ac copiosè profequitur.

45. R O M A, Vrbs toto orbe celebranda, rerum domina, in Latio, ad amnem Tyberim sita, à Romulo conditore, nominata. Et vndecimo Ezechij Regis Iuda, anno, intercedente Assyriorum regno, secundo autem; octauæ Olympiadis, cõdita, perhibetur. Ambitum eius, ex traditionibus Augusti, Plinius scribit, millia passuum viginti. Flavius Vopiscus tradit, Aurelium Imperatorem, ambitum vrbs, ad triginta millia passuum ampliassè. Quod si vrbe, ad nostræ ætatis consuetudinem, metiri volemus, vix passuum millia quatuordecim, omnis Romæ, & Ianicula, siue Transyberinæ regionis, & Vaticanus ambitus, implebit. Portas suburbiorum & vrbs, in vniuersum numero X X I I I. fuisse, refert Plinius. Liius tamen, vt passim, in illius Historia, legere est, X X X V I I. ponit. Portæ autem vrbs, quæ ad præsens extant, hæc sunt. Ac primum quidem ab Occidente; Popularis. Deinde, per radices collis Hortorum, spatio P. mille Pinciana, præcis, Collatina, dicta. Tum, senis stadijs, abest Salaria, quæ olim Quirinalis, Agonenfis, item Collina & Quinquecepis, vt Varro tradit, nominabatur. Exortum solis æstiuum, spectat porta D. Agnetis, hæc olim Viminalis, Figulensis etiam, tum & Nomentana, appellabatur. Sequitur D. Laurentij, stadijs X I I. à D. Agnetis, olim Tiburtina, & Taurina, dicta. Succedit porta Maior, olim Neuia, dicta. A maiore, stadijs X I I. versus hybernium solis exortum, porta D. Ioannis sequitur, olim quidem Calimontana, dicta. Ab hac, stadijs, V. Gabiufa, quæ nunc clausa est Proxima Latina, in Cæliolo, stadijs, à superiore V. femperid nominis retinuit. Sequitur, spatio paulò amplius, D. P. S. Sebastiani porta, veteres Capenam, Camænam, & Appiam, dicebant, nec desunt, quæ & Triumphalem, denique, & Fontinalem dictam, tradant. Est deinde D. Pauli, spatio ab Appia P. mille, meridiemque similiter, vt & illa, spectat, veteribus, vt quidam existimant, Trigemina, & Ostiensis, vocitata. Transyberim, intra stadium medium, Ripentis, ad vernum occasum est, olim Poruentis, dicta. Hinc paulò minus, mille P. in tuniculo D. Pancratij sequitur, antiquis Aurelia. Versus Septentrionem deinde, occurrit, Septimiana, quam aliqui Fontinalem, ab initio dictam, volunt. Succedit porta Turronis, aliter etiam Pusterula dicta. Sequitur deinde Pertusa, pauloque vlterior, iuxta nobilissimos hortos, ad esq; Beluiderij, splendidissimas, Iulia, Postrema hinc, Castello S. Angeli vicina, Castellana, quæ prius Aeneia, vocabatur, & hæc nostris temporibus, vltra citraque Tyberim, vrbs Romæ portæ sunt. Tyberis ripa, octo quondam pontibus, iuncta fuit, quos ita, P. Victor, recenset. Miluius, quem vulgus nunc perperâ, Mollem vocat. Alius, nunc pons Castellæ S. Angeli, dicitur. Vaticanus, qui & Triumphalis. Ianiculus, qui hoc tempore Pons Sixtus est, Fabricius, vulgò de quadro Capi, seu Quadricepis. Exquilinus: Item Cestius, nunc S. Bartholomej, succedit, deinde Senatorius, & item Palatinus: iam, D. Manæ Aegyptiacæ, appellatus. Infra deinde, locus apparet, vbi pons vltimus extitit, quem tosa scriptorum cohors, sublicium, & Amilium nominat. Colles septem, citra Tyberim Romæ ab auctoribus describuntur, quorum nomina hæc sunt. Capitolium, Palatinus, a uentinus, Cælius, Exquilinus, Viminalis, & Quirinalis. Trans Tyberim alij duo sunt, Ianiculus, & Vaticanus. Capitolium, ab initio, Saturnij nomen habuit, postea Tarpeium, denique Capitolium vocari, cœpit, humano capite, in iouis templi fundamentis, reperto. Diuidebatur in partes duas, Aicem, & Capitolium. Arcis ornamenta cunctis Aegyptiorum miraculis, erant antepõnenda. Circa Capitolium turres erant, delubra, similiaque loca, numinibus consecrata, plus L. X. Mons, nostra ætate, propemodum vacuus, & inanis, vix enim nunciis Senatoris, & conservatorum prætoria, nullas serè momenti, cum Aræ cæli, familiæ Minorum, monasterio, cernuntur. Palatinus mons sequitur, in quo, vt Cornelius Tacitus perhibet, primum, vrbs Roma, ædificata est. Et in eo reges, deinde Consules, postea Imperatores, maiori ex parte, sedem habuerunt. Qui plurima atque magnifica in eo extruxerunt ædificia, quæ etsi iniuria temporum penitus sunt collapsa, eorum tamen ruinae tot tantæque sunt, vt passim ab omnibus, summa cum admiratione, conspiciantur. Habuit is mons Gregorastan, locum, vbi nationum, maximè Græcorum subsisterent legati, qui ad senatum missi essent: Concordiæ ædem, Senaculum, & ædes Victoris, Iunonis hospitij, Penatum, Orci, Fidei, Apollinis, & plurima alia ædificia, quæ Marcianus in topographia vrbs Romæ, & Leander de eiusdem vrbs antiquitatibus studiose describunt. Liius quoque inquit, Matrem Magnam Deum, ex Græcia aduectam, in ædem Victoris, quæ est in Palatio pertulere. Fuit & in Palatio, teste Plinio, Phanum, Febri dicatum, & tem-

plum D. Augusti, deinde incendio consumptum. C. Calicula, super templum hoc, ponte transmissio, palatium, capitoliumque coniunxit, cuius & reliquias, adhuc conspicerè licet. Idem Cæsar Augustus, templum Apollinis, in ea parte excitauit. Addidit porticus, cum bibliotheca Latina & Græca, quo in loco, iam senior, sæpè Senatum habuit. Nunc præter S. Nicolai Ecclesiam, à Calixto Pontifice ædificatam, nullum, is celeberrimus mons, ædificium habet. Qualis autem, & quantus olim fuerit, peringentes, ædificiorum ruinae, indicant. Nunc ad Cælium montem veniamus, in quo Vespasianus, templum D. Claudij ædificauit. fuit & in eo phanum Venæris, & Cupidinis, item Paris, aliorumque deorum ædes, aræ, & templa, quorum omnium ruinae ita confusæ sunt, vt paucis certum locum assignare liceat. Macellum magnum, atrium Ciclopis, Lupanaria, cohortes quinquevigilum, Castra peregrina, & Armamentarium. Medio in eius dorso, binæ Aquæ ductus, superfluum operis, conspiciuntur. Nunc, Ecclesijs Christianis, mons totus perornatus, conspiciuntur. Quæ ad Palatinum vergit, Monasterium D. Gregorij, sustinet, ex ædibus patris, ab eo constructum. Inde Sanctorum, Ioannis & Pauli, Ecclesia visitur, vbi quondam Curia Hostilia extitit, in qua Tullius Rex Regiam sedem, Liius asserente, constituit. Sequitur hospitale Saluatoris: & Ecclesia, B. Mariæ in Domjua; alteraque S. Stephani Ecclesia circulari forma, multis per ambitum columnis, adornata, olim Faunorum sacra, vt ex titulo quodam, ibi reperto, omnes consentiunt. Cernitur, ad huius montis sinistram, S. Quatuor coronatorum Ecclesia & S. Erasmi monasterium. Proximum, noui operis, in monte Cælio, est Xenodochium Lateranense, & in eiusdem montis extremo, Basilica Lateranensis, sic cognominata, quod in Lateranorum nobilissimæ gentis ædibus, ædificata fuerit. Ea, sanctissimis Apostolorum capitibus, venerabilis, & nobilissima structura, toto orbe celeberrima, à Constantino data. Syluestro, Constantina in Basilica, appellatur, Pontificum Romanorum primaria sedes. Visitur quoque in monte Cælio, porta maior, Neuia dicta. Et Amphiteatrum à Statio Tauro Augusto, positum, semiditum. Et alia S. Crucis Basilica, ab Helena Constantini matre, constructa, Eo loco, vbi templa erant Venæris, & Cupidinis, coniunctumque est monasteriū, quod Carthusiensibus nunc incolitur. In Auentino monte, locisque circumiectis, multa cum templa celebra, tum alia summi splendoris ædificia, fuerunt, vt de licet; Ara Herculi, ab Euandro, posita, phanum Iunonis, Dianæ, Minæ, & Lucinæ. Et in vertice, Lauretum, Ioui sacrum, Et Libertatis ædes. Nunc B. Sabinæ, Bonifacij, & Alexij monasterium habet, aliòquin, totus vinctis contentus. Exquilinus mons sequitur, quem Varro, duas in partes diuidit, nobilior rem esse scribens eam, quæ à foro, post ea Traiani vocato, nunc à turre Comitum, ac Militiarum incipit, & per montem Cabalinum, perque Themas Diocletiani, ad D. Laurentij portam vsque, protenditur. Altera pars, ea loca continet, quæ inter Diocletiani Themas, & Marij Trophæos intersunt. Et ea celeberrima Ecclesia, S. Mariæ Maioris, sustinet. Habuit Exquilinus, olim ædes, cum Deorum, tum hominū amplissimas & magnificentissimas Atrium Militarium ascendente, ruinae Themarum Constantini cernuntur, & ingentes feminudorum marmoreæ statuae. Inde, loco penè contiguo, Caballi marmorei, quibus viti seminudi, lora tenentes, insident, magno artificio facti, quorum alter, Praxiteles, alter Phidij opus, latinis litteris, inscribitur. Inde non lōge, sunt Diocletiani, & aliorum clarissimorum virorum Themas. Fuit in eodem colle Macellum, vbi nunc Ecclesia S. Viti conspiciuntur, cui vicinus est Arcus triumphalis Galieni. Plurimæ sunt in hoc monte Ecclesie, veterum ædificiorum ruinae, quæ omnia absq; tædiofa verbo sitate, referre minimè possemus. Collis Viminalis, Aram Iouis Viminei, quondam habuit templum Syluani, Lauacrum Agrippinæ, matris Neronis, Themas Olympiadis & Nouati, eo in loco, vbi nunc D. Pudentianæ est templum. Et Bibliothecam Vlpiani, in qua libri lintei, atque elephantini, Principum gesta, & S. C. continentæ, seruabantur. Alijs insuper ædificijs, hunc montem exornatum quondam fuisse, ingentes ruinae, testantur. Mons Quirinalis, longitudine, Viminali est similis, at amplius in latum patet, sunt enim, qui collem illi alium, inter portam Collinam, & Collariam, adiungunt, vbi characteribus Aegyptijs in scriptis Lunæque quondam, vt non nulli prodiderit, dedicatus, iacet obeliscus. In valle Quirinali, fuit Fortunæ publicæ, ædes. Paulò altius, Turris Militiarum, in qua Traiani milites olim stationem habuerunt. Themas Constantini, Domus Corneliorum. Domus Pompeij Artici, fuit in ea Quirinalis parte, quæ ædi tunc D. Vitalis, incumbit. Templū Quirini: Horti Salsatiani Campus sceleratus, in quo Vestales, incæsti fuerunt, vix defodiabantur. Habuit & plurimas alias ædes sacras hic mons, sed quo in loco fuerint, non ita exploratum habetur. Postulat nunc ordo, vt vrbs quoque planæ ædificia & celebriora loca diligenter perstruere, cæterum, cum ob incredibilem, tam publicam, quam priuatam ædificiorum frequentiam, commode id fieri nequeat, quin in iamensum, lectorum etiam tædio, excreseret oratio. Itaque Pub. Victorem sequuti, Laconica breuitate, quæ ab alijs, integre etiam libris, pro rei magnificentia descripta sunt, recensebimus. Aquæ, & Aquæ ductus per varias vrbs regiones XIX. inueniuntur, Themas XI. Amphitheatra & Theat. III. Curia XXV. vt D. Aug. in Psal. 121. Circi III. Obelisci VII. Arcus marmorei X X X V I. Campi VI. I. Fora XI. Bibliothecæ XXIX. Obelisc. V. Viæ XXX. Capitolia II. Colossi duo. Columnæ cochilides duæ. Macella duo. Ludi IIII. Naumachia V. Nympha XV. Lqui magni XXI. Deaurati LXXX. Eburnei LXXXIII. A Edes CCCCXXIII. Vico magistri D CLXXII. Vici CCCCXXIII. Caratō res XXI. Insule per totam vrbe numero quadraginta sex millia sex ceteræ duæ. Domus M. DCC LXXX. Balnea D. CCC. I. VI. Lacus M. CCC. LII. Pistrina CC. LIII. Lupanaria XLV. Latrina publicæ XLIII. Cohortes prætorie decem, Vrbanæ quatuor, Vigilum septem, quarum ex cubitoria XIII. Vexilla communia, duo. Castra equitum, Salgamariorum, pergrinorum. Quam multis autem, magnificis, ac penè immortibus ædificijs, multo la bore, summa arte, & infinitis sumptibus, vrbs Romana exornata fuerit, explicari vix poterat. Quæ, tamen, maiore ex parte, iniuria temporum (vt in hominum vita nihil est perpetuum) interiète: reliquia tamen, & ruinae illorum, quæ hodie extant, adeo sunt immensa, & mirandū in modū se extollunt, vt ab extremis orbis partibus, plurimos ad se visenda iugiter, & alliciant, & attrahant. Qui eas contemplantur, rerum magnitudine, ita obstupescunt, vt ab illorum contemplatione, vel inuili abscendant, contentanturque, fieri non posse, vt, aut ciuium Romanorum opera, aut Regum potentia, aut vllis principum diuitijs, sed vel gigantum manu, vel diuina potentius Virtute, ædificia illa fuerint excitata. Quæ cum Georgius Cassander, Anno salutis M. D. X X X I I I, cum stupore videret, hoc ex tempore carmen lusit.

I N D E X.

Qui miseranda videt, veteris vestigia Romae.
Ille potest merito dicere, Roma fuit,
At, qui cella noua spectat palatia Romae,
Hic poterit merito dicere, Roma viget.

Præter alia plurima, religionum hominum, amplissima cœnobia, iam hoc tempore habet in vrbe Romana veneranda, nominis Iesu, societas, domum Professorum, ipsius societatis quasi partem, ex qua, velut ex matrice quadam ciuitate, P. Ignatii, primi societatis institutoris opera, & consilio, Coloniae sunt, in diuersas mundi nationes, deductæ, & propagatæ. Tunc etiam, eiusdem societatis collegium, est Romæ, Francisci Borgiæ, Ducis Gaudæ impensis, primo Anno Domini M. D. LII. institutum. Deinde Hij 1111. Pontificis auctoritate & horatu, à nobilissima D. Victoria Tolfa, Pauli 1111. ex sorore nepte. Anno Salutis M. D. LX. magnificis est amplificatione ædibus. Quinetiam eiusdem societatis alumni, Germanico, in vrbe Collegio Anno Christi. M. D. LII. præficiuntur, à Iulio 111. Pont. instituto, & postmodò à Gregorio XIII. Pont. Max. Anno ab orbis redemptio, M. D. LXXIII. fundatione. C. adolecentium studiosorum, Germanicæ nationis, ad aucto, Domini in super nouitiorum S. Andree, in vrbe, eadem IESV societatis habet, sub Pio 1111. liberalitate illustrissimæ Ducissæ Coluuenis dotatam. Et pœnitentiaria domus, S. Petri Romæ à Pio V. Societati est attributa Seminario denique Romano, ex instituto Concilij Tridentini, à Pio 1111. magnificè dotato, Domini de societate Iesu præficiuntur.

27. ROSTOCHIVM Ducatus Megapolensis, Saxoniam finitimum, celeberrimè oppidum, optimarum artium Gymnasio, quondam florentissimum.

30. ROTENBURGVN: Franconiam oppidum, ad Tubarum amnem, situm.

31. ROTOMAGVS, Normandiæ Metropolis.

36. SALA Mauritaniam oppidum, Regum Fessæ sepultura illustre.

31. SALTZBURGVN vetustissimum Norici oppidum, nunc cultissimæ Bauariæ Metropolis, luauia dicta, à iuuando, eo, quod sal iuuat. Alij à luuaro fluuio, Teuton. die SALTZ, vnde Otto libro quinto cap. 3. Virgilium quendam vocat Episcopum luauianensem. Dicitur & Petrea, à Ptolemæo Gamadodurum nuncupatur. Hanc ciuitatem Iulius, victis Germanis, ac secundum aliquos, arcem ibi, teutonice Helfenburg, condidit. Atrilla hæc destruxit, verum à Ruberto eorum Episcopo: Anno Domini octuagesimo, supra quingentesimum, instaurata est. Hic Episcopus, quem Patiarcliam nos vocamus, residet, & altare, cuius similitudo non videri creditur, æneas, luauianensem, & Arminensem dicitur. Metropolitam insignem inter Bauaros, opibus & auctoritate memorabilem urbem, à Norimino Pius, in Itinerario, huius ciuitatis meminit, eam luauiam dicens, alij etiam hanc urbem Budacum dictam fuisse, afferunt à Ptolemæo. Hæc Franciscus Irenicus, lib. xj. exegeseos Germaniam.

32. SCAPHVSA oppidum, ad dextrum Rheni latus, iuxta Hercineam syluam, agro admodum fecundo, ex cœcisque Nigra Sylæ arboribus, plantata sunt in eorum locum vires frugiferae. Ex solitudine factus est paradysus, amœnus. Siquidem occupat hæc ciuitas, locum omnibus modis commodissimum. Ad meridiem Rhenus inclusus alluit œcœnia, & à tergo, versus septentrionem, lens ascendit mons, qui ætius tempore virescit horris & vineis. Est autem vinum loci illius insignis, quum mons visiter respiciat meridiem. Loco traiectionis naualis, hodie est ligneus pons. Parum infra ciuitatem, Rhenus, varijs montium, impedimentis intricatus, cum rupibus coartatur, terribili fremitu eluatur, tandemque ingentis impetu, per præceps, altitudine 40. aut 50. cubitorum, ruit. Habet tamen cataracta illa primum in rupibus gradus quosdam, ac deinde tanta vehementia in immum delabitur, vt tota aquarum moles in spumâ & nebulam resoluatur: Ego nunquam sine horrore potui videre stupendam itam Rheni præcipitationem. Incolæ vocant cataractam illâ, den Laufsen, quod significat, cursum. Ibi nullâ possunt descendere naues, aliâs in mille frangerentur partes, nec possunt huius saxi altitudinè superare quicunque pisces, etiam si essent Moris aut Rosmaris, qui ad cœcis suis naribus, nullam non possunt conscendere petram, hic enim obstat aqua impetus. Cæterum Rhenus sub oppido Laufenberg, petris artatus, spuma apparet albidissima præ fremitu, & collisione. Tandem atrox spumam, amplo gurgite ad Augustam Rauricam deuoluitur. Fuit autem Schaffhausia, tempore Friderici 1. ciuitas imperialis, & deinde sub Ludouico Bauaro, circa Annum Christi, 1326. vna cum Rhinfelden, Nevenburg & Brifaco impignorata Duci Austriæ. Deinde vero, tempore Concilij Constantiensis, anno scilicet 1415. fuit rursum libertati suæ restituta, erepta Friderico Duci Austriæ. Postea, eadem ciuitas, iniijt fœdus cum Heluetijs, ad certos aliquot annos, atque tandem perperuo fœdere obligauit se illis. Habet quoque ciuitas ista verutum & opulentum Monasterium, quod olim construxit comes Eberhardus ex Sueuia, appellatumque est ratione naualis traiectionis, Nauium domus Germanicè schiff haufen, id quod expressè in veruto Codice, à sancto Georgio, Monasterio Nigra Sylæ, huc Basiliam allato inueni. Fuit autem Monasterium illud magnis instructum impensis, ad ductaque sunt ingentes columnæ lapideæ, quarum ad huc 12. in templo visantur, habentes singulæ in longitudine 17. pedes, & in complexu, 3. Consecrauit Monasterium istud Papa Leo nonus consanguineus memorati comitis Eberhardi, Anno Christi 1052. Hæc ex Munsteri Cosmograpia.

33. SEBASTIANI, portu, & tutissima nauium statione, Hispaniæ, in regno Guipazcoa, insignis oppidum.

37. SEDVNVM. Primarium Valentiæ oppidum, arte & natura munitum, bifido monte ab Oriente ceu propugnaculis defensum, arcibus binis, & cathedrali, Valeria ecclesia, illustre, incolæ vtriusque linguæ ob Galliarum & Germaniarum orarum consinia callentissimi. Quam fertilem agrum habeant, dici nequit, Nobilissimum vinum, & meliorem panem non licet citumqua que inuenire. Habet horros & pomaria, atque prata, valde bona. Apes reconduunt apud eos mel in tanta copia, vt per integrum annum illis suppetat mel ex aluarijs Abundat quoque regio illa, præsertim circa Sedunum, valde reciosis caesis, habent & optimos pisces in Rhodano, maxime trinitas eaque tanta magnitudine, & pondere, vt adæquentur interdum triginta libris vulgaribus. Parant quoque multas salitas & excicatas carnes, præsertim à pinguioribus ouibus, & castris arietibus. Non fumo indurant carnes, sed salitas excicant in aere, & postea reponunt in stramine. Delectantur huiusmodi carnis ouillis magis, quam ijs, quæ fumo

macerantur. In præcipitijs verò altissimorum montium, venationem habent copiosam ibicem, capricornorum, murium alpinorum, nobilissimarum auium, puta Phasianorum, Gallorum syluestrium, Farnisfarum, Pedicum, item Vulturum, Fulicarum, &c. Habent autem omnes alpes communem cum Valesianis hanc venationem ferarum & auium.

48. SENA, Peramœnæ Italiæ oppidum elegans, pulcherrimum, vrbium decore prætans, veluti, pernobilibus, magnificisque ædificijs, augustissimo templo, spatiofis ornatifque foris, fontibus, ac hospitali amplissimo (quam misericordiæ domum, non immerito dixeris) in quo præter ædium augustam formam, magnus ordo agrorum votis seruientium, conspicitur incolæ, Christianæ religionis cœremonijs admodum sunt additi, ciuilitate, comitate, ac moribus elegantissimis insignes. Christi Seruatoris Euangeliū ciuitati primus tradidit D. Ansanus, Tranquilli Romani F. quem ad Arabiam omnem Calædarum Decembrium die Lysias Propætor, ob fidem in Christum, securi percussit. Concilium hic generale Nicolaus 11. Pont. Max. egit, centum & triginta episcoporum, quo statutum, quod in Decretis Patrum tertia & vicesima distinctione legitur Pontificis Romani eligendi ius, penes Cardinalium collegium esse tantum oportere. Viros illustres Sena, quorum virtute, non solum per Italiam omnem, vetum etiam alijs orbis partibus incluta est, & qui beatorum ordini sunt adscripti, plurimos edidit Pontifices etiam Romanos, Sena dedit Alexandrum 11. quem sanctitate vitæ, patientiæque singulari Pseudopontifices quatuor, aduersum se à Friderico Anbarbo suscitatos, gloriosissime superasse, Platina, Blondus, & Sabellicus, tradunt: Præterea duos Pios, alterum & tertium ex eadem Piccolomina familia Horum prior Anas Sylvius ante dictus, vir eloquens & doctus fuit, excellentiq; virtute, viam sibi ad illam dignitatem munuit, Opera litteraria multa, cum elegantia, tum erudita reliquit, nominatim aliquot epistolarum libros, orationes, opusculum, quamquam imperfectum, quo de Constantini donatione, disputat, cum descriptione Europæ, ac historijs quibusdam. Vitam eius Platina perscripsit, ac item alius auctor quidam, admodum exacte. Posterior Pius, huius nepos fuit, vir doctus ac prudens: sed haud diu in Pontificatu superfuit, magno sui, apud omnes desiderio relicto. Virus vterque est, in facello D. Andree apud D. Petrum Romæ. Cardinales Sena plurimos habuit. Præterea tam multos Ecclesiæ Præsules alios videlicet Archiepiscopos, Episcoposque, tam multa deniq; clarissima doctissimaque ingenia, hæc vrbs genuit, vt omnes memorare nimis longum foret. Agrum habet bonum, amœnum, fructiferumque, ac frumento, ceterisq; frugibus vberem: Qua in mate vergit, maritima regio, dictus vulgo, copiam frumenti maximâ præstat, quamquam in frequens colonis, præcipueq; mensibus æstiuis, & autumno, propter cæli vitium, ijs enim temporibus, homines hic frondium prope virentium colore sunt, propter morbos corporum, qui maligno aere generantur. Est in hac vrbe societati Iesu collegium, inchoarum Francisci Mendozæ Cardinalis opera, Anno Salutis, M. D. LV.

36. SEPTA, Vrbs Mauritaniam maxima, opulentissima, munitissima, que in ora maritima, freti Gaditani, ea propinquitate sita, vt inde amœnus in Granatæ oram pateat prospectus, atque hic animalia dinoscatur, quod eius interualli latitudo duodecim tantum sit miliarium. Hæc vrbs à Ioanne eius nominis primo, Lusitanæ Rege, ope atque industria filij sui Henrici expugnata, maximam Christianis, & potissimum quidem Lusitanis incolis, occasionem dedit armis latius euagandi; Cum enim Heroica Henrici virtus, admodum clara in Septæ expugnatione appareret, hoc instirurum, quo Christianorum pomeria latius extenderet, prosequi longius voluit. Classes igitur ædificauit, quibus Africa littora, & eas Mauritaniam regiones, quæ extra fretum, ad Austrum pertinent, infestas redderet. Deinde, cupiditate incensus, terras ignotas explorandi, dedit operam, vt ijs, quos classibus præciebat, multò longius progredierentur. Quo studio factum est, vt partim hominum fortium industria, partim variæ tempestatis euentu, non solum bona pars Africa, quæ ad Æthiopiâ pertinebat, verum & insulæ permulta, in Oceano, sub imperium Lusitanæ subiungerentur. Quo autem terræ, ad quas nostræ naues appellebant, erant magis longinquæ, maioraque in illis monstra verari dicebantur, eo magis animus principis optimi flagrabat studio remotiora peruestigandi. Fuit enim Henricus, vir animi maximi, & religionis sanctitate clarissimi. Neque tantum elaborabat, vt nomen suum clarè redderet, quàm vt Christi religionem propagaret, ad quod nihil magis vile putabat, hac nauigatione, vt possent Christi nomen apud barbaras nationes, à situ nostro disfuncissimas, ad omnium salutem prodi. Hæc Hieronymus Oforius Algabiorum, in Lusitania, Episcopus, lib. primo, de clarissimis Emanuelis Regis facinoribus.

32. SOLOTVRVM, Quasi solis turris, Heluetiæ oppidum, mira antiquitate celebre, vbi Sanctus Vifus de legionè s. hebæorum, vna cum LX. socijs, quum ex Augauno Valesiæ oppido veniret, sub Cæsare Diocletiano, præfidi autem Hyrtaco, capite truncatus est, pro Christi nomine. Illi vero, singuli decollati, acceptis capitibus suis, vt Lægenda illorum habet, gestauerunt ea ad spatium. centum, aut amplius passuum, vbi & sepulti sunt à fidelibus, in littoræ Alrolæ præterfluentis fluuij, qui locus postea in cœnibus ciuitatis est inclusus, habetque hodie sacellum, quod ad S. Petrum vocatur. Prodegit huius vrbs di. 10. sicut & Tyrgurientium, Curientium, & Glarensum terra, arborem Taxum appellatam, quam ob vsurpatum officium, Græca voce, Oplon quodque vocant, quod scilicet, optima sit, pro balistis ligneis & arcibus faciendis, quibus potissimum nostro auro, Angli vruntur, & ex Heluetia, in magna copia ad eos deferuntur. Germani hanc arborem (Yben) vocant, estq; abietis, aut potius larici similis, quantum attingit ad virorem, quem hyeme tamen, non vt laix, abijcit. Sed non crescit in tãtam proceritatem, vt abies, quin magis inliar piri diffiuit in latum. Finditur truncus arboris in plurimos palos, qui deinde adaptantur arcibus. Habet autem arbor sub cortice duplicem regionem: exterior est alba, & interior rubea, nec vna sine altera valet pro arcu faciundo Alba in arcu habet superficem conuexam, rubea verò concauam. Quod si ex solo ligno rubeo faceres arcum, ille extensionem ferre nequiret, sed illico frangeretur, sicut è contra, alba ligni pars, flexuram quidem, quantumlibet magnam, patitur, & impetum iaculo non confert, sed dum curuatur, prohibet fractionem, & rubeum vim suppetat excussio telo. Crescit etiam hæc arbor in Austria, Vngaria, & Dania, sed Heluetia dicitur illis præstare, amaturq; ab Anglis. Fert autem arbor ista baccas rubeas, quibus lathal, inesse dicitur venenum, præcipue in Hispania. Nutri dicuntur hoc fructu Feræ Syluestres, vnde & Maximilianus Cæsar, agrè tulit huius arboris refectionem. Fumus eius dicitur necare mures: Munsterus.

34. SPIRA, Civitas Episcopalis Germaniæ, ampla, quam Radigerus trice-  
 celimus eiusdem vrbs episcopus, civitati addidit: alij vero altiore origi-  
 nem asserunt. Conradus II. Ecclesiam ibi fundavit, & filio suo Henrico, ad  
 perficiendum reliquum opus, reliquit. Est autem hæc civitas penè ab om-  
 nibus Imperatoribus dotata: multi etiam Imperatores illic sua ossa con-  
 diderunt: veluti Henrici, Conradus, Rudolphus, & alij, quorum memoria  
 in quadam tabula choro insisa, prorogatur, & ab Ottone Frisingensi in  
 Chronicis adducitur. Lotharius hanc urbem obsedit, anno 1126. anthe  
 Siegerto. Ecclesia illic, post mortem Otronis Episcopi Frisingensis, igne  
 populabatur, ut collegit Raduicus, li. 2. ca. 3. de gestis Fidei. Plura præ-  
 terea, de eius flagratione Aeneas Sylvius protulit. Conradus II. Ecclesiam  
 Guidonis contulit, prius ad S. Joannem dictam, & reliquias eius hæc  
 traduxit, auctore Episcopo eorum Sigibaldo. Est & illic Ecclesia S. Germa-  
 ni, cuius canonici olim in Sintzheim Vormatiensis diocesis residebāt,  
 à Dogoberto constituti, hos Iohannes Episcopus Spirensis hæc traduxit.  
 Venit tempore Contadi III. S. Bernhardus ad Spirenses, cuius vestigia in  
 Ecclesia adhuc supersunt. Recens autem nomen est Spira, & quod aulli  
 veterum conitabat ante Henricorum, & Otrorum tempora. Otto enim  
 Frisingensis lib. 7. cap. 16 & Ligurinus inter antiquissimos referuntur, qui  
 Spira mentio nem, fecerunt: p̄fisco rum enim omnes Spirenses. Nemctes  
 dixerunt, quæmadmodum Cæsar in primo, Cornelius Marcellinus lib. 16.  
 Plinius lib. 4. cap. 17. Ptolemæus lib. 2. cap. 3. Strabo: etiam recentiores, ve-  
 luti Orosius, Eusebius, Hieronymus distin. 12. epistola 31. Nunc vero Spira,  
 ut Peutinger asserit, à mela nuncupatur, vide Sebastianus Brant:

*Inter Germanos quondam celeberrima Spira,  
 Quondam hæc à molis, nomen habere studens.*

Vnum, quasi inter mundi miracula, recensendum adducere placuit, ut  
 opus in Germania non alibi visum. Olueti montem, Christi passionem  
 referentem, quod planè tanto sumptu indigeat, quanto olim ali quod  
 paruum oppidum. Huc vsq; Franciscus Irenicus. Est in hac vrbe societatis  
 Iesu Collegium, à Capitulo Canonicorum cathedralis Ecclesie institutū,  
 atq; dotatum, Cuius hæc tempore Rector est D. Petrus Agrippinensis, scien-  
 tiarum & literarum notioribus perpolitus.

40. STRAVBINGA, ad Danubij ripas Bavaricæ oppidum.  
 32. SVITIA, Helvetiæ vicus, libertatis amantissimus, ad confederatam  
 Suisensium societatem, contra effrenatam nobilium insolentiam, Anno  
 Christi M. CCC. XV. recipitur.

32. SYLVANIA Helvetiæ vicus, eodem cum Suisia anno, ad Helueticum  
 fœdus admittitur.

T.

56. TINGIS, ampla Mauritanicæ civitas, ridicula quorundam Historico-  
 rum opinione, cõditorem habuit Scdded, Had filium, qui, ut aiunt, totius  
 mundi imperium gerebat. Huc in mentem venisse dicunt, ut vrbe extru-  
 ret, quæ pulchritudine cum Paradyso terrestri certare posset: Muris igitur  
 æneis urbem cinxit, domibus recta addidit aurea, & argentea, in quorum  
 structuram maxima à totius orbis civitatibus tributa exegit. Classici verò  
 Historiographi à Romanis in Oceani litore, ijs temporibus conditam as-  
 firmant, quibus & Granatæ regio subacta fuit. Distat à Fretto Herculeo tri-  
 ginta ferè milliaribus, à Fessa autem, centum & quinquaginta.

3. TOLETVM, in medio Lusitanicæ provinciæ, quod ceteras Hispaniæ re-  
 giones vbertate soli, coeliq; serenitate superat, in alto atq; aspero loco si-  
 tum, vrbs admodum est diues, multis & magnis mercatorum commercijs,  
 quæ hinc ad omnes ferè populos Hispaniæ deferuntur. Quæ res causa est,  
 ut hæc civitas rebus omnibus abundet, quas asserunt multi, qui veniunt,  
 ut res alias venales, ad alios populos deferant. Hac itaq; reru in commu-  
 rione, continuoq; commercio, res Toleti villis venduntur, quam in locis  
 vnde vehuntur. Est autem civitas diuisa in regiones tres & viginti. Quas  
 nobilitas & illustrat amplissimum, & pulcherrimum templum. Quod,  
 meo iudicio, sacras omnes ædes, & forma conspicua, & magnis ædificijs, sa-  
 cerdotumq; ministris, & ditissimis ornamentis antecedit. In quo templo,  
 fenestræ speculares complures, & imagines pulcherrimæ, varijs coloribus  
 admirabiles, & antiquas historias referentes, conspiciuntur. Vbi per lucida  
 specula septingenta, quinquaginta, numeravimus. Est præterea templum  
 non solum magnum, pulchrum, splendidum, sed etiam opulentum. In  
 cuius facellis, quæ capella vocantur, & sunt numero plures, altaria sunt or-  
 natissima. Est operæ pretium, & res admirabiles videre singulis diebus, &  
 præcipuè festis, huius Ecclesie sacerdotes supplicantes, nunc aureis, nunc  
 argenteis, modo sericis, aliquando purpureis, & nonnunquam gemmatis  
 ornamentis & preciosissimis indutos, rem diuinam celebrantes, & horas  
 canonicas concinnetes. Huius Ecclesie antistes, in Hispania, secundus est  
 à Rege, non dignitate solum, & autoritate, verum etiam populis, vesti-  
 galibus, & potentia sub cuius imperio, præter alios minores populos, op-  
 pida nobilissima, ac memorabilissima septendecim gubernantur, ex qui-  
 bus magnus Ecclesie Toleranæ redditus exigitur. Cuius summa est, ut ac-  
 cepimus, anno quolibet decemto rum millium ducatorum. Sunt in hoc  
 sanctissimo templo, portæ, numero sex, tres ad Occidentem, duæ ad Meri-  
 diem, & vna ad Septentrionem. Quæ sunt omnes grandes & pulchræ, lami-  
 nis æreis adornatæ, multiq; sanctorum simulachris & imaginibus, & an-  
 tiquis historijs conspicuæ. Sunt & pulpita duo pulcherrima, atque ditissi-  
 ma. Est & altare, in quo D. Illephonsus celebravit, acceptis ornamentis ad  
 sacrificandum necessarijs, à virgine Dei genitrice. sed quid præterea dicæ  
 de factario, & de magnis divitijs, & sanctorum reliquijs, quæ in eo sunt ad-  
 mirabiles? Quid de facellis, & altaribus huius replis, quæ capellæ vocantur  
 adornatissimis? De ea præsertim, quam Cõbildum vocant, aureo tecto &  
 omni Pontificum, qui hæcenus huius Ecclesie fuerunt, imaginibus, orna-  
 tissime. Distribuntur in hac ecclesia, multæ pauperibus elemosynæ sin-  
 gulis diebus, & octo minæ cocti panis hominibus probis, & inopia laboran-  
 tibus, qui mendicare erubescunt. Antistes præterea triginta pauperibus,  
 quotidie largitur alimenta. Qui magnas etiam confert elemosynas vi-  
 duatis, pauperibus, & orphanis, virginibus maritandis, ceterisque multis  
 hominibus, necessitate coactis. Facit & Toletum fœlix ac opulentum Ta-  
 gus amnis, diues ac amœnus, qui Toletanis pisces optimos propinat, hor-  
 tos irrigat, materiam multam è nemoribus longè distantibus, euehit. Cuius  
 aqua, quæ per aureas arcenas defertur, est valde salubris, & Toleranosis  
 hortos irrigans, causa est, ut fructibus & herbis hortensibus tota civitas ab-  
 undet, vtraq; siquidem à fluminis, Orientem versus, hortis & arbori-  
 bus ad passuum millia ferè quinq;, fertillissima est, & ad Occidentem tan-

tundem. Ad Meridiem verò, & Septentrionem, præter vineas multas, sua-  
 etiam amygdalorum & aliarum arborum, quasi nemora iucundissima, ser-  
 uiunt Toletanæ civitati, tanquam dominæ, multis ac varijs rebus, oppida  
 multa, pagorumq; maximus numerus, qui quidem Toletanam hanc vrbe  
 diuitem faciunt, & omnibus rebus abundantem, &c. Hæc ex Marince Sy-  
 celo descriptimus. Multi etiam alij viri doctissimi de huius vrbs magnifi-  
 centia, eruditi sumè scripserunt. Anno salutis M. D. LI. Accessit sunt do-  
 mini de societate Iesu ad urbem Toletanam, atq; in nobilissimam, & am-  
 plissimam domum, quam olim Iohannes Siliceus, eius vrbs Episcopus, ex-  
 ædificauerat, & in Clericorum vsum instruxerat, sunt recepti.

19. TRAIECTI nomine, duo oppida vocantur, alterum, Inferius, apud  
 Batauos, alterum, Superius, in Thungris. De illo, hunc in modum Aeneas  
 Sylvius: Nec desunt, qui Traiectum nobilem urbem in Hollandia sitam  
 dicant, nobis haud alienum esse videtur, aliquando Phrysiæ Traiectenses,  
 aliquando Hollandiæ traditos esse, ut sæpe regionum terminos dominan-  
 tium imperia mutant. Nostra quidem ætate, neq; Phrysiæ, neq; Hollandiæ  
 dantur. Principatus ecclesie Traiectensis Imperatori tantum subijcitur, la-  
 tamq; possidet terram, diuersis Rheni mearibus interclusam, cui ab Orien-  
 te Phrysiæ, à meridie VVestphali iunguntur. Hollandia Septentrionem ex-  
 cipit, ab Occidente à ducatu Gelfiæ, Rheno flumine disijungitur. Imperi-  
 rissimè verò, ne dicam fallacissimè, nonnulli ætate nostra, Traiectum Gal-  
 licæ nationis civitatem esse dixerunt, cū de Põrficis ageretur electio. Nā  
 quo pacto Traiectū Galliæ dabimus, trans duo Rheni brachia sitū, quādo  
 & qui cis Rheni habitant, Colonenses, Cluuentenses, cõstat esse Germanos?  
 Traiectensium quippe situs, mos, sermoq; germanicus est. Traiectū diues &  
 populosa civitas est. Episcopus vrbs 11. millia pugnatorū, si quādo neces-  
 sitas ingruit, educit ad bellum, forma viris ac mulieribus egregia. Ab exte-  
 rorum incursu, & aquarum inundatione, & propria virtute defenduntur.  
 Potus genti ceruisia, vinum mercatores afferunt. Hucusque Aeneas Syluij  
 verba retulimus.

36. TREVIRIS ad Mosellam flumen, vrbs primaria Gallicæ Belgicæ, mi-  
 ram antiquitatem redolens, hoc tempore amplissimo Archiepiscopatū  
 Treurense appellatorem præbet. Treuorum civitas, auctore Cæsare, 16-  
 ge plurimum totius Gallicæ valebat equitatu, magnaq; habebat copias pe-  
 ditum. Pomponius Mela, clarissimos Belgarum tradit esse Treuoris, & ho-  
 rum opulentissimum oppidum, Augustā Treuorum vocari, cuius & Pto-  
 lemæus meminit. Coen. Tacitus, Colonia Treuorum subinde nominat.  
 Scribit Cæsar, Treuorum civitatem propter Germaniæ viciniam, coti-  
 dianis exercitatam bellis, cultu & feritate, non mullum Germanis ab-  
 similem fuisse, neq; imperata vnquam, nisi exercitu coactam, fecisse. Pau-  
 lino Treurense Metropolitanū Galliarum Episcopi, qui contra Arrianos  
 egregiè pugnavit: Theodoritus meminit, in Historia tripartita. Hic etiam  
 Athanasius Alexandrinus exulavit. Urbem Treuorum Aufonius Burde-  
 galensis hoc epigrammate celebravit.

*Armpotens dudum celebrari Gallia gestis,  
 Treuericæq; vrbs solium quæ proxima Rheno.  
 Pacis ut in mediæ gremio, securaque quiescit,  
 Imperij vires quod alit, quod vestit, & armat.  
 Lata per extentum procurrum mœnia collem  
 Largus tranquillo pralabitur amne Mosella,  
 Longinqua omnigenæ vestans commercia terra.*

Literarijs nunc ornamentis hæc vrbs mirificè decoratur, idq; larga Re-  
 uerendissimi Treurense Archiepis D. Iohannis à Petra munificentia  
 & liberalitate, qui collapsæ propemodum vniuersitati, Dominos de socie-  
 tate Iesu maxima, & studiorum gloria, & iuuentutis Treuericæ utilitate,  
 & haud poenitendo deniq; religionis cultu, præfecit. Cuius quidem insti-  
 tuti fructu Reuerendissimus, illusterrimusq; eius successor, D. Iohannes ab  
 Els, eiusdem vrbs Archiepiscopus incitatus, Collegij fundationem auxit,  
 atque dorauit.

32. TVGIVM Germanicæ Zug, Regionis eiusdem nominis, primarium  
 oppidum, Helueticæ fœderi, incarnati verbi, anno M. CCC. LII. a doctis.

8. TVRO Gallicæ Turonensis civitas Metropolitana.

32. TIGVRVM, vulgò Zurich, vetustissimum Helueticæ oppidum, de  
 quo plura Munsterus in sua Cosmographia.

56. TZAFFIN, munitissimum Aphricæ oppidum.

V.

43. VALISOLETVM, vide Pincia.  
 43. VENETIÆ vrbs in intimo maris Adriatici sinu, nostro æuo omnium  
 celeberrima, opulentissimaq; cuius tanta magnificientia ac dignitas, ut etiam  
 illi, qui hanc perlustrarūt, admirari eam potius, quam dignis laudum  
 elogijs, celebrare queant. Cui quidem vrbum omnium reginæ ac domi-  
 næ, cum id optimo iure ac merito detur, quod Macrobius in libris Saturna-  
 liorum, de Marone his verbis scribit, Eius, inquit, gloria hæc est, ut nullius  
 laudibus crescat, nullius vituperatione minuatur: Cumq; doctissima, eru-  
 ditissimorum virorum scripta, de amplissima Venetorum Reptb litera-  
 rum monumentis sint tradita, à longiore eius enarratione nunc abstineo,  
 auidumq; lectorem ad Leandri Italiani ad Egnatium, & ad Danielis Bar-  
 bari Commentaria, quibus Vitruuij de Architectura libros illustravit, re-  
 mitto. Qui huc in modum de Venetorum vrbe scribit: Erant, inquit, olim  
 in vrbe Romana Theatra, & Circi, & amphitheatra, nunc vrbes ipsæ totæ  
 theatra sunt, & circi, & amphitheatra. Videbantur illæ moles ingentes, quo-  
 niam magnitudo illarum videntibus immincbat. At oppida, & munimen-  
 ta nostrorum ideo maiora illis, & præstantiora sunt, quia vel animo meti-  
 untur, vel ambitu, & circumitione mensurantur. Ceterum, me ab his ra-  
 tionibus auocat amplitudo Venetorum naualis, triremium, & nauium ap-  
 paratus, instrumentorum omnium copia, tormentorum & machinarum  
 multitudo munitionum, & armorum omnis generis thesaurus, infinito  
 rum artificum serics, rerum ordo, facilis vsus, promptaq; ad omnes neces-  
 sitates expeditio. Quæ omnia maritimæ rei præstantiam, & excellentiam  
 illis merito tradidère. Nolo autem, quod illius loci admiratione capi-  
 mur, propterea, quod res mira omnibus aduenis, & hospitibus videatur,  
 sed propterea, quod illa à re longè admirabiliori originem ducit, quam  
 maxime optare non habentes & summa cura seruare habentes debent.  
 Diuturna, & intuiolata Reip. libertas eam peperit amplitudinem, vsusque  
 rerum marinarum & præclaræ occasiones fecerunt, ut ea copia cum ci-  
 uicitatis

# I N D E X.

uitatis Genio quasi succrescentes, ad eam dignitatem, & maiestatem pervenerint. Quare constare omnibus illud debet, nulla vi, nulla facultate quippiam brevi effici posse, in quo tempus ius suum exercet, unde non tam magis, & amplius Imperij, quam libertas & perpetua administrationis opus illud est. Quod si gladiatores & bellum, in arenam, histriones in scenam, quadrigæ in circos non induentur, in Venetorum tamen nauali acquirendarum provinciarum & regionum tutandarum apparatus extruitur, & alij illis nocendi voluntas cohibetur, & quemadmodum eius urbis feueritatem diuina providentia architectata est, unde nec moenia, nec propugnacula, nec portas habet, ita, quicquid homines pulchri fecerunt, ab eadem providentia ducti, fecerunt. Accessit eo charitas, quam ciues erga patriam habuere, cum in ea ornanda, & amplificanda, nulli pericula, nulli unquam labori pepercerint. Unde in eo loco, & rerum copia, & ordo mirabilis videtur, ut vno oculo, quicquid ad instruendam iustam classem opus est, facillimè educatur. Vela, remos, funes, anchoras, tormenta, machinas, organa; omnia, vnicò nutu in eductas triremes imposita videres. Memorabile est, quod Egnatius lib. 6. cap. 5. de magnifico Venetorum templo prodidit: Veneti, inquit, Sebastiani Ciani Ducis auspicio, eum ex alijs orbis partibus extruendis novis ædificijs insignes præfectos, tum ex Constantino-politana urbe, vnum amplissimis præmij inuitârunt, qui omnium iudicio, omnibus alijs, ea tempestate, præferrebat, ut auream D. Marci ædem, omnium quæcunq; extarent celeberrimam, ab ipsis fundamentis extruerent. Quod cum Græcus homo præstiturum sese polliceretur, ea tamen conditione, ut abfoluto ab se opere, ad æternam sui memoriam, pateretur Dux ipse senatûq; in oculatissima templi parte, statuam marmoream sibi poni: non dubitavit. Cuius Dux ipse, & patres id pro certo polliceri. Inchoato igitur ab se opere, quum iam præcipuam templi partem abfoluisset, quum Dux & reliqui Patres adessent, nimia quadam ingenij leuitate, elabi sibi ex ore passus est, se quidem multo celebrius templum ipsum fuisse extructurum, nisi inter ipsum opus occurrissent plura, quæ illum prudentiorem fecissent. Ad quem subridens Dux, Nec nos, inquit, contra, omnia quæ de statu petieras, integra tibi dabimus. Quare illi in vestibulo fronte marmoream statuam collocarunt, manu ad os obiecta, quasi illum, dicti sui pœniteret. Illud interim, hoc in loco, præterire minime possum, templi ipsius apparatus tantum, talemque hodie extare, ut nemo sit, qui quum omnia diligentius perlustrarit, non fateatur omnibus antiquissimis operibus & recentioribus, cum ipsa Tarpeia arce esse anteferendum. Quod est parergon videri multis possit, non dubitem tamen plures fore, quibus quam gratissima templi ipsius sit futura explicatio. Est igitur templum ipsum, non tam magnitudine & vastitate sua, ut pleraq; alia, quàm ornatu insignis, & imprimis angustum. Quod si primum ingrediare, crucis figuram præferre videatur: cuius anguli in altissimas conflurgunt testudines. Quarum fastigia, ut reliqua templi facies, plumbeis regulis operata, ad centum viginti stadia, ex alto ad urbem nauigantibus inter eminentissima urbis ædificia occurrant. Superbissimi ad id fornices, mira inter se arte coeuntes, totâ molem fulciant. Illud non possum non vehementer admirari, unde tanta vis auri Venetis ipsis affuerit, quod tanto operi impenderent. Nam quicquid operis est, à media templi parte purissimo fulget auro, quod missino opere, ita variatum est, ut quocunq; oculos vertas, insigne in primis occurrat. Recedunt tantum in ipso testudinum connexu Græcæ antiquitatis vetustissimæ imagines, mœsta quadam venerabilis præsentia, horrorem cum religione mixtum, spectantium animis infertentes. Quod si ad alias spectandas templi partes animus conuerteris, marmoreæ vndiq; tabulæ, ad pavementum usq; ipsum, varij marmoris occurrunt. Quæ tanto artificio sunt sibi adinuicem compositæ, ut eadem inter se similes videri possint. Sedilia quoq; ipsa circum ædem marmorea ita distincta, ut defatigato tibi iam cuncta perlustranti, quæretem & oculum parent. Hic tibi pavementum liceat intueri, vermiculato opere, marmoreis frustis ita distinctum, ut tantum extruendi templi studium, in cælum meritò tollas. Columnæ verò complures Paris lapidis, vel Tappici, aut Numidici tibi interim assurgant iure optimo admirabiles, cum duplici suggestu marmoreo, unde sacerdotes sæpe emineant. Sic enim cautum publico decreto fuerat, ut quicquid egregij operis Veneti ipsi nauigantes, quocunq; terrarum ambirent, non dubitarent id ipsum Venetias deferre, ad æternam templi aurei memoriam, utq; nulli impensæ omnino parcerent. Quod si ex templo egrediare, vestibulum ipsum subeas, quis per immortalium Deum, stupor non te inuadat? Cuius auri fornices trecentis & amplius fulciantur columnis, non magis

nirudine sua magis, quàm colorum varietate conspicuis: intercolumna, & quicquid in arca ipsa operis est, cum ipso pavimento marmoreis tabulis pro tectorio renitet. Quod si superiorem vestibuli partem, ex arca ipsa conspicias, ecce tibi equi quatuor ænei, diuerso statu, varioque occurrunt: qui veteris operis insignia planè referretes, studium insignis ciuitatis ipsius seculum præferant. His operosum templi supercilium incubat, senis sese pinaculis explicans: quorum singula, in tabernaculi speciem surrecta, singulas habent ex candido lapide statuas, nudi genij: aliaq; verò splendidiissimi aspectus simulachra, suo quæque statu operibus inserta, miro quodam modo, ipsam primarum exornant intercapedinem. Idem opus excellentissimum, eandemq; speciosissimam materiam, tam dextrum, quàm laeuum, latus habet.

41. VIENNA, Pannoniæ, nunc Austriæ caput, atq; Illustrissimorum Principum & Archiducum Austriæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniæ, Croatiæ inuictissima & inclita sedes. Ferdinandus Rom. Rex, ut Viennensis Academiæ studia repararet, atque hæreticorum passim grassantium furorem compesceret, Collegiū societati velu ibidem erexit, atq; dotauit, cuius redditus deinde Maximilianus Cæsar adauxit. Eius urbis Topographiâ D. V. Volfgangi Larijapud Munsterum inuenies, qui deinde omnium accuratissimè eandem libris quatuor descripsit. Panegiricum etiam, siue encomiū Viennæ à Ioanne Bock conscriptum extat.

31. VILMA, Clarissima Sueuiæ urbs, ad Danubij ripas sita. Inter eas urbes, quas villas Imperij nuncupant, non infimum dignitatis locum obtinet.

32. VRSILLA Confœderatæ Helueticorum societatis, libertatis conditionis vicus.

32. VRSINA, vulgò Berna, elegans Helueticæ oppidum, ad Arolæ amnem à Bertholdo Zerisingium Duce, ob commodam loci opportunitatem constructum, atque ex venatione, hoc nominis ferens. Cum enim is, sese oblectaret venando, recreationis suæ socijs dixit: Ciuitatem quam extruere in hoc opportuno loco deliberauimus, nominari volumus vocabulo bestiarum, quæ nobis primum occurrerit, & capta fuerit. Ceperunt autem vrsum, quem Germani Beren vocant. Cumq; in eo loco, ut diximus, plurimæ crederent quercus, ubi ciuitas erat construenda, omnes ferè arbores illæ fuerunt pro domorum structura, insumptæ. Unde & operarij vulgò dicebant, quum refecerent arbores: Holz laiß dich hauvven gern, die Statt mußz heißen Bern: Cuius rythmi hic est sensus: Arbores sinite, ut fecemini libertem. Quoniam ciuitas ista vocabitur Bern.

35. VVEIMARIA Thuringiæ oppidum, situs loci amœnus, & castrum Saxoniarum Ducibus sedem, ac domiciliū præbens, nobilitat.

22. VVESALIA inferior, urbs murorum ambitu, Rheni propinquitate, & Collegiata Ecclesiæ præstans, cuius foundationem peruetusta quædam scripta in annum Domini octingentesimum, tricesimum octauum, his verbis rejciunt. Luthardus filius Euerhardi Comitis Cliuensium erexit; instruxitq; duo collegiata templa. Alterum in Vvesel, sub ditione Cliuensium in inferiore Germania, Alterum Nouesij Canonico rum & virginum: Quæ ciuitas tunc temporis Cliuensium Comitibus parebat.

27. VVISMARIA Ducatus Megapolensis oppidum.

27. VVITTEBERGA, oppidum Saxoniarum.

34. VVORMATIAM, Vangionum Metropolim ad Rhenum sitam, quondam Borbetomagum appellatam, corruptè verò Vormatiam hodie dici constat. B. littera in V. mutata, quasi dicas Vormagium. De ea ita Munsterus scribit. Peruetusta urbs Vvormatiensis, sita ad Rhenum in loco amœno, habet in orbem fundum nobilem, qui & generosum producit vinum, atque frumenti copiam, habet circum circa plus minus ducenta oppida, & villas, quorum incolæ quotidie forum frequentat Vvormatiense, esculenta inferentes: Et qui ante Solis occasum domum redire queant. Populi, qui olim per circuitum huius urbis ad duo, vel tria miliaria, versus pagum Alzheimensem habitauerunt, dicti fuerunt Vvangiones, fuitq; VVormatia Metropolis eorum, magni nominis, tam apud Romanos, quàm apud Francorum priscos Reges, atque apud Successores eorum Germanorum Cæsares, qui & multa ibi celebrauerunt comitia, consilia, nuptias, aut alios habuerunt solennes conuentus, in quibus de magnis tractantur rebus, id quod huius urbis restantur Anales.

F I N I S.











